

สำนักงานคณะกรรมการ
ส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.)

สัญญาเลขที่ RDG6210005

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการศึกษา
ความเป็นไปได้ในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์

โดย

นายปิติพงศ์ พึ่งบุญ ณ อยุธยา และคณะ

พฤษภาคม 2563

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการศึกษา ความเป็นไปได้ในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์

คณะผู้วิจัยประกอบด้วย

1. นายปิติพงศ์ พึ่งบุญ ณ อยุธยา	นักวิจัยและหัวหน้าโครงการ
2. ผศ. อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์	นักวิจัย
3. ดร. อภิชาติ พงษ์ศรีหดุลชัย	นักวิจัย
4. นายเสมอ ลิ้มชูวงศ์	นักวิจัย
5. นางสาวภาวิณี อุดมใหม่	นักวิจัย
6. นางสาวไพบตง รัตนจิตวงศ์	นักวิจัยผู้ช่วย

สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการ
ส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.)

คำนำ

โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์เกิดจากแนวความคิดว่า สภาภูมิศาสตร์ในบริเวณภาคเหนือของประเทศไทยเป็นแหล่งที่เอื้อต่อการเจริญเติบโตของไม้สัก ในอดีตจึงมีไม้สักขึ้นอยู่ทั่วไป มีการอนุญาตให้ทำไม้สักและไม้กระยาเลยในป่าโดยให้สัมปทานในระยะ ยาว เมื่อยกเลิกสัมปทานทำไม้ทำให้มีความขาดแคลนไม้สักในประเทศที่ยังคงมีความต้องการสูง ทั้งการใช้สอยภายในประเทศและการส่งออกผลิตภัณฑ์ไม้ จึงต้องนำเข้าจากต่างประเทศ แม้จะมี การออกพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 เพื่อส่งเสริมให้มีการปลูกสร้างสวนป่าเพื่อทำการปลูกไม้ หวงห้าม และออกพระราชบัญญัติสวนป่า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 แก้ไขหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสวนป่า แต่ก็ยังมีปัญหาหลายประการ คณะผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพข้อเท็จจริงและปัญหาอุปสรรค ของการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ ข้อค้นพบของการศึกษานี้ทำให้ทราบข้อเท็จจริงบางประการ ที่อาจเปลี่ยนแปลงทัศนคติและความเชื่อของคนทั่วไปเกี่ยวกับไม้สักที่มีอยู่ในปัจจุบันและแนวทางในการ แก้ไขปัญหา เพื่อฟื้นฟูอุตสาหกรรมไม้สักให้กลับมาเป็นสินค้าทางเศรษฐกิจของประเทศอีกครั้งหนึ่ง

ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) ที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัยนี้ ขอขอบคุณหน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน ผู้ปลูกสวนป่าและผู้ทำธุรกิจ เกี่ยวเนื่องที่ระบุในรายงานนี้ซึ่งได้ให้การสนับสนุนต่อการศึกษาวิจัยอย่างยิ่ง หวังว่าผลของ การศึกษาในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ในอนาคต

นายปิติพงศ์ พึ่งบุญ ณ อยุธยา
หัวหน้าโครงการวิจัย

บทคัดย่อ

โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาสภาพข้อเท็จจริง และปัญหาในปัจจุบันของวงจรธุรกิจไม้สักและไม้มีค่าของภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไปที่ปลูกในที่ดินของตนเอง ศึกษาการใช้ประโยชน์จากไม้ในประเทศและการส่งออก วิเคราะห์นโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับไม้สักและไม้มีค่าทั้งระบบ วิเคราะห์ปัญหาของการผลิตไม้สักและผลิตภัณฑ์จากไม้สักหรือไม้มีค่าและสาเหตุตลอดห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่การปลูก การตัด การนำเคลื่อนที่ การแปรรูป การจำหน่าย การส่งออก และการนำเข้า และจัดทำข้อเสนอเพื่อปรับปรุงนโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่าการลงทุนในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ มีความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจ คุ่มทุน และมีผลตอบแทนในทางบวกกับสังคมชุมชนและสิ่งแวดล้อม และพบว่าการปลูกต้นสักหลายรูปแบบและต่างวัตถุประสงค์ คือ การปลูกเพื่อการพาณิชย์โดยตรง การปลูกแบบผสมผสานหรือวนเกษตร การปลูกตามหัวไร่ปลายนา การปลูกโดยชุมชน และการปลูกโดยหน่วยงานของรัฐ เงื่อนไขของความคุ้มทุนขึ้นอยู่กับพื้นที่ปลูกที่มีความเหมาะสม พันธุ์ไม้สัก ระบบการเกษตรกรรม และการป้องกันการลักลอบตัดไม้ ไม้ที่ปลูกไม่จำเป็นต้องใช้เวลายาวนานถึง 50 ปี เพราะอาจไม่คุ้มทุนและมีความเสี่ยงสูง และแนวโน้มปัจจุบันนี้มีการใช้ไม้สักอายุน้อยกว่า 30 ปีมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้น ภาครัฐควรกำหนดนโยบายและมีแผนการผลิตที่ชัดเจนในแผนพัฒนาป่าไม้แห่งชาติ เพื่อควบคุมอุปสงค์และอุปทานให้สมดุล หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องต้องแก้ไขกฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการปลูกไม้เศรษฐกิจเพื่อการค้าเพื่อสนับสนุน และลดอุปสรรคของชุมชนและประชาชนในการปลูกและขายไม้สักและไม้เศรษฐกิจอื่น ควรจัดให้มีองค์กรเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการปลูกไม้สักและไม้มีค่าอื่นเชิงพาณิชย์ เป็นการเฉพาะ และต้องมีหน่วยงานรับผิดชอบในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งด้านการผลิต จำหน่าย และราคาของไม้และไม้มีค่า มีการกำหนดมาตรฐานคุณภาพ จัดให้มีตลาดกลางเพื่ออำนวยความสะดวกและสะท้อนระดับราคาที่เป็นจริง และสนับสนุนให้มีระบบการตรวจสอบย้อนกลับที่มีประสิทธิภาพ

หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ภาคเอกชน และชุมชน ต้องร่วมกันพัฒนาเทคโนโลยีการปลูกไม้สักอย่างต่อเนื่อง และควรต้องพัฒนาเทคโนโลยีเกี่ยวกับ Electronic Platform ในการระดมทุนระยะยาวให้ผู้ลงทุน ผู้ปลูก และผู้ประกอบการ รัฐควรมีนโยบายในการประกันความเสี่ยงของผู้ปลูก และอาจให้ความช่วยเหลือผู้ประกอบการธุรกิจประกันภัยบางส่วนเท่าที่จำเป็นและเหมาะสม ควรแก้ไขปัญหาให้กับไม้สักหรือไม้มีค่าที่ได้มีการปลูกโดยการส่งเสริมของรัฐอยู่แล้ว แต่ไม่สามารถตัดหรือนำไม้เคลื่อนที่ออกได้ เนื่องจากปัญหาข้อกฎหมายของที่ดินหรือระเบียบปฏิบัติอื่นของทางราชการ และแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในที่ดินจากการปฏิรูปที่ดินที่เกี่ยวกับการปลูกและตัดฟันไม้สักหรือไม้มีค่า รวมทั้งสิทธิในที่ดินของรัฐที่ได้รับอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ที่ดินให้สอดคล้องกับระบบนิเวศทางกฎหมายที่เปลี่ยนแปลงไป หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องต้องให้ข้อมูลที่ถูกต้องต่อสาธารณชน เพื่อความชัดเจนในวัตถุประสงค์ของการปลูกไม้เพื่อการค้าและการปลูกไม้เพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

Abstract

The objectives of the project for Feasibility Study in Commercial Teak Plantation is to study the current situation, facts and problems of the teak and precious wood business cycle of the government, private sector and the general public that are grown on their own land. The study focuses to the use of domestic wood and exports, analyze policies, laws and organizations related to teak and precious wood in the whole system. The problems of teak production and products from teak or precious wood and the causes throughout the supply chain also analyze from planting, cutting, moving, processing, selling, export and import and propose to improve policies, laws and related organizations.

The results showed that investment in commercial teak plantation is economically feasible, cost effective, and has a positive return on society, communities and the environment. There are many forms of teak trees grown; for commercial purposes, integrated cultivation or agroforestry, planting in the farm, planting by community and planted by government agencies. The conditions of break-even depends on the suitable planting area, teak species, cultivated system and preventing illegal logging. The teak that is grown does not need to take as long as 50 years, because it may not be worth the cost and high risk. The current trend is to use teak younger than 30 years. Therefore, the government should set policies and have a clear production plan in the national forest development plan to control the demand and supply to be balanced. The relevant government agencies must amend the rules, regulations related to the cultivation of economic trees for trade to support and reduce the obstacles of communities and people in planting and selling teak and other economic trees. There should be an organization to specifically promote the development of teak and other valuable wood for commercial purposes. A department responsible for collecting and analyzing data on production, distribution, and prices of timber and valuable wood must be established. There should be a set of quality standards for teak and other valuable wood. The central market to facilitate and reflect the true price level should be provide and support the efficient traceability system.

Government agencies involved, the private sector and the community must jointly develop teak planting technology and should develop technology related to Electronic Platform for long-term fund raising for investors, growers and entrepreneurs. There must have a policy to insure the risks of growers and may provide assistance to some insurance operators as necessary and appropriate. The related government agencies should fix the problem for teak or precious wood that has already been planted by the government's promotion but cannot cut or moving wood due to problems of land laws or other government regulations. The problems of rights on land related land reform areas to planting and cutting teak or precious wood including the rights in other state land that is allowed to use the land must be solve in accordance with the changed legal ecosystem. The relevant government agencies must provide accurate information to the public for the objectives of planting trees for trade and planting trees to preserve natural resources.

สรุปสำหรับผู้บริหาร

โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์

ไม้สักเป็นทรัพยากรที่มีค่าและสามารถปลูกทดแทนขึ้นใหม่ได้ ในอดีตพื้นที่ป่าทางภาคเหนือของประเทศไทยเป็นแหล่งที่มีไม้สักขึ้นอยู่ทั่วไป มีการอนุญาตให้ทำไม้สักและไม้กระยาเลยในป่า โดยให้สัมปทานในระยะยาว เมื่อเกิดอุทกภัยครั้งร้ายแรงจึงยกเลิกสัมปทานทำไม้ทั้งหมด ทำให้มีความขาดแคลนไม้สักในประเทศที่ยังคงมีความต้องการสูงทั้งการใช้สอยภายในประเทศและการส่งออกผลิตภัณฑ์ไม้จึงต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ถึงแม้ว่าจะมีการออกพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการปลูกสร้างสวนป่าเพื่อทำการปลูกไม้หวงห้ามในที่ดินของรัฐและของเอกชน และออกพระราชบัญญัติสวนป่า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 แก้ไขหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสวนป่าหลายประการ แต่ยังคงมีปัญหาอุปสรรคจากมาตรการ กลไกตามกฎหมาย องค์กร และมติดินธรรมนตรี ประกอบกับการต่อต้านการค้าไม้ผิดกฎหมายของสหภาพยุโรปและนโยบายของรัฐที่จะแก้ไขไม้หวงห้ามให้มีเฉพาะในที่ดินของรัฐ จึงจะศึกษาและเสนอแนะแนวทางในการฟื้นฟูอุตสาหกรรมไม้สักให้กลับมาเป็นสินค้าทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยความร่วมมือทั้งในระดับเกษตรกร ชุมชน ภาคเอกชน และหน่วยงานของรัฐต่อไป

วัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อที่จะศึกษาสภาพข้อเท็จจริงและปัญหาในปัจจุบันของวงจรธุรกิจไม้สักและไม้มีค่าในส่วนของภาครัฐและเอกชน รวมถึงประชาชนทั่วไปที่ปลูกในที่ดินของตนเอง การใช้ประโยชน์ในประเทศ และการส่งออก ศึกษา นโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับไม้สักและไม้มีค่าทั้งระบบ วิเคราะห์ปัญหาของการผลิตไม้สักและผลิตภัณฑ์จากไม้สักหรือไม้มีค่าและสาเหตุตลอดห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่การปลูก การตัด การนำเคลื่อนที่ การแปรรูป การจำหน่าย การส่งออก และการนำเข้า และจัดทำข้อเสนอเพื่อปรับปรุงนโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับไม้สัก

การศึกษาพบว่าสมรรถนะที่ดินของไม้สักส่วนใหญ่มีความเหมาะสมมากตั้งแต่ภาคตะวันตกของไทย คือ จังหวัดกาญจนบุรี ขึ้นไปถึงภาคเหนือตอนล่าง ตอนกลางและตอนบน ระดับความเหมาะสมปานกลางส่วนใหญ่มีพื้นที่เหมาะสมระดับกลางในพื้นที่บางส่วนของภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคใต้ ส่วนพื้นที่เหมาะสมระดับน้อยส่วนใหญ่อยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกและภาคใต้อีกบางส่วน ส่วนบริเวณพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมเลยจะอยู่บริเวณเทือกเขาของภาคตะวันตกและบริเวณเทือกเขาภาคเหนือของประเทศไทย

การปลูกไม้เศรษฐกิจที่ผ่านมา มีการดำเนินงานทั้งในส่วนของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกร จากข้อมูลส่วนปลูกป่าภาครัฐ สำนักส่งเสริมการปลูกป่า กรมป่าไม้ ณ วันที่ 8 ตุลาคม 2561 ได้สรุปผลการปฏิบัติงาน กิจกรรมการปลูกป่า พ.ศ. 2546 –

2561 ทั้งที่ได้รับงบประมาณจากรัฐบาลและเงินนอกงบประมาณ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเงินบริจาคจากภาคเอกชนและหน่วยงานภาครัฐ รวมพื้นที่ปลูกตั้งแต่ปี 2546 – 2561 เป็นจำนวน 1,080,857 ไร่ และพื้นที่สวนป่า (ไม้สัก) ที่ปลูกในพื้นที่ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง รวมพื้นที่ 357,058.93 ไร่ และจากข้อมูลส่วนปลูกป่าภาคเอกชน สำนักส่งเสริมการปลูกป่า ปี 2561 ได้ดำเนินการส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจตามโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2537 ถึงปี 2561 พบว่ามีผู้เข้าร่วมโครงการและกิจกรรมรวม 143,470 คน รวมพื้นที่ปลูกทั้งหมด 1,546,968 ไร่ และตามพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 และแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติสวนป่า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 กำหนดให้ผู้ปลูกสวนป่าให้ทำการขึ้นทะเบียนเป็นสวนป่า ทำให้มีผู้นำที่ดินมาขึ้นทะเบียนสวนป่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 – 2561 รวมทั้งหมดจำนวน 65,473 ราย มีจำนวนเนื้อที่ 1,028,271 ไร่ โดยมีการปลูกไม้สัก จำนวน 138,885,054 ต้น ไม้ยางนา 588,627 ต้น และไม้อื่น ๆ จำนวน 1,544,209 ต้น

ในปี พ.ศ. 2560 International Union of Forest Research Organization (IUFRO) ได้ทำการวิเคราะห์ประเมินศักยภาพในอนาคตของทรัพยากรไม้สักของโลก รายงานไม้สักจากป่าธรรมชาติพบมากในเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ เมียนมา อินเดีย สปป.ลาว และประเทศไทย ในปี พ.ศ.2553 เนื้อที่ป่าไม้สักธรรมชาติทั้ง 4 ประเทศรวมกันมีประมาณ 29 ล้านเฮกตาร์ (181.25 ล้านไร่) และประมาณเกือบครึ่งหนึ่งของพื้นที่ทั้งหมดจะอยู่ในเมียนมา อย่างไรก็ตาม เนื้อที่ป่าไม้สักธรรมชาติมีแนวโน้มลดลง สำหรับประเทศไทยเนื้อที่ป่าไม้สักธรรมชาติลดลงเนื่องจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การขยายพื้นที่การเกษตร โดยการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ การทำไร่เลื่อนลอย การลักลอบตัดฟัน และไฟป่า ไม้จากป่าสักธรรมชาติในอินเดียและไทย ในปัจจุบันไม่สามารถตัดฟันเพื่อการค้าได้ เพราะเป็นการปลูกเพื่อการอนุรักษ์อยู่ในเขตหวงห้าม

เนื้อที่ปลูกไม้สักของโลกจากที่ FAO ได้รับรายงานจาก 38 ประเทศ ในปี 2553 พบว่ามีประมาณ 4.346 ล้านเฮกตาร์ (27.2 ล้านไร่) ประมาณร้อยละ 83 อยู่ในเอเชีย ร้อยละ 11 อยู่ในแอฟริกา ร้อยละ 6 อยู่ในทวีปอเมริกาใต้ น้อยกว่าร้อยละ 1 อยู่ในหมู่เกาะต่าง ๆ โดยอินเดียมีเนื้อที่ปลูกมากที่สุด เท่ากับ 1.667 ล้านเฮกตาร์ (10.4 ล้านไร่) คิดเป็นร้อยละ 38 ของเนื้อที่ปลูกไม้สักของโลก อินโดนีเซีย 1.269 ล้านเฮกตาร์ (7.9 ล้านไร่) เท่ากับร้อยละ 29 และเมียนมา 0.39 ล้านเฮกตาร์ (2.4 ล้านไร่) เท่ากับร้อยละ 9 ทั้งนี้เนื้อที่ปลูกทั้งหมดคาดว่าจะต่ำกว่าความเป็นจริง เพราะยังมีอีกหลายประเทศไม่ได้รายงาน พื้นที่ปลูกไม้สักรวมทั้งโลกจะอยู่ระหว่าง 4.346-6.887 ล้านเฮกตาร์ (27.2-43.1 ล้านไร่) และนับตั้งแต่ปี 2538 เป็นต้นมา ประเทศต่าง ๆ ในแอฟริกา อเมริกากลาง และทวีปอเมริกาใต้ ได้มีการขยายพื้นที่ปลูกไม้สักเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

ตลาดไม้สักในประเทศ แบ่งเป็น ตลาดไม้ท่อน ตลาดไม้แปรรูป และตลาดผลิตภัณฑ์ไม้นอกจากนี้ ยังสามารถแบ่งตามพื้นที่ออกเป็นตลาดไม้ในท้องถิ่นกับตลาดไม้ต่างถิ่น ซึ่งระยะทางมีผลทำให้ค่าใช้จ่ายในการขนส่งสูงขึ้น โดยเฉพาะตลาดไม้ขนาดเล็ก

สำหรับโซ่อุปทาน (supply chain) ไม้สักของประเทศไทยนั้นไม่มีความสลับซับซ้อน เริ่มจากผู้ปลูก ซึ่งมีการปลูกโดยภาครัฐ คือ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.) ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจและเป็นผู้ปลูกไม้สักรายใหญ่ที่สุดของประเทศไทย และกรมป่าไม้ ซึ่งปลูกเพื่อการอนุรักษ์เท่านั้น สำหรับอ.อ.ป. ปลูกเพื่อการค้า ส่วนภาคเอกชนจะมีทั้งผู้ปลูกรายใหญ่มากกว่า 100 ราย ซึ่งปลูกเชิงเดี่ยวและเกษตรกรรายย่อย ซึ่งมีทั้งปลูกเชิงเดี่ยวและปลูกผสมผสาน โดยทั้งหมดเริ่มปลูกหลังจากได้มีการออก พ.ร.บ.สวนป่า พ.ศ. 2535 ดังนั้นไม้ที่ปลูกทั้งหมดของภาคเอกชนจึงมีอายุต่ำกว่า 30 ปี

ในทางปฏิบัติการปลูกและการจำหน่ายไม้สักยังมีความยุ่งยากอยู่พอสมควร แม้รัฐบาลจะมีนโยบายส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจรวมทั้งไม้สักก็ตาม เนื่องจากไม้สักเป็นไม้หวงห้ามชนิดหนึ่งตาม พ.ร.บ.ป่าไม้ พุทธศักราช 2484 โดยทุกขั้นตอนตั้งแต่การปลูก การตัดฟัน การแปรรูป และการเคลื่อนย้ายไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ จะต้องขออนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำความยุ่งยากให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกไม้สักหรือไม้หวงห้ามชนิดอื่น ทำให้การส่งเสริมการปลูกไม้เชิงพาณิชย์ไม่ค่อยประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร อย่างไรก็ตามปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ได้คลี่คลายลงไปมากหลังจากที่ได้มีการแก้ไข พ.ร.บ.ป่าไม้ พุทธศักราช 2484 (มาตรา 7) ในปี พ.ศ. 2562 แล้ว

IUFRO รายงานว่าระหว่างปี พ.ศ. 2548 ถึงปี พ.ศ. 2557 ประมาณว่าจะมีการค้าไม้สักท่อน (round wood) เฉลี่ยมากกว่า 1 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี มีมูลค่าประมาณ 487 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ประมาณ 14,624 ล้านบาท) คิดเป็นประมาณร้อยละ 3 ของการค้าไม้รวมทุกชนิด ประเทศอินเดียนำเข้าไม้สัก ร้อยละ 74 ของการนำเข้าของโลก รองลงมาคือประเทศไทย นำเข้าร้อยละ 16 และประเทศจีน นำเข้าร้อยละ 10 ของการนำเข้าของโลก

ปัจจุบันการค้าไม้สักส่วนใหญ่เป็นการค้าไม้สักที่ปลูกซึ่งมีหลายประเทศและมีจำนวนมากที่มีรอบตัดฟันสั้นประมาณ 20 ปี นอกจากเอเชียแล้วก็ได้มีการขยายการปลูกไม้สักเพิ่มขึ้นในอีกหลายประเทศที่อยู่ในเขตร้อนในหลายทวีป ดังนั้นในอนาคตแม้ความต้องการไม้สักของโลกจะเพิ่มขึ้นก็ตาม แต่รวมทั้งโลกก็มีการขยายการปลูกไม้สักเพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกัน ดังนั้นการแข่งขันในตลาดไม้สักของโลกคงจะมีมากขึ้นตามไปด้วย

ราคาไม้สักแตกต่างกันตามขนาด อายุ และคุณภาพไม้ ราคาไม้สักแตกต่างกันตามขนาดความโต โดยไม้ขนาดใหญ่จะมีราคาสูงกว่าไม้ขนาดเล็กหลายเท่า จากราคาไม้ขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ไม้สักขนาดเส้นรอบวง 30-40 เซนติเมตร มีราคาเพียง 2,800-4,400 บาทต่อลูกบาศก์เมตร และสักที่มีขนาดเส้นรอบวงมากกว่า 100 เซนติเมตร มีราคาตั้งแต่ 14,900-29,300 บาทต่อลูกบาศก์เมตร

ปี 2561 ประเทศไทยไม่มีการส่งออกไม้สักเลย ไม่ว่าจะเป็นไม้แปรรูปหรือไม้แปรรูปก็ตาม ปี 2551 เป็นปีที่ส่งออกไม้สักสูงสุด คิดเป็นมูลค่า 522.74 ล้านบาท ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการส่งออกไม้แปรรูป คิดเป็นมูลค่า 522.24 ล้านบาท ส่วนไม้สักไม้แปรรูปมีการส่งออกเพียง 0.50 ล้านบาท

สำหรับการนำเข้าในช่วงเวลาเดียวกัน พบว่า มีการนำเข้าไม้สักสูงสุดในปี 2551 เท่ากับ 1,898.01 ล้านบาท โดยส่วนใหญ่เป็นการนำเข้าไม้แปรรูป คิดเป็นมูลค่า 1,591.35 ล้านบาท ไม้แปรรูปมูลค่า 306.66 ล้านบาท ในปี 2561 มีการนำเข้าไม้สัก 578.52 ล้านบาท แยกเป็นไม้แปรรูป 548.60 ล้านบาท ไม้ไม่แปรรูป 29.92 ล้านบาท

คาดการณ์ความต้องการใช้ไม้ของประเทศไทยซึ่งเพิ่มขึ้นตามการเพิ่มขึ้นของประชากรและระดับการพัฒนาเศรษฐกิจว่าความต้องการใช้ไม้เพื่อใช้ประโยชน์ในภาคครัวเรือนและใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมในประเทศ จะเพิ่มขึ้นเป็น 112 ล้านลูกบาศก์เมตร (75 ล้านตัน) ในปี พ.ศ. 2570 และ 128 ล้านลูกบาศก์เมตร (85 ล้านตัน) ในปี พ.ศ. 2580 (ภาพที่ 2.20) ซึ่งจะเห็นได้ว่าปริมาณไม้ที่ผลิตได้ในปัจจุบันยังคงมีข้อจำกัดและไม่เพียงพอกับความต้องการใช้ไม้ของประเทศไทยและมีแนวโน้มที่จะขาดแคลนวัตถุดิบไม้มากยิ่งขึ้นในอนาคต ทำให้ในอนาคตทิศทางการนำเข้าไม้และผลิตภัณฑ์ที่ใช้ไม้เป็นวัตถุดิบมีแนวโน้มสูงกว่าการส่งออก และการค้าไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้จะยังมีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นอีกด้วย

การศึกษาได้มีการทบทวนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่าง ๆ นโยบายการป่าไม้แห่งชาติ นโยบายด้านการอนุรักษ์และควบคุมการทำไม้และอุตสาหกรรมไม้ที่ผ่านมา นโยบายด้านการส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจ และการออกพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติสวนป่า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2561 เห็นชอบการขับเคลื่อนโครงการชุมชนไม้มีค่า เพื่อให้ประเทศไทยมีชุมชนไม้มีค่า 20,000 ชุมชนใน 10 ปี รวมทั้งมีการปรับปรุงร่างกฎหมาย กฎ หรือระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการชุมชนไม้มีค่าเพื่อไปสู่ผลสัมฤทธิ์ และทบทวนนโยบายด้านการค้าไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ระหว่างประเทศที่สหภาพยุโรปได้ออกกฎระเบียบ EU Timber Regulation: EUTR มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 3 มีนาคม 2556 โดยกำหนดให้ผู้นำเข้าสินค้าไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ในสหภาพยุโรป มีหน้าที่ต้องตรวจสอบความถูกต้องตามกฎหมายของสินค้าไม้ที่นำเข้า

คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2555 เห็นชอบกรอบการเจรจาจัดทำข้อตกลงเป็นหุ้นส่วนด้วยความสมัครใจ (Voluntary Partnership Agreement: VPA) ในการบังคับใช้กฎหมายป่าไม้ ธรรมชาติ และการค้า (Forest Law Enforcement, Governance and Trade: FLEGT) ระหว่างประเทศไทยกับสหภาพยุโรป (European Union: EU) และผ่านความเห็นชอบของรัฐสภาเมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2556 ปัจจุบัน ประเทศไทยอยู่ระหว่างการพิจารณาเนื้อหาใน VPA และจัดทำร่างภาคผนวกของ VPA โดยมีเป้าหมายที่จะลงนาม VPA ในปี 2563

ภายใต้บทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ การส่งเสริมเกษตรกร และการจัดให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากการส่งเสริมในด้านเศรษฐกิจ ตามมาตรา 43 มาตรา 57 มาตรา 70 มาตรา 73 มาตรา 75 เป็นต้น

นอกจากนี้ มีการทบทวนกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1) กฎหมายด้านการควบคุมการทำไม้และอุตสาหกรรมไม้ ประกอบด้วย พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 พระราชบัญญัติเลื่อยโซยนต์ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าขาออก พ.ศ. 2503 พระราชบัญญัติการส่งออกป่านอกและการนำเข้าป่านอกในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560

2) กฎหมายด้านการส่งเสริมการปลูก การทำไม้และอุตสาหกรรมป่าไม้ ประกอบด้วย พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ. 2511

3) กฎหมายที่อาจใช้เป็นมาตรการจูงใจในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ ประกอบด้วย พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 และพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530

ในการศึกษาห่วงโซ่อุปทานการทำไม้สักของประเทศไทย มีกฎหมายหลายฉบับ ประกอบด้วย พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 14 พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 มาตรา 11 18/1 18/2 39 39 ทวิ และ 48 พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 มาตรา 4 5 6 10/1 11 และ 13 พระราชบัญญัติการส่งออกป่านอกและการนำเข้าป่านอกในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. 2522 มาตรา 5 และพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560 มาตรา 51 ที่ควบคุมการค้ากับติดตามไม้ตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่การปลูก การตัด การนำไม้เคลื่อนที่ การแปรรูปและการค้า การนำเคลื่อนที่ไม้แปรรูปและผลิตภัณฑ์ไม้ และการส่งออก

องค์กรที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ กรมป่าไม้ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.) สหกรณ์สวนป่าภาคเอกชน เครือข่ายธนาคารต้นไม้ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (สพภ.)

การวิเคราะห์ผลกระทบของกฎหมายที่เปลี่ยนแปลงไป ได้แก่ พระราชบัญญัติสวนป่า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2559 พระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติอุทยาน พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 ทำให้มีผลต่อการจัดการป่าไม้และส่งเสริมการปลูกไม้สักและไม้มีค่าของประชาชน เนื่องจากได้ปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ของกฎหมายไปจากเดิมอย่างมีนัยสำคัญ

คณะผู้วิจัยมีการสำรวจข้อมูลปฐมภูมิ ลงพื้นที่เป้าหมายเพื่อสัมภาษณ์ พูดคุยโดยมีเป้าหมายที่จะให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีขอบเขตครอบคลุมถึงการสำรวจสภาพข้อเท็จจริงและปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน กล่าวคือ การปลูก การตัด การนำเคลื่อนที่ การแปรรูป การจำหน่าย การนำเข้าและการส่งออก รวมทั้งการสอบถามความคิดเห็นด้านการส่งเสริมและฟื้นฟูอุตสาหกรรมไม้สักและไม้มีค่า

ในการคัดเลือกพื้นที่ตัวอย่าง คณะผู้วิจัยได้พิจารณาจากข้อมูลสถานการณ์ปลูกไม้สักในประเทศไทยรายจังหวัด ซึ่งได้รวบรวมและวิเคราะห์ผลไว้โดยกรมส่งเสริมการเกษตร ในปี พ.ศ. 2558 ถึง พ.ศ. 2560 และยังได้คำนึงถึงลักษณะเด่นของพื้นที่และกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการทำไม้และอุตสาหกรรมไม้ทั้งระบบ โดยพื้นที่ตัวอย่างที่เลือก คือ จังหวัดแพร่ จังหวัดลำปาง จังหวัดน่าน และจังหวัดลำพูน สำหรับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ผู้แปรรูปนำเข้า และส่งออก องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ เกษตรกรตัวอย่างและสวนป่าทองผาภูมิ (องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้)

คณะผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ข้อมูล ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะที่ได้จากการสำรวจข้อมูลในพื้นที่และนำผลการดำเนินงานดังกล่าวเสนอต่อการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เกี่ยวข้องทั้งห่วงโซ่อุปทานการทำไม้และอุตสาหกรรมไม้ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม สรุปได้ว่ากลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับการปลูกไม้เชิงสักเชิงพาณิชย์แบ่งเป็น 4 กลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มประสบปัญหาและมีข้อเสนอแนะที่ต่างกัน ดังนี้ ผู้ปลูกสักเชิงพาณิชย์ พ่อค้าคนกลาง ผู้แปรรูปไม้ ผู้ค้าและผู้ส่งออก

สรุปได้ว่าปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการส่งเสริมการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์และควรได้รับการพิจารณาหาแนวทางการปรับปรุงแก้ไข คือ การให้ความรู้และการส่งเสริมด้านการปลูก การดูแลรักษา และการตลาด การทบทวนและปรับปรุงข้อจำกัดและอุปสรรคทางกฎหมายในการตัด และการแปรรูป รวมถึงการควบคุมห่วงโซ่อุปทานที่ยังไม่มีประสิทธิภาพและความน่าเชื่อถือเพียงพอ ตลอดจนการทบทวนข้อจำกัดของกฎหมายในการส่งออกและอัตราอากร เพื่อลดอุปสรรคในการแข่งขันทางการค้าให้เหลือน้อยที่สุด ทั้งนี้ เพื่อให้การปลูกและอุตสาหกรรมไม้สักและไม้มีค่าอื่น เกิดประโยชน์สูงสุดในเชิงพาณิชย์

จากการวิเคราะห์ผลตอบแทนการลงทุน 3 รูปแบบ พบว่า การปลูกแบบระยะ 3x3 เมตร ระยะเวลาลงทุน 15 ปี โดยมีการตัดสางของระยะเมื่อปีที่ 11 ตามข้อมูลของสำนักส่งเสริมการปลูกป่ากรมป่าไม้ มีความเหมาะสมในการลงทุนมากที่สุดและมีระยะเวลาคืนทุนสั้นที่สุด คือ เพียง 11 ปีเท่านั้น รองลงไปจะเป็นการปลูกแบบระยะ 2x4 เมตร ซึ่งเกษตรกรนิยมปลูกและแบบ 4x4 เมตร ตามข้อมูลขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ตามลำดับ การลงทุนปลูกไม้สักทุกรูปแบบจึงมีความเป็นไปได้ในการลงทุนทางการเงิน

อย่างไรก็ตามปัญหาที่พบในการศึกษาครั้งนี้คือ ขาดข้อมูลที่เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการประเมินรายรับรายจ่ายในแต่ละรูปแบบของการปลูก ดังนั้นหน่วยงานที่มีหน้าที่ส่งเสริมการปลูกป่าภาคเอกชนควรมีการจัดทำรายละเอียดข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับรายได้และรายจ่ายในการลงทุน จำแนกตามความเหมาะสมของพื้นที่ โดยยึดโยงกับเขตการปกครอง เช่น ตำบล อำเภอ จังหวัด สำหรับรูปแบบการปลูกต่าง ๆ เช่น 2x2 2x3 2x4 3x3 3x4 และ 4x4 เมตร เป็นต้น ทั้งกรณีปลูกเชิงเดี่ยว ปลูกผสมผสาน และมีหรือไม่มีการตัดสาง เป็นต้น

เมื่อนำข้อเท็จจริงและปัญหามาวิเคราะห์ในเชิงนโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องแล้วพบว่าปัญหาและข้อกังวลที่เป็นอุปสรรคต่อการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ สามารถจำแนกได้เป็น 3 ประการ คือ

ประการแรก กฎหมายมีบทบัญญัติในลักษณะเป็นการควบคุมมีความเข้มงวดมากเกินไป จนอาจเป็นอุปสรรคในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์

ประการที่สอง กฎหมายที่มีเจตนารมณ์ในการส่งเสริมการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ ยังไม่สามารถบรรลุผลตามเจตนารมณ์เท่าที่ควร

ประการที่สาม กฎหมายที่สร้างมาตรการจูงใจในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ ยังไม่มีความชัดเจน

กฎหมายที่เกี่ยวข้องในบางเรื่องที่ยังเป็นอุปสรรคต่อการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับการถือครองที่ดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน ความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับแนวทางการรับรองแหล่งที่มาของไม้ ความไม่ชัดเจนของมาตรการจูงใจที่กำหนดให้ไม้ยืนต้นใช้เป็นหลักประกันได้ มีข้อจำกัดในการตั้งโรงงานแปรรูปไม้ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งปลูกไม้สัก มีข้อจำกัดและอุปสรรคในการส่งเสริมการค้าและการส่งออกไม้สัก มีอุปสรรคในด้านข้อกำหนดมาตรฐานไม้สักแปรรูป อากรขายออกสำหรับไม้ท่อนและไม้แปรรูป ทำให้ขาดศักยภาพในการแข่งขันกับต่างประเทศ และปัญหาการรับรองไม้เพื่อการส่งออก

จึงสรุปได้ว่า

1) การลงทุนในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ มีความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจและมีผลตอบแทนในทางบวกกับสังคมชุมชนและสิ่งแวดล้อม

2) รัฐต้องกำหนดนโยบายและมีแผนการผลิตที่ชัดเจนในแผนแม่บทพัฒนาการป่าไม้แห่งชาติ เพื่อควบคุมอุปสงค์และอุปทานให้สมดุล

3) หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องต้องแก้ไขข้อกำหนด รวมทั้งการออกอนุบัญญัติต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการปลูกไม้เศรษฐกิจเพื่อการค้า เพื่อสนับสนุนและลดอุปสรรคของชุมชนและประชาชนในการปลูกและค้าขายไม้สักและไม้มีค่าอื่น ๆ

- 4) ควรต้องจัดให้มีองค์กรเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการปลูกไม้สักและไม้มีค่าอื่น ๆ เชิงพาณิชย์เป็นการเฉพาะ
- 5) ต้องมีหน่วยงานรับผิดชอบในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งด้านการผลิต จำหน่าย และราคาของไม้สักและไม้มีค่าอื่น ๆ รวมถึงกำหนดมาตรฐานคุณภาพของไม้
- 6) จัดให้มีตลาดกลางเพื่ออำนวยความสะดวกและสะท้อนระดับราคาที่เป็นจริง
- 7) สนับสนุนให้มีระบบการตรวจสอบย้อนกลับที่มีประสิทธิภาพ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
บทคัดย่อ	ข
Abstract	ค
สรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
สารบัญ	๘
สารบัญตาราง	ต
สารบัญภาพ	ท
บทที่ 1	บทนำ
	1
1.1	หลักการและเหตุผล
	1
1.2	วัตถุประสงค์
	4
1.3	โจทย์วิจัย
	4
1.4	กระบวนการวิจัย
	4
1.5	ระเบียบวิธีการวิจัย
	5
1.6	ระยะเวลาการศึกษา
	6
1.7	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
	7
1.7.1	ผลลัพธ์ของงาน
	7
1.7.2	ผลการดำเนินงาน
	8
1.7.3	ผลกระทบที่ได้จากงาน
	8
บทที่ 2	สถานการณ์ไม้สักไทยและไม้สักโลก
	9
2.1	สถานการณ์การผลิตไม้สักและไม้มีค่าทางเศรษฐกิจของไทย
	9
2.1.1	ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของไม้สักและไม้มีค่าทางเศรษฐกิจ
	9
2.1.2	การพัฒนาสายพันธุ์ไม้สักเพื่อการปลูกสร้างสวนป่าเศรษฐกิจ
	14
2.1.3	พื้นที่ที่เหมาะสมกับการปลูกไม้มีค่าทางเศรษฐกิจ
	15
2.1.4	พื้นที่ที่มีศักยภาพในการปลูกป่าของประเทศ
	19
2.1.5	พื้นที่ปลูกและผู้ปลูกไม้มีค่าทางเศรษฐกิจ
	19
2.1.6	การจัดการสวนป่าสัก
	31
2.1.7	การส่งเสริมการปลูกไม้มีค่าของหน่วยงานรัฐ
	32
2.1.8	สถานการณ์การผลิตไม้สักของโลก
	33

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.2 สถานการณ์การตลาดและการค้าไม้สักของไทย	39
2.2.1 การตลาดไม้สัก	39
2.2.1.1 ตลาดไม้สักในประเทศ	39
2.2.1.2 ตลาดไม้สักโลก	44
2.2.2 ราคาไม้สัก	46
2.2.2.1 ราคาไม้สักในประเทศ	46
2.2.2.2 ราคาไม้สักในต่างประเทศ	49
2.2.3 การส่งออกและนำเข้าไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ของไทย	52
2.2.4 ความต้องการไม้ใช้สอยในประเทศ	66
2.3 ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับสถานการณ์ไม้สักในต่างประเทศ	70
2.3.1 ภาพรวมการปลูกไม้สักโลก	70
2.3.2 ระบบวนเกษตรไม้สักเพื่อพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ เพื่อการ อุตสาหกรรม และเพื่อฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม	72
2.3.3 แหล่งปลูก เทคโนโลยีและผลิตภัณฑ์การปลูกไม้สักในเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้	73
2.3.4 การค้าและการตลาดไม้สักและผลิตภัณฑ์	74
2.3.5 ผลผลิตและตลาดของไม้สักจากป่าปลูก กรณีของหมู่เกาะ โซโลมอน	79
2.3.6 การพัฒนาปัจจัยสำคัญในโซ่คุณค่าสำหรับไม้จากป่าปลูกใน สปป. ลาว	84
2.3.7 การใช้ที่ดิน การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน และการจัดการป่าไม้	88
2.3.8 ความช่วยเหลือด้านการป่าไม้: ประสิทธิภาพและความเป็นไปได้ ในการปรับปรุงให้ดีขึ้น	90
2.3.9 วิธีปฏิบัติที่ดีสำหรับการปลูกสร้างสวนป่าสัก-หลักที่นำไปสู่ ความสำเร็จ	92
2.4 โครงการส่งเสริมการปลูกต้นไม้ของประเทศไทย	99
2.4.1 โครงการส่งเสริมการปลูกต้นไม้เพื่อเป็นทุนระยะยาว	99
2.4.2 การลดอัตราการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้และความเสื่อมโทรมของ ทรัพยากรป่าไม้	102
2.4.3 โครงการชุมชนไม่มีค่า	104

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 นโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการปลูกและการค้าไม้สัก	107
3.1 นโยบายที่เกี่ยวข้อง	107
3.1.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)	107
3.1.2 นโยบายป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ. 2562	110
3.1.3 นโยบายด้านการอนุรักษ์และควบคุมการทำไม้และอุตสาหกรรมไม้	114
3.1.4 นโยบายด้านการส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจ	116
3.1.5 นโยบายการขับเคลื่อนโครงการชุมชนไม้มีค่า	117
3.1.6 นโยบายด้านการค้าไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ระหว่างประเทศ	119
3.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	123
3.2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560	123
3.2.2 กฎหมายด้านการควบคุมการทำไม้และอุตสาหกรรมไม้	124
1) พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507	124
2) พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484	126
3) พระราชบัญญัติเลื่อยโซ่ยนต์ พ.ศ. 2535	128
4) พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535	129
5) พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562	130
6) พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าขาออก พ.ศ. 2503	130
7) พระราชบัญญัติการส่งออกป็นอกและการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. 2522	131
8) พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560	133
3.2.3 กฎหมายด้านการส่งเสริมการปลูก การทำไม้และอุตสาหกรรมไม้	133
1) พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ.2535	133
2) พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562	135
3) พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518	137
4) พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551	139
5) พระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ. 2511	139

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.2.4 กฎหมายที่อาจใช้เป็นมาตรการจูงใจในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์	140
1) พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558	140
2) พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562	142
3) พระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530	143
3.2.5 สรุปกฎหมายที่ควบคุมการกำกับติดตามไม้สักตลอดห่วงโซ่อุปทาน	144
3.3 องค์กรที่เกี่ยวข้อง	149
3.3.1 คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ	149
3.3.2 กรมป่าไม้	150
3.3.3 สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด	154
3.3.4 องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้	154
3.3.5 สหกรณ์สวนป่าภาคเอกชน	156
3.3.6 เครือข่ายธนาคารต้นไม้	157
3.3.7 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์	159
3.3.8 สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ	161
3.4 การวิเคราะห์ผลกระทบของกฎหมายที่เปลี่ยนแปลงไป	162
บทที่ 4 การสำรวจข้อมูลภาคสนามและผลการประชุมกลุ่มย่อย	167
4.1 การคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายและกลุ่มตัวอย่าง	167
4.1.1 พื้นที่ตัวอย่างที่ศึกษา	168
4.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่มีการสัมภาษณ์	174
4.2 การสัมภาษณ์เกษตรกรและผู้ประกอบการ	175
4.2.1 เกษตรทั่วไป	175
4.2.2 เกษตรกรดีเด่น	185
4.2.3 สวนป่าทองพวงภูมิขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้	204
4.2.4 ผู้ประกอบการ	206

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.3 ประมวลผลการสำรวจข้อมูลภาคสนาม	210
4.3.1 การปลูกและการขายไม้สัก	210
4.3.2 สภาพปัญหาและข้อคิดเห็นในการแก้ไขปัญหา	212
4.3.3 ข้อคิดเห็นต่อกฎหมายใหม่และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับ การส่งเสริมการปลูกไม้มีค่าเชิงพาณิชย์	221
4.3.4 ข้อเสนอแนะของผู้ให้สัมภาษณ์ต่อการส่งเสริมการปลูก ไม้สักและไม้มีค่าเชิงพาณิชย์	223
4.4 สรุปผลการสำรวจข้อมูล	226
บทที่ 5 การวิเคราะห์ข้อเท็จจริง ปัญหาอุปสรรคและโอกาสในการปลูกไม้สักเชิง พาณิชย์	228
5.1 ด้านพฤกษศาสตร์	228
5.2 ด้านความเหมาะสมทางการเงินในการลงทุนปลูกไม้สัก	229
5.3 ด้านนโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้อง	246
5.3.1 ปัญหาเกี่ยวกับการถือครองที่ดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน	246
5.3.2 ความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับแนวทางการรับรองแหล่งที่มา ของไม้	249
5.3.3 ความไม่ชัดเจนของมาตรการจูงใจที่กำหนดให้ไม้ยืนต้นใช้เป็น หลักประกันได้	257
5.3.4 ข้อจำกัดในการตั้งโรงงานแปรรูปไม้ในพื้นที่ที่เป็นแหล่ง ปลูกไม้สัก	258
5.3.5 ข้อจำกัดและอุปสรรคในการส่งเสริมการค้าและการส่งออก ไม้สัก	262
บทที่ 6 สรุปและข้อเสนอแนะ	266
6.1 สรุปผลการศึกษา	267
6.1.1 ด้านการผลิต	267
6.1.2 ด้านการตลาด	268
6.1.3 ด้านนโยบาย กฎหมาย และองค์กร	270

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
6.2 ข้อเสนอแนะ	271
6.2.1 ด้านการผลิต	271
6.2.2 ด้านการตลาด	272
6.2.3 ด้านนโยบาย กฎหมาย และองค์กร	274
6.2.4 มาตรการเสริมอื่น ๆ	275
6.3 ข้อเสนอสุดท้าย	276

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาไทย

เอกสารภาษาอังกฤษ

ภาคผนวก

- ภาคผนวกที่ 1 ตารางแสดงกระแสเงินสดในการปลูกไม้สักและการวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการปลูกไม้สัก
- ภาคผนวกที่ 2 บัญชีรายละเอียดราคาไม้สักแปรรูป (สักสวนป่า)
- ภาคผนวกที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะที่ได้จากการสัมภาษณ์ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
- ภาคผนวกที่ 4 ข้อคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ต่อกฎหมายใหม่และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการปลูกไม้มีค่า
- ภาคผนวกที่ 5 ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการปลูกไม้สักและไม้มีค่าเชิงพาณิชย์ที่ได้จากการสัมภาษณ์
- ภาคผนวกที่ 6 กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการไปใช้ประโยชน์
- ภาคผนวกที่ 7 ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ดำเนินการมา และผลที่ได้รับตลอดโครงการ

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1-1	ระยะเวลาการศึกษา	6
2-1	ตารางแสดงระดับพื้นที่เขตสมรรถนะที่ดินที่เหมาะสมต่อการปลูกไม้สัก ไม้พะยุง และไม้ประดู่ป่า	16
2-2	ผลการปฏิบัติงาน กิจกรรมปลูกป่า พ.ศ. 2546 – 2561 ส่วนปลูกป่าภาครัฐ สำนักส่งเสริมการปลูกป่า กรมป่าไม้	21
2-3	ข้อมูลสวนป่า (ไม้สัก) สำนักส่งเสริมการปลูกป่า	23
2-4	ผลการส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจในพื้นที่เอกชน ส่วนปลูกป่าภาคเอกชน ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2537 – 2561	24
2-5	ข้อมูลการขึ้นทะเบียนที่ดินเป็นสวนป่าตามพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 (จำแนกรายปี)	26
2-6	พื้นที่ปลูกสร้างสวนป่า จำแนกตามชนิดไม้ ขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้	30
2-7	ประมาณการเนื้อที่ปลูกไม้สัก (ป่าปลูก) ของโลกรายประเทศจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ	34
2-8	การเปลี่ยนแปลงแนวทางปฏิบัติในการปลูกและจำหน่ายไม้สักในที่ดินกรรมสิทธิ์ หรือสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดิน	42
2-9	ราคาจำหน่ายไม้สักท่อนจากสวนป่าขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2560	47
2-10	ราคาไม้สักจากป่าปลูกที่นำเข้า (C&F) ประเทศอินเดีย จำแนกตามประเทศที่นำเข้า	49
2-11	มูลค่าส่งออกและนำเข้าไม้ทุกชนิด	55
2-12	มูลค่าการส่งออกและนำเข้าเฟอร์นิเจอร์ที่ทำจากไม้รวมทุกชนิด	56
2-13	มูลค่าส่งออกและนำเข้าไม้สัก	57
2-14	มูลค่าส่งออกและนำเข้าไม้สัก	58
2-15	มูลค่าส่งออกและนำเข้าไม้ตะเคียน	59
2-16	มูลค่าส่งออกและนำเข้าไม้เต็งและรัง	60
2-17	มูลค่าส่งออกและนำเข้าไม้มะค่า	61
2-18	มูลค่าส่งออกและนำเข้าไม้ชิงชันหรือเกตุแดง	62
2-19	มูลค่าส่งออกและนำเข้าไม้สน	63
2-20	มูลค่าส่งออกและนำเข้าไม้มะฮอกกานี	64
2-21	มูลค่าส่งออกและนำเข้าไม้อื่น ๆ	65

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
2-22 แหล่งทรัพยากรไม้สักของโลก	71
2-23 พัฒนาการด้านการป่าไม้ของประเทศไทยในทศวรรษที่ 1970 และ 1990	
4-1 การปลูกไม้สัก ปี 2558- 2560 เรียงตามเนื้อที่ปลูกจากมากไปหาน้อยรายจังหวัด จำนวน 10 จังหวัด	169
4-2 รายชื่อกลุ่มตัวอย่างของผู้แปรรูป ผู้นำเข้า ผู้จำหน่าย และผู้ส่งออก	174
5-1 ค่าใช้จ่ายและรายได้ในการปลูกไม้สัก 1 ไร่รายปี ระยะปลูก 3x3 เมตร ระยะเวลาลงทุน 15 ปี	232
5-2 กระแสเงินสดการปลูกป่าไม้สัก 1 ไร่ ระยะปลูก 3x3 เมตร ระยะเวลาลงทุน 15 ปี อัตราส่วนลด 7%	233
5-3 ค่าใช้จ่ายและรายได้จากการปลูกไม้สัก 1 ไร่ ระยะปลูก 4x4 เมตร ระยะเวลาลงทุน 30 ปี	234
5-4 กระแสเงินสดการปลูกป่าไม้สัก 1 ไร่ ระยะปลูก 4x4 เมตร ระยะเวลาลงทุน 30 ปี	236
5-5 เปรียบเทียบค่าใช้จ่ายในการปลูกสร้างและบำรุงรักษาสวนป่าไม้สัก ระหว่างแหล่งต่าง ๆ (บาท/ไร่)	239
5-6 ปริมาตรไม้ต่อต้นจากสวนป่าไม้สักในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามชั้นคุณภาพพื้นที่และระยะปลูก	241
5-7 เปรียบเทียบผลตอบแทนในการลงทุนปลูกไม้สัก 1 ไร่ ในรูปแบบต่าง ๆ	243
5-8 การวิเคราะห์ความอ่อนไหวของการลงทุนปลูกไม้สัก 1 ไร่ ระยะปลูก 2x4 เมตร ระยะเวลาลงทุน 30 ปี อัตราเงินเฟ้อ 3% ต่อปี	244

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1-1	กรอบแนวคิดในการศึกษา	5
2-1	การจำแนกเขตสมรรถนะที่ดินที่เหมาะสมสำหรับปลูกพรรณไม้สัก	17
2-2	การจำแนกเขตสมรรถนะที่ดินที่เหมาะสมสำหรับปลูกพรรณไม้พะยูนและไม้ประดู่ป่า	18
2-3	เนื้อที่ขึ้นทะเบียนที่ดินเป็นสวนป่าตาม พ.ร.บ.สวนป่า พ.ศ.2535	27
2-4	จำนวนต้นไม้สักที่ขึ้นทะเบียนที่ดินเป็นสวนป่าตาม พรบ. สวนป่า พ.ศ.2535	28
2-5	เนื้อที่ปลูกป่าไม้สักของประเทศต่าง ๆ ปี 2009 ที่ประมาณการโดย ITTO	36
2-6	เนื้อที่ปลูกป่าไม้สักของประเทศต่าง ๆ ปี 2010 ที่ประมาณการโดย FAO	37
2-7	เนื้อที่ปลูกป่าไม้สักของประเทศต่าง ๆ ปี 2015 ที่ประมาณการโดย Mengeley et al.	38
2-8	โซ่อุปทานไม้สักของไทย	41
2-9	แผนภูมิขั้นตอนการส่งออกผลิตภัณฑ์ไม้	43
2-10	ราคาเฉลี่ยไม้สักแปรรูปที่นำเข้าจีนและอินเดีย	50
2-11	ราคาเฉลี่ยไม้สักแปรรูปที่นำเข้าจีน	51
2-12	ราคาเฉลี่ยไม้สักแปรรูปที่นำเข้าอินเดีย	51
2-13	มูลค่าการส่งออกและนำเข้าไม้ทุกชนิด	55
2-14	มูลค่าการส่งออกและนำเข้าเฟอร์นิเจอร์ที่ทำจากไม้รวมทุกชนิด	56
2-15	มูลค่าการส่งออกและนำเข้าไม้สัก	57
2-16	มูลค่าการส่งออกและนำเข้าไม้ประดู่	58
2-17	มูลค่าการส่งออกและนำเข้าไม้ตะเคียน	59
2-18	มูลค่าการส่งออกและนำเข้าไม้เต็งและรัง	60
2-19	มูลค่าการส่งออกแล้วนำเข้าไม้มะค่า	61
2-20	มูลค่าการส่งออกและนำเข้าไม้ชิงชันหรือเกตุแดง	62
2-21	มูลค่าการส่งออกและนำเข้าไม้สน	63
2-22	มูลค่าการส่งออกและนำเข้าไม้มะฮอกกานี	64
2-23	มูลค่าการส่งออกและนำเข้าไม้อื่น ๆ	65
2-24	สถานการณ์และแนวโน้มการผลิตและการใช้ไม้ของโลก	67
2-25	ปริมาณการใช้ไม้ในอุตสาหกรรมไม้ประเภทต่าง ๆ ของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2559	68
2-26	สถานการณ์และแนวโน้มความต้องการใช้ไม้ของประเทศไทย	69
2-27	ประมาณการพื้นที่ปลูกไม้สักในแต่ละภูมิภาคในปี 1995	70

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
2-28	การประมาณการพื้นที่ปลูกไม้สักในภูมิภาคต่าง ๆ	81
2-29	การส่งออกไม้สักทั่วโลก (แต่ละภูมิภาค)	82
2-30	ราคาเฉลี่ยโดยประมาณของไม้สักปลูกตามความสัมพันธ์ของเส้นผ่าศูนย์กลางและอายุ	82
2-31	แหล่งการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภาคการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในปีค.ศ. 2000	88
3-1	แผนภาพแสดงการควบคุมห่วงโซ่อุปทานไม้สัก	145
4-1	การปลูกในรูปแบบสวนป่า	186
4-2	การปลูกในรูปแบบไร่สวนผสม	186
4-3	รูปแบบการส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจในขนาดพื้นที่จำนวน 1 ไร่	188
4-4	รูปแบบการปลูกยางนาในระหว่างแถวต้นยางพารา	189
4-5	รูปแบบการปลูกพืชแบบนาสวน	190
4-6	แปลงปลูกสัก	192
4-7	แปลงปลูกประดู่ป่า	192
4-8	แปลงปลูกยางนา	193
4-9	พะยูนไหหลำ อายุ 7 เดือนปลงปลูกยางนา	193
4-10	โรงงานแปรรูปไม้	193
4-11	การแตกหน่อใหม่จากตอสัก	194
4-12	แปลงปลูกสัก	195
4-13	ต้นสักที่เกิดจากตอต้นสักเดิม	196
4-14	แปลงปลูกไม้สัก และแปลงปลูกผสมผสาน	199
4-15	เตาเผาถ่านเพื่อกระจายควัน สวนป่าและการทำปุ๋ยจากเศษไม้และใบไม้จากสวนป่า	199
4-16	โรงงานแปรรูปไม้ขนาดเล็ก	199
4-17	ต้นกระถินเทพา และต้นตะกู อายุ 6-7 ปี	200
4-18	สวนป่าปลูกสักและสละ	202
4-19	ต้นสักอายุ 30 ปีมีเส้นรอบวงเฉลี่ย 130 เซนติเมตร	202
4-20	ต้นกฤษณาที่เจาะรูเพื่อใส่สารจุลินทรีย์	202
4-21	แก่นดำในเนื้อไม้กฤษณา	203
4-22	ผลิตภัณฑ์จากไม้กฤษณา	203
4-23	สวนป่าไม้สัก อายุ 33 ปี	205

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ไม้สักเป็นทรัพยากรที่มีค่าและสามารถปลูกทดแทนขึ้นใหม่ได้ ในอดีตพื้นที่ป่าทางภาคเหนือของประเทศไทยเป็นแหล่งที่มีไม้สักขึ้นอยู่ทั่วไป แคว้นต่าง ๆ ได้แก่ แคว้นนครเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ และน่าน ได้ยึดถือเอาป่าไม้สักในเขตท้องที่ปกครองเป็นทรัพย์สินส่วนตัว ผู้ใดประสงค์จะทำไม้สักต้องขออนุญาตจากเจ้าผู้ครองนครโดยยอมเสียเงินตามจำนวนต้นสักที่ตัดฟันลงเรียกว่า “ค่าต่อไม้” ต่อมาในปี พ.ศ. 2417 ได้มีประกาศพระบรมราชโองการว่าด้วยภาษีไม้ขอนสักและไม้กระยาเลย จ.ศ. 1236 (พ.ศ. 2417) กำหนดให้เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้รักษาการ และให้อำนาจเจ้าผู้ครองนครเป็นผู้แทนรัฐบาลทำสัญญาเกี่ยวกับการทำป่าไม้กับชาวต่างประเทศ แต่ต้องได้รับคำรับรองหรือสัตยาบันจากรัฐบาลที่กรุงเทพฯ ก่อน นับเป็นก้าวแรกที่รัฐบาลเริ่มมีบทบาทในการอนุญาตทำป่าไม้ ต่อมาในปี พ.ศ. 2439 ได้มีการจัดตั้งกรมป่าไม้ สังกัดกระทรวงมหาดไทย และจ้างชาวอังกฤษซึ่งรับราชการในกรมป่าไม้ของประเทศพม่า คือ Mr. H. Slade มาเป็นอธิบดีกรมป่าไม้คนแรกของไทย

พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ในขณะนั้น กำหนดว่า ไม้หวงห้ามมีสองประเภท คือ ประเภท ก. ไม้หวงห้ามธรรมดา ได้แก่ ไม้ซึ่งการทำไม้จะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่หรือได้รับสัมปทาน และประเภท ข. ไม้หวงห้ามพิเศษ ได้แก่ ไม้หายากหรือไม้ที่ควรสงวนซึ่งไม่อนุญาตให้ทำไม้ เว้นแต่รัฐมนตรีจะได้อนุญาตในกรณีพิเศษ ไม้สักและไม้ยางทั่วไปในราชอาณาจักรไม่ว่าจะขึ้นอยู่ที่ใดเป็นไม้หวงห้ามประเภท ก.

ไม้ชนิดอื่นในป่าจะให้เป็นไม้หวงห้ามประเภทใดให้กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา การทำไม้หวงห้ามนั้นให้ทำได้ในสองรูปแบบ คือ ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่หรือได้รับสัมปทาน และต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงหรือในการอนุญาต โดยการอนุญาตนั้น พนักงานเจ้าหน้าที่เมื่อได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีแล้วจะอนุญาตให้ผูกขาดโดยให้ผู้ได้รับอนุญาตเสียเงินค่าผูกขาดให้แก่รัฐบาลตามจำนวนที่รัฐมนตรีกำหนดก็ได้

ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2515-2516 ได้มีการอนุญาตให้ทำไม้สักและไม้กระยาเลยในป่าโดยให้สัมปทานในระยะยาวมีกำหนด 30 ปี จำนวน 301 ป่า โดยรัฐบาลจะมีรายได้จากการจัดเก็บค่าที่ดินคัดเลือกไม้เพื่อให้ผู้รับสัมปทานตัดฟันและค่าภาคหลวง ต่อมาเกิดอุทกภัยครั้งร้ายแรงในท้องที่บ้านกระทุง อำเภอบึงนาราง จังหวัดนครศีร์ชธรรมราช เมื่อปลายเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2531 ประชาชนและสื่อมวลชนได้เรียกร้องให้ยกเลิกสัมปทานทำไม้ รัฐบาลในขณะนั้นซึ่งมีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

เป็นนายกรัฐมนตรี จึงได้ออกพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 พ.ศ. 2532 ยกเลิกสัมปทานทำไม้ทั้งหมดการทำไม้ในประเทศไทยจึงสิ้นสุดลง

จากข้อมูลสถิติ¹ ปี พ.ศ. 2550 ประเทศไทยนำเข้าไม้สักท่อน 49,978 ลบ.ม. มูลค่า 1,146.2 ล้านบาท ไม้สักแปรรูป 17,890 ลบ.ม. มูลค่า 214.4 ล้านบาท รวมเป็นไม้สักนำเข้า 67,868 ลบ.ม. มูลค่า 1,360.6 ล้านบาท และส่งออกไม้สักแปรรูปรวม 6,955 ลบ.ม. มูลค่า 633.6 ล้านบาท เมื่อถึงปี พ.ศ. 2559 พบว่าประเทศไทยนำเข้าไม้สักท่อน 861 ลบ.ม. มูลค่า 25.2 ล้านบาท ไม้สักแปรรูป 364,873 ลบ.ม. มูลค่า 708.6 ล้านบาท รวมเป็นไม้สักนำเข้า 365,734 ลบ.ม. มูลค่า 733.9 ล้านบาท และส่งออกเป็นไม้สักท่อน 60 ลบ.ม. มูลค่า 522,157 บาท ไม้สักแปรรูป 153 ลบ.ม. มูลค่า 28.3 ล้านบาท รวมเป็นไม้สักส่งออก 213 ลบ.ม. มูลค่า 28.8 ล้านบาท เป็นสัดส่วนที่สะท้อนให้เห็นถึงความขาดแคลนไม้สักในประเทศที่ยังคงมีความต้องการสูงทั้งการใช้สอยภายในประเทศและการส่งออกผลิตภัณฑ์ไม้

ต่อมาเมื่อมีการออกพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการปลูกสร้างสวนป่าเพื่อทำการปลูกและบำรุงรักษาต้นไม้ที่เป็นไม้หวงห้ามตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ในที่ดินของรัฐและของเอกชน เป็นการส่งเสริมอาชีพให้ประชาชนมีงานทำและผลิตไม้เพื่อเป็นสินค้า ตลอดจนเพิ่มพื้นที่ทำไม้ให้มีปริมาณมากขึ้น และเพื่อให้ผู้ที่ทำการปลูกสร้างสวนป่ามีความมั่นใจในสิทธิและประโยชน์ที่จะได้รับการปลูกสร้างสวนป่า เช่น การได้รับยกเว้นค่าภาคหลวงและการไม่อยู่ภายใต้บังคับกฎหมายบางประการตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ผู้ทำสวนป่าอาจตัดหรือโค่นไม้ แปรรูปไม้ ค่าไม้ มีไม้ไว้ในครอบครอง และนำไม้ที่ได้มาจากการทำสวนป่าเคลื่อนที่ผ่านด่านป่าไม้ได้ โดยไม่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ และได้รับการยกเว้นค่าภาคหลวงและค่าบำรุงป่าตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้สำหรับไม้ที่ได้มาจากการทำสวนป่า

อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาอุปสรรคในการส่งเสริมการปลูกสร้างสวนป่า ถึงแม้ว่าพระราชบัญญัติสวนป่า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 มีการแก้ไขหลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนสวนป่า การแปรรูปไม้ในสวนป่า ตลอดจนการเก็บหา ค่า มีไว้ในครอบครอง หรือนำเคลื่อนที่ซึ่งของป่าในสวนป่า การออกใบสำคัญรับรองการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน และปรับปรุงมาตรการในการกำกับดูแล เพื่อส่งเสริมและจูงใจให้มีการปลูกสร้างสวนป่า เนื่องจากยังมีมาตรการ กลไกตามกฎหมาย องค์กร และมติดังกล่าวที่ภาครัฐเป็นอุปสรรคในการสนับสนุน ส่งเสริมการปลูกสร้างสวนป่าอีกหลายประการ ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงเสนอหัวข้อวิจัยนี้เพื่อศึกษาค้นหาปัญหาอุปสรรคที่มีและเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น เพื่อฟื้นฟูอุตสาหกรรมไม้สักให้กลับมาเป็นสินค้าทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยความร่วมมือทั้งในระดับเกษตรกร ชุมชน ภาคเอกชน และหน่วยงานของรัฐต่อไป

¹ กรมศุลกากร

นอกจากนี้ ในเดือนตุลาคม 2553 สหภาพยุโรปได้นำกฎข้อบังคับเกี่ยวกับการทำไม้มาใช้ต่อต้านการค้าไม้ผิดกฎหมาย ซึ่งเป็นหนึ่งในการดำเนินการภายใต้แผนปฏิบัติงานการบังคับใช้กฎหมายป่าไม้ ธรรมชาติ และการค้าของสหภาพยุโรป (Forest Law Enforcement, Governance and Trade: FLEGT)² มีจุดประสงค์เพื่อ “การจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน” โดยนำเรื่องการควบคุมการค้าไม้ที่ผิดกฎหมายมาเป็นเครื่องมือหนึ่งในการกำกับดูแลเพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2556

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่ง ที่เห็นความสำคัญและหารือกับทางสหภาพยุโรปมาตั้งแต่ ปี 2553 เพื่อเตรียมการให้ผู้ประกอบการสามารถปฏิบัติตามกฎข้อบังคับเกี่ยวกับการทำไม้ของสหภาพยุโรป และส่งเสริมการทำข้อตกลงการเป็นหุ้นส่วนด้วยความสมัครใจ (Voluntary Partnership Agreements: VPA) การเจรจา VPA เริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2556 ปัจจุบันคณะกรรมการเจรจา FLEGT VPA ระหว่างรัฐบาลไทยและสหภาพยุโรปอยู่ระหว่างการจัดเตรียมภาคผนวกที่เกี่ยวข้องและจัดทำระบบการประกันความถูกต้องตามกฎหมายของไม้ (Timber Legality Assurance System: TLAS) ระบบนี้ให้ความสำคัญกับการความถูกต้องตามกฎหมายทั้งในแง่ของแหล่งที่มาและกระบวนการผลิต ดังนั้น ในการปรับปรุงนโยบายหรือกฎหมายภายในประเทศ นอกจากจะต้องส่งเสริมให้ประชาชนปลูกต้นไม้แล้ว จะต้องคำนึงด้วยว่าจะมีวิธีการในการยืนยันความถูกต้องตามกฎหมายของไม้อย่างไรที่น่าเชื่อถือและไม่สร้างภาระแก่ประชาชนจนเกินสมควร

ต่อมาเมื่อวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2562 ได้มีการประกาศใช้บังคับพระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2562 ในราชกิจจานุเบกษา เพื่อแก้ไขมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ทำให้ประชาชนมีสิทธิตัดไม้ในที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดิน และไม้ที่ปลูกขึ้นในที่ดินที่ได้รับอนุญาตให้ทำประโยชน์โดยไม่ต้องขออนุญาตทำไม้ และได้เพิ่มเติมบทบัญญัติที่ส่งเสริมการปลูกไม้เชิงพาณิชย์มากขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดแรงจูงใจในการปลูกสร้างสวนป่าไม้มีค่าเชิงพาณิชย์มากขึ้น ดังนั้น จึงเป็นโอกาสสำคัญที่จะหาแนวทางในการส่งเสริมให้ประชาชนปลูกต้นไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม้สักและไม้มีค่าอื่น ๆ เพื่อสร้างรายได้หรือเก็บเป็นเงินออมในอนาคต ทั้งยังเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับประเทศอีกด้วย โดยในการศึกษาควรดำเนินการให้สอดคล้องกับทิศทางการปฏิรูปประเทศ เพื่อส่งเสริมการปลูกและฟื้นฟูอุตสาหกรรมไม้สักในอนาคต

² Council Regulation (EC) No 2173/2005 of 20 December 2005 on the establishment of a FLEGT licensing scheme for imports of timber into the European Community (*Official Journal L 347* , 30/12/2005 P. 0001 – 0006)

1.2 วัตถุประสงค์

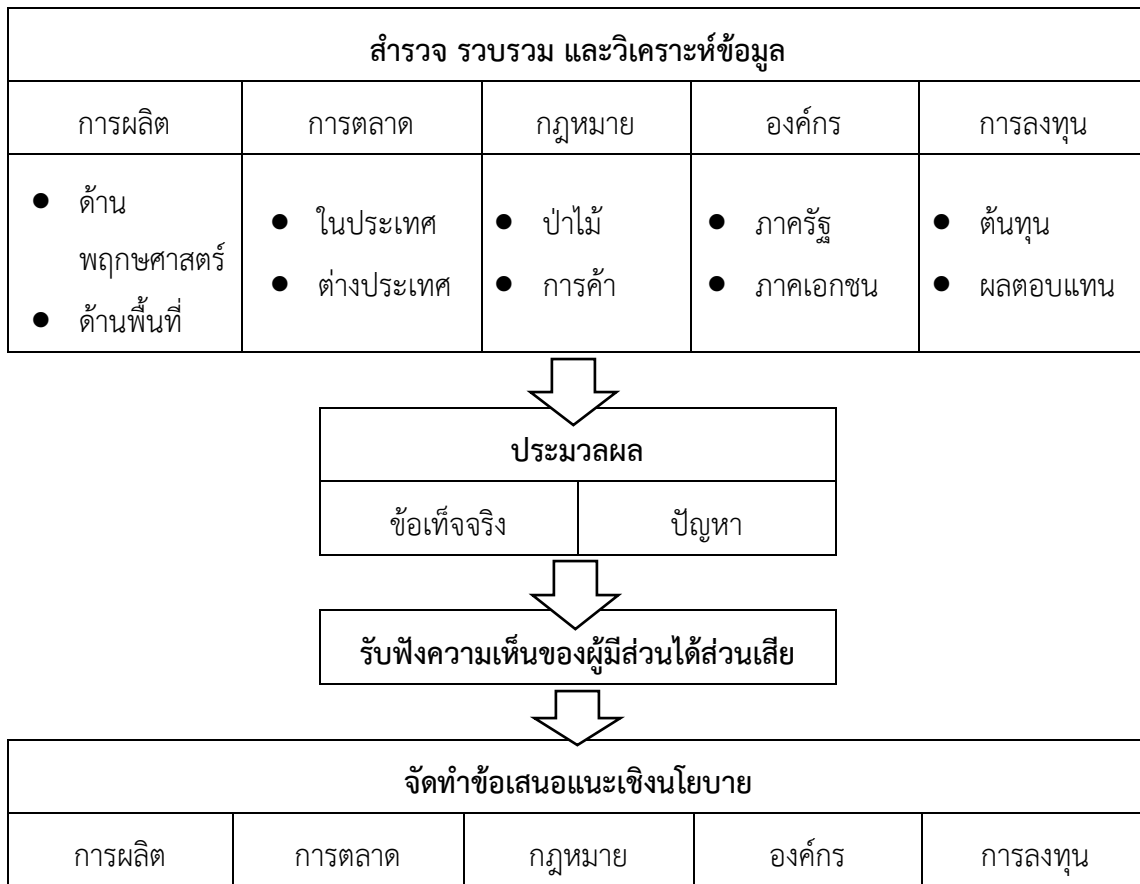
1. ศึกษาสภาพข้อเท็จจริงและปัญหาในปัจจุบันของวงจรธุรกิจไม้สักและไม้มีค่าในส่วนของภาครัฐและเอกชน รวมถึงประชาชนทั่วไปที่ปลูกในที่ดินของตนเอง การใช้ประโยชน์ในประเทศ และการส่งออก
2. ศึกษานโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับไม้สักและไม้มีค่าทั้งระบบ
3. วิเคราะห์ปัญหาของการผลิตไม้สักและผลิตภัณฑ์จากไม้สักและไม้มีค่า และสาเหตุตลอดห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่การปลูก การตัด การนำเคลื่อนที่ การแปรรูป การจำหน่าย การส่งออก และการนำเข้า
4. จัดทำข้อเสนอเพื่อปรับปรุงนโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับไม้สักและไม้มีค่า

1.3 โจทย์วิจัย

แนวทางที่เหมาะสมด้านนโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับไม้สักและไม้มีค่า เพื่อส่งเสริมและฟื้นฟูอุตสาหกรรมไม้สักและไม้มีค่าตลอดห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่การปลูก การตัด การเคลื่อนย้าย การแปรรูป การจำหน่ายเพื่อการใช้สอยในประเทศและส่งออก

1.4 กระบวนการวิจัย

1. ศึกษารวบรวมข้อเท็จจริงในปัจจุบันของวงจรธุรกิจไม้สักและไม้มีค่าตั้งแต่การปลูก การตัด การนำเคลื่อนที่ การแปรรูป การจำหน่าย การส่งออก และการนำเข้า
 2. ศึกษาข้อมูลทางวิชาการด้านการปลูก การบำรุงรักษา การนำมาใช้ประโยชน์และมูลค่าของไม้สักและไม้มีค่ารูปแบบต่าง ๆ ทั้งก่อนและหลังการแปรรูป
 3. ศึกษารวบรวมและวิเคราะห์นโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับไม้สักและไม้มีค่าทั้งระบบ
 4. ศึกษาวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมให้ประชาชนปลูกไม้สักหรือไม้มีค่าอื่นในที่ดินของตนเองเพื่อการใช้สอยหรือการพาณิชย์ในประเทศ หรือการส่งออกที่ถูกต้องตามกฎหมายระหว่างประเทศ
- ซึ่งสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาได้ดังภาพที่ 1-1

ภาพที่ 1-1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

1.5 ระเบียบวิธีการวิจัย

1. รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยงานของรัฐ และแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจไม้สักและไม้มีค่าด้านนโยบาย กฎหมาย การส่งเสริม ปัญหา และแนวทางในการแก้ไขปัญหาการปลูกไม้สักและไม้มีค่าในปัจจุบัน โดยค้นคว้าจากตัวบทกฎหมาย เอกสาร สิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง การสืบค้นจากอินเทอร์เน็ต

2. รวบรวมข้อมูล ความเห็นของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับไม้สักและผลิตภัณฑ์และไม้มีค่าจากภาคเอกชน เกษตรกร ชุมชน องค์กรของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และสถาบันการศึกษา โดยการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group)

3. ตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายด้านการป่าไม้ จากผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนมูลนิธิ และองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง

4. สำรวจข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมและฟื้นฟูอุตสาหกรรมไม้สักและไม้มีค่าโดยการสัมภาษณ์จากผู้กำหนดนโยบายและบังคับใช้กฎหมาย (Regulators) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวง

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงพาณิชย์ และผู้ประกอบการภาคเอกชนในพื้นที่ทั้ง 4 ภาคของประเทศ คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาคกลาง (เนื่องจากภาคใต้ไม่เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของไม้สัก) กรณีผู้ปลูกที่เป็นเกษตรกรทั่วไปนั้น มุ่งศึกษาเกษตรกรในภาคเหนือซึ่งเป็นแหล่งที่มีไม้สักขึ้นอยู่ทั่วไปตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

5. วิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำข้อเสนอเกี่ยวกับนโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับไม้สักและไม้มีค่าทั้งระบบรวมถึงแนวทางการส่งเสริมให้ประชาชนปลูกไม้สักหรือไม้มีค่าอื่นในที่ดินของตนเองเพื่อการใช้สอยหรือการพาณิชย์ในประเทศ หรือการส่งออกที่ถูกต้องตามกฎหมายระหว่างประเทศ

6. จัดการประชุมรับฟังความคิดเห็นต่อข้อเสนอเกี่ยวกับนโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับไม้สักและไม้มีค่าเพื่อนำมาปรับปรุงแล้วจัดทำรายงาน

1.6 ระยะเวลาการศึกษา

ระยะเวลาดำเนินการของโครงการวิจัยนี้ รวมทั้งสิ้น 12 เดือน โดยมีกิจกรรมที่ทำดังตารางที่

1-1

ตารางที่ 1-1 ระยะเวลาการศึกษา

[illegible]

ตารางที่ 1-1 (ต่อ)

กิจกรรม	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
กิจกรรมที่ 5 ตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายด้านการป่าไม้ กรณีไม้สักและไม้หวงห้ามตามกฎหมายป่าไม้จากผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนมูลนิธิ และองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง												
กิจกรรมที่ 6 วิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำข้อเสนอเกี่ยวกับ นโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมไม้สักและไม้มีค่าทั้งระบบ รวมถึงแนวทางการส่งเสริมให้ประชาชนปลูกไม้สักหรือไม้มีค่าในที่ดินของตนเอง												
กิจกรรมที่ 7 จัดการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อข้อเสนอด้านนโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมไม้สักและไม้มีค่า เพื่อนำมาปรับปรุงให้ถูกต้องครบถ้วน										X		
กิจกรรมที่ 8 เรียบเรียงข้อมูล เอกสาร ผลการวิเคราะห์ และข้อเสนอ เพื่อจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ เพื่อเสนอต่อ สกว.												
ส่งรายงานความก้าวหน้า						X						
ส่งรายงานฉบับสมบูรณ์												X

1.7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 ผลลัพธ์ของงาน

ทราบปัญหาอุปสรรคของอุตสาหกรรมไม้สักและไม้มีค่า รวมถึงผลิตภัณฑ์ และสาเหตุของปัญหาตลอดห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่การปลูก การตัด การนำเคลื่อนที่ การแปรรูป การจำหน่าย การส่งออก และการนำเข้า และมีข้อเสนอด้านนโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมไม้สักและไม้มีค่า

1.7.2 ผลของการดำเนินงาน

มีเอกสารข้อเสนอด้านนโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมไม้สักและไม้มีค่าที่สามารถใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนผู้มีหน้าที่และความรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมไม้สักและไม้มีค่าในการกำหนดนโยบาย หรือนำไปใช้ปรับปรุงกฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

1.7.3 ผลกระทบที่ได้จากงาน

เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบาย กฎหมาย หรือองค์กร ที่เกี่ยวข้องกับไม้สักตลอดห่วงโซ่อุปทาน ขณะเดียวกันเกษตรกรและเจ้าของที่ดินจะเกิดความตื่นตัวในการลงทุนปลูกไม้สักหรือไม้มีค่า ผู้บริโภคจะได้ใช้ไม้สักและผลิตภัณฑ์ในประเทศจากไม้สักซึ่งเป็นผลดีกับตลาดในประเทศ และประเทศไทยอาจจะกลับมาเป็นผู้ส่งออกไม้สักรายสำคัญของโลกอีกครั้ง

บทที่ 2

สถานการณ์ไม้สักไทยและไม้สักโลก

ในบทนี้ได้รวบรวมข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับสถานการณ์ไม้สักภายในประเทศ เพื่อให้ทราบถึงบริบทห่วงโซ่อุปทานการทำไม้สักและไม้มีค่าอื่น ๆ ของประเทศไทย ทั้งในด้านการปลูก การบำรุงรักษา การนำมาใช้ประโยชน์ และมูลค่าของไม้สักและไม้มีค่าอื่น ๆ นอกจากนี้ ได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ไม้สักต่างประเทศ เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์และความต้องการไม้สักของประเทศต่าง ๆ อันจะเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมการปลูกไม้สักและไม้มีค่าอื่น ๆ ในเชิงพาณิชย์ในงานวิจัยฉบับนี้

2.1 สถานการณ์การผลิตไม้สักและไม้มีค่าทางเศรษฐกิจของไทย

2.1.1 ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของไม้สักและไม้มีค่าทางเศรษฐกิจ

ในการศึกษาความเป็นไปได้ในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ ยังพบว่าไม้มีค่าทางเศรษฐกิจอื่นอีกหลายชนิด โดยเฉพาะไม้พะยูนและประดู่ป่า ดังนั้นจึงได้รวบรวมข้อมูลทางพฤกษศาสตร์ที่สำคัญของไม้ทั้ง 3 ชนิดนี้ไว้ ดังต่อไปนี้

1) สัก

ไม้สัก มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Tectona grandis* L.f. เป็นไม้ต้นในวงศ์ LAMIACEAE มีชื่อสามัญคือ Teak มีลักษณะลำต้นเปลาตรง มีความสูงเมื่อโตเต็มที่ตั้งแต่ 20 เมตรขึ้นไป ยอดเป็นพุ่มกว้าง สีของลำต้นเป็นสีน้ำตาลปนเทา เปลือกแตกเป็นร่องตื้น ๆ ตามความยาวของลำต้น เปลือกนอกหนาประมาณ 1 – 2 เซนติเมตร เปลือกในมีสีน้ำตาลและเขียวอ่อน กระพี้ขาวและหนา เนื้อไม้มีสีน้ำตาลทอง เห็นเส้นวงปีชัดเจนและเส้นวงปีนี้จะบอกถึงอายุของต้นสักนั้น ๆ ใบสักจะแตกตามกิ่งก้านหรือตามลำต้น เมื่อต้นสักยังเล็กใบสักจะมีขนาดค่อนข้างใหญ่มาก และขนาดลดลงเมื่อสักโตขึ้น รูปใบสักมีลักษณะแหลมทั้งด้านโคนใบและปลายใบ โป่งกลางใบ ผิวใบสากเมื่อสัมผัสเนื่องจากมีขนแข็งเล็กละเอียดขึ้นปกคลุมตลอดทั้งใบ สีใบมีสีเขียวเข้มสามารถเห็นเส้นใบเป็นร่างแหอย่างชัดเจน ใบมีต่อมสีดำเล็ก ๆ กระจายทั่วไป ใบอ่อนที่เริ่มผลิออกมีสีน้ำตาลแดงและมีขนอ่อนนุ่ม เมื่อขยี้ใบจะมีสีแดงเนื่องจากมีสารแทรกในใบ สักเป็นไม้ผลัดใบในช่วงเดือนพฤศจิกายนจนถึงเดือนมีนาคม เมื่อเริ่มต้นฝนปลายเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม ก็จะผลิแตกใบใหม่ ซึ่งเติบโตได้อย่างรวดเร็วและโตเต็มที่ในราว ๆ เดือนพฤษภาคม ช่อดอกจะทยอยบาน โดยใช้เวลาประมาณ 3 – 4 สัปดาห์ ในช่วงเดือน

กันยายน หลังจากได้รับการผสมเกสรของ ผีเสื้อ ผึ้ง และมด ช่อดอกสักก็จะติดผล ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่จัดสีน้ำตาลผลแก่เจริญเต็มที่ในช่วงเดือนมกราคม และร่วงหล่นตามธรรมชาติเมื่อถึงต้นฤดูฝน¹

การเติบโตของไม้สักสามารถเติบโตได้ในสภาพภูมิประเทศที่เป็นพื้นราบมีความชื้นเล็กน้อย โดยมีความสูงจากระดับน้ำทะเลไม่เกิน 700 เมตร และยังขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญหลายปัจจัย ได้แก่ ดิน น้ำ อุณหภูมิ และแสง โดยดินที่เหมาะสมต้องเป็นดินที่มีการระบายน้ำดี ดินผิวหน้าลึกถึงลึกมาก ดินร่วนปนทราย หรือมีค่าความเป็นกรดต่าง (pH) 6.5 – 7.5 ดินที่ไม่เหมาะสม ได้แก่ ดินเหนียว ดินลูกรังและดินทราย ความชื้นหรือปริมาณน้ำฝนที่เหมาะสมอยู่ระหว่าง 1,000 – 2,000 มิลลิเมตรต่อปี อุณหภูมิที่เหมาะสมในตอนกลางวันอยู่ระหว่าง 27 – 36 องศาเซลเซียส ในช่วงอุณหภูมิต่ำจะมีผลต่อการเติบโตของสัก โดยมีผลต่อยอด ทำให้เกิดการตายยอด (die – back) สักเป็นไม้ที่ต้องการแสง ไม่ควรปลูกในที่ร่มหรือใต้เรือนยอดของไม้ชนิดอื่น ๆ ความเข้มแสงที่เหมาะสม 75 – 95 เปอร์เซ็นต์ของปริมาณแสงที่ได้รับของวัน²

การขยายพันธุ์ไม้สัก³ สามารถทำได้ทั้งโดยวิธีการเพาะเมล็ด ใช้เหง้าสัก และการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ วิธีที่ง่ายต่อการนำมาผลิตกล้าคือวิธีการเพาะเมล็ด แต่ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงแหล่งพันธุกรรมหรือแหล่งแม่ไม้จะต้องเป็นแหล่งแม่ไม้ที่ดีที่มีการปรับปรุงพันธุ์แล้ว วิธีการขยายพันธุ์ด้วยวิธีเพาะเมล็ดจะดำเนินการโดยการหว่านเมล็ดให้กระจายในแปลงเพาะชำ ใช้เมล็ด 1 ลิตรต่อ พื้นที่เพาะ 1 ตารางเมตร กลบด้วยหน้าดิน รดน้ำดูแล ใส่ปุ๋ยและกำจัดวัชพืช วิธีการผลิตเหง้าสัก จะใช้กล้าสักที่อยู่ในแปลงเพาะอายุ 1 ปี ถอนและตัดส่วนลำต้นออกยาว 1 – 2 เซนติเมตร หรือให้เหลือตา 1 – 2 คู่ พร้อมทั้งตัดรากแขนงและเหลือปลายรากแก้วยาวประมาณ 15 เซนติเมตร เหง้าที่เหมาะสมต่อการปลูก จะต้องมีส่วนผ่านศูนย์กลางตรงคอรากประมาณ 1 – 2 เซนติเมตร และวิธีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อจะทำให้เพิ่มไม้สักได้ในปริมาณที่มากและรวดเร็ว ได้ไม้สักพันธุ์ดีที่เหมือนกันกับต้นแม่พันธุ์ทุกประการ แต่ทั้งนี้การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อต้องใช้เวลาในการศึกษาวิจัย ต้องอาศัยความสามารถเฉพาะบุคคล และมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง

การใช้ประโยชน์ในเรื่องของเนื้อไม้มีการพิจารณาการใช้ประโยชน์ตามสีของเนื้อไม้ การตกแต่ง ความแข็ง ของเนื้อไม้ ซึ่งเป็นการแบ่งความแตกต่างจากประสบการณ์ของผู้ทำไม้เท่านั้น ทั้งนี้ยังไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นผลมาจากปัจจัยภายในหรือพันธุกรรมของต้นหรือเกิดจากปัจจัยแวดล้อมภายนอกของสภาพพื้นที่ที่ไม้สักขึ้นอยู่โดยแบ่งออกเป็น 5 ชนิด⁴ คือ 1) สักทอง มีเนื้อไม้สีน้ำตาลทองเสี้ยนตรง นำไปตกแต่งง่าย 2) สักหิน มีเนื้อไม้สีน้ำตาลหรือสีออกจาง ตกแต่งง่าย 3) สักหยวก มีเนื้อ

¹ ฝ่ายวนวัฒนวิจัย, เอกสารส่งเสริมการปลูกป่า, กรมป่าไม้, 2536.

² ส่วนปลูกป่าภาคเอกชน, “สัก”, สำนักส่งเสริมการปลูกป่า, กรมป่าไม้, 2553.

³ ส่วนปลูกป่าภาคเอกชน, อ้างแล้วข้างบนนี้.

⁴ ส่วนปลูกป่าภาคเอกชน, อ้างแล้วข้างบนนี้.

ไม้สีน้ำตาลอ่อนหรือสีออกจาง ตกแต่งง่าย 4) สักไข่ มีเนื้อไม้สีน้ำตาลเข้มปนเหลือง มีไขปะปน ทำให้ยากต่อการตกแต่งและทาสี และ 5) สักขี้ควาย มีเนื้อไม้สีเขียวปนน้ำตาล หรือน้ำตาลปนดำ

ปัญหาโรคและแมลงศัตรูสักที่พบ ได้แก่ โรคราสนิม (Leaf rust) โรคราแป้งขาว (Powdery mildew) โรคแผลแตกตามลำต้น (Canker) โรคปุ่มปมตามลำต้น (Gall) โรคเน่าของเหง้าสัก (Stump rot) และโรครากเน่า (Root rot) ส่วนแมลงศัตรูสักพบว่ามีผลกระทบอยู่เป็นประจำ 6 ชนิด ได้แก่ หนอนผีเสื้อเจาะต้นสัก (*Xyleutes ceramicus*) หนอนผีเสื้อกินใบสัก (*Hyblaea puera*) หนอนกินผิวใบสัก (*Eutectona machaeralis*) หนอนสร้างปมต้นสัก (*Acalolepta cervinus*) หนอนผีเสื้อกาแฟสีแดง (*Zeuzera coffeae*) ตัวง้ำน้ำมัน (*Mylabris phalerata*)⁵

2) พะยุง

พะยุงมีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Dalbergia cochinchinensis* Pierre เป็นไม้ต้นในวงศ์ FABACEAE มีชื่อสามัญว่า Siamese rosewood หรือ Thailand rosewood เป็นไม้ต้นผลัดใบขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ มีความสูง 15 – 35 เมตร เรือนยอดเป็นทรงพุ่มกลม โปรง พุ่มใบกว้าง การแตกกิ่งก้านจะแตกแขนงแยกย่อยจากกิ่งใหญ่ ลักษณะเปลือกลำต้นมีสีเทา เรียบ แตกเป็นสะเก็ดเล็กน้อย หรือลอกเป็นแผ่นบาง ๆ ใบเป็นใบประกอบขนนกชั้นเดียวปลายใบคี่ ใบย่อยมีจำนวน 7 – 9 ใบ รูปรีแกมไข่ ย่อยเป็นรูปไข่แกมขนาน สีมืดใบด้านบนมีสีเขียว ท้องใบมีสีเขียวจาง หรือสีออกขาวนวล ดอกออกเป็นช่อกระจุก ดอกย่อยมีกลีบดอกสีขาวตามง่ามใบและปลายกิ่งช่วงระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนกรกฎาคม และติดผลช่วงระหว่างเดือนกันยายนถึงเดือนพฤศจิกายน ผลเป็นฝักแห้งแบบไม่แตก รูปขอบขนานแบนเกลี้ยง มีเมล็ดภายใน 1–4 เมล็ด เมล็ดมีลักษณะรูปไต มีสีน้ำตาลถึงน้ำตาลเข้ม ผิวเมล็ดค่อนข้างมัน ระบุว่าเป็นระบบรากแก้วและรากแขนง เป็นไม้ที่มีระบบรากค่อนข้างลึก รากฝอยจะมีการสร้างปมของไรโซเปียมเพื่อช่วยในการตรึงไนโตรเจน⁶

ในปัจจุบัน พะยุงถูกจัดเป็นชนิดที่มีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ (VU, Vulnerable) ตามบัญชีแดงของสหภาพเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (IUCN, 2009) และเป็นชนิดที่จัดอยู่ในอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ (CITES) โดยพะยุงถูกจัดอยู่ในบัญชีแนบท้ายหมายเลข 2 (CoP.16 ปี 2556) ซึ่งเป็นชนิดพันธุ์ที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์สามารถทำการค้าได้แต่ต้องมีการควบคุมเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายหรือลดปริมาณลงอย่างรวดเร็ว

⁵ กรมป่าไม้, องค์ความรู้เรื่องไม้สักไทย, กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2556.

⁶ ฝ่ายวนวัฒนวิจัย, 2536.

สำหรับในประเทศไทยจะพบพะยูนตามธรรมชาติกระจายพันธุ์ได้ในป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้งทั่วไปทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคตะวันออกเฉียงใต้ ในพื้นที่ความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 100 – 775 เมตร⁷

วิธีการขยายพันธุ์ที่เหมาะสมที่สุด คือการขยายพันธุ์โดยวิธีการเพาะเมล็ด ซึ่งต้องมีวิธีการปฏิบัติต่อเมล็ดก่อนนำมาเพาะ เช่น การแช่น้ำเย็นเป็นเวลา 24 ชั่วโมง หรือการขริบผิวเมล็ดก่อนการเพาะ หลังจากนั้นนำไปเพาะในกระบะทราย คูแอร์ตน้ำ จนกล้ามีอายุ 3 – 5 เดือน หรือมีความสูงของกล้าไม่น้อยกว่า 30 เซนติเมตร เป็นกล้าที่มีขนาดเหมาะสมสำหรับย้ายชำ⁸ สำหรับการขยายพันธุ์โดยการเพาะเมล็ดนั้น สิ่งสำคัญคือต้องคำนึงถึงแหล่งแม่ไม้ที่มีคุณภาพดี ซึ่งได้มีการศึกษาถึงถิ่นกำเนิดจำนวน 5 ถิ่นกำเนิด (เขาใหญ่ มหาสารคาม มวกเหล็ก ศรีสะเกษ และดงลาน) ต่อปริมาณการสร้างแก่นของไม้พะยูน⁹ พบว่าถิ่นกำเนิดดงลานมีปริมาณแก่นมากที่สุด รวมทั้งมีมวลชีวภาพและการกักเก็บคาร์บอนเหนือพื้นดินมากที่สุด ดังนั้นถิ่นกำเนิดดงลานจึงเป็นถิ่นกำเนิดแม่ไม้ที่เหมาะสมต่อการส่งเสริมการปลูกสร้างสวนป่ามากที่สุดจาก 5 แหล่งกำเนิด

การใช้ประโยชน์จากเนื้อไม้พะยูน เนื่องจากพะยูนมีเนื้อไม้ที่มีสีสันทสวยงาม มีความละเอียดเหนียวแข็งและทนทาน จึงได้มีการนำมาใช้ประโยชน์ในการทำเครื่องเรือน เครื่องใช้ แกะสลักสิ่งประดิษฐ์ ที่มีคุณภาพดี ทนทานและราคาแพง ใช้ทำเครื่องดนตรี เช่น ซอด้วง ซออู้ ขลุ่ย โทน รำมะนา ลูกกระนวด มีการใช้ประโยชน์ไม้พะยูนในการเลี้ยงกุ้ง ซึ่งเป็นไม้ที่สามารถเลี้ยงได้ดีชนิดหนึ่ง โดยให้ครั้งที่มามาตรฐาน ได้ผลผลิตสูงถึงต้นละประมาณ 50 กิโลกรัม ส่วนประโยชน์ทางด้านสมุนไพรของพะยูนมี ใช้รับประทานแก้พิษไข้เชื่องซึม ส่วนของเปลือกลำต้น นำมาต้มเอาน้ำแก้ปากเปื่อย อยาสดใช้ทาแก้เท้าเปื่อย

พะยูนมีศัตรูธรรมชาติทั้งที่เป็นโรคและแมลงหลายชนิด เช่น แมลงเจาะเมล็ด (Antrocephalus sp.) แมลงกัดกินใบ (Plecoptera feflexa, Psilogramma menephron) แมลงม้วนใบ (Apoderus sp.) และพวกเจาะลำต้น (Sphenoptera sp.) เป็นต้น¹⁰ ส่วนโรคที่พบ ได้แก่

⁷ วิชาญ เอียดทอง และสุวรรณ ตั้งมิตรเจริญ, ลักษณะนิเวศแหล่งการกระจายพันธุ์และสถานภาพทางประชากรของต้นพะยูนในประเทศไทย, 2558.

⁸ ฝ่ายวนวัฒนวิจัย, อ้างแล้วข้างบนนี้.

⁹ อังศุมา พิณทอง ธิติ วิสารรัตน์ ชุตติกานต์ หุตะแสงชัย พรเทพ เหมือนพงษ์ และสาพิศ ดิลกสัมพันธ์, การประมาณแก่นและการกักเก็บคาร์บอนของไม้พะยูน ณ สถานีวนวัฒนวิจัยหมู่สี่ จังหวัดนครราชสีมา, วารสารวนศาสตร์. 36(2): 46 – 54, 2560.

¹⁰ ฉวีวรรณ หุตะเจริญ, แมลงป่าไม้ของไทย, กรมป่าไม้, 2526.

โรคราสนิม (Rust) จะทำลายกิ่งและยอด ใบร่วงก่อนแก่ และโรคใบจุดนูนดำ (Tar spot) ทำลายใบลดพื้นที่การสังเคราะห์แสงของพืชได้น้อยลง ใบแห้งตายคาค้น¹¹

3) ประดู่ป่า

ประดู่ป่า มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Pterocarpus macrocarpus* Kurz เป็นไม้ต้นในวงศ์ FABACEAE มีชื่อทางการค้าว่า Berma หรือ Padauk เป็นไม้ต้นผลัดใบขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ มีขนาดความสูง 20 – 30 เมตร มีเส้นผ่านศูนย์กลางของลำต้นประมาณ 1.3 – 2.1 เมตร เรือนยอดสูงประมาณ 6 -12 เมตร เป็นรูปทรงกระบอก กิ่งสั้นไม่แผ่กว้าง ลำต้นมีเปลือกหนา เปลือกลำต้นชั้นนอกมีสีน้ำตาลปนเทา แตกเป็นสะเก็ดเล็ก เปลือกลำต้นชั้นในสีน้ำตาล เมื่อฉีกเปลือกจะมียางสีแดงไหลซึม เนื้อไม้แข็งสีน้ำตาลปนเหลือง มีแก่นไม้สีน้ำตาลปนแดง ใบประดู่เป็นใบประกอบขนนกชั้นเดียวปลายใบคี่ มีใบย่อยจำนวน 5 – 11 ใบ ใบมีลักษณะคล้ายแผ่นหนัง ท้องใบย่อยอ่อนมีขนอ่อน ๆ ผิวใบแก่เกลี้ยง ใบย่อยรูปร่างรี หรือรูปไข่ถึงรูปขอบขนาน ผลัดใบในฤดูร้อนช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงมีนาคม และเริ่มผลิใบใหม่ในช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม ลักษณะดอกออกดอกเป็นช่อกระจุก ตามง่ามใบและปลายกิ่ง มีสีเหลือง ออกดอกเต็มต้น รูปร่างดอกเป็นรูปดอกถั่ว ออกดอกช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน มีกลิ่นหอม ผลมีลักษณะเป็นฝักกลมใหญ่มีปีกรอบ ๆ คล้ายแผ่นหนัง ตอนกลางเป็นผลพองหนาเป็นเปลือกหุ้มเมล็ด ภายในมี 1 – 2 เมล็ด สีน้ำตาลแดงรูปไต ปีกของผลจะเขียวอยู่เมื่อยังอ่อน และจะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลปนเทาเมื่อแก่ ผลเริ่มแก่หลังจากออกดอกประมาณ 6 เดือนในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงเดือนกันยายน และติดกับต้นได้นาน^{12 13}

การเติบโตของประดู่ป่า สามารถขึ้นได้ตามไหล่เขา ที่ราบ ยอดเขาเตี้ย ๆ พื้นที่ใกล้แหล่งน้ำ ที่มีระดับความสูงจากน้ำทะเล 100 – 600 เมตร เป็นพันธุ์ไม้ที่ต้องการแสงมากแต่ไม่ทนต่อไม้สัก โดยจะเติบโตได้ดีในพื้นที่ที่เป็นดินร่วนปนทราย (Sandy loam) ดินลึก และมีการระบายน้ำได้ดี อุณหภูมิที่เหมาะสมอยู่ระหว่าง 11 – 40 องศาเซลเซียส ไม่เหมาะสมกับสภาพที่เป็นน้ำค้างแข็ง สามารถเติบโตได้ดีที่มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 800 – 5,000 มิลลิเมตรต่อปี¹⁴

การขยายพันธุ์ ใช้วิธีการเพาะเมล็ด การเพาะเมล็ดต้องคำนึงถึงการคัดเลือกเก็บเมล็ดจากแหล่งต้นแม่พันธุ์ที่มีลักษณะดี เรือนยอดสมบูรณ์ ลำต้นเปลาตรง การขยายพันธุ์โดยการเพาะเมล็ดนั้นควรใช้เมล็ดแก่ที่เก็บจากต้น เมล็ดภายในต้องมีสีน้ำตาลแดง การเก็บรักษาเมล็ดประดู่ป่าควรเก็บไว้ในที่มีอุณหภูมิต่ำ ประมาณ 4 องศาเซลเซียส บรรจุในถุงพลาสติกปิดให้สนิท จะเก็บรักษาเมล็ดไว้ได้เป็นเวลานานก่อนการนำมาเพาะปลูก และวิธีการปักชำ ซึ่งวิธีการขยายพันธุ์รูปแบบนี้มีข้อจำกัดในเรื่องของ

¹¹ จันจิรา อายะวงศ์ ฤกษ์นา พงษ์พานิช, วินันต์ดา ทิมะมาน และกิตติมา ดั่งแคว, โรคกล้าไม้ในเรือนเพาะชำ, กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และ พันธุ์พืช, 2552.

¹² ฝ่ายวนวัฒนวิจัย, 2536.

¹³ ส่วนปลูกป่าภาคเอกชน, ประดู่ป่า, สำนักส่งเสริมการปลูกป่า, กรมป่าไม้, 2556.

¹⁴ ส่วนปลูกป่าภาคเอกชน, อ้างแล้วข้างบนนี้.

อายุกิ่งที่นำมาจะมีผลต่อความสามารถในการเกิดรากของกล้าไม้ประดู่ นอกจากนี้ยังมีการศึกษาวิจัยการขยายพันธุ์โดยไม่อาศัยเพศ (vegetative propagation) รูปแบบอื่น นั่นคือ การขยายพันธุ์โดยวิธีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อของไม้ประดู่¹⁵ การใช้ประโยชน์เนื้อไม้ประดู่ป่าจะถูกนำมาใช้ในการก่อสร้างทั่ว ๆ ไป ทั้งภายในและภายนอกอาคาร โดยเนื้อไม้ประดู่ป่ามีความถ่วงจำเพาะ 0.92 ความแข็ง 925 กิโลกรัม มีความแข็งแรงต่อการตัด 1,334 กิโลกรัมต่อตารางเซนติเมตร การบีบ 720 กิโลกรัมต่อตารางเซนติเมตร ซึ่งสามารถรับน้ำหนักได้มากเหมาะสำหรับทำคาน ทำตงในงานก่อสร้างได้ดี มีความทนทานตามธรรมชาติ เมื่อนำไปทดลองโดยการฝังดินเป็นเวลานานมากกว่า 14 ปี เนื้อไม้ประดู่ป่ามีสีสวยงามสีแดงอมเหลือง สามารถนำมาตกแต่งได้สวยงาม เหมาะในการทำเฟอร์นิเจอร์ราคาแพงและทำเครื่องมือเครื่องใช้ และในส่วนของแก่น มีความแข็งแรงใช้ทำเป็น เครื่องดนตรีไทย เช่นระนาด อีกทั้งเปลือกไม้ประดู่ป่ายังสามารถใช้ย้อมผ้าไหมให้โทนสีน้ำตาลและให้น้ำฟาดสำหรับพอกหนัง นอกจากนี้ไม้ประดู่ป่ายังใช้ประโยชน์ในเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้เนื่องจากมีเรือนยอดและระบบรากแผ่กว้างจะช่วยป้องกันลมและคลุมความชื้นในดิน รองรับน้ำฝน ลดแรงปะทะหน้าดินน้อยลงและช่วยยึดดินไม่ให้พังทลาย รากมีปมใหญ่ช่วยตรึงไนโตรเจนซึ่งเป็นแร่ธาตุอาหารหลักของพืชได้¹⁶

แมลงศัตรูพืชที่เป็นอันตรายต่อประดู่ป่ามีทั้งแมลงกัดกินใบและแมลงดูดน้ำเลี้ยงของพืชที่ใบและยอดอ่อน ทำให้ใบหงิกม้วนเข้าหากันและเหี่ยวแห้ง ไม่สามารถสังเคราะห์แสงได้ แมลงเหล่านี้ได้แก่ หนอนบุ้งร่าน หนอนคืบ ตัวงเต่า แมลงค่อมทอง เพลี้ยจักจั่นและเพลี้ยหอย การช่วยลดปริมาณแมลงศัตรูพืชคือใช้แมลงที่เป็นตัวห้ำ (Predator) ซึ่งจะจับแมลงอื่น ๆ เป็นอาหาร ช่วยควบคุมแมลงอื่น ๆ อาทิเช่น แมลงมวนพิฆาต แมลงวันหัวบุบ แมลงหางหนีบ ตั๊กแตนตำข้าว เป็นต้น¹⁷

2.1.2 การพัฒนาสายพันธุ์ไม้สักเพื่อการปลูกสร้างสวนป่าเศรษฐกิจ

การพัฒนาพันธุ์ไม้สักในประเทศไทยดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนมามากกว่า 40 ปี โดยความร่วมมือระหว่าง DANIDA (Danish International Development Assistance) ประเทศเดนมาร์กกับรัฐบาลไทย โดยตั้งศูนย์บำรุงพันธุ์ไม้สักขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2508 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงพันธุ์ไม้สักให้มีคุณภาพดีขึ้นและหาเทคนิคการขยายพันธุ์ไม้สักพันธุ์ดีสำหรับปลูกสร้างสวนป่า โดยได้ทำการทดสอบถิ่นกำเนิด สำรวจและคัดเลือกแม่พันธุ์จากแหล่งต่าง ๆ มาสร้างเป็นสวนรวมพันธุ์

¹⁵ ไพโรจน์ ชัยเลิศพงษา, การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อไม้ประดู่ป่า, ส่วนงานวัฒนวิทย์, กรมป่าไม้, 2540.

¹⁶ ส่วนปลูกป่าภาคเอกชน, 2556.

¹⁷ สุภโชติ อึ้งวิจารณ์ปัญญา และนงนุช ช่างสี, การศึกษาและควบคุมแมลงศัตรูไม้ประดู่ในเรือนเพาะชำและสวนป่า, สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้, กรมป่าไม้, 2557.

สร้างสวนผสมพันธุ์ ทดสอบแม่พันธุ์ ควบคุมการผสมเกสร ทดสอบทางสายพันธุ์ การทดสอบทางด้านพันธุกรรม การขยายพันธุ์โดยไม่อาศัยเพศ และการสร้างสายพันธุ์ใหม่¹⁸

ปัจจุบันสำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ กรมป่าไม้มีแผนการเก็บเมล็ดพันธุ์ได้จากแหล่งผลิตต่าง ๆ ปีละ 5,000 กิโลกรัม จำนวนชนิดไม้ 64 ชนิด โดยในปี 2561 ได้แจกจ่ายให้แก่เกษตรกรและประชาชนทั่วไปร้อยละ 43.66% หน่วยงานกรมป่าไม้และหน่วยงานรัฐอื่น ๆ ร้อยละ 52.99 และภาคเอกชนร้อยละ 3.36¹⁹

จากการสอบถามนายเสริมชนัน ชำนาญคำ ผู้อำนวยการสวนเพาะชำกล้าไม้ สำนักส่งเสริมการปลูกป่า กรมป่าไม้ พบว่าในปีงบประมาณ 2562 มีเป้าหมายการผลิตกล้าไม้จำนวน 55.145 ล้านกล้า โดยกระจายให้ศูนย์เพาะชำกล้าไม้ 14 ศูนย์ สถานีเพาะชำกล้าไม้ 91 แห่ง โครงการทุ่งกุลาร้องไห้ 2 แห่ง สวนป่า 5 แห่ง และศูนย์วิจัยอีก 4 แห่ง รวมทั้งหมด 116 แห่งทั่วประเทศ เป้าหมายดำเนินการโดยจะผลิตกล้าไม้มีค่าทางเศรษฐกิจ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ที่เหลืออีกร้อยละ 30 จะเป็นกล้าไม้ดอกและไม้ประดับ รวมทั้งไม้ยืนต้นอื่น ๆ ด้วย แหล่งเมล็ดพันธุ์หลักคือ จากสำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้เพียงร้อยละ 50 เท่านั้น ส่วนที่เหลือหน่วยงานเพาะชำกล้าไม้จะเก็บจากแหล่งแม่ไม้ที่สงวนเอาไว้ตามธรรมชาติ แต่การที่หน่วยงานเก็บเองอาจมีความเสี่ยงในด้านคุณภาพของเมล็ดพันธุ์อยู่บ้าง เนื่องจากผู้ที่เก็บอาจจะขาดความรู้ความเข้าใจ และไม่มีประสบการณ์ในเลือกแม่ไม้ที่มีลักษณะดี จึงอาจทำให้ได้เมล็ดพันธุ์ที่คุณภาพไม่ดีอยู่บ้างบางส่วน ปัญหาอื่น ๆ ที่พบคือ การขาดการสนับสนุนงบประมาณในการนำเทคโนโลยีการพัฒนาสายพันธุ์และพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการพัฒนาปรับปรุงพันธุ์อย่างต่อเนื่อง อาทิเช่น การทำ Tissue culture การคัดเลือกและรวบรวมพันธุ์ที่ดีในระดับ Gene โดยเฉพาะของไม้มีค่าทางเศรษฐกิจที่สำคัญ เพื่อใช้ในการขยายพันธุ์และเพาะพันธุ์อย่างเพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกรและประชาชนที่สนใจปลูกไม้มีค่าทางเศรษฐกิจต่อไป

2.1.3 พื้นที่ที่เหมาะสมกับการปลูกไม้มีค่าทางเศรษฐกิจ

การจัดทำยุทธศาสตร์และแผนงานการส่งเสริมไม้เศรษฐกิจแบบครบวงจร (พ.ศ.2561 – 2579)²⁰ กรมป่าไม้ได้จำแนกเขตสมรรถนะที่ดินตามความเหมาะสมสำหรับการเติบโตของไม้เศรษฐกิจโดยอาศัยปัจจัยพื้นฐานทางสิ่งแวดล้อม ประกอบไปด้วย ค่าดัชนีความชื้น (H-Index) ค่าดัชนีคุณสมบัติของดิน ค่าปฏิกิริยาความเป็นกรดต่างของดิน (pH) การระบายน้ำของดิน และระดับความสมบูรณ์ของสารอาหารในดิน ออกเป็นกลุ่มกระจายไปในแต่ละภูมิภาค สามารถสร้างความสัมพันธ์

¹⁸ สาโรจน์ วัฒนสุขสกุล, เทคโนโลยีวนวัฒนเพื่อจัดการความยากจน เอกสารประกอบการสัมมนาทางวนวัฒน ครั้งที่ 8, 2550.

¹⁹ Suchart Kalyawongsa, Seed Supply and Management System in Thai Land, RFD seed, 2019.

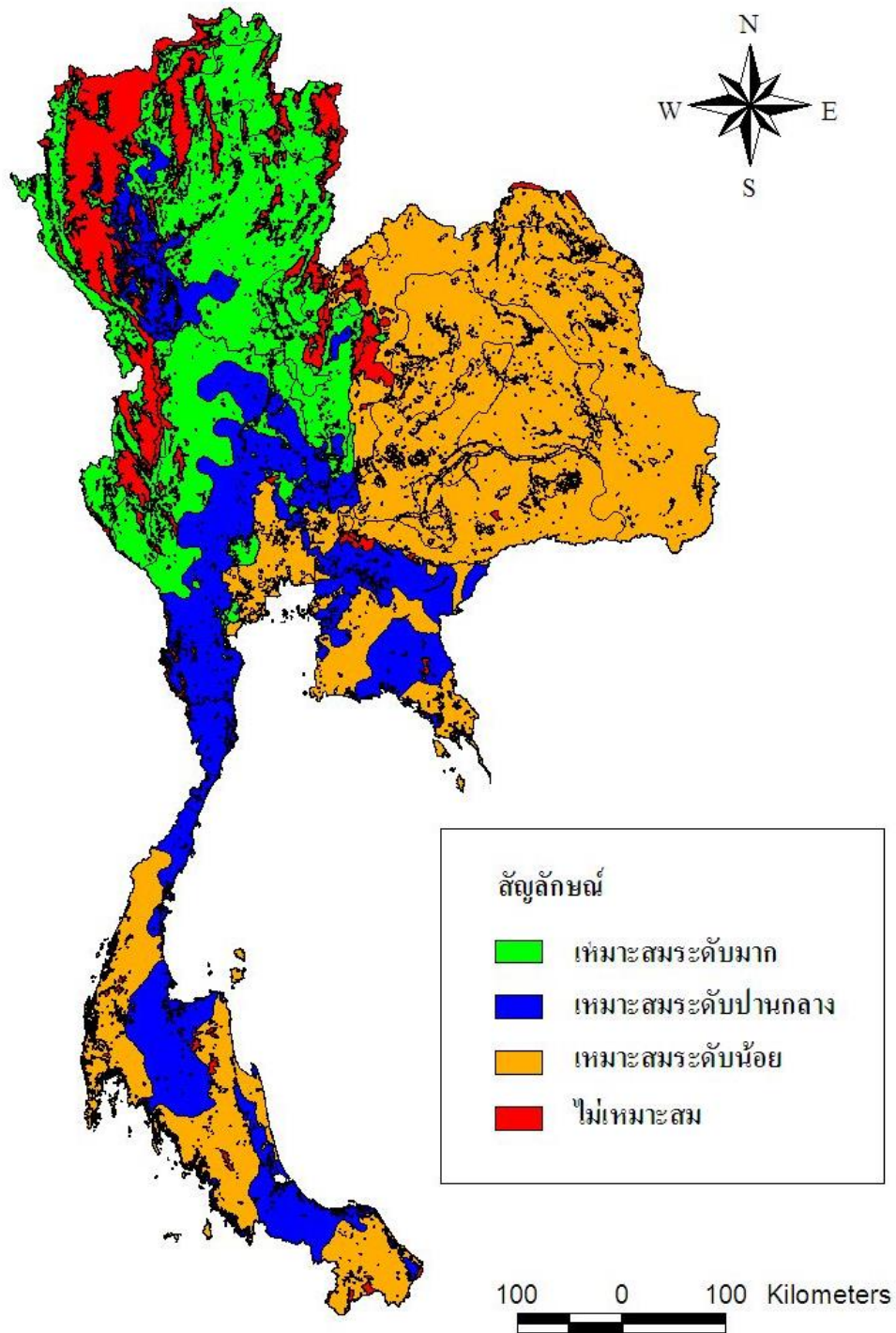
²⁰ คณะวนศาสตร์, ยุทธศาสตร์และแผนงานส่งเสริมไม้เศรษฐกิจแบบครบวงจร (พ.ศ.2561-2579), 2560.

และประเมินการเติบโตของไม้ชนิดต่าง ๆ ได้ตามศักยภาพในการส่งเสริมการปลูก โดยกำหนดความเหมาะสมและเขตสมรรถนะที่ดินกับชนิดไม้ใน 4 ระดับ คือ พื้นที่เหมาะสมมาก (H) พื้นที่เหมาะสมปานกลาง (M) พื้นที่เหมาะสมน้อย (L) และไม่มีความเหมาะสม

สำหรับในการศึกษารั้ครั้งนี้ ได้นำข้อมูลการศึกษาจากข้อมูลความเหมาะสมของเขตสมรรถนะที่ดินกับชนิดไม้สักและไม้มีค่าอีก 2 ชนิด คือ ไม้ประดู่ป่า และไม้พะยุง โดยจากการจำแนกสมรรถนะที่ดินตามชนิดไม้ที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการปลูกได้กำหนดตามความเหมาะสมของเขตสมรรถนะที่ดินไว้ 4 ระดับ ดังกล่าว พบว่าพื้นที่เขตสมรรถนะที่ดินที่เหมาะสมต่อการปลูกไม้สัก ไม้พะยุง และไม้ประดู่ป่า ในระดับต่าง ๆ จากมาก ปานกลาง น้อย และไม่เหมาะสม ดังแสดงไว้ในตารางที่ 2-1 และภาพที่ 2-1 ถึงภาพที่ 2-2 ดังนี้

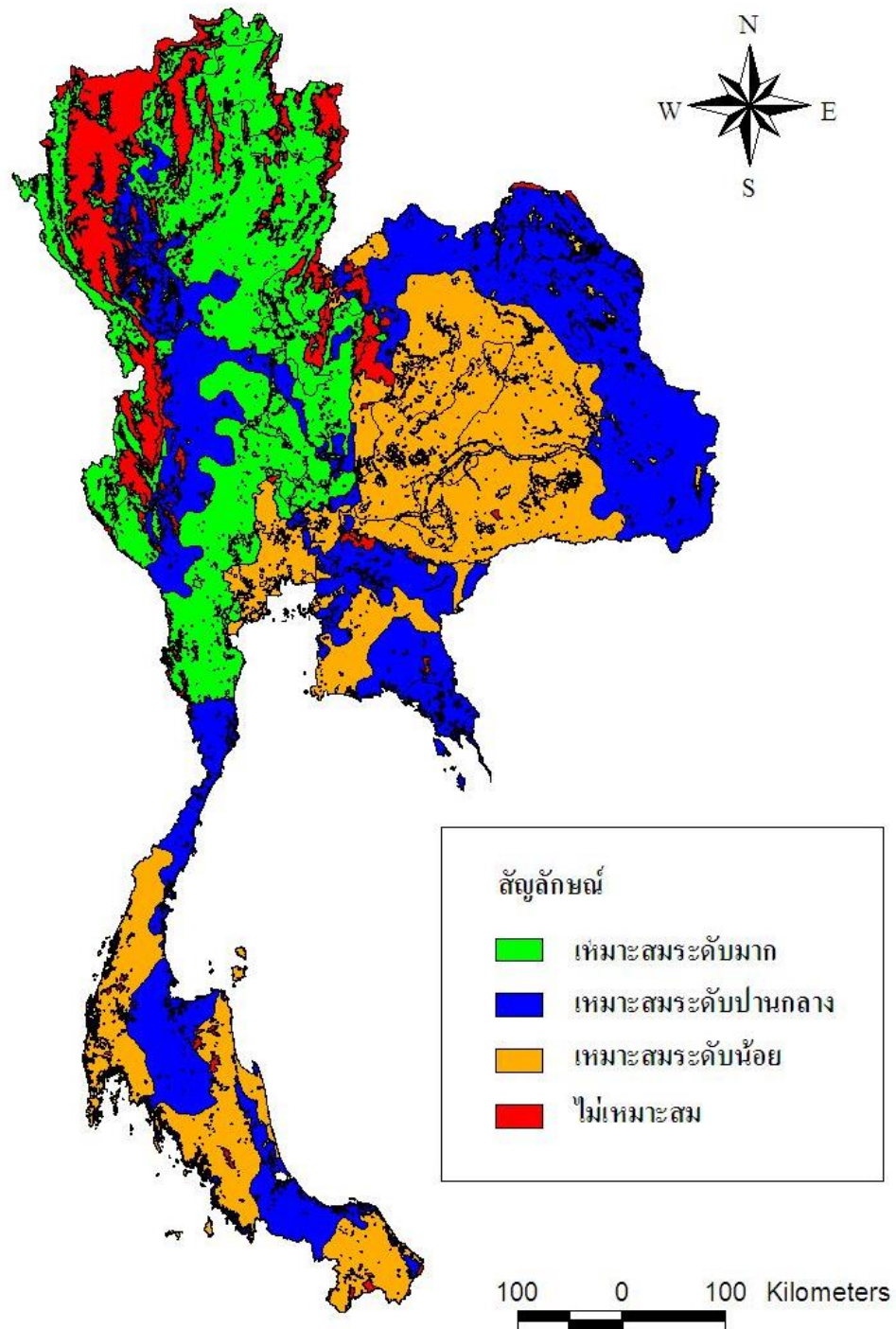
ตารางที่ 2-1 ตารางแสดงระดับพื้นที่เขตสมรรถนะที่ดินที่เหมาะสมต่อการปลูกไม้สัก ไม้พะยุง และไม้ประดู่ป่า

ชนิดไม้	ระดับพื้นที่ปลูกที่เหมาะสม			
	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เหมาะสม
ไม้สัก	- ภาคตะวันตก ภาคเหนือตอนบน ตอนกลาง และตอนล่าง	- บางส่วนของภาค กลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้	- ส่วนใหญ่ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้	- บริเวณสัน เขาเขต ตะวันตกและ ภาคเหนือ
ไม้พะยุงและ ไม้ประดู่ป่า	- ภาคเหนือตอนบน จนถึงภาคกลางตอนล่าง (จ.เพชรบุรี) และ บางส่วนในภาคตะวันตก	- บางส่วนของบริเวณ พื้นที่ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ และแนวเขตประเทศ ไทย ภาคกลาง ภาค ตะวันออก ภาค ตะวันตก และภาคใต้	- ส่วนใหญ่ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ภาค กลาง ภาคตะวันตก และ ภาคใต้	- บริเวณสัน เขาของภาค ตะวันออกและ เหนือของ ประเทศ

ภาพที่ 2-1 การจำแนกเขตสมรรถนะที่ดินที่เหมาะสมสำหรับปลูกพรรณไม้สัก

ที่มา: ยุทธศาสตร์และแผนงานการส่งเสริมไม้เศรษฐกิจแบบครบวงจร (พ.ศ.2561 – 2579) กรมป่าไม้ (2560)

ภาพที่ 2-2 การจำแนกเขตสมรรถนะที่ดินที่เหมาะสมสำหรับปลูกพรรณไม้พะยูนและไม้ประดู่ป่า
ที่มา: ยุทธศาสตร์และแผนงานการส่งเสริมไม้เศรษฐกิจแบบครบวงจร (พ.ศ.2561 – 2579) กรมป่าไม้ (2560)

2.1.4 พื้นที่ที่มีศักยภาพในการปลูกป่าของประเทศ

จากเอกสารโครงการส่งเสริมการปลูกไม้เป็นทุนระยะยาว สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ²¹ พบว่าจากการสำรวจการถือครองที่ดินของราษฎรในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 ผลปรากฏว่ามีที่ดินที่ราษฎรถือครองจำนวน 8,723,884 ไร่ในป่า 2 ประเภท จำแนกเป็น ป่าสงวนแห่งชาติ จำนวน 6.48 ล้านไร่ และป่าอนุรักษ์ (อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเขตห้ามล่าสัตว์ป่า) จำนวน 2.244 ล้านไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่จะเป็นเป้าหมายในการส่งเสริมการปลูกต้นไม้ในส่วนที่เป็นพื้นที่ของรัฐได้ และการที่จะปลูกในพื้นที่ของรัฐประเภทใดต้องพิจารณาเป็นประเภท ๆ ไป ตามที่กฎหมายกำหนด สำหรับในส่วนที่เป็นที่ดินของเอกชนที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการปลูกต้นไม้ปลูกป่านั้น ส่วนใหญ่ได้ใช้เป็นที่ทำกินทางด้านการเกษตรอยู่แล้ว ในรูปของที่ดินที่เป็นสวนผลไม้ ไม้ยืนต้น พืชไร่ หากจะนำมาพิจารณาตามความเหมาะสมในการปลูกไม้เชิงเศรษฐกิจควรเปรียบเทียบกับพืชที่อยู่ในบริเวณพื้นที่นั้นด้วย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลหน่วยงานภาครัฐ ทั้งกรมป่าไม้และองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ พื้นที่ปลูกไม้สักส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ที่มีสมรรถนะที่ดินที่เหมาะสมมากและปานกลาง ส่วนของพื้นที่เอกชนก็จะปลูกกระจายกระจายกันทั่วทุกภาคของประเทศ ขึ้นอยู่กับความต้องการของเกษตรกรและประชาชนที่ต้องการจะปลูก โดยเฉพาะในช่วงแรกเริ่มโครงการส่งเสริมการปลูกไม้ให้แก่ประชาชน ซึ่งในขณะนั้นยังไม่มีการศึกษาจำแนกสมรรถนะที่ดินที่เหมาะสมต่อการปลูกไม้แต่ละชนิด ซึ่งขณะนี้ได้มีการจำแนกเขตสมรรถนะที่ดินตามความเหมาะสมสำหรับการเจริญเติบโตของไม้เศรษฐกิจเรียบร้อยแล้ว หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการปลูกและส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจต้องให้ความสำคัญและนำไปใช้ในการวางแผนและทำความเข้าใจกับเกษตรกรหรือประชาชนที่สนใจในการคัดเลือกพื้นที่ปลูกที่เหมาะสมต่อไป

2.1.5 พื้นที่ปลูกและผู้ปลูกไม้มีค่าทางเศรษฐกิจ

การปลูกไม้เศรษฐกิจที่ผ่านมา มีการดำเนินงานทั้งในส่วนของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกร โดยในส่วนของกรมป่าไม้ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐมีการดำเนินงานปลูกไม้ป่าเพื่อการฟื้นฟูในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมและพื้นที่ที่ถูกบุกรุก รวมทั้งดำเนินการส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจให้แก่เกษตรกรและประชาชน เพื่อเป็นอาชีพด้านป่าไม้และการเพิ่มพื้นที่ป่าเศรษฐกิจ ส่วนกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จะดำเนินการปลูกและฟื้นฟูป่าโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการป้องกันและการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพของระบบนิเวศ เช่น การปลูกต้นไม้เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศป่าต้นน้ำ การฟื้นฟูป่าในเขตป่าอนุรักษ์ในรูปแบบต่าง ๆ เป็น

²¹ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน), โครงการส่งเสริมการปลูกต้นไม้เป็นทุนระยะยาว, 2552.

ต้น ส่วนองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้เป็นหน่วยงานรัฐหน่วยงานหลักในการปลูกไม้ป่าเศรษฐกิจ เพื่อวัตถุประสงค์และเป้าหมายทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะ สำหรับในส่วนของการปลูกไม้ไม่มีผลการปฏิบัติงาน กิจกรรมการปลูกป่าและการส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจ รวมทั้งองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ มีผลการปฏิบัติงานปลูกไม้เศรษฐกิจโดยมีจำนวนพื้นที่ปลูกดังต่อไปนี้

1) กรมป่าไม้

จากข้อมูลส่วนปลูกป่าภาครัฐ สำนักส่งเสริมการปลูกป่า กรมป่าไม้ ณ วันที่ 8 ตุลาคม 2561 ได้สรุปผลการปฏิบัติงาน กิจกรรมการปลูกป่า พ.ศ. 2546 – 2561 ทั้งที่ได้รับงบประมาณจากรัฐบาล และเงินนอกงบประมาณ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเงินบริจาคจากภาคเอกชนและหน่วยงานภาครัฐ รวมพื้นที่ปลูกตั้งแต่ปี 2546 – 2561 เป็นจำนวน 1,080,857 ไร่ (ตารางที่ 2-2) และพื้นที่สวนป่า (ไม้สัก) ที่ปลูกในพื้นที่ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางรวมพื้นที่ 357,058.93 ไร่ (ตารางที่ 2-3) และจากข้อมูลส่วนปลูกป่าภาคเอกชน สำนักส่งเสริมการปลูกป่า ปี 2561 ได้ดำเนินการส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจตามโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2537 ถึงปี 2561 พบว่ามีผู้เข้าร่วมโครงการและกิจกรรมรวม 143,470 คน รวมพื้นที่ปลูกทั้งหมด 1,546,968 ไร่ (ตารางที่ 2-4) และตามพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ.สวนป่า (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2558 กำหนดให้ผู้ปลูกสวนป่าให้ทำการขึ้นทะเบียนเป็นสวนป่า ทำให้มีผู้นำที่ดินมาขึ้นทะเบียนสวนป่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 – 2561 รวมทั้งหมดจำนวน 65,473 ราย มีจำนวนเนื้อที่ 1,028,271 ไร่ โดยมีการปลูกไม้สัก จำนวน 138,885,054 ต้น ไม้ยางนา 588,627 ต้น และไม้อื่น ๆ จำนวน 1,544,209 ต้น (ตารางที่ 2-5)

ตารางที่ 2-2 ผลการปฏิบัติงาน กิจกรรมปลูกป่า พ.ศ. 2546 – 2561 ส่วนปลูกป่าภาครัฐ สำนักส่งเสริมการปลูกป่า กรมป่าไม้

ผลการดำเนินการ (ไร่)										รวมทั้งสิ้น (ไร่)
เงินงบประมาณ						เงินนอกงบประมาณ				
ปีงบประมาณ	งบปกติ	หน่วยงาน เบิกจ่ายเหมือนกัน	EIA	งบกลาง	รวม	เงินนอกงบประมาณ (รหัส 930 และ 770)	เงินบริจาค (รหัส 927)		รวม	
							CSR	ปตท., ปตท.สผ., การไฟฟ้าฯ, ซีพี		
2546	7,610	-	-	-	7,610	-	-	-	0	7,610
2547	8,000	-	-	-	8,000	-	-	-	0	8,000
2548	19,650	5,000	-	5,000	29,650	43,400	-	-	43,400	73,050
2549	10,000	-	-	17,400	27,400	47,030	-	-	47,030	74,430
2550	-	-	-	-	0	21,030	750	-	21,780	21,780
2551	26,300	-	-	52,500	78,800	28,000	120	-	28,120	106,920
2552	54,850	-	-	-	54,850	49,300	550	-	49,850	104,700
2553	51,700	11,600	-	-	63,300	44,998	1,652	-	46,650	109,950
2554	15,000	-	-	-	15,000	24,548	1,041	-	25,589	40,589
2555	6,373	-	-	-	6,373	13,650	930	-	14,580	20,953
2556	-	-	-	-	0	24,556	859	39,160	64,575	64,575
2557	-	-	-	-	0	39,160	540	39,500	79,200	79,200

ตารางที่ 2-2 (ต่อ)

ปีงบประมาณ	ผลการดำเนินการ (ไร่)										รวมทั้งสิ้น (ไร่)
	เงินงบประมาณ					เงินนอกงบประมาณ					
	งบปกติ	หน่วยงาน เบิกจ่ายแทนกัน	EIA	งบกลาง	รวม	เงินนอกงบประมาณ (รหัส 930 และ 770)	เงินบริจาค (รหัส 927)			รวม	
							CSR	ปตท., ปตท.สผ., การไฟฟ้าฯ, สิริพิ			
2558	21,062	20,377	-	10,000	51,439	37,245	250	7,500		44,995	96,434
2559	-	1,919	2,260	-	4,179	60,880	953	3,200		65,033	69,212
2560	20,000	10,131	-	-	30,131	73,136	449	4,084		77,669	107,800
2561	92,700	2,800	-	-	95,500	-	154	-		154	95,654
รวม	333,245	51,827	2,260	84,900	472,232	472,232	8,248	93,444		608,625	1,080,857

หมายเหตุ: กิจกรรมปลูกป่าของกรมป่าไม้ เริ่มจากปีงบประมาณ พ.ศ. 2546 – 2561 (นับตั้งแต่มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมป่าไม้ ปี 2546)

ข้อมูลวันที่ 8 ตุลาคม 2561 ส่วนปลูกป่าภาครัฐ สำนักส่งเสริมการปลูกป่า กรมป่าไม้

ตารางที่ 2-3 ข้อมูลสวนป่า (ไม้สัก) สำนักส่งเสริมการปลูกป่า

สวนป่า ภาครัฐ	ภาคเหนือ		ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		ภาคกลาง		ภาคใต้	
	จังหวัด	เนื้อที่ (ไร่)	จังหวัด	เนื้อที่ (ไร่)	จังหวัด	เนื้อที่ (ไร่)	จังหวัด	เนื้อที่ (ไร่)
	เชียงราย	19,945.00	ขอนแก่น	13,748.12	กำแพงเพชร	12,350.00		
	เชียงใหม่	4,620.00	มหาสารคาม	600.00	อุทัยธานี	950.00		
	น่าน	33,062.00	เลย	16,954.00	กาญจนบุรี	2,541.00		
	พะเยา	6,134.81	บุรีรัมย์	2,595.00	ชลบุรี	4,475.00		
	แพร่	83,275.00	นครราชสีมา	22,786.00				
	ลำปาง	98,246.00						
	ตาก	15,372.00						
	พิษณุโลก	1,600.00						
	สุโขทัย	17,805.00						
รวม (ภาค)		280,059.81		56,683.12		20,316.00		-
รวมทั้งหมดสวนป่าภาครัฐ					357,058.93			

ที่มา: สวนปลูกป่าภาครัฐ สำนักส่งเสริมการปลูกป่า 8 ตุลาคม 2561

จากข้อมูลสวนป่า (ไม้สัก) พบว่า การปลูกสวนป่าส่วนใหญ่พบว่าได้ดำเนินการในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีสมรรถนะความเหมาะสมมากถึงร้อยละ 78.4 ดำเนินการในพื้นที่ที่มีสมรรถนะที่ดินที่มีความเหมาะสมปานกลางในบริเวณพื้นที่ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันตกร้อยละ 5.7 และดำเนินการในพื้นที่ที่มีสมรรถนะที่ดินที่มีความเหมาะสมน้อยในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 15.9 (ตารางที่ 2-3) ซึ่งในโอกาสต่อไปหน่วยงานของกรมป่าไม้ควรต้องนำข้อมูลการจำแนกเขตสมรรถนะที่ดินที่เหมาะสมในการปลูกไม้ชนิดต่าง ๆ มาเป็นหลักในการกำหนดคัดเลือกพื้นที่ปลูกตามแผนงานการปลูกป่าของหน่วยงานต่อไป

ตารางที่ 2-4 ผลการส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจในพื้นที่เอกชน ส่วนปลูกป่าภาคเอกชน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 – 2561

ปีงบประมาณ พ.ศ.	โครงการ/กิจกรรม	ผลการส่งเสริม	
		(ราย)	(ไร่)
2537 – 2545	โครงการส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจ (ไร่ละ 3,000 บาท)	80,126	1,056,058.00
2549 – 2556	กิจกรรมส่งเสริมอาชีพด้านป่าไม้	21,391	180,693.64
2552	โครงการส่งเสริมปลูกไม้โตเร็ว เพื่อเป็นพลังงานทดแทน	9,950	35,486.00
2553	โครงการส่งเสริมการปลูกต้นไม้เพื่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (คสส.)	9,560	71,548.00
2557	1. กิจกรรมส่งเสริมอาชีพด้านป่าไม้	2,452	18,241.00
	2. โครงการส่งเสริมการปลูกต้นไม้เพื่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (คสส.)	1,482	11,910.00
	รวม	3,934	30,151.00
2558	1. กิจกรรมส่งเสริมอาชีพด้านป่าไม้	2,622	16,852.76
	2. โครงการส่งเสริมการปลูกต้นไม้เพื่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (คสส.)	1,039	8,923.00
	รวม	3,661	25,776
2559	1. กิจกรรมส่งเสริมอาชีพด้านป่าไม้	2,577	15,400
	2. โครงการส่งเสริมการปลูกต้นไม้เพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าเศรษฐกิจ (พพศ)	4,382	31,765.00
	รวม	6,959	47,165.00
2560	1. โครงการส่งเสริมการปลูกต้นไม้เพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าเศรษฐกิจ (พพศ)	1,876	10,010.00
	2. กิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาการปลูกไม้เศรษฐกิจ	2,327	16,298.25
	3. โครงการส่งเสริมการปลูกต้นไม้เพื่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ระยะที่ 2	1,114	9,885.00
	4. โครงการส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจในพื้นที่ปลูกไม้ยางพาราและพื้นที่เกษตรกรรม	2,006	20,268.00
	รวม	7,323	56,461

ตารางที่ 2-4 (ต่อ)

ปีงบประมาณ พ.ศ.	โครงการ/กิจกรรม	ผลการส่งเสริม	
		(ราย)	(ไร่)
2561	1. โครงการส่งเสริมการปลูกต้นไม้เพื่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ระยะที่ 2	1,142	9,955.00
	2. โครงการส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจในพื้นที่ปลูกไม้ยางพาราและพื้นที่เกษตรกรรม	1,962	20,026.00
	3. กิจกรรมส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจในที่ดินของเอกชน เพื่อพัฒนาอาชีพและรายได้ประชาชน	1,462	13,648.00
	1) โครงการส่งเสริมการปลูกไม้โตเร็วเพื่ออุตสาหกรรม	215	1,600.00
	2) โครงการส่งเสริมการปลูกต้นไม้เพื่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม	443	3,648.00
	3) โครงการส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจในพื้นที่ปลูกไม้ยางพาราและพื้นที่เกษตรกรรม	804	8,400.00
	รวม	4,566	43,629
รวมทั้งสิ้น		143,470	1,546,968

ที่มา: ส่วนปลูกป่าภาคเอกชน สำนักส่งเสริมการปลูกป่า ปี 2561

จากตารางที่ 2-4 จากการวิเคราะห์พบว่า การดำเนินโครงการส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจมิได้นโยบายการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้ชัดว่าผลการดำเนินงานส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจในช่วงปีแรกๆมีปริมาณ จำนวนราย และจำนวนพื้นที่ค่อนข้างสูง หลังจากนั้นการได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐในแต่ละปีจะลดลง ซึ่งจะทำให้เห็นแนวโน้มผลการดำเนินงานลดลง ทั้งจำนวนผู้ปลูกและพื้นที่ปลูกได้อย่างชัดเจน

ตารางที่ 2-5 ข้อมูลการขึ้นทะเบียนที่ดินเป็นสวนป่าตามพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 (จำแนกรายปี)

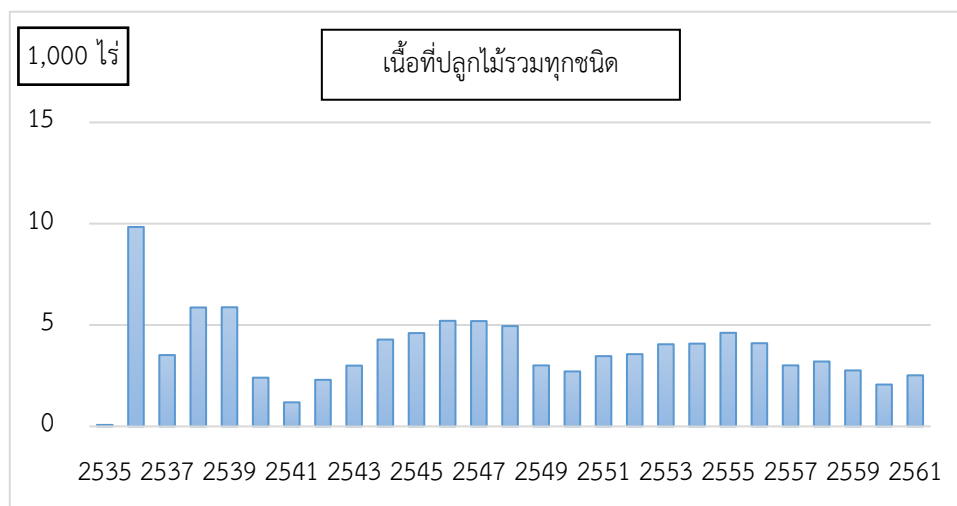
ปี พ.ศ. ที่ขึ้น ทะเบียนที่ดิน เป็นสวนป่า	จำนวน (ราย)	เนื้อที่ (ไร่)	ชนิดไม้ (ตัน)		
			สัก	ยางนา	อื่น ๆ
2535	20	721.70	67,764	-	-
2536	299	98,427.59	9,472,838	1,950	325
2537	479	35,200.67	5,346,399	-	61
2538	1,117	58,691.02	7,090,403	1,066	167,143
2539	2,366	58,787.78	8,755,746	7,563	16,030
2540	731	24,045.03	3,514,089	4,397	-
2541	746	11,872.36	2,059,678	1,600	-
2542	1,170	22,974.94	4,109,430	1,600	7,700
2543	2,213	29,989.10	5,794,459	32,059	155,921
2544	2,967	42,852.69	8,237,031	22,312	359,469
2545	3,499	46,051.12	10,106,198	30,922	9,385
2546	3,718	52,104.32	9,102,661	7,382	38,452
2547	3,699	51,966.50	10,001,251	9,218	9,133
2548	3,134	49,496.18	7,611,483	33,903	2,502
2549	3,012	30,089.03	4,356,507	2,475	31,961
2550	2,341	27,123.27	3,540,289	107,994	4,163
2551	3,169	34,675.77	3,810,526	9,034	4,299
2552	2,853	35,651.26	4,390,031	13,029	10,913
2553	2,975	40,522.16	4,775,995	18,340	9,656
2554	3,172	40,850.29	4,817,525	6,649	22,762
2555	4,171	46,184.49	5,341,570	53,300	31,201
2556	3,657	41,046.49	3,938,208	29,608	12,977

ที่มา : ส่วนปลูกป่าภาคเอกชน สำนักส่งเสริมการปลูกป่า พ.ศ. 2561

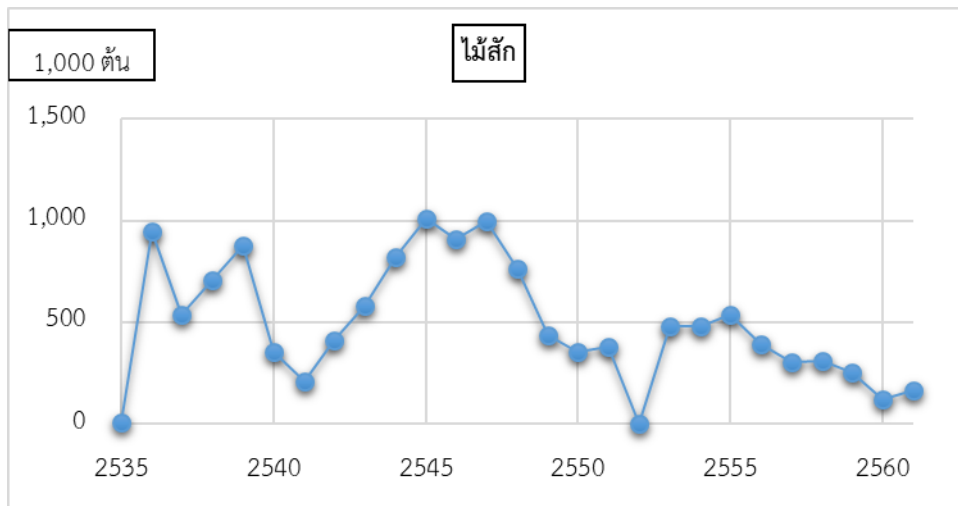
ตารางที่ 2-5 (ต่อ)

ปี พ.ศ. ที่ขึ้น ทะเบียนที่ดิน เป็นสวนป่า	จำนวน (ราย)	เนื้อที่ (ไร่)	ชนิดไม้ (ตัน)		
			สัก	ยางนา	อื่น ๆ
2557	2,857	30,109.02	3,038,728	17,247	6,214
2558	2,982	32,023.19	3,119,158	41,286	28,447
2559	3,073	27,621.00	2,518,900	27,560	48,817
2560	1,825	20,650.79	1,194,321	39,614	144,358
2561	2,073	25,201.88	1,649,831	63,282	422,127
ไม่ระบุปี พ. ศ.	1,128	13,340.90	1,124,035	5,237	193
ผลรวมทั้งหมด	65,473	1,028,271	138,885,054	588,627	1,544,209

ที่มา : ส่วนปลูกป่าภาคเอกชน สำนักส่งเสริมการปลูกป่า พ.ศ. 2561

ภาพที่ 2-3 เนื้อที่ขึ้นทะเบียนที่ดินเป็นสวนป่าตาม พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535

ภาพที่ 2-4 จำนวนต้นไม้สักที่ขึ้นทะเบียนที่ดินเป็นสวนป่าตาม พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535

จากข้อมูลการขอขึ้นทะเบียนสวนป่าในตารางที่ 2-5 และภาพที่ 2-3 และ 2-4 จะพบว่าในระยะหลังๆ แนวโน้มปริมาณการปลูกไม้สักลดลง ในขณะที่จำนวนรายที่ปลูกก็มีปริมาณใกล้เคียงกับปีก่อนๆ จากการวิเคราะห์พบว่า ในช่วงระยะแรกการส่งเสริมตามโครงการปลูกไม้เศรษฐกิจ ผู้เข้าร่วมโครงการจะเน้นการปลูกไม้สัก ซึ่งเป็นไม้เศรษฐกิจหลักเป็นจำนวนมากกว่าไม้เศรษฐกิจอื่น ๆ ต่อมาได้มีโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการอาชีพด้านป่าไม้ การปลูกต้นไม้เพื่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การปลูกไม้เศรษฐกิจในพื้นที่ยางพารา ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้จะส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจหลายชนิด ทั้งไม้เศรษฐกิจหลักและไม้เศรษฐกิจชนิดอื่น ๆ จึงปรากฏให้เห็นปริมาณการปลูกไม้สักมีแนวโน้มลดลงและมีปริมาณการปลูกไม้เศรษฐกิจชนิดอื่น ๆ เพิ่มขึ้น

2) องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้

องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ หรือ อ.อ.ป. เป็นหน่วยงานรัฐ ที่ทำหน้าที่ปลูกป่าไม้เศรษฐกิจเพื่อทดแทนไม้จากป่าธรรมชาติหลังจากปิดป่าสัมปทานไปแล้ว โดยดำเนินการขอใช้พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่เสื่อมโทรม จากกรมป่าไม้เพื่อปลูกสร้างสวนป่าสักในพื้นที่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันตก และบางส่วนทางภาคใต้ และมีการปลูกไม้เศรษฐกิจอื่น ๆ (ตารางที่ 2-5) สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ไม้สัก	จำนวนพื้นที่	403,743.132	ไร่
2) สักและชนิดอื่น ๆ	จำนวนพื้นที่	3,421.593	ไร่
3) ยูคาลิปตัส	จำนวนพื้นที่	93,630.009	ไร่
4) ยูคาลิปตัสและชนิดอื่น ๆ	จำนวนพื้นที่	2,368.218	ไร่

5) ยางพารา	จำนวนพื้นที่	80,897.616	ไร่
6) ยางพาราและชนิดอื่น ๆ	จำนวนพื้นที่	7,733.163	ไร่
7) กระถินเทพา	จำนวนพื้นที่	6,915.609	ไร่
8) ชนิดอื่น ๆ	จำนวนพื้นที่	31,886,061	ไร่
9) ปลูกลงในพื้นที่อื่น ๆ (ที่ไม่ได้จัดเป็นพื้นที่เศรษฐกิจ) จำนวนพื้นที่		392,142,202	ไร่
10) รวมพื้นที่ปลูกลงสวนป่าทั้งหมด		1,107,737.603	ไร่

พื้นที่ปลูกลงสวนป่าไม้สักในส่วนของความรับผิดชอบของ อ.อ.ป. พบว่า ส่วนใหญ่ปลูกลงในพื้นที่ที่มีสมรรถนะที่ดินที่เหมาะสมมาก ทั้งในภาคเหนือตอนบนและตอนล่างร้อยละ 84.7 ภาคกลางพื้นที่เหมาะสมปานกลางร้อยละ 12 ภาคใต้พื้นที่เหมาะสมน้อยร้อยละ 3.07 และภาคตะวันออกเฉียงเหนือพื้นที่ไม่เหมาะสมร้อยละ 1.22 (ตารางที่ 2-6) ซึ่งในโอกาสต่อไปหน่วยงานของ อ.อ.ป.ควรต้องนำข้อมูลการจำแนกเขตสมรรถนะที่ดินที่เหมาะสมในการปลูกไม้ชนิดต่าง ๆ มาเป็นหลักในการกำหนดคัดเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมตามแผนงานการปลูกป่าของหน่วยงานต่อไป

ตารางที่ 2-6 พื้นที่ปลูกสร้างสวนป่า จำแนกตามชนิดไม้ ขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้

สังกัด	ชนิดไม้ (หน่วยไร่)									
	สัก	สัก และชนิด อื่น ๆ	ยูคาลิปตัส	ยูคา ลิปตัส และชนิด อื่น ๆ	ยางพารา	ยางพารา และชนิด อื่น ๆ	กระถิน เทพา	ชนิดอื่น ๆ	พื้นที่อื่น ๆ	ผลรวม ทั้งหมด
อ.อ.ป.กลาง	58,719.635	622.307	24,175.954	255.201	13,200.134	145.652	4,423.711	7,933.442	50,945.627	160,421.663
อ.อ.ป.เขตน่านโป่ง	52,144.359	246.198	12,595.579	-	2,991.452	51.342	-	460.599	21,195.223	89,684.752
อ.อ.ป.เขตศรีราชา	6,575.276	376.109	11,580.375	255.201	10,208.682	94.310	4,423.711	7,472.843	29,750.404	70,736.911
อ.อ.ป.ตะวันออก เลยเหนือ	14,879.168	114.214	49,039.269	249.679	29,875.567	23.507	-	5,246.846	136,424.18 9	235,852.439
อ.อ.ป.เขตขอนแก่น	12,433.100	114.214	14,905.100	-	10,696.949	23.507	-	2,794.936	23,984.709	64,952.515
อ.อ.ป.เขตนครราชสีมา	2,171.653	-	17,084.769	249.679	4,646.172	-	-	2,280.825	51,962.316	78,395.414
อ.อ.ป.เขตอุบลราชธานี	274.415	-	17,049.400	-	14,532.446	-	-	171.085	60,477.164	92,504.510
อ.อ.ป.ใต้	5,903	-	3,409.857	-	35,767.780	7,359.817	455.686	1,872.218	57,725.125	106,596.386
อ.อ.ป.เขตสุราษฎร์ ธานี	-	-	49.443	-	17,457.512	4,843.320	431.177	364.278	36,566.790	59,712.520
อ.อ.ป.เขตหาดใหญ่	5,903	-	3,360.414	-	18,310.268	2,516.497	24.509	1,507.940	21,158.335	46,883.866
อ.อ.ป.เหนือบน	263,579.203	4,935.140	3,995.721	1,860.310	2,037.970	204.187	6.684	15,941.492	93,491.512	386,052.219
อ.อ.ป.เขตเชียงใหม่	76,926.070	4,802.509	3,352.771	1,860.310	791.023	204.187	6.684	13,843.696	47,406.820	149,194.070
อ.อ.ป.เขตแพร่	95,900.051	132.631	472.685	-	550.220	-	-	1,457.344	16,985.630	115,498.561
อ.อ.ป.เขตลำปาง	90,753.082	-	170.265	-	696.727	-	-	640.452	29,099.062	121,359.588
อ.อ.ป.เหนือล่าง	146,559.223	2,749.932	13,009.208	3.028	16.165	-	2,029.528	892.063	53,555.749	218,814.896
อ.อ.ป.เขตตาก	60,785.683	2,429.480	12,941.424	3.028	16.165	-	2,029.528	305.188	19,265.021	97,775.517
อ.อ.ป.เขตพิษณุโลก	44,123.671	320.452	67.784	-	-	-	-	502.881	25,687.495	70,702.283
อ.อ.ป.เขตอุตรดิตถ์	41,649.869	-	-	-	-	-	-	83.994	8,603.233	50,337.096
ผลรวมทั้งหมด	483,743.132	8,421.593	93,630.009	2,368.218	80,897.616	7,733.163	6,915.609	31,886.061	392,142.202	1,107,737.603

หมายเหตุ : ข้อมูลเนื้อที่จำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดิน ระหว่างปี 2555 – 2560

ที่มา : องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (2560)

2.1.6 การจัดการสวนป่าสัก

การปลูกไม้สักเพื่อให้ได้คุณภาพที่ดีเมื่อครบรอบตัดฟันจะขึ้นอยู่กับทางเลือกพื้นที่ปลูกที่เหมาะสม เลือกใช้เมล็ดพันธุ์ที่ดี มีการบำรุงรักษา การป้องกันไฟป่า การป้องกันโรคและแมลง และการบริหารจัดการตามหลักวนวัฒนที่เหมาะสม เช่น การริดกิ่งและการตัดขยายระยะ จากเอกสารองค์ความรู้ไม้สักไทย, กรมป่าไม้ 2556 ได้สรุปรายละเอียดการริดกิ่งและการตัดขยายระยะของไม้สักไว้ดังนี้

การริดกิ่ง เป็นการตัดกิ่งไม้ที่อยู่ด้านล่างที่ถูกบดบังโดยเรือนยอด หรือกิ่งแห้งตายของต้นไม้ เพื่อให้รูปทรงของต้นไม้ดีขึ้น ได้ลำต้นที่ตรง เหมาะสำหรับการใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ และง่ายต่อการแปรรูปไม้ สำหรับไม้สักโดยปกติเป็นพันธุ์ไม้ที่มีการริดกิ่งตามธรรมชาติ ยกเว้นกิ่งขนาดใหญ่ที่ติดกับลำต้นเป็นเวลานานที่จะทำให้รูปทรงของไม้สักเสียไป การริดกิ่งประมาณร้อยละ 25 หรือ 1 ใน 4 ของเรือนยอด โดยปกติมักจะทำการริดกิ่งที่สูงจากพื้นดินประมาณ 5 เมตร ควรใช้เลื่อยแทนมีดและขวาน จากนั้นใช้ปูนขาวป้ายเพื่อกันโรคแมลงทำลาย

การตัดขยายระยะ (Thinning) เป็นการปฏิบัติเพื่อลดความหนาแน่นของต้นไม้ลง ลดการเบียดเสียดแย่งแสงแย่งทางเรือนยอดและทางระบบรากให้น้อยลง เปิดโอกาสให้ไม้ที่เหลืออยู่เจริญเติบโตได้เต็มที่ หากไม่ทำการตัดขยายระยะจะส่งผลทำให้ต้นสักทั้งแปลงหยุดการเจริญเติบโตและตายบางส่วน ปกติการตัดขยายระยะต้นไม้ในสวนป่าโดยทั่วไปจะดำเนินการครั้งแรกเมื่อต้นไม้มีอายุ 5-7 ปี และดำเนินการต่อไปทุก 5 ปี การตัดขยายระยะมี 5 วิธี ประกอบด้วย

- 1) **Low Thinning** คือ การตัดต้นไม้ที่มีชั้นเรือนยอดที่ไม่เจริญหรือถูกหง่าและที่ตายแล้วออกก่อน
- 2) **Crown Thinning** คือ การตัดขยายระยะไม้ชั้นบนที่มีเรือนยอดเด่น และเรือนยอดรองเด่น ซึ่งเบียดบังต้นไม้อื่น ๆ ที่อยู่ชั้นเรือนยอดเดียวกันออก เพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตของต้นไม้ที่เหลือ
- 3) **Selection Thinning** คือ การตัดขยายระยะโดยเลือกตัดต้นไม้ที่มีเรือนยอดเด่นที่สุดออก เพื่อช่วยให้ต้นไม้ที่มีเรือนยอดรองสามารถมีโอกาสเจริญเติบโตได้อย่างเต็มที่
- 4) **Mechanical Thinning** คือ การตัดขยายระยะโดยการเลือกตัดแบบต้นเว้นต้น หรือเลือกตัดแบบแถวเว้นแถว โดยไม่คำนึงถึงเรือนยอดของต้นไม้
- 5) **Free Thinning หรือ Integrate Thinning** คือ การตัดขยายระยะที่ใช้อย่างน้อย 2 วิธีขึ้นไปร่วมกัน อย่างไรก็ตามการจะเลือกวิธีการตัดขยายระยะแบบไหนนั้น จะต้องคำนึงถึงความสม่ำเสมอของต้นไม้ในแปลงปลูก ส่วนจะทำการตัดขยายระยะเมื่อใดนั้นขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น ระยะปลูก หรืออัตราการเจริญเติบโต เป็นต้น

2.1.7 การส่งเสริมการปลูกไม้มีค่าของหน่วยงานรัฐ

ตามมาตรการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติตามแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (2560-2579) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ลดการบุกรุกพื้นที่ของรัฐ ลดการตัดไม้ทำลายป่าธรรมชาติ ช่วยเพิ่มพื้นที่ป่าให้กับประเทศ และแก้ปัญหาความยากจน ดังนี้

1) องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.) ได้มีโครงการส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจในที่ดินกรรมสิทธิ์หรือที่ดินที่มีสิทธิการครอบครองในการใช้ประโยชน์ตามกฎหมาย คาดว่าโครงการนี้จะสามารถเพิ่มพื้นที่ป่าเศรษฐกิจให้กับประเทศ เนื้อที่ 500,000 ไร่ ภายในระยะเวลา 20 ปี สำหรับไม้เศรษฐกิจที่ส่งเสริมเป็นไม้ประเภทโตเร็ว มีอายุการตัดพืชน้อยกว่า 10 ปี เช่น ไม้ กระถินเทพา กระถินณรงค์ ยูคาลิปตัส ยางพารา ฯลฯ ซึ่งมีอัตราการปลูกเฉลี่ย 267 ต้นต่อไร่ กลุ่มไม้เศรษฐกิจชนิดโตช้า อายุตัดพืชมานานกว่า 10 ปีขึ้นไป ได้แก่ พะยูง ยางนา สัก ประดู่ มะค่าโมง ตะเคียน ฯลฯ ซึ่งมีอัตราการปลูกเฉลี่ย 100 ต้นต่อไร่ เกษตรกรสามารถเลือกปลูกได้ทั้งแบบสภาพแปลงหรือปลูกบนคันนา หรือปลูกเสริมในแปลงนาเกษตรกรในรูปแบบต่าง ๆ ได้ โดย อ.อ.ป. จะสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการปลูกและบำรุงรักษาไม้ยืนต้นของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเป็นระยะเวลา 3 ปี สำหรับไม้โตเร็วสนับสนุนไร่ละ 3,000 บาท โดยแบ่งจ่ายในปีแรก 2,000 บาท ปีที่สอง 500 บาท และปีที่สาม 500 บาท สำหรับไม้โตช้าสนับสนุนไร่ละ 5,940 บาท โดยแบ่งจ่ายในปีแรก 3,900 บาท ปีที่สอง 1,020 บาท และปีที่สาม 1,020 บาท ตั้งแต่ปี 2560-2561 มีเกษตรกรสมัครเข้าร่วมโครงการนี้ รวมจำนวน 2,153 ราย เนื้อที่ 22,000 ไร่ ส่วนในปี 2562 มีเป้าหมายพื้นที่ 24,130 ไร่ แบ่งเป็นไม้โตช้า 4,780 ไร่ และไม้โตเร็ว 19,350 ไร่²²

2) กรมป่าไม้ ในปี 2562 ได้ดำเนิน 2 โครงการ โดยโครงการแรกคือ โครงการส่งเสริมการปลูกต้นไม้เพื่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ระยะที่ 2 เป็นโครงการที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ที่ต้องการจะปลูกสวนป่าในพื้นที่กรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครอง เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียว ไม้ที่ปลูกต้องเป็นไม้ที่มีรอบตัดพืชนานจำนวน 39 ชนิด เช่น สัก พะยูง ประดู่ ป่า ตะเคียนนา มะค่าแต้ มะฮอกกานี ฯลฯ โดยการสนับสนุนกล้าไม้ที่มีคุณภาพ จำนวน 200 ต้นต่อไร่ จากกรมป่าไม้และเงินสนับสนุนจำนวน 5,000 บาท/ไร่ โดยแบ่งจ่าย 5 ปี โดยปีแรกจ่าย 1,000 บาท ปีที่สอง 700 บาท ปีที่สาม 800 ปีที่สี่ 900 บาท และปีที่ห้า 1,600 บาท ส่วนโครงการที่สองคือ โครงการส่งเสริมการปลูกไม้โตเร็วเพื่ออุตสาหกรรม เป็นโครงการที่สนับสนุนให้ผู้สนใจปลูกไม้เศรษฐกิจชนิดรอบตัดพืชนั้นในที่ดินกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าเศรษฐกิจของประเทศและเพิ่มผลผลิตในการใช้สอยสำหรับอุตสาหกรรมที่ใช้ไม้เป็นวัตถุดิบ ชนิดไม้ที่ปลูกเป็นไม้โตเร็ว เช่น ขี้เหล็ก

²² จีรพรรณ โรจนพรทิพย์, **ชวนปลูกไม้มีค่าเพื่อการลงทุน**, เอกสารเทคโนโลยีการเกษตร ฉบับวันเสาร์ที่ 13 เมษายน 2562.

แคนา จามจุรี นนทรีบ้าน ไข่ ไม้สกุลกระถิน ยูคาลิปตัส สนทะเล และสนประดิพัทธ์ จำนวน 300 ต้น ต่อไร่ โดยกรมป่าไม้สนับสนุนกล้าไม้และแบ่งจ่ายเงินสนับสนุนการปลูก 3 ปี ในปีแรกจ่าย 1,500 บาท ปีที่สอง 800 บาท และปีที่สาม 700 บาท²³

2.1.8 สถานการณ์การผลิตไม้สักโลก

ในปี พ.ศ.2560 International Union of Forest Research Organization (IUFRO) ได้ทำการวิเคราะห์ประเมินศักยภาพในอนาคตของทรัพยากรไม้สักของโลกและจัดพิมพ์เผยแพร่ใน IUFRO World Series Volume 36 โดยมี Water Kollert และ Micheal Kleine เป็นบรรณาธิการ²⁴ ซึ่งสรุปในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การผลิตไม้สักของโลกได้ดังนี้

1. ไม้สักจากป่าธรรมชาติ

ไม้สักจากป่าธรรมชาติพบมากในเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ เมียนมา อินเดีย สปป.ลาว และประเทศไทย ในปี พ.ศ.2553 เนื้อที่ป่าไม้สักธรรมชาติทั้ง 4 ประเทศรวมกันมีประมาณ 29 ล้านเฮกตาร์ (181.25 ล้านไร่) และประมาณเกือบครึ่งหนึ่งของพื้นที่ทั้งหมดจะอยู่ในเมียนมา อย่างไรก็ตามเนื้อที่ป่าไม้สักธรรมชาติมีแนวโน้มลดลง ซึ่งเกิดจากสาเหตุหลายประการ ในเมียนมาเนื้อที่ป่าไม้สักธรรมชาติลดลง เนื่องจากการตัดฟันทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย การขยายพื้นที่การเกษตร การทำไร่เลื่อนลอย และการทำเหมืองแร่ โดยมีอัตราการลดลงของเนื้อที่เฉลี่ยร้อยละ 0.9 ต่อปี ในอินเดียสาเหตุที่เนื้อที่ป่าไม้สักธรรมชาติลดลง เนื่องจากการตัดฟันเพื่อใช้ในประเทศมากเกินไป บางส่วนเปลี่ยนเป็นที่เลี้ยงสัตว์ ส่วนใน สปป.ลาว เนื้อที่ป่าไม้สักธรรมชาติลดลง เนื่องจากแรงกดดันจากการเพิ่มขึ้นของประชากร การทำไร่เลื่อนลอยและไฟป่า สำหรับประเทศไทยเนื้อที่ป่าไม้สักธรรมชาติลดลงเนื่องจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การขยายพื้นที่การเกษตร โดยการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ การทำไร่เลื่อนลอย การลักลอบตัดฟัน และไฟป่า ไม้จากป่าสักธรรมชาติในอินเดียนและไทย ในปัจจุบันไม่สามารถตัดฟันเพื่อการค้าได้ เพราะเป็นการปลูกเพื่อการอนุรักษ์อยู่ในเขตหวงห้าม

2. ไม้สักจากป่าปลูก

เนื้อที่ปลูกไม้สักของโลกจากที่ FAO ได้รับรายงานจาก 38 ประเทศ ในปี 2553 พบว่ามีประมาณ 4.346 ล้านเฮกตาร์ (27.2 ล้านไร่) ประมาณร้อยละ 83 อยู่ในเอเชีย ร้อยละ 11 อยู่ในแอฟริกา ร้อยละ 6 อยู่ในทวีปอเมริกาใต้ น้อยกว่าร้อยละ 1 อยู่ในหมู่เกาะต่าง ๆ โดยอินเดียนเนื้อที่ปลูกมากที่สุด เท่ากับ 1.667 ล้านเฮกตาร์ (10.4 ล้านไร่) คิดเป็นร้อยละ 38 ของเนื้อที่ปลูกไม้สักของ

²³ กรมป่าไม้, เอกสารประชาสัมพันธ์ โครงการส่งเสริมการปลูกต้นไม้เพื่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมระยะที่ 2 และโครงการส่งเสริมการปลูกไม้โตเร็วเพื่ออุตสาหกรรม, ปีงบประมาณ 2562, 2562.

²⁴ Walter Kollert and Michael Klein (eds.), *The Global Teak Study, Analysis, Evaluation and Future Potential of Teak Resources*, IUFRO World Series Volume 36. Vienna.108p, 2017.

โลก อินโดนีเซีย 1.269 ล้านเฮกแตร์ (7.9 ล้านไร่) เท่ากับร้อยละ 29 และเมียนมา 0.39 ล้านเฮกแตร์ (2.4 ล้านไร่) เท่ากับร้อยละ 9 ทั้งนี้เนื้อที่ปลูกทั้งหมดคาดว่าจะต่ำกว่าความเป็นจริง เพราะยังมีอีกหลายประเทศไม่ได้รายงาน เมื่อรวมทุกประเทศได้มีผู้ประมาณการพื้นที่ปลูกไม้สัก รวมทั้งโลกจะอยู่ระหว่าง 4.346-6.887 ล้านเฮกแตร์ (27.2-43.1 ล้านไร่) และนับตั้งแต่ปี 2538 เป็นต้นมา ประเทศต่าง ๆ ในแอฟริกา อเมริกากลาง และทวีปอเมริกาใต้ ได้มีการขยายพื้นที่ปลูกไม้สักเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ (ตารางที่ 2-7)

ตารางที่ 2-7 ประมาณการเนื้อที่ปลูกไม้สัก (ป่าปลูก) ของโลกรายประเทศจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

ภูมิภาคประเทศ	ITTO (2009)		FAO (2010)		Mengeley et al.,2015	
	1,000 เฮกแตร์	1,000 ไร่	1,000 เฮกแตร์	1,000 ไร่	1,000 เฮกแตร์	1,000 ไร่
อินเดีย	2,561	16,006	1,667	10,419	2,561	16,006
อินโดนีเซีย	1,470	9,187	1,269	7,931	1,470	9,187
เมียนมา	0	0	390	2,437	390	2,437
ไทย	836	5,225	128	800	836	5,225
ลาว	0	0	-	-	15	94
บังคลาเทศ	-	-	73	456	73	456
อื่น ๆ	726	4,537	-	-	726	4,537
รวมเอเชีย	5,593	34,956	3,527	22,044	6,071	37,944
กานา	40	250	214	1,337	214	1,337
ไนจีเรีย	74	462	146	912	146	912
โคตวัวร์วอรี	66	412	52	325	66	412
เบนิน	0	0	26	162	26	162
ซูดาน	25	156	-	-	25	156
ทันซาเนีย	-	-	-	-	10	62
อื่นๆ	51	-	-	-	51	319
รวมแอฟริกา	256	1,280	470	2,938	538	3,363

ตารางที่ 2-7 (ต่อ)

ภูมิภาค	ITTO (2009)		FAO (2010)		Mengeley et al.,2015	
	1,000 เฮกแตร์	1,000 ไร่	1,000 เฮกแตร์	1,000 ไร่	1,000 เฮกแตร์	1,000 ไร่
บราซิล	50	312	65	406	65	406
ปานามา	0	0	55	344	55	344
อีเควดอร์	0	0	45	281	45	281
คอสตาริกา	30	187	32	200	32	200
กัวเตมาลา	0	0	28	175	28	175
เอลซัลวาดอร์	-	-	-	-	-	-
อื่นๆ	53	331	-	-	53	331
รวมลาตินอเมริกา	133	831	225	1,406	278	1,738
รวมทั้งโลก	5,982	37,388	4,346	27,163	6,887	43,044

หมายเหตุ: FAO : Food and Agriculture Organization

ITTO : International Tropical Timber Organization

Mengeley et al.,2015 ได้ประมาณการเนื้อที่ปลูกโดยใช้ข้อมูลของ FAO ร่วมกับของ ITTO เพื่อให้ได้ข้อมูลใกล้เคียงความจริงมากที่สุด รวมทั้งโลกรวมข้อมูลประเทศอื่นๆที่มีเนื้อที่ปลูกเล็กน้อย ซึ่งไม่ปรากฏในตารางด้วย

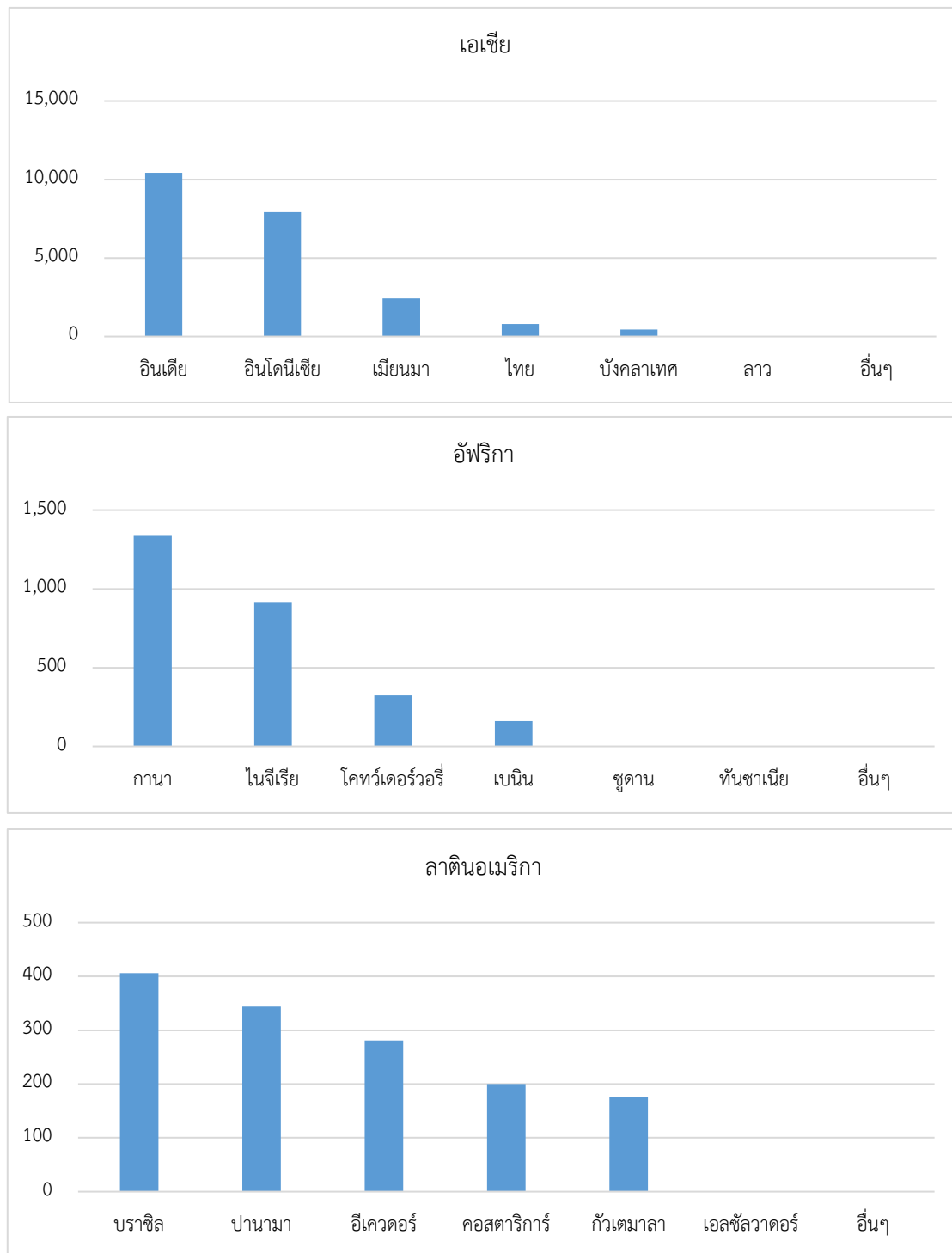
ที่มา: IUFRO World Series Volume 36

ITTO (2009)

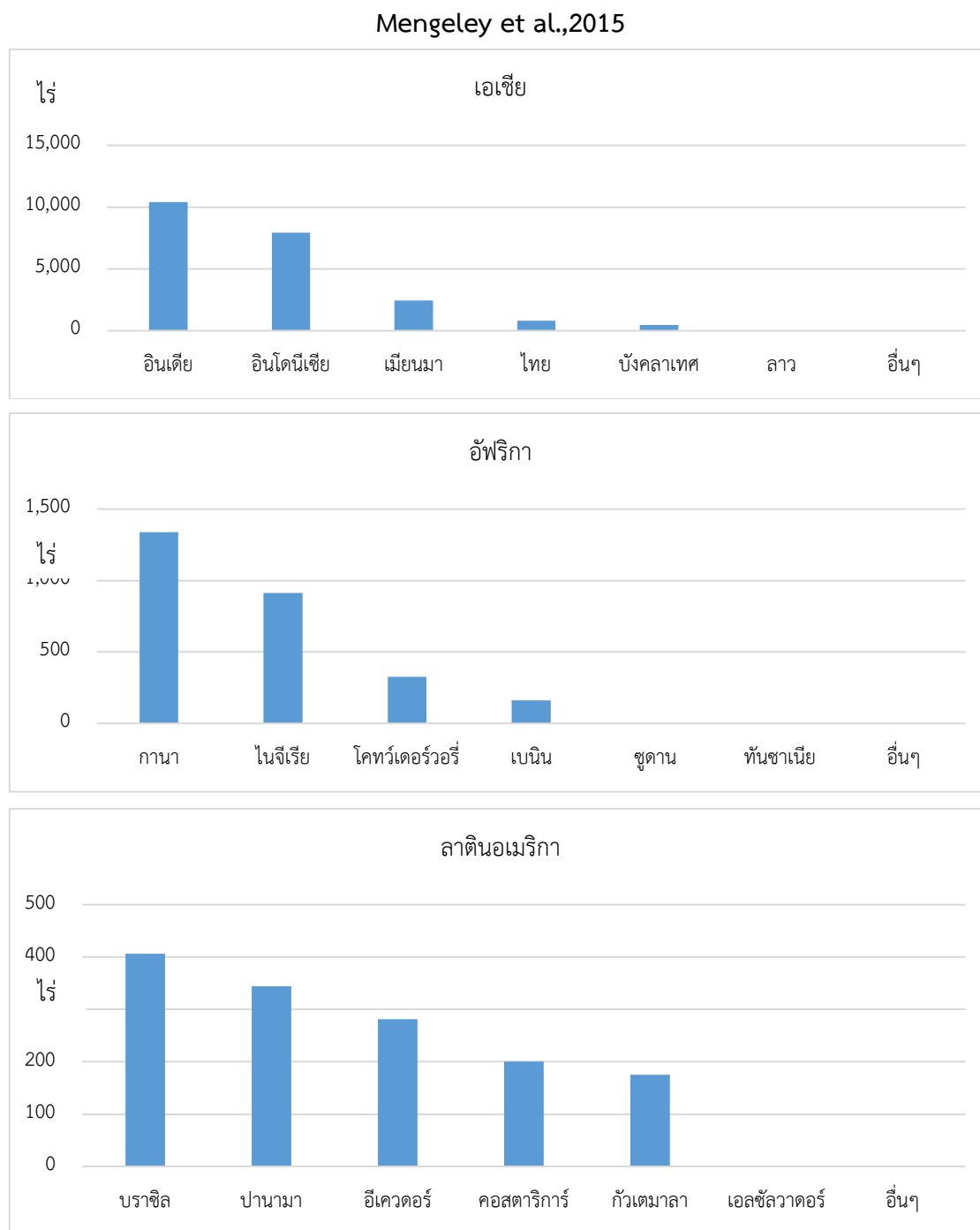

ภาพที่ 2-5 เนื้อที่ปลูกป่าไม้สักของประเทศต่าง ๆ ปี 2009 ที่ประมาณการโดย ITTO

FAO (2010)

ภาพที่ 2-6 เนื้อที่ปลูกป่าไม้สักของประเทศต่าง ๆ ปี 2010 ที่ประมาณการโดย FAO

ภาพที่ 2-7 เนื้อที่ปลูกป่าไม้สักของประเทศต่าง ๆ ปี 2015 ที่ประมาณการโดย Mengeley et al.

2.2 สถานการณ์การตลาดและการค้าไม้สักของไทย

2.2.1 การตลาดไม้สัก

2.2.1.1 ตลาดไม้สักในประเทศ

ไม้สักเป็นไม้ที่มีความนิยมในตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ เนื่องจากมีคุณสมบัติเด่นหลายประการ เช่น มีลวดลายไม้ที่สวยงาม น้ำหนักเบา ไม่แตกหักง่าย ทนต่อสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะปลวกและมอดไม่ทำลาย สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลายวัตถุประสงค์ ตั้งแต่การสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย การทำเฟอร์นิเจอร์และเครื่องแกะสลัก ทำประตูและหน้าต่าง ด้วยคุณสมบัติดีเนื้ดงกล่าว ทำให้ไม้สักมีราคาแพงกว่าไม้อีกหลายชนิด ประกอบกับไม้สักเป็นไม้หวงห้ามไม่สามารถจะตัดไม้จากป่าธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ได้ ทำให้ไม้สักมีราคาแพงกว่าไม้ชนิดอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ปัญหาเรื่องราคาก็ลดลงบ้าง เนื่องจากการปลูกป่าโดยองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.) และเกษตรกรทั่วไป

จากเอกสารโครงการจัดหาแหล่งเงินทุนในการพัฒนาสวนป่าเศรษฐกิจขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้²⁵ ซึ่งได้มีการศึกษาเรื่องตลาดไม้สัก สรุปได้ดังนี้

ตลาดไม้สักในประเทศ แบ่งได้เป็นตลาดไม้ท่อน ตลาดไม้แปรรูป และตลาดผลิตภัณฑ์ไม้ นอกจากนี้ยังสามารถแบ่งตามพื้นที่ออกเป็นตลาดไม้ในท้องถิ่นกับตลาดไม้ต่างถิ่น ซึ่งระยะทางมีผลทำให้ค่าใช้จ่ายในการขนส่งสูงขึ้น โดยเฉพาะตลาดไม้ขนาดเล็ก

1) ตลาดไม้ท้องถิ่น

ตลาดไม้ท้องถิ่นเป็นการใช้ประโยชน์ไม้ของคนในท้องถิ่นและอุตสาหกรรมไม้ในท้องที่ที่สักขึ้นอยู่ เป็นตลาดไม้ท่อน ไม้แปรรูป และผลิตภัณฑ์ไม้ เนื่องจากไม้สักสวนป่ามีราคาต่ำ ตลาดไม้ในท้องถิ่น ได้แก่ โรงงานแปรรูปไม้ โรงงานประดิษฐ์กรรมไม้ เรือนจำประจำจังหวัดที่มีการผลิตผลิตภัณฑ์ไม้ หรือประชาชนชนในท้องถิ่น ส่วนมากจะซื้อไปเพื่อใช้สร้างหรือซ่อมแซมบ้านเรือนสำหรับอุตสาหกรรมไม้ ส่วนมากต้องการไม้ที่มีอายุมากกว่า 26 ปี นอกจากนี้ยังมีพ่อค้าเข้ามาซื้อในพื้นที่แปลงปลูก เพื่อนำไปขายต่อให้โรงงานหรือเพื่อแปรรูปอีกครั้งหนึ่ง โดยตลาดไม้สักขนาดเล็กจะขายให้แหล่งรับซื้อในท้องถิ่นหรือจังหวัดใกล้เคียง เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการขนส่งสูง

สำหรับราคาไม้สักในท้องถิ่นไม่มีการกำหนดเป็นมาตรฐานที่แน่นอน เพราะส่วนใหญ่ไม้ที่ปลูกยังไม่ครบกำหนดตัดฟัน ส่วนที่ขายมักจะเป็นการขายเหมาเป็นสวนหรือขายเป็นต้น ไม่ระบุขนาดของไม้ เช่น กรณีที่ อ.สูงเม่น จังหวัดแพร่ ราคาไม้ตัดasangอายุ 11 ปี จะมีราคาตันละ 200-300 บาท ส่วนไม้ที่มีอายุมากกว่า 20 ปี จะมีราคาตันละ 7,000-8,000 บาท

²⁵ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้, โครงการจัดหาแหล่งเงินทุนในการพัฒนาสวนป่าเศรษฐกิจขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้, 2560.

2) ตลาดไม้สักต่างถิ่น

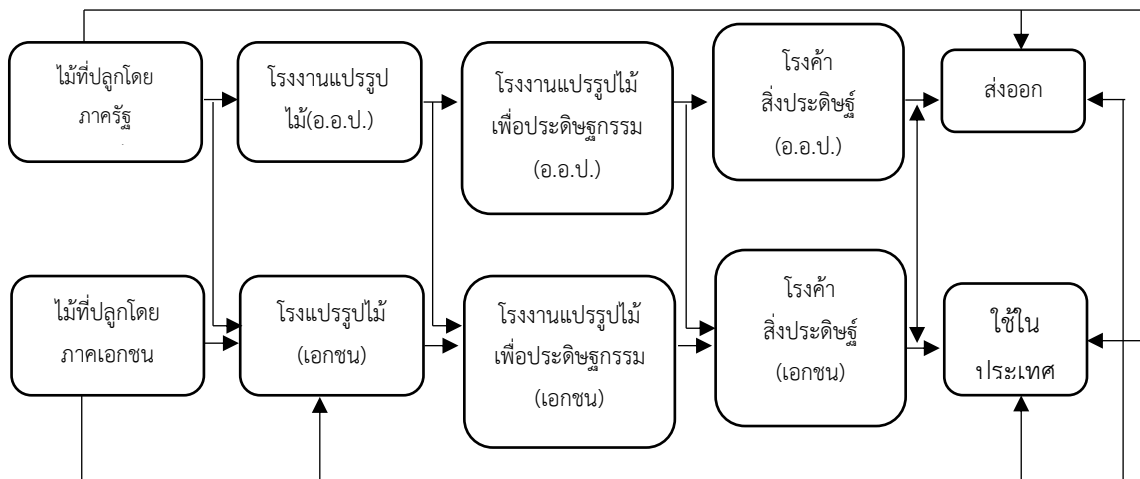
ตลาดไม้สักส่วนมากอยู่ทางภาคกลาง และภาคเหนือ ดังนี้ ภาคกลาง ได้แก่ กรุงเทพฯ ปทุมธานี ออยุธยา และสมุทรปราการ ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดแพร่ เชียงใหม่ และสุโขทัย

3) ตลาดไม้สักในระบบอินเทอร์เน็ต

เนื่องจากปัจจุบันมีการซื้อขายสินค้าทางระบบอินเทอร์เน็ต สำหรับไม้สักมีการประกาศของผู้ซื้อและผู้ขายในระบบอินเทอร์เน็ตเป็นจำนวนมาก ทั้งแปรรูปและไม้ท่อน ซึ่งส่วนมากผู้ซื้อจะต้องการไม้ที่มีอายุมากกว่า 15 ปี ซึ่งให้ราคาแตกต่างกันไป ซึ่งมีการประกาศซื้อไม้ทั้งพ่อค้าคนกลาง บริษัท โรงงานอุตสาหกรรม นอกจากนี้กรมป่าไม้และองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ได้มีการจัดทำเว็บไซต์สำหรับผู้ซื้อ ติดต่อซื้อขายไม้กับ อ.อ.ป.

สำหรับโซ่อุปทาน (supply chain) ไม้สักของประเทศไทยนั้นไม่มีความสลับซับซ้อนแต่อย่างใด โดยเริ่มจากผู้ปลูก ซึ่งมีการปลูกโดยภาครัฐ คือ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.) ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจและเป็นผู้ปลูกไม้สักรายใหญ่ที่สุดของประเทศไทย และกรมป่าไม้ ซึ่งปลูกเพื่อการอนุรักษ์เท่านั้น สำหรับ อ.อ.ป.ปลูกเพื่อการค้า ส่วนภาคเอกชนจะมีทั้งผู้ปลูกรายใหญ่มากกว่า 100 ราย ซึ่งปลูกเชิงเดี่ยวและเกษตรกรรายย่อย ซึ่งมีทั้งปลูกเชิงเดี่ยวและปลูกผสมผสาน โดยทั้งหมดเริ่มปลูกหลังจากได้มีการออก พ.ร.บ.สวนป่า พ.ศ.2535 ดังนั้นไม้ที่ปลูกทั้งหมดของภาคเอกชนจึงมีอายุต่ำกว่า 30 ปี

ไม้ที่ปลูกโดย อ.อ.ป.เมื่อครบกำหนดตัดฟันหรือตัดสางก็จะนำไม้ที่ได้เป็นไม้ท่อนออกจำหน่ายหรือแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์โดยโรงงานของ อ.อ.ป.เอง ในส่วนของเอกชนถ้าเป็นผู้ปลูกรายใหญ่ บางรายก็จะมีโรงเลื่อยขนาดเล็กทำการแปรรูปเป็นไม้แผ่นและทำเป็นเฟอร์นิเจอร์หรือบ้านสำเร็จรูปจำหน่าย ส่วนเกษตรกรรายย่อยนับจนถึงปัจจุบันยังมีการตัดฟันไม่มากนัก เพราะเป็นไม้ขนาดเล็กหรือบางรายตัดเป็นไม้ใช้สอยในครัวเรือน บางรายยังไม่ได้ตัดฟันเลย เพราะเป็นไม้ที่ยังไม่ได้ขนาด โดยเฉพาะเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ปลูกแบบผสมผสาน ผลิตภัณฑ์จากไม้สักจะวางจำหน่ายในประเทศและส่งออกไปยังต่างประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นไม้แปรรูปประดิษฐ์ สำหรับโซ่อุปทานไม้สักไทยภายในประเทศ แสดงไว้ในภาพที่ 2-8 แต่อย่างไรก็ตามสถานการณ์ล่าสุดในปี พ.ศ.2561 ประเทศไทยไม่มีการส่งออกไม้สักเลย ไม่ว่าจะแปรรูปหรือไม่แปรรูปก็ตาม

ภาพที่ 2-8 โซ่อุปทานไม้สักของไทย

- หมายเหตุ: 1. ในปี พ.ศ.2561 ไม่มีการส่งออกไม้สักทั้งไม้ท่อนและไม้แปรรูป
2. สิ่งประดิษฐ์ หมายถึง เฟอร์นิเจอร์ วงกบประตู หน้าต่าง และบ้านสำเร็จรูป (knock-down)
3. ไม้ที่ปลูกโดยกรมป่าไม้เป็นการปลูกเพื่อการอนุรักษ์เท่านั้น จึงไม่อยู่ในโซ่อุปทาน

ที่ผ่านมาในทางปฏิบัติการปลูกและการจำหน่ายไม้สักยังมีความยุ่งยากอยู่พอสมควร แม้รัฐบาลจะมีนโยบายส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจ รวมทั้งไม้สักก็ตาม เนื่องจากไม้สักเป็นไม้หวงห้ามชนิดหนึ่งตาม พ.ร.บ.ป่าไม้ พุทธศักราช 2484 โดยทุกขั้นตอนตั้งแต่การปลูก การตัดฟัน การแปรรูป และการเคลื่อนย้ายไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ จะต้องขออนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังนี้

การปลูก จะต้องขึ้นทะเบียนสวนป่าจากกรมป่าไม้ จึงจะได้รับความสะดวก

การตัดฟัน จะต้องขออนุญาตจากกรมป่าไม้

การแปรรูป จะต้องขออนุญาตตั้งโรงงานจากกรมป่าไม้ และกรมโรงงานอุตสาหกรรม (ถ้ามีเครื่องจักรที่มีแรงม้ารวมกันตั้งแต่ 5 แรงม้าขึ้นไป ปัจจุบันแก้ไขเป็นตั้งแต่ 50 แรงม้าขึ้นไป)

การเคลื่อนย้ายไม้ทั้งไม้ท่อนและไม้แปรรูป จะต้องขออนุญาตจากกรมป่าไม้

จากการที่ต้องขออนุญาตทุกขั้นตอนดังกล่าว ทำให้ความยุ่งยากให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกไม้สัก หรือไม้หวงห้ามชนิดอื่น ทำให้การส่งเสริมการปลูกไม้เชิงพาณิชย์ไม่ค่อยประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร อย่างไรก็ตามปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ได้คลี่คลายลงไปมากหลังจากที่ได้มีการแก้ไข พ.ร.บ.ป่าไม้ พุทธศักราช 2484 (มาตรา 7) ในปี พ.ศ.2562 แล้ว ซึ่งผู้ปลูกไม้หวงห้ามทุกชนิดในที่ดินกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองของตนเองสามารถตัดไม้ขายได้โดยไม่ต้องขออนุญาตจากกรมป่าไม้ แต่ถ้าปลูกเป็นสวนป่า

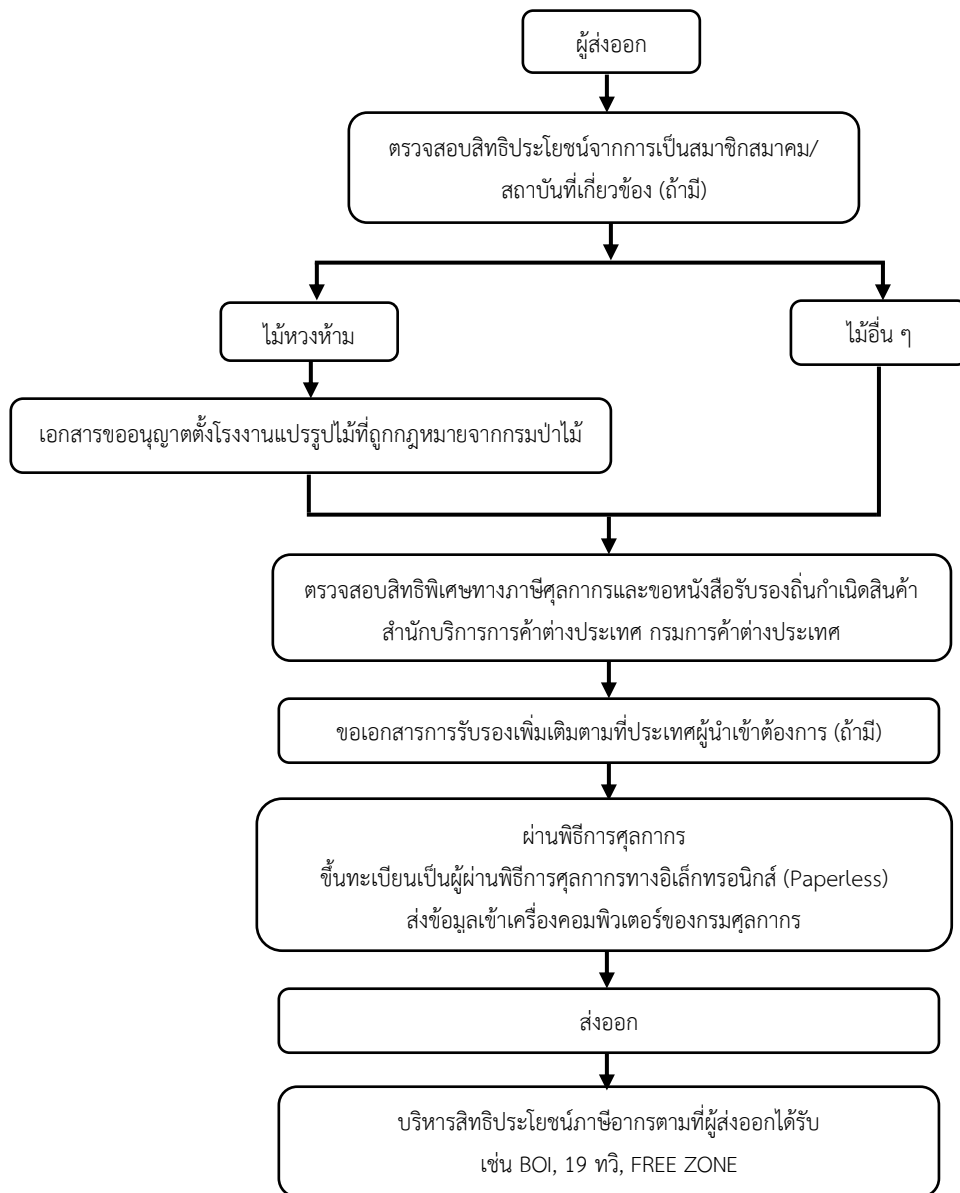
ก็ยังคงต้องขึ้นทะเบียนกับกรมป่าไม้ด้วย และถ้าต้องการเคลื่อนย้ายไม้แม้กฎระเบียบใหม่ไม่บังคับให้มีการขออนุญาตก็ตาม แต่ผู้ประกอบการก็ควรจะขอใบรับรองแหล่งที่มาของไม้ด้วย เพื่อความสะดวกในการเคลื่อนย้าย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงแนวทางในการปฏิบัติในการปลูกและจำหน่ายไม้สักในที่ดินกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดินเปรียบเทียบกับระหว่างแนวทางเดิมและแนวทางใหม่ สรุปได้ดังตารางที่ 2-8

ตารางที่ 2-8 การเปลี่ยนแปลงแนวทางปฏิบัติในการปลูกและจำหน่ายไม้สักในที่ดินกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดิน

กิจกรรม	แนวทางเดิม	แนวทางปัจจุบัน
การปลูก	การปลูกไม้หวงห้ามจะต้องขึ้นทะเบียนสวนป่า	ไม่ต้องขึ้นทะเบียนสวนป่า เพราะไม้ถือเป็นไม้หวงห้ามตาม ม.7 พ.ร.บ.ป่าไม้ (ฉบับที่ 8) พ.ศ.2562
การตัดฟัน	ต้องขออนุญาตจากกรมป่าไม้ ต้องขออนุญาตการมีเลื่อยโซ่	ไม่ต้องขออนุญาต (กรณีใช้สอยเอง) หากทำเพื่อการค้าหรือส่งออกต้องทำหนังสือรับรองไม้การมีเลื่อยโซ่ที่กำลังเกิน 11 แรงม้า และบาร์โซ่เกิน 12 นิ้ว ต้องขออนุญาต
การแปรรูป	ต้องขออนุญาตตั้งโรงงานจากกรมป่าไม้ถ้ามีเครื่องจักรตั้งแต่ 50 แรงม้าขึ้นไป ต้องขออนุญาตจากกระทรวงอุตสาหกรรมด้วย	แปรรูปไม้เพื่อใช้สอยไม่ต้องขออนุญาต แต่การแปรรูปไม้เพื่อการค้าต้องขออนุญาตตาม พ.ร.บ.ป่าไม้
การเคลื่อนย้ายไม้	จะต้องขออนุญาตจากกรมป่าไม้	การทำไม้เพื่อใช้สอยส่วนตัวในพื้นที่จังหวัดที่มีการตัดไม้-ทำไม้จะได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมหากย้ายออกจากพื้นที่ต้องขอใบเบิกทางจากกรมป่าไม้
การส่งไปต่างประเทศ	อนุญาตให้ อ.อ.ป. เป็นผู้ส่งออกเพียงผู้เดียวและเก็บภาษีร้อยละ 40	อยู่ระหว่างการที่สำนักงานเศรษฐกิจการคลังเสนอเรื่องขอปรับลดภาษีไม้ท่อนเหลือ 10% และไม้แปรรูปเหลือ 0%

ในส่วนขั้นตอนของการส่งออกไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ไม่ได้แสดงไว้ใน ภาพที่ 2-9 ซึ่งมีขั้นตอนที่ต้องใช้เอกสารมากพอสมควร แต่ส่วนหนึ่งเป็นเงื่อนไขของประเทศผู้นำเข้าหรือเป็นประโยชน์ต่อผู้ส่งออกเอง เช่น สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรสำหรับการส่งออกไปบางประเทศ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากมีมติคณะรัฐมนตรีอนุญาตให้ อ.อ.ป.เป็นผู้ส่งออกได้แต่เพียงผู้เดียว ดังนั้นผู้ส่งออกจะต้องส่งผ่าน อ.อ.ป. เท่านั้น ซึ่งระเบียบนี้อยู่ในระหว่างการขอแก้ไขให้สอดคล้องกับ พ.ร.บ. ป่าไม้ที่

ได้มีการแก้ไขไปแล้ว ถ้าหากได้มีการแก้ไขแล้วก็จะทำให้มีการส่งออกสะดวกมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามผู้ส่งออกไม้สักจะต้องเสียภาษีส่งออกร้อยละ 40 ทำให้ขีดความสามารถในการแข่งขันไม้สักไทยลดน้อยลง ทราบว่าขณะนี้รัฐบาลกำลังอยู่ระหว่างการปรับปรุงอัตราภาษีส่งออกใหม่ให้ต่ำลงหรือเป็น “0”

ภาพที่ 2-9 แผนภูมิขั้นตอนการส่งออกผลิตภัณฑ์ไม้

หมายเหตุ: ปัจจุบัน อ.อ.ป. ได้รับอนุญาตให้เป็นผู้ส่งออกไม้สักได้เพียงรายเดียวตามมติคณะรัฐมนตรี

ที่มา: ปรับปรุงจากกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ

2.2.1.2 ตลาดไม้สักโลก

IUFRO²⁶ ได้รายงานว่าระหว่างปี พ.ศ. 2548 ถึงปี พ.ศ. 2557 ประมาณว่าจะมีการค้าไม้สักท่อน (roundwood) เฉลี่ยมากกว่า 1 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี มีมูลค่าประมาณ 487 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ประมาณ 14,624 ล้านบาท) คิดเป็นประมาณร้อยละ 3 ของการค้าไม้รวมทุกชนิด ประเทศที่นำเข้าไม้สักรายใหญ่ของโลก ได้แก่ อินเดีย ซึ่งนำเข้าร้อยละ 74 ของการนำเข้าของโลก โดยนำเข้าจากกว่า 100 ประเทศ รองลงมาคือประเทศไทย ซึ่งนำเข้าร้อยละ 16 โดยนำเข้าจาก 15 ประเทศ อันดับ 3 ได้แก่ ประเทศจีน ซึ่งนำเข้าร้อยละ 10 จาก 65 ประเทศ ทั้งนี้การนำเข้าของไทยในปัจจุบันได้ลดลงค่อนข้างมาก จาก 6.7 ล้านลูกบาศก์เมตร ในปี 2547 เหลือเพียง 61,000 ลูกบาศก์เมตร ในปี 2557 ขณะที่จีนและอินเดียได้เพิ่มการนำเข้าจำนวนมาก

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 เป็นต้นมา การค้าไม้สักประเภทไม้ท่อน พบว่า การนำเข้าของประเทศไทยที่นำเข้ารายใหญ่ของโลกคือ อินเดียและจีนได้เพิ่มการนำเข้าจำนวนมาก โดยในด้านปริมาณได้เพิ่มขึ้นมากกว่า 2 เท่าตัวจาก 557,000 ลูกบาศก์เมตรเป็น 1.2 ล้านลูกบาศก์เมตร ในปี พ.ศ.2557 และเพิ่มมากกว่า 4 เท่าในด้านมูลค่าได้เพิ่มจาก 166 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ประมาณ 5,312 ล้านบาท) เป็น 696 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ประมาณ 22,272 ล้านบาท) ทั้งนี้การนำเข้าจากเมียนมาก็เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 27 ในช่วงเวลาเดียวกัน แต่เมียนมาก็ไม่สามารถสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นได้มากเท่ากับความต้องการที่เพิ่มขึ้น ทำให้บทบาทของเมียนมาลดลงในเวทีการค้าไม้สักโลก ซึ่งเคยเป็นคู่ค้ารายใหญ่ของอินเดียและจีน เนื่องจากไม้สักจากเมียนมาเป็นไม้ที่มีคุณภาพดี ซึ่งเมียนมาเคยเป็นผู้ส่งออกไม้สักรายใหญ่ของโลก โดยส่วนใหญ่เป็นไม้สักจากป่าธรรมชาติ แต่สาเหตุที่ส่งออกได้น้อยลง เนื่องจากเมียนมาได้มีนโยบายห้ามส่งออกไม้ท่อน ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2557 สำหรับอินเดียและประเทศไทยไม้สักจากป่าธรรมชาติ ส่วนใหญ่ปลูกในพื้นที่อนุรักษ์ (protected area) ซึ่งตัดฟันไม่ได้ (ประเทศไทยยกเลิกสัมปทานป่าไม้จากป่าธรรมชาติในปี พ.ศ.2532) ดังนั้นการค้าไม้สักส่วนใหญ่จึงเป็นไม้จากป่าปลูกจากประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย โดยเฉพาะอินโดนีเซียและประเทศในเขตร้อน (tropical) ในทวีปแอฟริกา อเมริกากลาง รวมทั้งอเมริกาใต้

ปัจจุบันประเทศจีนเป็นผู้นำเข้าไม้รวมทุกชนิดรายใหญ่ที่สุดของโลก แต่นำเข้าไม้สักเพียงร้อยละ 10 เมื่อเปรียบเทียบกับการนำเข้าไม้สักของประเทศอินเดีย ประเทศจีนนิยมนำเข้าไม้ที่เลื่อยแล้ว (sawn teak timber) มีมูลค่าประมาณ 41 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ประมาณ 1,312 ล้านบาท) ในปี 2555 ซึ่งนำไปผลิตเป็นเฟอร์นิเจอร์สำหรับส่งออก ส่วนอินเดียนิยมนำเข้าไม้ท่อนเพื่อใช้ในการงานก่อสร้าง

การห้ามส่งออกไม้ของเมียนมา ซึ่งเป็นคู่ค้ารายใหญ่ของจีนที่นำเข้าจากเมียนมาถึงร้อยละ 80 ของการนำเข้าไม้สัก ทำให้ราคาเพิ่มขึ้นจาก 750 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ประมาณ 24,000 ล้านบาท) ในปลายปี พ.ศ.

²⁶ Walter Kollert and Michael Klein (eds.), 2017.

2556 เป็นประมาณ 2,600 ล้านเหรียญสหรัฐ (ประมาณ 64,000 ล้านบาท) ในเดือนมกราคม 2557 เนื่องจากความต้องการไม้สักท่อนคุณภาพดีจากเมียนมา

ประเด็นท้าทายสำหรับผู้ปลูกไม้สักเพื่อการส่งออก ก็คือ คุณภาพของเนื้อไม้ที่ผลิตได้ ที่เป็นที่ยอมรับในตลาดนานาชาติ แม้ว่าจะได้มีการประชุมปรึกษาหารือในเวทีระหว่างประเทศหลายครั้ง ในหลายปีที่ผ่านมาก็ตาม แต่ยังไม่สามารถกำหนดขึ้นคุณภาพมาตรฐานในการวัดและคำนวณปริมาตร และราคาสำหรับไม้ท่อนได้ ทำให้เกิดความไม่แน่นอนและสับสนสำหรับผู้ที่จะลงทุนปลูกไม้สัก การกำหนดมาตรฐานระหว่างประเทศและการจัดขึ้นคุณภาพของไม้สักระดับโลก จึงเป็นการท้าทายสำหรับผู้ปลูกและผู้ค้าผลิตภัณฑ์ไม้สัก นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่อาจเป็นอุปสรรคทางการค้าไม้สักจากป่าปลูก ก็คือ ระบบการรับรอง (certification) และประเด็นข้อกฎหมาย เช่น ในสหรัฐอเมริกา มี Lacey Act (กฎหมายเก่าแก่กว่า 100 ปีมาแล้ว แต่ปรับปรุงล่าสุดปี พ.ศ.2551) ในยุโรปมี European Union Timber Regulation (EUTR) ซึ่งบังคับใช้เมื่อปี พ.ศ.2556 โดยผู้ที่ต้องการค้าไม้ทุกชนิดกับสหรัฐอเมริกาและยุโรปต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขตามกฎหมายนี้ ซึ่งเน้นต้องมีใบรับรองแหล่งที่มาของไม้ (country of harvest) โดยเฉพาะต้องเป็นไม้ที่ถูกกฎหมายของทั้งประเทศผู้นำเข้าและประเทศผู้ส่งออกด้วย อย่างไรก็ตามประเด็นข้อกฎหมายลักษณะนี้ไม่ได้มีข้อกำหนดในทุกประเทศที่นำเข้า สรุปลงในภาพรวมตลาดโลกไม้สักกล่าวได้ว่า ประเทศที่เป็นแหล่งผลิตไม้สักธรรมชาติประจำถิ่นมีเพียง 4 ประเทศ ได้แก่ อินเดีย เมียนมา ไทย และ สปป.ลาว แต่อินเดียและไทยพื้นที่ไม้สักธรรมชาติอยู่ในเขตหวงห้าม ไม่สามารถนำมาผลิตในเชิงธุรกิจได้ ส่วนเมียนมาห้ามส่งออกไม้สักท่อน และใน สปป.ลาว มีพื้นที่น้อย ในด้านการนำเข้าจีนและอินเดียเป็นผู้นำเข้ารายใหญ่ของโลกแต่นำเข้าไม้คนละชนิด เพราะความต้องการใช้ประโยชน์แตกต่างกัน โดยอินเดียต้องการไม้ท่อนขนาดเล็ก ไม่เน้นคุณภาพเพื่อใช้สำหรับการก่อสร้างส่วนใหญ่นำเข้าจากป่าปลูกในทวีปแอฟริกาและอเมริกากลาง ส่วนจีนต้องการไม้ขนาดใหญ่แปรรูป คุณภาพดี เพื่อนำไปผลิตเป็นเฟอร์นิเจอร์เพื่อส่งออก และเมียนมายังเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ในตลาดจีน

ปัจจุบันการค้าไม้สักส่วนใหญ่เป็นการค้าไม้สักที่ปลูกซึ่งมีหลายประเทศและมีจำนวนมากที่มีรอบตัดฟันสั้นประมาณ 20 ปี นอกจากเอเชียแล้วก็ได้มีการขยายการปลูกไม้สักเพิ่มขึ้นในอีกหลายประเทศที่อยู่ในเขตร้อนในหลายทวีป ดังนั้นในอนาคตแม้ความต้องการไม้สักของโลกจะเพิ่มขึ้นก็ตาม แต่รวมทั้งโลกก็มีการขยายการปลูกไม้สักเพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกัน ดังนั้นการแข่งขันในตลาดไม้สักของโลกคงจะมีมากขึ้นตามไปด้วย

2.2.2 ราคาไม้สัก

2.2.2.1 ราคาไม้สักในประเทศ

ราคาไม้สักแตกต่างกันตามขนาด อายุ และคุณภาพไม้ ราคาไม้สักแตกต่างกันตามขนาดความโต โดยไม้ขนาดใหญ่จะมีราคาสูงกว่าไม้ขนาดเล็กหลายเท่า จากราคาไม้ขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ไม้สักขนาดเส้นรอบวง 30-40 เซนติเมตร มีราคาเพียง 2,800-4,400 บาทต่อลูกบาศก์เมตร และสักที่มีขนาดเส้นรอบวงมากกว่า 100 เซนติเมตร มีราคาตั้งแต่ 14,900-29,300 บาทต่อลูกบาศก์เมตร ราคาไม้ของประเทศไทย อาจแบ่งได้ ดังนี้

1) ราคาไม้สักจากสวนป่าเอกชน

แปลงปลูกสักของเกษตรกรหรือภาคเอกชน ส่วนมากเป็นแปลงขนาดเล็กกระจายอยู่ทั่วไปยากต่อการขนส่งและรวบรวมไม้ ทำให้มีพ่อค้าคนกลางเข้าไปรับซื้อและกดราคา โดยเฉพาะไม้ตัดขายระยะครั้งแรก มีราคาต่ำกว่าความเป็นจริงมาก สักอายุประมาณ 6-10 ปี ขนาดเส้นรอบวง 35-60 เซนติเมตร ราคาตั้งแต่ 100-500 บาทต่อต้น สำหรับตัดครั้งที่ 2 ประมาณ 15-18 ปี ราคาไม้จะสูงขึ้น เพราะตลาดส่วนมากต้องการไม้สักที่อายุมากกว่า 15 ปี ราคาไม้สักมีความแตกต่างกันมากขึ้นกับพ่อค้าคนกลางที่เข้าไปซื้อในพื้นที่ ซึ่งทำการตัดและขนเอง²⁷ ได้ศึกษาราคาไม้สักของภาคเอกชนเนื่องจากไม่มีแหล่งรวบรวมไม้ท่อนในท้องถิ่นหรือตลาดชุมชน ทำให้ผู้ปลูกจำเป็นต้องขายให้พ่อค้าคนกลางเพื่อความสะดวก การซื้อไม้ของพ่อค้าคนกลางมีการซื้อเป็นต้น เป็นน้ำหนั (ลูกบาศก์เมตร) หรือทำการเหมาสวน นอกจากผู้ปลูกจะได้ราคาไม้ที่ต่ำกว่าความเป็นจริงแล้ว ยังมีการถูกเอาเปรียบเกี่ยวกับการคำนวณปริมาตร ค่าใช้จ่ายในการตัด ราคาไม้สักเป็นปัจจัยสำคัญในการลงทุนของภาคเอกชนที่จะให้ได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า ภาครัฐจำเป็นต้องช่วยเหลือด้านการตลาดและราคาไม้สักที่มีมาตรฐานและยุติธรรมต่อผู้ปลูกและผู้ซื้อ

2) ราคาไม้สักสวนป่าขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.)

องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ได้มีการกำหนดราคาจำหน่ายไม้สักตามขนาดไว้เพื่อเป็นราคากลางสำหรับการประมูลไม้ขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (ตารางที่ 2-9) โดยราคาไม้ขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้จะมีราคาสูงกว่าราคาไม้ของภาคเอกชน เนื่องจากยังไม่มีราคามาตรฐานสำหรับไม้ของภาคเอกชนแล้ว อายุของสวนป่าภาคเอกชนมักจะน้อยกว่าขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ในขนาดที่เท่ากัน

นอกจากราคาไม้สักท่อนแล้ว อ.อ.ป.ยังได้มีการแปรรูปเป็นไม้แผ่นขนาดต่าง ๆ ตั้งแต่ความกว้างและหนา 1"x1/2" ไปจนถึง 5"x5" และความยาวตั้งแต่ 1 ฟุต ไปจนถึง 10-10.5 ฟุต จากเกรด A ไปจน

²⁷ อรุณี ภูสุดแสง, การปลูกและการจัดการสักเชิงเศรษฐกิจ สำหรับเกษตรกรและภาคเอกชน, กลุ่มเศรษฐกิจป่าไม้สัก, สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้, กรมป่าไม้, 2553.

เกรด D ตามตัวอย่างในภาคผนวกที่ 2 ซึ่งเป็นเพียงตัวอย่างราคาไม้บางขนาดเท่านั้น ส่วนราคาไม้ขนาดอื่น ๆ ต้องติดต่อที่องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้โดยตรง เพราะไม่ได้มีการเผยแพร่บนเว็บไซต์ของ อ.อ.ป.

กล่าวโดยสรุปจากเอกสารโครงการดังกล่าวพบว่า ราคาตลาดไม้สักในประเทศยังไม่ค่อยจะดีนัก และจากการสำรวจเกษตรกรผู้ปลูกป่าในท้องที่จังหวัดพิจิตร สุโขทัย บุรีรัมย์ ระยอง และสระแก้ว โดยคณะนักวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้มีการตัดฟันไม้เพื่อจำหน่ายเป็นกิจจลัษณะ แต่ปล่อยทิ้งไว้โดยไม่มีการดูแลมากนัก หลังจากปลูกมาแล้วระยะหนึ่ง ส่วนที่มีการขายก็จะมีขายทั้งแบบขายเหมาทั้งแปลงหรือขายเป็นรายต้น หรือเป็นลูกบาศก์เมตร โดยผู้ซื้อส่วนใหญ่จะมาตัดไม้เองที่สวน มีเกษตรกรบางรายแปรรูป และทำเป็นเฟอร์นิเจอร์จำหน่ายเองหรือทำเป็นบ้านสำเร็จรูปไว้จำหน่าย ราคาที่จำหน่ายได้จะต่ำกว่าราคาไม้ อ.อ.ป. ประกาศเป็นราคาจำหน่ายไม้สักของ อ.อ.ป. ประมาณครึ่งหนึ่ง อย่างไรก็ตามเนื่องจากปัจจุบันได้มีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับไม้หวงห้ามแล้ว และไม้สักเป็นไม้หวงห้ามชนิดหนึ่ง เพื่อให้มีความสะดวกในการปลูกและการค้าไม้ ซึ่งจะทำให้ราคาไม้สักที่เกษตรกรจำหน่ายได้มีราคาสูงขึ้น

ตารางที่ 2-9 ราคาจำหน่ายไม้สักท่อนจากสวนป่าขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2560

หน่วย : บาท/ลูกบาศก์เมตร

เส้นรอบวงเพียงอก (ซม.)	ขนาดความยาว (เมตร)			
	ต่ำกว่า 2 ม. ราคา บาท: ลบ.ม.	2 ม. – ต่ำกว่า 4 ม. ราคา บาท: ลบ.ม.	4 ม. – ต่ำกว่า 6 ม. ราคา บาท: ลบ.ม.	6 ม. ขึ้นไป ราคา บาท: ลบ.ม.
30 – 34	2,900	3,300	3,800	4,100
35 – 39	3,300	3,700	4,200	4,600
40 – 44	3,800	4,500	5,100	5,700
45 – 49	4,300	5,400	6,200	6,700
50 – 54	5,100	6,600	7,600	8,300
55 – 59	5,900	7,700	8,900	9,600

ตารางที่ 2-9 (ต่อ)

เส้นรอบวงเพียงอก (ซม.)	ขนาดความยาว (เมตร)			
	ต่ำกว่า 2 ม.	2 ม. – ต่ำกว่า 4 ม.	4 ม. – ต่ำกว่า 6 ม.	6 ม. ขึ้นไป
	ราคา บาท: ลบ.ม.	ราคา บาท: ลบ.ม.	ราคา บาท: ลบ.ม.	ราคา บาท: ลบ.ม.
60 - 64	6,700	8,900	10,200	11,000
65 - 69	7,800	10,200	11,400	12,400
70 - 74	9,000	11,400	12,900	13,900
75 - 79	10,200	12,800	14,200	15,400
80 - 84	11,400	14,100	15,600	16,900
85 - 89	12,800	15,500	16,900	18,600
90 - 94	13,900	16,800	18,500	20,200
95 - 99	15,200	18,400	20,000	22,000
100 - 109	16,700	20,500	22,100	24,100
110 - 119	18,400	22,200	24,000	26,000
120 - 129	20,000	24,100	26,000	28,000
130 - 139	21,700	26,300	28,300	30,400
140 - 149	23,400	28,800	30,800	32,800
150 - 159	25,700	31,700	33,900	36,100
160 - 169	28,300	34,800	37,300	39,700
170 - 179	31,200	38,300	41,000	43,700
180 - 189	34,300	42,100	45,100	48,000
190 - 199	37,700	46,400	49,600	52,900
200 ขึ้นไป	41,500	51,000	54,600	58,100

หมายเหตุ: 1. ราคาี้ยังไม่รวมภาษีมูลค่าเพิ่ม 2. เป็นราคา ณ หมอนไม้สวนป่า

ที่มา: องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้

2.2.2.2 ราคาไม้สักในต่างประเทศ

ราคาไม้สักในรูปของไม้ท่อน (log) และไม้แปรรูป (sawnwood) ระดับนานาชาติจะสามารถสืบค้นได้จาก ITTO Tropical Timber Market (TTM) Report ซึ่งเป็นผลผลิต (output) ของ ITTO Market Information Service (MIS) ซึ่งมีการจัดพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษทุก 2 สัปดาห์นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2541 เป็นต้นมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตลาดในเขตร้อนให้มีความโปร่งใสมากยิ่งขึ้น ซึ่งในรายงานจะรวมทั้งสถานการณ์การค้าไม้เขตร้อนทุกชนิด ทั้งราคาส่งออก (FOB) และราคานำเข้า (CIF) ในตลาดที่สำคัญ และมีการจัดทำดัชนีราคา (price indices) ด้วย ซึ่งทุกคนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่มีค่าใช้จ่าย²⁸ ตัวอย่างราคาไม้สักจากป่าปลูกที่นำเข้าประเทศอินเดียและประเทศอื่น ๆ แสดงไว้ใน **ตารางที่ 2-10** ซึ่งจะเห็นว่าราคานำเข้ามีความแตกต่างกันมาก แม้จะเป็นไม้ที่มาจากแหล่งเดียวกันก็ตาม โดยจะอยู่ระหว่าง 225-876 เหรียญสหรัฐต่อลูกบาศก์เมตร

ตารางที่ 2-10 ราคาไม้สักจากป่าปลูกที่นำเข้า (C&F) ประเทศอินเดีย จำแนกตามประเทศที่นำเข้า

หน่วย : เหรียญสหรัฐ/ลูกบาศก์เมตร

ประเทศ	ราคา	ประเทศ	ราคา
Benin logs	290-714	Laos logs	300-605
Brazil logs	344-540	Malaysian logs	225-516
Colombia logs	478-743	Mexican logs	295-808
Ghana logs	294-452	Panama logs	335-475
Guatemala logs	324-646	Sudan logs	358-556
Kenya logs	515-876	Thailand logs	511-700

หมายเหตุ : C&F หมายถึง ราคาสินค้ารวมค่าขนส่ง (Cost and Freight)

ที่มา : Tropical Timber Market Report Volume 23 Number 5 1st – 15th March 2019

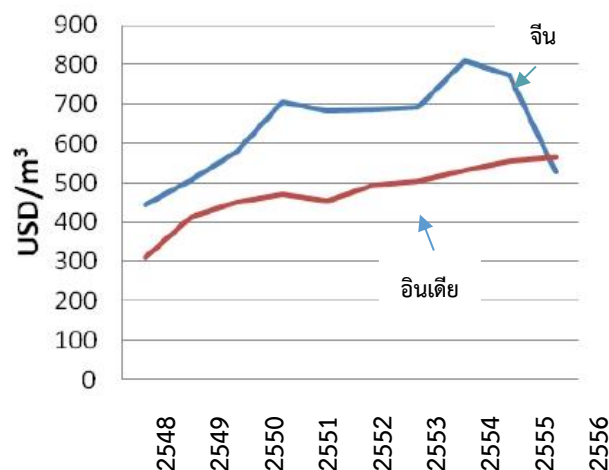
ITTO มีชื่อเต็มว่า International Tropical Timber Organization เป็นองค์กรระหว่างประเทศที่จัดตั้งขึ้น เมื่อปี พ.ศ.2538 ภายใต้ International Tropical Timber Agreement (ITTA) โดยการสนับสนุนของ United Nations Conference on Trade and Development (UNCTD) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการป่าไม้ที่ยั่งยืน และการตัดฟันไม้เพื่อผลิตไม้เขตร้อนที่

²⁸ ที่มา : MIS-1-15_Mar 2019.pdf ค้นคืนเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2562

ถูกกฎหมาย รวมทั้งส่งเสริมการขายตัวและการกระจายตัวของการค้าไม้จากป่าเหล่านี้ การบริหารงานของ ITTO จะมีคณะกรรมการที่เรียกว่า International Tropical Timber Council (ITTC) เป็นผู้ทำหน้าที่กำกับดูแล โดยคณะกรรมการที่มีสิทธิออกเสียงครึ่งหนึ่งจะมาจากประเทศผู้ผลิต และอีกครึ่งหนึ่งมาจากประเทศผู้บริโภค ซึ่งคะแนนที่ออกเสียงจะขึ้นอยู่กับสัดส่วนการตลาด (market share) ITTO มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่เมืองโยโกฮาม่า ประเทศญี่ปุ่น

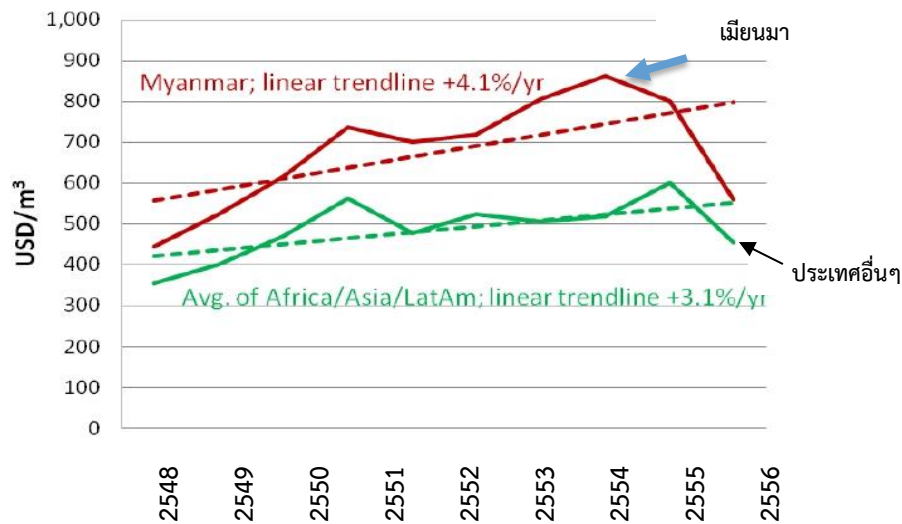
สำหรับราคาเสนอขายที่เป็นปัจจุบันสามารถสืบค้นได้จาก Website ของบริษัทค้าไม้ต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

จากการศึกษาของ Kollert และ Przemyslaw Jan Walotek²⁹ ราคาไม้สักแปรรูประหว่างปี พ.ศ.2548-2557 ที่ส่งออกไปยังประเทศจีนและอินเดียเฉลี่ยจากทุกประเทศจะอยู่ระหว่างประมาณ 300 เหรียญสหรัฐต่อลูกบาศก์เมตร ถึง 800 เหรียญสหรัฐต่อลูกบาศก์เมตร (ภาพที่ 2.5) โดยราคาที่น่าสนใจของจีนจะสูงกว่าของอินเดีย เนื่องจากไม้ที่นำเข้าจีนจะเป็นไม้ที่มีคุณภาพดีกว่าไม้ที่นำเข้าอินเดีย และเมื่อจำแนกตามแหล่งที่มาของไม้ในจีนและอินเดีย พบว่าไม้ที่นำเข้าจากเมียนมาจะมีราคาสูงกว่าไม้ที่นำเข้าจากประเทศอื่น ๆ ในทั้ง 2 ประเทศ (ภาพที่ 2-6 ถึง 2-7)

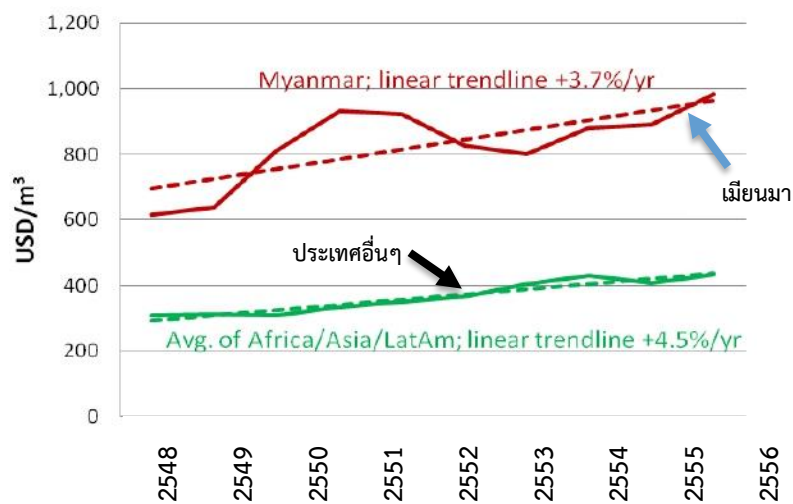

ภาพที่ 2-10 ราคาเฉลี่ยไม้สักแปรรูปที่นำเข้าจีนและอินเดีย

²⁹ Walter Kollert and Przemyslaw Jan Walotek, Planted Forests and Trees, Working Paper FB/49/E,FAO.

ภาพที่ 2-11 ราคาเฉลี่ยไม้สักแปรรูปที่นำเข้าจีน

ภาพที่ 2-12 ราคาเฉลี่ยไม้สักแปรรูปที่นำเข้าอินเดีย

2.2.3 การส่งออกและนำเข้าไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ของไทย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คณะวิจัยได้รวบรวมข้อมูลการนำเข้าและส่งออกไม้ทุกชนิดในช่วง 11 ปีที่ผ่านมา คือ ปี 2551-2561 มาวิเคราะห์ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1) การส่งออกและนำเข้าไม้ทุกชนิด

ในปี 2561 ประเทศไทยมีการส่งออกไม้รวมทุกชนิดทั้งแปรรูป ไม้แปรรูป (ไม่รวมเฟอร์นิเจอร์) คิดเป็นมูลค่า 40,982.29 ล้านบาท โดยส่วนใหญ่เป็นการส่งออกไม้แปรรูป ซึ่งมีมูลค่า 40,901.95 ล้านบาท ที่เหลือคือการส่งออกไม้ไม่แปรรูป ซึ่งมีมูลค่าเพียง 80.34 ล้านบาทเท่านั้น เมื่อพิจารณามูลค่าการส่งออกย้อนหลังถึงปี 2551 ในช่วงระหว่างปี 2551 ถึง 2559 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยมีมูลค่าสูงสุดในปี 2559 เท่ากับ 86,254.39 ล้านบาท และเริ่มลดลงในปี 2560 และปี 2561

ในด้านการนำเข้า ในปี 2561 ประเทศไทยมีการนำเข้าไม้รวมทุกชนิดมูลค่า 8,188.30 ล้านบาท โดยจำแนกเป็นการนำเข้าไม้แปรรูป 8,010.25 ล้านบาท และไม้ไม่แปรรูป 178.05 ล้านบาท จากข้อมูลระหว่างปี 2551 ถึง ปี 2561 พบว่ามีการนำเข้าสูงสุดในปี 2551 คิดเป็นมูลค่า 22,261.28 ล้านบาท และนำเข้าต่ำสุดในปี 2560 เท่ากับ 7,797.15 ล้านบาท (ตารางที่ 2-11 และภาพที่ 2-13)

ในส่วนของการส่งออกและนำเข้าเฟอร์นิเจอร์ที่ทำจากไม้รวมทุกชนิดระหว่างปี 2551 ถึง ปี 2561 พบว่าการส่งออกเฟอร์นิเจอร์มีแนวโน้มลดลงโดยตลอดจาก 9,499.94 ล้านบาท ในปี 2551 ลดลงเหลือเพียง 1,044.01 ล้านบาท ในปี 2561 ในด้านการนำเข้าพบว่า ในช่วงปี 2551 ถึงปี 2559 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 1,215.14 ล้านบาท ในปี 2551 เป็น 1,974.06 ล้านบาท ในปี 2559 แต่ลดลง ในปี 2560 และ 2561 โดยเหลือเพียง 978.82 ล้านบาทในปี 2560 และ 156.71 ล้านบาทในปี 2561 (ตารางที่ 2-12 และภาพที่ 2-14)

2) การส่งออกและนำเข้าไม้สัก

ในด้านการส่งออกไม้สัก พบว่า ในปี 2561 ไม่มีการส่งออกไม้สักเลย ไม่ว่าจะเป็นไม้แปรรูป หรือไม้แปรรูปก็ตาม ปี 2551 เป็นปีที่ส่งออกไม้สักสูงสุด คิดเป็นมูลค่า 522.74 ล้านบาท ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการส่งออกไม้แปรรูป คิดเป็นมูลค่า 522.24 ล้านบาท ส่วนไม้สักไม่แปรรูปมีการส่งออกเพียง 0.50 ล้านบาท

ในด้านการนำเข้าในช่วงเวลาเดียวกัน พบว่า มีการนำเข้าไม้สักสูงสุดในปี 2551 เท่ากับ 1,898.01 ล้านบาท โดยส่วนใหญ่เป็นการนำเข้าไม้แปรรูป คิดเป็นมูลค่า 1,591.35 ล้านบาท ไม้ไม่แปรรูปมูลค่า 306.66 ล้านบาท ในปี 2561 มีการนำเข้าไม้สัก 578.52 ล้านบาท แยกเป็นไม้แปรรูป 548.60 ล้านบาท ไม้ไม่แปรรูป 29.92 ล้านบาท (ตารางที่ 2-12 และภาพที่ 2-14)

3) การส่งออกและนำเข้าไม้อื่น ๆ

ไม้อื่น ๆ ที่มีการส่งออกและนำเข้า ได้แก่ ไม้ประดู่ ไม้ตะเคียน ไม้เต็งและรัง ไม้มะค่า ไม้ชิงชันหรือเกตุแดง ไม้สน และไม้มะฮอกกานี

ไม้ประดู่ ในปี 2561 มีการส่งออกไม้ประดู่ 29.83 ล้านบาท ทั้งหมดเป็นไม้ไม่แปรรูป และไม่มีการนำเข้าไม้ประดู่เลย ในปี 2551 มีการส่งออกสูงสุดมูลค่า 90.13 ล้านบาท ทั้งหมดเป็นการส่งออกไม้แปรรูป และในปีเดียวกันนี้ก็มีมีการนำเข้าสูงสุดคือ 320.92 ล้านบาท เป็นไม้แปรรูป 278.73 ล้านบาท ไม้แปรรูป 42.19 ล้านบาท (ตารางที่ 2-13 และภาพที่ 2-15)

ไม้ตะเคียน ในปี 2561 ไม่มีทั้งการส่งออกและนำเข้า แต่เคยมีการนำเข้าสูงสุดในปี 2551 มูลค่า 202.07 ล้านบาท ซึ่งเป็นไม้แปรรูปและไม้แปรรูป มีมูลค่าเท่ากันคือ 101.03 ล้านบาท โดยในช่วงเวลาดังกล่าวไม่เคยมีการส่งออกเลยเช่นเดียวกัน (ตารางที่ 2-14 และภาพที่ 2-16)

ไม้เต็งและรัง ในปี 2561 ไม่มีการส่งออกและนำเข้าเช่นเดียวกันกับไม้ตะเคียน แต่เคยมีการส่งออกสูงสุดในปี 2558 มูลค่า 266.77 ล้านบาท ซึ่งทั้งหมดเป็นไม้แปรรูป ส่วนการนำเข้าเคยมีการนำเข้าสูงสุดในปี 2555 มูลค่า 1,192.38 ล้านบาท โดยเป็นการนำเข้าไม้แปรรูปทั้งหมด (ตารางที่ 2-15 และภาพที่ 2-17)

ไม้มะค่า ระหว่างปี 2551-2561 ไม่มีการส่งออกไม้มะค่าเลย ไม่ว่าจะเป็นแปรรูปหรือไม่แปรรูปก็ตาม ในด้านการนำเข้าในปี 2561 มีการนำเข้าไม้มะค่ามูลค่า 3.52 ล้านบาท โดยเป็นการนำเข้าไม้แปรรูป 2.68 ล้านบาท ส่วนการส่งออกไม่มี ปีที่มีการนำเข้าไม้มะค่าสูงสุด คือ ปี 2558 มูลค่า 45.30 ล้านบาท ส่วนใหญ่เป็นการนำเข้าไม้แปรรูป (ตารางที่ 2-16 และภาพที่ 2-18)

ไม้ชิงชันหรือเกตุแดง ในปี 2561 ไม่มีทั้งการส่งออกและนำเข้า และตลอดระยะเวลา 2551-2561 ไม่มีการส่งออกไม้ชิงชันหรือเกตุแดงเลย ส่วนการนำเข้ามีการนำเข้าสูงสุดในปี 2551 มูลค่า 6.23 ล้านบาท โดยเป็นการนำเข้าไม้แปรรูป 3.96 ล้านบาท ไม้ไม่แปรรูปมูลค่า 2.27 ล้านบาท (ตารางที่ 2-17 และภาพที่ 2-19)

ไม้สน ในปี 2561 ไม่มีการส่งออกแต่เคยมีการส่งออกสูงสุดในปี 2551 มูลค่า 14.70 ล้านบาท ทั้งหมดเป็นการส่งออกไม้แปรรูป ส่วนการนำเข้าในปี 2561 มีมูลค่า 14.70 ล้านบาท ทั้งหมดเป็นการส่งออกไม้แปรรูป ส่วนการนำเข้าไม้ในปี 2561 มีมูลค่า 50.58 ล้านบาท โดยทั้งหมดเป็นการนำเข้าไม้แปรรูป โดยในปี 2557 มีการนำเข้าสูงสุด มูลค่า 2,435.58 ล้านบาท โดยเป็นการนำเข้าไม้แปรรูปทั้งหมด (ตารางที่ 2-18 และภาพที่ 2-20)

ไม้มะฮอกกานี ระหว่างปี 2551-2561 ไม่มีการส่งออกเลย ส่วนการนำเข้าในปี 2561 ไม่มีการนำเข้าเช่นเดียวกัน ส่วนประวัติการนำเข้านั้นเคยมีการนำเข้าสูงสุดในปี 2551 มูลค่า 7.25 ล้านบาท โดยทั้งหมดเป็นการนำเข้าไม้แปรรูป (ตารางที่ 2-19 และภาพที่ 2-21)

ไม้อื่น ๆ นอกจากไม้ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ในปี 2561 มีการส่งออกไม้อื่น ๆ รวมมูลค่า 40,952.46 ล้านบาท โดยส่วนใหญ่เป็นการส่งออกไม้แปรรูป มูลค่า 40,901.95 ล้านบาท ส่วนไม้ไม่แปรรูปส่งออกเพียง 50.50 ล้านบาท ส่วนการนำเข้าไม้อื่น ๆ ในปี 2561 มูลค่า 7,555.68 ล้านบาท โดยเป็นการนำเข้าไม้แปรรูป 7,408.40 ล้านบาท และไม้ไม่แปรรูป 147.28 ล้านบาท (ตารางที่ 2-20 และภาพที่ 2-22)

สาเหตุที่การส่งออกไม้สักลดลงทั้งไม้แปรรูปและไม้แปรรูปนั้น เนื่องจากผลผลิตไม้สักในประเทศลดลง โดยนโยบายปิดป่าของรัฐบาลตั้งแต่ปี พ.ศ.2532 แม้ว่ารัฐบาลจะได้มีนโยบายส่งเสริมการปลูกป่าภายใต้ พ.ร.บ.สวนป่า พ.ศ.2535 ก็ตาม แต่ก็ยังไม่ได้รับความสะดวกในทางปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นการปลูก การตัดฟัน การเคลื่อนย้ายก็ต้องขออนุญาตจากกรมป่าไม้ ภายใต้ พ.ร.บ. ป่าไม้ พุทธศักราช 2484 และไม่ได้รับความสะดวกในการส่งออก เพราะรัฐบาลโดยมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 11 มกราคม พ.ศ.2543 ได้อนุญาตให้องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.) เป็นผู้ส่งออกไม้สักเพียงรายเดียวเท่านั้น โดยให้ความสำคัญกับตลาดในประเทศมากกว่าตลาดต่างประเทศ ดังนั้นผู้ที่ต้องการประสงค์จะส่งออกไม้สักก็ต้องส่งผ่าน อ.อ.ป.เท่านั้น นอกจากนั้นการส่งออกต้องเสียภาษีในอัตราที่สูง คือร้อยละ 40 อีกด้วย

อย่างไรก็ตามหากได้มีการแก้ไขกฎระเบียบในการส่งออกไม้สักให้มีความสะดวกมากขึ้น รวมทั้งมีการพัฒนาระบบตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) มาใช้ในห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) ตั้งแต่การปลูกไปจนถึงการจำหน่ายไม้สัก เพื่อเป็นการยืนยันว่าเป็นไม้ที่ได้จากป่าปลูก ไม่ใช่ไม้ที่ตัดฟันจากป่าธรรมชาติที่ผิดกฎหมาย โดยเฉพาะหากได้มีการรับรอง (Certified) โดยองค์กรระดับนานาชาติ เช่น Forest Stewardship Council : FSC ด้วยแล้ว ก็จะทำให้ไม้สักจากประเทศไทยเป็นที่ต้องการของตลาดค่อนข้างมากขึ้น ส่งผลดีต่อราคาไม้สักในประเทศด้วย

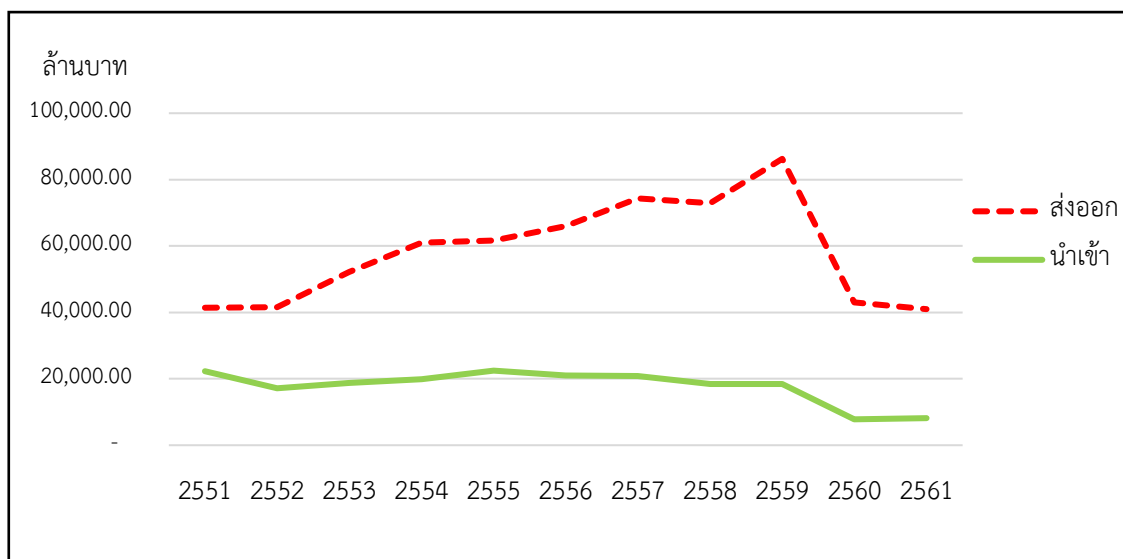
สำหรับการนำเข้าไม้สักและไม้เศรษฐกิจอื่นมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง เพราะในปัจจุบันนี้ราคาไม้ที่ใช้ในการก่อสร้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม้สักมีราคาค่อนข้างสูง จึงมีการใช้วัสดุอื่นที่มีราคาถูกกว่าทดแทน อาทิเช่น เหล็ก และวัสดุที่ทำจากปูนซีเมนต์ ประกอบกับมีการปลูกไม้สักโดยหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งสามารถที่จะนำไม้บางส่วนมาใช้ประโยชน์ได้ โดยเฉพาะไม้ด้านอุตสาหกรรมไม้แปรรูปและอุตสาหกรรมแผ่นไม้ประกอบ เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าการส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น ราคาไม้ในประเทศจะลดลง จะทำให้คนสนใจในการที่จะปลูกสร้างอาคารที่อยู่อาศัยด้วยไม้เพิ่มมากขึ้น รวมถึงความต้องการใช้ไม้ในอุตสาหกรรมต่าง ๆ จะเพิ่มมากขึ้น ซึ่งคณะวนศาสตร์ได้คาดการณ์ความต้องการใช้ไม้เพื่อประโยชน์ในภาคครัวเรือนและใช้เป็นวัตถุดิบในการพัฒนาประเทศจะเพิ่มขึ้นเป็น 112 ล้านลูกบาศก์เมตร ในปี 2570 และ 128 ล้านลูกบาศก์เมตรในปี 2580 (ภาพที่ 2-23)

ตารางที่ 2-11 มูลค่าส่งออกและนำเข้าไม้ทุกชนิด

หน่วย : บาท

ปี	ส่งออก			นำเข้า		
	แปรรูป	ไม่แปรรูป	รวม	แปรรูป	ไม่แปรรูป	รวม
2551	41,435,083,468	30,870,000	41,465,953,468	18,438,145,323	3,823,135,821	22,261,281,144
2552	41,503,330,347	44,851,091	41,548,181,438	15,385,770,443	1,741,847,975	17,127,618,418
2553	52,201,572,498	16,040,448	52,217,612,946	16,792,578,542	2,031,698,322	18,824,276,864
2554	60,900,455,791	42,217,724	60,942,673,515	18,240,788,963	1,677,907,106	19,918,696,069
2555	61,676,341,101	30,475,487	61,706,816,588	20,413,252,568	2,053,720,179	22,466,972,747
2556	65,880,531,364	36,140,988	65,916,672,352	18,571,467,867	2,459,838,091	21,031,305,958
2557	74,346,371,476	17,474,077	74,363,845,553	18,551,579,070	2,298,800,450	20,850,379,520
2558	72,934,943,432	7,182,928	72,942,126,360	17,942,900,392	437,759,789	18,380,660,181
2559	86,243,206,296	11,181,853	86,254,388,149	18,048,545,605	363,359,607	18,411,905,212
2560	42,944,940,908	7,085,513	42,952,026,421	7,556,086,464	241,062,149	7,797,148,613
2561	40,901,954,693	80,335,952	40,982,290,645	8,010,253,636	178,046,714	8,188,300,350

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ภาพที่ 2-13 มูลค่าการส่งออกและนำเข้าไม้ทุกชนิด

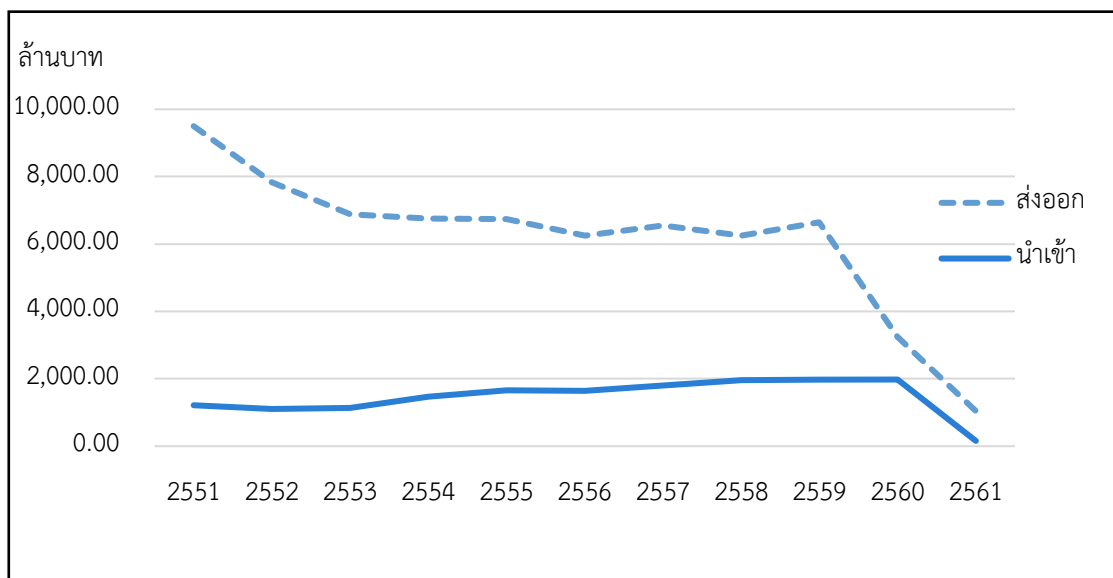
ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 2-12 มูลค่าการส่งออกและนำเข้าเฟอร์นิเจอร์ที่ทำจากไม้รวมทุกชนิด

หน่วย:บาท

ปี	ส่งออก	นำเข้า	ปี	ส่งออก	นำเข้า
2551	9,499,937,575	1,215,137,802	2557	6,543,432,246	1,795,393,258
2552	7,828,888,594	1,097,902,121	2558	6,250,709,337	1,963,836,263
2553	6,886,978,341	1,139,654,462	2559	6,651,905,564	1,974,055,751
2554	6,760,325,058	1,475,157,427	2560	3,247,284,469	1,978,817,131
2555	6,733,333,435	1,661,781,013	2561	1,044,006,858	156,707,292
2556	6,246,672,579	1,648,241,991			

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ภาพที่ 2-14 มูลค่าการส่งออกและนำเข้าเฟอร์นิเจอร์ที่ทำจากไม้รวมทุกชนิด

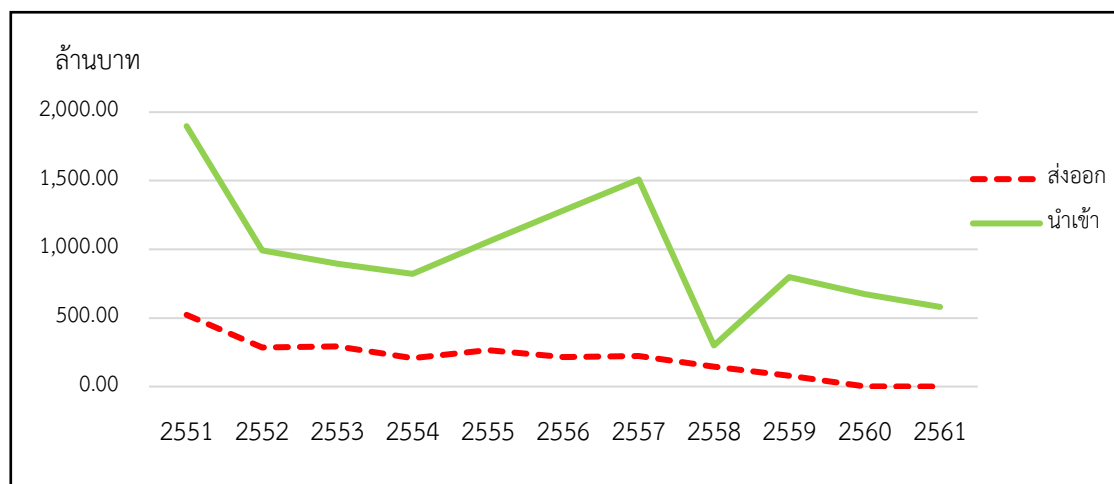
ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 2-13 มูลค่าส่งออกและนำเข้าไม้สัก

หน่วย:บาท

ปี	ส่งออก			นำเข้า		
	แปรรูป	ไม่แปรรูป	รวม	แปรรูป	ไม่แปรรูป	รวม
2551	522,243,344	500,000	522,743,344	306,655,114	1,591,353,531	1,898,008,645
2552	283,972,319	0	283,972,319	230,711,256	761,133,871	991,845,127
2553	292,310,349	43,416	292,353,765	240,582,797	653,706,997	894,289,794
2554	205,740,118	30,295	205,770,413	240,747,129	579,166,878	819,914,007
2555	266,432,938	105,058	266,537,996	331,298,159	723,678,372	1,054,976,531
2556	216,929,969	0	216,929,969	207,779,166	1,075,397,075	1,283,176,241
2557	221,633,151	0	221,633,151	176,985,243	1,332,792,277	1,509,777,520
2558	145,673,604	4,005	145,677,609	278,073,921	21,236,482	299,310,403
2559	77,628,814	0	77,628,814	772,072,058	25,287,773	797,359,831
2560	10,603	0	10,603	643,023,020	28,996,208	672,019,228
2561	0	0	0	548,600,566	29,921,801	578,522,367

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ภาพที่ 2-15 มูลค่าการส่งออกและนำเข้าไม้สัก

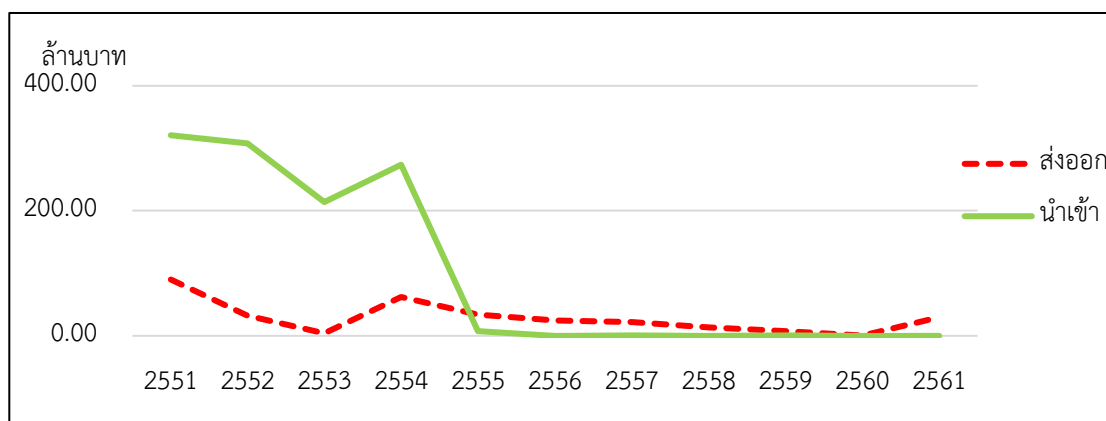
ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 2-14 มูลค่าส่งออกและนำเข้าไม้ประดู่

หน่วย:บาท

ปี	ส่งออก			นำเข้า		
	แปรรูป	ไม่แปรรูป	รวม	แปรรูป	ไม่แปรรูป	รวม
2551	90,130,939	0	90,130,939	278,728,448	42,189,139	320,917,587
2552	32,370,262	0	32,370,262	307,640,862	87,734	307,728,596
2553	4,095,935	0	4,095,935	209,367,483	4,578,703	213,946,186
2554	62,189,244	91	62,189,335	267,213,150	6,903,625	274,116,775
2555	33,669,522	0	33,669,522	7,586,629	0	7,586,629
2556	24,327,082	356	24,327,438	0	163,442	163,442
2557	22,381,671	0	22,381,671	102,539	574,310	676,849
2558	13,772,639	0	13,772,639	0	69,416	69,416
2559	7,564,053	0	7,564,053	70,994	811,892	882,886
2560	0	456,627	456,627	0	84,258	84,258
2561	0	29,833,531	29,833,531	0	0	0

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ภาพที่ 2-16 มูลค่าการส่งออกและนำเข้าไม้ประดู่

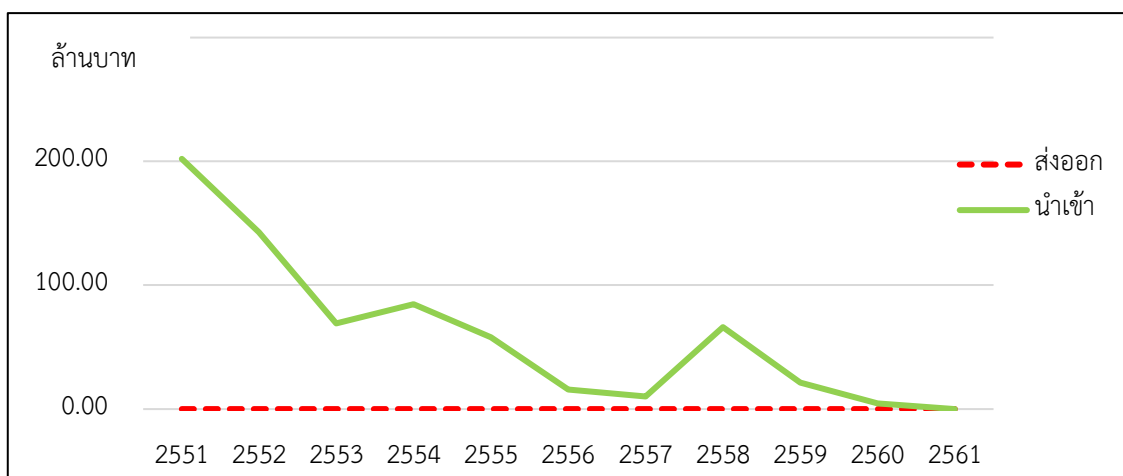
ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 2-15 มูลค่าส่งออกและนำเข้าไม้ตะเคียน

หน่วย:บาท

ปี	ส่งออก			นำเข้า		
	แปรรูป	ไม่แปรรูป	รวม	แปรรูป	ไม่แปรรูป	รวม
2551	0	0	0	101,033,292	101,033,292	202,066,584
2552	0	0	0	142,786,394	0	142,786,394
2553	0	0	0	69,360,852	0	69,360,852
2554	0	0	0	84,683,124	0	84,683,124
2555	0	0	0	28,916,202	28,916,202	57,832,404
2556	0	0	0	15,880,008	0	15,880,008
2557	0	0	0	5,097,295	5,097,295	10,194,590
2558	0	0	0	33,135,823	33,135,823	66,271,646
2559	0	0	0	10,631,046	10,631,046	21,262,092
2560	0	0	0	4,441,192	0	4,441,192
2561	0	0	0	0	0	0

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ภาพที่ 2-17 มูลค่าการส่งออกและนำเข้าไม้ตะเคียน

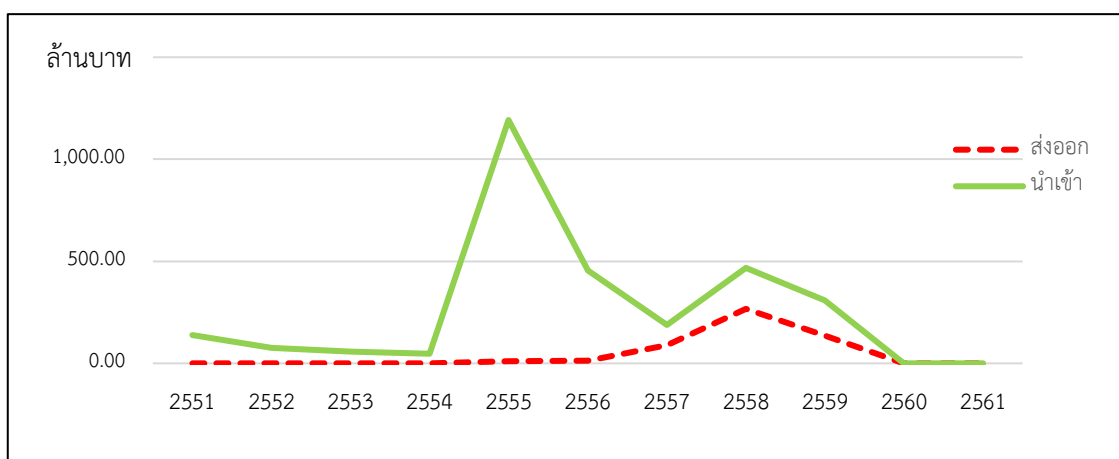
ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 2-16 มูลค่าส่งออกและนำเข้าไม้เต็งและรัง

หน่วย:บาท

ปี	ส่งออก			นำเข้า		
	แปรรูป	ไม่แปรรูป	รวม	แปรรูป	ไม่แปรรูป	รวม
2551	235,733	0	235,733	133,578,966	6,208,400	139,787,366
2552	87,509	0	87,509	75,396,766	193,764	75,590,530
2553	0	0	0	57,002,753	0	57,002,753
2554	0	0	0	47,863,545	0	47,863,545
2555	9,308,748	0	9,308,748	1,192,376,775	0	1,192,376,775
2556	12,149,881	0	12,149,881	454,209,275	0	454,209,275
2557	88,584,598	0	88,584,598	187,892,065	49,040	187,941,105
2558	266,765,201	0	266,765,201	468,703,808	0	468,703,808
2559	135,940,487	0	135,940,487	308,006,532	0	308,006,532
2560	0	0	0	0	70,780	70,780
2561	0	0	0	0	0	0

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ภาพที่ 2-18 มูลค่าการส่งออกและนำเข้าไม้เต็งและรัง

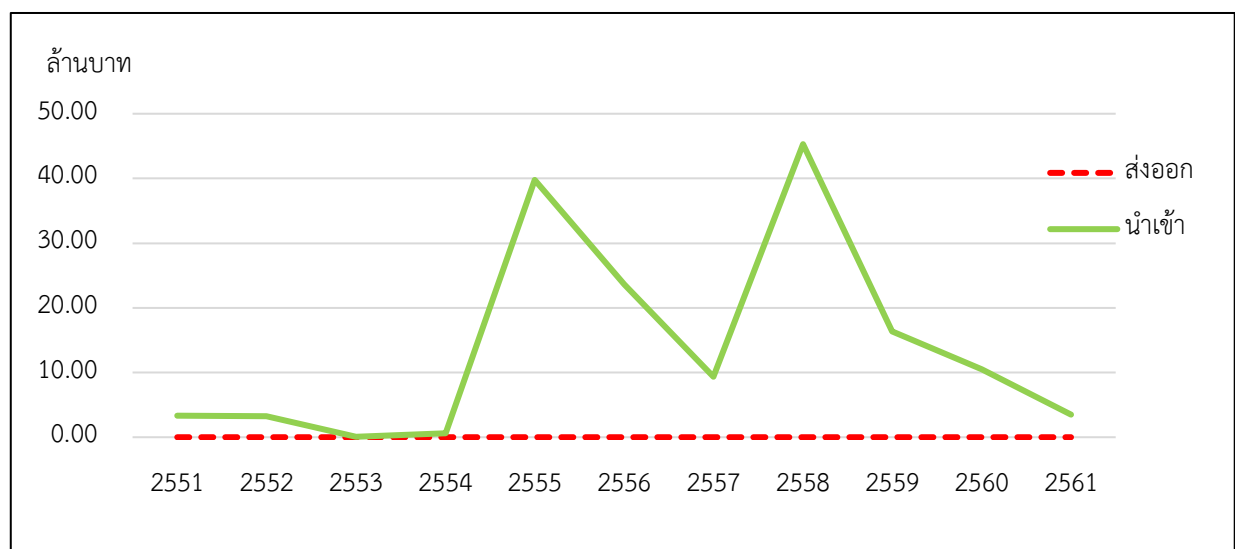
ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 2-17 มูลค่าส่งออกและนำเข้าไม้มะค่า

หน่วย:บาท

ปี	ส่งออก			นำเข้า		
	แปรรูป	ไม่แปรรูป	รวม	แปรรูป	ไม่แปรรูป	รวม
2551	0	0	0	3,133,597	205,023	3,338,620
2552	0	0	0	3,239,828	0	3,239,828
2553	0	0	0	71,382	0	71,382
2554	0	0	0	586,439	0	586,439
2555	0	0	0	39,734,443	0	39,734,443
2556	0	0	0	23,574,813	34,041	23,608,854
2557	0	0	0	9,329,875	0	9,329,875
2558	0	0	0	44,864,472	432,277	45,296,749
2559	0	0	0	16,372,831	0	16,372,831
2560	0	0	0	7,193,524	3,330,597	10,524,121
2561	0	0	0	2,675,715	845,101	3,520,816

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ภาพที่ 2-19 มูลค่าการส่งออกและนำเข้าไม้มะค่า

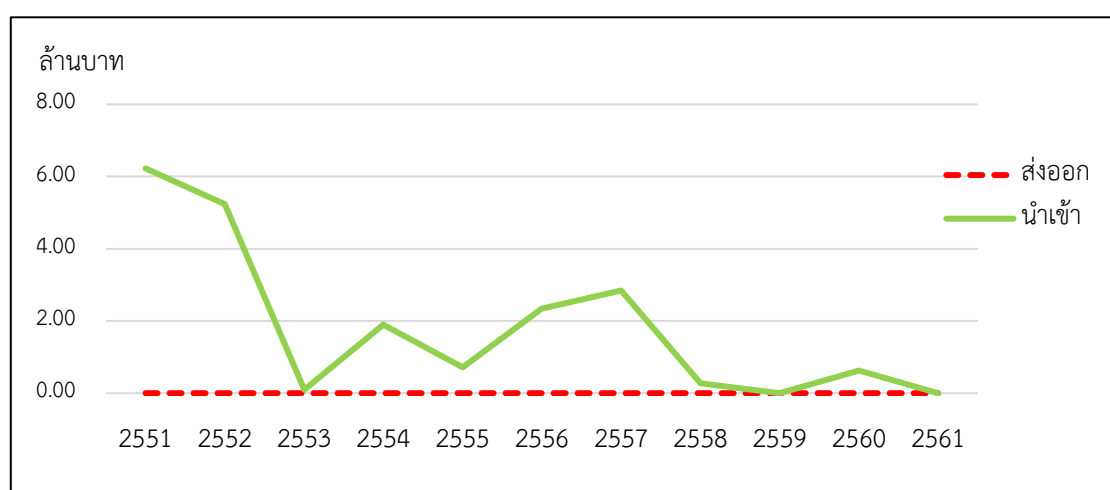
ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 2-18 มูลค่าส่งออกและนำเข้าไม้ชิงชันหรือเกตุแดง

หน่วย:บาท

ปี	ส่งออก			นำเข้า		
	แปรรูป	ไม่แปรรูป	รวม	แปรรูป	ไม่แปรรูป	รวม
2551	0	0	0	3,960,239	2,265,075	6,225,314
2552	0	0	0	5,230,868	0	5,230,868
2553	0	0	0	89,965	0	89,965
2554	0	0	0	1,903,551	0	1,903,551
2555	0	0	0	714,641	0	714,641
2556	0	0	0	2,337,765	0	2,337,765
2557	0	0	0	1,699,434	1,144,684	2,844,118
2558	0	0	0	270,329	0	270,329
2559	0	0	0	0	0	0
2560	0	0	0	0	624,083	624,083
2561	0	0	0	0	0	0

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ภาพที่ 2-20 มูลค่าการส่งออกและนำเข้าไม้ชิงชันหรือเกตุแดง

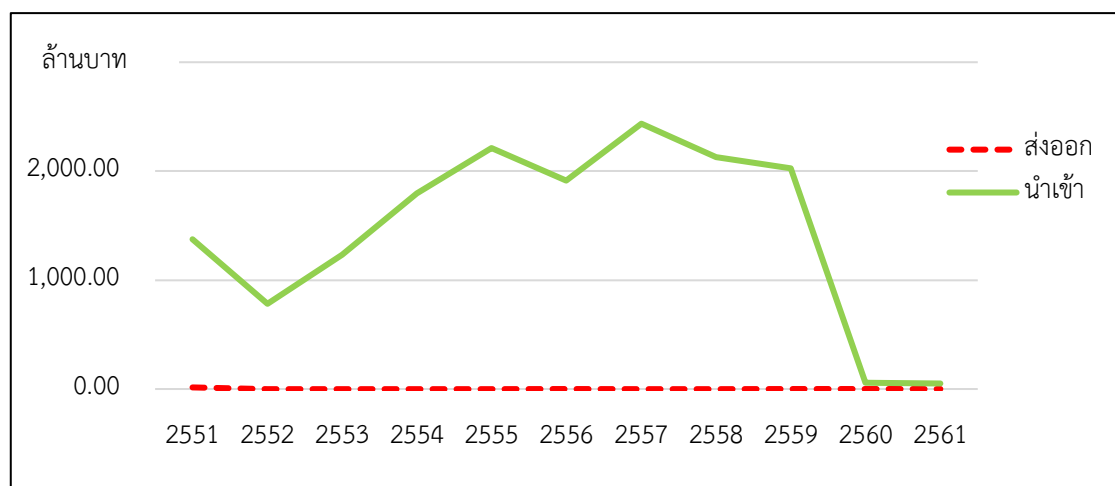
ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 2-19 มูลค่าส่งออกและนำเข้าไม้สน

หน่วย:บาท

ปี	ส่งออก			นำเข้า		
	แปรรูป	ไม่แปรรูป	รวม	แปรรูป	ไม่แปรรูป	รวม
2551	14,703,508	0	14,703,508	1,374,223,923	0	1,374,223,923
2552	583,431	0	583,431	782,488,276	0	782,488,276
2553	414,651	0	414,651	1,231,167,425	0	1,231,167,425
2554	7,123	0	7,123	1,793,317,590	0	1,793,317,590
2555	151,081	0	151,081	2,210,002,167	0	2,210,002,167
2556	95	0	95	1,911,020,059	0	1,911,020,059
2557	81,429	0	81,429	2,435,583,339	0	2,435,583,339
2558	313,881	0	313,881	2,129,444,947	0	2,129,444,947
2559	45	0	45	2,024,598,972	0	2,024,598,972
2560	0	0	0	55,628,217	0	55,628,217
2561	0	0	0	50,580,256	0	50,580,256

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ภาพที่ 2-21 มูลค่าการส่งออกและนำเข้าไม้สน

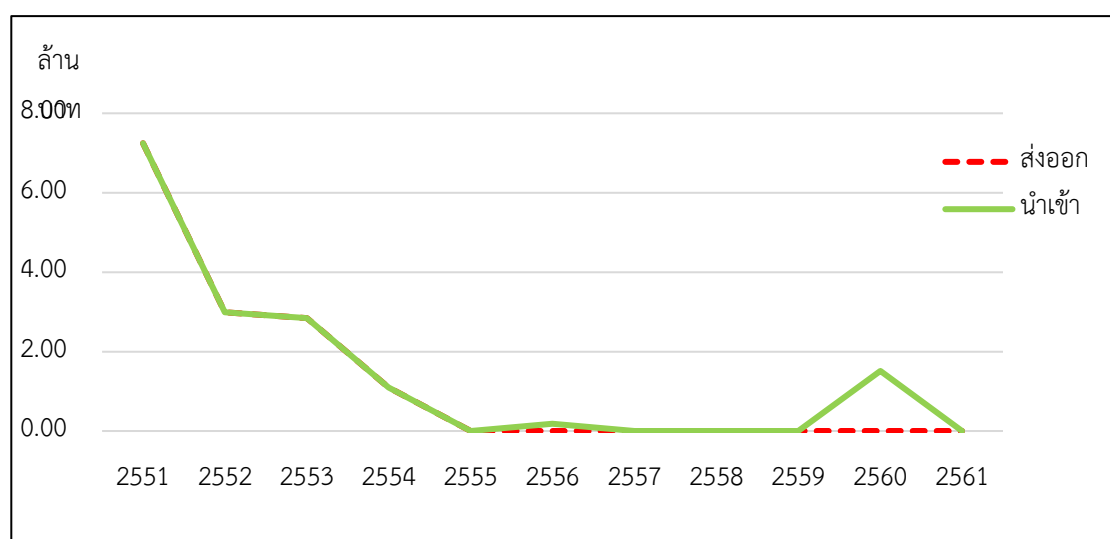
ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 2-20 มูลค่าส่งออกและนำเข้าไม้มะฮอกกานี

หน่วย:บาท

ปี	ส่งออก			นำเข้า		
	แปรรูป	ไม่แปรรูป	รวม	แปรรูป	ไม่แปรรูป	รวม
2551	0	0	0	7,245,545	0	7,245,545
2552	0	0	0	2,992,176	0	2,992,176
2553	0	0	0	2,847,339	0	2,847,339
2554	0	0	0	1,101,739	0	1,101,739
2555	0	0	0	0	0	0
2556	0	0	0	0	178,820	178,820
2557	0	0	0	0	0	0
2558	0	0	0	0	0	0
2559	0	0	0	0	0	0
2560	0	0	0	0	1,505,763	1,505,763
2561	0	0	0	0	0	0

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ภาพที่ 2-22 มูลค่าการส่งออกและนำเข้าไม้มะฮอกกานี

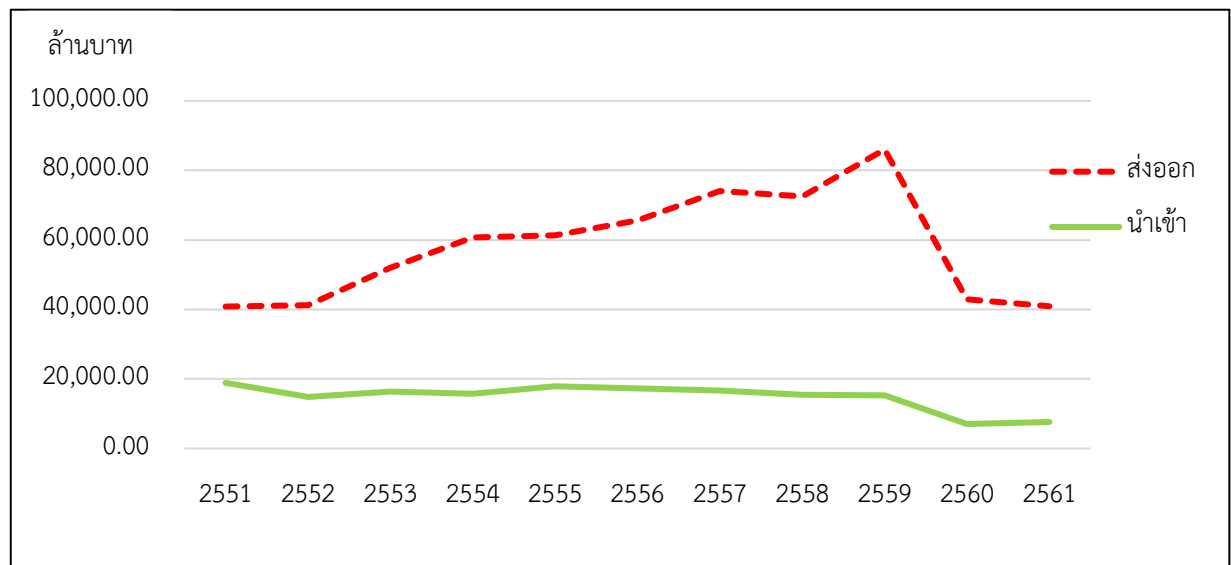
ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 2-21 มูลค่าส่งออกและนำเข้าไม้อื่น ๆ

หน่วย:บาท

ปี	ส่งออก			นำเข้า		
	แปรรูป	ไม่แปรรูป	รวม	แปรรูป	ไม่แปรรูป	รวม
2551	40,807,769,944	30,370,000	40,838,139,944	16,727,489,477	2,172,500,831	18,899,990,308
2552	41,186,316,826	44,851,091	41,231,167,917	13,835,284,017	980,432,606	14,815,716,623
2553	51,904,751,563	15,997,032	51,920,748,595	14,982,088,546	1,373,412,622	16,355,501,168
2554	60,632,519,306	42,187,338	60,674,706,644	15,803,372,696	7,709,821	15,811,082,517
2555	61,366,778,812	30,370,429	61,397,149,241	16,602,623,552	1,323,674,847	17,926,298,399
2556	65,627,124,337	36,140,632	65,663,264,969	15,956,666,781	1,384,064,713	17,340,731,494
2557	74,013,690,627	17,474,077	74,031,164,704	15,734,889,280	964,148,823	16,699,038,103
2558	72,508,418,107	7,178,923	72,515,597,030	14,988,407,092	405,042,401	15,393,449,493
2559	86,022,072,897	11,181,853	86,033,254,750	14,916,793,172	335,516,821	15,252,309,993
2560	42,944,930,305	6,628,886	42,951,559,191	6,845,800,511	206,450,460	7,052,250,971
2561	40,901,954,693	50,502,421	40,952,457,114	7,408,397,099	147,279,812	7,555,676,911

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ภาพที่ 2-23 มูลค่าการส่งออกและนำเข้าไม้อื่น ๆ

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

2.2.4 ความต้องการไม้ใช้สอยในประเทศ

จากการศึกษาของคณะวนศาสตร์ (2560) ในการจัดทำยุทธศาสตร์และแผนงานส่งเสริมไม้เศรษฐกิจแบบครบวงจร (พ.ศ.2561-2579) เสนอต่อกรมป่าไม้ ในส่วนที่เกี่ยวกับความต้องการไม้ของโลกและของประเทศไทย สรุปได้ดังนี้

จากรายงานสถานการณ์ป่าไม้ของโลกโดย FAO (2552) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการไม้ในระยะยาวของโลก ที่สำคัญ ได้แก่

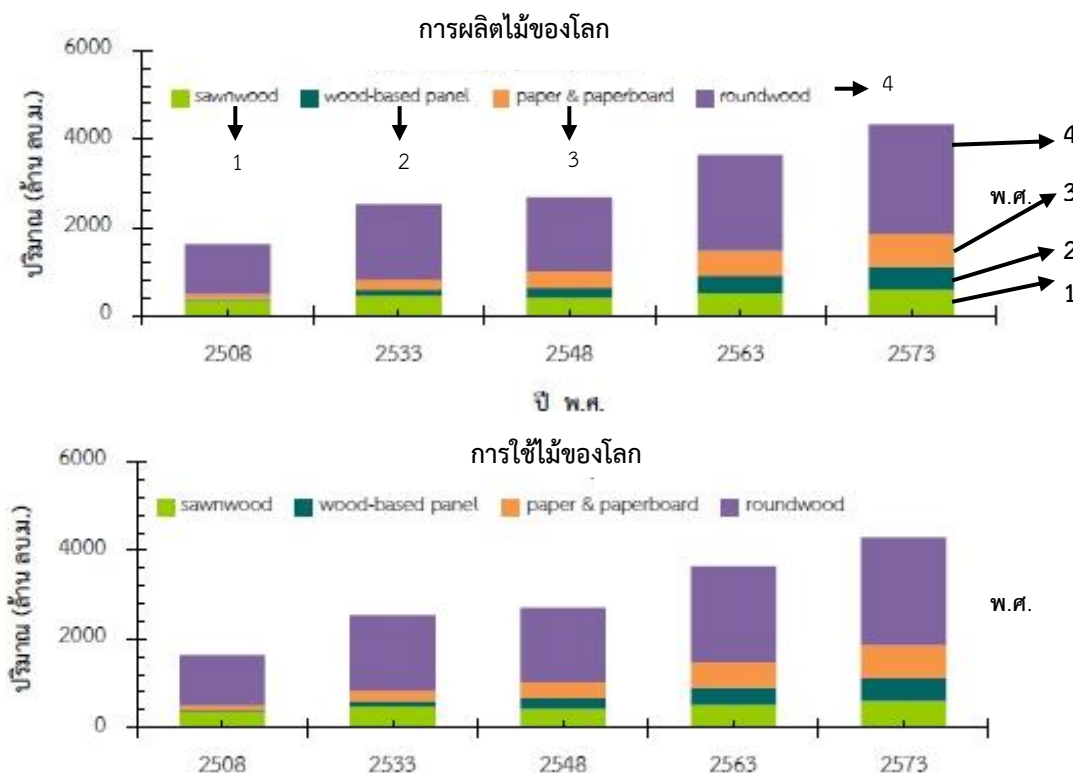
- 1) การเพิ่มขึ้นของประชากรโลกจากประมาณ 3.7 พันล้านคน ในปี พ.ศ. 2513 (ค.ศ. 1970) เป็น 7.6 พันล้านคน ในปี พ.ศ. 2560
- 2) การเติบโตทางด้านเศรษฐกิจจากผลิตภัณฑ์มวลรวมของโลก (Global Gross Domestic Product: GDP) ประมาณ 16 ล้านล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ. 2513 เป็น 47 ล้านล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ. 2548 และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นถึง 100 ล้านล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ. 2573
- 3) การเติบโตทางด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วของประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศในภูมิภาคเอเชีย
- 4) นโยบายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งส่วนใหญ่มีส่วนทำให้การผลิตไม้จากป่าธรรมชาติลดลง
- 5) นโยบายทางด้านพลังงาน ส่งเสริมการใช้พลังงานชีวมวล รวมทั้งการใช้ไม้เป็นวัตถุดิบ

ในภาพรวมจะเห็นได้ว่าปัจจัยเหล่านี้มีส่วนทำให้ความต้องการไม้เพิ่มขึ้น แต่การผลิตไม้จากป่าธรรมชาติลดลง ดังนั้น ป่าเศรษฐกิจจึงเป็นแหล่งผลิตไม้ที่สำคัญเพื่อตอบสนองความต้องการใช้ไม้

จากการศึกษาของคณะวนศาสตร์ยังได้ระบุว่า สำหรับประเทศไทยนั้น สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้พื้นที่ป่าไม้ลดลง ก็คือ การเพิ่มขึ้นของประชากรจากประมาณ 40 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2516 เป็น 66 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2560 ทำให้พื้นที่ป่าลดลงเป็นจำนวนมาก (เนื่องจากการขยายพื้นที่ทำกินที่อยู่อาศัย ที่ใช้ประโยชน์ทางพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรม_ความเห็นของผู้วิจัย) ทั้ง ๆ ที่มีนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรป่าไม้โดยตรง โดยมีอัตราการทำลายป่าไม้ในช่วงปี พ.ศ. 2543-2548 เฉลี่ยเท่ากับ 1,820 ตารางกิโลเมตรต่อปี หรือคิดเป็นร้อยละ 1.07 ของพื้นที่ประเทศ สาเหตุการลดลงของพื้นที่ป่ามีสาเหตุพื้นฐานมาจากความต้องการในการพัฒนาประเทศเพื่อรองรับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นและการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันการส่งออกสินค้าภาคการเกษตรที่ถือว่าเป็นจุดแข็งของประเทศ รวมถึงการใช้ทรัพยากรอย่างไม่มีประสิทธิภาพทั้งทางตรง เช่น การทำไร่เลื่อนลอยบนพื้นที่สูง การลักลอบตัดไม้เพื่อการค้า การตั้งถิ่นฐานและการก่อสร้างสาธารณูปโภคของรัฐ และภัยธรรมชาติ เป็นต้น หรือจากสาเหตุทางอ้อม ซึ่งถือได้ว่าเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่ามาก

ที่สุด ได้แก่ ความขัดแย้งของนโยบายพัฒนาประเทศกับนโยบายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ช่องว่างของกฎหมายที่เปิดโอกาสให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่า ปัญหาความยากจน ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่ดิน และที่สำคัญที่สุดคือ การขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายโดยเจ้าหน้าที่รัฐ

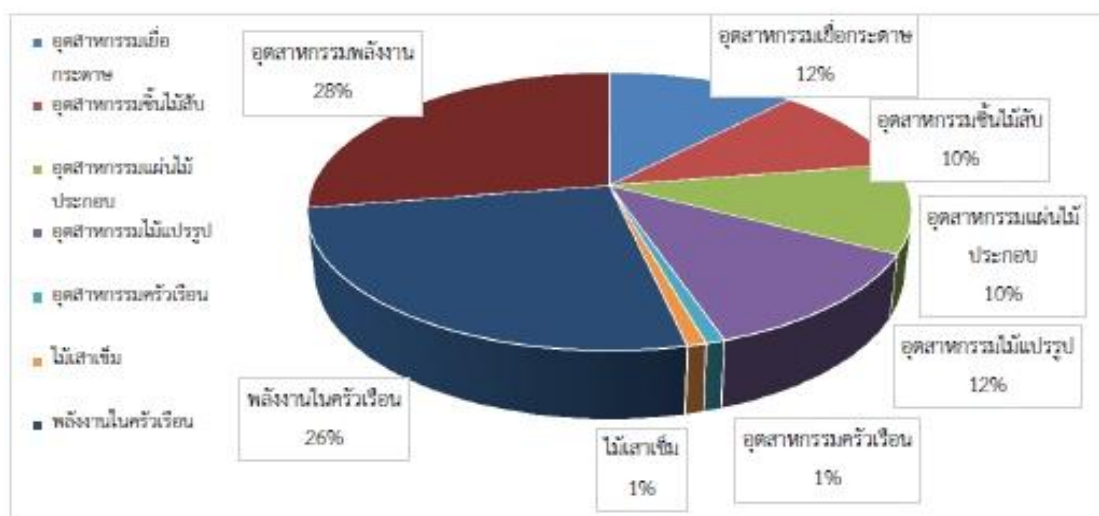
ในภาพรวมด้านอุตสาหกรรมไม้ของโลก จากรายงานสถานการณ์ป่าไม้ของโลกโดย FAO (2552) พบว่าความต้องการไม้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยสถานการณ์การผลิตและการใช้ไม้แปรรูปของโลกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากในปี พ.ศ. 2508 จากประมาณ 1,600 ล้านลูกบาศก์เมตร เป็นประมาณ 3,700 ล้านลูกบาศก์เมตร ในปี พ.ศ. 2548 และมีแนวโน้มคาดการณ์ว่าจะเพิ่มขึ้นเป็น 4,300 ล้านลูกบาศก์เมตร ในปี พ.ศ. 2573 โดยข้อมูลการผลิตไม้ของโลกเป็นไปในทิศทางเดียวกับการใช้ไม้ของโลก (ภาพที่ 2-24)

ภาพที่ 2-24 สถานการณ์และแนวโน้มการผลิตและการใช้ไม้ของโลก

ที่มา : ข้อมูลจาก FAO (2009) อ้างอิงโดยคณะวนศาสตร์ (2560)

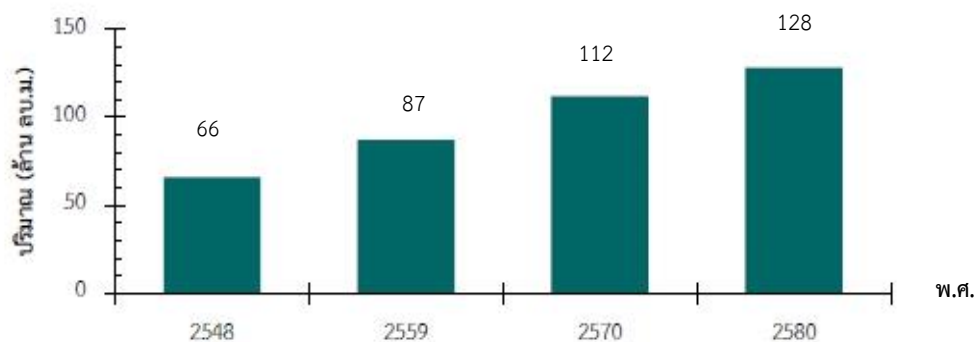
สำหรับอุตสาหกรรมที่ใช้ไม้เป็นวัตถุดิบของประเทศไทยมีห่วงโซ่มูลค่ามหาศาล และมีผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก ทั้งอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ โดยที่ปริมาณการใช้ไม้ของโลกและของประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากสถิติการใช้ไม้ทุกชนิดที่เคยสำรวจ (โดยคณะวนศาสตร์) ใน ปี พ.ศ. 2548 มีปริมาณ 66 ล้านลูกบาศก์เมตร หรือคิดเป็นน้ำหนักประมาณ 40 ล้านตัน แต่จากการวิเคราะห์ปริมาณการใช้ไม้ในปี 2559 เพิ่มขึ้นเป็นปริมาณ 87 ล้านลูกบาศก์เมตร หรือคิดเป็นน้ำหนักประมาณ 58 ล้านตัน โดยจำแนกเป็น 8 ประเภท ได้แก่ 1) อุตสาหกรรมเยื่อกระดาษ 7 ล้านตัน 2) อุตสาหกรรมชิ้นไม้สับ 6 ล้านตัน 3) อุตสาหกรรมแผ่นไม้ประกอบ 6 ล้านตัน 4) อุตสาหกรรมไม้แปรรูป 7 ล้านตัน 5) อุตสาหกรรมครัวเรือน (เช่น เพาะเห็ด และผลิตปุ๋ย เป็นต้น) 0.5 ล้านตัน 6) ไม้เสาเข็ม 0.5 ล้านตัน 7) ไม้พลังงานสำหรับบริโภคในครัวเรือน 15 ล้านตัน และ 8) อุตสาหกรรมไม้พลังงาน 16 ล้านตัน (ภาพที่ 2-25) แต่เมื่อเปรียบเทียบมูลค่าการนำเข้าและส่งออกไม้ของอุตสาหกรรมที่ใช้ไม้เป็นวัตถุดิบ พบว่าในปี พ.ศ. 2559 มีมูลค่าการนำเข้าไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ทั้งสิ้นประมาณ 44,000 ล้านบาท และส่งออกไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ทั้งสิ้นประมาณ 96,000 ล้านบาท แต่เป็นไม้ยางพารามากกว่าร้อยละ 80 ในบางปี อย่างไรก็ตามการรายงานข้อมูลยังขาดความครบถ้วน บางปีขาดข้อมูลการนำเข้าและส่งออกเยื่อและผลิตภัณฑ์กระดาษ สำหรับในปีที่มีข้อมูลค่อนข้างครบถ้วน พบว่าการนำเข้าไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ที่มีมูลค่าสูงถึง 90,000 ล้านบาท และส่งออกไม้และผลิตภัณฑ์ไม้มูลค่า 120,000 ล้านบาท จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นว่ามูลค่าส่งออกไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ มีมากกว่าการนำเข้าไม้และผลิตภัณฑ์ไม้เกือบเท่าตัว อย่างไรก็ตาม ประมาณร้อยละ 70 ของปริมาณการส่งออกเป็นไม้ยางพาราจึงทำให้ประเทศไทยยังมีความต้องการไม้เพื่อใช้ในอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ อยู่อีกในปริมาณมาก

ภาพที่ 2-25 ปริมาณการใช้ไม้ในอุตสาหกรรมไม้ประเภทต่าง ๆ ของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2559

ที่มา : ข้อมูลจาก FAO (2009) อ้างอิงโดยคณะวนศาสตร์ (2560)

นอกจากนี้คณะวนศาสตร์ยังได้คาดการณ์ความต้องการใช้ไม้ของประเทศไทยซึ่งเพิ่มขึ้นตามการเพิ่มขึ้นของประชากรและระดับการพัฒนาเศรษฐกิจว่าความต้องการใช้ไม้เพื่อใช้ประโยชน์ในภาคครัวเรือนและใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมในประเทศ จะเพิ่มขึ้นเป็น 112 ล้านลูกบาศก์เมตร (75 ล้านตัน) ในปี พ.ศ. 2570 และ 128 ล้านลูกบาศก์เมตร (85 ล้านตัน) ในปี พ.ศ. 2580 (ภาพที่ 2-26) ซึ่งจะเห็นได้ว่าปริมาณไม้ที่ผลิตได้ในปัจจุบันยังคงมีข้อจำกัดและไม่เพียงพอกับความต้องการใช้ไม้ของประเทศและมีแนวโน้มที่จะขาดแคลนวัตถุดิบไม้มากยิ่งขึ้นในอนาคต ทำให้ในอนาคตทิศทางการนำเข้าไม้และผลิตภัณฑ์ที่ใช้ไม้เป็นวัตถุดิบมีแนวโน้มสูงกว่าการส่งออก และการค้าไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้จะยังมีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นอีกด้วย

ภาพที่ 2-26 สถานการณ์และแนวโน้มความต้องการใช้ไม้ของประเทศไทย

ที่มา : คณะวนศาสตร์ (2560) เอกสารยุทธศาสตร์และแผนงานส่งเสริมไม้เศรษฐกิจแบบครบวงจร (พ.ศ. 2561-2579)

ในการศึกษาของคณะวนศาสตร์ตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นการศึกษาความต้องการใช้ไม้ในภาพรวมโดยไม่ได้แยกเป็นชนิดของไม้ โดยเฉพาะไม้สัก แต่คณะวิจัยเชื่อว่าความต้องการใช้ไม้สักน่าจะมีทิศทางเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกับความต้องการใช้ไม้ในภาพรวม โดยเฉพาะในปัจจุบันได้มีการแก้ไขกฎหมายให้มีการปลูกและการค้าไม้สัก ซึ่งเป็นไม้หวงห้ามให้มีความสะดวกและคล่องตัวมากขึ้นแล้วสำหรับการพยากรณ์ความต้องการใช้ไม้สักเป็นการเฉพาะนั้นไม่อาจทำได้ในเชิงปริมาณ เนื่องจากไม่มีแหล่งรวบรวมข้อมูลการใช้ไม้สักทั้งในภาพรวมและประเภทของการใช้ประโยชน์ในแต่ละด้าน ซึ่งรวมถึงข้อมูลปริมาตรไม้ที่ผลิตและจำหน่ายในอดีตที่ผ่านมา อนุกรมเวลา (time series data) กล่าวคือ ขาดข้อมูลทั้งด้านอุปสงค์ (demand) และด้านอุปทาน (supply) ในอดีต ทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์อุปสงค์และอุปทานในเชิงปริมาณ (quantitative analysis) ได้

2.3 ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับสถานการณ์ไม้สักในต่างประเทศ

2.3.1 ภาพรวมการปลูกไม้สักโลก

จากการศึกษาของ J.B. Ball, D. Pandey และ S. Hirai³⁰ รายงานว่าต้นสักเกิดขึ้นตามธรรมชาติในบางส่วนของประเทศอินเดีย พม่า ลาว และไทย และเป็นไม้ประจำถิ่นในอินโดนีเซียเมื่อ 400-600 ปีมาแล้ว มีการเพาะปลูกในหลายพื้นที่เพื่อผลิตเสาที่มีคุณภาพสูงและเป็นไม้ส่งออกกระจายไปยังประเทศต่าง ๆ ต้นสักที่เก่าแก่ที่สุดนอกจากเกาะชวาถูกสืบทอดกลับไปเมื่อปี พ.ศ. 2223 ชาว ดัตช์ Van Rhede ได้นำไปปลูกในประเทศศรีลังกา การปลูกไม้สักในอินเดียเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2383 แต่มีการปลูกอย่างจริงจังในปี พ.ศ. 2408 ในประเทศพม่าและอินโดนีเซียการปลูกไม้สักใช้วิธีการ "taungya" เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2399 และ พ.ศ. 2423 ตามลำดับ ตารางข้างล่างแสดงพื้นที่ปลูกไม้สักแต่ละภูมิภาค

Sub-Region	Estimated net area of total plantation	Estimated net area of teak plantation	% of Teak plantation area	Estimated Annual planting
West Sahelian Africa	242	4.02	1.67	0
East Sahelian Africa	640	14.85	2.32	--
West Moist Africa	324	87.88	27.1	4
Southern Africa	790.6	2.80	0.35	0
Tropical Africa	1896.6	109.55	5.78	4
South Asia	13322	1099.60	8.24	55
Continental SE Asia	2382	302.28	12.67	26
Insular SE Asia	3279	706.01	21.53	12
Tropical Asia	18983	2107.89	11.10	93
Tropical Oceania	132	3.03	2.30	0
Tropical Oceania	132	3.03	2.30	0
Central America	238.7	22.29	9.34	4
Caribbean	466.1	8.06	1.73	--
Tropical South America	5271	2.72	0.05	0
Tropical America	5975.8	33.06	0.60	4
TOTAL	26987.4	2253.53	8.35	101

Source: Pandey, 1998.

ภาพที่ 2-27 ประมาณการพื้นที่ปลูกไม้สักในแต่ละภูมิภาคในปี 1995

³⁰ J.B. Ball, D. Pandey, S. Hirai, **Global Overview of Teak Plantations**, Paper presented to the Regional Seminar Site, Technology and Productivity of Teak Plantations, Chiang Mai, Thailand 26-29 January 1999, available at: <http://www.fao.org/forestry/25865-06ddd4a3ffc3583aae26be6c4cc5ef851a.pdf> on 20 December 2019

แนวโน้มในปัจจุบัน เปลี่ยนจากแปลงปลูกไม้สักขนาดใหญ่ไปเป็นแปลงปลูกขนาดเล็ก ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดตั้งสวนป่ามากกว่า 10-20 ปี และบทบาทโดยตรงของภาครัฐลดลง ภาคเอกชนมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนของเกษตรกรรายย่อยที่ทำหน้าที่เป็น “outgrowers” ปลูกไม้ในแปลงเกษตรกรรมหรือปลูกเป็นแปลงเล็ก ๆ เพื่อป้อนให้กับภาคอุตสาหกรรม มีตัวอย่างการปลูกไม้ยูคาลิปตัสของเกษตรกรในประเทศบราซิล อินเดีย หรือประเทศไทย หรือไม้ป๊อปลาร์ (Poplar) ที่ปลูกสำหรับทำไม้ขีดและไม้อัดในอินเดีย มีแนวโน้มเช่นเดียวกันในประเทศไทย คอสตาริกา และกานา การขาดแคลนแรงงานในมาเลเซียได้ทำให้พืชที่ใช้แรงงานจำนวนมาก เช่น ยางพารา ลดความสำคัญทางเศรษฐกิจและทำให้เกษตรกรรายย่อยหันมาปลูกไม้สักเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สมาคมผู้ปลูกในอเมริกากลางรายงานการเป็นตัวแทนของภาคเอกชนและช่วยเกษตรกรผู้ปลูกรายย่อยให้ได้รับราคาที่ยุติธรรมสำหรับผลผลิตของตน ประเทศกานามีรายงานผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่ดีจากการลงทุนของเกษตรกรผู้ปลูกไม้รายย่อย Odoom ได้อธิบายถึงรูปแบบการจัดการทั้งสามแบบที่เกษตรกรใช้ในการปลูกต้นไม้ กำลังถูกทดสอบในประเทศกานาสำหรับพื้นที่ขนาดเล็กเพื่อปลูกปาล์มน้ำมัน และยาง คือ

- 1) ระบบการถือครองที่ดินขนาดเล็กซึ่งผู้ถือครองที่ดินรายย่อยไม่ได้เป็นเจ้าของที่ดิน แต่ได้รับการจัดสรรจากบริษัทขนาดใหญ่ซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินและรับประกันการซื้อ การให้กู้ยืมคำแนะนำ วัสดุปลูก ปุ๋ย ฯลฯ
- 2) ระบบผู้ปลูกรายย่อย ซึ่งคล้ายคลึงกับระบบการถือครองที่ดินของเกษตรกรรายย่อย แต่เกษตรกรเป็นผู้ทำสัญญาเช่า หรือทำสัญญาแบ่งปันผลผลิต
- 3) ระบบการเรียกเก็บค่าเช่า กรณีนี้เกษตรกรเป็นเจ้าของที่ดิน แต่ไม่ได้ทำประโยชน์ โดยให้บริษัทเอกชนเช่าทำประโยชน์แทน

การใช้มาตรการจูงใจทางการเงินเพื่อสนับสนุนการปลูกป่าสักและการบำรุงรักษาพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโดย outgrowers รายงานของหลายประเทศมีการจ่ายเงิสดังกล่าว เนื่องจากไม่มีแหล่งสินเชื่หรือหลักประกันสินเชื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปลูกป่าสัก เนื่องจากมีรอบการหมุนเวียนที่ค่อนข้างยาว

ประเทศในอเมริกากลางมีแผนการส่งเสริมเป็นเวลาหลายปี แต่เพิ่งมีการปรับปรุงระบบทำให้อัตราการปลูกเพิ่มขึ้นอย่างมาก ในประเทศคอสตาริกามีมาตรการจูงใจที่เกี่ยวข้องกับการบริการด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสำหรับเชื้อเพลิงไฮโดรคาร์บอน รวมถึงการยกเว้นภาษีต่าง ๆ เช่นเดียวกับการให้สินเชื่อและการจ่ายเงินอุดหนุนในช่วงห้าปีแรกของสวนป่า ปัจจุบันไม้สักมีพื้นที่ปลูกประมาณร้อยละ 17 ของพื้นที่ปลูกระหว่างปี พ.ศ. 2522 (มีการวางระบบในปี พ.ศ. 2512 แต่มีการแก้ไขหลายครั้ง) และปี พ.ศ. 2539 การขยายพื้นที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นที่ดินขนาดเล็ก ได้รับในที่ดินของผู้ถือหุ้นรายย่อย ในปานามาส่งเสริมการปลูกป่าโดยให้สามารถนำไปหักภาษีเงินได้ และลดอากรขาเข้าให้กับอุปกรณ์และเครื่องจักรที่ใช้ในกิจกรรมการปลูกป่า

สรุปได้ว่าในช่วงเวลาที่ผ่านมา ได้มีความตื่นตัวในการลงทุนปลูกไม้สักโดยบริษัทเอกชนและเกษตรกร ที่มีความเชื่อมั่นในการลงทุนปลูกไม้สัก ที่สามารถคาดการณ์ได้ว่าในอนาคตปริมาณไม้สักจะมีจำกัด (แม้ว่าจะเพิ่มขึ้น) เมื่อคำนวณต้นทุนและผลตอบแทนแล้วคุ้มค่ากับการลงทุน มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปลูก การจัดการ และการใช้ประโยชน์จากไม้สัก พบความแตกต่างในคุณสมบัติของไม้ระหว่างไม้สักที่มีรอบตัดฟันสั้นกับไม้สักตามธรรมชาติที่มีรอบตัดฟันยาว รวมทั้งแหล่งกำเนิดและสถานที่ปลูกที่มีผลต่ออัตราการเจริญเติบโตและคุณภาพไม้ ผลกระทบต่อการเจริญเติบโตและคุณภาพไม้ของการตัดแต่งกิ่ง การปลูกไม้สักในแปลงเพาะปลูกพืชอื่น ผลผลิตของการปลูกไม้สักรอบตัดฟันสั้นและความแตกต่างของผลผลิตหรือคุณสมบัติของไม้จากการตัดฟันรอบที่สอง และเทคนิคการนำเศษไม้ไปใช้ประโยชน์ เป็นต้น

สิ่งที่สำคัญคือ ยังขาดข้อมูลที่เชื่อถือได้เกี่ยวกับผลผลิตและค่าใช้จ่ายของการทำโครงการปลูกไม้สัก โดยเฉพาะตลาดในอนาคตและราคาไม้สักปลูก เพื่อการคำนวณผลตอบแทน ขาดข้อมูลเกี่ยวกับตลาดไม้เนื้อแข็งประเภท "หรุหร่า" ในอนาคต การมีข้อมูลจะต้องไม่เพียงพอให้นักลงทุนทราบถึงความเป็นไปได้ที่จะได้รับผลตอบแทนจากการลงทุน แต่ยังจำเป็นต้องการตัดสินใจลงทุนทำสวนป่าสัก การมีข้อมูลที่เชื่อถือได้และเป็นประโยชน์ เป็นสิ่งสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับนักลงทุนรายเล็กที่อาจขาดความรู้ที่จะประเมินความเสี่ยงและผลตอบแทนจากการลงทุนในสวนป่าสัก ความเสี่ยงดังกล่าวอาจไม่เพียงด้านการเงินเท่านั้น แต่อาจมีความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

2.3.2 ระบบวนเกษตรไม้สักเพื่อพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ เพื่อการอุตสาหกรรม และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาของ James M. Roshetko และคณะ³¹ รายงานว่า ไม้สักมีการผลิตเป็นอุตสาหกรรมในกว่า 43 ประเทศ ความต้องการไม้สักในระดับชาติและนานาชาติสูงกว่าผลผลิตที่ได้จากป่าธรรมชาติและพื้นที่ป่าปลูกเป็นโอกาสให้กับเกษตรกร ปัจจุบันไม้สักมีการปลูกในระบบวนเกษตรขนาดเล็กหลายประเทศในเขตร้อน ระบบเหล่านี้ช่วยให้เกษตรกรสามารถกระจายการผลิต ลดความเสี่ยงในการทำเกษตร มีความมั่นคงด้านอาหารและสร้างรายได้ นอกจากนั้น ยังตอบสนองความต้องการไม้เชิงพาณิชย์และปรับปรุงสภาพแวดล้อม

ในรายงานกล่าวถึงการมีส่วนร่วมของระบบไม้สักในการดำรงชีวิตของเกษตรกรรายย่อยในประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งเกษตรกรได้ทำการปลูกไม้สักมานานกว่า 50 ปี เกษตรกรชาวอินโดนีเซียปลูกไม้สักเป็นส่วนประกอบหนึ่งของระบบวนเกษตรแบบผสมผสานกับการปลูกพืชล้มลุกเพื่อการการ

³¹ James M. Roshetko et al., *Teak agroforestry systems for livelihood enhancement, industrial timber production, and environmental rehabilitation*, *Forests Trees and Livelihoods* 22(4):241-256, November 2013.

บริโภคในครัวเรือนและการขายในตลาด นอกจากการจัดหาอาหารให้กับครัวเรือนแล้วการปลูกไม้สักในระบบวนเกษตรขนาดเล็กยังช่วยเพิ่มรายได้ของครัวเรือนจากการเกษตรและการตัดไม้สักร้อยละ 40 การปลูกไม้สักและพืชอื่น ๆ ช่วยให้ครัวเรือนสามารถมีรายได้จากการจ้างงานนอกภาคเกษตรเมื่อโอกาส

อย่างไรก็ตามเกษตรกรยังมีปัญหาจากทรัพยากร แรงงาน และการเข้าถึงข้อมูลที่จำกัด ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อผลผลิตของไม้สัก มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับวิธีการที่เกษตรกรรายย่อยสามารถใช้การจัดการการแปรรูปและการตลาดได้ดีขึ้น บทบาทของภาครัฐ หน่วยงานสนับสนุน และอุตสาหกรรมที่จะให้ผลประโยชน์แก่ทุกฝ่าย การเปลี่ยนแปลงนโยบายที่จะจูงใจเกษตรกรรายย่อยเพื่อปรับปรุงระบบการจัดการไม้สัก รวมถึงข้อสรุปและข้อเสนอแนะกับระบบวนเกษตรขนาดเล็กในเขตร้อน

2.3.3 แหล่งปลูก เทคโนโลยีและผลิตภัณฑ์การปลูกไม้สักในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

จากการศึกษาของ Thomas Enters³² รายงานว่า ความแตกต่างในวัตถุประสงค์ของการจัดการระดับของการลงทุน และสิ่งแวดล้อมเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างในระบบการผลิต การรับเอาเทคโนโลยีมาใช้ ไม้สักสามารถผลิตได้ภายใต้สภาพการณ์ที่หลากหลาย แต่การจะมีผลผลิตดีตามที่คาดหวังหรือไม่ขึ้นอยู่กับแหล่งปลูกที่ต้องแข่งขันกับพืชอื่น เช่น ปาล์มน้ำมัน สวนผลไม้ และพืชผัก ในหลายประเทศไม้สักถูกปลูกในดินที่เสื่อมโทรมซึ่งทำให้ประสิทธิภาพในการผลิตต่ำ

การเพาะพันธุ์และปรับปรุงพันธุ์ไม้สักในประเทศที่ปลูกไม้สักเป็นกระบวนการระยะยาว รวมถึงการอนุรักษ์สายพันธุ์ตามธรรมชาติ ที่มีการระบุและการประเมินผลแหล่งกำเนิด และการกระจายพันธุ์ การทดลองขยายพันธุ์ผ่านเมล็ดพันธุ์ และการขยายพันธุ์ผ่านเนื้อเยื่อควรได้รับการพัฒนาในแบบบูรณาการ การทดลองโคลนนิ่งควรได้รับการวิเคราะห์และเทียบกับประมาณการกำไรที่อาจเกิดขึ้นจากตัวเลือกการปรับปรุงทางเลือกอื่น

ควรมีการกำหนดกลยุทธ์ในการอนุรักษ์ทั้งในและนอกแหล่งกำเนิด ฐานพันธุกรรมไม้สักที่ปลูกหรือส่วนขยายควรได้รับการตรวจสอบบนพื้นฐานของบันทึกในอดีตและการใช้เทคนิคสมัยใหม่ เช่น เครื่องหมายพันธุกรรม (Genetic Markers) การศึกษาควรรวมเอาปัจจัยทางภูมิศาสตร์ จุดที่ทดลอง และการตรวจสอบระดับโมเลกุล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีข้อมูลที่สอดคล้องกันในขอบเขตและรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรมของไม้สักทั้งในธรรมชาติและที่ปลูกขึ้น

³² Thomas Enters, **Site technology and productivity of teak, plantations in Southeast Asia**, Conclusions and recommendations of a regional seminar organized by TEAKNET and FAO's Forestry Research Support Programme for Asia and Pacific (FORSPA) in Thailand in early 1999. Unasylva 201, Vol. 51, 2000.

สรุปได้ว่า ด้วยประสบการณ์มากกว่าหนึ่งศตวรรษในการปลูกไม้สักก็มักจะเข้าใจว่า แหล่งปลูก เทคโนโลยี และผลผลิตของการจัดการสวนสักเป็นที่รู้จักกันดีแล้ว อย่างไรก็ตาม ความรู้ส่วนใหญ่คงเป็นความรู้เฉพาะที่เท่านั้น คำถามพื้นฐานข้อหนึ่งที่ต้องถามคือ ขอบเขตความรู้ที่มีอยู่ (และเข้าถึงได้) เพียงพอที่จะจัดการกับปัญหาในปัจจุบันและที่จะที่เกิดขึ้นใหม่หรือไม่ คำถามนี้มีความสำคัญเป็นพิเศษเนื่องจากไม้สักได้ดึงดูดความสนใจของภาคเอกชนในการลงทุนมากขึ้นจากความก้าวหน้าในการปรับปรุงพันธุ์และการขยายพันธุ์ไม้สัก ทำให้สามารถผลิตไม้สักที่แข็งแรงและสม่ำเสมอในปริมาณมาก

บางส่วนของ “โครงการปลูกไม้สัก” ต้องล้มเลิกหรือขาดความน่าเชื่อถือ เนื่องจากจากคาคหมายผลตอบแทนทางการเงินที่สูงเกินไป ประเด็นเชิงลบเหล่านี้ทำให้ผู้จัดการสัมมนาในระดับภูมิภาคเรื่องไม้สัก ต้องเร่งหากลยุทธ์ปรับปรุงการจัดการสวนป่าสัก และเพื่อพัฒนารอบการทำงานร่วมกัน การศึกษาและ

การปรับปรุงเทคโนโลยี มีข้อเสนอแนะที่สำคัญ 3 ประการ คือ ต้องสร้างหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน การพัฒนาเครือข่าย และสมาคม เพื่ออำนวยความสะดวกในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ปลูกไม้สักทั่วโลก นักลงทุน และผู้เชี่ยวชาญ และปรับปรุงการเข้าถึงข้อมูลที่มีอยู่ ถ้าพิจารณาอย่างจริงจังแล้วไม้สักมีอนาคตที่สดใส ไม่เช่นนั้น อาจจะถูกมองว่าเป็นแพชชั่นอีกอย่างหนึ่งที่หายไปก่อนที่จะได้พิสูจน์ตัวเอง

2.3.4 การค้าและการตลาดไม้สักและผลิตภัณฑ์

จากการศึกษาของ U Sein Maung Wint³³ รายงานว่า ไม้สักเป็นที่รู้จักว่าเป็นไม้ที่มีคุณค่ามากที่สุด ประเทศพม่าเป็นที่รู้จักของตลาดไม้สักและตลาดต่างประเทศตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 ในบรรดาสี่ประเทศที่ปลูกไม้สักธรรมชาติ เฉพาะประเทศพม่าและอินโดนีเซียมีการส่งออก แต่อินเดียและไทยต้องนำเข้าไม้สักป่าไม้สักจำนวน 19 ล้านเฮกตาร์ ประเทศพม่าผลิตไม้สักตั้งแต่ปี พ.ศ. 2461 มีจำนวนเฉลี่ยปีละ 569,643 ลูกบาศก์เมตร พื้นที่เพาะปลูกหลัก 1.6 ล้านเฮกตาร์ ได้แก่ อินโดนีเซีย 675,000 เฮกตาร์ อินเดีย 276,000 เฮกตาร์ พม่า 214,000 เฮกตาร์ ประเทศไทย 170,000 เฮกตาร์ ศรีลังกา 70,000 เฮกตาร์ ไต้หวัน 21,000 เฮกตาร์ ไนจีเรีย 21,000 เฮกตาร์ แคริบเบียน 14,000 เฮกตาร์ ทรัพยากรไม้สักโลกจำนวน 20.6 ล้านเฮกตาร์บางส่วนเกิดขึ้นในเอเชียร้อยละ 99 แต่การค้าไม้จากป่าธรรมชาติลดลง การผลิตไม้สักของอินเดียมีประมาณ 250,000 ลูกบาศก์เมตรในปี พ.ศ. 2513 แต่การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในปัจจุบัน (พ.ศ. 2533) ทำให้มีความต้องการถึง 1 ล้าน ลบ.ม./ปี (เป็นที่น่าสงสัยว่าประเทศอินเดียจะส่งออกไม้สักในรูปไม้ซุงหรือไม้ซุงอีกครั้ง) ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้ในประเทศเป็นผลิตภัณฑ์กึ่งสำเร็จรูป และพม่าผลิตประมาณ

³³ U Sein Maung Wint, *Trade and marketing of teak wood and products*, Special Adviser, Ministry of Forestry, Yangon, available at: <http://www.fao.org/3/ac773e09.htm> on 20 December 2019.

656,000 ลูกบาศก์เมตรต่อปี โดยมีการส่งออกประมาณ 309,000 ลูกบาศก์เมตร และไม้แปรรูป 42,692 ลูกบาศก์เมตร หรือวีเนียร์ที่ส่งออกไปยังประเทศไทย 145,000 ลูกบาศก์เมตร/ปี (พ.ศ. 2532-2537) การค้านี้ได้หยุดลง

ไม้สักเป็นไม้ท้องถิ่นของ 4 ประเทศในโลก ได้แก่ อินเดีย ลาว พม่า และไทย ช่วงของการเติบโตในธรรมชาติอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 25° 30'N ถึง 10° 00'N ไม้สักรยังเกิดขึ้นบนพื้นที่ขนาดใหญ่ประมาณ 1 ล้านเฮกตาร์บนเกาะชวาและมีการกล่าวถึงโดยพ่อค้าชาวฮินดูในช่วงต้นศตวรรษที่ 14 เนื่องจากสายพันธุ์นี้ได้รับการยอมรับกันดีในประเทศอินโดนีเซีย อาจพิจารณาว่าขีดจำกัดของไม้สักในตอนใต้อยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 5° ถึง 9°

ด้วยความก้าวหน้าของการปลูกไม้สักในระดับทดลองและเชิงพาณิชย์ในหลายประเทศในเอเชียแอฟริกา และเขตร้อนของอเมริกา พื้นที่ป่าไม้สักปลูกเพิ่มขึ้นทุกปีและความสำคัญต่อการปลูกป่าเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของทรัพยากรไม้สัก ในความเป็นจริงแล้วบางประเทศกำลังผลิตไม้สักอยู่ในขั้นตอนสุดท้ายของการผลิตและการเก็บเกี่ยวจากป่าไม้สัก

สำหรับประเทศไทยไม้สักเป็นไม้พื้นเมืองของไทย ไม้สักจะขึ้นปะปนอยู่ในป่าผลัดใบผสมของภาคเหนือ พื้นที่ป่าไม้สักคงเหลือเพียง 25,000 ตารางกิโลเมตร (2.5 ล้านเฮกตาร์) ตามข้อมูลในปี พ.ศ. 2525 ป่าไม้สักมีการจัดการตั้งแต่ พ.ศ. 2483 ภายใต้ระบบการคัดเลือกไม้ที่มีวงรอบ (gbh) 213 ซม. และวัฏจักรการตัดโค่น 30 ปี อย่างไรก็ตาม การตัดไม้สักทั้งหมดในป่าธรรมชาติถูกห้ามและสัมปทานถูกยกเลิกเมื่อปี พ.ศ. 2532 อนุญาตให้มีการตัดโค่นและการตัดสางเฉพาะในพื้นที่ป่าปลูกเท่านั้น

สวนป่าไม้สักแห่งแรกในประเทศไทยก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2449 ได้มีการจัดตั้งโครงการปลูกไม้สักขนาดใหญ่ขึ้นในปี พ.ศ. 2488 และมีการก่อตั้งสวนป่าไม้สักเชิงพาณิชย์ขึ้นโดยเฉพาะในภาคเหนือของประเทศไทย ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2533 มีพื้นที่ปลูกไม้สักประมาณ 170,000 เฮกตาร์ซึ่งเป็นของหน่วยงานหลัก 3 แห่ง ได้แก่ กรมป่าไม้ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ และบริษัทไม้อัดไทย (TPC) ในขณะที่การตัดไม้สักจากป่าธรรมชาติเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย คาดว่าการปลูกป่าไม้สักจะเป็นทรัพยากรไม้สักที่สำคัญในประเทศภายใต้โครงการปลูกที่เพิ่มขึ้นและตามกาลเวลา

ภาพรวมของป่าไม้สักทั่วโลก จากข้อมูลที่มีอยู่คาดว่ามีความป่าไม้สักธรรมชาติทั้งหมด 19 ล้านเฮกตาร์ และมีพื้นที่ปลูกไม้สักกว่า 1.6 ล้านเฮกตาร์ รายละเอียดของทรัพยากรไม้สักที่สำคัญมีอยู่ในตารางที่ 4 จุดสำคัญที่ระบุไว้ในแหล่งที่ทำจากไม้สัก ได้แก่

- 1) พื้นที่ปลูกป่าไม้สักทั่วโลกประมาณ 20.6 ล้านเฮกตาร์ เฉพาะในเอเชียมีพื้นที่ประมาณ 20.5 ล้านเฮกตาร์หรือร้อยละ 99

- 2) แหล่งทรัพยากรไม้สักในประเทศอินโดนีเซียและพม่ากำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วเนื่องจากมีโครงการปลูกป่าขนาดใหญ่ประมาณ 10,000 เฮกตาร์/ปี ในทั้งสองประเทศ อินโดนีเซียมีพื้นที่เพาะปลูกสักประมาณร้อยละ 45 ของพื้นที่ปลูกไม้สักเอเชียทั้งหมด
- 3) พื้นที่ป่าไม้สักธรรมชาติประมาณ 19 ล้านเฮกตาร์ เป็นป่าไม้สักธรรมชาติที่อยู่ในพม่า 16.5 ล้านเฮกตาร์หรือร้อยละ 86.7 แสดงให้เห็นว่าพมามีบทบาทมากขึ้นในการผลิตไม้สักที่ปลูกตามธรรมชาติในอนาคตภายใต้ระบบการจัดการแบบศตวรรษเกาที่ยั่งยืน
- 4) ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้สักธรรมชาติขนาดใหญ่ประมาณ 2.5 ล้านเฮกตาร์หรือร้อยละ 13 ของป่าไม้สักทั้งหมด อย่างไรก็ตามการตัดไม้จากไม้สักธรรมชาติจะถูกห้ามโดยสิ้นเชิง
- 5) พื้นที่ปลูกป่าไม้สักในแอฟริกายังคงขยายตัวอย่างรวดเร็วเนื่องจากสภาพการเติบโตที่ดีในเขตร้อนชื้นที่มีอัตราการเจริญเติบโตอยู่ในช่วง 4.3 ถึง 27 ลบ.ม./เฮกตาร์/ปี มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอนาคตอันเนื่องมาจากการเข้าถึงตลาดยุโรปและอินเดียและการเติบโตของอุปสงค์ภายในประเทศ
- 6) พื้นที่ของแหล่งทรัพยากรไม้สักในเขตร้อนชื้นของอเมริกาไม่น่าจะขยายตัวอย่างรวดเร็วเนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจและสิทธิในที่ดิน รวมถึงการใช้พื้นที่เมืองท้องถิ่นที่มีมูลค่าสูงและชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่เติบโตอย่างรวดเร็วสำหรับโครงการปลูกป่า
- 7) ทรัพยากรไม้สักทั่วโลกมีแนวโน้มที่จะขยายตัวในอนาคตหากได้รับการดูแลที่เหมาะสม ระบบการป้องกันและการจัดการที่มีประสิทธิภาพจะนำไปใช้กับป่าไม้สักและพื้นที่เพาะปลูกอย่างยั่งยืนในระยะยาว

ตารางที่ 2-22 แหล่งทรัพยากรไม้สักของโลก

(Unit: ha)

Country	Natural Teak Forest	Teak Plantation	Total Teak Resources	Remarks
Bangladesh	-	62,700	62,700	Up to 1985
China	-	9,000	9,000	1992
India	?	276,250	276,250	1975
Indonesia	-	675,640	675,640	1990
Laos	16,000	5,000	21,000	1992
Myanmar	16,517,700	214,189	16,731,889	1993
Philippines	-	21,550	21,550	1990
Sri Lanka	-	70,810	70,810	1990
Thailand	2,500,000	170,240	2,670,240	1990
Vietnam	-	500	500	1992
Asia Total	19,033,700	1,505,879	20,539,579	
Ghana	-	31,560	31,560	1985
Ivory Coast	-	21,000	21,000	1992
Nigeria	-	21,300	21,300	1980
Sudan	-	10,700	10,700	1980
Tanzania	-	5,000	5,000	1990
Togo	-	4,500	4,500	1956
Africa Total	-	94,060	94,060	
Brazil	-	940	940	1990
Ecuador	-	1,000	1,000	1980
Panama	-	800	800	1970
Puerto Rico	-	800	800	1980
Trinidad	-	9,710	9,710	1980
Tropical America		13,250	13,250	
Total				
Grand Total	19,033,700	1,613,189	20,646,889	

แนวโน้มตลาดในอนาคต การค้าผลิตภัณฑ์ไม้โลกเป็นธุรกิจที่มีมูลค่าหลายพันล้านดอลลาร์ การค้าระหว่างประเทศในผลิตภัณฑ์จากไม้ขั้นต้นมีมูลค่าเกินกว่า 31 พันล้านเหรียญสหรัฐต่อปี การผลิตไม้แปรรูปและแผ่นไม้วีเนียร์ในประเทศผู้ผลิตของ ITTO มีจำนวนเกือบ 140.8 ล้านลูกบาศก์เมตร ในปี พ.ศ. 2535 และผลิตภัณฑ์ไม้มีปริมาณเกือบ 42.1 ล้านลูกบาศก์เมตร ปริมาณการส่งออก (ปี พ.ศ. 2535) มีประมาณ 22.8 ล้านลูกบาศก์เมตร และมีการส่งออกไม้แปรรูปประมาณ 8.2 ล้านลูกบาศก์เมตร เนื่องจากความกดดันด้านอุปสงค์ในประเทศ นโยบายการเพิ่มมูลค่าและความห่วงใยด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้การส่งออกไม้แปรรูปลดลงเหลือ 7.9 ล้านลูกบาศก์เมตร ในปี พ.ศ. 2536 และคาดว่าจะลดลงเหลือ 7.6 ล้านลูกบาศก์เมตร ในปี พ.ศ. 2537 เกือบทั้งหมดลดลงจากการผลิตของมาเลเซีย ตรงกันข้ามความต้องการผลิตภัณฑ์จากไม้เพิ่มขึ้นเนื่องจากความกดดันของประชากรที่เพิ่มขึ้นและประเทศที่กำลังเติบโต

สรุปได้ว่า ตลาดไม้สักมีการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวาง ถ้าไม่นำระบบการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืนมาใช้อย่างเคร่งครัด ไม้สักซึ่งเป็นที่รู้จักในระดับโลกจะสูญเสียตลาด โดยเฉพาะไม้สักที่มีคุณภาพสูง ไม้สักจากป่าปลูกจะใช้เวลาในการปลูกหลายปีกว่าจะมาทดแทนผลิตภัณฑ์ไม้ในตลาดโลก เมื่อพิจารณาถึงความต้องการไม้และการเติบโตทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกที่เพิ่มขึ้น การค้าไม้ในภูมิภาคนี้อาจมีได้เป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญ เพื่อที่จะส่งเสริมไม้สักและตลาดผลิตภัณฑ์ไม้สักให้มากขึ้น ควรมีความร่วมมือในระดับภูมิภาค และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับไม้สัก ดังนี้

- 1) การผลิตไม้สักคุณภาพสูงและการแปรรูปเพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดของผู้ซื้ออย่างถูกต้องและเพื่อให้มีการจัดหาตามความต้องการและเมื่อจำเป็น
- 2) การกำหนดกฎเกณฑ์การจัดชั้นคุณภาพของไม้สักที่เป็นไม้ซุง ไม้แปรรูป และไม้วีเนียร์ที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล
- 3) การปรับโครงสร้างราคาเพื่อให้ได้ราคาสูงสุดและสามารถแข่งขันกับวัสดุทดแทนอื่น ๆ ภายใต้สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้
- 4) การนำเทคโนโลยีและเครื่องจักรที่ทันสมัยมาใช้ เพื่อเพิ่มผลผลิตและลดการสูญเสียไม้ที่มีค่า
- 5) การพัฒนาโลจิสติกส์ที่ดีขึ้น เพื่อการจัดส่งที่รวดเร็วและการจัดชั้นคุณภาพไม้สักที่ถูกต้องเพื่อความพึงพอใจของผู้ซื้อ
- 6) นำระบบการจำแนกประเภทสินค้าเพื่อการจัดเก็บภาษีศุลกากรมาใช้สำหรับการจัดทำข้อมูลสถิติทางการค้า
- 7) การสร้างเครือข่ายศูนย์พัฒนาไม้สักเพื่อจัดตั้งเก็บรักษาและเผยแพร่ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับไม้สัก รวมถึงสถิติทางการตลาดที่ครอบคลุมการค้าอย่างสม่ำเสมอ

2.3.5 ผลผลิตและตลาดของไม้สักจากป่าปลูก กรณีของหมู่เกาะโซโลมอน

จากการศึกษาของ Stephen Midgley และคณะ³⁴ รายงานว่า ผลการศึกษาล่าสุดเกี่ยวกับไม้สักขององค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ประเมินว่าพื้นที่ปลูกป่าไม้สักในโลกมีประมาณ 4.3 ล้านเฮกตาร์ ในปี 2553 ร้อยละ 83 อยู่ในทวีปเอเชีย ร้อยละ 11 อยู่ในแอฟริกา และร้อยละ 6 อยู่ในเขตร้อนของอเมริกาและแคริบเบียน การศึกษาอื่นที่ดำเนินการโดยกลุ่มที่ปรึกษาบราซิล STCP โดยองค์การไม้เขตร้อนนานาชาติ (International Tropical Timber Organization, ITTO) ได้ประมาณขนาดพื้นที่ปลูกไม้สักทั่วโลกที่ 5.9 ล้านเฮกตาร์ในปี พ.ศ. 2548 การศึกษาทั้งสองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญกับการประมาณการพื้นที่ปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ในเอเชีย โดยเฉพาะในอินเดีย พม่า และประเทศไทย ซึ่งเป็นผู้ปลูกรายใหญ่ที่สุดรายหนึ่ง นอกจากนี้ พื้นที่ปลูกไม้สักหลายแห่งมีขนาดเล็กและมักไม่รวมอยู่ในข้อมูลของป่าไม้สักอย่างเป็นทางการ Keogh ชี้ให้เห็นถึงตัวเลขทั่วโลกเกือบ 7 ล้านเฮกตาร์ ซึ่งใกล้เคียงกับประมาณการโดยประมาณที่ 6.8 ล้านเฮกตาร์

FAO ใช้ข้อมูลในอดีตเพื่อระบุพื้นที่ปลูกไม้สักที่เพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา พื้นที่ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วอยู่ในหลายประเทศในอเมริกาใต้ อเมริกากลาง และแอฟริกาตะวันตก ซึ่งมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 4-45 ระหว่างปี พ.ศ. 2538 ถึง พ.ศ. 2553

องค์การไม้เขตร้อนนานาชาติ (ITTO) ใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งประเมินว่าทั่วโลกมีไม้สักปลูกประมาณ 31 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี ปัจจุบันการผลิตไม้สักแบบดั้งเดิมจะมี เฉพาะจากพม่า อินเดีย และอินโดนีเซีย ซึ่งทั้งสองแห่งนี้ยังผลิตไม้ซุงขนาดใหญ่บางส่วนจากป่าปลูก FAO รายงานเกี่ยวกับการตัดไม้สักจากป่าใน 26 ประเทศ ประมาณว่ามีการตัดไม้สักประมาณ 2-2.5 ล้านลูกบาศก์เมตร ในปี 2553 ในเอเชียมีรายงานว่าตัดไม้สักมากที่สุดจำนวน 523,000 ลูกบาศก์เมตรต่อปี ประมาณ 500,000 ลูกบาศก์เมตรจากป่าไม้สักธรรมชาติในประเทศพม่าและส่วนที่เหลือเป็นแหล่งปลูกอื่น ๆ แอฟริกาอเมริกาใต้และอเมริกากลางมีส่วนแบ่งประมาณร้อยละ 15 หรือประมาณ 140,000 ลูกบาศก์เมตรต่อปี ประเทศที่ปลูกไม้สักหลายแห่งไม่ได้นำมารวมในรายงานนี้ ปริมาณการตัดและปริมาตรของไม้สักที่ไม่มีตัวเลข อาจสูงถึง 1 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี

ประเทศที่รายงานการตัดไม้สักที่สำคัญในการศึกษาของ FAO โดย Kollert and Cherubini ปี 2012 ได้แก่

- 1) เอเชีย: อินโดนีเซีย 453,613 ลูกบาศก์เมตร ประเทศไทย 53,472 ลูกบาศก์เมตร อินเดีย ไม่ได้รายงานข้อมูลการตัดไม้

³⁴ Stephen Midgley, R.T. Somaiya, P.R. Stevens, Alan Brown, Nguyen Duc Kien and Richard Laity, **Planted teak global production and markets**, with reference to Solomon Islands, The Australian Centre for International Agricultural Research (ACIAR) ACIAR Technical Reports – ISSN 0816-7923 (print), ISSN 1447-0918 (online) ISBN 1 925133 46 2 (print) ISBN 978 1 925133 47 9 (PDF).

- 2) แอฟริกา: เบนิน 64,460 ลูกบาศก์เมตร ประเทศแทนซาเนีย 60,000 ลูกบาศก์เมตร
- 3) อเมริกากลาง: คอสตาริกา 74,153 ลูกบาศก์เมตร เอลซัลวาดอร์ 54,259 ลูกบาศก์เมตร
- 4) อเมริกาใต้: เอกวาดอร์, 73,630 ลูกบาศก์เมตร บราซิล 67,282 ลูกบาศก์เมตร

Raiyani แสดงให้เห็นถึงลักษณะการเปลี่ยนแปลงของการค้าไม้สักทั่วโลก (ภาพที่ 2-29) ในขณะที่เอเชียยังคงเป็นผู้ผลิตไม้สักรายใหญ่ของโลกจากการผลิตของประเทศพม่า แอฟริกายังคงเป็นผู้ผลิตรายใหญ่ใหญ่อีกอย่างต่อเนื่องตลอด 6 ปีที่ผ่านมา การผลิตไม้สักในละตินอเมริกาขยายตัวในอัตราเร็วกว่าร้อยละ 20 ต่อปีในช่วงเวลาเดียวกัน Carrillo ชี้ให้เห็นว่าประเทศพม่าจะลดการผลิตไม้สักจากป่าธรรมชาติ แม้ว่าจจะไม่มีข้อมูลการส่งออกของประเทศพม่าว่ามีสัดส่วนการส่งออกเท่าไรก็ตาม จากไม้สักที่ปลูกในประเทศจำนวน 390,000 เฮกตาร์ ITTO รายงานว่า องค์การป่าไม้ของพม่า (MTE) ซึ่งเป็นหน่วยงานเดียวที่รับผิดชอบการตัดฟัน การรวบรวม และการจัดจำหน่ายไม้ท่อนในประเทศพม่า กำลังลดการผลิตไม้สักและจะส่งผลต่อการค้าไม้สักทั่วโลก

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อราคาไม้สัก คือ ขนาดและคุณภาพของไม้ ไม้สักจากสวนป่ากับไม้สักธรรมชาติ โดยไม้สักที่มีราคาที่สูงจะมีขนาดใหญ่และมีอายุมากกว่า 50 ปี โดยเฉพาะไม้สักที่โตช้าจากประเทศจาไมก้า แอฟริกาตะวันตกและที่อื่น ๆ ไม้ท่อนขนาดเล็กจากป่าปลูกอายุน้อย (รอบหมุนเวียน 20 ปี) หรือได้จากการตัดสางป่าปลูกจะมีราคาถูกกว่า โครงสร้างราคาอาจแตกต่างกันอย่างชัดเจนสำหรับไม้ท่อนที่ดูเหมือนคล้ายกัน โดยมีความแตกต่างด้านสีและลักษณะที่มีผลมากต่อราคา ตัวอย่างเช่น ราคาตลาดของไม้ส่วนยอดระยะ 30 ซม. (ด้านบนของลำต้น) จากไม้สักที่ปลูกมีรอบหมุนเวียน 70 ปีจะแตกต่างกับไม้สักที่อายุ 15 ปี ระยะ 30 ซม. จากการตัดสางป่าปลูก

Table 2. Moderated estimates of areas of teak plantations^a

Source location	Area (ha '000)		
	FAO (2010)	ITTO (2009)	Moderated estimate
Asia			
India	1,667	2,561	2,561
Indonesia	1,269	1,470	1,470
Burma	390	0	390
Thailand	128	836	836
Laos		0	15
Bangladesh	73		73
Others		726	726
Asia total	3,527	5,593	6,071
Africa			
Ghana	214	40	214
Nigeria	146	74	146
Côte d'Ivoire	52	66	66
Benin	26	0	26
Sudan		25	25
Tanzania			10
Others		51	51
Africa total	470	256	538
Latin America			
Brazil	65	50	65
Panama	55	0	55
Ecuador	45	0	45
Costa Rica	32	30	32
Guatemala	28	0	28
El Salvador			
Others		53	53
Latin America (total)	225	133	278
Global total	4,346	5,982	6,887

^a The FAO study (Kollert and Cherubini 2012) upon which the data in this table in part rely did not receive responses from 22 teak-growing countries, thus offering conservative data. The ITTO report also admitted to some challenges, including the absence of plantations recorded for Burma. The 'moderated estimate' aims to be a credible moderation between these two sources.

Sources: FAO (2010); ITTO (2009); other sources

ภาพที่ 2-28 การประมาณการพื้นที่ปลูกไม้สักในภูมิภาคต่าง ๆ

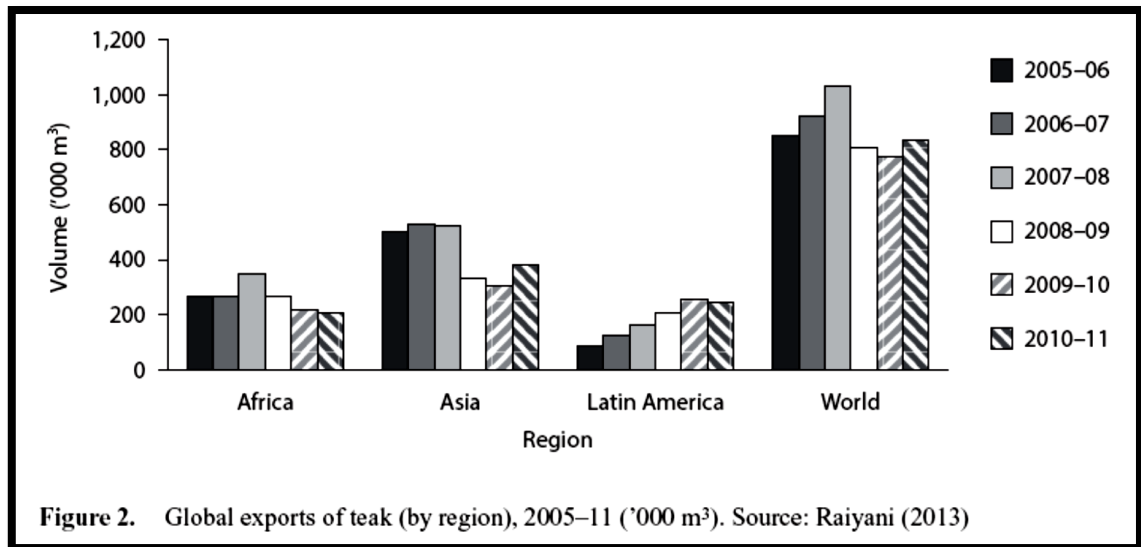

Figure 2. Global exports of teak (by region), 2005–11 ('000 m³). Source: Raiyani (2013)

ภาพที่ 2-29 การส่งออกไม้สักทั่วโลก (แต่ละภูมิภาค)

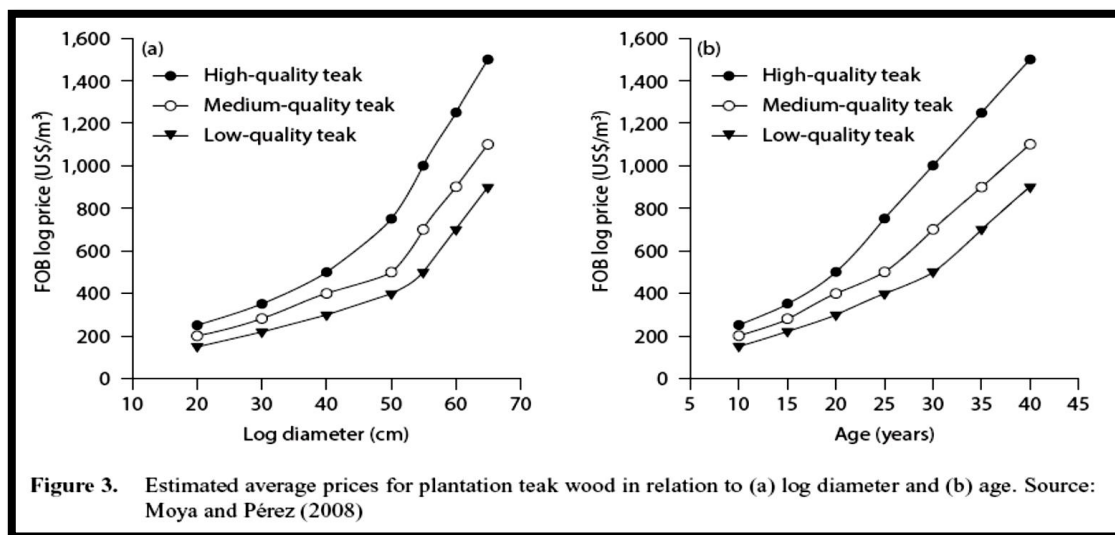

Figure 3. Estimated average prices for plantation teak wood in relation to (a) log diameter and (b) age. Source: Moya and Pérez (2008)

ภาพที่ 2-30 ราคาเฉลี่ยโดยประมาณของไม้สักปลูก ตามความสัมพันธ์ของเส้นผ่าศูนย์กลางและอายุ

ความแตกต่างของตลาดและราคาสำหรับไม้ทรงเหลี่ยมกับไม้ท่อนกลมทำให้ภาพมีความซับซ้อนยิ่งขึ้น ไม้ขนาดเล็กซึ่งมักขายเป็น “ไม้สี่เหลี่ยมผืนผ้า” ส่วนใหญ่เป็นไม้กระยาเลยที่ถูกเลื่อยปิกทั้งสี่ด้าน ให้ความคุ้มค่าแก่ผู้ซื้อและอำนวยความสะดวกในการขนถ่ายสินค้าและการขนส่งที่มีประสิทธิภาพด้วยคอนเทนเนอร์

เนื่องจากไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวในการจัดชั้นคุณภาพในระดับโลกที่เป็นที่ยอมรับทั่วไป ราคาไม้สักจึงขึ้นอยู่กับกระประเมินตามลักษณะที่เห็นได้ โดยปกติจะพิจารณาจากประสบการณ์ในการนำปัจจัยมากมายมากำหนดราคาไม้สัก การจัดระบบของหมู่เกาะโซโลมอนใช้ระบบเบเรตันซึ่งจะช่วยให้สวนป่าสักขนาดเล็กสามารถนำมาจัดชั้นคุณภาพเป็น เกรด A หรือเกรด B

กฎระเบียบและการรับรองระหว่างประเทศ มีผลต่อการผลิตไม้อย่างผิดกฎหมายหรือไม่ยั่งยืน ตลาดใหญ่ในทวีปอเมริกาเหนือและยุโรปได้ดำเนินการตามกฎหมาย Lacey Act (USA) และ European Timber Regulations (EUTR) ภาครัฐ ผู้ซื้อ และผู้ค้าปลีก ต่างยึดถือหลักการความยั่งยืนและการผลิตที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ผู้บริโภคอาจขอไม้ที่ได้รับการรับรอง แต่คำถามยังคงมีอยู่ว่าพวกเขายินดีที่จะจ่ายเงินหรือไม่ เพื่อค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นในการรับรอง

กฎหมายการอนุรักษ์ของสหรัฐที่เรียกว่า Lacey Act ถูกนำมาใช้ในปี พ.ศ. 2551 เพื่อให้ประเทศสหรัฐอเมริกามีประสิทธิภาพในการสนับสนุนอุตสาหกรรมไม้ ป้องกันการนำเข้าไม้เถื่อน การนำเข้าไม้ทั้งหมดไปยังประเทศสหรัฐอเมริกาในขณะนี้จำเป็นต้องมีเอกสารแสดงให้เห็นว่าไม่ได้รับการรับรองตามกฎหมาย

ข้อบังคับไม้ของสหภาพยุโรป EUTR เริ่มมีผลตั้งแต่วันที่ 3 มีนาคม 2556 กฎหมายฉบับนี้ “ห้ามการค้าไม้ซุงหรือผลิตภัณฑ์จากไม้ในสหภาพยุโรปอย่างผิดกฎหมาย” กระบวนการกำกับดูแลและบังคับใช้กฎหมายป่าไม้ (FLEGT) เป็นส่วนหนึ่งของการตอบสนองต่อนโยบายของสหภาพยุโรปเพื่อต่อสู้กับการลักลอบตัดไม้และการค้าที่เกี่ยวข้อง เป็นความพยายามเพื่อห้ามมิให้มีการนำไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ที่ผิดกฎหมายไปใช้ในตลาดยุโรป ทั้งในด้านการอนุรักษ์และเพื่อปกป้องผู้ผลิตไม้จากยุโรปจากการแข่งขันที่ “ไม่ยุติธรรม” ภาคผนวก 5 แสดงรายชื่อผลิตภัณฑ์ไม้และไม้ที่ระบุไว้ในภาคผนวกของ EUTR

ประเทศที่ส่งไม้และผลิตภัณฑ์ไปยังสหภาพยุโรปกำลังเตรียมพร้อมหรือเข้าสู่การเจรจาข้อตกลงความร่วมมือโดยสมัครใจ (VPA) ในแผนปฏิบัติการ FLEGT VPA มีวัตถุประสงค์เพื่อให้แน่ใจว่าไม้ที่ส่งออกไปยังสหภาพยุโรปมาจากแหล่งที่มาทางกฎหมายและสนับสนุนประเทศคู่ค้าในการปรับปรุงการกำกับดูแลกิจการป่าไม้ของตนเพื่อช่วยในการปฏิบัติตาม EUTR การลงนาม VPA ควรนำไปสู่ประเทศที่สามารถออกใบอนุญาตด้านกฎหมาย FLEGT ที่จะเป็นไปตามข้อกำหนดของ EUTR และปรับปรุงการตลาดของประเทศ

สำหรับประเทศอินเดีย ผลิตภัณฑ์ที่อยู่ใน EUTR มีมูลค่าการส่งออกประมาณปีละประมาณ 1.3 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในปี 2555 ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป 6 แห่งคิดเป็นสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 12 ของสหภาพยุโรปทั้งจากภายในประเทศและจากต่างประเทศยังเพิ่มขึ้น ในทำนองเดียวกันการส่งออกเฟอร์นิเจอร์ไม้ของเวียดนามกว่าครึ่งหนึ่ง (มูลค่ามากกว่า 2 พันล้านเหรียญสหรัฐ) ถูกนำเข้าสู่

ยุโรปและอเมริกาเหนือราวเกือบร้อยละ 50 ของการส่งออกเฟอร์นิเจอร์ไม้ของจีนมูลค่ากว่า 5 พันล้านเหรียญสหรัฐ

ประเทศออสเตรเลียมีพระราชบัญญัติห้ามการเข้าสู่ระบบที่ผิดกฎหมาย 2012 มีผลบังคับใช้ในเดือนสิงหาคม มีวัตถุประสงค์เพื่อลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมสังคมและเศรษฐกิจที่เป็นอันตรายจากการตัดไม้ที่ผิดกฎหมายโดยการจำกัดการนำเข้าและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไม้ที่ถูกลักลอบเข้าสู่ประเทศออสเตรเลีย แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของออสเตรเลียในการป้องกันการค้าผลิตภัณฑ์ไม้ที่ผิดกฎหมายทั้งในประเทศและต่างประเทศ ห้ามการนำเข้าผลิตภัณฑ์จากไม้และไม้ซุงที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนโดยผิดกฎหมาย รวมถึงบันทึกการปลูกในประเทศซึ่งได้รับการบันทึกอย่างผิดกฎหมาย นอกจากนี้ยังต้องตรวจสอบผู้นำเข้าและผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ไม้ควบคุมเพื่อให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมาย

กฎหมายกำหนดความผิดที่มีโทษทางอาญาสำหรับผู้นำเข้าหรือผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ไม้ภายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับ

- 1) การนำเข้าไม้ที่ผิดกฎหมาย (ข้อ 8)
- 2) บันทึกข้อมูลไว้อย่างผิดกฎหมาย (ข้อ 15)
- 3) นำเข้าไม้ที่เข้าสู่ระบบอย่างผิดกฎหมายในผลิตภัณฑ์ไม้ควบคุม (ข้อ 9)
- 4) นำเข้าผลิตภัณฑ์ไม้ควบคุมโดยไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดในการตรวจสอบ (Due Diligence Requirements) (ข้อ 12)
- 5) แปรรูปไม้โดยไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดการตรวจสอบ (ข้อ 17)
- 6) นำเข้าผลิตภัณฑ์ไม้ควบคุมโดยไม่สำแดงตามพิธีการศุลกากร (ข้อ 13)

นอกจากนี้รัฐบาลออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ได้ลงนามในข้อตกลงในการต่อต้านการทำไม้ผิดกฎหมายและส่งเสริมการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ซึ่งระบุถึงความมุ่งมั่นร่วมกันในการทำงานร่วมกันเพื่อจัดการกับการตัดไม้ทำลายป่าและส่งเสริมการจัดการป่าอย่างยั่งยืน

2.3.6 การพัฒนาปัจจัยสำคัญในโซ่คุณค่าสำหรับไม้จากป่าปลูกใน สปป. ลาว

จากการศึกษาของ Benoit Belleville³⁵ และคณะ รายงานว่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (PDR) มีอุตสาหกรรมการปลูกป่าโดยเกษตรกรรายย่อย กลยุทธ์การป่าไม้ปี 2020 กำหนดพื้นที่ป่าไม้โดยมีเป้าหมายทั้งหมด 500,000 เฮกตาร์ การปลูกป่าไม้ที่มีศักยภาพจะสร้างรายได้

³⁵ Benoit Belleville et al., *Enhancing key elements of the value chains for plantation-grown wood in Lao PDR*, Conference Paper, Conference: International Scientific Conference on Hardwood Processing, At Quebec City, Canada, September 2015.

ให้แก่ประเทศและเกษตรกรรายย่อย อย่างไรก็ตามมีความท้าทาย ข้อจำกัด และโอกาส ที่ต้องปรับปรุง เพื่อให้เกิดผลตอบแทนสูงสุดแก่ผู้ถือครองพื้นที่รายย่อยและสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมไม้ที่มีมูลค่าเพิ่มในการแข่งขัน เป้าหมายของโครงการ คือ การปรับปรุงวิถีชีวิตของเกษตรกร แรงงานแปรรูป และความสามารถในการแข่งขันด้านอุตสาหกรรมไม้ในประเทศลาว โดยการปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์ประกอบหลักของห่วงโซ่ไม้ที่ปลูก

โครงการนี้ได้ดำเนินการต่อเนื่องจากโครงการที่ประสบความสำเร็จมาก่อนหน้านี้ คือ FST/2005/100 “การเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ไม้ในลาว” (VALTIP) ซึ่งมุ่งเน้นการเพิ่มกำลังการผลิต และยกระดับคุณภาพและมูลค่าของผลิตภัณฑ์จากไม้ที่ผลิตในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ผลการวิจัยพบว่า

1) การศึกษาเกี่ยวกับอุปสรรคทางกฎหมายของเกษตรกรรายย่อย และโครงการห่วงโซ่คุณค่าไม้ที่เกี่ยวข้องได้ระบุอุปสรรคการขึ้นทะเบียนปลูกป่า รวมถึงการขาดข้อมูล การหลีกเลี่ยงกฎหมายในการค้าไม้ การบังคับใช้กฎหมาย และประโยชน์ที่ได้รับจากการขึ้นทะเบียนไม่คุ้มกับค่าใช้จ่ายในการขึ้นทะเบียน วิธีการนี้ได้นำมาใช้ในโครงการกฎหมายเกี่ยวกับการกำกับดูแลและการบังคับใช้กฎหมายป่าไม้ของสหภาพยุโรปในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (EU-FLEGT) รวมถึงกฎหมายเกี่ยวกับสัตว์ป่า

2) การศึกษาพบว่า การปรับปรุงและลดระเบียบข้อบังคับ และลดต้นทุนการทำธุรกรรมมีแนวโน้มเพิ่มผลตอบแทนแก่เกษตรกรรายย่อยและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคอุตสาหกรรมด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพของห่วงโซ่คุณค่า การวิจัยได้ระบุถึงโอกาสที่หลากหลายสำหรับการลดผลกระทบของต้นทุนการปลูกป่า

3) การตรวจสอบแนวทางในการรับรองป่าไม้ที่มีอยู่ พบว่าส่วนใหญ่ไม่เหมาะสมและเสียค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในพื้นที่ปลูกปารายย่อยและเพิ่มมูลค่าให้กับเกษตรกรผู้ปลูกเพียงเล็กน้อย

4) วิสาหกิจชุมชนที่สามารถดำเนินการตัดและแปรรูปไม้สักในท้องถิ่น ดำเนินการในลักษณะที่ยั่งยืนโดยเกษตรกรผู้ปลูกสามารถขายไม้ได้ตามความต้องการในครัวเรือน แทนที่จะรวมกันกับเกษตรกรรายอื่น

5) ทีมงานโครงการทำงานร่วมกับบริษัทอุตสาหกรรมไม้ในการปรับปรุงวิธีการใช้เศษไม้จากการเลื่อยและการผลิตเฟอร์นิเจอร์ การปรับปรุงวิธีการอบแห้ง เครื่องจักร การติดตามและกระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการจัดการของเสีย มุ่งเน้นที่การปรับปรุงขั้นตอนด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย (Occupational Health and Safety, OHS) พัฒนามาตรฐานสำหรับการตัดไม้และการแปรรูปโดยภาครัฐและภาคอุตสาหกรรม มีการจัดทำคู่มือปฏิบัติซึ่งจะทำให้ภาคอุตสาหกรรมมีข้อมูลที่จำเป็นในการปรับปรุงกระบวนการผลิตขั้นต้นและการผลิตของโรงงานในระยะสั้นหรือระยะกลาง

6) สร้างโอกาสสำหรับเทคโนโลยีที่มีมูลค่าเพิ่มใหม่ของไม้วีเนียร์ ซึ่งจะนำเศษไม้มาใช้ รวมทั้งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่แปลกใหม่ และผลิตภัณฑ์ไม้โครงสร้างที่มีความต้องการสูงในประเทศลาวและตลาดต่างประเทศ

7) โครงการที่ประสบความสำเร็จที่สำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพของท้องถิ่นในการผลิตไม้และการออกแบบเฟอร์นิเจอร์ผ่านการวิจัยร่วมกัน และการพัฒนาโดยเชื่อมโยงเครือข่ายองค์กรพันธมิตรที่เป็นตัวแทนของภาคการศึกษา การวิจัย การฝึกอบรม และภาคอุตสาหกรรม

สรุปบทเรียนที่สำคัญจากโครงการมี ดังต่อไปนี้

ประมาณ 15,000 เฮกตาร์ของไม้สักปลูกในจังหวัดหลวงพระบาง พื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่ยังเป็นไม้สักขนาดเล็ก มากกว่าร้อยละ 75 ขนาดของไม้มีเส้นผ่าศูนย์กลางน้อยกว่า 25 ซม. สิ่งนี้มีผลกระทบต่อการลงทุนในเทคโนโลยีการแปรรูปไม้ในประเทศ พื้นที่เพาะปลูกเป็นแปลงขนาดเล็กซึ่งกระจายอยู่ทั่วทั้งจังหวัด ความใกล้ชิดถนน โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกในกระบวนการผลิตมีความสำคัญต่อการขนส่งไม้และค่าใช้จ่ายสำหรับเจ้าของ และภาคอุตสาหกรรมที่ยังขาดความเข้าใจ วิธีการจัดทำแผนที่และทรัพยากรที่พัฒนาขึ้นภายในโครงการนี้สามารถใช้กับจังหวัดอื่น ๆ และพื้นที่อื่นได้

เกษตรกรที่เป็นเจ้าของและชุมชนสามารถตัดไม้และแปรรูปไม้ที่ปลูกในท้องถิ่น เช่นไม้สัก มีศักยภาพที่จะสนองนโยบายระดับชาติโดยการจ้างงานในชนบท เพิ่มรายได้ของเกษตรกรและส่งไม้ไปแปรรูป อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันยังขาดศักยภาพในการแข่งขันเนื่องจากอุปสรรคด้านนโยบายที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงในการตัดไม้ที่ถูกลักลอบจากป่าธรรมชาติ ขั้นตอนการกำกับดูแลที่ซับซ้อนโดยไม่จำเป็นและค่าใช้จ่ายในการทำธุรกรรมสูง

การขึ้นทะเบียนปลูกป่ามีสมมุติฐานว่าเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในห่วงโซ่มูลค่าตามกฎหมายสำหรับไม้ป่าปลูก การวิเคราะห์พบว่ากระบวนการในการขึ้นทะเบียนปลูกป่าไม่มีความซับซ้อน โดยมีแนวคิดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการจดทะเบียน การขึ้นทะเบียนปลูกป่ากลายเป็นกระบวนการรับรองกรรมสิทธิ์ในที่ดิน และยังต้องแสดงถึงแหล่งที่มาของไม้เพื่อให้ขายไม้ได้ถูกต้องตามกฎหมาย ผลที่ตามมาคือ ค่าใช้จ่าย และขั้นตอนการขึ้นทะเบียนปลูกป่ากลายเป็นเรื่องยุ่งยากสำหรับเกษตรกร สิ่งที่เปลี่ยนแปลง คือ การขึ้นทะเบียนพื้นที่ปลูกป่าอาจไม่ต้องบังคับตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด มีข้อเสนอแนะเพื่อทบทวนนโยบายและอธิบายวัตถุประสงค์ของการขึ้นทะเบียนปลูกป่า

การทำแผนที่ระบบของกฎระเบียบตามห่วงโซ่มูลค่าไม้สักทั้งหมด และการวิเคราะห์ต้นทุนการทำธุรกรรมแสดงให้เห็นสภาพแวดล้อมการทำงานที่ซับซ้อน การวิจัยพบว่าภาระลดระเบียบข้อบังคับ และลดต้นทุนการทำธุรกรรม มีแนวโน้มเพิ่มผลตอบแทนของผู้ผลิตรายย่อยและเพิ่มขีด

ความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจที่ปลูกด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพของห่วงโซ่คุณค่า ขั้นตอนเหล่านี้จำเป็นต้องระบุถึงกฎระเบียบ และรายได้ของชาติและจังหวัด

การวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติของเกษตรกรต่อการขึ้นทะเบียนปลูกป่าและประสิทธิภาพของกลุ่มผู้ปลูก พบว่ามีความหลากหลายในการเป็นเจ้าของสวนป่า เป็นผลให้อุปทานของไม้เพื่อป้อนอุตสาหกรรมเป็นที่คาดเดาไม่ได้ ความเข้าใจที่ดีขึ้นเกี่ยวกับสิทธิในที่ดินและเจตนารมณ์ในการบริหารจัดการของผู้มีสิทธิช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดหาทรัพยากรและกระบวนการผลิตไม้

การเชื่อมโยงระหว่างผู้ปลูกไม้ ผู้ค้าไม้ และผู้แปรรูปไม้ สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับห่วงโซ่คุณค่า และการลงทุนร่วมกันเป็นนวัตกรรมและวิธีการระดมทุน สามารถอำนวยความสะดวกในการจัดหาไม้สักที่ปลูกในตลาดให้สอดคล้องกับความต้องการ และแก้ปัญหาข้อจำกัดของผู้ปลูกสวนป่า

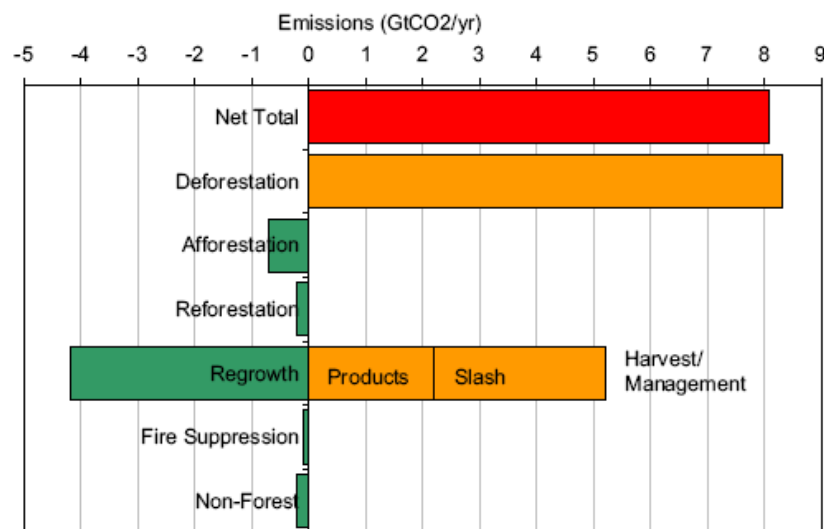
ความต้องการของตลาดสำหรับไม้ที่ผ่านการรับรองตามกฎหมายหรือได้รับการรับรองสามารถทำได้โดยผ่านขั้นตอนแบบง่าย ซึ่งตระหนักถึงลักษณะความเสี่ยงต่ำของพื้นที่ปลูกป่าที่เกษตรกรเป็นเจ้าของเมื่อเทียบกับแหล่งอื่น ๆ ของไม้

การค้นพบของโครงการเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ไม้ ครอบคลุมประเด็นสำคัญของขั้นตอนการแปรรูปไม้ และการผลิตผลิตภัณฑ์ไม้ขั้นสุดท้าย ได้แก่ การเลื่อยไม้และไม้แปรรูป การตัดไม้ การอบแห้ง การตัด การติดกาว การประสาน การตกแต่ง รวมทั้งการพัฒนา วิธีการใช้ประโยชน์จากเศษไม้ ปัจจุบันมีการศึกษาค้นคว้าในระดับนานาชาติที่จำกัดสำหรับกระบวนการผลิตสำหรับไม้สวนป่าอายุน้อย ผลงานวิจัยของโครงการนี้เป็นผลงานที่มีค่าต่อชุมชนวิทยาศาสตร์ทั่วโลก ชุมชนวิจัย และอุตสาหกรรมแปรรูปไม้ในประเทศลาวและประเทศอื่น ๆ โดยมุ่งเน้นการปลูกและใช้ไม้ในสวนป่า

มีโอกาสนในการพัฒนาเทคโนโลยีทางวิศวกรรมสำหรับการผลิตผลิตภัณฑ์จากไม้เพื่อการก่อสร้าง งานตกแต่ง ที่ใช้ในประเทศลาว ประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศออสเตรเลีย อุปกรณ์การผลิตไม้วีเนียร์ทันสมัยถูกซื้อและติดตั้งที่มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว (NUOL) และมีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้เครื่องจักรไม้วีเนียร์ให้แก่ บริษัท Industry Cluster และนักวิจัยของ NUOL ศูนย์การแปรรูปไม้วีเนียร์แห่งใหม่นี้เป็นโอกาสที่ดีสำหรับอุตสาหกรรมของลาวและเป็นรากฐานที่มั่นคงสำหรับการวิจัยในอนาคต

2.3.7 การใช้ที่ดิน การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน และการจัดการป่าไม้

การใช้ที่ดิน การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน และการจัดการป่าไม้ (Land Use, Land Use Change, and Forestry: LULUCF) ก่อให้เกิดก๊าซเรือนกระจกมากเป็นลำดับสองรองจากภาคพลังงาน คิดเป็นประมาณร้อยละ 18 ในปี ค.ศ. 2000 มีกิจกรรมที่เป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญ ได้แก่ การตัดไม้ทำลายป่า (Deforestation) การขยายพื้นที่ป่า (Afforestation) การฟื้นฟูพื้นที่ป่าดั้งเดิม (Reforestation) การจัดการสวนป่า (Forest Harvest and Management) การป้องกันไฟป่า (Fire Suppression) และกิจกรรมอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับป่าไม้โดยตรง (Non-Forest Activities) ซึ่งแต่ละกิจกรรมก็จะมีผลกระทบทางบวกและลบต่อการปล่อยก๊าซเรือนกระจกแตกต่างกันไป โดยกิจกรรมการตัดไม้ทำลายป่า ถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อการปล่อยก๊าซเรือนกระจกมากที่สุดในภาคนี้ คือ มากกว่า 8 กิกะตันคาร์บอนไดออกไซด์ (GtCO₂) ต่อปี ในปี ค.ศ. 2000

ภาพที่ 2.31 แหล่งการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภาคการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ในปี ค.ศ. 2000

ที่มา : Nicholas Stern, *The Stern Review on The Economics of Climate Change*, HM Treasury, London, 2006, p.538.

กิจกรรมที่ก่อให้เกิดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกดังกล่าวนี้ ได้แก่ การแปลงพื้นที่ป่าไม้เป็นที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และอุปสงค์ต่อผลิตภัณฑ์จากป่าไม้ ซึ่งจะส่งผลกระทบทั้งทางตรง และผลกระทบทางอ้อม ได้แก่ การสร้างถนนเพื่อลำเลียงและอำนวยความสะดวกในการตัดไม้ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อการเข้าถึงตลาดของสินค้าเกษตรเช่นกัน ทำให้เกิดการแผ้วถางพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตร และเพื่อตั้งที่อยู่อาศัยมากขึ้น

หากกิจกรรมในภาค LULUCF ยังดำเนินไปตามปกติ โดยมีข้อสมมติฐานว่าประเทศต่าง ๆ จะหยุดการตัดไม้ทำลายป่าโดยสิ้นเชิงเมื่อพื้นที่ป่าในประเทศเหลือ 15% อัตราการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจะเริ่มลดลงเป็น 7.5 GtCO₂ ต่อปี ในปี ค.ศ. 2012 และเหลือ 5 และ 2.5 GtCO₂ ต่อปี ในปี ค.ศ. 2050 และ 2100 ตามลำดับในที่สุด ภาค LULUCF จึงจัดว่าเป็นภาคที่มีศักยภาพค่อนข้างสูงในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเมื่อเทียบกับภาคอื่น ๆ

มาตรการเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภาค LULUCF แบ่งออกเป็น มาตรการสร้างแรงจูงใจเพื่อลดการตัดไม้ทำลายป่า และมาตรการส่งเสริมโครงการเพิ่มการกักเก็บคาร์บอนในที่ดิน

1) มาตรการสร้างแรงจูงใจเพื่อลดการตัดไม้ทำลายป่า อาจดำเนินการควบคุมการใช้ที่ดินเพื่อการอนุรักษ์ ด้วยการกำหนดสิทธิในที่ดินและพื้นที่ป่าให้ชัดเจนพร้อมการกำหนดการรับผิดชอบของเจ้าของที่ดิน วางแผนการใช้ที่ดินเพื่อกำหนดและควบคุมประเภทของกิจกรรมที่มีความเหมาะสมต่อพื้นที่ป่า อาจมีพื้นที่ที่ให้สิทธิหรือมอบสัมปทานในการตัดไม้ได้ แต่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้ การพัฒนากลไกทางสถาบัน การจัดการ และการบังคับใช้กฎหมาย

2) มาตรการสร้างแรงจูงใจและสร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจทางเลือก ควรมุ่งไปที่การแก้ไขปัญหาความยากจนและค่าเสียโอกาสจากการทำการเกษตรซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่ส่งเสริมให้ผู้คนตัดไม้ทำลายป่า ได้แก่ การสร้างกิจกรรมยังชีพทางเลือกให้แก่ชุมชน การอุดหนุนชดเชยค่าเสียโอกาสของการอนุรักษ์ อาจเป็นการจ่ายเงินอุดหนุนเพื่อการปกป้องป่า ตัวอย่างเช่นในประเทศคอ스타ริกา เจ้าของที่ดินจะได้รับเงิน \$45 ต่อเฮกตาร์ต่อปีในการอาสาดูแลพื้นที่ป่าเพื่อคงความสามารถในการกักเก็บคาร์บอน ความหลากหลายทางชีวภาพ การรักษาความชุ่มชื้น และความสวยงามของทัศนียภาพ ซึ่งสามารถทำให้พื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นถึง 30% ในระยะเวลา 28 ปี และช่วยบรรเทาความยากจนให้กว่า 7000 ครอบครัว

ส่วนมาตรการส่งเสริมโครงการเพิ่มการกักเก็บคาร์บอนในที่ดิน อาจดำเนินการโดยการสนับสนุนการเปลี่ยนพื้นที่เสื่อมโทรมหรือพื้นที่ทิ้งร้างเป็นพื้นที่ป่า การใช้เครื่องมือด้านตลาดเพื่อส่งเสริมการฟื้นฟูและเพิ่มพื้นที่ป่า เช่น การพัฒนากลไกที่สะอาด (CDM) ได้รวมกิจกรรมส่งเสริมการฟื้นฟูและเพิ่มพื้นที่ป่าเป็นกิจกรรมเชิงโครงการประเภทหนึ่งด้วย หรือตลาดคาร์บอนแบบสมัครใจ ซึ่งเป็นผลให้เพิ่มพื้นที่ป่าและชดเชยการปลดปล่อยคาร์บอน อย่างไรก็ตาม ตลาดคาร์บอนในภาค LULUCF ยังมีความซับซ้อนสูง และมีข้อถกเถียงในการวัดปริมาณคาร์บอน

2.3.8 ความช่วยเหลือด้านการป่าไม้: ประสบการณ์และความเป็นไปได้ในการปรับปรุงให้ดีขึ้น

จากการศึกษาของ Reidar Persson³⁶ รายงานว่า เนื่องด้วยการอภิปรายระหว่างประเทศในเรื่อง “ความช่วยเหลือในการพัฒนาด้านการป่าไม้” ได้มุ่งเน้นถึงวิธีการได้มาซึ่งเงินทุนสำหรับการป่าไม้และระบุงlobalสำหรับความร่วมมือ ดังนั้น ในเอกสารฉบับนี้ จึงได้ให้ความสนใจในการนำเงินทุนไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น จึงได้อธิบายและอภิปรายเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันและข้อท้าทายที่เกิดขึ้น และสิ่งที่ควรดำเนินการในอนาคต

ในเอกสารฉบับนี้ ได้มีการรวบรวมตัวอย่างของประเทศที่ประสบความสำเร็จในการให้ความช่วยเหลือด้านการป่าไม้ เช่น

ประเทศอินเดีย การปลูกสวนป่าเชิงสังคม

ธนาคารโลก องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งสวีเดน (Swedish International Development Cooperation Agency หรือ SIDA) และให้ทุนรายอื่น ได้สนับสนุนโครงการปลูกสวนป่าเชิงสังคม ในหลายรัฐในอินเดียในปี 1980 โครงการเหล่านี้ประสบความสำเร็จอย่างโดดเด่น การคาดการณ์การเพิ่มขึ้นของต้นกล้าที่ปลูกเกินกว่าความคาดหมายหลายโครงการที่สนับสนุนให้แก่เกษตรกรเป็นรายบุคคล อย่างไรก็ตามในระยะหลัง ปัญหาต่าง ๆ จึงเริ่มปรากฏขึ้น เช่น ในบางรัฐเจ้าของที่ดินซึ่งลงทุนในการปลูกป่า ขังไล่ผู้เช่าและเริ่มปลูกต้นไม้ในพื้นที่เกษตรกรรม การปลูกป่าต้องการแรงงานน้อยกว่าการทำการเกษตรดังนั้นการจ้างงานจึงลดลง ต้นไม้ที่ปลูกในส่วนของไม้ของชุมชน ควรถูกใช้สำหรับเป็นเชื้อเพลิงสำหรับคนยากจน แต่ต้นไม้เหล่านั้นกลับถูกขายและคนยากจนไม่ได้รับประโยชน์อย่างแท้จริงจากโครงการดังกล่าว ป่าชุมชนมักเกิดขึ้นได้ทั่วไปทำให้คนที่ยากจนที่สุดสูญเสียทรัพยากรที่ดินของพวกเขา การสร้างป่าชุมชนมักหมายถึงผู้มีอำนาจด้านป่าไม้สามารถควบคุมที่ดินของชุมชนได้ ผู้ให้ทุนสนับสนุนต่างคาดหวังว่าผู้มีอำนาจด้านการป่าไม้จะเปลี่ยนแนวคิดไปสู่ประชาชนในพื้นที่แต่ดูเหมือนว่าจะไม่เกิดขึ้น เป็นต้น ดังนั้น องค์การที่ให้ทุนสนับสนุนจึงหยุดการสนับสนุนโครงการป่าไม้เชิงสังคมในประเทศอินเดีย

ประเทศสวีเดน

การพัฒนาอุตสาหกรรมไม้จากกลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการหยุดการตัดไม้ทำลายป่าลงได้ โดยที่การปรับปรุงภาคเกษตรกรรมของประเทศให้ดีขึ้น มักจะมีผลให้รูปแบบการใช้ที่ดินมีเสถียรภาพ และลดความต้องการใช้พื้นที่การเกษตรใหม่

³⁶ Reidar Persson, *Assistance to Forestry: Experiences and Potential for Improvement*, Center for International Forestry Research, printed by Indonesia Printer: Indonesia, published in 2003.

นอกจากนี้ การกำหนดสิทธิครอบครองและหรือสิทธิเก็บกินในที่ดินและพื้นที่เพาะปลูก (รวมถึงต้นไม้) ให้ชัดเจนและมั่นคง มีความสำคัญยิ่งในโลกที่กำลังพัฒนาอยู่ในปัจจุบัน เพื่อที่จะสามารถปรับปรุงและจัดการระบบการจัดการที่ดินและการพัฒนาป่าไม้ ให้แก่เกษตรกรรายเล็ก

ประการสุดท้าย คือ ความตั้งใจที่แน่วแน่และบุคคลที่เกี่ยวข้องภายในประเทศ ยังเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นสำหรับความสำเร็จที่แท้จริงของการป่าไม้

ประเทศเกาหลีใต้

เมื่อสงครามเกาหลีสิ้นสุดลงในปี ค.ศ. 1953 ประเทศเกาหลีใต้ มีเพียงร้อยละ 50 ของพื้นที่ป่าที่มีต้นไม้ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1955 โครงการฟื้นฟูป่าจึงเริ่มดำเนินการขึ้น สำหรับโครงการปลูกสร้างสวนป่าเพื่อไม้เชื้อเพลิงได้เริ่มขึ้นในปี 1959 สวนป่าไม้เชื้อเพลิง (ประมาณ 1 ล้านเฮกแตร์) ได้รับการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเข้มแข็ง นอกจากนี้ ยังมีการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ที่ได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังจากรัฐบาล (เงินอุดหนุน) นอกจากนี้ รัฐบาลได้จัดทำโครงการควบคุมการกัดเซาะที่ดินและโครงการย้ายถิ่นฐานใหม่ และในทศวรรษที่ 1790 คราวเรือนที่อยู่อาศัยโดยการปลูกพืชหมุนเวียนได้เปลี่ยนแปลงไป

เหตุผลของความสำเร็จของประเทศเกาหลีใต้ คือ การพัฒนาเศรษฐกิจที่แข็งแกร่ง แรงงานราคาถูก (ในช่วงเริ่มต้น) ความเป็นเมืองที่เข้มแข็ง ความเป็นผู้นำทางการเมือง และระบบทางสังคมที่ค่อนข้างมีลักษณะเฉพาะ สิ่งหนึ่งที่สามารถอธิบายได้คือวิธีการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งเป็นหนึ่งในแผนงานโดยมีคำสั่งจากส่วนกลางลงไปยังพื้นที่ และมีข้อสังเกตว่าวัตถุประสงค์ดั้งเดิม (เช่น การผลิตไม้เชื้อเพลิง) ได้หมดความสำคัญลง และการใช้งานไม้ตามแผนที่กำหนดมีการเปลี่ยนแปลงไป

ประเทศชิลี

การทำสวนป่าขนาดใหญ่ในประเทศชิลีในทศวรรษที่ 1940 ภาคการป่าไม้ได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทศวรรษที่ 1970 ตารางด้านล่างนี้ แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาด้านการป่าไม้

ตารางที่ 2-23 พัฒนาการด้านการป่าไม้ของประเทศชิลีในทศวรรษที่ 1970 และ 1990

	Sawn wood prod.	Pulp prod.	Export	Plantations
1970	1.1 million m ³	0.36 million mt.	US\$40 million	0.44 million ha
1999	4.3 million m ³	2.4 million mt.	US\$1500million	2 million ha

ในทศวรรษที่ 1970 รัฐบาลชิลีได้ตัดสินใจที่จะพัฒนาภาคการป่าไม้ ตารางข้างต้นชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาดังกล่าวประสบความสำเร็จ ป่าไม้ในขณะนี้เป็นส่วนที่มีความสำคัญ

2.3.9 วิธีปฏิบัติที่ดีสำหรับการปลูกสร้างสวนป่าสัก-หลักที่นำไปสู่ความสำเร็จ

จากการศึกษาของ Olavi Luukkanen and Mark Appiah³⁷ รายงานว่า เอกสารนี้ ได้ทำการวิเคราะห์กรอบนโยบายสำหรับการปลูกสร้างสวนป่าโดยเฉพาะการเติบโตของไม้สักเป็นหลัก โดยมีการยกตัวอย่างเปรียบเทียบเหตุการณ์การของประเทศที่ไม้สักเป็นไม้ท้องถิ่น (เช่น ประเทศอินเดียและไทย) กับประเทศที่สักไม่ได้เป็นไม้ท้องถิ่น (เช่น ประเทศกานา) และค้นหารูปแบบวนเกษตรกรรมที่จะนำมาใช้ในการจัดการสวนป่าสัก โดยได้ตรวจสอบจากรายงานที่มีอยู่และข้อมูลที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูลจากส่วนต่าง ๆ

ผลการศึกษา

สำหรับผลการศึกษาการปลูกสร้างสวนป่าในประเทศอินเดียและกานา พบว่า

ประเทศอินเดีย

รายงานด้านป่าไม้ในแต่ละรัฐของประเทศอินเดียเมื่อปี ค.ศ. 2011 ได้ให้ข้อมูลล่าสุดถึงสถานการณ์ป่าไม้ในประเทศ โดยมีผลผลิตไม้ประมาณ 6,050 ล้านลูกบาศก์เมตร ซึ่งร้อยละ 26 หรือประมาณ 1,550 ล้านลูกบาศก์เมตร เป็นสักที่อยู่นอกพื้นที่ป่าและได้รับการดูแลจากเกษตรกรรายย่อยจากผลผลิตไม้ทั้งหมดนี้ ร้อยละ 4.6 เป็นสักซึ่งเป็นชนิดไม้ที่พบได้ทั่วไปในสวนป่าของประเทศ มีรายงานพื้นที่ปลูกสักทั่วประเทศประมาณ 1.7 ล้านเฮกตาร์ การรายงานอย่างเป็นทางการ แสดงให้เห็นว่า อัตราการตัดไม้รายปีเฉลี่ยของทั้งประเทศอยู่ในระดับต่ำ ประมาณ 40,000 เฮกตาร์ แต่มีการวิจารณ์กันอย่างต่อเนื่องในเรื่องของการแปลงผลการสำรวจป่าไม้

การปลูกสักในประเทศอินเดียมีปัญหาในเรื่องของข้อจำกัดที่ต้องขออนุญาตกรมป่าไม้ในการล้มไม้และขนย้ายไม้ ซึ่งทำให้อัตราการปลูกสักลดลงในระยะหลัง

จากการศึกษาของ Persson พบว่า หลายรัฐในประเทศอินเดียได้รับการสนับสนุน เงินทุนจากธนาคารโลกและผู้บริจาครายอื่น ๆ ในช่วงปี ค.ศ. 1980 เพื่อช่วยเหลือในเรื่องของป่าชุมชนเป็นตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในด้านการให้ความช่วยเหลือ ซึ่งพบเห็นได้น้อยมากในโครงการด้านป่าไม้ โดยเหตุผลที่ผู้สนับสนุนทุนไม่สนับสนุนต่อเนื่องมาจากผลการประกอบการ และประสบการณ์ที่ได้นั้นไม่ได้รับการวิเคราะห์อย่างเต็มที่

การจัดการป่าไม้ร่วม (Joint Forest Management: JFM) เริ่มต้นในปี ค.ศ. 1990 และกลายเป็นกิจกรรมหลักที่ช่วยสนับสนุนการจัดการป่าไม้ของชุมชนในประเทศอินเดีย โดยการเริ่มโครงการนี้เป็นเหตุการณ์ที่สำคัญของวงการป่าไม้ประเทศอินเดียตั้งแต่ประเทศเริ่มประกาศอิสรภาพ

³⁷ Olavi Luukkanen and Mark Appiah, *Good Practice for Teak Plantations-Keys to Success*, available at: <http://forprod.forest.go.th/forprod/ebook/e-book13-3-57/Binder1.pdf> on 20 December 2019.

โครงการ JFM ถือได้ว่าประสบผลสำเร็จไปในทางบวก แต่อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จนี้มีความแตกต่างกันไปในแต่ละรัฐ โดยความสำเร็จขึ้นอยู่กับความพยายามในการนำไปใช้ของคณะผู้บริหารแต่ละรัฐ นอกจากนี้การลงมติขัดแย้งยังไม่ค่อยปรากฏในแผนงานของ JFM ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ช่วยยืนยันความสำเร็จในการไปสู่เป้าหมาย

กฎหมายสิทธิประโยชน์ป่าไม้ปี ค.ศ. 2006 ถือว่าเป็นกฎหมายที่สำคัญของประเทศอินเดียที่ช่วยเพิ่มบทบาทของชาวบ้านในท้องถิ่น รวมไปถึงชุมชนเผ่าต่าง ๆ แต่ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ได้ถูกลดทอนลง เนื่องจากผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกันระหว่างหลาย ๆ ส่วนที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการใช้ประโยชน์พื้นที่

เป็นที่ทราบกันดีว่าเกษตรกรและชุมชนเป็นกุญแจหลักสำคัญในการเพิ่มพื้นที่ป่าตามเป้าหมายนโยบายป่าไม้แห่งชาติที่ตั้งไว้ประมาณร้อยละ 33 ปัจจุบันมีการปลูกป่าในระบบวนเกษตรเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสในการปลูกสักของเกษตรกรรายย่อย ภายใต้การดูแลของกระทรวงสิ่งแวดล้อมและป่าไม้ การปลูกป่าของประเทศและคณะกรรมการการพัฒนาแบบนิเวศของประเทศเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการเพิ่มพื้นที่ป่าให้ถึงตามเป้าหมายภายใต้กรอบการทำงานของโครงการปลูกป่าในประเทศ (National Afforestation Program) ที่เริ่มต้นขึ้นในปี ค.ศ. 2002 โดยโครงการนี้มีการจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบในหลายระดับ ประกอบไปด้วย (1) ระดับรัฐ ได้แก่ หน่วยงานพัฒนาป่าไม้ระดับรัฐ (The State Forest Development Agency: SFDA) (2) ระดับป่าไม้เขต ได้แก่ หน่วยงานพัฒนาป่าไม้ (Forest Development Agencies: FDAs) (3) ระดับหมู่บ้าน ได้แก่ คณะกรรมการจัดการป่าไม้ร่วม (Joint Forest Management Committees: JFMCs) โดยจุดมุ่งเน้นของหน่วยงานในแต่ละระดับคือ การมุ่งปลูกสร้างและจัดการทรัพยากรป่าไม้ ในขณะเดียวกันก็เพิ่มความเข้มแข็งในระดับหมู่บ้านในการปลูกสร้างและจัดการทรัพยากรป่าไม้เช่นเดียวกัน

จากการติดตามผลการนำโครงการที่กล่าวมาไปใช้ในประเทศอินเดีย พบว่า ผลที่ได้รับเป็นไปในทางบวกและยังสามารถระบุได้ว่าสักสามารถนำไปปลูกในพื้นที่ที่เคยมีสักอยู่แล้วได้ อีกทั้ง ยังเป็นชนิดพันธุ์ที่มีความสำคัญของประเทศ ด้วยความช่วยเหลือจากเกษตรกรและผลกำไรที่ได้รับจากการปลูกสักจะช่วยให้ความเป็นอยู่ของชาวบ้านในพื้นที่ดีขึ้น เป็นการช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม และได้มีการนำการปลูกสร้างสวนป่าสักไปคำนวณปริมาณการกักเก็บคาร์บอนภายใต้การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ (REDD+) แต่การทำเช่นนี้มีความเสี่ยง เนื่องจากการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศในระดับชุมชนยังไม่ได้มีการวิเคราะห์อย่างสมบูรณ์

ประเทศกานา

ตามรายงานของ IUCN (2006) พบว่า มีการทำลายพื้นที่ป่าในประเทศกานา ร้อยละ 3 ต่อปี กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำลายพื้นที่ป่าและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ประเทศกานาใช้อยู่ในปัจจุบัน คือ แผนสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (National Environmental Action Plan 1990-2000)

นโยบายการป่าไม้และสัตว์ป่า (The Forest and Wildlife Policy of 1994) แผนพัฒนาป่าไม้ (The Forestry Development Master Plan 1996-2000) นโยบายพื้นที่แห่งชาติ (The National Land Policy of 1999) นโยบายวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (The Science and Technology Policy 2000) และแผนการจัดการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (The Action Plan for Science and Technology Management)

แผนพัฒนาป่าไม้ (The Forestry Development Master Plan 1996-2000:FDMP) เกิดขึ้น เนื่องมาจากการเป็นส่วนหนึ่งในการนำไปใช้ในนโยบายการป่าไม้และสัตว์ป่า (The Forest and Wildlife Policy of 1994) จุดประสงค์หลักของแผนพัฒนาป่าไม้คือ ส่งเสริมให้มีการพัฒนาสวนป่าในภาคเอกชน โดยมีเป้าหมายในการเพิ่มพื้นที่สวนป่า 10,000 เฮกตาร์ต่อปี เป็นเวลา 20 ปี ซึ่งหลักการนี้ นำมาสู่การจัดตั้งศูนย์พัฒนาสวนป่า (Forest Plantation Development Centre) ที่ Akyawkrom ใกล้กับ Kumasi และทุนพัฒนาสวนป่า (Forest Plantation Development Fund) (ผ่าน ทางกฎหมายทุนพัฒนาสวนป่า; Forest Plantation Development Fund Act, 2000) โดยเงินทุนเริ่มแรกมาจากกระบวนการส่งออกเนื้อไม้ภายใต้กฎหมายต้นไม้และเนื้อไม้ (Trees and Timber (Amendment) Act, 1994 (Act 493) จากกฎหมายทุนพัฒนาสวนป่าปี ค.ศ. 2000 นำมาซึ่งสิทธิของ เจ้าของพื้นที่ต่อผลผลิตเนื้อไม้และเป็นผลกำไรของกองทุน อีกทั้งยังกระตุ้นให้เกษตรกรรายย่อยที่อยู่นอกพื้นที่อนุรักษ์เริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกป่าในพื้นที่เกษตรกรรมอีกด้วย

มียุทธศาสตร์ในการฟื้นฟูพื้นที่ป่าอยู่ 2 แบบ ได้แก่ สวนป่าที่มีรัฐเป็นเจ้าของดำเนินการภายใต้โปรแกรมการพัฒนากการปลูกป่าของรัฐบาล (GPDP) และระบบตองยาประยุกต์ (Modified taungya system (MTS) ในเดือนกันยายนปี ค.ศ. 2001 ประธานาธิบดีของกานาได้ประกาศโครงการพัฒนาป่าไม้แห่งชาติที่มีเป้าหมายในการปลูกป่าปีละ 20,000 เฮกตาร์ ระยะแรกเริ่มของโครงการได้ทำให้พื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจนถึงปัจจุบันสามารถประมาณพื้นที่ป่าได้ 160,000 เฮกตาร์ คิดเป็นพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นร้อยละ 60 ภายในระยะเวลา 5 ปี

โครงการฟื้นฟูป่ายังคงต้องพึ่งความร่วมมือจากภาคเอกชนผ่านทางการทำงานเกษตรแบบตองยาของเกษตรกรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ซึ่งพื้นที่ป่าอนุรักษ์เสื่อมโทรมทั้งหมด 88,000 เฮกตาร์ถูกฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ภายใต้ระบบตองยาประยุกต์ระหว่างปี ค.ศ. 2002 ถึง 2008

ระบบตองยาประยุกต์เป็นการร่วมมือกันระหว่างภาคส่วนป่าไม้และชุมชนในพื้นที่ ภายใต้ระบบนี้เกษตรกรในพื้นที่ถือว่าเป็นเจ้าของร่วมในส่วนของต้นไม้ และยังได้รับอนุญาตให้ปลูกพืชควบคู่กับพืชหลักในพื้นที่ภายในปีแรกๆ ของการปลูกป่าอีกด้วย ซึ่งแตกต่างจากระบบตองยาเก่า (ยกเลิก ในปี ค.ศ. 1984) ที่ให้ส่วนแบ่งแก่เกษตรกรในพื้นที่ร้อยละ 40 ของผลผลิตเนื้อไม้ ภายใต้ระบบตองยาประยุกต์ ผลกำไรจะถูกจัดการโดยกลุ่มเกษตรกรภายในพื้นที่ปลูกป่า การนำระบบตองยาประยุกต์ไปใช้มี 2 แบบคือ แบบรัฐบาล โดยมีการประสานงานและควบคุมโดย Forest Services Division และแบบชุมชน ภายใต้โครงการจัดการป่าชุมชน (Community Forest Management Project: CFMP)

โดยความแตกต่างคือ ภายใต้ระบบ CFMP จะมีเงินทุนจากธนาคารพัฒนาแอฟริกาที่จ่ายให้แก่เกษตรกรที่ใช้ระบบตอยาประยุกต์สำหรับงานไม้เดือย (Peg cutting) และเป็นรายได้ เริ่มต้นเมื่อเริ่มโครงการเพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ระหว่างที่เรือนยอดปิด (พืชเกษตรไม่สามารถปลูกได้) และได้รายได้จากการตัดฟันเพื่อเอาเนื้อไม้ และระบบนี้ยังเน้นส่งเสริมด้านบุคลากรและองค์กรทางสังคมด้วย

ชนิดพรรณไม้ที่ใช้ปลูกในสวนป่า ชนิดไม้ที่ปลูกในสวนป่าส่วนใหญ่เป็นไม้ต่างถิ่น เช่น ช่อ (Gmelina arborea) ยูคาลิปตัส (Eucalyptus spp.) Spanish cedar (Cedrela odorata) และสัก ซึ่งสัก เป็นไม้เด่นที่ปลูกในสวนป่าของประเทศกานา และได้รับความนิยมจากเกษตรกรภายใต้ระบบตอยาประยุกต์มากที่สุด โดยให้ผลดีกว่าไม้ท้องถิ่นเนื่องจากไม่มีปัญหาเกี่ยวกับโรคแมลงมาทำอันตราย การเลือกชนิดไม้มาปลูกไม่ได้มีนโยบายที่บังคับ แต่สถานการณ์ปัจจุบันคือมีเกษตรกรให้ความสนใจพืชท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น

ในปี ค.ศ. 2010 นโยบายพัฒนาสวนป่าเน้นการมีส่วนร่วมระหว่างภาคสวนป่าไม้และเขตต่าง ๆ และผู้มีอำนาจในท้องถิ่นโดยเฉพาะเจ้าของพื้นที่ ซึ่งเจ้าของพื้นที่จะทำให้พื้นที่กลายเป็นป่าเพื่อการมีส่วนในผลกำไร ส่วนของเขตจะจ้างงานเยาวชนในกิจกรรมปลูกป่า

การตลาดของสักในกานา นอกเหนือจากความสนใจพืชท้องถิ่นแล้ว การปลูกสวนป่าสักยังคงได้รับความนิยมจากเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ขนาดเล็ก เนื่องจากสักง่ายต่อการปลูก โตเร็ว ทนไฟ ทนต่อสภาพดินและอากาศที่แตกต่าง เนื้อไม้มีคุณภาพสูง

ไม้สักได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในกานา โดยใช้ในหลากหลายงาน เช่น การทำเฟอร์นิเจอร์ แกะสลัก และทำไม้เสา เป็นต้น จากผู้ใช้ไม้สัก ประมาณ 41,000 คน ได้ขึ้นทะเบียนเป็นช่างไม้และช่างเฟอร์นิเจอร์ ซึ่งช่างไม้ที่มีกลุ่มคนไม่มากถือเป็นผู้ใช้ประโยชน์จากไม้สักมากที่สุด โดยมีความต้องการเนื้อไม้สักที่ใส่แล้วปีละ 219,000 ลูกบาศก์เมตร ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 72 ของเนื้อไม้ที่ใช้ทั้งหมดภายในประเทศ นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานที่เกี่ยวกับการแปรรูปไม้ จำนวน 30 โรงงาน และประมาณ 200 บริษัทที่เกี่ยวกับเฟอร์นิเจอร์

มีการส่งออกไม้สักจากกานาเพิ่มขึ้นในตลาดนานาชาติ ปัจจุบันกานาส่งออกไม้สักไปในประเทศแอฟริกาใต้และอินเดีย โดยไม้สักถือว่าเป็นไม้หลักที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของกานา จากการที่ไม้ท้องถิ่นมีน้อยลงและโตช้าหลังจากการปลูกไม้โตเร็วเช่นสักจึงยังจะเป็นไม้เด่นที่ครองพื้นที่ตลาดไม้ป่าปลูกต่อไปในอีกหลายปีในประเทศกานา

วิจารณ์ผลการศึกษา ประเทศอินเดียและไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรสักในป่าธรรมชาติและในสวนป่า และยังมี ประวัติศาสตร์การจัดการและการใช้ประโยชน์ไม้ชนิดนี้ที่ประสบความสำเร็จมากมายในรายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และทั้ง 2 ประเทศมีนโยบายและข้อบังคับต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นมาเฉพาะเพื่อใช้กับสัก เพื่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรม รวมถึงด้านมรดกทางธรรมชาติ

การที่คนตระหนักถึงความสำคัญนี้ส่งผลให้การจัดการสวนป่าประสบความสำเร็จในทั้ง 2 ประเทศ การจัดการผ่านทางนโยบาย กฎ และข้อบังคับ โดยเริ่มแรกจากตัวแบบที่รัฐบาลและกลุ่มอุตสาหกรรมมีบทบาทหลักในการเป็นเจ้าของและผู้จัดการสวนป่า สถานการณ์คล้ายๆ กันนี้เกิดขึ้นมานานในประเทศอินโดนีเซีย โดยที่สักซึ่งไม่ได้เป็นไม้ท้องถิ่น แต่ได้รับความสนใจให้ปลูกเป็นสวนป่ามาเป็นเวลานานกว่าร้อยปี

มีการพัฒนาที่ช่วยส่งเสริมให้มีการใช้สักเพิ่มขึ้นในทั้งประเทศอินเดียและไทย การป่าไม้ชุมชนและการป่าไม้แบบฟาร์มกลายเป็นวิธีการหลักในการจัดการสวนป่า ในประเทศอินเดีย การเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่โครงการการฟื้นคืนพื้นที่ป่า เริ่มต้นในปี ค.ศ. 2002 โดยมีวัตถุประสงค์ในการเพิ่มความเข้มแข็งในระดับของหมู่บ้านเพื่อช่วยในการจัดการป่าไม้

ก่อนการศึกษาของ Luukkanen และ Appiah นี้ ประเทศไทยได้มีนโยบายเร่งด่วนในการฟื้นฟูป่าที่ป่าโดยปลูกพืชท้องถิ่น เช่น สัก และยังให้ชุมชนท้องถิ่นและเกษตรกรรายย่อยได้มีบทบาทเป็นศูนย์กลางของการฟื้นฟูป่าอีกด้วย

การศึกษาการป่าไม้ในประเทศไทยได้เสนอตัวแบบที่แม่นยำสำหรับการปลูกสักและพืชชนิดอื่นเพื่อวัตถุประสงค์ในการค้าในประเทศ รวมถึงการมีโครงสร้างสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวกับการทำไม้และผู้ใช้ไม้ การศึกษาของ Luukkanen และ Appiah นี้ จึงได้ข้อสรุปว่าประเทศไทยมีการเก็บข้อมูลในแง่ของการฟื้นฟูป่า โดยมีรายได้เกิดขึ้นแก่ประชาชนในพื้นที่ และมีวัตถุประสงค์สำหรับโรงงานอุตสาหกรรม แต่กรอบกฎหมายและรูปแบบที่ชัดเจนในการนำนโยบายไปใช้ยังไม่ชัดเจน

การที่สักมีรอบตัดฟันที่ยาวนาน กลายเป็นปัญหาสำคัญในการปลูกสักโดยเฉพาะในสวนป่า มีการศึกษาเปรียบเทียบผลประโยชน์ของการปลูกสักเทียบกับพืชชนิดอื่น มีผู้แนะนำวิธีการเอาชนะปัญหารอบตัดฟันหลายวิธีด้วยกัน เช่น การใช้สักที่รอบตัดฟันสั้น (เช่น 25 ปี) ซึ่งเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด หรือการใช้วิธีการแทนที่จากต่อที่ถูกตัดฟันก็เป็นวิธีที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย การใช้งานวิธีที่เหมาะสมควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษ เนื่องจากจะเป็นการช่วยปรับปรุงคุณภาพเนื้อไม้สัก และยังมีผลบวกต่อระบบวนเกษตรที่ปลูกสักในพื้นที่อีกด้วย เมื่อใช้ข้อกำหนดทางการเงิน เศรษฐกิจ หรือเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมมาตัดสิน จะพบว่า การปลูกสัก แม้จะใช้แบบรอบตัดฟันสั้น ก็ไม่สามารถแข่งขันกับยางพาราได้ในแง่ของผลประโยชน์ที่ได้รับ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับไม้โตเร็วชนิดอื่นพบว่าสักยังให้ผลประโยชน์ที่ดีกว่า

ประเทศแอฟริกาตะวันตก (กรณีศึกษาในประเทศกานา) มีการจัดการสวนป่าสักที่แตกต่างจากประเทศอินเดีย หรือประเทศไทยอย่างมาก บทบาทสำคัญของสักในระดับชาติและระดับชุมชนมีการกล่าวไว้อย่างละเอียดและชัดเจนในนโยบายและกฎข้อบังคับ รัฐบาลกานาให้ความสำคัญกับ การพัฒนาป่าโดยมีสักเป็นไม้หลัก แม้ว่าแนวโน้มใหม่จะให้ความสำคัญกับไม้ท้องถิ่นเพื่อใช้ในการปลูกสร้างสวนป่า แต่สักก็ยังคงได้รับความนิยมอยู่

ก่อนการศึกษาของ Luukkanen และ Appiah นี้ ประเทศกานาได้ให้ความสำคัญกับการใช้ระบบ Win-win สำหรับการป่าไม้ และการปรับตัวต่อสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลง โดยส่งเสริมระบบการปลูกป่าแบบตอยาประยุกต์ (MTS) สำหรับสักและพืชท้องถิ่นชนิดอื่น ๆ โดยนโยบายที่ใช้อยู่เน้นเหมาะสมกับการปรับตัวต่อสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างดี โดยนักวิจัยได้ใช้กรอบนโยบายการปรับตัว (Adaptation Policy Framework: APF) ที่ได้รับการแนะนำจากองค์กรระหว่างประเทศ เช่น UNDP และ IPCC เพื่อเป็นเครื่องมือในการกำหนดกรอบในระดับประเทศ

สำหรับประเทศอื่น ๆ เช่น อินโดนีเซีย การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสวนป่าสักมีเพิ่มมากขึ้น และยังรวมถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการสวนป่า ซึ่งในอดีตมีรัฐบาลเป็นเจ้าของใน West Nusa จังหวัด Tenggara มีความเพิ่มพูนทางการเงินที่เป็นรายได้ให้แก่ชุมชน แต่อย่างไรก็ตามยังมีข้อจำกัดในแง่ของสิทธิครอบครองพื้นที่ยังไม่แน่ชัดสำหรับสวนป่าที่เป็นของรัฐมาก่อน และความสามารถในการประสานงานของรัฐบาลยังมีจำกัด

การจัดการสวนป่าแบบมีส่วนร่วมในระดับชุมชนหรือระดับรายบุคคล กับกระบวนการแปรรูปเนื้อไม้และการตลาดในประเทศอินโดนีเซียมีรูปแบบที่เด่นชัดแตกต่างจากประเทศอื่น อย่างไรก็ตาม การปลูกสร้างสวนป่าในประเทศอินโดนีเซียยังต้องการการพัฒนาแนวทางนวัตกรรมใหม่ ๆ และเทคนิคที่ช่วยในการปลูกที่จะช่วยให้ความมั่นใจว่าจะได้ผลผลิตเนื้อไม้สักที่มีคุณภาพดีขึ้น การจัดการสวนป่าโดยเกษตรกรรายย่อยในประเทศอินโดนีเซียมีศักยภาพที่จะสร้างเสถียรภาพทางด้านเศรษฐกิจสิ่งแวดล้อม และสังคม สำหรับเจ้าของสวนป่า ถ้าต้นไม้เหล่านั้นได้ถูกนำไปเป็น องค์ประกอบในระบบการผลิตภายใต้วิธีการดูแลที่เหมาะสม ผลกำไรนั้นจะเกิดขึ้นได้ถ้าสามารถลดค่าใช้จ่ายในการปลูกและการจัดการต้นไม้ และเกษตรกรยังต้องมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับโอกาสทางการตลาดใหม่ ๆ ด้วย อย่างไรก็ตามการปลูกสร้างสวนป่าโดยเกษตรกรรายย่อยยังมีความเสี่ยง เช่น การใช้วันฉันทวิธีในการจัดการที่ไม่ถูกต้อง นอกจากนี้แผนงานที่นำเสนอเพื่อการบ่งชี้ถึงจุดกำเนิดของไม้สำหรับอุตสาหกรรมขนาดเล็กเช่น Timber Legality Verification System (SVLK) ในประเทศอินโดนีเซียนั้นก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายที่สูงจนเกินไป

มีศูนย์กลางการปลูกสักใหม่ในแถบแอฟริกา คือ ประเทศซูดานใต้ ที่มีการปลูกสร้างสวนสักและเป็นแหล่งทรัพยากรในการพัฒนาชาติ และสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ หลังสงครามกลางเมืองและประเทศนี้ยังมีนโยบายป่าไม้ใหม่ที่ส่งเสริมให้ปลูกต้นไม้โดยเกษตรกร จากการสำรวจพบว่าภาคใต้ของประเทศเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการปลูกพืชอาหารร่วมกับสัก แต่น่าเสียดายที่พื้นที่ที่มีการปลูกสักแล้ว (ใกล้กับ Yei ที่ชายแดนประเทศอูกันดา) ได้ถูกเปลี่ยนไปปลูกข้าวโพดและข้าวฟ่างที่มีการจัดการอย่างเข้มข้นโดยไม่ได้มีพื้นฐานแบบวนเกษตร แต่เป็นการปลูกแบบพืชเชิงเดี่ยว ซึ่งมีรายงานสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันนี้ในประเทศเคนยาที่มีความขัดแย้งในการใช้พื้นที่ระหว่างภาคเกษตรและภาคป่าไม้

มีความหวังว่าจะมีความสมดุลระหว่างการเกษตรกรรมและการปลูกสวนป่าสักในซูดานใต้ด้วยการเรียนรู้จากประสบการณ์ของศูนย์วนเกษตรโลกที่ส่งเสริม “การเกษตรสีเขียว” เช่นการจัดการ

ต้นไม้และพืชอาหารอย่างต่อเนื่องไปด้วยกัน โดยสรุปแล้ว ผลกำไรจากการทำวนเกษตรที่มีสักเป็นไม้หลักมีมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับ การปลูกสักอย่างเดียวและระบบวนเกษตรนี้ควรจะนำไปใช้ในทุกประเทศ

โดยสรุปแล้ว แนวคิดการฟื้นคืนพื้นที่ภูมิทัศน์ได้ให้กรอบสำหรับการพัฒนากิจกรรมที่แตกต่าง และมีการผสมผสานในการจัดการสวนป่าสำหรับแต่ละภาคส่วน ภายใต้แนวคิดนี้ การจัดการเกษตรกรรมและวนเกษตรควบคู่กันจะเป็นส่วนสำคัญในทางออกในการแก้ปัญหาและเป็นการเพิ่มผลผลิต รวมถึงเป็นการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้เป็นอย่างดี แต่งานนี้เป็นงานที่ยิ่งใหญ่ เนื่องจากมีพื้นที่กว่า 400 ล้านเฮกแตร์ในเขตร้อนที่มีศักยภาพในการฟื้นฟูลกลับมาเป็นพื้นที่ป่า

ในขณะที่มีการกำหนดกรอบการฟื้นคืนภูมิทัศน์ป่าไม้ ได้มีวิธีการที่เป็นขั้นตอนในระบบการกำกับดูแลผลผลิตในระบบนิเวศและการบริการในสวนป่า ที่ประกอบไปด้วยการเพิ่มพูนความรู้พื้นฐาน ข้อตกลงในการที่สวนป่าจะให้อะไรแก่ชุมชนโดยเฉพาะชุมชนที่แตกต่างตามชนิดของสภาพภูมิทัศน์ และสังคม การออกแบบระบบการกำกับดูแลที่เหมาะสม และการจัดการป่าไม้ที่เหมาะสม รวมไปถึงการมีระบบติดตามประเมินผล

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

ประเทศในเขตร้อน การตัดไม้ทำลายป่าและการลดลงของพื้นที่ป่าเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่พื้นที่ป่าที่กลายเป็นพื้นที่เกษตรมีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นแนวโน้มหนึ่งในการพัฒนาที่จะนำไปสู่การสูญหายของพื้นที่ป่าและเกษตรอย่างน้อยที่สุด แต่ในขณะเดียวกันก็จะเป็นการเน้นย้ำถึงบทบาทของระบบวนเกษตรและแนวคิดในการจัดการ โดยต้องมีความพยายามอย่างสูงในการที่จะกำจัดสิ่งที่ขัดขวางความตระหนักถึงคุณค่าของระบบการปลูกต้นไม้ในพื้นที่เกษตรซึ่งในระบอบความคิดแนวเก่าจะไม่ถือว่าต้นไม้นั้นเป็นป่าไม้ ซึ่งแนวทางสำหรับผู้ที่ยกนโยบายเมื่อไม่นานมานี้ ได้นำส่วนนี้มาคิด และได้ให้แนวทางในการกำหนดนโยบายที่จะช่วยสนับสนุนระบบวนเกษตรและให้ตัวแบบใหม่ในการปลูกสักที่จะประสบความสำเร็จ แนวทางที่เป็นไปได้ที่จะช่วยคือ การเน้นย้ำว่าการปลูกต้นไม้เป็นส่วนหนึ่งของระบบการผลิตอาหารที่ยั่งยืนที่จะให้ผลประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคม รวมถึงการบริการ ไม่เฉพาะแต่ในชุมชนเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงทั้งประเทศอีกด้วย ด้วยการใช้วิธีที่กล่าวมาทั้งหมดก็สามารถที่จะเห็นความสำเร็จสูงสุดในการปลูกสร้างสวนป่าสัก

2.4 การส่งเสริมการปลูกต้นไม้ของประเทศไทย

2.4.1 โครงการส่งเสริมการปลูกต้นไม้เพื่อเป็นทุนระยะยาว

โครงการส่งเสริมการปลูกต้นไม้เพื่อเป็นทุนระยะยาว มีแนวคิดมาจากการแปลงสินทรัพย์ในรูปของต้นไม้ยืนต้นให้เป็นทุน เพื่อเป็นการออมระยะยาว เป็นรายได้เสริมในการดำรงชีพ และเป็นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวเพื่อรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแก่ประเทศ นอกจากนี้ เจ้าของต้นไม้ที่ได้รับการแปลงสินทรัพย์ ยังอาจใช้สินทรัพย์ดังกล่าวในการดำเนินการธุรกรรมด้านการเงินอื่น ๆ รวมทั้งเป็นหลักทรัพยค้ำประกันทางการเงินกับสถาบันทางการเงิน อาทิ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมการปลูกต้นไม้เพื่อเป็นทุนระยะยาว มุ่งเน้นการสร้างแรงจูงใจให้เป็นแหล่งรายได้เสริมจากการเก็บรักษาต้นไม้ในระยะยาว มากกว่ารายได้หลัก ดังนั้น ผู้เข้าร่วมโครงการจึงต้องมีต้นไม้ที่จะนำมาใช้ในการแปลงให้เป็นทุนอยู่ก่อนแล้ว ไม่ใช่เป็นการส่งเสริมการปลูกต้นไม้ตั้งแต่ระยะเริ่มแรก

นอกจากนั้น ผู้เข้าร่วมโครงการยังควรจะมีรายได้จากแหล่งอื่น ๆ เพื่อการดำรงชีพ เช่น การปลูกพืชควบ การทำสวนผลไม้ แรงงานรับจ้าง รวมทั้งรายได้จากการตัดสางไม้ในสวนป่าในระยะเวลาต่าง ๆ กัน เนื่องจากแรงจูงใจที่ได้จากโครงการเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอที่จะดำรงชีพอยู่ได้ แต่การปลูกต้นไม้ในระยะยาวนอกจากจะเป็นการสนองความต้องการการใช้ไม้ภายในประเทศ เพิ่มศักยภาพการส่งออก และลดการนำเข้าไม้จากต่างประเทศแล้ว ยังให้ประโยชน์ทางอ้อมมากมาย ไม่ว่าจะเป็นการรักษาแหล่งต้นน้ำลำธาร การเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งการเป็นแหล่งสะสมคาร์บอน บรรเทาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ดังนั้น การส่งเสริมการปลูกต้นไม้เพื่อเป็นทุนระยะยาวจึงเป็นแนวคิดที่ควรส่งเสริมให้กำหนดเป็นนโยบายของรัฐ

โครงการได้มีการศึกษาการประกอบอาชีพและการดำรงชีพของราษฎรที่อาศัยอยู่ในเขตนิคมเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา พบว่า เกษตรกรร้อยละ 100 มีความสนใจอยากจะปลูกไม้ป่า และหากมีทุนให้ก็สนใจที่จะปลูกร้อยละ 100 ด้วยเช่นกัน แต่ส่วนมากอยากจะปลูกในที่ดินที่เป็นของส่วนรวม ทั้งนี้เกษตรกรอ้างว่าได้รับการจัดสรรที่ดินทำกินให้น้อย และส่วนใหญ่ต้องการที่จะปลูกไม้โตเร็วที่มีอายุรอบตัดฟันไม่เกิน 10 ปี (ร้อยละ 80) ซึ่งความเห็นส่วนมากต้องการที่จะปลูกไว้ใช้เอง (ร้อยละ 68) เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้เกษตรกรจะต้องการปลูกไม้โตเร็วเป็นส่วนมาก แต่จากการสำรวจในครั้งนี้มีเกษตรกรถึงร้อยละ 60 ที่ต้องการปลูกสัก รองลงมา ต้องการปลูกยูคาลิปตัส (ร้อยละ 34) และประดู่ป่า (ร้อยละ 31) เมื่อให้เกษตรกรเลือกไม้ป่าที่ต้องการปลูกได้ 3 ชนิด ที่เหลือเป็นไม้อื่น ๆ อีกกว่า 10 ชนิด ทั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังสับสนในความหมายของไม้โตเร็ว ไม้โตช้าอยู่ หรือไม่ก็ยังไม่มีความเข้าใจที่ดีพอ

จากการสอบถามในเชิงลึกพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการปลูกไม้ที่มีราคาแพง และต้องการให้ได้เงินมาใช้ในเร็ววัน เช่น การปลูกไม้ยูคาลิปตัสที่สามารถตัดขายได้ในเวลาเพียง 4 - 5 ปี ขณะที่

หากเป็นไม้สักจะขายได้ราคาดีกว่า มีเกษตรกรอีกประมาณร้อยละ 97 ให้ความสนใจและพร้อมที่จะปลูกไม้ป่าหากรัฐบาลได้มีการส่งเสริมให้ปลูกตามโครงการปลูกต้นไม้เพื่อเป็นทุนระยะยาว ไม้ที่เกษตรกรต้องการปลูกรอง ๆ ลงมา ได้แก่ ยางนา ตะกู ไม้สกุลอะคาเซีย (Acacias) ไม้ ตะแบก แดง สนประดิพัทธ์ สะตอป่า คอแลน และมะขามเปรี้ยว มีเกษตรกรบางรายได้ให้ความสนใจไม้หอมอยู่พอสมควร แต่ขาดข้อมูลทางด้านวิชาการ สำหรับเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในท้องที่จังหวัดสกลนคร และภาคเหนือในท้องที่จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรบางส่วน เช่น ในกลุ่มอินแปงที่อาศัยอยู่รอบ ๆ แนวเขตอุทยานแห่งชาติภูพาน จังหวัดสกลนคร รู้จักการปลูกไม้ป่าแบบไร่นาสวนผสมกันเป็นอย่างดี มีการเรียนรู้การปลูกและการใช้ประโยชน์จากไม้ที่ปลูก ไม่ว่าจะเป็นไม้ยืนต้นหรือไม้พุ่มล้มลุก รวมทั้งการผลิตสินค้าพื้นเมืองออกจำหน่าย มีเกษตรกรบางส่วนเคยเข้าร่วมโครงการปลูกไม้เศรษฐกิจของกรมป่าไม้มาแล้ว จึงได้เรียนรู้ถึงการปลูกและการขยายพันธุ์ไม้ป่าดีพอสมควร ไม้หลักที่มีการกล่าวถึงจะมีไม้โตเร็วจำพวกยูคาลิปตัสเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนั้นเป็นไม้โตช้าพื้นเมือง เช่น พะยูง แดง ยางนา ตะเคียนทอง กะบาก ชิงชัน และสัก เป็นต้น (ไม้โตช้าใช้ประโยชน์ได้ตั้งแต่อายุ 30 ปีขึ้นไป) นอกจากนี้ เกษตรกรยังนิยมปลูกไม้ หวาย และอบเชย เป็นพืชควบที่เสริมรายได้เป็นอย่างดี

แนวคิดเกี่ยวกับเครื่องมือทางการเงิน ประกอบด้วย การออกพันธบัตรต้นไม้ ตัวสัญญาใช้เงิน การแปลงสินทรัพย์เป็นทุน การทำสัญญาจะซื้อจะขาย และหลักประกันตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสนับสนุนให้การแปลงสินทรัพย์เป็นทุน (securitization) ในกรณีของต้นไม้ดำเนินการได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น การออกพันธบัตรต้นไม้ (tree bond) มีความแตกต่างจากการออกพันธบัตรทางการเงินประเภทอื่น ๆ โดยพันธบัตรต้นไม้มีลักษณะพิเศษเฉพาะที่สำคัญ คือ เป็นการลงทุนในด้านของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคมในลักษณะของการส่งเสริมการปลูกป่าเพื่อการอนุรักษ์ ซึ่งการออกพันธบัตรต้นไม้ รัฐทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ออกพันธบัตรและในขณะเดียวกันรัฐก็ทำหน้าที่เป็นผู้ลงทุนในการซื้อพันธบัตรโดยให้เกษตรกรเป็นตัวแทนผู้ถือพันธบัตรต้นไม้ ซึ่งเกษตรกรผู้ถือพันธบัตรมีหน้าที่ในการลงทุน (อาจลงทุนทั้งหมดหรือรัฐสนับสนุนบางส่วน) ปลูกต้นไม้ให้ได้ตามประเภทและขนาดของต้นไม้ที่กำหนดไว้ในพันธบัตร นอกจากนี้ เกษตรกรผู้ถือพันธบัตรต้นไม้ยังสามารถใช้พันธบัตรเป็นหลักประกันการขอกู้เงินจากสถาบันการเงิน อาทิ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ได้อีกด้วย ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับข้อตกลงต่าง ๆ ที่รัฐจะทำกับเกษตรกรและสถาบันการเงินในช่วงเวลาของการออกพันธบัตร

อย่างไรก็ตาม การออกพันธบัตรของรัฐบาลอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติหนี้สาธารณะ พ.ศ. 2548 ที่จะต้องเป็นไปเพื่อเป็นการกู้เงินตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เท่านั้น เช่น เพื่อชดเชยการขาดดุลงบประมาณ หรือเพื่อปรับโครงสร้างหนี้สาธารณะ เป็นต้น นอกจากนี้ แนวคิดเกี่ยวกับการลงทุนในพันธบัตรทั่วไปยังมีความแตกต่างจากพันธบัตรต้นไม้ กล่าวคือ การลงทุน

ในพันธบัตรทั่วไปเป็นการลงทุนโดยเอกชนที่สนใจลงทุนเพื่อหวังผลตอบแทนในอนาคต แต่สำหรับกรณีพันธบัตรต้นไม้ นั้น เป็นการลงทุนโดยรัฐ (เพื่อหวังผลตอบแทนในด้านสิ่งแวดล้อม) ซึ่งมีผู้ครอบครองสินทรัพย์ต้นไม้คือผู้เข้าร่วมโครงการ ด้วยข้อจำกัดทั้งทางแนวคิดและกฎหมายนี้เอง การออกพันธบัตรเพื่อส่งเสริมการปลูกต้นไม้เพื่อเป็นทุนระยะยาวจึงมีข้อจำกัดอย่างมากตามไปด้วย ด้วยเหตุนี้ การเลือกใช้เครื่องมือทางการเงินอื่นเข้ามาทดแทนแนวคิดในการออกพันธบัตรต้นไม้จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการส่งเสริมการปลูกต้นไม้เพื่อเป็นทุนระยะยาว

มูลค่าทางเศรษฐกิจของไม้ยืนต้นผันแปรไปตามชนิด ขนาด และอัตราการเติบโตที่เพิ่มขึ้น โดยได้จำแนกต้นไม้ออกเป็น 4 กลุ่ม อันได้แก่ กลุ่มที่ 1 เป็นไม้ที่มีอัตราการเติบโตเร็ว รอบตัดฟันสั้น มูลค่าของเนื้อไม้ต่ำ เช่น ไม้กระถินเทพณรงค์ อายุโครงการ 15 ปี กลุ่มที่ 2 เป็นไม้ที่มีอัตราการเติบโตปานกลาง รอบตัดฟันยาว มูลค่าของเนื้อไม้ค่อนข้างสูง เช่น ไม้ประดู่ กลุ่มที่ 3 เป็นไม้ที่มีอัตราการเติบโตปานกลาง รอบตัดฟันยาว มูลค่าของเนื้อไม้สูง เช่น ไม้สัก และกลุ่มที่ 4 เป็นไม้ที่มีอัตราการเติบโตช้า รอบตัดฟันยาว มูลค่าของเนื้อไม้สูงมาก โดยต้นไม้ในกลุ่มที่ 2 – 4 ซึ่งมีรอบตัดฟันยาวนาน อายุโครงการ 30 ปีเท่านั้น ทว่าต้นไม้ที่จะนำเข้าโครงการส่งเสริมการปลูกต้นไม้เพื่อประเมินมูลค่าจะต้องมีความหนาแน่น 25 ต้นต่อไร่ และมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเพียงอกระหว่าง 3.0 – 20.0 เซนติเมตรเท่านั้น นั่นคือ ต้นไม้ที่นำเข้าโครงการอาจจะเป็นผลผลิตที่ได้จากการส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจโครงการต่าง ๆ ของกรมป่าไม้ในอดีต หรือเป็นต้นไม้ที่ประชาชนปลูกไว้ก่อนโดยไม่มีโครงการใด ๆ รองรับก็ได้ ธ.ก.ส. ซึ่งเป็นสถาบันทางการเงินของรัฐจะประเมินมูลค่าของต้นไม้ในโครงการเมื่อครบรอบตัดฟัน ตามขนาดของต้นไม้ที่นำเข้าโครงการ พร้อมกับออกใบรับรองทางการเงินให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการ และผู้เข้าร่วมโครงการโดยความเป็นชอบของ ธ.ก.ส. ทำสัญญาจะซื้อจะขายไม้ในโครงการกับ อ.อ.ป. ทั้งนี้ เพื่อสร้างหลักประกันให้แก่เจ้าของต้นไม้ว่าไม้ที่ยืนต้นอยู่สามารถแปลงมูลค่าเป็นสินทรัพย์ได้ นอกจากนี้ ธ.ก.ส. จะจ่ายเงินล่วงหน้าให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการตามมูลค่าของต้นไม้เมื่อครบรอบตัดฟันในอัตราก้าวหน้าแบบขั้นบันได โดยแบ่งการชำระออกเป็นรายงวดๆ ละ 5 ปี โดยงวดที่ 1 เมื่อนำต้นไม้เข้าโครงการครบ 5 ปี ผู้เข้าร่วมโครงการจะได้รับเงินร้อยละ 5 ของมูลค่าไม้เมื่อสิ้นสุดโครงการ งวดที่ 2, 3, 4 และ 5 จ่ายในปีที่ 10, 15, 20 และ 25 ในอัตราร้อยละ 7, 10, 13 และ 15 ของมูลค่าไม้เมื่อสิ้นสุดโครงการตามลำดับ และเมื่อสิ้นสุดโครงการ ผู้เข้าร่วมโครงการโดยความเห็นชอบของ ธ.ก.ส. จะขายไม้ให้กับ อ.อ.ป. ตามสัญญาจะซื้อจะขายที่ทำไว้ล่วงหน้า แล้วคืนเงินให้แก่ ธ.ก.ส. ตามยอดเงินที่ได้รับล่วงหน้าพร้อมดอกเบี้ย ส่วนที่เหลือเป็นของผู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมด

เพื่อให้รัฐสามารถคาดการณ์จำนวนงบประมาณที่ต้องใช้ในการขับเคลื่อนโครงการส่งเสริมปลูกต้นไม้เพื่อเป็นทุนระยะยาว จึงได้นำเอาพื้นที่ของโครงการส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจ 3 ล้านไร่มาเป็นที่การศึกษา โดยกำหนดให้เป็นพื้นที่ของกลุ่มไม้กระถินเทพณรงค์และกลุ่มไม้พะยูงชนิดละ 5 แสนไร่ กลุ่มไม้ประดู่และไม้สักชนิดละ 1 ล้านไร่ รวม 3 ล้านไร่ รัฐต้องใช้งบประมาณ 8.2 หมื่นล้านบาทตลอดโครงการ หรือ 2.8 พันล้านบาทต่อปีสำหรับไม้ขนาดเล็ก (เส้นผ่าศูนย์กลางเพียงอก 3.0 เซนติเมตร)

และ 1.4 แสนล้านบาทตลอดโครงการ หรือ 4.7 พันล้านบาทต่อปี สำหรับไม้ขนาดใหญ่ (เส้นผ่าศูนย์กลางเพียงอก 20.0 เซนติเมตร) อย่างไรก็ตาม การปลูกต้นไม้เป็นการลงทุนระยะยาว ย่อมมีความเสี่ยงสูงกว่าการลงทุนทำกิจการระยะสั้นๆ การจัดการความเสี่ยงควรจะขึ้นอยู่กับสาเหตุแห่งความเสี่ยงนั้น ๆ ความเสี่ยงอันเกิดจากภัยธรรมชาติซึ่งเป็นสิ่งที่มิอาจคาดเดาได้ ควรจัดให้มีระบบประกันความเสี่ยง แต่ความเสี่ยงที่เกิดจากการบริหารจัดการ อาทิ ขาดการดูแลรักษาที่ดี หรือผู้เข้าร่วมโครงการละทิ้งโครงการ ในกรณีนี้ถือว่าผู้เข้าร่วมโครงการต้องรับภาระโดยตรง

2.4.2 การลดอัตราการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้

ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันในอนุสัญญาว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (United Nations Framework Convention on Climate Change หรือ UNFCCC) เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2537 และให้สัตยาบันต่อพิธีสารเกียวโต เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2545 ซึ่งอนุสัญญานี้ได้กำหนดให้ประเทศพัฒนาแล้วส่วนใหญ่ ซึ่งอยู่ในกลุ่ม Annex 1 มีพันธกรณีที่ต้องลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกลง ในขณะที่ประเทศไทยจัดอยู่ในกลุ่มประเทศ Non-Annex 1 ยังไม่มีพันธกรณีในส่วนนี้ หากแต่ต้องดำเนินการต่าง ๆ ในฐานะประเทศที่ลงนามในอนุสัญญาต้องทำ

การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประเทศไทย แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ การประสานยุทธศาสตร์ส่วนกลาง การบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Mitigation) และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Adaptation)

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ได้จัดทำ “แผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศแห่งชาติ พ.ศ. 2553-2562” แผนดังกล่าวมียุทธศาสตร์หลัก 3 ด้าน คือ (1) การสร้างความสามารถในการปรับตัวเพื่อรับมือและลดความเสียหายของผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (2) การสนับสนุนทุกภาคส่วนในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและเพิ่มแหล่งดูดซับก๊าซเรือนกระจกบนพื้นฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน และ (3) การบูรณาการการบริหารจัดการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่มคือ

1) กฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งองค์กรและการบริหารงาน โดยได้มีการออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการดำเนินงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ. 2550 การจัดตั้งองค์กรเพื่อการบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก เป็นองค์การมหาชนโดยการออกพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2550

2) กฎหมายที่เกี่ยวกับการใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์ในการจัดการปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งได้มีการยกย่องพระราชบัญญัติเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม พ.ศ.

3) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลดอัตราการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ (Reducing Emission from Deforestation and Degradation: REDD)

ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวกับการลดอัตราการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ (REDD) ของสหภาพยุโรป มีการออก EU Directive 2003/87/EC ว่าด้วยการริเริ่มแผนงานการค้าการอนุญาตให้ปล่อยก๊าซเรือนกระจกในสหภาพยุโรป ด้วยระบบ EU Emission Trading System (EU ETS) เพื่อให้ประเทศสมาชิกของสหภาพบรรลุเป้าหมายในการลดระดับการปล่อยก๊าซเรือนกระจกโดยมีค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม จัดให้มีการซื้อขายสิทธิการปล่อยก๊าซเรือนกระจกระหว่างบริษัทที่เกี่ยวข้องในราคาต่ำ เป็นการแก้ไขเพิ่มเติม Directive 96/61/EC ต่อมาได้มีการแก้ไขรายละเอียดของ EU ETS อีกหลายฉบับ การออก EU Directive 2008/101/EC โดยการรวมเอากิจกรรมด้านการบินเข้าไปในระบบ EU ETS ด้วย มีเป้าหมายที่จะกำหนดเพดานการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของสาขาอุตสาหกรรมต่าง ๆ ให้ลดลงตามลำดับ หลายมาตรการเกี่ยวข้องกับการชดเชยผ่านการซื้อคาร์บอนเครดิตที่ได้จากประเทศที่สามด้วยการเพิ่มและฟื้นฟูพื้นที่ป่า (Afforestation and Reforestation) หรือลดการทำลายป่า (Deforestation) หรือการชดเชยปริมาณก๊าซเรือนกระจกผ่านกลไกการพัฒนาที่สะอาด (Clean Development Mechanism: CDM)

หลักการในกฎหมายของสหภาพยุโรป กำหนดว่าคาร์บอนเครดิตที่ได้จากประเทศที่สามนั้น EU ETS กำหนดให้ประเทศสมาชิกสามารถนำโครงการลดคาร์บอนจากประเทศที่สามมาใช้ในการอนุญาตปล่อยคาร์บอน โครงการเหล่านี้ต้องได้รับการรับรองภายใต้กลไกการปฏิบัติของพิธีสารเกียวโต (JI) หรือ CDM ที่ดำเนินโครงการในประเทศกำลังพัฒนา

ประเทศไทยจึงอาจได้รับประโยชน์จากการขายคาร์บอนเครดิต อย่างไรก็ตาม ภายใต้กฎกติกาของการซื้อขายคาร์บอนเครดิตนั้น มีข้อกำหนดหลายประการที่อาจเกี่ยวข้องกับสถานะทางกฎหมายของที่ดินและป่าไม้ โดยเฉพาะการลดอัตราการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ (REDD) เนื่องจากการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกโดยการลดอัตราการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้จะเป็นวิธีการที่ทำให้เกิดประสิทธิผลต่อการลงทุนมากที่สุด และการช่วยเหลือประเทศที่กำลังพัฒนาให้ลดอัตราการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ ดังนั้น ประเทศไทยในฐานะที่เป็นประเทศกำลังพัฒนาและมีศักยภาพด้านป่าไม้ จึงควรต้องศึกษาเงื่อนไขต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเข้ามีส่วนร่วมในตลาด International off-set credit (IOC)

2.4.3 โครงการชุมชนไม่มีค่า

ตามที่ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ได้อนุมัติให้มีการขับเคลื่อนโครงการชุมชนไม่มีค่า เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกมีค่าเพื่อใช้เป็นหลักค้าประกันหรือเป็นทรัพย์สินส่วนตัว ที่สามารถปลูกและตัดขายได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งสืบเนื่องจากโครงการใช้ไม้ยืนต้นเป็นหลักค้าประกันทางธุรกิจ ได้มอบหมายให้ สผก. สนับสนุนด้านวิชาการ ดูแลการพัฒนาอาชีพ การใช้ประโยชน์จากต้นไม้ทุกชิ้นส่วน เป็นต้น ในการขับเคลื่อนโครงการชุมชนไม่มีค่า ดำเนินการผ่านกลไกคณะทำงาน 5 คณะ ซึ่ง สผก. เป็นประธานในคณะทำงานในกลไกที่ 4 คือ การขยายผลในพื้นที่ทั่วประเทศ ทั้งนี้ เพื่อขับเคลื่อนเป้าหมายให้เกิดชุมชนไม่มีค่า 2,000 ชุมชนตามเป้าหมายของมติคณะรัฐมนตรี ประกอบด้วย แผนงานการสร้างการรับรู้และเข้าใจในพื้นที่ 6 ภูมิภาค และการส่งเสริมการเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่นำร่อง และการสร้างช่องทางการเพิ่มมูลค่าและหรือส่งเสริมอาชีพเสริมจากการอนุรักษ์ดังมีสาระสำคัญโดยย่อของกิจกรรมการขยายผล ดังนี้

- สำรวจและประเมินข้อมูลเชิงนิเวศของพื้นที่ดำเนินการ
- วิเคราะห์ข้อมูลและดำเนินการประเมินมูลค่าระบบนิเวศที่เกิดจาก function พื้นที่สีเขียว/ชุมชนไม่มีมีค่า
- จัดแผนที่และพิกัดแสดงข้อมูลชุมชนและกิจกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนในพื้นที่สีเขียว/ชุมชนไม่มีมีค่า
- ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ทางตรง/การพัฒนาพัฒนาผลิตภัณฑ์
- การใช้ประโยชน์ทางอ้อม/การดำเนินกิจกรรมการสร้างการมีส่วนร่วม หรือ PES³⁸

สผก. มีแนวคิดในการขับเคลื่อนโครงการชุมชนไม่มีค่า คือ การพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ครอบคลุมการใช้เนื้อไม้ (Use) และที่ไม่ใช่การใช้เนื้อไม้ (Non-Use) โดยให้น้ำหนักกับคุณค่าทางบริการระบบนิเวศ (Ecosystem services) ที่มีมูลค่ามากกว่า (สูงกว่า) เนื้อไม้ มีการนำร่องโครงการธนาคารต้นไม้ (การแปลงสินทรัพย์ (ต้นไม้ยืนต้น) ให้เป็นทุน) ตั้งแต่ปี 2552 เพื่อเป็นการออมระยะยาว เป็นรายได้เสริมในการดำรงชีพ และเป็นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวเพื่อรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมายว่าผู้ปลูกต้นไม้ควรมีรายได้จากแหล่งอื่น ๆ เพื่อการดำรงชีพ ซึ่งผู้ปลูกต้นไม้ที่ได้รับการแปลงสินทรัพย์ ยังอาจใช้สินทรัพย์ดังกล่าวในการดำเนินธุรกรรมด้านการเงินอื่น ๆ รวมทั้งเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันทางการเงินกับสถาบันการเงิน³⁹

³⁸ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน), การขับเคลื่อนชุมชนไม่มีค่า ป่าครอบครัว, 9 สิงหาคม 2562.

³⁹ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ, อ่างแล้วข้างบนนี้.

ด้านการดำเนินงาน สพท. ได้ร่วมกับสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) ได้มีการพัฒนา Application “คู่มือการปลูกไม้มีค่า” เพื่อสนับสนุนโครงการชุมชน ไม้มีค่าและเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการตัดสินใจปลูกไม้มีค่าบนพื้นที่ของเอกชน โดยมีหลักการคือ (1) การแบ่งชั้นคุณสมบัติของพื้นที่ปลูก (2) ชนิดพันธุ์ไม้ที่เหมาะสมกับพื้นที่นั้น ๆ และ (3) ประโยชน์ที่จะได้รับจากการปลูกไม้มีค่า⁴⁰

นอกจากนี้ สพท. ได้ดำเนินกิจกรรมพื้นที่สีเขียวนอกเขตอนุรักษ์ในพื้นที่เอกสารสิทธิ์ หรือ กิจกรรมป่าครอบครัว โดยประเภทพื้นที่ของชุมชนในการดำเนินการจำแนกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) ประเภทกรรมสิทธิ์ อาทิ ที่ดินมีโฉนดที่ดิน และ (2) ประเภทรัฐอนุญาตให้สิทธิทำกิน อาทิ สปก. คทช. เป็นต้น เพื่อดำเนินการเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ โดยมีเป้าหมายว่าผู้ปลูกต้นไม้ควรมีรายได้หลักจากแหล่งอื่น ๆ มุ่งเน้นการสร้างแรงจูงใจให้เป็นแหล่งรายได้เสริมจากการเก็บรักษาต้นไม้ระยะยาว ซึ่งจะเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะทำให้ผู้ดูแลระบบนิเวศ (ผู้ปลูกต้นไม้) มีช่องทางรายได้ที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมพื้นที่สีเขียว⁴¹

⁴⁰ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน), เอกสารนำเสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง การขับเคลื่อนโครงการชุมชนไม้มีค่า ป่าครอบครัว, 8 สิงหาคม 2562.

⁴¹ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ, อ้างแล้วข้างบนนี้.

ข้อสรุปที่ได้จากการสังเคราะห์บทความและงานวิจัยต่าง ๆ

- ❖ หลายประเทศใช้มาตรการในการปลูกป่าเป็นเครื่องมือในการเสริมรายได้ของเกษตรกร การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการฟื้นฟูอุตสาหกรรมป่าไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม้สัก
- ❖ อย่างไรก็ตาม เกือบทุกประเทศยังมีปัญหาในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่
 - กฎหมาย กฎ ระเบียบที่ยังไม่เอื้ออำนวย
 - เทคโนโลยีในการปลูก ตัด นำเคลื่อนที่ ควบคุม ตรวจสอบ และพัฒนาผลิตภัณฑ์
 - มาตรฐานในการประเมินมูลค่าไม้สักในรูปแบบต่าง ๆ (ไม้ซุง ไม้ท่อน ไม้แปรรูป ผลิตภัณฑ์)
 - ระบบการให้สินเชื่อไม่เอื้ออำนวยต่อการลงทุนระยะยาว
 - มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับไม้สัคน้อยมาก
 - ขาดการประเมินความต้องการไม้สักในระยะยาว
- ❖ ประเทศไทยยังมีข้อมูลการปลูกไม้สัคน้อยมาก นอกจากข้อมูลการปลูกโดยภาครัฐ
- ❖ ถึงแม้ว่าจะมีการแก้ไขพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 มาตรา 7 ก็ไม่ได้หมายความว่าจะสามารถแก้ปัญหาการทำไม้และการควบคุมที่เคร่งครัดได้ทั้งหมด
- ❖ ไม่ทราบสถานะด้านพันธุกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งแม่ไม้สักดั้งเดิม
- ❖ ยังมีความต้องการป่าไม้ในประเทศ

สิ่งที่งานวิจัยนี้ต้องการคำตอบเพื่อชี้นำไปสู่ทางเลือกเชิงนโยบาย คือ

- ✓ ปลูกไม้สักเพื่ออะไร
- ✓ ปลูกอย่างไร ใครปลูก
- ✓ มาตรการเสริม กฎหมาย และการเงิน

บทที่ 3

นโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการปลูกและการค้าไม้สัก

การศึกษาความเป็นไปได้ในการปลูกไม้สักและไม้มีค่าในเชิงพาณิชย์ จำเป็นต้องคำนึงนโยบาย กฎหมายที่กำกับดูแลห่วงโซ่อุปทานการทำไม้ ตลอดจนองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบถึงความเป็นไปได้ตาม นโยบายของประเทศ กรอบทางกฎหมาย และแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายหรือการบังคับใช้กฎหมายโดย องค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การส่งเสริมนั้นเกิดประสิทธิผลทั้งในภาคการผลิตและภาคอุตสาหกรรม ในบทนี้จึง ได้ทบทวนนโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทานการทำไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ ไม้สัก เพื่อที่จะเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ร่วมกับสภาพข้อเท็จจริงและสภาพปัญหาที่ได้รับจากการสำรวจ ข้อมูลภาคสนามและการประชุมระดมความคิดเห็น ว่าสาเหตุของปัญหา อุปสรรค หรือข้อจำกัดจากการ บังคับใช้กฎหมายฉบับใดหรือไม่ หรือมีนโยบาย กฎหมาย หรือองค์กรใดที่จะช่วยแก้ไขปัญหาหรือส่งเสริมให้ มีการปลูกไม้สักและไม้มีค่าอื่น ๆ เชิงพาณิชย์

3.1 นโยบายที่เกี่ยวข้อง

3.1.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)¹

ความเป็นมา

นโยบายของรัฐบาลตรวจสอบได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่กำหนดขึ้นเพื่อ เป็นกรอบและแนวทางสำหรับพัฒนาประเทศ การจัดสรรและการจัดการการใช้ทรัพยากรเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ กำลังคน กำลังเงิน ระบบการบริหารของรัฐ เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุง คุณภาพชีวิต สังคม และความเป็นอยู่ของประชาชน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2506-2509) กำหนดเป้าหมายให้รักษาพื้นที่ป่าไม้ไว้ร้อยละ 50 ของพื้นที่ประเทศโดยการ ส่งเสริมให้เอกชนปลูกป่าแต่ก็ไม่ชัดเจนเท่าที่ควร เนื่องจากสภาพป่าไม้ธรรมชาติยังอุดมสมบูรณ์ ประกอบกับรัฐมีนโยบายเร่งรัดพัฒนาประเทศมีการขยายพื้นที่เพาะปลูกพืชเชิงเดี่ยว รวมถึงการให้ สัมปทานป่าไม้ ทำให้ป่าไม้ธรรมชาติถูกทำลายเป็นจำนวนมาก การปลูกป่าจึงมิได้เกิดขึ้นอย่างจริงจัง

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) พบว่าการบุกรุก ทำลายป่าไม้รุนแรงยิ่งขึ้น จากการสำรวจป่าสงวนแห่งชาติที่ถูกราษฎรบุกรุกจำนวน 202 ป่า เนื้อที่ป่า ทั้งหมด 28.8 ล้านไร่ ปรากฏว่า เนื้อที่ป่าถูกบุกรุก 2.2 ล้านไร่ หรือร้อยละ 7.5 ของเนื้อที่ป่าที่สำรวจ

¹ ประกาศ เรื่อง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564), ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 13 ตอนที่ 115 ก, 30 ธันวาคม 2559, หน้า 1.

ทั้งหมด จำนวนราษฎรบุกรุกมีถึงเกือบ 222,775 ราย เนื้อที่ป่าไม้ที่ถูกบุกรุกมากที่สุด ได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและรองลงมา ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ตามลำดับ การสำรวจด้วยภาพถ่ายทางอากาศปี 2514 พบว่าเนื้อที่ป่าไม้ของประเทศมีอยู่ประมาณร้อยละ 57 ของเนื้อที่ทั้งประเทศ แต่จากการสำรวจ โดยใช้ภาพถ่ายดาวเทียมปี 2517 ปรากฏว่ามีพื้นที่ป่าเหลืออยู่ประมาณร้อยละ 37 ของเนื้อที่ทั้งประเทศ แสดงว่าเนื้อที่ป่าถูกทำลายไปประมาณร้อยละ 20 หรือ 63 ล้านไร่ ภายใน 13 ปีลักษณะการบุกรุกทำลายป่าเริ่มด้วยการเข้าไปตัดไม้ใหญ่ของพวกนายทุนค้าไม้เถื่อนก่อน สภาพป่าก็จะกลายเป็นป่าโปร่งที่มีไม้เล็ก หลังจากนั้นราษฎรก็จะเข้าไปตัดไม้เล็กไม้น้อย เข้าไปเผาฟัน ทำถ่านแล้วก็จะปรับให้โล่งเตียนสำหรับใช้เพาะปลูกต่อไป ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 จึงกำหนดเป้าหมายการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไว้หลายประการ สำหรับประเด็นการปลูกป่า มีนโยบายเร่งการปลูกป่าภาครัฐทดแทนให้ได้เพิ่มขึ้นปีละ 0.5 ล้านไร่และลดค่าใช้จ่ายในการปลูกป่าทดแทนให้ต่ำลง โดยเปลี่ยนวิธีการปลูกป่าใหม่ แทนที่จะให้ปลูกโดยองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้แต่ผู้เดียวให้ใช้วิธีการจ้างเหมาให้อเอกชนรับไปทำเป็นรายการและรายพื้นที่ โดยมีหน่วยงานของรัฐต้องจัดหากล้าไม้ให้เพียงพอ ซึ่งจะก่อผลให้สามารถลดต้นทุนต่อหน่วยของการปลูกป่าให้น้อยลง และช่วยเพิ่มการจ้างงานในชนบทอีกด้วย อย่างไรก็ตาม การปลูกป่าทดแทนนี้จะต้องปลูกทั้งในพื้นที่ป่าใหม่ที่จะให้สัมปทานและป่าที่ถูกบุกรุกไปแล้วในส่วนที่เห็นว่าควรจะต้องรักษาสภาพเป็นป่าไว้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525- 2529) กำหนดให้มีแผนพัฒนาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มีการกำหนดมาตรการในการพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ โดยอนุรักษ์และบูรณะป่าต้นน้ำลำธารอย่างเคร่งครัดจำนวน 40 ล้านไร่ โครงการปลูกป่าไม้โตเร็วในพื้นที่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) กำหนดแนวทางดำเนินงานที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ปรับปรุงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติให้ได้ผลมากขึ้นเพื่อการจ้างงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนให้อเอกชนใช้ที่ดินในการปลูกไม้ยืนต้นเพื่อผลทางเศรษฐกิจ สนับสนุนให้องค์กรในระดับท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ชิดกับทรัพยากรธรรมชาติเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มากยิ่งขึ้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ในส่วนที่เกี่ยวกับป่าไม้ จะสร้างความมั่นคงด้านอาหารและพัฒนาพลังงานชีวภาพในระดับครัวเรือนและชุมชน โดยส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกต้นไม้และปลูกป่าโดยชุมชนและเพื่อชุมชนเพิ่มขึ้น กำหนดยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ ป่าไม้ และสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยมุ่งรักษาและฟื้นฟูพื้นที่ป่าและเขตอนุรักษ์

สาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) จัดทำขึ้นบนพื้นฐานของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) ซึ่งเป็นแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน การปรับโครงสร้างประเทศไปสู่ประเทศไทย 4.0 และประเด็นการปฏิรูปประเทศ รวมทั้งได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วน แผนพัฒนาฯ เป็นการแปลงยุทธศาสตร์ระยะยาวซึ่งระบุไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มาสู่การปฏิบัติ มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2559 จนถึงวันที่ 30 กันยายน 2564

ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศภายใต้แผนพัฒนาฯ นี้ มีทั้งสิ้น 10 ยุทธศาสตร์ โดยยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับด้านการป่าไม้ คือยุทธศาสตร์ที่ 4 การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง เช่น การรักษาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติสร้างสมดุลของการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม และส่งเสริมการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ภายใต้ยุทธศาสตร์ดังกล่าวนี้ แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้จึงได้กำหนดแผนงานและโครงการสำคัญที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการส่งเสริมการปลูกไม้เชิงพาณิชย์ คือ โครงการส่งเสริมการปลูกป่าไม้เศรษฐกิจมีค่าระยะยาว

โครงการนี้มีสาระสำคัญ คือ ให้มีการส่งเสริมการปลูกไม้มีค่าทางเศรษฐกิจระยะยาว พัฒนาการปลูกสร้างสวนป่าและระบบการจัดการสวนป่าอย่างยั่งยืน และพัฒนาอุตสาหกรรมไม้มีค่าตลอดห่วงโซ่การผลิตโดยรัฐมีบทบาทในการสนับสนุนและกำหนดมาตรการจูงใจ กำหนดเขตพื้นที่ที่เหมาะสมและมีศักยภาพเชิงภูมินิเวศ พัฒนาตลาดกลางค้าไม้ และพัฒนาระบบโลจิสติกส์การขนส่งไม้ สนับสนุนกลไกทางการเงิน อาทิ พันธบัตรป่าไม้ ธนาคารต้นไม้ หรือกองทุนส่งเสริมการปลูกป่า และสนับสนุนการศึกษาวิจัย ทั้งด้านการพัฒนา คุณภาพสายพันธุ์ และการพัฒนานวัตกรรม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจากไม้ รื้อฟื้นการใช้ประโยชน์จากไม้ในงาน ด้านการอนุรักษ์ การสร้างบ้านเรือน วัด และสถานที่สำคัญ และผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักที่เป็นศิลปะประจำชาติ มีเป้าหมายที่จะเพิ่มพื้นที่ป่าเศรษฐกิจให้ได้ร้อยละ 15 ของพื้นที่ประเทศ โดยมีพื้นที่ป่าอนุรักษ์ร้อยละ 25 การปลูกสร้างสวนป่าเศรษฐกิจซึ่งเป็นไม้ที่มีรอบตัดฟันระยะยาวเป็นโครงการที่ก่อให้เกิดประโยชน์ร่วม ทั้งด้านการสร้างรายได้ การฟื้นฟูระบบนิเวศ และการดูดซับก๊าซเรือนกระจก จึงถือเป็นการดำเนินงานที่สามารถตอบสนองต่อการเติบโตสีเขียวทั้งระดับโลกและระดับประเทศ โดยให้มีการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหลายภาคส่วน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ร่วมกับหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย กรมป่าไม้ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (โครงการมเหสักข์ สักสยามินทร์) สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม สถาบันการศึกษา ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และภาคเอกชน ดำเนินการในรูปคณะทำงาน

เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนากการปลูกไม้เศรษฐกิจทั้งระบบและขับเคลื่อนการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ให้บรรลุผลตามเป้าหมาย

จากการทบทวนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ในอดีตที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่า นโยบายด้านป่าไม้ที่ผ่านมามุ่งดูแลรักษา อนุรักษ์ และฟื้นฟูพื้นที่ป่าเป็นสำคัญ การส่งเสริมให้ภาคเอกชนใช้ที่ดินเพื่อปลูกไม้ยืนต้นในเชิงพาณิชย์เริ่มมีปรากฏในแผนฯ ฉบับที่ 6 (ซึ่งส่งผลให้มีการประกาศใช้บังคับพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 ในเวลาต่อมา) อย่างไรก็ตาม นโยบายด้านการส่งเสริมการปลูกไม้เชิงพาณิชย์ในขณะนั้นยังอยู่ในการกำกับดูแลโดยหน่วยงานรัฐเป็นหลัก

ปัจจุบันอยู่ในระหว่างการใช้บังคับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ซึ่งในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ มีกรอบนโยบายที่สำคัญที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการปลูกไม้มีค่าเชิงพาณิชย์ และมีแผนงานและโครงการที่ส่งเสริมการปลูกไม้มีค่าเชิงพาณิชย์ อย่างเป็นรูปธรรมและครอบคลุมทั้งระบบห่วงโซ่อุปทาน

3.1.2 นโยบายป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ. 2562

ความเป็นมา

นโยบายป่าไม้แห่งชาติและแผนแม่บทพัฒนาการป่าไม้แห่งชาติเป็นกรอบในการขับเคลื่อนการพัฒนากการป่าไม้ของชาติอย่างบูรณาการในทุกภาคส่วน โดยนโยบายป่าไม้แห่งชาติจะเป็นกรอบใหญ่ในการขับเคลื่อนการป่าไม้ของประเทศและถ่ายทอดไปสู่แผนแม่บทพัฒนาการป่าไม้แห่งชาติเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติทั้งในระดับทั้งยุทธศาสตร์ภารกิจและพื้นที่

ในปี พ.ศ. 2527 รัฐบาลได้มีนโยบายในการแก้ไขปัญหารักษาทรัพยากรป่าไม้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ในส่วนของมาตรการระยะยาว เมื่อวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2528 คณะรัฐมนตรีได้มีมติแต่งตั้ง “คณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ” และคณะกรรมการนโยบายแห่งชาติได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการจัดทำร่างนโยบายป่าไม้แห่งชาติซึ่งได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2528 สำหรับนโยบายการป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ. 2528 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การจัดการและพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ สามารถกระทำโดยต่อเนื่องในระยะยาวและประสานสอดคล้องกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติชนิดอื่น เพื่อให้ส่วนราชการและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องได้มีความเข้าใจร่วมกันและถือเป็นแนวทางปฏิบัติอันจะทำให้การพัฒนาป่าไม้เป็นไปอย่างราบรื่น และบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ สำหรับนโยบายการป่าไม้แห่งชาติ ที่ใช้เป็นกรอบการดำเนินงานในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชาติมาจนถึงปัจจุบันที่ประชาชนทราบกันอย่างทั่วไป เช่น การกำหนดให้ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศอย่างน้อยในอัตราร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ

แบ่งเป็นพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ ในอัตราร้อยละ 25 ของพื้นที่ประเทศ และพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ เพื่อการผลิตไม้และของป่าเพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจในอัตราร้อยละ 15 ของพื้นที่ประเทศ เป็นต้น ในการประชุมคณะรัฐมนตรีคราวเดียวกันนี้ ที่ประชุมได้มีมติเห็นชอบแผนยุทธศาสตร์การจัดการพื้นที่ป่าไม้ของชาติแบบบูรณาการ (พ.ศ. 2547-2556) เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามนโยบายการป่าไม้แห่งชาติ โดยมีสาระสำคัญ เช่น กำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศอย่างน้อยในอัตราร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ ให้มีการพัฒนาด้านป่าไม้โดยส่งเสริมการปลูกป่าภาคเอกชนและภาครัฐบาลเพื่อใช้ภายในประเทศ เพื่อประโยชน์ในการอุตสาหกรรมและสนับสนุนให้มีการส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศ ส่งเสริมการปลูกป่าในที่ดินของรัฐ และการปลูกป่าตามหัวไร่ปลายนา หรือปลูกป่ารายย่อยเพื่อประโยชน์ใช้สอยในครัวเรือนกำหนดให้มีสิ่งจูงใจในการส่งเสริมการปลูกป่าภาคเอกชน เป็นต้น

ปัจจุบัน คณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติชุดแรกได้ถูกยกเลิก และมีประกาศระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ. 2560 กำหนดให้มี “คณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ” เรียกโดยย่อว่า “คปช.” มีอำนาจหน้าที่ เช่น จัดทำนโยบายป่าไม้แห่งชาติและยุทธศาสตร์หรือแผนแม่บทเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาป่าไม้ของประเทศ เป็นต้น คปช. ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำร่างนโยบายป่าไม้แห่งชาติและร่างแผนแม่บทพัฒนาการป่าไม้แห่งชาติ โดยเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2562 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบนโยบายป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ. 2562 แล้ว สำหรับร่างแผนแม่บทอยู่ระหว่างการจัดทำ

สาระสำคัญของนโยบายป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ. 2562

นโยบายป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ. 2562 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การกำหนดและขับเคลื่อนนโยบายของประเทศเกี่ยวกับการบริหารจัดการป่าไม้ทั้งระบบ ท้นต่อสถานการณ์และเป็นไปอย่างมีเอกภาพ เกิดดุลยภาพกับการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีมาตรการในการประสาน ติดตาม เฝ้าระวัง และสนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชาติตามกฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้และการดำเนินงานของหน่วยงาน ให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผล และเกิดความยั่งยืน ตลอดจนเพื่อเป็นการน้อมนำศาสตร์พระราชาเป็นแนวทางในการปฏิบัติและตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ชาติแผนการปฏิรูปประเทศและแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติรวมทั้งคำนึงถึงข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการป่าไม้จึงกำหนดนโยบายป่าไม้แห่งชาติ ดังนี้

1) นโยบายด้านการจัดการป่าไม้ มีสาระสำคัญ คือ

- การเชื่อมโยงการทำงานของภาครัฐในการบริหารจัดการป่าไม้ทุกระดับให้มีเอกภาพและประสานกันตามห่วงโซ่การพัฒนา

- กำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศอย่างน้อยในอัตราร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ ซึ่งได้แก่พื้นที่ป่าอนุรักษ์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ของพื้นที่ประเทศ และพื้นที่ป่าเศรษฐกิจและป่าชุมชนไม่น้อยกว่าร้อยละ 15 ของพื้นที่ประเทศ
- การจำแนกพื้นที่ป่าไม้เพื่อการบริหารจัดการในภาพรวมของประเทศและระดับพื้นที่
- ปรับปรุงแนวเขตที่ดินป่าไม้ทุกประเภทของรัฐ
- พัฒนาระบบสารสนเทศทรัพยากรป่าไม้ทั้งในภาพรวมของประเทศและระดับพื้นที่
- ส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทและหน้าที่ให้มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วม
- หยุดยั้งและป้องกันการทำลายทรัพยากรป่าไม้ในที่ดินป่าไม้ของรัฐ
- บริหารจัดการป่าอนุรักษ์เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพรวมทั้งป้องกันภัยธรรมชาติต่าง ๆ และรักษาสภาพธรรมชาติ
- จัดระเบียบและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับการครอบครองหรือใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ของรัฐอย่างเหมาะสมเป็นธรรมภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องและคำนึงถึงผลกระทบต่อระบบนิเวศป่าไม้และสิ่งแวดล้อมจากการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้
- พัฒนากลไกทางเศรษฐศาสตร์และการตลาดเพื่อสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ที่เหมาะสม
- พื้นที่ป่าไม้ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ให้มีความสมบูรณ์โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายในการฟื้นฟูอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง
- ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการป่าชุมชนให้มีประสิทธิภาพ
- พัฒนาการจัดการสัตว์ป่าทั้งระบบ

2) นโยบายด้านการใช้ประโยชน์ผลิตผลและการบริหารจากป่าไม้และอุตสาหกรรมไม้ มี

สาระสำคัญ คือ

- ส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจทั้งในที่ดินของรัฐที่ได้รับการอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ และในที่ดินกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองที่มีใช้ของรัฐให้เพียงพอกับความต้องการใช้ไม้และตอบสนองต่อการใช้ประโยชน์ในทุกภาคส่วน
- ส่งเสริมและสนับสนุนอุตสาหกรรมที่ใช้ผลิตผลจากป่าไม้ครบวงจรในทุกระดับ และพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานทรัพยากรป่าไม้ที่เหมาะสมและเป็นรูปธรรม
- พัฒนาและส่งเสริมการรับรองป่าไม้ตามมาตรฐานการรับรองป่าไม้ให้เป็นที่ยอมรับและได้รับการรับรองทั้งในระดับประเทศและระดับสากล

- ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ประโยชน์การบริการจากป่าไม้อย่างสมดุลยั่งยืน และเกื้อกูลระบบนิเวศ

3) นโยบายด้านการพัฒนาระบบบริหารและองค์กรเกี่ยวกับการป่าไม้ มีสาระสำคัญ คือ

- ปรับปรุงโครงสร้างองค์กรเกี่ยวกับการป่าไม้ให้สามารถบริหารจัดการป่าอนุรักษ์ป่าเศรษฐกิจและป่าชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- พัฒนาศักยภาพหน่วยงานภาครัฐ ให้มีประสิทธิภาพสะดวก รวดเร็ว โปร่งใสโดยนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม
- พัฒนาและส่งเสริมให้มีธรรมาภิบาลในการบริหารงานป่าไม้ทั้งระบบอย่างเป็นรูปธรรม
- พัฒนาบุคลากรภาครัฐที่ปฏิบัติงานด้านทรัพยากรป่าไม้ทุกระดับให้มีความเป็นมืออาชีพในงานป่าไม้มีความเหมาะสมกับตำแหน่งงาน
- กำหนดให้มียุทธศาสตร์หรือแผนการวิจัยภาคป่าไม้ในนโยบายยุทธศาสตร์หรือแผนการวิจัยระดับชาติและ/หรือ พิจารณาจัดตั้งสถาบันวิจัยป่าไม้ในระดับชาติรวมทั้งสนับสนุนและพัฒนางานวิชาการ วิจัย และนวัตกรรมให้ตอบสนองต่อการปฏิรูปทรัพยากรป่าไม้ทั้งระบบ
- ปรับปรุงและพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้และมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของสังคมและสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป
- ให้มีคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติที่จัดตั้งเป็นการถาวรโดยกฎหมาย และให้พิจารณาจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ เพื่อทำหน้าที่ขับเคลื่อนและสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ

กล่าวโดยสรุปคือ นโยบายป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ. 2562 ยังคงมีกรอบการดำเนินงานด้านการกำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศอย่างน้อยในอัตราร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศเช่นเดิม แต่ได้ระบุถึงป่าชุมชนไว้อย่างชัดเจนซึ่งไม่ได้กล่าวไว้ในนโยบายฉบับเดิม นอกจากนี้ ยังมีนโยบายที่มุ่งเน้นด้านการใช้ประโยชน์ผลิตผลและการบริการจากป่าไม้และอุตสาหกรรมไม้ที่มีความครอบคลุมและชัดเจนมากขึ้น ทั้งในแง่ของการส่งเสริมการปลูกในที่ดินของรัฐที่ได้รับอนุญาตให้ใช้ประโยชน์และในที่ดินกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง การส่งเสริมอุตสาหกรรมไม้อย่างครบวงจร การส่งเสริมการรับรองป่าไม้ตามมาตรฐานการรับรองป่าไม้ให้เป็นที่ยอมรับทั้งในระดับประเทศและในระดับสากล ตลอดจนการนำนวัตกรรมมาใช้ในการส่งเสริมและการบริหารจัดการ

3.1.3 นโยบายด้านการอนุรักษ์และควบคุมการทำไม้และอุตสาหกรรมไม้

ด้วยพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 มีเจตนารมณ์ในการควบคุมและการอนุญาตให้ทำไม้ในป่า กำหนดว่า ไม้หวงห้ามมีสองประเภท คือ ประเภท ก. ไม้หวงห้ามธรรมดา ได้แก่ ไม้ซึ่งการทำไม้จะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่หรือได้รับสัมปทาน และประเภท ข. ไม้หวงห้ามพิเศษ ได้แก่ ไม้หายากหรือไม้ที่ควรสงวนซึ่งไม่อนุญาตให้ทำไม้ เว้นแต่รัฐมนตรีจะได้อนุญาตในกรณีพิเศษ

เดิมไม้สักและไม้ยางทั่วไปในราชอาณาจักรไม่ว่าจะขึ้นอยู่ที่ใดเป็นไม้หวงห้ามประเภท ก. ไม้ชนิดอื่นในป่าจะให้ป็นไม้หวงห้ามประเภทใดให้กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา การทำไม้หวงห้ามนั้นให้ทำได้ในสองรูปแบบ คือ ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่หรือได้รับสัมปทาน และต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงหรือในการอนุญาต โดยการอนุญาตนั้น พนักงานเจ้าหน้าที่เมื่อได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีแล้วจะอนุญาตให้ผูกขาดโดยให้ผู้ได้รับอนุญาตเสียเงินค่าผูกขาดให้แก่รัฐบาลตามจำนวนที่รัฐมนตรีกำหนดก็ได้

การอนุญาตโดยวิธีผูกขาดหรือให้สัมปทานสำหรับการทำไม้พื้นหรือไม้เผาถ่านไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม ให้กระทำได้เฉพาะในเขตป่าที่ทางไกลและกันดาร หรือเฉพาะการทำไม้ชนิดที่มีค่าหรือหายาก ผู้ได้รับอนุญาตหรือรับสัมปทานต้องชำระค่าตีตราคัดเลือกไม้เพื่อตัดฟันและค่าภาคหลวงให้กับรัฐ จึงจะสามารถทำไม้ได้ภายใต้เงื่อนไขการอนุญาต การเก็บหาของป่าก็เช่นเดียวกัน

ต่อมาในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2515-2516 ได้มีการอนุญาตให้ทำไม้สักและไม้กระยาเลยในป่า โดยให้สัมปทานในระยะยาวมีกำหนด 30 ปี จำนวน 301 ป่า โดยรัฐบาลจะมีรายได้จากการจัดเก็บค่าตีตราคัดเลือกไม้เพื่อให้ผู้รับสัมปทานตัดฟันและค่าภาคหลวง ต่อมาเกิดอุทกภัยครั้งร้ายแรงในท้องที่บ้านกระทุง อำเภอฟิปปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อปลายเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2531 ประชาชนและสื่อมวลชนได้เรียกร้องให้ยกเลิกสัมปทานทำไม้ รัฐบาลในขณะนั้นซึ่งมีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี จึงได้ออกพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 พ.ศ. 2532 ยกเลิกสัมปทานทำไม้ทั้งหมด โดยมีเหตุผลว่าสภาพป่าไม้ของประเทศถูกทำลายจนทำให้สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติขาดความสมดุลอันจะยังผลให้เกิดภัยพิบัติสาธารณะดังเช่นที่เกิดขึ้นในจังหวัดภาคใต้เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2531 และอาจเกิดขึ้นอีกได้จึงจำเป็นต้องระงับยับยั้งมิให้มีการทำไม้ออกจากป่าและเร่งรัดฟื้นฟูสภาพป่าขึ้นโดยเร็วและรัฐสภาก็ให้ความเห็นชอบโดยอนุมัติให้ใช้พระราชกำหนดดังกล่าว การทำไม้ในประเทศไทยจึงสิ้นสุดลงและผู้รับสัมปทานมีสิทธิได้รับเงินชดเชยความเสียหายภายในขอบเขตที่กำหนดไว้

คณะรัฐมนตรีในการประชุมเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2543 พิจารณาการขออนุญาตส่งไม้สักสวนป่าออกจำหน่ายต่างประเทศและการขอยกเว้นพิกัดอัตราอากรขาออก ตามที่กระทรวงเกษตรและ

สหกรณ์เสนอ แล้วมีมติอนุมัติให้องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.) ส่งไม้สักสวนป่าออกจำหน่ายต่างประเทศได้ โดยให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการในการอนุญาตให้ส่งออกไม้สวนป่า และหลักเกณฑ์วิธีการป้องกันการตัดไม้สวนรอย พร้อมกับพิจารณาออกใบอนุญาตให้ส่งออกไม้สวนป่า ทั้งนี้ เป็นไปตามมติที่ประชุมร่วมระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงการคลัง และกระทรวงพาณิชย์ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2542 สำหรับกรณีการขอยกเว้นพิกัดอัตราอากรขาออก กรมศุลกากรได้มอบหมายให้คณะกรรมการพิกัดอัตราศุลกากรพิจารณา หากคณะกรรมการพิกัดอัตราศุลกากรมีมติเห็นชอบ กรมศุลกากรจะยกเว้นการประกาศกระทรวงการคลังนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป

กระทรวงพาณิชย์ได้มีคำสั่งที่ 133/2543 ลงวันที่ 7 กรกฎาคม 2543 มอบอำนาจให้อธิบดีกรมป่าไม้เป็นผู้พิจารณาอนุญาตส่งออกไม้สวนป่าทุกชนิด เพื่อให้เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 11 มกราคม 2543 ซึ่งได้มีมติอนุมัติให้องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.) ส่งไม้สักสวนป่าออกไปจำหน่ายต่างประเทศได้ โดยให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการอนุญาตการส่งออก หลักเกณฑ์วิธีการป้องกันการตัดไม้สวนรอย พร้อมกับพิจารณาอนุญาตส่งออกไม้สวนป่าทุกชนิด ตามข้อเสนอของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งตามขั้นตอนการปฏิบัติตามคำสั่งนี้ กรมป่าไม้จะต้องออกประกาศ/ระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการในการอนุญาตส่งออกไม้สวนป่า และหลักเกณฑ์วิธีการตัดไม้สวนรอยให้เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวเสียก่อนจึงจะพิจารณาอนุญาตให้ส่งออกได้

จากการทบทวนนโยบายข้างต้น จะพบว่ากฎหมายว่าด้วยป่าไม้เป็นกฎหมายที่ควบคุมเกี่ยวกับการทำไม้ ซึ่งในอดีตนโยบายด้านการป่าไม้ มุ่งเน้นเรื่องการอนุรักษ์และควบคุมการทำไม้เป็นสำคัญ เพื่อป้องกันและแก้ไขการบุกรุกทำลายป่า ดังนั้น กฎหมายจึงมีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการกำหนดให้ไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจที่ขึ้นในที่ดินประเภทอื่นที่ไม่ใช่ป่าเป็นไม้หวงห้าม ทำให้การทำไม้และการเคลื่อนย้ายไม้ในที่ดินดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้มาตรการควบคุมตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้

แต่ปัจจุบันนโยบายด้านการป่าไม้เปลี่ยนแปลงไป โดยมุ่งเน้นการปลูกต้นไม้เพื่อประโยชน์ด้านเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น

ด้วยนโยบายด้านการป่าไม้ที่เปลี่ยนแปลงไป คณะรัฐมนตรี ในการประชุมเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2561 จึงมีมติเห็นควรยกเลิก มาตรา 7 ในพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ให้ถือว่าไม้ทุกชนิดที่ปลูกในที่ดินกรรมสิทธิ์ไม่จัดเป็นไม้หวงห้าม ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484

อีกต่อไป เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ต้องการทำให้เกิดพื้นที่ “ป่าเศรษฐกิจ” ที่ปลูกได้ ตัดได้ ขายได้” ทั้งยังแก้ปัญหากรณีไม้มีค่าโค่นทับบ้านสามารถตัดได้โดยไม่ต้องรอเจ้าหน้าที่

ต่อมาเมื่อวันที่ 16 เมษายน 2562 จึงได้มีการประกาศใช้บังคับพระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2562 กฎหมายว่าด้วยป่าไม้ได้มีการปรับปรุงให้การทำไม้และการเคลื่อนย้ายไม้เป็นไปได้อย่างสะดวก ไม่เกิดภาระแก่ประชาชน ทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมอุตสาหกรรมไม้ และการบริหารจัดการด้านการป่าไม้ให้มีประสิทธิภาพ มีสาระสำคัญ คือ การกำหนดให้ไม้ที่ขึ้นในที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์ หรือสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดินไม่เป็นไม้หวงห้าม หรือไม้ที่ปลูกขึ้นในที่ดินที่ได้รับอนุญาต ให้ทำประโยชน์ตามประเภทหนังสือแสดงสิทธิที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี ให้ถือว่าไม่เป็นไม้หวงห้าม ตลอดจนมีบทบัญญัติที่เป็นการส่งเสริมการปลูกไม้ในเชิงพาณิชย์ เช่น บทบัญญัติว่าด้วยการออกหนังสือรับรองไม้ เป็นต้น (รายละเอียดปรากฏตามหัวข้อ 3.2.2)

สำหรับกรณีการควบคุมการส่งออกไม้สักสวนป่า ซึ่งเดิมอนุญาตให้ อ.อ.ป. ส่งออกได้เพียงรายเดียวเท่านั้น ปัจจุบันอยู่ระหว่างการทบทวนมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว เพื่อให้ผู้ประกอบการทุกรายมีสิทธิขออนุญาตส่งออกได้

3.1.4 นโยบายด้านการส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจ

ในปี พ.ศ. 2535 มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 โดยกฎหมายมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 14 มีนาคม 2535 เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้มีการปลูกสร้างสวนป่าเพื่อการค้าในที่ดินของรัฐและของเอกชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น แต่พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2584 ที่ใช้บังคับอยู่นั้นไม่มีบทบัญญัติรองรับการทำไม้หวงห้ามที่ได้จากการปลูกสร้างสวนป่า จึงจำเป็นต้องตรากฎหมายว่าด้วยสวนป่าเป็นกฎหมายเฉพาะ

เดิม การขึ้นทะเบียนสวนป่ากำหนดให้ขึ้นทะเบียนได้เฉพาะไม้หวงห้ามตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้เท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อให้การทำไม้ดังกล่าวสะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้นแต่ยังคงสามารถจัดให้มีหลักฐานเพื่อรับรองแหล่งที่มาของไม้ อันเป็นการส่งเสริมและสร้างความเชื่อมั่นในการซื้อขายไม้ในเชิงพาณิชย์ และส่งเสริมและดำรงรักษาอาชีพการทำไม้ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของประเทศไว้

อย่างไรก็ตาม กฎหมายว่าด้วยสวนป่า ยังคงมีบทบัญญัติบางประการที่ไม่เหมาะสม และเป็นอุปสรรคต่อการสนับสนุน และส่งเสริมให้มีการปลูกสร้างสวนป่า โดยเฉพาะการที่กฎหมายจำกัดประเภทของที่ดินที่จะขึ้นทะเบียนสวนป่าไว้เฉพาะกรณีการปลูกและบำรุงรักษาต้นไม้ที่เป็นไม้หวงห้ามตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ และได้กำหนดให้ที่ดินที่มีใบอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ให้ทำสวนป่าสามารถนำมาขึ้นทะเบียนเป็นสวนป่าได้ ประกอบกับปัญหาอุปสรรคในการแปรรูปไม้ และการออก

ใบรับรองไม้ที่ได้มาจากการทำสวนป่า และความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับสถานะของสัตว์ป่าหรือของป่าในสวนป่า

ในปี พ.ศ. 2558 จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 เป็นพระราชบัญญัติสวนป่า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2558 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 22 พฤศจิกายน 2559 เป็นต้นมา โดยได้มีการแก้ไขหลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนสวนป่า การแปรรูปไม้ในสวนป่า ตลอดจนการเก็บหา ค้า มีไว้ในครอบครอง หรือนำเคลื่อนที่ซึ่งของป่าในสวนป่า การออกใบสำคัญรับรองการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน และปรับปรุงมาตรการในการกำกับดูแล และแก้ไขเพิ่มเติมบทกำหนดโทษให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อเป็นมาตรการในการส่งเสริมและจูงใจให้มีการปลูกสร้างสวนป่าควบคู่ไปกับการบริหารจัดการพื้นที่ป่าไม้ของประเทศให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

สาระสำคัญในการแก้ไขกฎหมายว่าด้วยสวนป่าที่เกี่ยวข้องกับการทำไม้ เช่น การเพิ่มประเภทที่ดินที่จะขอขึ้นทะเบียนเป็นสวนป่าโดยให้ที่ดินที่รัฐอนุญาตให้ใช้ประโยชน์บางประเภทสามารถนำมาขึ้นทะเบียนสวนป่าได้ การปรับปรุงชนิดพันธุ์ที่สามารถนำมาขึ้นทะเบียนสวนป่าได้ โดยกำหนดไว้ 58 ชนิดพันธุ์ การอนุญาตให้ทำการแปรรูปไม้สวนป่าในสถานที่ที่ขึ้นทะเบียนเป็นสวนป่าได้ตามกฎหมายนี้ โดยไม่ต้องดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ การขออนุญาตใบสำคัญรับรองการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืนจากกรมป่าไม้ เป็นต้น (รายละเอียดปรากฏตามหัวข้อ 3.2.3)

นอกจากการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยสวนป่า ด้วยกรอบนโยบายในการส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจที่ปรากฏในแผนพัฒนา แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ทำให้นโยบายด้านการอนุรักษ์และควบคุมการทำไม้และอุตสาหกรรมไม้มีความผ่อนคลายมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากการการแก้ไขกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น

3.1.5 นโยบายการขับเคลื่อนโครงการชุมชนไม้มีค่า

ตามที่รัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้แถลงนโยบายรัฐบาลเมื่อวันที่ 12 กันยายน 2557 โดยได้กล่าวนโยบายข้อ 9 การรักษาความมั่นคงและฐานทรัพยากร และการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ซึ่งหนึ่งในมาตรการสำคัญคือการปลูกไม้มีค่าทางเศรษฐกิจในพื้นที่เอกชน

ในวันที่ 18 กันยายน 2561 คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติ ดังนี้

1) เห็นชอบการขับเคลื่อนโครงการชุมชนไม้มีค่า เพื่อให้ประเทศไทยมีชุมชนไม้มีค่า 20,000 ชุมชนใน 10 ปี รวมทั้งมีการปรับปรุงร่างกฎหมาย กฎ หรือระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการชุมชนไม้มีค่าเพื่อไปสู่ผลสัมฤทธิ์ โดยมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) กรมป่าไม้ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นหน่วยงานหลักในการบูรณาการการขับเคลื่อนโครงการชุมชนไม้มีค่า และมอบหมายหน่วยงานต่าง ๆ ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง ตามที่สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ เสนอ และให้สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องให้ถูกต้องเป็นไปตามขั้นตอนของกฎหมาย ระเบียบ และหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องต่อไป

2) ให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณา กำหนดแนวทางในการส่งเสริมการปลูกไม้มีค่าในพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีความพร้อมและมีศักยภาพให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ในภาพรวมของประเทศและเป็นการเพิ่มรายได้ของประชาชน ทั้งนี้ ให้พิจารณาถึงการปลูกป่าในพื้นที่เขาหัวโล้นและพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมด้วย โดยให้พิจารณากำหนดเงื่อนไขหรือหลักเกณฑ์ให้ถูกต้องและเหมาะสมด้วย

เพื่อให้การขับเคลื่อนโครงการชุมชนไม้มีค่าให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม และเป็นไปด้วยความเรียบร้อย เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2561 จึงมีคำสั่งคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศที่ 9/2561 แต่งตั้งคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนโครงการชุมชนไม้มีค่า ภายใต้คณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ โดยมีนายสนธิ อักษรแก้ว เป็นประธานอนุกรรมการ และมีเลขาธิการคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ อธิบดีกรมป่าไม้ ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ และผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นรองประธานอนุกรรมการ

เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2561 จึงได้มีคำสั่งคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนโครงการชุมชนไม้มีค่า ที่ 1/2561 แต่งตั้งคณะทำงาน 5 คณะ เพื่อดำเนินการ 5 กลไกหลัก ได้แก่

- (1) การปลดล็อกทางกฎหมายและมาตรการที่เกี่ยวข้อง
- (2) การเพาะพันธุ์ ขยายพันธุ์กล้าไม้มีค่าทางเศรษฐกิจสูง
- (3) การวิจัยเพื่อสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืน
- (4) การขยายผลในพื้นที่ทั่วประเทศ
- (5) การประเมินมูลค่า การตลาด และการแปรรูป

ทั้งนี้ ผลการดำเนินงานของคณะทำงานทั้ง 5 กลไกดังกล่าวนี้ให้นำมารายงานต่อคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนโครงการชุมชนไม้มีค่า เพื่อรายงานต่อประธานกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศต่อไป

3.1.6 นโยบายด้านการค้าไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ระหว่างประเทศ

ด้วยนานาประเทศ ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการต่อสู้กับการค้าไม้ที่ตัดมาโดยผิดกฎหมาย จึงได้ออกมาตรการภายในประเทศของตนเพื่อบังคับแต่ผู้นำเข้าภายในประเทศให้ซื้อไม้ที่ถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น สหภาพยุโรป จึงได้ออกกฎระเบียบว่าด้วยไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ (EU Timber Regulation: EUTR) มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 3 มีนาคม 2556 โดยกำหนดให้ผู้นำเข้าสินค้าไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ในสหภาพยุโรป มีหน้าที่ต้องตรวจสอบความถูกต้องตามกฎหมายของสินค้าไม้ที่นำเข้า สำหรับประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศคู่ค้าที่ส่งออกสินค้าไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ไปยังสหภาพยุโรป จะต้องแสดงหลักฐานแสดงความถูกต้องตามกฎหมายและแหล่งที่มาของไม้เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้นำเข้าสหภาพยุโรป มิฉะนั้น ผู้นำเข้าอาจตัดสินใจไม่ซื้อสินค้าไม้และผลิตภัณฑ์ไม้จากประเทศไทย เนื่องจากมีความเสี่ยงว่าจะถูกตรวจจับและลงโทษในสหภาพยุโรป ในขณะเดียวกัน เพื่อลดความเสี่ยงในการตรวจสอบสินค้าในสหภาพยุโรปซึ่งเป็นตลาดปลายทาง สหภาพยุโรปได้เสนอแนวทางการจัดทำข้อตกลงเป็นหุ้นส่วนด้วยความสมัครใจ (Voluntary Partnership Agreement: VPA) ในการบังคับใช้กฎหมายป่าไม้ ธรรมชาติ และการค้า (Forest Law Enforcement, Governance and Trade: FLEGT) เพื่อให้ประเทศได้มีโอกาสในการเจรจาเพื่อจัดทำระบบประกันความถูกต้องตามกฎหมาย (Timber Legality Assurance System: TLAS) ซึ่งอยู่บนพื้นฐานกฎหมายที่ใช้บังคับภายในประเทศและระบบการควบคุมจัดการที่มีอยู่ในภายในประเทศ เพื่อใช้บังคับแก่ไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ก่อนที่จะส่งออกไปยังสหภาพยุโรป หาก TLAS ที่จัดทำขึ้นสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพจนเป็นที่ยอมรับของสหภาพยุโรป สินค้าไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ที่ผ่านกระบวนการของ TLAS ที่ส่งออก จะได้รับใบอนุญาต FLEGT เพื่อกำกับสินค้าไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ที่จะนำเข้าสู่ตลาดยุโรป

ในประเทศไทย รัฐบาลได้มีแนวนโยบายที่จะป้องกันมิให้เกิดการตัดไม้ทำลายป่าเช่นกัน และในขณะเดียวกันก็ได้ส่งเสริมการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับมาตรฐานสินค้าของไทยและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างชาติ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงได้จัดทำร่างกรอบการเจรจาจัดทำ VPA ในการบังคับใช้กฎหมายป่าไม้ ธรรมชาติ และการค้าระหว่างประเทศไทยกับสหภาพยุโรป และนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2555 สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี จึงมีหนังสือด่วนที่สุด ที่ นร 0503/ว(ล)29673 ขอให้กระทรวงการคลัง กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม สำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา และสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้พิจารณาและให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี

ในวันที่ 11 ธันวาคม 2555 คณะรัฐมนตรีจึงได้ประชุมเรื่อง กรอบการเจรจาจัดทำข้อตกลงเป็นหุ้นส่วนด้วยความสมัครใจ (VPA) ในการบังคับใช้กฎหมายป่าไม้ ธรรมชาติ และการค้า (FLEGT) ระหว่างประเทศไทยกับสหภาพยุโรป (EU) โดยคณะรัฐมนตรีมีมติ

1) เห็นชอบกรอบการเจรจาการจัดทำข้อตกลงเป็นหุ้นส่วนด้วยความสมัครใจ (Voluntary Partnership Agreement: VPA) ในการบังคับใช้กฎหมายป่าไม้ ธรรมชาติ และการค้า (Forest Law Enforcement, Governance and Trade: FLEGT) ระหว่างประเทศไทยกับสหภาพยุโรป (European Union: EU) เพื่อขอความเห็นชอบต่อรัฐสภาต่อไป ตามที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสนอ โดยสาระสำคัญของกรอบการเจรจา มีดังนี้

- 1.1) การกำหนดค่านิยามและกรอบสินค้าประเภทไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ของประเทศไทย
- 1.2) กำหนดการรับรองแหล่งที่มาของไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ที่ประเทศไทยส่งออกสู่ตลาดสหภาพยุโรป
- 1.3) การปรับปรุงและกำหนดหลักเกณฑ์และระเบียบปฏิบัติในการรับรองแหล่งที่มาของไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ให้โปร่งใส มีประสิทธิภาพ ไม่สร้างภาระต้นทุนที่ไม่เหมาะสม และอำนวยความสะดวกทางการค้าเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย รวมทั้งการลดอุปสรรคทางการค้าของสินค้าไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ของประเทศไทยให้มากที่สุด เพื่อขยายการส่งออกสินค้าประเภทนี้ของไทยอย่างยั่งยืน
- 1.4) ให้มีมาตรการป้องกันและเยียวยาสำหรับผู้ประกอบอุตสาหกรรมไม้ประเทศไทยที่ได้รับผลกระทบจากกฎระเบียบการทำ VPA
- 1.5) ให้มีกลไกการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- 1.6) ให้มีมาตรการช่วยเหลือจากสหภาพยุโรป เช่น การสนับสนุนจากสหภาพยุโรปให้ใช้สินค้าไม้ของประเทศไทย ผ่านทางการจัดซื้อจัดจ้างที่คำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Green Procurement) การเสริมสร้างขีดความสามารถของผู้ประกอบการด้านอุตสาหกรรมไม้ของประเทศไทย โดยเฉพาะผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม เป็นต้น
- 1.7) ให้มีการเจรจาเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทยในภาพรวม

2) ให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรับความเห็นของกระทรวงการต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เกี่ยวกับกรณีที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแจ้งว่า อาจต้องมีการแก้ไขกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับ VPA อีกทั้งการกำหนดให้ต้องมีการรับรองว่าสินค้าไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ได้มาโดยถูกกฎหมายอาจมีผลกระทบการส่งออกไม้ของประเทศซึ่งเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจหรือสังคมอย่างกว้างขวาง กรณีจึงเข้าลักษณะเป็นหนังสือสัญญาที่ต้องได้รับความ

เห็นชอบของรัฐสภาตามมาตรา 190 วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ดังนั้น ก่อนดำเนินการเพื่อทำ VPA จึงต้องมีการให้ข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นของประชาชน รวมทั้งเสนอกรอบการเจรจาต่อรัฐสภาเพื่อขอความเห็นชอบตามมาตรา 190 วรรคสามของรัฐธรรมนูญฯ ด้วย นอกจากนี้ ให้กรมป่าไม้ดำเนินการพัฒนาระบบการตรวจสอบและการออกใบรับรองเกี่ยวกับไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ที่ได้มาตรฐานและมีความน่าเชื่อถือ ควบคู่กับการเจรจาการจัดทำ VPA และให้การสนับสนุนการสร้างความพร้อมแก่ผู้ประกอบการ รวมทั้งสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อเพิ่มศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการไทย ไปพิจารณาดำเนินการด้วย

3) เห็นชอบตามที่รองนายกรัฐมนตรี (นายปลอดประสพ สุรัสวดี) เสนอ โดยให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการป่าไม้เชิงอนุรักษ์ ป่าไม้เชิงพาณิชย์ และป่าไม้ชุมชนเพื่อรองรับการดำเนินการตามกรอบเจรจาดังกล่าว โดยให้นำโครงการ 800 ล้านกล้า 80 พรรษามหาราชนี มาร่วมพิจารณาด้วย

เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2556 รัฐสภาจึงได้มีมติเห็นชอบกรอบการเจรจาเข้าทำ VPA กับสหภาพยุโรป โดยให้กรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ กรมป่าไม้จึงได้จัดตั้งสำนักงานเลขานุการไทย อียู เฟล็กที (Thai-EU FLEGT Secretariat Office: TEFSO) เพื่อทำหน้าที่ประสานงาน และดำเนินงานด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับ FLEGT ในประเทศไทยการเจรจาเข้าทำ VPA จึงเริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2556

ต่อมา เนื่องจากมีคณะรัฐมนตรีชุดใหม่และอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ กรมสนธิสัญญาและกฎหมายได้เสนอแนะให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสนอกรอบการเจรจา ทำที่ของประเทศไทยในการเจรจาสำหรับการจัดทำ VPA และการประชุมผู้เชี่ยวชาญร่วมของไทยและสหภาพยุโรป พร้อมทั้งเสนอองค์ประกอบการของคณะผู้แทนไทยสำหรับการเจรจาข้อตกลง และการเข้าร่วมประชุมดังกล่าวให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาเห็นชอบให้ดำเนินการเจรจา VPA เนื่องจากการเจรจาดังกล่าวเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและมีผลผูกพันในระยะยาวจึงต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงได้เสนอเรื่องดังกล่าวต่อคณะรัฐมนตรี โดยเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2559 คณะรัฐมนตรีจึงได้ประชุมเรื่อง การเจรจาการจัดทำข้อตกลงเป็นหุ้นส่วนด้วยความสมัครใจในการบังคับใช้กฎหมายป่าไม้ ธรรมชาติ และการค้าระหว่างประเทศไทยกับสหภาพยุโรป โดยมีมติ ดังนี้

1) เห็นชอบกรอบการเจรจาและท่าทีการเจรจาจัดทำ FLEGT VPA ระหว่างประเทศไทยกับสหภาพยุโรป และหลักการในการดำเนินการตามกรอบการเจรจาจัดทำ VPA โดยกรอบการเจรจาและท่าทีดังกล่าวจะใช้เป็นแนวทางในการจัดทำ VPA ซึ่งหาก VPA สำเร็จจนประเทศไทยได้รับสิทธิในการออกใบรับรองเฟล็กที (FLEGT License) จะช่วยให้ผู้ส่งออกสินค้าไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ของไทยสามารถส่งสินค้า

ไปยังสหภาพยุโรปได้สะดวก และขยายโอกาสทางการค้าของประเทศไทยในการดำเนินงาน FLEGT ระหว่างประเทศไทยกับสหภาพยุโรป ตามที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสนอ

2) ให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรับความเห็นของกระทรวงพาณิชย์ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสำนักงาน ก.พ.ร. เกี่ยวกับเรื่องการให้มีมาตรการช่วยเหลือจากสหภาพยุโรปฯ เช่น การสนับสนุนให้ใช้สินค้าไม้ของไทยผ่านการจัดซื้อจัดจ้างที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม (Green Procurement) อาจเป็นประเด็นที่เชื่อมโยงกับเรื่องการเข้าสู่ตลาดในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ และการเปิดเสรีสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จึงควรหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงการคลัง เพื่อพิจารณาทำทึในการเจรจาอย่างรอบคอบต่อไป และควรเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นต่อการประกอบการเจรจานั้นด้วย เพื่อให้การเจรจามีความสมบูรณ์และเป็นที่ยอมรับ ตลอดจนเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับผู้ที่มีผลกระทบ หรือมีภาระความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น รวมทั้งผู้ที่จำเป็นต้องปรับตัวต่อหลักเกณฑ์ที่จะถูกกำหนดขึ้นภายหลังการจัดทำข้อตกลงและมีผลบังคับใช้แล้ว นอกจากนี้ การดำเนินการด้านธุรการและสนับสนุนการปฏิบัติงานของคณะกรรมการต่าง ๆ ในการอำนวยความสะดวกในการเจรจาทุกระดับ ประสานงานจัดการประชุม ปฏิบัติงานร่วมหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการ Thai-EU FLEGT VPA อาจกำหนดให้สำนักแผนงานและสารสนเทศดำเนินการ และการดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจสอบออกใบรับรองเฟลิกท์ (FLEGT License) ในระยะแรก อาจกำหนดให้กองการอนุญาต กรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรับผิดชอบงานดังกล่าว โดยไม่จำเป็นต้องจัดตั้งส่วนราชการขึ้นใหม่ ไปพิจารณาดำเนินการต่อไปด้วย

3) สำหรับค่าใช้จ่ายในการประชุมตามกระบวนการเจรจา ที่จะเกิดขึ้นในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ให้ใช้จ่ายจากงบประมาณของกรมป่าไม้ที่ได้รับจัดสรรไว้ภายใต้โครงการความร่วมมือการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อเชื่อมโยงภูมิภาคและเศรษฐกิจโลก ส่วนภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 เห็นควรให้กรมป่าไม้จัดทำแผนการปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายงบประมาณ เพื่อเสนอขอตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปีตามความจำเป็นและเหมาะสมตามขั้นตอนต่อไป ตามความเห็นของสำนักงบประมาณ

ปัจจุบัน ประเทศไทยอยู่ระหว่างการพิจารณาเนื้อหาใน VPA และจัดทำร่างภาคผนวกของ VPA โดยมีเป้าหมายที่จะลงนาม VPA ในปี 2563

3.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

3.2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ภายใต้บทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ การส่งเสริมเกษตรกร และการจัดให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากการส่งเสริมในด้านเศรษฐกิจ ดังนี้

มาตรา 43 ให้บุคคลและชุมชนมีสิทธิ (2) จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ โดยสิทธิของบุคคลและชุมชนดังกล่าว หมายความว่ารวมถึงสิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการดังกล่าวด้วย

มาตรา 57 รัฐต้อง (2) อนุรักษ์ ค้ำครอง บำรุงรักษา พื้นฟู บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุล และยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์ จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 70 รัฐพึงส่งเสริมและให้ความคุ้มครองชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ให้มีสิทธิดำรงชีวิตในสังคมตามวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิมตามความสมัครใจได้อย่างสงบสุข ไม่ถูกรบกวน ทั้งนี้ เท่าที่ไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ หรือสุขภาพอนามัย

มาตรา 73 รัฐพึงจัดให้มีมาตรการหรือกลไกที่ช่วยให้เกษตรกรประกอบเกษตรกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้ผลผลิตที่มีปริมาณและคุณภาพสูง มีความปลอดภัย โดยใช้ต้นทุนต่ำ และสามารถแข่งขันในตลาดได้ และพึงช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากไร้ให้มีที่ทำกินโดยการปฏิรูปที่ดิน หรือวิธีอื่นใด

มาตรา 75 รัฐพึงจัดระบบเศรษฐกิจให้ประชาชนมีโอกาสได้รับประโยชน์จากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปพร้อมกันอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จัดการผูกขาดทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม และพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประชาชนและประเทศ

รัฐต้องไม่ประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกับเอกชน เว้นแต่กรณีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ การรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม การจัดให้มีสาธารณูปโภคหรือการจัดทำบริการสาธารณะ

รัฐพึงส่งเสริม สนับสนุน ค้ำครอง และสร้างเสถียรภาพให้แก่ระบบสหกรณ์ประเภทต่าง ๆ และกิจการวิสาหกิจขนาดย่อมและขนาดกลางของประชาชนและชุมชน

ในการพัฒนาประเทศ รัฐพึงคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุกับการพัฒนา
ด้านจิตใจและความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชน ประกอบกัน

3.2.2 กฎหมายด้านการควบคุมการทำไม้และอุตสาหกรรมไม้

การทำไม้และอุตสาหกรรมไม้ อยู่ภายใต้บังคับที่จะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามข้อกำหนดที่
บัญญัติไว้ในกฎหมายต่าง ๆ ได้แก่

- (1) พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507
- (2) พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484
- (3) พระราชบัญญัติเลื่อยโซ่ยนต์ พ.ศ. 2545
- (4) พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535
- (5) พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562
- (6) พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าขาออก พ.ศ. 2503
- (7) พระราชบัญญัติการส่งออกป็นอกและการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ.
2522
- (8) พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560

1) พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507²

พระราชบัญญัตินี้ เป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาสภาพป่าไม้ ของป่า หรือ
ทรัพยากรธรรมชาติอื่นในบริเวณที่สงวนให้มีสภาพความอุดมสมบูรณ์อยู่ต่อไปโดยการกำหนดเขตที่ดิน
ให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ การกำหนดให้บริเวณใดเป็นป่าสงวนแห่งชาติเป็นอำนาจของรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่จะออกกฎกระทรวงกำหนดเขตป่าสงวนแห่งชาติ กฎกระทรวงดังกล่าว
จะต้องมีแผนที่แสดงแนวเขตป่าที่กำหนดเป็นป่าสงวนแห่งชาตินั้นแนบท้ายกฎกระทรวงด้วย การ
เปลี่ยนแปลงเขตหรือการเพิกถอนป่าสงวนแห่งชาติป่าใดก็ต้องออกเป็นกฎกระทรวงเช่นเดียวกัน

ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ห้ามมิให้บุคคลใดยึดถือครอบครอง ทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยใน
ที่ดิน รวมถึงการทำไม้ (มาตรา 14) ดังนั้น หากบุคคลใดประสงค์จะทำไม้ออกจากที่ป่าสงวนแห่งชาติ
จะต้องได้รับอนุญาตให้ทำประโยชน์หรืออยู่อาศัย (มาตรา 16, 16 ทวิ และ 16 ตริ) หรือกระทำการใน
เขตป่าสงวนแห่งชาติ (มาตรา 20) นอกจากนี้จะต้องได้รับอนุญาตให้ทำไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติด้วย
สำหรับกรณีที่เป็นไม้หวงห้ามการอนุญาตให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ (มาตรา 14(2)) และ

² พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 81 ตอนที่ 38, วันที่ 28 เมษายน 2507, หน้า 263.

สำหรับกรณีเป็นไม้ที่มีใช้ไม้หวงห้ามการอนุญาตให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ (มาตรา 15)

พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2559³ ปรับปรุงสาระบางส่วนของพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ให้มีคณะกรรมการควบคุมและรักษาป่าสงวนแห่งชาติประจำจังหวัด เพื่อกำหนดมาตรการที่จำเป็นในการควบคุมดูแล การส่งเสริมการปลูกป่า และการฟื้นฟูสภาพป่าสงวนแห่งชาติ และกำหนดให้มีคณะกรรมการพิจารณาการใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เพื่อเสนอแนะมาตรการและแนวทางในการใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ และปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับบทกำหนดโทษ อัตราค่าธรรมเนียม ค่าภาคหลวง และค่าบำรุงป่า ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน

คณะกรรมการพิจารณาการใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ประกอบด้วยปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นประธานกรรมการ และให้อธิบดีกรมป่าไม้เป็นกรรมการและเลขานุการ มีอำนาจหน้าที่เสนอแนะมาตรการและแนวทางในการใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ต่อรัฐมนตรี พิจารณาให้ความเห็นชอบให้ใช้พื้นที่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติตามมาตรา 13/1 มาตรา 16 และมาตรา 20 กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการใช้พื้นที่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติของส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ การขออนุญาตและการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติ และการบำรุงป่าหรือปลูกสร้างสวนป่าหรือไม้ยืนต้นในเขตป่าเสื่อมโทรม และเสนอแนะการกำหนดค่าตอบแทนการอนุญาตตามมาตรา 20 ต่อรัฐมนตรี เป็นต้น

ยกเลิกความในมาตรา 16 แล้วกำหนดใหม่ โดยให้อธิบดีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการพิจารณาการใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติมีอำนาจอนุญาตให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดเข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) การเข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติคราวละไม่น้อยกว่าห้าปีแต่ไม่เกินสามสิบปี ในกรณีที่ผู้รับอนุญาตเป็นส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ จะอนุญาตโดยให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมทั้งหมดหรือบางส่วนตามที่เห็นสมควรก็ได้
- (2) การเข้าทำประโยชน์เกี่ยวกับการทำเหมืองแร่ตามกฎหมายว่าด้วยแร่คราวละไม่เกินสิบปี โดยให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องขอรับใบอนุญาตเก็บหาของป่า และไม่ต้องเสียค่าภาคหลวงของป่าตามพระราชบัญญัตินี้ สำหรับแร่ ดินขาว หรือหิน แล้วแต่กรณี

การขออนุญาตและการอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการพิจารณาการใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

³ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2559, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 133 ตอนที่ 46 ก, วันที่ 24 พฤษภาคม 2559, หน้า 12.

กำหนดให้อธิบดีโดยอนุมนตรีรัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดอัตราและวางระเบียบเกี่ยวกับการเก็บค่าบริการหรือค่าตอบแทนสำหรับการที่พนักงานเจ้าหน้าที่ได้ให้บริการหรือให้ความสะดวกต่าง ๆ แก่ประชาชนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ

ค่าบริการหรือค่าตอบแทนที่เก็บได้ตามวรรคหนึ่ง ให้เก็บรักษาไว้ใช้จ่ายในการบำรุงรักษาป่าสงวนแห่งชาติตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่อธิบดีกำหนดโดยอนุมนตรี

ยกเลิกความในมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2528 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 20 ในกรณีที่ป่าสงวนแห่งชาติใดมีสภาพเป็นป่าเสื่อมโทรมตามมาตรา 16 ทวิ ให้อธิบดีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการพิจารณาการใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติมีอำนาจอนุญาตเป็นหนังสือให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดทำการบำรุงป่าหรือปลูกสร้างสวนป่าหรือไม้ยืนต้นในเขตป่าเสื่อมโทรมได้ภายในระยะเวลาและตามเงื่อนไขที่กำหนดในหนังสืออนุญาต โดยเสียค่าตอบแทนตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด แต่ในกรณีที่จะอนุญาตให้เกินหนึ่งพันไร่ต่อราย ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการพิจารณาการใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ และได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี

การขออนุญาตและการอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการพิจารณาการใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

2) พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484⁴

กฎหมายนี้ ประกาศใช้ครั้งแรกโดยคณะปฏิวัติ เนื่องจากสถานการณ์ในขณะนั้นป่าไม้ซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญของชาติและควรสงวนไว้ถูกทำลายไปและไม้หวงห้ามถูกลักลอบตัดไปเป็นจำนวนมาก โดยการทำไม้ด้วยวิธีการอันไม่สุจริตเช่นใช้วิธีการแสดงเท็จ อ้างว่าป่าที่ทำไม้เป็นที่ดินที่อยู่ในสิทธิครอบครองของเอกชน กฎหมายฉบับนี้มีการแก้ไขปรับปรุงหลายครั้ง เพื่อให้มีความรัดกุมยิ่งขึ้นโดยควบคุมและสกัดกั้นมิให้มีการทำไม้และการแปรรูปไม้อย่างผิดกฎหมายได้โดยง่าย นอกจากนี้ ยังคำนึงถึงความเดือดร้อนของประชาชนผู้ยากไร้ที่ไม่มีเงินซื้อไม้และอุปกรณ์สำหรับสร้างบ้านอยู่อาศัย โดยการกำหนดบทลงโทษให้ต่ำลงสำหรับประชาชนที่ได้กระทำผิดไปด้วยความจำเป็น โดยไปตัดไม้ในป่าเพียงเล็กน้อยตามความจำเป็นเพื่อสร้างหรือซ่อมแซมบ้านของตนเอง

ในระยะแรก กฎหมายมีบทบัญญัติว่าด้วยการให้สัมปทานป่าไม้ จนกระทั่งในปี 2531 เนื่องจากสาเหตุที่พื้นที่ป่าไม้ของประเทศถูกทำลายจนทำให้สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติขาดความสมดุล จึงก่อให้เกิดเหตุภัยพิบัติสาธารณะในจังหวัดภาคใต้ และจำเป็นต้องระงับยับยั้งมิให้มีการทำไม้ออกจากป่าและเร่งรัดฟื้นฟูสภาพป่าโดยเร็ว จึงได้มีการแก้ไขกฎหมายโดยกำหนดให้สัมปทานในพื้นที่

⁴ พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 58, วันที่ 15 ตุลาคม 2484, หน้า 1417.

ป่าสิ้นสุดลง นอกจากนี้ เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้มีประสิทธิภาพเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการบูรณาการตามกลุ่มภารกิจด้านทรัพยากรธรรมชาติและนโยบายของรัฐบาล ในปี 2545 จึงได้โอนกรมป่าไม้ ซึ่งเดิมสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ไปเป็นกรมป่าไม้ สังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงปรับปรุงอำนาจหน้าที่และกิจการของกรมป่าไม้ให้มีความเหมาะสม

พระราชบัญญัติป่าไม้ ได้มีการแก้ไขมาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งล่าสุดเมื่อวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2562 ได้มีการประกาศใช้บังคับพระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2562⁵ ในราชกิจจานุเบกษา เพื่อให้ประชาชนมีสิทธิตัดไม้ในที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดินหรือไม้ที่ปลูกขึ้นในที่ดินที่ได้รับอนุญาตให้ทำประโยชน์โดยไม่ต้องขออนุญาตทำไม้ และส่งเสริมให้มีการทำไม้เชิงเศรษฐกิจ

ปัจจุบัน พระราชบัญญัติฉบับนี้มีบทบัญญัติที่สำคัญ คือ

หมวด 1 การทำไม้และเก็บหาของป่า ควบคุมเฉพาะการทำไม้และเก็บหาของป่าในที่ป่า กล่าวคือที่ดินที่ไม่ใช่ที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง สำหรับกรณีไม้หวงห้าม การทำไม้จะต้องได้รับอนุญาต (มาตรา 6 มาตรา 7 และมาตรา 11) และสำหรับไม้ที่ไม่ใช่ไม้หวงห้าม การทำไม้ไม่ต้องขออนุญาตแต่การนำเคลื่อนที่เข้าเขตด้านป่าไม้เขตด้านป่าไม้ต้องเสียค่าธรรมเนียมเฉพาะด้านแรก ยกเว้นไม้ที่ปลูกขึ้นในที่ดินที่ได้รับอนุญาตให้ทำประโยชน์ตามประเภทหนังสือแสดงสิทธิที่รัฐมนตรีประกาศไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมเข้าเขตด้าน (มาตรา 25) นอกจากนี้ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกประชาชนในด้านการค้า ในส่วนที่ 2/1 การรับรองไม้ จึงกำหนดให้เจ้าของไม้ที่ขึ้นในที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดิน หรือไม้ที่ปลูกขึ้นในที่ดินที่ได้รับอนุญาตให้ทำประโยชน์ตามประเภทหนังสือแสดงสิทธิที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี สามารถแจ้งเจ้าหน้าที่เพื่อขอหนังสือรับรองไม้ เพื่อประโยชน์ในการจำแนกแหล่งที่มาของไม้ก็ได้ (มาตรา 18/1) และหากประสงค์จะส่งออก ผู้ส่งออกสามารถขอหนังสือรับรองไม้ ผลิตภัณฑ์ไม้ และถ่านไม้ เพื่อการค้าหรือการส่งออกป้อนกราชอาณาจักรได้ (มาตรา 18/2) ซึ่งการออกหนังสือรับรองดังกล่าว กรมป่าไม้จะกำหนดให้สถาบันหรือองค์กรอื่นดำเนินการแทนก็ได้ (มาตรา 18/3) อย่างไรก็ดี การรับรองไมดังกล่าว เป็นเพียงมาตรการภาคสมัครใจ

หมวด 3 ไม้และของป่าระหว่างเคลื่อนที่ กำหนดให้การนำไม้เคลื่อนที่ (ไม่รวมถึง ไม้ที่ขึ้นในที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดิน หรือไม้ที่ปลูกขึ้นในที่ดินที่ได้รับอนุญาตให้ทำประโยชน์ตามประเภทหนังสือแสดงสิทธิที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี) ต้องมีใบเบิกทางของพนักงานเจ้าหน้าที่กำกับไปด้วย (มาตรา 39) หรือผู้รับอนุญาต

⁵ พระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2562, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 136 ตอนที่ 50 ก, วันที่ 16 เมษายน 2562, หน้า 106.

ตั้งโรงงานแปรรูปไม้ หรือผู้รับอนุญาตตั้งโรงค้าไม้แปรรูป อาจออกหนังสือกำกับไม้แปรรูปเพื่อให้บุคคลใดนำไม้แปรรูปเคลื่อนที่จากสถานที่ที่ได้รับอนุญาตของตนไปยังสถานที่อีกแห่งหนึ่งได้ (มาตรา 39 ทวิ) ในการนำไม้เคลื่อนที่เข้าเขตด่านป่าไม้ ต้องแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ประจำด่านป่าไม้นั้นโดยแสดงใบเบิกทางกำกับไม้ หรือหนังสือกำกับไม้แปรรูปที่นำมานั้น แล้วแต่กรณี (มาตรา 40) เป็นต้น

หมวด 4 การควบคุมการแปรรูปไม้ โดยผู้ที่จะทำการแปรรูปไม้หรือค้าไม้แปรรูปหรือสิ่งประดิษฐ์ จะต้องได้รับอนุญาตตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายนี้ (มาตรา 48 และ 53) และผู้รับอนุญาตจะต้องมีไม้ไว้ในครอบครองในสถานที่ที่ได้รับอนุญาตเฉพาะไม้ที่มีหลักฐานตามที่กฎหมายกำหนด หรือไม้ที่มีหนังสือรับรองตามมาตรา 18/1 และมาตรา 18/2 หรือไม้ที่มีหลักฐานแสดงว่าได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย (มาตรา 51)

นอกจากนี้ โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2562 ซึ่งผ่อนคลายมาตรการการควบคุมและส่งเสริมการทำไม้ อุตสาหกรรมไม้ และการค้าไม้มากขึ้น กรมป่าไม้จึงได้ออกระเบียบกรมป่าไม้ ที่เกี่ยวข้อง คือ

- (1) ระเบียบกรมป่าไม้ว่าด้วยการออกหนังสือรับรองไม้ พ.ศ. 2563 เพื่อประโยชน์ในการจำแนกแหล่งที่มาของไม้ และการนำไม้เคลื่อนที่จากในที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดิน หรือที่ดินที่ได้รับอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ตามประเภทหนังสือแสดงสิทธิที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี
- (2) ระเบียบกรมป่าไม้ว่าด้วยการออกหนังสือรับรองไม้ ผลิตภัณฑ์ไม้ และถ่านไม้เพื่อการค้าหรือการส่งออกป้อนกราชอาณาจักร พ.ศ. 2563 เพื่อปรับปรุงมาตรการเพื่อการส่งออกไม้ ผลิตภัณฑ์ไม้ และถ่านไม้ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ป่าไม้ในปัจจุบัน และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้า

3) พระราชบัญญัติเลื่อยโซยนต์ พ.ศ. 2545⁶

เหตุผลที่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ เนื่องด้วยในขณะนั้นมาตรการป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย สาเหตุหนึ่งเนื่องจากการใช้เลื่อยโซยนต์ซึ่งเป็นอุปกรณ์ในการตัดไม้และแปรรูปไม้ที่มีประสิทธิภาพสูงกันอย่างแพร่หลาย เพื่อใช้ในการตัดไม้ทำลายป่าจำนวนมาก กฎหมายนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการมีไว้ในครอบครอง การนำเข้า และการใช้เลื่อยโซยนต์ซึ่งเป็นการเพิ่มมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่าตามนโยบายของรัฐบาล และในขณะเดียวกันต้องไม่เป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพที่ต้องใช้เลื่อยโซยนต์โดยสุจริต ทั้งนี้ โดยมีหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ คือ กรมป่าไม้

⁶ พระราชบัญญัติเลื่อยโซยนต์ พ.ศ. 2545, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 119 ตอนที่ 95 ก, วันที่ 27 กันยายน 2545, หน้า 4.

พระราชบัญญัตินี้ มีบทบัญญัติที่กำหนดให้การมี ผลิต หรือนำเข้าเลื่อยโซยนต์ รวมถึง การเปลี่ยนแปลงเลื่อยโซยนต์ให้มีกำลังเครื่องจักรกลเพิ่มขึ้นจะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับใบอนุญาตจาก นายทะเบียนเลื่อยโซยนต์ (มาตรา 4) และจะอนุญาตให้มีหรือใช้เลื่อยโซยนต์ได้เฉพาะในพื้นที่ที่ระบุไว้ในใบอนุญาตเท่านั้น โดยหากประสงค์จะเปลี่ยนแปลงพื้นที่จะต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด (มาตรา 6) กรณีประสงค์จะนำหรือให้ผู้อื่นนำเลื่อยโซยนต์ของตนออกไปใช้นอกพื้นที่ที่ได้รับอนุญาต เป็นการชั่วคราว ผู้ได้รับใบอนุญาตจะต้องขออนุญาตโดยระบุพื้นที่และระยะเวลาที่จะนำไปใช้ต่อนายทะเบียนเลื่อยโซยนต์ (มาตรา 8)

4) พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535⁷

พระราชบัญญัตินี้ เป็นกฎหมายที่ออกใช้เพื่อควบคุมดูแลการประกอบกิจการโรงงานให้เหมาะสม โดยแบ่งโรงงานออกเป็น 3 ประเภท โรงงานจำพวกใดจำพวกหนึ่งหรือทุกจำพวกต้องปฏิบัติตามในเรื่องที่ตั้ง สภาพแวดล้อม ลักษณะอาคารและลักษณะภายในของโรงงาน ลักษณะและชนิดของ เครื่องจักร เครื่องอุปกรณ์ คนงานที่ต้องมีความรู้ตามประเภทชนิดหรือขนาดของโรงงาน หลักเกณฑ์ที่ต้องปฏิบัติ กรรมวิธีการผลิต เครื่องมืออุปกรณ์เพื่อป้องกันหรือระงับหรือบรรเทาอันตราย ความเสียหาย ความเดือดร้อนที่อาจเกิดแก่บุคคลหรือทรัพย์สินในโรงงานหรือที่อยู่ใกล้เคียง มาตรฐานและวิธีควบคุมการปล่อยของเสีย มลพิษที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การจัดให้มีเอกสารเพื่อการควบคุมหรือตรวจสอบ ข้อมูลที่จำเป็นที่ผู้ประกอบการจะต้องแจ้งตามระยะเวลาที่กำหนด และการอื่นใดที่คุ้มครองความปลอดภัยในการดำเนินงาน

กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมเป็นผู้รักษาการตามกฎหมายนี้ และมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดให้โรงงานตามประเภทชนิดหรือขนาดใดเป็นโรงงานจำพวกที่ 1 โรงงานจำพวกที่ 2 หรือโรงงานจำพวกที่ 3 แล้วแต่กรณี โดยคำนึงถึงความจำเป็นในการควบคุมดูแล การป้องกันเหตุเดือดร้อนรำคาญ การป้องกันความเสียหายและอันตรายตามระดับความรุนแรงของผลกระทบที่จะมีต่อประชาชนหรือสิ่งแวดล้อม

พระราชบัญญัตินี้ ได้รับการแก้ไขปรับปรุงจำนวนหลายครั้ง โดยเมื่อวันที่ 30 เมษายน 2562 มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562⁸ ในราชกิจจานุเบกษา โดยมีสาระสำคัญของกฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติม คือ

- (1) แก้ไขนิยามคำว่า “โรงงาน” จากกิจการที่มีเครื่องจักรที่มีกำลังตั้งแต่ 5 แรงม้าขึ้นไป หรือมีแรงงาน 7 คนขึ้นไป ให้เป็นเครื่องจักรที่มีกำลังตั้งแต่ 50 แรงม้าขึ้นไปหรือ

⁷ พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 109 ตอนที่ 44, วันที่ 9 เมษายน 2535, หน้า 62.

⁸ พระราชบัญญัติโรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 136 ตอนที่ 56 ก, วันที่ 30 เมษายน 2562, หน้า 213.

มีแรงงานตั้งแต่ 50 คนขึ้นไป ดังนั้น ผู้ประกอบการที่มีเครื่องจักรกำลังไม่ถึง 50 แรงม้า และมีคนงานไม่ถึง 50 คน จะไม่อยู่ในกำกับของกฎหมายโรงงานอีกต่อไป

- (2) ยกเลิกการต่ออายุใบอนุญาต (จากเดิมที่มีใบอนุญาตมีอายุ 5 ปี) และให้ผู้ประกอบการเป็นฝ่ายรับรองตนเองแทน

5) พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562⁹

พระราชบัญญัตินี้ ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2562 โดยให้ยกเลิกพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาพื้นที่หรือการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของประเทศกับนานาประเทศ

กฎหมายนี้ กำหนดให้มีการจัดทำกรอบนโยบายการใช้ประโยชน์พื้นที่ตั้งแต่ระดับประเทศ ระดับภาค และระดับจังหวัด เพื่อเป็นกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์ของการพัฒนาประเทศในด้านการใช้พื้นที่เพื่อให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการ โดยการนำไปสู่การปฏิบัติในรูปแบบของผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน ซึ่งเป็นแนวทางและแผนงานการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดเพื่อการพัฒนาทางด้านกายภาพและการดำรงรักษาเมือง โดยกำหนดให้การจัดทำผังเมืองแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ผังนโยบายการใช้ประโยชน์พื้นที่ ประกอบด้วย 3 ผัง คือ ผังนโยบายระดับประเทศ ผังนโยบายระดับภาค ผังนโยบายระดับจังหวัด และผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน ประกอบด้วย 2 ผัง คือ ผังเมืองรวม และผังเมืองเฉพาะ (มาตรา 8)

ในเขตที่ใช้บังคับผังเมืองรวมแล้ว ห้ามบุคคลใดใช้ประโยชน์ที่ดินผิดไปจากที่ได้กำหนดไว้ในผังเมืองรวม หรือปฏิบัติการใด ๆ ซึ่งขัดกับข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินของผังเมืองรวมนั้น (มาตรา 37) ดังนั้น หากกรณีประสงค์จะตั้งโรงงานแปรรูปไม้ในพื้นที่ใดแล้ว จะต้องพิจารณาผังเมืองด้วยว่าสามารถใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการดังกล่าวได้หรือไม่

6) พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าขาออก พ.ศ. 2503¹⁰

โดยที่การส่งออกปศุสัตว์หรือพืชสวนซึ่งสินค้าต่าง ๆ ไม่ว่าสินค้านั้นจะอยู่ในสภาพดีหรือเลวอย่างไรก็อาจกระทำได้ เพราะยังไม่มีข้อกำหนดมาตรฐานให้เป็นที่แน่นอนและเหมาะสม เป็นเหตุให้มีการปลอมปนเปลี่ยนแปลง หรือปรุงแต่งสินค้าที่ส่งออกไป เช่น ส่งสินค้าที่ผิดคุณภาพ ชนิด น้ำหนัก หรือปริมาณ หรือเจือปนวัตถุอื่นลงไปเป็นต้น และการบรรจุ หุ้มห่อ หรือผูกมัด ไม่ถูกต้องตามสภาพ

⁹ พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 136 ตอนที่ 71 ก, วันที่ 29 พฤษภาคม 2562, หน้า 27.

¹⁰ พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าขาออก พ.ศ. 2503, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 77 ตอนที่ 66, วันที่ 9 สิงหาคม 2503, หน้า 522.

ของสินค้า ทำให้สินค้าไทยขาดความนิยมเชื่อถือในต่างประเทศ เป็นผลเสียหายแก่เศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้น จึงได้มีการตรากฎหมายฉบับนี้ขึ้นเพื่อควบคุมมาตรฐานสินค้าเพื่อการส่งออก

กฎหมายฉบับนี้ให้อำนาจอรัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการมาตรฐานสินค้า กำหนดหรือยกเลิกสินค้าให้เป็นสินค้ามาตรฐาน กำหนด แก้วไข หรือยกเลิกมาตรฐานสินค้า กำหนดเครื่องหมายที่จะมีถ้อยคำหรือไม่ก็ได้เพื่อแสดงให้เห็นว่าสินค้ามาตรฐานนั้นเป็นสินค้าที่ทำหรือมีไว้เพื่อจำหน่ายในทางการค้าขาออก และกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการการแสดงเครื่องหมายนั้น กำหนดเครื่องหมายที่จะมีถ้อยคำหรือไม่ก็ได้เพื่อแสดงให้เห็นว่าสินค้ามาตรฐานนั้นเป็นสินค้าที่ทำหรือมีไว้เพื่อจำหน่ายในทางการค้าขาออก และกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการการแสดงเครื่องหมายนั้น เป็นต้น (มาตรา 4) และจึงได้มีการประกาศกระทรวงเศรษฐกิจ เรื่อง มาตรฐานไม้สักแปรรูป ลงวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2508 เพื่อกำหนดมาตรฐานไม้สักแปรรูปเพื่อการส่งออก

โดยที่ไม้สักแปรรูปดังกล่าว หากประสงค์จะส่งหรือนำออกนอกราชอาณาจักรทางด่านศุลกากรที่รัฐมนตรีกำหนด ผู้ส่งหรือนำออกจะต้องจัดให้มีการตรวจสอบมาตรฐานสินค้าและขอรับใบรับรองมาตรฐานสินค้าจากสำนักงานมาตรฐานสินค้าหรือสำนักงานสาขาหรือผู้ที่รัฐมนตรีแต่งตั้งให้เป็นผู้ออกใบรับรองมาตรฐานสินค้าตามพระราชบัญญัตินี้ และผู้ส่งหรือนำออกต้องแสดงใบรับรองมาตรฐานสินค้านั้นต่อเจ้าพนักงานศุลกากร (มาตรา 17) โดยมีหลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสอบตามประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการการจัดให้มีการตรวจสอบและการตรวจสอบมาตรฐานสินค้าไม้สักแปรรูป ลงวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2531

ปัจจุบัน อยู่ระหว่างการเปิดรับแสดงความคิดเห็น (ระหว่างวันที่ 1 – 30 เมษายน พ.ศ. 2563) ร่างประกาศกระทรวงพาณิชย์ ยกเลิกประกาศกระทรวงเศรษฐกิจ เรื่อง มาตรฐานไม้สักแปรรูป พ.ศ. โดยมีสาระสำคัญ ยกเลิกการกำหนดให้สินค้าไม้สักแปรรูป เป็นสินค้ามาตรฐานโดยการยกเลิกประกาศกระทรวงเศรษฐกิจ เรื่อง มาตรฐานไม้สักแปรรูป ลงวันที่ 10 มีนาคม 2508 กำหนดวันบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

7) พระราชบัญญัติการส่งออกป่านอกและการนำเข้าป่านในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. 2522¹¹

พระราชบัญญัตินี้ เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการส่งออกและนำเข้าสินค้า โดยในกรณีที่จำเป็นหรือสมควรเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สาธารณประโยชน์ การสาธารณสุข ความมั่นคงของประเทศ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อประโยชน์อื่นใดของรัฐ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ โดยการอนุมัติของคณะรัฐมนตรี มีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา เพื่อกำหนดสินค้าที่ต้องห้ามส่งออกหรือนำเข้า สินค้าที่ต้องขออนุญาตในการส่งออก

¹¹ พระราชบัญญัติการส่งออกป่านอกและการนำเข้าป่านในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. 2522, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 96 ตอนที่ 7 ก, วันที่ 9 พฤษภาคม 2522, หน้า 1.

หรือนำเข้า กำหนดประเภท ชนิด คุณภาพ มาตรฐาน จำนวน ปริมาตร ขนาด น้ำหนัก ราคา ชื่อที่ใช้ ในทางการค้า ตรา เครื่องหมายการค้า ถิ่นกำเนิด สำหรับสินค้าที่ส่งออกหรือนำเข้า ตลอดจนกำหนด ประเทศที่ส่งไปหรือประเทศที่ส่งมาซึ่งสินค้านี้ดังกล่าว ประเภทและชนิดของสินค้าที่จะต้องเสีย ค่าธรรมเนียมพิเศษในการส่งออกหรือนำเข้า สินค้าที่การส่งออกหรือนำเข้าเป็นสินค้าต้องมีหนังสือ รับรองถิ่นกำเนิดสินค้า หนังสือรับรองคุณภาพสินค้า หรือหนังสือรับรองอื่นใดตามความตกลงหรือ ประเพณีทางการค้าระหว่างประเทศ หรือมาตรการอื่นใดเพื่อประโยชน์ในการจัดระเบียบในการ ส่งออกหรือการนำเข้าตามพระราชบัญญัตินี้ (มาตรา 5)

โดยมีประกาศกระทรวงพาณิชย์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกไม้ คือ ประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง กำหนดให้ไม้เป็นสินค้าที่ต้องขออนุญาตในการส่งออกไปนอกราชอาณาจักร พ.ศ.2555 โดยให้ ดำเนินการตามระเบียบกระทรวงพาณิชย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการส่งไม้ท่อนและไม้ แปรรูปออกไปนอกราชอาณาจักร พ.ศ. 2549 ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างการพิจารณาแก้ไข โดยร่าง ประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง กำหนดให้ไม้ท่อน ไม้แปรรูป และถ่านไม้ เป็นสินค้าที่ต้องขออนุญาต ส่งออกไปนอกราชอาณาจักร และกำหนดให้สิ่งประดิษฐ์จากไม้ทุกชนิดและไม้ล้อมบางชนิดเป็นสินค้า ที่ต้องมีหนังสือรับรองในการส่งออกไปนอกราชอาณาจักร พ.ศ. และร่างระเบียบกระทรวงพาณิชย์ โดยร่างประกาศฉบับนี้ ใ้บุคคลใด ๆ อาจส่งออกไม้ได้ จากเดิมที่อนุญาตให้ อ.อ.ป. มีสิทธิส่งออกไม้ สักและไม้ตามที่กำหนดแต่เพียงผู้เดียว รวมถึงร่างประกาศนี้ได้กำหนดให้การขอใบอนุญาตส่งออกให้ ยื่นต่อกรมป่าไม้ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงพาณิชย์ให้เป็นผู้ออกใบอนุญาต

นอกจากนี้ มีมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้าไม้ ดังนี้

- ประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง การนำไม้และไม้แปรรูปรวมทั้งสิ่งประดิษฐ์ เครื่องใช้ หรือสิ่งอื่นใดที่ทำด้วยไม้ เข้ามาในราชอาณาจักรตามแนวชายแดนจังหวัดตากและ จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2548 ลงวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548
- ระเบียบกระทรวงพาณิชย์ ว่าด้วยการกำหนดด่านศุลกากรนำไม้เข้ามาในราชอาณาจักร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 ลงวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2548
- ประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง การห้ามนำไม้ซุงและผลิตภัณฑ์ไม้ทุกชนิดจากสาธารณรัฐ ไสปีเรียเข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ. 2546 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2546
- ประกาศกระทรวงพาณิชย์ ว่าด้วยการนำสินค้าเข้ามาในราชอาณาจักร (ฉบับที่ 92) พ.ศ. 2535 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2535 และระเบียบ

8) พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560¹²

พระราชบัญญัตินี้ เป็นกฎหมายที่กำหนดเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติการค้าดำเนินพิธีการศุลกากรและการดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้าและส่งออก ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานสากลเพื่อประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกทางการค้าและการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ

ขั้นตอนการดำเนินพิธีการศุลกากรซึ่งกำหนดไว้ในกฎหมายฉบับนี้ ประกอบด้วย การประเมินอากร การเสียอากร ตามมาตรา 13 ซึ่งกำหนดให้การนำเข้าหรือส่งออกป็นนอกราชอาณาจักร ให้เรียกเก็บอากรจากผู้นำของเข้าหรือผู้ส่งของออกตามพระราชบัญญัตินี้และตามกฎหมายว่าด้วยพิกัดอัตราศุลกากร โดยที่ความรับผิดชอบในอันจะต้องเสียอากรสำหรับของที่นำเข้ามาในหรือส่งออกป็นนอกราชอาณาจักรเกิดขึ้นในเวลาที่นำของเข้าสำเร็จหรือส่งของออกสำเร็จตามมาตรา 50 ผู้นำของเข้าหรือผู้ส่งของออกมีหน้าที่เสียอากรเมื่อได้ยื่นใบขนสินค้าต่อพนักงานศุลกากรและพนักงานศุลกากรได้รับและออกเลขที่ใบขนสินค้าแล้ว

3.2.3 กฎหมายด้านการส่งเสริมการปลูก การทำไม้และอุตสาหกรรมป่าไม้

กฎหมายที่มีบทบัญญัติในการส่งเสริมการปลูกไม้ยืนต้น การทำไม้ และการอุตสาหกรรมไม้ครอบคลุมทั้งการปลูกเพื่อการพาณิชย์ การปลูกเพื่อใช้ประโยชน์ภายในชุมชน รวมทั้งการส่งเสริมและพัฒนาการประกอบอาชีพของเกษตรกร และการพัฒนามาตรฐานการรับรองไม้ ซึ่งได้แก่

- (1) พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535
- (2) พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562
- (3) พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518
- (4) พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551
- (5) พระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ. 2511

1) พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535¹³

เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายที่จะส่งเสริมให้มีการปลูกสร้างสวนป่าเพื่อการค้าในที่ดินของรัฐและของเอกชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น แต่พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ซึ่งใช้บังคับอยู่ในขณะนั้น มิได้มีบทบัญญัติรองรับและคุ้มครองสิทธิการทำไม้หวงห้ามที่ได้จากการปลูกสร้างสวนป่า ดังนั้น กฎหมายฉบับนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสนับสนุนและคุ้มครองสิทธิในการทำไม้หวงห้ามที่ได้จากการปลูกสร้างสวนป่า

¹² พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560, *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 134 ตอนที่ 53 ก, วันที่ 17 พฤษภาคม 2560, หน้า 26.

¹³ พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535, *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 109 ตอนที่ 20, วันที่ 13 มีนาคม 2535, หน้า 1.

เพื่อส่งเสริมอาชีพให้ประชาชนมีงานทำและผลิตไม้เพื่อเป็นสินค้า ตลอดจนเพิ่มพื้นที่ทำไม้ให้มีปริมาณมากขึ้น และเพื่อให้ผู้ที่ทำการปลูกสร้างสวนป่ามีความมั่นใจในสิทธิและประโยชน์ที่จะได้รับการปลูกสร้างสวนป่า

แต่เนื่องจากพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 มีบทบัญญัติบางประการที่ไม่เหมาะสมและเป็นอุปสรรคต่อการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการปลูกสร้างสวนป่าโดยเฉพาะการที่กฎหมายจำกัดประเภทของที่ดินที่จะขึ้นทะเบียนสวนป่าไว้เฉพาะกรณีการปลูกและบำรุงรักษาต้นไม้ที่เป็นไม้หวงห้ามตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ และมีได้กำหนดให้ที่ดินที่มีใบอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ให้ทำสวนป่าสามารถนำมาขึ้นทะเบียนเป็นสวนป่าได้ ประกอบกับปัญหาอุปสรรคในการแปรรูปไม้และการออกใบรับรองไม้ที่ได้มาจากการทำสวนป่า และความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับสถานะของสัตว์ป่า หรือของป่าในสวนป่า ดังนั้น มีการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัตินี้ดังกล่าวตามพระราชบัญญัติสวนป่า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558¹⁴

ในระยะแรก พระราชบัญญัตินี้ กำหนดให้มีการขึ้นทะเบียนสวนป่าได้เฉพาะต้นไม้ที่เป็นไม้หวงห้ามตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้นั้น และมีได้กำหนดให้ที่ดินที่มีใบอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ให้ทำสวนป่าสามารถนำมาขึ้นทะเบียนเป็นสวนป่าได้ ต่อมาได้มีการแก้ไขให้ประเภทที่ดินดังกล่าวสามารถนำมาขึ้นทะเบียนสวนป่าได้ (มาตรา 4) และให้สามารถนำไม้ชนิดอื่น ๆ รวมจำนวนทั้งสิ้น 58 ชนิดตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติ (มาตรา 3) มาขึ้นทะเบียนสวนป่าได้ ทั้งนี้ โดยไม่จำกัดเฉพาะไม้หวงห้ามตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้อีกต่อไป ในการตัดหรือโค่นไม้ที่ได้มาจากการทำสวนป่า ก่อนการตัดหรือโค่น ให้ผู้ทำสวนป่าแจ้งเป็นหนังสือต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อออกหนังสือรับรองการแจ้ง และเมื่อแจ้งแล้วให้ผู้ทำสวนป่าดำเนินการตัดหรือโค่นไม้ดังกล่าวได้ (มาตรา 11) และไม้ที่จะนำเคลื่อนที่ออกจากสวนป่า ต้องมีรอยตราตี ตอก หรือประทับหรือแสดงการเป็นเจ้าของ และในการนำเคลื่อนที่ ผู้ทำสวนป่าต้องมีหนังสือรับรองการแจ้งตลอดจนบัญชีแสดงรายการไม้กำกับไปด้วยตลอดเวลาที่นำเคลื่อนที่ (มาตรา 13) จะเห็นว่า กฎหมายนี้มีขั้นตอนที่สะดวกรวดเร็ว ไม่ต้องชำระค่าธรรมเนียมและค่าภาคหลวง (มาตรา 14) ตามขั้นตอนและวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ (มาตรา 10) ประกอบกับผู้ทำสวนป่าและผู้รับโอนสามารถใช้เอกสารที่สร้างขึ้นตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ สำหรับการยืนยันแหล่งที่มาของไม้ได้

ในด้านการแปรรูปไม้ พระราชบัญญัตินี้ ให้สิทธิแก่ผู้ทำสวนป่าที่ประสงค์จะใช้สถานที่ใดเพื่อทำการแปรรูปไม้ที่ได้มาจากการทำสวนป่า มีสิทธิยื่นคำขอรับใบอนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้ได้โดยไม่ให้ถือว่าเป็นการตั้งโรงงานแปรรูปไม้ตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ (มาตรา 10/1)

¹⁴ พระราชบัญญัติสวนป่า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 132 ตอนที่ 44 ก, วันที่ 26 พฤษภาคม 2558, หน้า 1.

นอกจากนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมการปลูกไม้เพื่อการค้า พระราชบัญญัตินี้ได้ให้อำนาจแก่กรมป่าไม้ในการออกใบสำคัญรับรองการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืนตามที่ผู้ทำสวนป่ายื่นคำขอ หรือตามต้องการของประเทศปลายทางเพื่อประกอบการส่งออกสินค้าไม้ (มาตรา 8/1) การออกใบสำคัญให้หน่วยรับรองซึ่งได้รับการขึ้นบัญชีรายชื่อกับกรมป่าไม้เข้าไปในสวนป่าที่ขอรับการตรวจประเมิน เพื่อทำการตรวจสอบสถานที่ตั้ง ชนิดของพันธุ์ไม้ และแผนการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ระบบการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน เล่ม 1 ข้อกำหนดมาตรฐานเลขที่ มอก. 14061 หรือที่จะประกาศใช้ต่อไป หรือมาตรฐานระหว่างประเทศที่เป็นการยอมรับโดยทั่วไป ทั้งนี้ตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงการขอและการออกใบสำคัญรับรองการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน พ.ศ. 2561 ซึ่งปัจจุบัน ยังไม่มีหน่วยรับรองที่ขึ้นบัญชีรายชื่อกับกรมป่าไม้

2) พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562¹⁵

พระราชบัญญัตินี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมให้ชุมชนได้ร่วมกับรัฐในการอนุรักษ์ ปันฟู จัดการ บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนในรูปแบบของป่าชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการป่าชุมชนและได้ประโยชน์จากป่าชุมชน อันจะส่งผลให้ชุมชนดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศให้มีความสมบูรณ์และยั่งยืน

ในพระราชบัญญัตินี้ “ป่าชุมชน” หมายความว่า ป่านอกเขตป่าอนุรักษ์หรือพื้นที่อื่นของรัฐ นอกเขตป่าอนุรักษ์ที่ได้รับอนุมัติให้จัดตั้งเป็นป่าชุมชน โดยชุมชนร่วมกับรัฐในการอนุรักษ์ ปันฟู จัดการ บำรุงรักษาตลอดจนใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพในป่าชุมชนอย่างสมดุลและยั่งยืนตามพระราชบัญญัตินี้ (มาตรา 4)

การจัดตั้งป่าชุมชน ต้องจัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้ (มาตรา 6)

- (1) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ
- (2) การฟื้นฟูพื้นที่ป่าในเขตป่าชุมชนโดยการปลูกป่าทดแทน
- (3) การเสริมสร้างความร่วมมือทุกภาคส่วนในการจัดการป่าชุมชน
- (4) การส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลายของชุมชนในการอนุรักษ์ การฟื้นฟู การพัฒนา การควบคุมดูแล และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชน
- (5) การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชนอย่างสมดุลและยั่งยืน

¹⁵ พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 136 ตอนที่ 71 ก, วันที่ 29 พฤษภาคม 2562, หน้า 71.

การจัดตั้งป่าชุมชนในพื้นที่ป่าหรือพื้นที่อื่นของรัฐตามพระราชบัญญัตินี้ไม่มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงเขตหรือเพิกถอนพื้นที่ป่า หรือเปลี่ยนแปลงสถานะหรือถอนสภาพพื้นที่อื่นของรัฐที่นำมาจัดตั้งเป็นป่าชุมชน และมีให้นำกฎหมายว่าด้วยป่าไม้และกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติมาใช้บังคับเป็นการชั่วคราวจนกว่าจะมีการเพิกถอนป่าชุมชน โดยให้ใช้ระเบียบที่คณะกรรมการนโยบายกำหนดตามมาตรา 18 แทน เว้นแต่พระราชบัญญัตินี้จะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น (มาตรา 7) สำหรับการจัดตั้งป่าชุมชนในพื้นที่อื่นของรัฐ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา (มาตรา 8)

ด้านการใช้ประโยชน์จากไม้ในป่าชุมชน มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องดังนี้

มาตรา 50 ภายในป่าชุมชน สมาชิกป่าชุมชนมีสิทธิเข้าป่าชุมชนเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจและมีสิทธิใช้ประโยชน์จากผลผลิตและบริการป่าชุมชนซึ่งต้องสอดคล้องกับแผนจัดการป่าชุมชนที่คณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัดอนุมัติ ในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) การเก็บหาของป่าในป่าชุมชน
- (2) การใช้ประโยชน์จากไม้ให้ทำได้ในบริเวณเพื่อการใช้ประโยชน์ โดยต้องไม่ใช้ประโยชน์จากไม้ทรงคุณค่าที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และให้ทำได้ตามความจำเป็นเพียงเฉพาะเพื่อใช้สอยในครัวเรือนของสมาชิกป่าชุมชน หรือใช้ในกิจกรรมสาธารณะภายในชุมชนนั้น
- (3) การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอื่นในป่าชุมชนให้ทำได้ตามความจำเป็นต่อการอุปโภคบริโภคในครัวเรือนของสมาชิกป่าชุมชน หรือใช้ในกิจกรรมสาธารณะภายในชุมชนนั้น

การใช้ประโยชน์จากผลผลิตและบริการป่าชุมชนตามวรรคหนึ่ง ต้องเป็นไปอย่างสมดุลและยั่งยืน ไม่ทำลายความหลากหลายทางชีวภาพ หรือส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในป่าชุมชน และให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามระเบียบที่คณะกรรมการนโยบายกำหนด โดยระเบียบดังกล่าวจะกำหนดข้อห้ามการใช้ประโยชน์จากผลผลิตและบริการป่าชุมชนชนิดหรือประเภทใด หรือกำหนดให้การใช้ประโยชน์จากผลผลิตและบริการป่าชุมชนชนิดใด ประเภทใด หรือกรณีใด ต้องได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากคณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัดด้วยก็ได้

มาตรา 51 คณะกรรมการจัดการป่าชุมชนและสมาชิกป่าชุมชนอาจใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนเพื่อส่งเสริมการศึกษาเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในป่าชุมชน รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชนได้ ทั้งนี้ภายใต้แผนจัดการป่าชุมชนที่ได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัด

ในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนตามวรรคหนึ่ง ห้ามมิให้กระทำการ ดังต่อไปนี้

- (1) กระทำการใด ๆ ที่เป็นการเสื่อมสภาพแก่ป่าชุมชน หรือทำให้เสียหายหรือทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ

(2) การกระทำอื่นใดตามระเบียบที่คณะกรรมการนโยบายกำหนด

มาตรา 52 ในกรณีที่คณะกรรมการจัดการป่าชุมชนหรือสมาชิกป่าชุมชนมีความจำเป็นต้องใช้ประโยชน์จากไม้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในป่าชุมชนเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเสียหายอันเนื่องมาจากประสบเหตุภัยพิบัติสาธารณะหรือมีเหตุจำเป็นเพื่อช่วยเหลือราษฎรเป็นกรณีพิเศษ ต้องได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากคณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัด

จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นว่า ภายในป่าชุมชน อาจใช้ประโยชน์จากไม้ได้ตามความจำเป็นเพียงเฉพาะเพื่อใช้สอยในครัวเรือนของสมาชิกป่าชุมชน เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเสียหายอันเนื่องมาจากประสบเหตุภัยพิบัติสาธารณะหรือมีเหตุจำเป็นเพื่อช่วยเหลือราษฎรเป็นกรณีพิเศษเท่านั้น แต่ไม่อาจใช้ประโยชน์จากไม้ในเชิงพาณิชย์ได้

3) พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518¹⁶

ด้วยประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร ที่ดินจึงเป็นปัจจัยสำคัญและเป็นรากฐานเบื้องต้นของการผลิตทางเกษตรกรรม แต่ปรากฏว่าเกษตรกรประสบความเดือดร้อนเนื่องจากสูญเสียสิทธิในที่ดินและกลายเป็นผู้เช่าที่ดิน ต้องเสียค่าเช่าที่ดินในอัตราสูงเกินสมควร ที่ดินขาดการบำรุงรักษา จึงทำให้อัตราผลิตทางเกษตรกรรมอยู่ในระดับต่ำ เกษตรกรไม่ได้รับความเป็นธรรมและเสียเปรียบจากระบบการเช่าที่ดินและการจำหน่ายผลผลิตออกมา ซึ่งส่งผลให้เกิดภาวะความยุ่งยากทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม การปกครองและการเมืองของประเทศเป็นอย่างมาก

ดังนั้น จึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ เพื่อให้รัฐมีอำนาจในการปฏิรูปที่ดิน โดยการปรับปรุงเกี่ยวกับสิทธิ และการถือครองในที่ดินเพื่อเกษตรกรรม รวมตลอดถึงการจัดที่อยู่อาศัยในที่ดินเพื่อเกษตรกรรมนั้น โดยรัฐนำที่ดินของรัฐหรือที่ดินที่รัฐจัดซื้อหรือเวนคืนจากเจ้าของที่ดินซึ่งมิได้ทำประโยชน์ในที่ดินนั้นด้วยตนเอง หรือมีที่ดินเกินสิทธิตามพระราชบัญญัตินี้ เพื่อจัดให้แก่เกษตรกรผู้ไม่มีที่ดินของตนเองหรือเกษตรกรที่มีที่ดินเล็กน้อยไม่เพียงพอแก่การครองชีพและสถาบันเกษตรกร ได้เช่าซื้อ เช่าหรือเช่าทำประโยชน์โดยรัฐให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม การปรับปรุงทรัพยากรและปัจจัยการผลิต ตลอดจนการผลิตและการจำหน่ายให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

หากพิจารณาถึงการปลูกไม้ยืนต้น รวมถึงไม้สักในที่ดิน ส.ป.ก. ถือเป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัตินี้ เนื่องจากตามพระราชบัญญัตินี้ กำหนดให้คำว่า “เกษตรกรรม” หมายถึง การทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงสัตว์น้ำ และกิจการอื่นตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ดังนั้น จึงเป็นไปตามหลักกรรมสิทธิในทรัพย์สินควบ กล่าวคือ ไม้ยืนต้นที่ปลูกไว้ในที่ดินตามสิทธิที่ตนเองมีอยู่ ให้ถือว่าตกเป็น

¹⁶ พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 92 ตอนที่ 54, วันที่ 5 มีนาคม 2518, หน้า 10.

กรรมสิทธิ์แก่เกษตรกรรายนั้น¹⁷ แม้ว่า ส.ป.ก. จะเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ในที่ดิน¹⁸ ดังกล่าวก็ตาม อย่างไรก็ตาม ในเรื่องเงื่อนไขและขั้นตอนการทำไม้ ย่อมตกอยู่ภายใต้บทบัญญัติตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติและกฎหมายว่าด้วยป่าไม้แล้วแต่กรณี

สำหรับพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งกรมป่าไม้ส่งมอบให้สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) เพื่อทำการปฏิรูปที่ดิน ตามบันทึกข้อตกลงระหว่างกรมป่าไม้และ ส.ป.ก. ว่าด้วยแนวทางการปฏิบัติร่วมกันเกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดิน พ.ศ. 2541 ข้อ 8 ประกอบกับมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 กำหนดให้ ส.ป.ก. จะต้องกำหนดเงื่อนไขการใช้ที่ดิน ส.ป.ก. โดยให้เกษตรกรปลูกไม้ผล และหรือไม้ยืนต้นอย่างน้อยร้อยละ 20 ของเนื้อที่ที่ได้รับจาก ส.ป.ก. และหากกรณีเป็นพื้นที่ติดกับเขตป่าไม้จะต้องปลูกไม้ผลและหรือไม้ยืนต้นเป็นแนวกั้นชน และให้นำเอาวิธีการจัดรูปแบบที่ดินให้มีขนาดเหมาะสม เพื่อใช้แก้ไขปัญหาเรื่องที่ดินอยู่อาศัยหรือทำกินของราษฎรในเขตป่าไม้ด้วย ทั้งนี้ โดยกรมป่าไม้ จะให้การสนับสนุนในเรื่องพันธุ์ไม้ และวิชาการในโครงการที่จะร่วมกันจัดให้มีขึ้น

นอกจากนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมเกษตรและสถาบันเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ส.ป.ก. จึงได้ออกระเบียบและดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- (1) ระเบียบคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการให้กู้ยืมเงินกองทุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมแก่เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน พ.ศ. 2554
- (2) ระเบียบคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ว่าด้วยการให้ ให้ยืม จำหน่ายพันธุ์ไม้ และจำหน่ายผลไม้ม ซึ่งได้จากการดำเนินงานของศูนย์ขยายพันธุ์ไม้ผลเพื่อการปฏิรูปที่ดิน พ.ศ. 2533
- (3) บันทึกข้อตกลง เรื่อง การให้เกษตรกรผู้ได้รับสิทธิในที่ดินจากการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมขอรับสินเชื่อจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร พ.ศ. 2546 ทั้งนี้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ในประกาศพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานบริหารการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน (องค์การมหาชน) และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยนโยบายการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน พ.ศ. 2546

¹⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 146 ทรัพย์ซึ่งติดกับที่ดินหรือติดกับโรงเรือนเพียงชั่วคราวไม่ถือว่าเป็นส่วนควบกับที่ดินหรือโรงเรือนนั้น ความข้อนี้ให้ใช้บังคับแก่โรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่น ซึ่งผู้มีสิทธิในที่ดินของผู้อื่นใช้สิทธินั้นปลูกสร้างไว้ในที่ดินนั้นด้วย

¹⁸ พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518

มาตรา 36 ทวิ บรรดาที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ใด ๆ ที่ ส.ป.ก. ได้มาตามพระราชบัญญัตินี้ หรือได้มาโดยประการอื่นที่มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ไม่ให้ถือว่าเป็นที่ราชพัสดุ และให้ ส.ป.ก. เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์เพื่อใช้ในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

4) พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551¹⁹

กฎหมายนี้กำหนดกลไกในการกำหนดมาตรฐานและการตรวจสอบและรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรขึ้น เพื่อส่งเสริมสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐานเพื่อความปลอดภัยหรือเพื่อป้องกันความเสียหายอันอาจเกิดแก่ประชาชนหรือแก่กิจการค้าสินค้าเกษตรหรือเศรษฐกิจของประเทศ และเพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศ

มาตรฐานตามกฎหมายนี้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ มาตรฐานบังคับและมาตรฐานทั่วไป สำหรับ “มาตรฐานบังคับ” หมายความว่า มาตรฐานที่มีกฎกระทรวงกำหนดให้สินค้าเกษตรต้องเป็นไปตามมาตรฐาน และ “มาตรฐานทั่วไป” หมายความว่า มาตรฐานที่มีประกาศกำหนดเพื่อส่งเสริมสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐาน โดยที่สินค้าเกษตร หมายความว่า ความรวมถึง ผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์อันเกิดจากการป่าไม้และผลพลอยได้ของผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ดังกล่าวด้วย (มาตรา 3)

หากกรณีจำเป็นต้องส่งเสริมสินค้าไม้ให้ได้มาตรฐานหรือได้คุณภาพนั้น อาจมีการกำหนดมาตรฐานทั่วไปเพื่อใช้กับสินค้าไม้ก็ได้ โดยในกรณีที่ คณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตรเห็นสมควร กำหนดมาตรฐานสำหรับสินค้าเกษตรใด ให้คณะกรรมการแต่งตั้งคณะกรรมการวิชาการเพื่อจัดทำร่างมาตรฐานสำหรับสินค้านั้นให้คณะกรรมการพิจารณา หากคณะกรรมการเห็นสมควรกำหนดให้เป็นมาตรฐานบังคับหรือมาตรฐานทั่วไป ตามที่คณะกรรมการวิชาการเสนออีกให้คณะกรรมการเสนอต่อรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาออกกฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานสำหรับสินค้านั้นเป็นมาตรฐานบังคับหรือออกประกาศกำหนดมาตรฐานสำหรับสินค้านั้นเป็นมาตรฐานทั่วไป แล้วแต่กรณี กฎกระทรวงที่ออกตามวรรคสองจะกำหนดให้สินค้าเกษตร หรือลักษณะของสินค้าเกษตรใดของผู้ส่งออกหรือผู้นำเข้าซึ่งสินค้านั้น หรือขนาดหรือลักษณะของกิจการของผู้ผลิตอยู่ภายใต้มาตรฐานบังคับทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก็ได้ (มาตรา 15)

5) พระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ. 2511²⁰

กฎหมายนี้มีขึ้นเพื่อกำหนดมาตรฐานสำหรับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมให้เป็นที่แน่นอนและเหมาะสม เพื่อเป็นการรักษามาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ให้เกิดความน่าเชื่อถือแก่ผู้บริโภคทั้งภายในและต่างประเทศ อันเป็นประโยชน์ในแง่ของการส่งเสริมอุตสาหกรรมเพื่อความปลอดภัย หรือเพื่อป้องกันความเสียหายอันอาจเกิดแก่ประชาชนหรือแก่กิจการอุตสาหกรรมหรือเศรษฐกิจของประเทศ

¹⁹ พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 125 ตอนที่ 37, วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2551, หน้า 1.

²⁰ พระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ. 2511, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 85 ตอนที่ 121, วันที่ 31 ธันวาคม 2511, หน้า 1023.

โดยรัฐมนตรีอาจประกาศกำหนด แก้ไข และยกเลิกมาตรฐานสำหรับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมใด ๆ โดยอาจกำหนดให้ใช้หรืออ้างอิงมาตรฐานของต่างประเทศหรือมาตรฐานระหว่างประเทศ ทั้งนี้ ในกรณีที่มีความจำเป็น อาจกำหนดให้ใช้หรืออ้างอิงมาตรฐานดังกล่าวที่เป็นเอกสารภาษาต่างประเทศได้ โดยให้ประกาศลงในราชกิจจานุเบกษาจึงจะมีผลใช้บังคับ (มาตรา 15) ในกรณีที่มีข้อกำหนดของต่างประเทศหรือข้อตกลงระหว่างประเทศ หรือสัญญาระหว่างผู้ส่งออกและผู้นำเข้ากำหนดให้ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมใดเป็นไปตามมาตรฐาน หรือกฎเกณฑ์ของต่างประเทศหรือระหว่างประเทศ จึงจะนำเข้าผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนั้นได้ สำนักงานอาจทำความเข้าใจความตกลงกับหน่วยงานของต่างประเทศเกี่ยวกับการให้การรับรองการตรวจสอบ หรือรับรองผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนั้นได้ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด ไม่ว่าผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนั้นจะมีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้ต้องเป็นไปตามมาตรฐานหรือไม่ก็ตาม และไม่ว่าหน่วยงานของต่างประเทศนั้นจะเป็นหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนก็ตาม (มาตรา 20 จัตวา)

สำหรับมาตรฐานอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมไม้ที่ใช้บังคับในขณะนี้ มีสองมาตรฐาน คือ มาตรฐาน มอก. 14061 มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม การจัดการสวนป่าไม้เศรษฐกิจอย่างยั่งยืน และมาตรฐาน มอก. 2861 มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ห่วงโซ่การควบคุมผลิตภัณฑ์จากป่าไม้ โดยมีสำนักงานคณะกรรมการการมาตรฐานแห่งชาติ (สก.) ภายใต้สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.) เป็นหน่วยรับรองระบบงาน (Accreditation Body: AB) ทำหน้าที่รับรองระบบงานแก่หน่วยตรวจรับรอง

3.2.4 กฎหมายที่อาจใช้เป็นมาตรการจูงใจในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์

เพื่อให้การส่งเสริมการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์สัมฤทธิ์ผล จำเป็นต้องมีการพัฒนามาตรการที่จะช่วยจูงใจให้ประชาชนและภาคเอกชนหันมาให้ความสนใจในการปลูกและทำการค้าไม้ที่มีแหล่งที่มาภายในประเทศ ซึ่งกฎหมายที่อาจใช้มาตรการจูงใจในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ ได้แก่

- (1) พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558
- (2) พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562
- (3) พระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530

1) พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558²¹

ด้วยมาตรา 703 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดให้การจำนอง โดยใช้ทรัพย์สินเป็นหลักประกันที่ไม่ต้องส่งมอบการครอบครอง จำกัดเฉพาะอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์ที่ทะเบียน

²¹ พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 132 ตอนที่ 104 ก, วันที่ 5 พฤศจิกายน 2558, หน้า 1.

บางประเภทเท่านั้น ทำให้ผู้ประกอบการไม่สามารถนำทรัพย์สินอื่นมาใช้เป็นหลักประกันการชำระหนี้ได้ แม้ว่าทรัพย์สินดังกล่าวจะมีมูลค่าในการประกอบธุรกิจก็ตาม อีกทั้งกระบวนการบังคับจำนองมีความล่าช้าเป็นอุปสรรคต่อการประกอบธุรกิจ ดังนั้น จึงได้ตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ เพื่อรองรับการนำทรัพย์สินที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจมาใช้เป็นหลักประกันการชำระหนี้ในลักษณะที่ไม่ต้องส่งมอบการครอบครองแก่เจ้าหนี้และสร้างระบบการบังคับหลักประกันที่มีความรวดเร็ว มีประสิทธิภาพและเป็นธรรมอันจะเป็นประโยชน์ต่อการประกอบธุรกิจ

โดยที่ ทรัพย์สินที่จะนำมาใช้เป็นหลักประกันตามกฎหมายฉบับนี้ ได้แก่ (มาตรา 8)

- (1) กิจการ
- (2) สิทธิเรียกร้อง
- (3) สิ่งทามทรัพย์สินที่ผู้ให้หลักประกันใช้ในการประกอบธุรกิจ เช่น เครื่องจักร สินค้าคงคลัง หรือวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตสินค้า
- (4) อสังหาริมทรัพย์ในกรณีให้ผู้ให้หลักประกันประกอบธุรกิจอสังหาริมทรัพย์โดยตรง
- (5) ทรัพย์สินทางปัญญา
- (6) ทรัพย์สินอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ทั้งนี้จึงได้มีการจัดตั้งสำนักงานทะเบียนหลักประกันทางธุรกิจขึ้นในกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ เพื่อทำหน้าที่รับจดทะเบียน แก้ไขรายการจดทะเบียนและยกเลิกการจดทะเบียน สัญญาหลักประกันทางธุรกิจตามพระราชบัญญัตินี้ และจัดให้มีข้อมูลเกี่ยวกับการจดทะเบียนและข้อมูลเกี่ยวกับผู้รับใบอนุญาตเพื่อให้ประชาชนเข้าตรวจสอบได้ (มาตรา 14)

ต่อมา คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านสังคม มีแผนการขับเคลื่อนระบบการสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็ง และผลักดันกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้ประชาชนปลูกไม้ยืนต้นมูลค่าสูงในที่ดินกรรมสิทธิ์เพื่อการออมสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ และเป็นการเพิ่มพื้นที่ป่าในประเทศไทย เพื่อให้สอดคล้องแผนปฏิรูปประเทศ 11 ด้าน และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี จึงมีข้อเสนอให้กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่กำกับดูแลและบังคับใช้กฎหมายหลักประกันทางธุรกิจ ออกกฎหมาย พิจารณาให้ “ไม้ยืนต้น” เป็นทรัพย์สินที่จะนำมาใช้เป็นหลักประกันทางธุรกิจได้ตาม มาตรา 8(6) แห่งพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 เพื่อให้ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์จากต้นไม้ระหว่างการปลูกโดยการนำไปเป็นหลักประกันทางธุรกิจเพื่อการกู้ยืมเงินกับสถาบันการเงิน กระทรวงพาณิชย์จึงได้ออกกฎกระทรวงกำหนดให้ทรัพย์สินเป็นหลักประกัน พ.ศ. 2561 กำหนดว่า “ให้ยืนต้นเป็นทรัพย์สินที่ใช้เป็นหลักประกันได้” และมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561

พระราชบัญญัตินี้ ผู้ให้หลักประกันมีสิทธิครอบครองไม้ยืนต้นนั้นอยู่ (มาตรา 22) และจะต้องใช้ความระมัดระวังและใช้ฝีมือเพื่อสงวนรักษาไม้ยืนต้นเสมือนเช่นวิญญูชนจะต้องใช้ในการประกอบกิจการและต้องบำรุงรักษาด้วย (มาตรา 23) ผู้ให้หลักประกันต้องจัดทำบัญชีทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน (มาตรา 24) และยอมให้ผู้รับหลักประกันหรือตัวแทนเข้าตรวจดูไม้ยืนต้นและบัญชีได้เป็นครั้งคราว (มาตรา 25) ในกรณีที่มีการบังคับหลักประกัน ผู้รับหลักประกันอาจบังคับหลักประกันโดยให้ทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันหลุดเป็นสิทธิหรือโดยจำหน่ายทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ (มาตรา 36)

2) พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562²²

พระราชบัญญัตินี้ ประกาศใช้บังคับเนื่องจาก กฎหมายว่าด้วยภาษีโรงเรือนและที่ดินและกฎหมายว่าด้วยภาษีบำรุงท้องที่ ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว การจัดเก็บภาษีตามกฎหมายทั้งสองฉบับไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน จึงสมควรให้ยกเลิกและให้ใช้กฎหมายว่าด้วยภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างแทน

กฎหมายนี้ให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบการจัดเก็บภาษีจากที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างที่อยู่ในเขตการปกครอง และให้ภาษีที่จัดเก็บได้นั้นเป็นรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น (มาตรา 7)

การเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างจำแนกเป็น 4 ประเภท (มาตรา 37) คือ

- (1) ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประโยชน์ในการประกอบเกษตรกรรม ให้มีอัตราภาษีไม่เกินร้อยละ 0.15 ของฐานภาษี
- (2) ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประโยชน์เป็นที่อยู่อาศัย ให้มีอัตราภาษีไม่เกินร้อยละ 0.3 ของฐานภาษี
- (3) ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประโยชน์อื่นนอกเหนือจาก (1) หรือ (2) ให้มีอัตราภาษีไม่เกินร้อยละ 1.2 ของฐานภาษี
- (4) ที่ดินรกร้างว่างเปล่าหรือไม่ได้ทำประโยชน์ตามควรแก่สภาพ ให้มีอัตราภาษีไม่เกินร้อยละ 1.2 ของฐานภาษี

ในกรณีที่ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างภายในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดได้รับความเสียหายมากหรือ ถูกทำลายให้เสื่อมสภาพด้วยเหตุอันพ้นวิสัยที่จะป้องกันได้โดยทั่วไป (มาตรา 56) และในกรณีที่มีเหตุอันทำให้ที่ดินได้รับความเสียหายหรือทำให้สิ่งปลูกสร้างถูกรื้อถอนหรือทำลายหรือชำรุดเสียหายจนเป็นเหตุให้ต้องทำการซ่อมแซมในสำคัญ (มาตรา 57) กฎหมายนี้ ยังได้

²² พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 136 ตอนที่ 30 ก, วันที่ 12 มีนาคม 2562, หน้า 21.

กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการประกาศหรือยกเว้นภาษีสำหรับที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างดังกล่าวด้วย

กฎหมายนี้ กำหนดให้มี “คณะกรรมการภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างประจำจังหวัด” ประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน มีหน้าที่และอำนาจพิจารณาให้ความเห็นชอบอัตราภาษีตามร่างข้อบัญญัติท้องถิ่น ให้ความเห็นชอบการลดภาษีหรือยกเว้นภาษี ให้คำปรึกษาหรือคำแนะนำแก่ผู้บริหารท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษี เป็นต้น (มาตรา 21)

3) พระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530²³

พระราชกำหนดนี้ เป็นกฎหมายที่กำหนดโครงสร้างการเก็บและเสียอากรขาเข้าและอากรขาออกสำหรับการนำเข้าหรือส่งออกสินค้าโดยกำหนดตามพิกัดศุลกากร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและเป็นไปตามพันธกรณีของประเทศไทยที่ได้เข้าเป็นภาคีความตกลงระหว่างประเทศหรือสมาชิกองค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

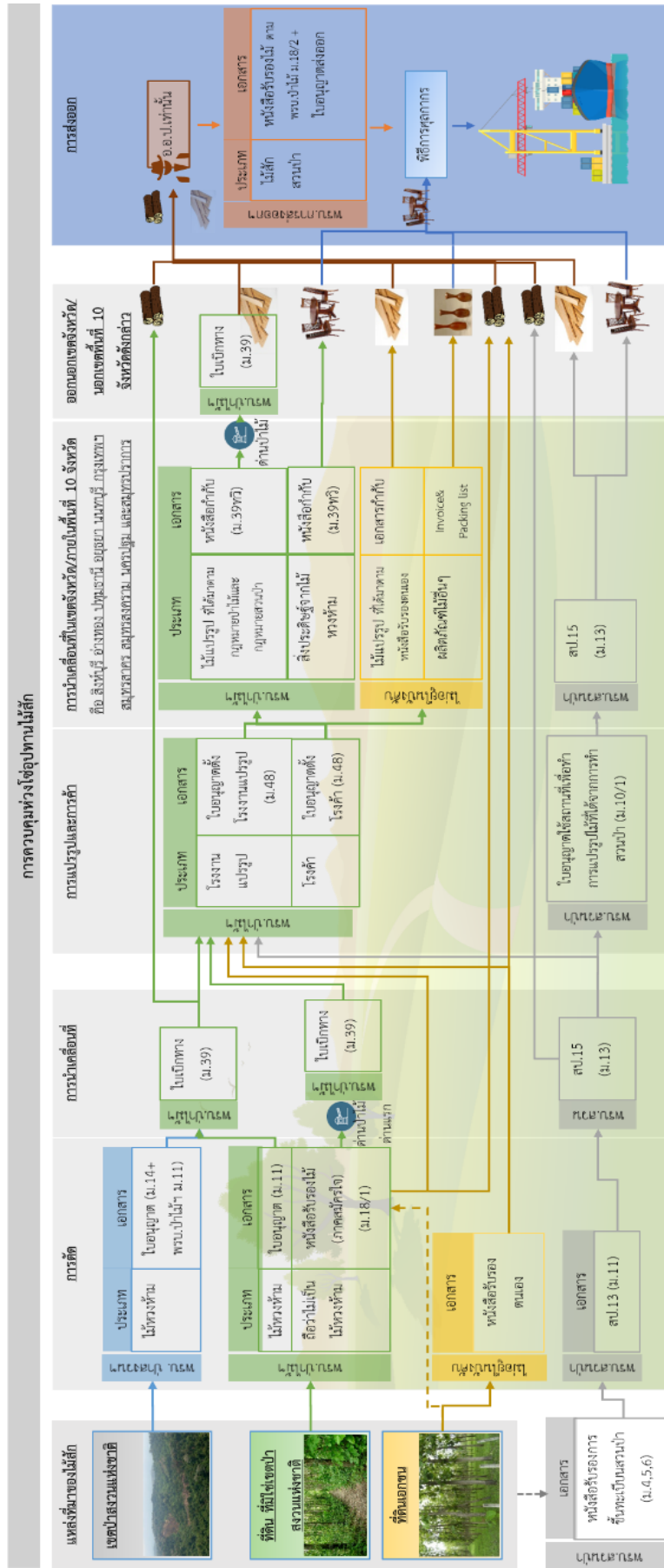
โดยที่กฎหมายฉบับนี้กำหนดให้ของที่นำเข้ามาในหรือส่งออกนอกราชอาณาจักรให้เรียกเก็บและเสียอากรตามที่กำหนดไว้ในพิกัดอัตราศุลกากรท้ายพระราชกำหนดหรือตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังประกาศกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีตามที่บัญญัติไว้ในพระราชกำหนดนี้ (มาตรา 4) และกำหนดให้การสำแดงรายการในใบขนสินค้าขาเข้าและใบขนสินค้าขาออกจะบริบูรณ์ต่อเมื่อได้สำแดงประเภทของและเกณฑ์ปริมาณที่ต้องใช้ในการเก็บอากรให้ถูกต้องครบถ้วนตามที่จำแนกและกำหนดไว้ในพิกัดอัตราอากรท้ายพระราชกำหนดนี้ (มาตรา 7)

ตามพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530 ภาคสาม กำหนดให้ไม้เป็นเป็นสินค้าที่ให้มีการจัดเก็บอากรขาออก โดยที่ไม้ท่อนและไม้แปรรูป มีอัตราอากรขาออกคือ สำหรับไม้รวกและไม้มะพร้าว อัตราร้อยละ 5 สำหรับไม้วีเนียร์ อัตราร้อยละ 10 กรณีอื่น ๆ อัตราร้อยละ 40

²³ พระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2503, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 77 ตอนที่ 17, วันที่ 3 มีนาคม 2503, หน้า 1.

3.2.5 สรุปกฎหมายที่ควบคุมการกำกับติดตามไม้สักตลอดห่วงโซ่อุปทาน

ในการศึกษาห่วงโซ่อุปทานการทำไม้สักของประเทศไทย มีกฎหมายหลายฉบับ ประกอบด้วย พระราชบัญญัติบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 14 พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 มาตรา 11 18/1 18/2 39 39 ทวิ และ 48 พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 มาตรา 4 5 6 10/1 11 และ 13 พระราชบัญญัติการส่งออกป็นอกและการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. 2522 มาตรา 5 และพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560 มาตรา 51 ที่ควบคุมการกำกับติดตามไม้ตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน ซึ่งสามารถสรุปขั้นตอนในการควบคุมกำกับติดตามไม้สักตามกฎหมายได้ดัง **ภาพที่ 3-1** แผนภาพแสดงการควบคุมห่วงโซ่อุปทานไม้สัก

ภาพที่ 3-1 แผนภาพแสดงการควบคุมห่วงโซ่อุปทานไม้สัก

จากแผนภาพดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการควบคุมห่วงโซ่อุปทานไม้สัก ซึ่งในแต่ละขั้นตอนมีสาระสำคัญดังนี้

(1) **การปลูก** ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิทธิในที่ดินที่ทำให้การปลูกไม้สักนั้นชอบด้วยกฎหมายและสามารถตัดโค่นได้ การปลูกไม้สักอาจปลูกในที่ดินของรัฐที่ได้รับอนุญาต ซึ่งอาจเป็นพื้นที่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติหรือที่มิใช่ป่าสงวนแห่งชาติก็ได้ เช่น ที่ดิน ส.ป.ก. ที่ดินในเขตนิคมสหกรณ์ ที่ดินในเขตนิคมสร้างตนเอง ที่ราชพัสดุ เป็นต้น และการปลูกในที่ดินเอกชน (ที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดิน) กรณีปลูกไม้สักในที่ดินตามประเภทที่กำหนดไว้ในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 ผู้ปลูกสามารถนำมาขอขึ้นทะเบียนเป็นสวนป่าได้ เมื่อนายทะเบียนรับขึ้นทะเบียนสวนป่าแล้ว จะออกหนังสือรับรองการขึ้นทะเบียนสวนป่าให้ไว้แก่ผู้ทำสวนป่า

(2) **การตัด** เมื่อไม้สักมีอายุสมควรที่จะนำมาใช้งานได้ และเจ้าของไม้มีความประสงค์จะตัดโค่นไม้ สามารถดำเนินการได้ ดังนี้

- (2.1) ไม้สักในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เป็นไม้หวงห้ามตามพระราชกฤษฎีกากำหนดไม้หวงห้าม พ.ศ. 2530 ดังนั้น การทำไม้ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายป่าไม้
- (2.2) ไม้สักในที่ดินของรัฐที่มิใช่ป่าสงวนแห่งชาติ เป็นไม้หวงห้ามตามพระตามพระราชกฤษฎีกากำหนดไม้หวงห้าม พ.ศ. 2530 การทำไม้ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายป่าไม้ แต่มีข้อยกเว้นสำหรับไม้สักที่ปลูกขึ้นในที่ดินที่ได้รับอนุญาตให้ทำประโยชน์ตามประเภทหนังสือแสดงสิทธิที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี ให้ถือว่าไม่เป็นไม้หวงห้าม การทำไม้ไม่ต้องได้รับอนุญาต แต่เพื่อประโยชน์ในการจำแนกแหล่งที่มาของไม้ เจ้าของไม้อาจขอรับหนังสือรับรองแหล่งที่มาของไม้ได้
- (2.3) ไม้สักในที่ดินเอกชน ไม่เป็นไม้หวงห้าม ดังนั้น การทำไม้ไม่ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ แต่เพื่อประโยชน์ในการจำแนกแหล่งที่มาของไม้ เจ้าของไม้อาจขอรับหนังสือรับรองแหล่งที่มาของไม้ได้ อย่างไรก็ตาม กรณีที่เจ้าของไม้ประสงค์จะออกหนังสือรับรองตนเอง กรมป่าไม้ได้ออกแนวทางปฏิบัติสำหรับการรับรองไม้ด้วยตนเองไว้ เพื่อให้การรับรองเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเพื่อให้ผู้ซื้อและพนักงานเจ้าหน้าที่รับทราบและมีความเข้าใจที่ตรงกัน เกี่ยวกับการรับรองไม้ในรูปแบบดังกล่าว

- (2.4) ไม้สักที่ขึ้นทะเบียนสวนป่า ก่อนการตัดหรือโค่นไม้ที่ได้มาจากการทำสวนป่า ให้ผู้ทำสวนป่าแจ้งเป็นหนังสือต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อออกหนังสือรับรองการแจ้ง (สป. 13) และเมื่อแจ้งแล้วให้ผู้ทำสวนป่าดำเนินการตัดหรือโค่นไม้ดังกล่าวได้

(3) การนำไม้เคลื่อนที่ เป็นการนำไม้ท่อนที่ตัดออกจากแปลงปลูกหรือหอนไม้เคลื่อนที่ไปยังสถานที่ปลายทางแห่งอื่น จะต้องมียุทธศาสตร์ที่ใช้สำหรับกำกับกับการนำไม้เคลื่อนที่ ดังนี้

- (3.1) สำหรับไม้ที่ได้รับอนุญาตให้ทำไม้ออกจากสถานที่ที่ระบุไว้ในใบอนุญาตไปถึงสถานที่ที่ระบุไว้ในใบอนุญาตแล้ว หรือไม้ที่ทำโดยไม่ต้องรับอนุญาตออกไปถึงด่านป่าไม้ด่านแรกแล้ว ต้องมีใบเบิกทางของพนักงานเจ้าหน้าที่กำกับไปด้วย
- (3.2) สำหรับไม้ในที่ดินเอกชน สามารถใช้หนังสือรับรองตนเอง หรือหนังสือรับรองแหล่งที่มาของไม้ กำกับกับการนำไม้เคลื่อนที่
- (3.3) สำหรับไม้ในที่ดินที่ขึ้นทะเบียนสวนป่า ต้องมีหนังสือรับรองการแจ้ง (สป.13) ตลอดจนบัญชีแสดงรายการไม้ (สป. 15) กำกับไปด้วยตลอดเวลาที่นำเคลื่อนที่

(4) การแปรรูปและการค้า ในขั้นตอนนี้ไม้ที่ถูกนำเคลื่อนที่จะถูกนำไปแปรรูป

- (4.1) สำหรับโรงงานที่ประกอบกิจการแปรรูปไม้ ไม่ว่าจะเป็นโรงเลื่อยหรือโรงงานผลิตผลิตภัณฑ์จากไม้ จะต้องได้รับอนุญาตให้ตั้งโรงงานแปรรูป โรงงานแปรรูปจะต้องจัดทำบัญชีไม้ประจำโรงงาน ได้แก่ บัญชีไม้ท่อน บัญชีไม้แปรรูป บัญชีสิ่งประดิษฐ์ (หากมี) และบัญชีสถิติ เพื่อบันทึกรายการไม้ที่ได้มาและจำหน่ายออกไปในแต่ละขั้นตอนของโรงงาน ทั้งนี้ หากเป็นไม้สักที่ได้มาตามหนังสือรับรองตนเอง ไม้ให้บันทึกบัญชีรวมกับบัญชีไม้ประจำโรงงานได้ แต่ยังไม่มีความชัดแจ้งในการบันทึกบัญชีไม้ (ปัจจุบันผู้ประกอบการจัดทำบัญชีแยกต่างหากจากบัญชีไม้ประจำโรงงาน โดยมีข้อมูลที่บันทึกเช่นเดียวกับบัญชีไม้ประจำโรงงาน)
- (4.2) กรณีการประกอบกิจการค้าขายไม้แปรรูปและสิ่งประดิษฐ์ที่ทำมาจากไม้หวงห้าม จะต้องได้รับอนุญาตให้ตั้งโรงค้าและจัดทำบัญชีไม้แปรรูป บัญชีสิ่งประดิษฐ์ (ตามแต่กรณี) และบัญชีสถิติ เพื่อบันทึกบัญชีรายการไม้ที่ได้มาและจำหน่ายออกไป
- (4.3) กรณีที่ผู้ทำสวนป่าผู้ใดประสงค์จะใช้สถานที่ใดเพื่อทำการแปรรูปไม้ที่ได้มาจากการทำสวนป่า ให้ยื่นคำขอรับใบอนุญาตต่อนายทะเบียนได้ โดยจะต้องแปรรูปเฉพาะไม้ที่ได้มาจากการทำสวนป่าเท่านั้น กรณีนี้ไม่ถือเป็นการตั้งโรงงานแปรรูปไม้ตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้

(5) การนำเคลื่อนที่ไม้แปรรูปและผลิตภัณฑ์ไม้ จะต้องดำเนินการดังนี้

- (5.1) กรณีเป็นไม้แปรรูป ที่ได้มาตามกฎหมายป่าไม้และกฎหมายสวนป่า การนำเคลื่อนที่ออกไปจากโรงงานหรือร้านค้าให้ผู้รับอนุญาตออกหนังสือกำกับการนำเคลื่อนที่ และให้สามารถเคลื่อนที่ได้ภายในเขตจังหวัด หรือภายในเขตพื้นที่ 10 จังหวัด ได้แก่ สิงห์บุรี อ่างทอง ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา นนทบุรี กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร สมุทรสงคราม นครปฐม และสมุทรปราการ แต่หากประสงค์จะนำเคลื่อนที่ออกนอกเขตพื้นที่ดังกล่าว ให้ขอออกใบเบิกทางจากพนักงานเจ้าหน้าที่
- (5.2) กรณีเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่ทำมาจากไม้หวงห้าม การนำเคลื่อนที่ออกไปจากโรงงานหรือร้านค้าไม่ว่าสถานที่ปลายทางจะอยู่ที่ใดก็ตาม ให้ผู้รับอนุญาตออกหนังสือกำกับการนำเคลื่อนที่
- (5.3) กรณีเป็นไม้แปรรูปหรือสิ่งประดิษฐ์ ที่ได้มาตามหนังสือรับรองตนเอง ไม่ให้ออกหนังสือกำกับของผู้รับอนุญาต แต่ยังมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการออกเอกสารกำกับไม้ (ปัจจุบันผู้ประกอบการจัดทำเอกสารโดยมีข้อมูลเช่นเดียวกับหนังสือกำกับ)
- (5.4) สำหรับผลิตภัณฑ์ไม้กรณีอื่น ๆ การนำเคลื่อนที่ไม่อยู่ในบังคับของกฎหมาย แต่ในทางการค้าจะต้องมีใบเรียกเก็บเงิน (invoice) และรายการสินค้า (Packing list) กำกับสินค้าที่ทำการซื้อขาย และเมื่อจะส่งออกจำเป็นต้องใช้เอกสารดังกล่าวนี้ประกอบด้วย

(6) การส่งออก กำหนดให้ไม้สักสวนป่า (ในที่นี้ หมายถึง ไม้สักที่ปลูกขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องขึ้นทะเบียนสวนป่า) ที่เป็นไม้ท่อนและไม้แปรรูปต้องขออนุญาตในการส่งออกป้อนราชอาณาจักร โดยต้องขอหนังสือรับรองจากกรมป่าไม้หรือผู้ซึ่งกรมป่าไม้มอบหมาย และจะอนุญาตให้องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.) เป็นผู้ส่งออกเพียงรายเดียวเท่านั้น ในการส่งออกสินค้าไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ทุกประเภทจะต้องปฏิบัติตามพิธีการศุลกากรเพื่อการส่งออก

3.3 องค์กรที่เกี่ยวข้อง

ในหัวข้อนี้ ได้รวบรวมองค์กรที่เกี่ยวข้องและมีบทบาทหน้าที่ในการควบคุม กำกับดูแล พัฒนา และส่งเสริมการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ และอุตสาหกรรมไม้ ทั้งในรูปของคณะกรรมการระดับชาติ ภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน ซึ่งได้แก่

- (1) คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ
- (2) กรมป่าไม้
- (3) สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด
- (4) องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้
- (5) สหกรณ์สวนป่าภาคเอกชน
- (6) เครือข่ายธนาคารต้นไม้
- (7) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์
- (8) สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (สพภ.)

3.3.1 คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ

เนื่องด้วยการกำหนดนโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศ ในปัจจุบันมีการกำหนดไว้ในกฎหมายหลายฉบับและการบังคับใช้กฎหมายจะอยู่ภายใต้กรอบอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบรวมถึงวัตถุประสงค์ของกฎหมายนั้น ๆ โดยไม่มีการทำงานร่วมกัน ทำให้การควบคุมดูแลและการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศไม่เป็นเอกภาพและไม่มีกรอบแนวทางเพื่อให้การกำหนดแนวทางการพัฒนา การกิจ และการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อวันที่ 14 เมษายน 2562 มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติ คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. 2562²⁴ ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหกสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป กำหนดให้มี “คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ” เรียกโดยย่อว่า “คทช.” เพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศเพื่อประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และความมั่นคง โดยการบูรณาการการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน และภูมิสังคม ซึ่งจะทำให้การบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศที่มีอยู่อย่างจำกัดมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุด สมดุล เป็นธรรม และยั่งยืน แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

²⁴ พระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. 2562, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 136 ตอนที่ 49 ก, วันที่ 14 เมษายน 2562, หน้า 1.

คทช. ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ และให้ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ เป็นกรรมการและเลขานุการ มีหน้าที่และอำนาจกำกับดูแลการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินโดยทั่วไป รวมทั้งให้มีหน้าที่และอำนาจ กำหนดนโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศเพื่อขอความเห็นชอบต่อคณะรัฐมนตรี ซึ่งจะต้องกำหนดเป้าหมาย นโยบาย และทิศทางในการพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินของประเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ นโยบายการบริหารประเภท แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และแผนอื่น ๆ เสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อกำหนดมาตรการในการติดตาม การตรวจสอบ และการประเมินผลการดำเนินการตามนโยบายและแผนดังกล่าว ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล การใช้ที่ดินของประเทศให้เหมาะสมกับสภาพที่ดินและศักยภาพที่ดิน กำหนดมาตรการหรือแนวทางการกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม เป็นต้น

ด้วยทรัพยากรดินเป็นทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งรวมถึงการปลูกไม้สัก ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการถือครองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน ดังนั้น คทช. จึงเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญที่จะบริหารจัดการให้มีการใช้ที่ดินของรัฐ เพื่อประโยชน์ด้านเกษตรกรรม อันจะช่วยส่งเสริมการปลูกไม้เชิงเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งในแง่สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

3.3.2 กรมป่าไม้

กรมป่าไม้เป็นหน่วยงานราชการ สังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีภารกิจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ สงวน คุ้มครอง ปันฟู ดูแลรักษา ส่งเสริม ทำนุบำรุงป่า และการดำเนินการเกี่ยวกับการป่าไม้ การทำไม้ การเก็บหาของป่า การใช้ประโยชน์ในที่ดินป่าไม้ และการอื่นเกี่ยวกับป่าและอุตสาหกรรมป่าไม้ ให้เป็นไปตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ด้วยกลยุทธ์เสริมสร้างความร่วมมือของประชาชนเป็นหลัก เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของประเทศ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และมีภารกิจอื่นตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมป่าไม้ โดยให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- 1) ควบคุม กำกับ ดูแล ป้องกันการบุกรุก การทำลายป่า และการกระทำผิดในพื้นที่รับผิดชอบตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ กฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยสวนป่า กฎหมายว่าด้วยเลื่อยโซ่ยนต์ กฎหมายว่าด้วยป่าชุมชน และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง
- 2) ศึกษา วิจัย วางแผน และประสานงานเกี่ยวกับการปลูกป่าเพื่อการฟื้นฟูสภาพป่าและระบบนิเวศ

- 3) ส่งเสริมการปลูกป่า การจัดการป่าชุมชน และการปลูกสร้างสวนป่าเชิงเศรษฐกิจในลักษณะสวนป่าภาคเอกชนและสวนป่าในรูปแบบอื่นที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนศึกษาวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ป่าเศรษฐกิจของตลาดในประเทศและต่างประเทศ
- 4) อนุรักษ์ ค้ำครอง ดูแลรักษา และจัดการให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ และการอนุญาตที่เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากไม้ อุตสาหกรรมไม้ ที่ดินป่าไม้ และผลิตผลป่าไม้
- 5) ศึกษา ค้นคว้า วิจัย และพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้และผลิตผลป่าไม้ และที่เกี่ยวข้องกับไม้และผลิตภัณฑ์ไม้
- 6) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมหรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

สืบเนื่องจากการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2562 คณะกรรมาธิการได้ตั้งข้อสังเกตเพื่อเสนอต่อที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณา ซึ่งมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการกิจของกรมป่าไม้ในด้านการส่งเสริมการปลูกป่า โดยมีสาระสำคัญคือ

- 1) กรมป่าไม้ต้องจัดทำคู่มือฉบับประชาชน ในการสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนในการปฏิบัติตามหลักการของร่างพระราชบัญญัตินี้
- 2) กรมป่าไม้ต้องประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงนโยบายรัฐบาลที่ให้มีการนำไม้ไปเป็นหลักประกันทางธุรกิจตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558
- 3) กรมป่าไม้ควรให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับชนิดพันธุ์ไม้ วิธีปลูกและบำรุงรักษา การตัดไม้ที่เหมาะสม ส่งเสริมให้มีเรือนเพาะชำ เพื่อเป็นการส่งเสริมการปลูกป่าเศรษฐกิจ และควรให้การสนับสนุนพันธุ์กล้าไม้ที่มีคุณภาพให้แก่ประชาชนด้วย
- 4) การมอบภารกิจการรับรองไม้ตามร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ ในระยะแรกสมควรพิจารณามอบหมายสถาบันหรือองค์กรอื่นที่เป็นหน่วยงานรัฐให้ดำเนินการแทนก่อน สำหรับการมอบหมายสถาบันหรือองค์กรอื่นที่เป็นหน่วยงานรัฐให้ดำเนินการแทนนั้น ควรคัดเลือกภาคเอกชนที่มีมาตรฐานการดำเนินงานที่เป็นที่ยอมรับ และกำหนดวิธีปฏิบัติให้ชัดเจน
- 5) กรมป่าไม้ต้องจัดทำฐานข้อมูลชนิดพันธุ์ไม้ จำนวน ปริมาณ และข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบในอนาคต

โดยที่กรมป่าไม้ มีส่วนราชการภายในที่มีอำนาจหน้าที่ดำเนินงานตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป่าไม้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีส่วนราชการที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการส่งเสริมด้านการปลูกต้นไม้และเศรษฐกิจการป่าไม้ ได้แก่

1) สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้

มีภารกิจหน้าที่ในการศึกษา วิจัย พัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรมด้านป่าไม้และความหลากหลายทางชีวภาพแบบบูรณาการ พัฒนาศักยภาพผลการวิจัยด้านป่าไม้ ทั้งด้านเนื้อไม้และของป่าไม้ เพื่อส่งเสริมป่าเศรษฐกิจ การใช้ประโยชน์ไม้และผลผลิตไม้อย่างยั่งยืน รวมถึงการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีผลงานวิจัยด้านการป่าไม้สู่ประชาชน บริการเมล็ดไม้พันธุ์ดี ตรวจสอบรับรองชนิดและคุณภาพไม้ และบริการทางวิชาการป่าไม้ และปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

โดยแบ่งงานออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนอำนวยการ ส่วนวนวัฒนวิจัย ส่วนวิจัยและพัฒนาการใช้ประโยชน์ป่าไม้ ส่วนความหลากหลายทางชีวภาพด้านป่าไม้ และส่วนส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยี

2) สำนักส่งเสริมการปลูกป่า

มีภารกิจหน้าที่ในการศึกษา วิเคราะห์ เพื่อกำหนดนโยบาย ทิศทางและยุทธศาสตร์ในการดำเนินการอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่ป่าในความรับผิดชอบของกรมป่าไม้ ส่งเสริมและสนับสนุนการปลูกป่าในที่ดินของรัฐและการปลูกสร้างสวนป่าในที่ดินเอกชน การดำเนินการในรูปสหกรณ์สวนป่า และ การปลูกป่าเศรษฐกิจทุกรูปแบบ รวมทั้งการดำเนินงานเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยสวนป่าและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง และพัฒนารูปแบบการเพาะชำกล้าไม้ การขยายพันธุ์ไม้ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการ เพาะชำกล้าไม้แก่หน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน และ ประชาชน ศึกษา วิเคราะห์ เพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ด้านทรัพยากรป่าไม้ และนันทนาการ รวมทั้งการจัดระบบสื่อความหมาย เพื่อการเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับการป่าไม้ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

โดยแบ่งงานออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนอำนวยการ ส่วนผลิตกล้าไม้ ส่วนฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ ส่วนภาคีเครือข่ายฟื้นฟูพื้นที่สีเขียว

3) สำนักเศรษฐกิจการป่าไม้

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกรมป่าไม้ได้มีภารกิจในการตรวจสอบและออกหนังสือรับรองไม้ ผลิตภัณฑ์ไม้ และถ่านไม้ เพื่อส่งออกไปนอกราชอาณาจักร งานด้านการรับรองแหล่งที่มาของไม้ มาตรฐานการรับรอง การค้าไม้ระหว่างประเทศ และการเจรจาจัดทำ VPA ในการบังคับใช้กฎหมายป่าไม้ ธรรมชาติบาล และการค้าระหว่างประเทศไทยกับสหภาพยุโรป โดยการสร้างการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพิ่มศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการไทย รวมทั้งการให้บริการและการอำนวยความสะดวกทางการค้าเพื่อนำเงินตราเข้าประเทศ และเพื่อให้การดำเนินงานตามนโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม (พลเอกสุรศักดิ์ กาญจนรัตน์) เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2560 สัมฤทธิ์ผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ กรมป่าไม้ จึงได้มีคำสั่งกรมป่าไม้ ที่ 3620/2560 ให้จัดตั้ง “สำนักรับรองการป่าไม้” เพื่อรับผิดชอบการบริหารจัดการป่าไม้เศรษฐกิจของประเทศ มุ่งเน้นการกำหนดมาตรฐานการออกหนังสือรับรอง การส่งเสริมการค้าไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ที่ได้รับการรับรองทางป่าไม้ ให้บริการ และอำนวยความสะดวกด้านการนำเข้า-ส่งออกไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ เพื่อสร้างเศรษฐกิจมวลรวมให้กับประเทศ รวมทั้งประสานงานด้านการค้าไม้กับต่างประเทศ

ต่อมากรมป่าไม้พิจารณาว่า เพื่อให้การปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมปลูกไม้มีค่า สวนป่าเศรษฐกิจเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล บรรลุตามวัตถุประสงค์ของภารกิจที่ได้รับมอบหมาย และสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล แผนปฏิรูปประเทศ และสอดคล้องกับสถานการณ์ของโลกในการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน จึงมีคำสั่งกรมป่าไม้ ที่ 595/2562 ให้ส่วนปลูกป่าภาคเอกชน สำนักส่งเสริมการปลูกป่า ส่วนเศรษฐกิจป่าไม้ สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ และส่วนด้านป่าไม้ สำนักป้องกันรักษาป่าและควบคุมไฟป่า มาผนวกรวมกับสำนักรับรองการป่าไม้ และให้เปลี่ยนชื่อสำนักรับรองการป่าไม้ เป็น “สำนักเศรษฐกิจการป่าไม้” มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- 1) ศึกษาวิเคราะห์ กำหนดหลักเกณฑ์ และแนวทางปฏิบัติในการตรวจสอบมาตรฐานการรับรองการป่าไม้
- 2) ตรวจสอบและออกหนังสือรับรองการจำแนกแหล่งที่มาของไม้ ภายในราชอาณาจักร
- 3) ตรวจสอบชนิด ถิ่นกำเนิด และความถูกต้องตามกฎหมายของสินค้าประเภทไม้ ผลิตภัณฑ์ไม้ ถ่านไม้ ของป่าที่ขออนุญาตส่งออกป้อนราชอาณาจักร
- 4) ออกหนังสือรับรองไม้ ผลิตภัณฑ์ไม้ และถ่านไม้ เพื่อใช้เป็นหลักฐานประกอบการส่งออกป้อนราชอาณาจักร
- 5) ออกหนังสืออนุญาตไม้ท่อน ไม้แปรรูป และไม้ล้อม เพื่อใช้เป็นหลักฐานประกอบการส่งออกป้อนราชอาณาจักร
- 6) จัดทำฐานข้อมูลสถิติด้านการตรวจสอบ การออกหนังสือรับรองและหนังสืออนุญาตไม้ ผลิตภัณฑ์ไม้ และถ่านไม้ เพื่อส่งออกป้อนราชอาณาจักร
- 7) ให้คำปรึกษาให้ข้อมูลและระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแก่ประชาชนทั่วไป และผู้ประกอบการด้านการส่งออก
- 8) ดำเนินการสนับสนุนการใช้ การจัดทำ และการพัฒนาระบบการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์ผ่านระบบ National Single Window (NSW) และระบบ RFD Single Window ของส่วนรับรองการป่าไม้ และสามารถเชื่อมโยงข้อมูลการให้บริการได้ทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน

- 9) ปฏิบัติงานร่วม หรือสนับสนุนการปฏิบัติงานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือที่ได้รับมอบหมาย

โดยแบ่งงานออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนอำนวยการ ส่วนมาตรฐานการป่าไม้ ส่วนส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจ ส่วนเสริมธุรกิจการป่าไม้ และส่วนรับรองการป่าไม้

3.3.3 สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด

สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด (ทสจ.) เป็นหน่วยงานส่วนภูมิภาคสังกัดสำนักปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีอำนาจหน้าที่ ในการควบคุมการทำไม้และอุตสาหกรรมไม้ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ กฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยสวนป่า เป็นต้น (เช่นเดียวกับกรมป่าไม้) ทั้งนี้ ภายในเขตจังหวัดที่รับผิดชอบ การดำเนินงานดังกล่าวอาศัยอำนาจตามกฎหมายกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560 ข้อ 16(4) ซึ่งกำหนดให้ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด มีหน้าที่และอำนาจดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ กฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยสวนป่า กฎหมายว่าด้วยเชื้อเพลิงฟอสซิล กฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า กฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลการประกอบกิจการน้ำบาดาล และกิจการประปาสัมปทาน รวมทั้งกฎหมายอื่นที่ได้รับมอบหมาย

3.3.4 องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้

องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.) เดิมจัดตั้งขึ้นเป็นหน่วยงานสังกัดกรมป่าไม้ ต่อมารัฐบาลออกพระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ พ.ศ. 2499 กำหนดให้ อ.อ.ป. เป็นรัฐวิสาหกิจ ปัจจุบัน อ.อ.ป. สังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) อำนวยบริการแก่รัฐ และประชาชนในอุตสาหกรรมป่าไม้
- 2) ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับอุตสาหกรรมป่าไม้ เช่น เกี่ยวกับการทำไม้และเก็บหาของป่าแปรรูปไม้ การทำไม้ อัด อบไม้ อัดน้ำยาไม้ กลั่นไม้ และประดิษฐ์หรือผลิตวัตถุหรือสิ่งของจากไม้ และของป่าและธุรกิจที่ต่อเนื่องคล้ายคลึงกัน รวมทั้งอุตสาหกรรมอื่นใดที่เกี่ยวข้องด้วยไม้หรือของป่า
- 3) ปลูกสร้างสวนป่าคุ้มครองรักษาป่าไม้ และบุงระป่าไม้เพื่อประโยชน์แก่การป่าไม้ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการ เองหรือเป็นการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือรัฐ
- 4) วิจัย ค้นคว้า และทดลองเกี่ยวกับผลิตผลและผลิตภัณฑ์ในด้านอุตสาหกรรมไม้

- 5) ดำเนินกิจการเกี่ยวกับการเผยแพร่ความรู้การปลูกฝังทัศนคติและความสำนึกในการคุ้มครองดูแลรักษาบูรณะ และพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ รวมทั้งการอนุรักษ์และบริหารช้างเลี้ยงของไทย ตลอดจนดำเนินการกิจการเกี่ยวกับการจัดหาที่พัก การอำนวยความสะดวก หรือการให้บริการในกิจการที่เกี่ยวกับการพัฒนา หรือกิจการอื่นใด เพื่อประโยชน์แก่การดำเนินการดังกล่าว
- 6) ดำเนินธุรกิจ หรือกิจการอื่นที่เกี่ยวข้องหรือเพื่อประโยชน์แก่กิจการของ อ.อ.ป.

ในการดำเนินงานด้านการปลูกสร้างสวนป่า ได้มีการจำแนกสวนป่าตามแหล่งเงินทุนและวัตถุประสงค์ของการส่งมอบพื้นที่จากรัฐเป็น 6 โครงการ ประกอบด้วย

สวนป่าโครงการที่ 1 ปลูกด้วยเงินลงทุนของ อ.อ.ป. เอง

สวนป่าโครงการที่ 2 ปลูกทดแทนตามเงื่อนไขสัมปทานของ อ.อ.ป. เอง

สวนป่าโครงการที่ 3 ปลูกทดแทนตามเงื่อนไขสัมปทานแทนบริษัทจังหวัดทำไม้

โดยทั้งสามโครงการ เป็นโครงการที่ อ.อ.ป. ดำเนินงานมาเองแต่ต้น และเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญ อ.อ.ป.

สวนป่าโครงการที่ 4 เป็นสวนป่าที่ปลูกโดยบริษัททำไม้จังหวัด โดย อ.อ.ป. ได้รับมอบ สวนป่ามาจากกรมป่าไม้ ตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อปลายปี พ.ศ. 2533 โดยให้ อ.อ.ป. บำรุง ดูแล รักษา และใช้ประโยชน์

สวนป่าโครงการที่ 5 เป็นสวนป่าที่ปลูกโดยงบประมาณของรัฐบาล ดำเนินการปลูกโดยกรมป่าไม้ จาก มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2535 มอบให้ อ.อ.ป. เป็นผู้ดูแล และใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่ไป

สวนป่าโครงการที่ 6 เป็นสวนป่าที่ปลูกโดยงบประมาณของ บริษัท ไม้อัดไทย จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทที่ อ.อ.ป. ถือหุ้น 100 เปอร์เซ็นต์ เมื่อคณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2555 ให้ยุบเลิกบริษัท ไม้อัดไทย จำกัด อ.อ.ป. จึงได้รับมอบสวนป่าของบริษัทมาดำเนินการต่อ

ทั้งนี้ สวนป่าเศรษฐกิจตามโครงการ 1 - 6 จะมีศักยภาพสูงพอที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งวัตถุดิบ และเป็น แหล่งรายได้สำคัญของ อ.อ.ป. แต่การดำเนินงานใช้ประโยชน์ไม้เศรษฐกิจยังมีข้อจำกัด อันอาจส่งผลถึงรายได้ของ อ.อ.ป. เนื่องจากสวนป่าส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ การดำเนินการทุกขั้นตอนต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย ระเบียบที่กำหนดไว้ของป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งจะต้องขออนุญาตจากกรมป่าไม้ไม่ว่าจะเป็นการใช้พื้นที่ การจัดการบำรุงรักษา การทำไม้ และการจำหน่ายไม้ออกจากสวนป่า ทำให้อ.อ.ป. ไม่สามารถบริหารและดำเนินงานสวนป่าให้เป็นไปตามหลักวิชาการได้

ด้วยดี ส่งผลให้การเจริญเติบโตอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการสูงกว่าที่ควรจะเป็น²⁵

ผลผลิตที่ได้จากสวนป่าเศรษฐกิจที่สร้างรายได้ให้แก่ อ.อ.ป. มีเพียง 3 ชนิด คือ ไม้สัก ไม้ยูคาลิปตัส และไม้ยางพารา สำหรับไม้สัก อ.อ.ป. มีพื้นที่ปลูกประมาณ 601,000 ไร่ เป็นผู้ผลิตไม้ซุงสักสวนป่าเพื่อการใช้สอยภายในประเทศมากที่สุด การดำเนินงานเน้นการขายไม้ซุงท่อนภายในประเทศ มีการนำไปแปรรูปในปริมาณน้อยมาก ราคาจำหน่ายไม้ซุงสักเฉลี่ยอยู่ที่ 9,000 – 10,000 บาทต่อลูกบาศก์เมตร²⁶

นอกจากนี้ อ.อ.ป. ยังมีแหล่งวัตถุดิบอีกทางหนึ่ง การรับซื้อไม้จากผู้ปลูกรายย่อยอีกด้วย

สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมไม้ อ.อ.ป. มีรายได้จากการจำหน่ายไม้แปรรูป เฟอร์นิเจอร์ไม้ และการบริการอบ อัดน้ำยาไม้ แต่มีรายได้จากธุรกิจอุตสาหกรรมไม้เพียงเล็กน้อยแม้ว่าจะมีข้อได้เปรียบในเชิงของวัตถุดิบ แต่ยังมีข้อจำกัดทางด้านเงินทุนและเทคโนโลยี รวมทั้งการออกแบบผลิตภัณฑ์

3.3.5 สหกรณ์สวนป่าภาคเอกชน

สหกรณ์สวนป่าภาคเอกชน (สหกรณ์สวนป่า) จัดตั้งขึ้นในปี 2537 โดยความร่วมมือกับกรมป่าไม้ โดยเริ่มแรก สหกรณ์สวนป่าฯ ทำหน้าที่จัดหาทุนให้เกษตรกรปลูกป่าในที่ดินที่เป็นเอกสารสิทธิ์ไร่ละ 3,000 บาท โดยชำระให้เป็นรายปี 5 ปี ทำให้เกษตรกรมีการรวมตัวกันเพื่อเรียนรู้ แบ่งปันความรู้ และขยายพื้นที่ป่านอกเขตป่าธรรมชาติออกไปอย่างยั่งยืน ต่อมากรมป่าไม้จึงได้ขอจดทะเบียนเป็นสหกรณ์สวนป่าให้กับเกษตรกรกลุ่มนี้เพื่อเป็นต้นแบบของสหกรณ์สวนป่าฯ เป้าหมายคือเพื่อขยายผืนป่าไปทุกจังหวัด ลงไปถึงระดับอำเภอ และตำบล เพื่อให้สมาชิกในสหกรณ์ได้ปลูกต้นไม้แบบยั่งยืนและมีรายได้

วัตถุประสงค์ของสหกรณ์ฯ คือ เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของบรรดาสมาชิกโดยวิธีช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักสหกรณ์รวมทั้งในข้อต่อไปนี้

- 1) ส่งเสริมการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในพื้นที่ภาคเอกชนให้ได้ 40% ของประเทศ โดยเน้นปลูกต้นไม้ยืนต้นที่เป็นไม้เศรษฐกิจ เช่น ไม้สัก ไม้ยางนา ไม้พะยูง ไม้ประดู่ ไม้ชิงชัน ไม้มะค่า ต้นชัยพฤกษ์ ราชพฤกษ์ ต้นปาล์ม เป็นต้น
- 2) ผลิตไม้เพื่อใช้ในประเทศให้เพียงพอและส่งออกต่างประเทศ และลดการตัดไม้ทำลายป่าธรรมชาติ

²⁵ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้, รายงานประจำปี 2560 , หน้า 4, available at <http://www.fio.co.th/fioreport/2560.pdf> on 20 December 2019.

²⁶ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้, อ้างแล้วข้างบนนี้.

- 3) ประสานงานกับองค์กรทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น FAO WHO ในเรื่องจัดหางบประมาณเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการปลูกต้นไม้ ขยายพื้นที่ป่าภาคเอกชน
- 4) จัดทำฐานข้อมูลต้นไม้ของสมาชิกสหกรณ์ทั่วประเทศเพื่อการบริหารจัดการแบบมืออาชีพอย่างยั่งยืน
- 5) รวบรวมผลผลิตการเกษตร ผลิตภัณฑ์และบริการของสมาชิมาจัดจำหน่าย
- 6) ส่งเสริมการออมทรัพย์ของสมาชิก และจัดให้มีสินเชื่อแก่สมาชิกเพื่อการประกอบอาชีพ
- 7) ส่งเสริมและเผยแพร่อาชีพการเกษตร เพื่อให้สมาชิกมีอาชีพและรายได้ที่มั่นคง
- 8) ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของสหกรณ์และสวนป่า ให้เข้มแข็งเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน
- 9) ส่งเสริมและสนับสนุนการปลูกป่าทุกรูปแบบ ทั้งการปลูกป่าในที่ดินของรัฐและการปลูกสร้างสวนป่าในที่ดินเอกชน การดำเนินงานในรูปแบบของสหกรณ์สวนป่า การปลูกป่าเศรษฐกิจในรูปแบบอื่น ๆ รวมทั้งการดำเนินงานเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยสวนป่า และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

สหกรณ์สวนป่าฯ เป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการผลักดันและขับเคลื่อนให้เกิดการให้การส่งเสริมธรรมชาติเกี่ยวกับการปลูกต้นไม้และเกษตรกร ทั้งในด้านของกฎหมาย การเข้าร่วมหารือและแสดงความคิดเห็น การศึกษาดูแลงาน และการพัฒนาโครงการต่าง ๆ โดยเป็นตัวแทนผู้ปลูกป่าภาคเอกชน ในการเชื่อมโยงโครงการและองค์ความรู้ต่าง ๆ ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนผู้ปลูกป่า

3.3.6 เครือข่ายธนาคารต้นไม้

เครือข่ายธนาคารต้นไม้ มีการขับเคลื่อนโดยภาคประชาชน โดยมุ่งหวังส่งเสริมให้ประชาชนปลูกต้นไม้ในที่ดินของตนเอง แล้วรวมตัวกันเป็นเครือข่าย มีการตรวจนับ การประเมินรับรอง และจัดทำบัญชีธนาคารต้นไม้ กำหนดเป็นสำนักงานใหญ่ และมีสาขาธนาคารต้นไม้อยู่ทั่วประเทศกว่าพันสาขา ด้วยความเชื่อมั่นว่าแนวทางนี้จะสร้างความพอเพียง มั่นคง มั่งคั่งที่ยั่งยืนให้แก่ประชาชน สังคมประเทศชาติ และกับโลกใบนี้ จนกระทั่งใน ปี พ.ศ. 2556 ได้มีการจัดตั้งมูลนิธิธนาคารต้นไม้ ซึ่งเป็นองค์กรของภาคประชาชน มีวัตถุประสงค์ คือ

- 1) เพื่อสนับสนุนการปลูกต้นไม้โดยภาคประชาชนตามแนวทางธนาคารต้นไม้ด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนปลูกต้นไม้ยืนต้น ในพื้นที่ทำกินของตนเอง ในลักษณะป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง (ตามแนวทางพระราชดำริส) แล้วรวมกลุ่มกันเป็นธนาคารต้นไม้สาขา

เสนอให้รัฐฯ รับรองมูลค่าต้นไม้ที่มีชีวิตให้เป็นทรัพย์สิน ตลอดจนให้มีการจ่ายค่าตอบแทนเป็นแรงจูงใจ

- 2) เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมฟื้นฟูความสมดุลของระบบนิเวศและป้องกันสาธารณภัยเพื่อเป็นการพัฒนาฐานทรัพยากรธรรมชาติ ที่จะนำมาใช้แก้ปัญหาหนี้สินและความยากจนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ โดยใช้ต้นไม้เป็นเครื่องมือให้แก่สมาชิกและภาคีเครือข่าย
- 3) เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของสมาชิก และภาคีเครือข่ายด้วยความร่วมมือในระดับท้องถิ่นและสากล
- 4) เพื่อส่งเสริมแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ข้อมูลข่าวสารด้านการพัฒนาและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
- 5) เพื่อส่งเสริมการศึกษา วิจัย ฝึกอบรมวิธีการจัดทำฐานข้อมูลต้นไม้ ตามแนวทางธนาคารต้นไม้
- 6) เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า วิจัย พรรณพืช พืชสมุนไพร เพื่อการบำบัดรักษาโดยวิธีธรรมชาติ
- 7) เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมรณรงค์ ผลักดันการปลูกต้นไม้ตามแนวทางธนาคารต้นไม้ให้เป็นนโยบายของรัฐ
- 8) เพื่อดำเนินการหรือร่วมมือกับองค์กรการกุศล เพื่อการกุศลและองค์กรสาธารณประโยชน์ เพื่อสาธารณประโยชน์
- 9) เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 10) ไม่สนับสนุนการเล่นการพนันและอบายมุข
- 11) ไม่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการเมืองแต่ประการใด

เครือข่ายธนาคารต้นไม้ เป็นองค์กรที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนให้เกิดการส่งเสริมธรรมาภิบาลเกี่ยวกับการปลูกต้นไม้และเกษตรกรหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการผลักดันและนำเสนอร่าง พ.ร.บ. ธนาคารต้นไม้ พ.ศ. ... โดยมีหลักการที่สำคัญ 4 ประการ คือ

- 1) ต้นไม้ที่ประชาชนปลูกย่อมต้องเป็นของประชาชนทั้ง ทรัพย์สิน และสิทธิ
- 2) ต้นไม้ต้องมีมูลค่าเป็นทรัพย์สิน ขณะที่มีชีวิต และสามารถนำไปใช้แลกเปลี่ยน หลักทรัพย์อื่น ๆ
- 3) มีองค์กรบริหารจัดการที่มาจากคนปลูกต้นไม้

- 4) มีกองทุนของตนเองเกิดจากทุนประเดิม และการเกิดจากกิจการค้าไม้ และภาษีด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมแรงจูงใจในการปลูก และจัดการผลผลิตไม้

3.3.7 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) เป็นรัฐวิสาหกิจ จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร พ.ศ. 2509 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ

- 1) ให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่เกษตรกร กลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์การเกษตรสำหรับการ
 - (1) ประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรืออาชีพที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม
 - (2) ประกอบอาชีพอย่างอื่นเพื่อเพิ่มรายได้
 - (3) พัฒนาความรู้ในด้านเกษตรกรรมหรืออาชีพอย่างอื่นเพื่อเพิ่มรายได้หรือพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรหรือครอบครัวของเกษตรกร
 - (4) ดำเนินกิจการตามโครงการที่เป็นการส่งเสริมหรือสนับสนุนการประกอบเกษตรกรรมซึ่งเป็นการดำเนินการร่วมกับผู้ประกอบการ เพื่อเพิ่มรายได้หรือพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรหรือครอบครัวของเกษตรกร
- 2) ประกอบธุรกิจอื่นอันเป็นการส่งเสริมหรือสนับสนุนการประกอบเกษตรกรรม
- 3) ดำเนินงานเป็นสถาบันการเงินเพื่อการพัฒนาชนบท โดยให้ความช่วยเหลือทางการเงินหรือการบริหารจัดการแก่บุคคล กลุ่มบุคคล ผู้ประกอบการ กองทุนหมู่บ้านหรือชุมชน รวมทั้งองค์กรที่จัดตั้งขึ้นในรูปแบบใดที่มีวัตถุประสงค์ในการสนับสนุนการประกอบอาชีพของเกษตรกรหรือชุมชน ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนาผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ของเกษตรกรหรือชุมชนให้มีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการลงทุน การผลิต การแปรรูป และการตลาด หรือเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในด้านเศรษฐกิจหรือเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต
- 4) ให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่สหกรณ์ เพื่อใช้ดำเนินงานภายใต้ขอบเขตวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งสหกรณ์

ธ.ก.ส. ได้จัดทำโครงการธนาคารต้นไม้ขึ้น ในปี 2549 โดยมีเป้าหมายให้เกษตรกรสามารถใช้ต้นไม้เป็นหลักทรัพย์และหลักประกันได้เพราะต้นไม้ มีการเจริญเติบโตและมีการเพิ่มปริมาณของเนื้อไม้ซึ่งมีมูลค่าทางเศรษฐกิจหากถูกตัดนำไปขาย เช่นเดียวกับการเพิ่มขึ้นของมูลค่าสินทรัพย์และต้นไม้ยังก่อคุณประโยชน์ต่อระบบนิเวศโดยรวมของประเทศอีกด้วย ต่อมาได้รับการยกระดับและผลักดันให้

เป็นวาระแห่งชาติที่ว่าด้วยการปลูกต้นไม้ใช้หนี้ ภายใต้ยุทธศาสตร์การพึ่งพาตนเองและความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย พลังงาน อาหารและยา เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2550

โครงการธนาคารต้นไม้ มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ

- 1) ส่งเสริมให้ประชาชนปลูกต้นไม้ ตามแนวพระราชดำริ ปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ในที่ดินตนเอง ที่ดินสาธารณประโยชน์ เพื่อเฉลิมฉลองพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระชนมายุ 85 พรรษา ในวันที่ 5 ธันวาคม 2555 และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระชนมายุ 80 พรรษา ในวันที่ 12 สิงหาคม 2555
- 2) ส่งเสริมการอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เพื่อป้องกันและแก้ไข ปัญหาจากภัยธรรมชาติ และส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน
- 3) สร้างมูลค่าเพิ่มของทรัพย์สินบนดินจากมูลค่าของต้นไม้แล้วปรับโครงการสร้างการผลิต เกษตรกรลูกค้าและสมาชิกในชุมชนให้มีความมั่นคง พัฒนาประชาชนในชุมชนไปสู่ ความพออยู่ พอกิน พอใช้ ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 4) เพื่อเพิ่มศักยภาพในการประกอบอาชีพ สร้างห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) ของการผลิต ทางเกษตรและต้นไม้ และเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานราก

โครงการนี้ ได้รับการขับเคลื่อนโดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง และมีองค์กรภาครัฐเป็นผู้ให้การสนับสนุน โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานคือ จัดเวทีเรียนรู้เรื่องธนาคารต้นไม้ จัดเวทีแลกเปลี่ยน ความรู้เรื่องการปลูกต้นไม้ จัดตั้งกลุ่มผู้ปลูกต้นไม้ กำหนดพื้นที่ปลูกและจัดทำข้อมูล ส่งเสริมการปลูก ต้นไม้ บันทึกรายการและมูลค่าต้นไม้ในสมุดธนาคารต้นไม้แลมีการติดตามประเมินผลเป็นระยะเพื่อใช้ เป็นหลักประกัน และการเชื่อมโยงชุมชนเป็นเครือข่ายกลุ่มคนปลูกต้นไม้

โดยมีรัฐบาลให้การสนับสนุนโครงการธนาคารต้นไม้ โดยมอบหมายให้กระทรวงการคลังออก กฎหมายหลักประกัน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมป่าไม้ สนับสนุนกล้าไม้ ธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบดูแลโครงการธนาคารต้นไม้ สำนักงาน พัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (สพภ.) สนับสนุนด้านวิชาการ เงินทุน เป็นต้น

สำหรับไม้ยืนต้นสามารถใช้เป็นหลักประกันสินเชื่อนั้น จะต้องเป็นเกษตรกรที่เป็นสมาชิก โครงการธนาคารต้นไม้ ใช้ต้นไม้ที่ปลูกในที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์เป็นหลักค้ำประกัน โดยการตีมูลค่าขึ้นอยู่กับประเภทต้นไม้และขนาด ตามสูตรการคำนวณที่กำหนด

3.3.8 สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (สพภ.)

สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) (สพภ.) ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2550 ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2550 เพื่อเป็นองค์กรรองรับการขับเคลื่อนภารกิจการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดการบริหารจัดการการนำทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดกระบวนการสร้างงาน สร้างรายได้ สร้างโอกาสให้แก่ประชาชนโดยการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาของชุมชนและท้องถิ่นอย่างมีระบบและยั่งยืน รวมทั้งการพัฒนางานวิจัยและการรวบรวมองค์ความรู้ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาของชุมชนและท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) ส่งเสริม สนับสนุน และดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ
- 2) ส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาของชุมชนและท้องถิ่น
- 3) รวบรวม ศึกษา วิเคราะห์ และประเมินข้อมูล รวมทั้งความต้องการด้านการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ เพื่อเสนอแนะนโยบายและมาตรการเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพต่อคณะรัฐมนตรี
- 4) เก็บรวบรวมและจัดทำบัญชีรายการพืช สัตว์ และจุลินทรีย์ที่มีแหล่งกำเนิดหรือพบได้ในประเทศรวมทั้ง ภูมิปัญญาของชุมชนและท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ในการเป็นฐานข้อมูล และดูแลการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาของชุมชนและท้องถิ่น
- 5) ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยเพื่อพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาของชุมชนและท้องถิ่นไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์
- 6) ส่งเสริมและสนับสนุนการลงทุนเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ
- 7) ส่งเสริม สนับสนุน และดำเนินการเผยแพร่องค์ความรู้และการให้บริการการเข้าถึงและใช้ประโยชน์เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาของชุมชนและท้องถิ่น
- 8) ส่งเสริม สนับสนุน และดำเนินการเพื่อให้มีการจดทะเบียนคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพและ ภูมิปัญญาของชุมชนและท้องถิ่นตามกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิด สิทธิประโยชน์ของประเทศในเรื่องดังกล่าว

- 9) เป็นศูนย์กลางติดตามและประสานการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพให้มีความเชื่อมโยงกันและสอดคล้องกับนโยบายที่คณะรัฐมนตรีกำหนด
- 10) ปฏิบัติงานหรือดำเนินการอื่นใดตามที่คณะรัฐมนตรีหรือคณะกรรมการที่คณะรัฐมนตรีกำหนดให้ทำหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพมอบหมาย

ตามที่ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ได้อนุมัติให้มีการขับเคลื่อนโครงการชุมชนไม้มีค่า เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกไม้มีค่าเพื่อใช้เป็นหลักค้าประกันหรือเป็นทรัพย์สินส่วนตัว ที่สามารถปลูกและตัดขายได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งสืบเนื่องจากโครงการใช้ไม้ยืนต้นเป็นหลักค้าประกันทางธุรกิจ ได้มอบหมายให้ สพท. สนับสนุนด้านวิชาการ ดูแลการพัฒนาอาชีพ การใช้ประโยชน์จากต้นไม้ทุกชิ้นส่วน เป็นต้น ในการขับเคลื่อนโครงการชุมชนไม้มีค่า ดำเนินการผ่านกลไกคณะทำงาน 5 คณะ ซึ่ง สพท. เป็นประธานในคณะทำงานในกลไกที่ 4 คือ การขยายผลในพื้นที่ทั่วประเทศ

3.4 การวิเคราะห์ผลกระทบของกฎหมายที่เปลี่ยนแปลงไป

ในช่วงระหว่างคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เข้าควบคุมอำนาจการปกครองประเทศ เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 เป็นต้นมาและมีรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา บริหารประเทศ ได้แถลงนโยบายต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2557 สรุปได้ว่า การเข้าบริหารราชการแผ่นดินในครั้งนี้ แม้จะเป็นการใช้อำนาจและทำหน้าที่ตามกฎหมายดังที่รัฐบาลก่อน ๆ เคยปฏิบัติมา แต่ก็มีเงื่อนไขและเงื่อนไขบางประการ อันทำให้รัฐบาลนี้แตกต่างจากรัฐบาลอื่น ๆ อยู่บ้าง ในด้านเงื่อนไข รัฐบาลนี้เข้ามาสืบทอดงานและสานต่อภารกิจจากการที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้เคยกำหนดแนวทางการแก้ปัญหาของประเทศไว้ก่อนแล้วเป็น 3 ระยะ โดยระยะแรก ได้มุ่งเน้นระงับยับยั้งความแตกแยก ยุติการใช้กำลังและอาวุธสงครามก่อความรุนแรง แก้ไขผลกระทบจากการที่รัฐบาลและรัฐสภาก่อนหน้านี้ผู้นั้นอยู่ในสภาพที่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ตามปกติมานานกว่า 6 เดือน ตลอดจนได้เร่งแก้ไขปัญหาค่าความเดือดร้อนเฉพาะหน้าของประชาชน และมุ่งนำความสงบสุข ความสงบ กลับคืนสู่ประเทศ

จากนั้นก็เข้าสู่ระยะที่สอง ด้วยการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว การจัดตั้งสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) การเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 และการจัดตั้งคณะรัฐมนตรี หลังจากนั้น คสช. จะลดบทบาทและภารกิจเป็นที่ปรึกษาและทำงานร่วมกับคณะรัฐมนตรีในการพิจารณาหรือแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือความมั่นคงของชาติ การจัดตั้งสภาปฏิรูปแห่งชาติ และคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อออกแบบวางรากฐานทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมอันมั่นคงให้แก่ประเทศก่อนจะส่งผ่านไปสู่วาระที่สาม คือ การประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวร และการจัดการเลือกตั้งทั่วไป

รัฐบาลได้เสนอร่างกฎหมายจำนวนมากเข้าสู่การพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติและลงมติประกาศใช้เป็นกฎหมาย ส่วนหนึ่ง คือ กฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการป่าไม้และที่ดินที่สำคัญ และได้บทพจนมาแล้วก่อนหน้านี้ คือ พระราชบัญญัติสวนป่า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2559 พระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติอุทยาน พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562

กฎหมายเหล่านี้มีผลต่อการจัดการป่าไม้และการปลูกไม้สักและไม้มีค่าของประชาชน เนื่องจากได้ปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ของกฎหมายไปจากเดิมอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ

พระราชบัญญัติสวนป่า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 จะทำให้สามารถนำที่ดินที่มีใบอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ให้ทำสวนป่าสามารถนำมาขึ้นทะเบียนเป็นสวนป่าได้ สามารถนำไม้ชนิดอื่น ๆ รวมจำนวนทั้งสิ้น 58 ชนิดตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติมาขึ้นทะเบียนสวนป่าโดยไม่จำกัดเฉพาะไม้หวงห้าม การตัดหรือโค่นไม้ที่ได้มาจากการทำสวนป่าจะมีขั้นตอนที่สะดวกรวดเร็ว และไม่ต้องชำระค่าธรรมเนียมและค่าภาคหลวง รวมถึงผู้ทำสวนป่าสามารถขอรับใบอนุญาตแปรรูปไม้โดยไม่ถือว่าเป็นการตั้งโรงงานแปรรูปไม้ตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ ทั้งยังสามารถขอให้กรมป่าไม้ออกใบสำคัญรับรองการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืนหรือตามต้องการของประเทศปลายทางด้วย เป็นการอำนวยความสะดวกเพิ่มแรงจูงใจให้ผู้มีที่ดินหันมาทำสวนป่าและใช้พื้นที่ว่างเปล่าให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ กรมป่าไม้ได้จัดตั้งกรมารองรับกับความเปลี่ยนแปลง ได้แก่ การจัดตั้งสำนักรับรองการป่าไม้ เพื่อรับผิดชอบการออกหนังสือรับรองไม้ การส่งเสริมการค้าไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ที่ได้รับการรับรองทางป่าไม้ ให้บริการนำเข้า-ส่งออกไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ เพื่อสร้างเศรษฐกิจมวลรวมให้กับประเทศ รวมทั้งประสานงานด้านการค้าไม้กับต่างประเทศ

ต่อมากรมป่าไม้มีคำสั่งให้ส่วนปลูกป่าภาคเอกชน สำนักส่งเสริมการปลูกป่า ส่วนเศรษฐกิจป่าไม้ สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ และส่วนด่านป่าไม้ สำนักป้องกันรักษาป่าและควบคุมไฟป่า มาผนวกรวมกับสำนักรับรองการป่าไม้ และให้เปลี่ยนชื่อสำนักรับรองการป่าไม้ เป็นสำนักเศรษฐกิจการป่าไม้ เพื่อปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมปลูกไม้มีค่า สวนป่าเศรษฐกิจสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล แผนปฏิรูปประเทศ และการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน จึงเป็นความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญประการหนึ่งที่ส่งเสริม สนับสนุนการปลูกไม้สักและไม้มีค่า

พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2559 กำหนดให้มืองค์กรในระดับจังหวัด คือ คณะกรรมการควบคุมและรักษาป่าสงวนแห่งชาติประจำจังหวัด เป็นการกระจายอำนาจลงไปในพื้นที่เพื่อกำหนดมาตรการที่จำเป็นในการควบคุมดูแล การส่งเสริมการปลูกป่า และการฟื้นฟูสภาพป่าสงวนแห่งชาติ และกำหนดให้มีคณะกรรมการพิจารณาการใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติมาถ่วงดุลการให้อำนาจแก่อธิบดีและรัฐมนตรีในการอนุญาตใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติของส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ การขออนุญาตและการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่

อาศัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติ และการบำรุงป่าหรือปลูกสร้างสวนป่าหรือไม้ยืนต้นในเขตป่าเสื่อมโทรม และกำหนดค่าตอบแทนการอนุญาต เป็นต้น ผลของการจัดการตามกฎหมายดังกล่าวจะก่อให้เกิดการวางแนวทางส่งเสริมการปลูกป่าหรือการฟื้นฟูป่าที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในท้องถิ่นมากกว่าที่เป็นมาแต่เดิม

พระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. 2562 กำหนดให้มีคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ ซึ่งจะทำหน้าที่กำหนดนโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศ เพื่อประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และความมั่นคง การใช้ที่ดินปลูกไม้สักหรือไม้มีค่าอื่นในที่ดินควรจะต้องไม่มีปัญหาการถือครองและการใช้ประโยชน์ที่ดินซึ่ง คทช. น่าจะดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจตามกฎหมายกำหนดมาตรการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนในการปลูกไม้เชิงเศรษฐกิจได้

พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 ยกเลิกกฎหมายว่าด้วยภาษีโรงเรือนและที่ดินและกฎหมายว่าด้วยภาษีบำรุงท้องที่ และให้ใช้กฎหมายว่าด้วยภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ จากเดิมที่การเสียภาษีที่ดินเก็บจากที่ดินที่ใช้ประโยชน์และถ้าไม่ได้ใช้ที่ดินเชิงพาณิชย์ส่วนใหญ่จะได้รับยกเว้น หรือเก็บในอัตราต่ำ มาเป็นการเก็บภาษีจากผู้ถือครองทรัพย์สิน คือ ที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ภาษีที่จัดเก็บได้ในท้องถิ่นใดก็เป็นรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ในกรณีที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างที่เจ้าของซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาใช้ประโยชน์ในการประกอบเกษตรกรรมอยู่ภายในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใด ให้ได้รับยกเว้นมูลค่าของฐานภาษีของที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างภายในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นรวมกันในการคำนวณภาษีไม่เกินห้าสิบล้านบาท ที่สำคัญคือ ที่ดินรกร้างว่างเปล่าหรือไม่ได้ทำประโยชน์ตามควรแก่สภาพ ให้มีอัตราภาษีไม่เกินร้อยละ 1.2 ของฐานภาษี และหากยังไม่ใช้ที่ดินทำประโยชน์เป็นเวลาสามปีติดต่อกัน ให้เรียกเก็บภาษีสำหรับที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างในปีที่สี่ เพิ่มขึ้นจากอัตราภาษีที่จัดเก็บตามมาตรา 37 (4) ในอัตราร้อยละศูนย์จุดสามและหากยังทิ้งไว้ว่างเปล่าหรือไม่ได้ทำประโยชน์ตามควรแก่สภาพอีกเป็นเวลาติดต่อกัน ให้เพิ่มอัตราภาษีอีกร้อยละศูนย์จุดสามในทุกสามปี แต่อัตราภาษีที่เสียรวมทั้งหมดแล้วต้องไม่เกินร้อยละสาม ผลของกฎหมายฉบับนี้จะกระตุ้นให้ผู้ที่มีที่ดินว่างเปล่าไม่ได้ทำประโยชน์ต้องหาทางทำให้ที่ดินมีการใช้ประโยชน์ การทำสวนป่าเพื่อปลูกไม้สักหรือไม้มีค่าก็เป็นทางออกที่ดีที่สามารถลดภาระภาษีของเจ้าของที่ดินลงและสร้างรายได้ หากถือว่าเป็นการประกอบเกษตรกรรมจะมีอัตราภาษีไม่เกินร้อยละศูนย์จุดหนึ่งห้าของฐานภาษี ประเทศและสังคมก็จะได้ประโยชน์ในการมีพื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้นอีกด้วย

พระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2562 มีบทบัญญัติที่สำคัญ เปลี่ยนแปลงหลักการในกฎหมายป่าไม้จากเดิมกำหนดให้ไม้สัก ไม้ยาง และไม้อื่น ๆ ตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

ฉบับที่ 106/2557²⁷ เรื่อง แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ เป็นไม้หวงห้ามไม่ว่าจะขึ้นอยู่ที่ใดก็ตาม มาเป็นกำหนดให้การทำไม้และเก็บหาของป่า ควบคุมเฉพาะการทำไม้และเก็บหาของป่าในที่ป่า กำหนดให้เจ้าของไม้ที่ขึ้นในที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดิน หรือไม้ที่ปลูกขึ้นในที่ดินที่ได้รับอนุญาตให้ทำประโยชน์ตามประเภทหนังสือแสดงสิทธิที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี สามารถแจ้งเจ้าหน้าที่เพื่อขอหนังสือรับรองไม้ก็ได้เป็นมาตรการภาคสมัครใจ เป็นต้น การแก้ไขกฎหมายดังกล่าวเป็นผลลงใจให้ประชาชนที่มีที่ดินว่างพอหันมาสนใจที่จะปลูกไม้สักหรือไม้มีค่ามากขึ้นแทนที่จะทิ้งที่ดินว่างเปล่า

พระราชบัญญัติอุทยาน พ.ศ. 2562 เป็นกฎหมายที่ผ่อนคลายการจัดการพื้นที่อุทยานให้สอดคล้องกับความเป็นจริงและมีบทเฉพาะกาลที่สามารถช่วยเหลือประชาชนที่ได้อยู่อาศัยและทำกินในเขตอุทยานแห่งชาติโดยไม่ให้สิทธิในที่ดิน ขณะที่พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 ส่งเสริมให้บุคคลและชุมชนได้ประโยชน์จากป่าชุมชน เกิดเจตคติในการดูแลรักษาและจัดการป่าชุมชนร่วมกับรัฐ เพื่อป้องกันการตัดไม้โดยผิดกฎหมายและการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่า ก็จะเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับรัฐในการรักษา พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพในที่ดินของรัฐและได้ประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าว

ในขั้นตอนต่อไปของกฎหมายฉบับที่ผ่านการพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติและลงมติประกาศใช้เป็นกฎหมายแล้วนั้น ยังต้องรอการบังคับใช้ และการออกกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้อง เช่น

พระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2562 ต้องออกกฎหมายลำดับรอง 4 ฉบับ เป็นพระราชกฤษฎีกา 1 ฉบับ คือ ร่างพระราชกฤษฎีกากำหนดไม้หวงห้าม (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ... (อยู่ระหว่างรับฟังความคิดเห็นในระหว่างวันที่ 31 มีนาคม 2563 ถึง 20 เมษายน 2563) และระเบียบ 3 ฉบับ ซึ่งได้มีการประกาศใช้บังคับแล้ว 2 ฉบับ คือ ระเบียบกรมป่าไม้วาดด้วยการออกหนังสือรับรองไม้ พ.ศ. 2563 ระเบียบกรมป่าไม้วาดด้วยการออกหนังสือรับรองไม้ ผลิตภัณฑ์ไม้ และถ่านไม้ เพื่อการค้า หรือการส่งออกไปนอกราชอาณาจักร พ.ศ. 2563 และอยู่ระหว่างการร่างระเบียบกรมป่าไม้ จำนวน 1 ฉบับ ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการให้สถาบันหรือองค์กรอื่นดำเนินการออกหนังสือรับรองไม้แทนกรมป่าไม้

พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 ต้องออกกฎหมายลำดับรอง 31 ฉบับ พระราชกฤษฎีกา 1 ฉบับ กฎกระทรวง 2 ฉบับ และระเบียบต่าง ๆ 28 ฉบับ เป็นต้น

การเตรียมการอีกส่วนหนึ่งที่สำคัญ คือ การจัดองค์กรและบุคลากรที่จะทำหน้าที่ตามกฎหมายที่ร่างขึ้นใหม่หรือแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งเป็นภาระหนักของส่วนราชการที่ส่วนใหญ่ไม่สามารถขอ

²⁷ ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 106/2557 เรื่อง แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยป่าไม้, ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 131 ตอนพิเศษ 143 ง, วันที่ 30 กรกฎาคม 2557, หน้า 15.

เพิ่มอัตราค่าจ้างจากที่มีอยู่ หรือจัดตั้งหน่วยงานของรัฐขึ้นใหม่ ซึ่งต้องปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2550 ที่กำหนดให้การจัดตั้งส่วนราชการขึ้นใหม่จะต้องดำเนินการขอจัดตั้งส่วนราชการเสนอคณะกรรมการพัฒนาโครงสร้างระบบราชการของกระทรวง และ ก.พ.ร. พิจารณาก่อน นำเสนอคณะรัฐมนตรี

จากการวิเคราะห์กฎหมายที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้างต้น แสดงให้เห็นว่า **กฎหมายได้มีการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับนโยบายของประเทศที่ส่งเสริมและพัฒนากการปลูกไม้ในเชิงพาณิชย์ ส่งเสริมการให้เกิดการผลิตและอุตสาหกรรมไม้อย่างครบวงจร ตลอดจนให้ความสำคัญต่อความเพียงพอในการใช้ประโยชน์ภายในประเทศและมาตรฐานหรือการรับรองเพื่อการส่งออก** ซึ่งมีความแตกต่างจากในอดีตที่มุ่งอนุรักษ์พื้นที่ป่า แต่ในการส่งเสริมการปลูกนั้น ยังไม่ดำเนินการอย่างกว้างขวางเพียงพอและไม่ครบถ้วนทั้งวงจร

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากปัจจุบันยังอยู่ในช่วงระยะแรกของการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย รวมทั้งกฎหมายลำดับรองส่วนใหญ่ยังไม่ประกาศใช้บังคับ ดังนั้น การวิเคราะห์ถึงประสิทธิภาพและปัญหาของกฎหมายที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง จึงจำเป็นต้องให้มีการบังคับใช้กฎหมายนี้ไปแล้วระยะหนึ่งก่อน จึงจะสามารถวิเคราะห์และประเมินผลได้

บทที่ 4

การสำรวจข้อมูลภาคสนามและผลการประชุมระดมความคิดเห็น

ข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์สภาพข้อเท็จจริงและปัญหาในปัจจุบันของวงจรธุรกิจไม้สักและไม้มีค่าในงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสำรวจข้อมูล โดยใช้ทั้งข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิ สำหรับข้อมูลทุติยภูมิ ใช้วิธีการสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยและรายงานการประชุมที่เกี่ยวข้องที่สะท้อนให้เห็นสภาพปัญหาของผู้ประกอบการภาคเอกชนและประชาชนทั่วไปที่ปลูกไม้มีค่า สำหรับข้อมูลปฐมภูมิ ใช้วิธีการลงพื้นที่เป้าหมายเพื่อสัมภาษณ์พูดคุยโดยมีเป้าหมายที่จะให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีขอบเขตครอบคลุมถึงการสำรวจสภาพข้อเท็จจริงและปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน กล่าวคือ การปลูก การตัด การนำเคลื่อนที่ การแปรรูป การจำหน่าย การนำเข้าและการส่งออก รวมทั้งการสอบถามความคิดเห็นด้านการส่งเสริมและฟื้นฟูอุตสาหกรรมไม้สักและไม้มีค่า

โดยข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสำรวจข้างต้น คณะผู้วิจัยจะได้ทำการประมวลผลและนำเสนอต่อที่ประชุมกลุ่มย่อยเพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษา ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เพื่อให้ผลการสำรวจข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์ในงานวิจัยนี้มีความครอบคลุมมากที่สุด

4.1 การคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายและกลุ่มตัวอย่าง

ไม้มีค่า อาจจำแนกได้หลายลักษณะ เช่น ตามความต้องการของตลาด มูลค่าไม้ คุณภาพของเนื้อไม้ สายพันธุ์ท้องถิ่นหรือสายพันธุ์ที่หายาก เป็นต้น ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการบริหารจัดการไม้มีค่า ว่าประสงค์จะให้เกิดคุณประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจหรือเชิงอนุรักษ์ ยกตัวอย่างเช่น ไม้สัก เป็นไม้ที่พบมากที่สุดในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย คือ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แพร่ และน่าน แม้ว่าประเทศพม่าจะเป็นประเทศที่มีไม้สักมากที่สุดก็ตาม แต่ประเทศไทยก็เป็นถิ่นกำเนิดไม้สักที่สำคัญและเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ ดังนั้น ไม้สัก จึงนับได้ว่าเป็นไม้มีค่าทั้งในเชิงเศรษฐกิจ และในเชิงการอนุรักษ์ นอกจากนี้ การทำป่าไม้ในระยะเริ่มแรกของประเทศไทยคือการทำไม้สัก ในพื้นที่ป่าธรรมชาติในบริเวณภาคเหนือของประเทศไทย ในขณะที่ไม้ยางพารา เป็นไม้โตเร็วและเป็นที่ต้องการของอุตสาหกรรมไม้จำนวนมาก แต่มีมูลค่าต่อหน่วยน้อยเมื่อเทียบกับไม้สักหรือไม้มีค่าชนิดอื่น และไม่ใช่ว่าสายพันธุ์ที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทยที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ เป็นต้น

ตามขอบเขตของงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้มีการปลูกไม้เชิงพาณิชย์ โดยการศึกษาวงจรการทำไม้และอุตสาหกรรมการทำไม้ทั้งระบบ จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า ไม้มีค่าแต่ละชนิดพันธุ์ มีวงจรในการปลูก การบำรุงรักษา การทำไม้ กระบวนการด้านอุตสาหกรรมไม้ และมีข้อจำกัดในการซื้อขายและการส่งออกที่แตกต่างกัน ดังนั้น เพื่อให้สามารถทำการวิเคราะห์ข้อมูลของวงจรไม้ทั้งระบบได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง และสามารถให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่มีความเหมาะสมต่อทิศทางการส่งเสริมการปลูกไม้มีค่าแต่ละชนิด คณะผู้วิจัยจึงได้เลือกทำการศึกษาวงจรของไม้สัก ซึ่งเป็นไม้มีค่าทั้งในเชิงเศรษฐกิจและในเชิงการอนุรักษ์

การสำรวจข้อมูลในพื้นที่ ครอบคลุมวงจรการทำไม้ทั้งระบบตั้งแต่การปลูกและการดูแลรักษา การทำไม้ อุตสาหกรรมไม้ และการส่งออก โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงสนทนา และการเข้าร่วมการประชุมที่เกี่ยวข้องซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมประชุมด้วยเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งเน้นที่จะส่งเสริมการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ โดยจำแนกกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยเกษตรกรผู้ปลูกสัก ผู้แปรรูปทั้งภาคครัวเรือนและภาคอุตสาหกรรม และผู้นำเข้าและส่งออก

4.1.1 พื้นที่ตัวอย่างที่ศึกษา

ในการคัดเลือกพื้นที่ตัวอย่าง คณะผู้วิจัยได้พิจารณาจากข้อมูลสถานการณ์ปลูกไม้สักในประเทศไทยรายจังหวัด ซึ่งได้รวบรวมและวิเคราะห์ผลไว้โดยกรมส่งเสริมการเกษตร ในปี พ.ศ. 2558 ถึง พ.ศ. 2560 ดังตารางที่ 4-1 พบว่าจังหวัดที่มีเนื้อที่ปลูกไม้สักมากที่สุด ส่วนใหญ่จะอยู่ในบริเวณภาคเหนือ ซึ่งมีสภาพภูมิประเทศที่เหมาะสมแก่การปลูกและการเจริญเติบโตของไม้สัก แม้ว่าปัจจุบันรัฐบาลจะมีโครงการปลูกสักทั่วทุกภาคของประเทศไทยก็ตาม ในขณะที่ พ.ศ. 2558 ถึง พ.ศ. 2559 จังหวัดน่านมีเนื้อที่ปลูกสักมากที่สุดของประเทศ คิดเป็นร้อยละ 24 และร้อยละ 27 ตามลำดับ แต่ในปี พ.ศ. 2560 จังหวัดแพร่ มีพื้นที่ปลูกสักมากที่สุด ในอัตราร้อยละ 17 ของเนื้อที่ปลูกสักทั้งประเทศ ซึ่งในจังหวัดอื่น ๆ ก็มีเนื้อที่ปลูกที่เพิ่มสูงขึ้นเช่นเดียวกัน

ตารางที่ 4-1 การปลูกไม้สัก ปี 2558- 2560 เรียงตามเนื้อที่ปลูกจากมากไปหาน้อยรายจังหวัด จำนวน 10 จังหวัด

อันดับ	2560				2559				2558			
	จังหวัด	จำนวน ครัวเรือน	เนื้อที่เพาะปลูก		จังหวัด	จำนวน ครัวเรือน	เนื้อที่เพาะปลูก		จังหวัด	จำนวน ครัวเรือน	เนื้อที่เพาะปลูก	
			ไร่	ร้อยละ			ไร่	ร้อยละ			ไร่	ร้อยละ
1	แพร่	5,503	29,050	17	น่าน	1,326	8,926	27	น่าน	1,147	6,668	24
2	ลำปาง	5,056	28,215	16	มุกดาหาร	104	6,261	19	แพร่	909	5,035	18
3	เพชรบูรณ์	2,094	27,112	16	แพร่	909	4,626	14	เพชรบูรณ์	476	4,375	16
4	สุโขทัย	3,071	18,251	11	เพชรบูรณ์	478	4,591	14	พิษณุโลก	426	2,899	10
5	น่าน	2,844	16,575	10	หนองคาย	374	1,609	5	หนองคาย	381	1,652	6
6	กำแพงเพชร	610	9,814	6	พิษณุโลก	427	1,521	5	ลำปาง	264	1,303	5
7	พะเยา	817	5,517	3	ลำปาง	264	1,203	4	พะเยา	238	1,026	4
8	ตาก	565	5,415	3	เชียงราย	166	819	2	เชียงราย	159	753	3
9	อุดรดิตถ์	617	4,909	3	กำแพงเพชร	83	784	2	กำแพงเพชร	83	729	3
10	ชลบุรี	35	4,803	3	ชัยภูมิ	9	522	2	ชัยภูมิ	9	522	2
	อื่น ๆ	3,362	22,462	13	อื่น ๆ	389	2,594	8	อื่น ๆ	513	2,756	10
	รวม	24,574	172,123	100	รวม	4,529	33,456	100	รวม	4,605	27,718	100

ที่มา: ระบบจัดเก็บและรายงานข้อมูลภาวะการผลิตพืชรายเดือน ระดับตำบล (รต.) กรมส่งเสริมการเกษตร

วิเคราะห์โดย: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมส่งเสริมการเกษตร

นอกจากนี้ ในการเลือกพื้นที่ตัวอย่าง ยังได้คำนึงถึงลักษณะเด่นของพื้นที่และครอบคลุมถึงกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการทำไม้และอุตสาหกรรมไม้ทั้งระบบ โดยพื้นที่ตัวอย่างที่เลือก มีดังนี้

1) จังหวัดแพร่

จากลักษณะทางกายภาพ ทั้งดิน น้ำ และทรัพยากรอื่น ๆ ทำให้บริเวณป่าเมืองแพร่มีไม้สักดีที่สุดแห่งหนึ่ง โดยเฉพาะตามลำน้ำแพบทุกสาย ปัจจุบันจากข้อมูลเนื้อที่ปลูกไม้สัก ปี พ.ศ. 2560 ที่ทางกรมส่งเสริมการเกษตรได้รวบรวมไว้พบว่า จังหวัดแพร่ เป็นจังหวัดที่มีเนื้อที่ปลูกไม้สักมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ จำนวนทั้งสิ้น 29,050 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 17 ของเนื้อที่ปลูกไม้สักทั้งประเทศ

ในด้านประวัติศาสตร์ จังหวัดแพร่เป็นจังหวัดที่มีการทำไม้สักมาอย่างยาวนาน โดยในปี พ.ศ. 2426 เมื่อรัฐบาลไทยเริ่มอนุญาตให้ชาวยุโรปเข้ารับสัมปทานทำไม้สักในประเทศไทย ประกอบกับในปี พ.ศ. 2428 เป็นต้นมา ที่พม่าปิดป่าไม้สัก ประเทศในฝั่งยุโรปจึงต้องหาแหล่งไม้สักแห่งใหม่ บริษัทต่างชาติซึ่งมีความชำนาญในการทำไม้ในพม่า จึงเข้ามาตั้งบริษัททำธุรกิจไม้ในประเทศไทย โดยบริษัทเอกชนต่างชาติรายแรกที่ได้สัมปทานการทำไม้สักในจังหวัดแพร่ คือ บริษัท อีสต์เอเชียติก จำกัด ประเทศเดนมาร์ก ในสมัยรัชการที่ 5 โดยได้รับสัมปทานทำไม้สักบริเวณริมแม่น้ำยม กับตันรอนบินส์ กุลเบ็ก ผู้จัดการบริษัท ได้ทำสัญญาซื้อขายที่ดินกับรัฐบาลไทย เพื่อก่อตั้งเป็นที่ทำการบริษัทเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2449 เป็นระยะเวลา 20 ปี เมื่อหมดสัมปทานจึงได้มอบอาคารทั้ง 3 หลัง ให้กับรัฐบาลไทยและกรมป่าไม้ ซึ่งต่อมาได้มีการจัดตั้งสถานที่แห่งนี้เป็นกองโรงเรียนป่าไม้ขึ้นในปีพ.ศ. 2478 ก่อนที่จะมีการปิดตัวลงอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2541

บริษัทที่ได้รับสัมปทานมากที่สุดในเมืองแพร่ คือ บริษัท บอมเบย์ เบอร์มา จำกัด ของประเทศอังกฤษ ซึ่งได้รับสัมปทานมากที่สุดในบริเวณป่าริมฝั่งแม่น้ำยมตะวันตก ตั้งแต่ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง ถึงป่าแม่ต้า เขตอำเภอลอง ซึ่งทำให้สภาพป่าเสื่อมโทรมไปอย่างรวดเร็ว แม้จะเข้ามาทำไม้ในจังหวัดแพร่ในระยะสั้น เมื่อเทียบกับบริษัท อีสต์เอเชียติก จำกัด

ในระหว่าง พ.ศ. 2499 – 2513 มีการทำลายป่าไม้อย่างต่อเนื่อง และรัฐบาลยังคงเปิดสัมปทานให้แก่คนไทยต่อไปอีก

นอกจากลักษณะเด่นในทางประวัติศาสตร์ด้านการทำไม้และเป็นพื้นที่ตั้งของโรงเรียนป่าไม้แล้ว การปลูกสร้างสวนสักแปลงแรก ซึ่งได้ดำเนินการในปี พ.ศ. 2449 ดำเนินการที่ ป่าแม่ปาน อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ โดยวิธีอาศัยชาวไร่ (Toungya plantation) เป็นการทดลองโดยเอาแบบอย่างจากประเทศพม่าซึ่งได้ผลดีมาก่อน ต่อมาในปี พ.ศ. 2453 กรมป่าไม้ได้มีโครงการที่จะปลูกต้นสักทดแทนส่วนที่เสื่อมโทรมไป จึงได้เลือกบ้านแม่พวกพื้นที่บริเวณ ตรงข้ามกับสถานีรถไฟแม่พวก อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่เพื่อปลูกต้นสัก เนื่องจากปัจจัยสภาพดินฟ้าอากาศเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของต้นสัก นอกจากนั้นลักษณะต้นสักในพื้นที่แห่งนี้จะขึ้นตรง ลำต้นยาว ได้ปริมาณเนื้อไม้มากกว่าที่

อื่น ส่วนลวดลายในเนื้อไม้สวยงาม ทนทาน เหมาะสำหรับใช้เป็นแม่ไม้เพื่อขยายพันธุ์ต่อไป โดยใช้พื้นที่ในการปลูกทั้งหมด 133 ไร่ จึงได้ชื่อว่าเป็น “ป่าปลูกแห่งแรกของประเทศไทย”

ในปี พ.ศ. 2484 กรมป่าไม้โดยศาสตราจารย์เทียม คมกฤส สมัยที่ท่านเป็นหัวหน้ากองบำรุงป่า ได้ริเริ่มให้มีโครงการปลูกสร้างสวนป่าสักเป็นโครงการขนาดใหญ่และต่อเนื่อง สวนสักตามโครงการนี้ ในปี พ.ศ. 2485 มีจำนวน 4 โครงการ คือ โครงการสวนสักห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ โครงการสวนสักท่าชัย อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย โครงการสวนสักแม่ต้า อำเภอลอง จังหวัดแพร่ และโครงการสวนสักห้วยทาก อำเภองาว จังหวัดลำปาง

จากประวัติศาสตร์ในการทำไม้ในพื้นที่จะเห็นว่า พื้นที่จังหวัดแพร่มีการทำไม้มาอย่างยาวนาน อาชีพการทำไม้จึงมีผลกระทบต่อกระบวนการประกอบอาชีพของคนเมืองแพร่ส่วนใหญ่ในเวลาต่อมา โดยนายทุนในพื้นที่จะทำอาชีพทำไม้เป็นหลัก และคนแพร่จะยึดอาชีพตัดไม้ขายเป็นหลักและมีอาชีพพื้นฐานคือรับจ้างทำนา ปัจจุบัน จังหวัดแพร่มีการประกอบกิจการแปรรูปไม้ในภาคครัวเรือนอยู่เป็นจำนวนมาก

สำหรับพื้นที่ที่ทำการสำรวจ คือ พื้นที่อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

2) จังหวัดลำปาง

จังหวัดลำปาง เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกไม้สักอยู่ในลำดับต้นของประเทศ โดยจากข้อมูลเนื้อที่ปลูกไม้สัก ปี พ.ศ. 2560 ที่ทางกรมส่งเสริมการเกษตรได้รวบรวมไว้พบว่า จังหวัดลำปาง เป็นจังหวัดที่มีเนื้อที่ปลูกไม้สักมากที่สุดเป็นอันดับที่สองรองจากจังหวัดแพร่ โดยมีเนื้อที่ปลูกจำนวนทั้งสิ้น 28,215 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 16 ของเนื้อที่ปลูกไม้สักทั้งประเทศ

พื้นที่จังหวัดลำปาง ได้รับเลือกให้ดำเนินโครงการปลูกสร้างสวนป่าสักในจังหวัดลำปาง คือ โครงการสวนสักห้วยทาก อำเภองาว จังหวัดลำปาง โดยกรมป่าไม้เริ่มปลูกเมื่อปี พ.ศ. 2485 ปัจจุบันเป็นสวนป่าสักที่มีความสมบูรณ์ ซึ่งในตำบลเดียวกันนี้ ยังเป็นที่ตั้งของสถานีวนวัฒนวิจัยาว

การเริ่มต้นการบำรุงพันธุ์สักในประเทศไทยอย่างจริงจัง เริ่มต้นตั้งแต่มีการจัดตั้งโครงการปรับปรุงพันธุ์ไม้สัก เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2508 ด้วยความช่วยเหลือจากองค์กรพัฒนาระหว่างประเทศ ของประเทศเดนมาร์ก (Danish International Development Agency: DANIDA) โดยทาง DANIDA สนับสนุนในเรื่องผู้เชี่ยวชาญและเครื่องมือในการปฏิบัติงานกับกรมป่าไม้ โครงการนี้จัดตั้งขึ้นที่ตำบลบ้านหวด อำเภองาว จังหวัดลำปาง (ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นสถานีบำรุงพันธุ์ไม้สัก และเปลี่ยนชื่อเป็นสถานีวนวัฒนวิจัยาวในปัจจุบัน) ทำหน้าที่หลักในการปรับปรุงพันธุ์สัก อนุรักษ์สายพันธุ์สักมงคลและสักสำคัญต่าง ๆ ของประเทศ

สำหรับพื้นที่ที่ทำการสำรวจข้อมูล คือ ตำบลบ้านโป่ง อำเภอแม่อาย จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นพื้นที่ติดกับตำบลบ้านหวด ที่ตั้งของสถานีวนวัฒนวิจัยาว

3) จังหวัดน่าน

พื้นที่ของจังหวัดน่านส่วนใหญ่เป็นป่าและภูเขาสลับซับซ้อน โดยมีพื้นที่ราบเพียงร้อยละ 12.8 เท่านั้น มีพื้นที่ป่าไม้กว่า 6.5 ล้านไร่ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 84 ของพื้นที่ทั้งหมด จากข้อมูลพื้นที่ป่าจังหวัดน่าน เดือนมกราคม พ.ศ. 2558 มีพื้นที่ ส.ป.ก. ร้อยละ 5.5 ของพื้นที่ทั้งหมด และมีพื้นที่ครอบครองตามกฎหมายที่ดิน คิดเป็นร้อยละ 8.36 ของพื้นที่ทั้งหมด

จากข้อมูลเนื้อที่ปลูกไม้สักที่ทางกรมส่งเสริมการเกษตรได้รวบรวมไว้พบว่า ในปี พ.ศ. 2558 – 2559 จังหวัดน่านมีพื้นที่ปลูกไม้สักมากที่สุดของประเทศ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในปี พ.ศ. 2560 จะมีพื้นที่ปลูกเป็นอันดับที่ห้าของประเทศ โดยมีเนื้อที่จำนวนทั้งสิ้น 16,575 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 10 ของพื้นที่ปลูกทั่วประเทศ แต่ยังคงมีเนื้อที่เพิ่มขึ้นจากปีก่อน อย่างไรก็ตาม พืชเกษตรหลักของจังหวัดน่าน คือ ข้าวโพด รองลงมาคือยางพารา และข้าวนาปี

จังหวัดน่านเริ่มสูญเสียพื้นที่ป่าไม้นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 ที่รัฐบาลเปิดให้สัมปทานป่าไม้แก่บริษัทเอกชน ทำให้พื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดน่านเริ่มลดลงอย่างรวดเร็ว สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้พื้นที่ป่าลดลงอย่างรวดเร็ว คือการที่รัฐบาลส่งเสริมการปลูกข้าวโพด ซึ่งเป็นเวลาเกือบ 40 ปีที่ผ่านมาข้าวโพดเป็นพืชไร้เศรษฐกิจของจังหวัดน่าน และปลูกอยู่ในบริเวณพื้นที่เนินเขาในเขตป่าต้นน้ำ ทั้งที่การปลูกพืชเชิงเดี่ยวไม่เหมาะสมกับพื้นที่ลาดชัน และก่อให้เกิดความเสียหายต่อสภาพสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ จังหวัดน่านยังเป็นพื้นที่ที่มีสถานการณ์การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้อย่างยาวนานกว่า 20 ปี โดยเฉพาะการบุกรุกเข้าไปใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตป่าไม้นบนพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง เพื่อปลูกพืชเกษตรเชิงเดี่ยว

4) จังหวัดลำพูน

เนื้อด้วยไม้เรือนเก่า เป็นแหล่งที่มาของไม้ประเภทหนึ่งที่มีการซื้อขายกันในตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ นอกจากนี้ ไม้เก่าเป็นไม้ที่แห้งดีแล้ว ไม่แตกหรือคดงอ จึงเหมาะแก่การนำไปใช้ประโยชน์ ทำให้ไม้เก่าเป็นที่นิยมของผู้ใช้และเป็นที่ต้องการของตลาด ดังนั้น ในงานวิจัยนี้จึงได้ศึกษาเกี่ยวกับการผลิต การควบคุม รวมถึงปัญหาและอุปสรรคของไม้เก่า เพื่อให้ทราบถึงผลกระทบที่มีต่อวงจรของการทำไม้และอุตสาหกรรมไม้ทั้งระบบ

สำหรับพื้นที่ที่ทำการสำรวจ คือ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการประกอบกิจการโรงค้าไม้เก่าและมีการแปรรูปไม้เก่าแหล่งสำคัญในภาคเหนือ

5) กรุงเทพมหานคร

สำหรับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย

(1) ผู้แปรรูป นำเข้า และส่งออก

จากข้อมูลสถิติกรมป่าไม้ ปี 2560 พบว่าในพื้นที่ภาคกลาง มีโรงงานแปรรูป (รวมทุกประเภท) ที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายป่าไม้จำนวนมากที่สุดคือ 1,108 แห่ง รองลงมาคือพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำนวน 882 แห่ง อย่างไรก็ตาม การรวบรวมข้อมูลดังกล่าวพบว่าในพื้นที่ต่างจังหวัดมีเพียงบางจังหวัดเท่านั้นที่มีการรายงานการอนุญาตครบถ้วน ในขณะที่บางจังหวัดมีการรายงานการอนุญาต

ไม่ครบถ้วนและบางจังหวัดไม่มีการรายงานการอนุญาต จึงทำให้ไม่สามารถอ้างอิงจำนวนโรงงานแปรรูปที่ถูกต้องแม่นยำได้ ดังนั้น ในงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัย จึงได้เลือกพื้นที่ตัวอย่างคือผู้ประกอบการที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร รวมทั้งได้รวบรวมความคิดเห็นจากผู้ประกอบการภาคเอกชนที่เข้าร่วมการประชุมในกระบวนการ FLEGT ที่สำนักงานเลขานุการไทย – อียู เฟลิกที่ ได้จัดขึ้น เพื่อสะท้อนความคิดเห็นของผู้แปรรูป นำเข้า และส่งออก

(2) องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.)

อ.อ.ป. เป็นรัฐวิสาหกิจ สังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีบทบาทหน้าที่การประกิจการทำไม้อย่างครบวงจร ทั้งการปลูก การทำไม้ การแปรรูป กระบวนการผลิต และการส่งออก คณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ โดยการเข้าร่วมประชุมในกระบวนการ FLEGT ที่สำนักงานเลขานุการไทย – อียู เฟลิกที่ ได้จัดขึ้น เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้แทนองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้

6) เกษตรกรตัวอย่างและสวนป่าทองผาภูมิ (องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้)

เกษตรกรตัวอย่าง ที่ใช้ในการสำรวจข้อมูลนี้ เป็นผู้ที่ได้รับคัดเลือกจากกรมป่าไม้ให้เป็นเกษตรกรดีเด่นสาขาการปลูกสร้างสวนป่าทั้งในระดับภูมิภาคและระดับประเทศในปีต่าง ๆ กัน จำนวน 6 ราย และสวนป่าทองผาภูมิ ซึ่งเป็นหน่วยงานสังกัดองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวนี้ มุ่งเน้นที่จะให้ทราบถึงรูปแบบปลูก การดูแลรักษาที่เหมาะสม การตลาด รวมทั้งปัญหาและข้อเสนอแนะในแต่ละพื้นที่

4.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่มีการสัมภาษณ์

จากการสำรวจข้อมูลในพื้นที่จังหวัดแพร่ ลำปาง น่าน ลำพูน กรุงเทพมหานคร และในกระบวนการ FLEGT ที่สำนักงานเลขานุการไทย – อียู เฟล็กที ได้จัดขึ้น ทำให้ได้ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยนี้ จำแนกเป็นดังนี้

1) ผู้ปลูกสักทั่วไป

เกษตรกรผู้ปลูกสักที่ทำการสัมภาษณ์ มีจำนวนทั้งสิ้น 17 ราย โดยมีแปลงปลูกสักที่สำรวจข้อมูลจำนวน 20 แปลง บนที่ดินประเภทต่าง ๆ ได้แก่ ที่ดินกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง ที่ดิน ส.ป.ก. และที่ดิน ส.ท.ก. ซึ่งไม่ได้มีการต่ออายุหนังสือ ส.ท.ก.

2) ผู้ปลูกสักซึ่งเป็นเกษตรกรตัวอย่างและสวนป่าทองผาภูมิ

ผู้ปลูกสักภาคเอกชนจำนวน 6 ราย และองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ คือ สวนป่าทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

3) ผู้แปรรูป ผู้นำเข้า ผู้จำหน่าย และผู้ส่งออก

ผู้ให้สัมภาษณ์มีจำนวนทั้งสิ้น 15 ราย โดยในจำนวนนี้ บางรายเป็นทั้งผู้แปรรูปและให้สัมภาษณ์ในฐานะที่เป็นผู้ปลูกสักด้วย โดยกลุ่มตัวอย่างที่ทำการสัมภาษณ์มีรายการดังตารางที่ 4-2

ตารางที่ 4-2 รายชื่อกลุ่มตัวอย่างของผู้แปรรูป ผู้นำเข้า ผู้จำหน่าย และผู้ส่งออก

กลุ่มตัวอย่าง		จำนวน (ราย)
ใหม่/ไม่นำเข้า	โรงงานแปรรูปไม้	1
	โรงค้าไม้แปรรูป	1
	ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน ผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้	1
	ผู้ผลิตสินค้าจากเศษไม้ (ภาคครัวเรือน)	1
	ผู้แทนสมาคมธุรกิจไม้ (นำเข้า ผลิต จำหน่าย และส่งออก)	1
	ผู้แทน อ.อ.ป. (ที่เข้าร่วมประชุม)	1
	ผู้ประกอบการภาคเอกชน (ที่เข้าร่วมประชุม)	2
ไม้เก่า	โรงค้าไม้เก่า	1
	ผู้ผลิตเฟอร์นิเจอร์และหรือ สิ่งประดิษฐ์ (ภาคครัวเรือน)	3
	โรงงานผลิตเฟอร์นิเจอร์ และโรงค้าสิ่งประดิษฐ์	2
	ผู้ผลิตงานไม้ build-in	1
รวม		15

4.2 การสัมภาษณ์เกษตรกรและผู้ประกอบการ

คณะผู้วิจัย ได้ลงพื้นที่ตัวอย่างเพื่อสำรวจข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เกษตรกรทั่วไปและผู้ประกอบการทำไม้และอุตสาหกรรมไม้สักตลอดทั้งวงจร รวมทั้งการสัมภาษณ์เกษตรกรตัวอย่างและองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ โดยมีกรณีศึกษาที่น่าสนใจบางตัวอย่างที่ได้ทำการสัมภาษณ์ ซึ่งเห็นว่าข้อมูลที่ได้เป็นประเด็นที่น่าสนใจซึ่งจะนำมาประมวลผล และนำไปสู่การวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ต่อไป ดังนี้

4.2.1 เกษตรกรทั่วไป

กรณีศึกษาที่ 1

ผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นเพศชาย อายุ 83 ปี อาศัยอยู่ที่ตำบลบ้านโป่ง อำเภองาว จังหวัดลำปาง ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ดูแลสวนไม้สักเพียงผู้เดียว เนื่องจากลูกทุกคนต่างไปทำงานที่ต่างจังหวัด ปลูกสักในที่ดิน ส.ป.ก. เนื้อที่ทั้งหมด 6 ไร่ พื้นที่ปลูกและที่อยู่อาศัยอยู่คนละฟากของทางหลวงแผ่นดินขนาดสี่เลน ลักษณะเป็นพื้นที่ลาดการเดินทางต้องข้ามผ่านลำธาร โดยพื้นที่ปลูกอยู่ลึกจากถนนพอสมควร เกษตรกรรายนี้ปลูกสักตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 โดยใช้เห้งสักด้วยทุนของตนเอง และไม่ได้รับการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกและการดูแลรักษา พื้นที่นี้มีระยะปลูก 3x2 เมตร และปลูกไม้ประดู่ประมาณ 10 ต้น สาเหตุที่ปลูกเนื่องจากสภาพพื้นที่มีความเหมาะสม ในพื้นที่มีการปลูกสักกันอย่างแพร่หลาย ประกอบกับไม้สักปลูกง่าย ทุน และไม่ต้องดูแลมาก จึงสามารถทำอาชีพอื่นควบคู่กันไปได้ โดยมีความคาดหวังที่จะปลูกเพื่อจะสามารถสร้างรายได้เป็นเงินก้อนและสามารถประกอบอาชีพอื่นได้ด้วย ในระหว่างที่รอสักโตพร้อมขาย

การดูแลรักษา ทำเพียงตัดหญ้าในช่วงสองปีแรกและไม่ทำการตัดสาง เนื่องจากการตัดสางต้องขออนุญาต ซึ่งต้องดำเนินการหลายขั้นตอนและมีค่าใช้จ่าย ในขณะที่ปัจจุบันยังไม่มีมาตรการตัดโค่นขาย เนื่องจากลูกชายแนะนำให้เก็บไว้เพื่อให้ต้นมีขนาดใหญ่และจะได้ราคาดี อย่างไรก็ตาม ในพื้นที่ของเกษตรกรรายนี้เคยถูกลักขโมยตัดไม้สักที่มีขนาดใหญ่มาแล้วประมาณ 3 ครั้ง เกษตรกรยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าส่วนใหญ่คนในพื้นที่ จะขายสักเมื่ออายุ 15-18 ปี ราคาเหมาประมาณ 70-80 ตัน ได้ราคาประมาณแสนกว่าบาท ปัญหาและอุปสรรคในการปลูกสักรายนี้ คือ ปัญหาการลักขโมยตัดไม้สัก

สำหรับความคิดเห็นต่อกฎหมายปัจจุบัน ที่ให้การทำไม้ในที่ดินเอกชนไม่ต้องขออนุญาตเห็นว่าเป็นเรื่องที่ดี สำหรับเรื่องนำไม้ยืนต้นไปใช้เป็นหลักค้ำประกันทางธุรกิจ เกษตรกรรายนี้เห็นด้วยเนื่องจากจะทำให้มีแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น แต่จากที่มีเจ้าหน้าที่มาให้ข้อมูล ทราบข่าวว่าหากปลูกในที่ดิน ส.ป.ก. ไม่สามารถกู้เงินได้

สำหรับความคิดเห็นต่อแนวทางการส่งเสริมการปลูกไผ่เป็นมรดกของลูกหลานให้ไม้สักมีอายุประมาณ 50 ปีขึ้นไป เกษตรกรรายนี้มองว่า ในรายได้ลูกมีงานทำและมีเงินเดือนส่งกลับมาให้พ่อแม่พอใช้ทุกเดือน และไม่มี ความจำเป็นต้องใช้เงิน การส่งเสริมเช่นนี้อาจมีทางเป็นไปได้

เมื่อสอบถามถึงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางที่จะช่วยส่งเสริมให้มีการปลูกไม้สักหรือไม้มีค่า เกษตรกรมองว่าเรื่องที่ดินเป็นเรื่องสำคัญ ที่ดิน ส.ป.ก. มีข้อจำกัดหลายประการ ไม่มีเหมือนกับที่ดิน เอกสารสิทธิ์ โดยมีความเห็นว่าเมื่อประชาชนมีสิทธิ์ใช้ประโยชน์ที่ดินได้อย่างเต็มที่ ก็จะยินดีที่จะปลูก ต้นไม้และไม่ต้องกังวลว่าในอนาคตจะสามารถตัดขายได้หรือไม่ เกษตรกรรายนี้ยังเสนอให้เปลี่ยนที่ดิน ส.ป.ก. เป็นที่ดินเอกสารสิทธิ์ ปัจจุบันบ้านที่สร้างอยู่ในที่ดิน ส.ป.ก. ไม่ต้องเสียภาษี ดังนั้น หากเปลี่ยนที่ดิน ส.ป.ก. ให้เป็นที่ดินเอกสารสิทธิ์นอกจากจะทำให้คนมั่นใจที่จะปลูกไม้ยืนต้นและขายได้ ยังทำให้รัฐสามารถเก็บภาษีได้อีกด้วย

นอกจากนี้ เกษตรกรมีข้อเสนอแนะว่ารัฐควรให้การสนับสนุนในลักษณะเป็นทุนให้เปล่า ดังเช่นที่เคยดำเนินการก่อนปี พ.ศ. 2548 สำหรับกรณีการส่งเสริมการแปรรูปไม้ในพื้นที่ มีความเห็นว่าจากประสบการณ์ที่ผ่านมาที่รัฐเคยเข้ามาส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนหรือการรวมกลุ่มต่าง ๆ เพื่อสร้างอาชีพภายในชุมชน การส่งเสริมลักษณะนี้ไม่ก่อให้เกิดความยั่งยืน เนื่องจากรัฐเข้ามาส่งเสริมในเรื่องเงินทุนและในช่วงการเริ่มต้นรวมกลุ่มเท่านั้น แต่ไม่มีการส่งเสริมช่องทางการตลาด ดังนั้น เมื่อมีการผลิตแต่ไม่สามารถขายได้โครงการจึงไม่สัมฤทธิ์ผล

กรณีศึกษาที่ 2

ผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นเพศชาย อายุ 43 ปี อาศัยอยู่ที่ตำบลบ้านโป่ง อำเภองาว จังหวัดลำปาง ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ปลูกสักในที่ดิน ส.ป.ก. เนื้อที่ทั้งหมด 7 ไร่ 2 งาน พื้นที่ปลูกไม้สักเป็นหลักและปลูกไผ่แซม เกษตรกรรายนี้ปลูกสักตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 โดยใช้เหง้า โดยทุนของตนเองและไม่ได้รับการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกและการดูแลรักษา พื้นที่นี้มีระยะปลูก 6x4 เมตร สาเหตุที่ปลูกเนื่องจากสภาพพื้นที่มีความเหมาะสม ในพื้นที่มีการปลูกสักกันอย่างแพร่หลาย ปลูกง่าย และไม่ต้องดูแล โดยมีความคาดหวังที่จะปลูกเพื่อให้อายุประมาณ 15 ปีแล้วสามารถสร้างรายได้เป็นเงินก้อน

การดูแลรักษา ทำเพียงตัดหญ้าในช่วงสามปีแรกและไม่ทำการตัดสาย เนื่องจากมีความเห็นว่ามันไม่จำเป็นต้องตัดสายไม้ สักในพื้นที่ที่มีลำต้นสวยงามและได้ขนาดดีแล้ว นอกจากนี้ปัจจุบันยังไม่มี การตัดขาย แต่ก็ได้ให้ข้อมูลว่าไม้สักที่ได้ขนาดเป็นที่ต้องการของพ่อค้า จะมีอายุประมาณ 15 ปี ขยายแบบเหมาสวนได้ครั้งละประมาณแสนกว่าบาท เมื่อถามความคิดเห็นว่าคุ้มกับค่าเสียโอกาสในการใช้ประโยชน์ที่ดินหรือไม่ ถ้าคิดตามการใช้ประโยชน์จริงไม่คุ้มค่า แต่ประโยชน์ของการปลูกสักคือไม่ต้องดูแลจึงเหมาะสมกับเกษตรกรที่ไม่มีเวลาดูแลมาก สามารถไปประกอบอาชีพอย่างอื่นได้ด้วย เกษตรกรยังให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าการตัดไม้สักและปล่อยให้มีการแตกหน่อขึ้นใหม่ ไม้สักจะโตเร็วโดยเมื่อมีอายุประมาณ 5-6 ปี ก็สามารถตัดขายได้อีกรอบ และเมื่อคำนึงถึงเรื่องสภาพป่าแล้วการปลูกสักช่วย

สร้างพื้นที่ป่าดีกว่าการปลูกข้าวโพดหรือปลูกถั่ว ซึ่งมีเกษตรกรในพื้นที่หลายรายที่ไถ่สักร์เพื่อปลูกพืชเกษตรเหล่านี้

ไม้สักแปลงนี้ เคยมีพ่อค้ามาสอบถามแล้วหลายครั้ง แต่เมื่อต่อรองราคาแล้วไม่เป็นที่น่าพอใจ จึงไม่ตกลงขาย สำหรับการประเมินราคา เป็นการประเมินแบบเหมาสวนตามขนาดของไม้สัก แต่พ่อค้าจะเลือกตัดเฉพาะต้นที่มีขนาดใหญ่เท่านั้น

เกษตรกรรายนี้ มองว่าปัญหาและอุปสรรคในการปลูกสักของคนในพื้นที่ ปัญหาหลักคือสิทธิในการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยได้ยกตัวอย่างปัญหาในพื้นที่เช่น ในพื้นที่ ส.ป.ก. เมื่อเจ้าหน้าที่รัฐวัดเพื่อกำหนดเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ส่งผลให้ที่ดินที่เกษตรกรที่ทำกินถูกแบ่งเขตให้เป็นพื้นที่ป่าสงวนและไม่สามารถตัดไม้ขายได้ ในพื้นที่ที่เคยได้รับหนังสืออนุญาตให้ทำกิน เกษตรกรก็ไม่ได้ดำเนินการต่อหนังสืออนุญาตทำให้ปัจจุบันทำประโยชน์โดยไม่มีเอกสารการอนุญาตใด ๆ สาเหตุที่เกษตรกรไม่ต่ออายุเนื่องจากมีความคิดว่าการต่อหนังสืออนุญาตไม่ทำให้เกษตรกรได้ประโยชน์ใด ๆ เพิ่มขึ้น เมื่อเข้าอยู่อาศัยและทำกินอยู่เป็นปกติแล้วก็เป็นการแสดงสิทธิว่าได้เข้ามาใช้ประโยชน์มาอย่างถูกต้องตั้งแต่ต้น เมื่อถามถึงปัญหาในการตัดไม้ในพื้นที่ ส.ป.ก. เกษตรกรเห็นว่าไม่มีปัญหาเนื่องจากให้พ่อค้าเป็นคนดำเนินการเบ็ดเสร็จเกษตรกรเพียงชำระค่าดำเนินการให้เป็นแบบเหมาจ่าย เรื่องราคาซื้อขายมองว่าไม่มีปัญหาเรื่องการตกลงราคา หากพ่อค้าไม่พอใจราคาที่เสนอเกษตรกรมีอำนาจต่อรองที่จะไม่ขายและเก็บไว้ขายให้กับพ่อค้ารายอื่น

สำหรับความคิดเห็นต่อกฎหมายปัจจุบัน เห็นด้วยกับกฎหมายป่าไม้ที่ให้การทำไม้ในที่ดินเอกชนไม่ต้องขออนุญาตแล้ว สำหรับการรับรองแหล่งที่มาของไม้ก็ทำได้อย่างตรงไปตรงมา โดยให้พ่อค้าที่จะซื้อไม้ในพื้นที่ด้วยตนเองว่าตัดมาจากที่ดินแปลงนี้จริง และอาจให้กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านมาช่วยยืนยันด้วยก็ได้ สำหรับเรื่องนำไม้ยืนต้นไปใช้เป็นหลักค้ำประกันทางธุรกิจ เกษตรกรรายนี้ไม่เห็นด้วยเนื่องจากเป็นการสร้างภาระหนี้สินให้แก่เกษตรกรเพิ่มขึ้น ประกอบกับหากยังไม่สามารถป้องกันปัญหาการตัดขายก่อนกำหนดหรือการลักขโมยตัดไม้ได้ ในท้ายที่สุดจะถูกบังคับเอากับทรัพย์สินอื่นที่มีอยู่

เมื่อสอบถามว่า หากปลูกไม้สักไว้ให้มีอายุประมาณ 50 ปีขึ้นไปและขายได้ราคาสูงหลายเท่า คิดว่าเกษตรกรจะปล่อยให้ไม้สักมีอายุขนาดนั้นหรือไม่ เกษตรกรรายนี้มองว่าหากเก็บไว้นานขนาดนั้น เกษตรกรก็คงเสียชีวิตเสียก่อน และไม่คิดว่าจะทิ้งไว้ให้เป็นมรดกของลูกหลาน เนื่องจากรายได้ปัจจุบันยังไม่ค่อยจะพอกินอยู่แล้วและจำเป็นต้องใช้เงิน แนวทางนี้ น่าจะเหมาะสมสำหรับคนที่ไม่มีเงินเหลือใช้และปลูกทิ้งไว้ให้ลูกหลาน

สำหรับข้อเสนอแนะที่จะช่วยส่งเสริมให้มีการปลูกไม้สักหรือไม้มีค่า เห็นว่าการออกหนังสืออนุญาตให้ใช้ประโยชน์ที่ดินและมีสิทธิตัดไม้ขายได้เป็นสิ่งสำคัญ ทั้งยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าเกษตรกรในพื้นที่ ถิ่นครองที่ดิน ส.ป.ก. คนละไม่ถึง 20 ไร่ คิดว่าไม่น่าจะมีรายได้ที่มีที่ดิน 40-50 ไร่ เพราะพื้นที่

บริเวณนี้ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ภูเขา ดังนั้น ควรจะอนุญาตให้เกษตรกรเหล่านี้ได้โอกาสใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ เกษตรกรรายนี้ยังให้ข้อสังเกตความแตกต่างว่า พื้นที่ป่าสงวนที่เป็นป่าเสื่อมโทรมแทบจะไม่มีต้นไม้ แต่พื้นที่ที่อนุญาตให้เกษตรกรเข้าทำประโยชน์กลับมีต้นไม้อยู่เต็มพื้นที่ แม้ว่าเกษตรกรจะมีการแอบตัดไม้สักที่ตนเองปลูกในพื้นที่ดังกล่าวไปใช้บ้างแล้วก็ตาม

ในเรื่องการสนับสนุนจากภาครัฐด้านอื่น ๆ เห็นว่าการส่งเสริมในรูปแบบของการให้ทุนส่งเสริมปลูก ต้นไม้เห็นด้วย เนื่องจากการส่งเสริมให้เกษตรกรต้องรอคอยความช่วยเหลือจากรัฐ เมื่อให้ทุนปลูกก็อาจจะถูกเก็บภาษีหรือมีภาระในรูปแบบอื่นตามมา

กรณีศึกษาที่ 3

ผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นเพศชาย อายุ 68 ปี อาศัยอยู่ที่ตำบลบ้านโป่ง อำเภองาว จังหวัดลำปาง หลังจากเกษียณอายุการทำงานที่องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ได้มาประกอบอาชีพทำนาและทำสวน ปลูกสักในที่ดินมีโฉนดที่ดิน เนื้อที่ทั้งหมด 4 ไร่ พื้นที่ปลูกไม้สักเป็นหลักและปลูกกล้วยแซม เกษตรกรรายนี้เพิ่งเริ่มปลูกสักในปี พ.ศ. 2560 โดยใช้กล้าพันธุ์ ใช้ปุ๋ยและสารเคมีรองหลุม โดยทุนของตนเอง และใช้ความรู้ที่ได้จากการสังเกตและสอบถามผู้รู้ พื้นที่นี้มีระยะปลูก 4x2 เมตร สาเหตุที่ปลูกเนื่องจากเดิมที่ดินนี้เป็นที่ดินของพ่อภรรยาประกอบอาชีพทำนา ภายหลังจากนั้นตนจึงได้ทำนาต่อจากพ่อของภรรยา แต่เนื่องจากปัจจุบันเกษตรกรรายนี้มีอายุมากและไม่มีเรี่ยวแรงในการทำนาอีกต่อไป ประกอบกับลูกมีงานทำแล้ว ดังนั้น จึงหันมาปลูกสักเพราะไม่ต้องดูแลมากและปลูกไว้เป็นทรัพย์สินให้ลูกหลาน แต่ไม่แน่ใจว่าจะได้ผลอย่างไรบ้างเนื่องจากพื้นที่เป็นที่ลุ่มน้ำท่วมถึง การดูแลรักษา ทำเพียงตัดหญ้าปีละหนึ่งครั้ง

นอกจากนี้ ในพื้นที่ยังปลูกกล้วยเพื่อเป็นรายได้เสริมประมาณ 100-200 ต้น ในปี พ.ศ. 2562 ตัดกล้วยขายไปแล้วหนึ่งครั้ง ได้เงินประมาณ 800 บาท

สำหรับปัญหาและอุปสรรค ยังไม่มีปัญหาในการปลูกไม้สัก แต่ได้ให้ข้อสังเกตว่าตนได้ทดลองปลูกไม้มีค่าอื่น เช่น ประดู่ แต่เมื่อน้ำท่วมถึงเข้าพื้นที่ต้นไม้อื่นตายหมด เหลือเพียงแต่ไม้สัก และวิธีการปลูกก็ใช้ความรู้จากการสังเกตและสอบถามผู้รู้ ดังนั้น จึงเห็นว่ารัฐควรให้การส่งเสริมโดยการให้ความรู้แก่เกษตรกรในการปลูกและดูแลรักษาไม้มีค่าชนิดต่าง ๆ

กรณีศึกษาที่ 4

ผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นเพศหญิง อายุ 45 ปี อาศัยอยู่ที่ตำบลบ้านโป่ง อำเภองาว จังหวัดลำปาง ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน และเป็นผู้นำชุมชนในการดำเนินโครงการด้านการเกษตรหลายโครงการ ผู้ให้สัมภาษณ์รายนี้ เคยเข้าร่วมการประชุมที่เกี่ยวข้องกับการปลูกไม้สักและการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายป่าไม้หลายครั้ง

ผู้ให้สัมภาษณ์ ปลูกสักจำนวน 2 แปลงที่ 1 ปลูกในที่ดิน ส.ป.ก. เนื้อที่ทั้งหมด 13 ไร่ 3 งาน เกษตรกรรายนี้ปลูกสักตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เนื่องจากในพื้นที่มีการปลูกสักอย่างแพร่หลายและมุ่งหวังที่

ต้องการให้พื้นที่ป่ามีความอุดมสมบูรณ์ โดยใช้เหง้าสากในการปลูกและใช้ปุ๋ยคอกกรองหลุม โดยใช้ทุนของตนเอง มีระยะปลูก 3x2 เมตร นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2560 ได้มีการนำไม้อื่นมาปลูกแซม ได้แก่ พะยูง และ ไม้ การดูแลรักษา ทำโดยการตัดหญ้าในช่วงสปีแรก ทำแนวกันไฟตั้งแต่ปีที่ 6 เป็นต้นไป และใส่ปุ๋ยเป็นประจำทุกปี พื้นที่นี้ไม่มีการตัดสางแต่ได้ตัดขายไม้สากไปแล้วหนึ่งครั้งเมื่อปี พ.ศ. 2560 โดยขายและประเมินเฉพาะต้นใหญ่ในเนื้อที่ 4 ไร่ มูลค่าประมาณ 68,000 บาท การขึ้นทะเบียนสวนป่าดำเนินการโดยพ่อค้าและคิดค่าดำเนินการแบบเหมาจ่าย

แปลงที่ 2 ปลูกในที่ดิน สทก. โดยเกษตรกรทดลองปลูกพืชแบบผสมผสานแซมระหว่างไม้สาก เช่น กาแฟ พริกไทย เป็นต้น ยังไม่ได้ตัดไม้สากขาย

ในการปลูกสวนสักแบบผสมผสานนี้ ไม่มีเจ้าหน้าที่เข้ามาอบรมในพื้นที่ เกษตรกรเป็นผู้หาหลักสูตรเข้ารับการอบรมด้วยตนเองและทดลองปลูกด้วยตนเอง ซึ่งพบว่าไม่ยืนต้นอื่นดูแลรักษายากและตายไปหลายต้น สำหรับพืชอื่น เพิ่งเริ่มทดลองปลูกจึงไม่ยังไม่ทราบว่าประสบความสำเร็จหรือไม่เพียงใด

สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการปลูกสักรายนี้ คือ เกษตรกรมีความตั้งใจจริงในการปลูกสวนสักแบบผสมผสานกับพืชอื่นและศึกษาหาวิธีดูแลรักษาไม้สากเพื่อให้ได้คุณภาพ ซึ่งการเข้ารับการอบรมหลักสูตรต่าง ๆ จะต้องแสวงหาด้วยตนเอง จึงมีความเห็นว่าเจ้าหน้าที่ควรเข้ามาให้ความรู้ในการปลูกต้นไม้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ กฎหมายป่าไม้ที่กำหนดให้ไม้หวงห้ามต้องขออนุญาตทำไม้หรือขึ้นทะเบียนสวนป่านั้น เป็นอุปสรรคในการส่งเสริมการปลูกไม้สาก เพราะปลูกแล้วตัดไม้ไม่ได้หรือตัดลำบากทำให้เกษตรกรไม่ยอมปลูกและหันไปปลูกพืชเชิงเดี่ยวซึ่งมีรายได้ต่อเนื่อง มีตลาดรับซื้อแน่นอน และสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตขายได้อย่างเสรี

สำหรับความคิดเห็นต่อกฎหมายปัจจุบัน ที่ให้การทำไม้ในที่ดินเอกชนไม่ต้องขออนุญาตนั้นเห็นด้วยอย่างยิ่ง แต่ยังไม่มั่นใจว่าเมื่อแก้กฎหมายแล้วจะช่วยแก้ปัญหาในทางปฏิบัติที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าหน้าที่ได้หรือไม่ นอกจากนี้ยังมีความกังวลว่าในแง่ของการซื้อขายในตลาด ผู้ค้าจะมั่นใจในแหล่งที่มาของไม้ได้อย่างไร หากไม่มีเอกสารการรับรอง สำหรับการขึ้นทะเบียน E-tree เกษตรกรได้ทดลองลงทะเบียนแล้วแต่ระบบมีปัญหาซึ่งเจ้าหน้าที่ที่มาประชาสัมพันธ์ไม่สามารถให้คำแนะนำหรือแก้ปัญหาได้ จึงมีความเห็นว่าในการประชาสัมพันธ์หรือจัดอบรมให้ความรู้ต่าง ๆ เจ้าหน้าที่ที่มาให้ความรู้ควรมีความรู้ความเข้าใจเรื่องนั้นพอสมควร เพื่อจะได้ให้คำปรึกษาและเป็นพี่เลี้ยงให้แก่เกษตรกรได้ นอกจากนี้ ควรจัดโครงการเพื่อให้ผู้นำชุมชนเป็นคนประสานงานและเป็นพี่เลี้ยงให้กับเกษตรกรในพื้นที่ซึ่งส่วนใหญ่ไม่คุ้นเคยกับการใช้งานระบบอิเล็กทรอนิกส์ ด้านการให้ต้นไม้ใช้เป็นหลักประกันทางธุรกิจ ทราบว่าปัจจุบันยังไม่มี ความชัดเจนว่าในทางปฏิบัติจะสามารถใช้เป็นหลักประกันได้จริงหรือไม่อย่างไร

กรณีศึกษาที่ 5

ผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นเพศหญิง อายุ 49 ปี อาศัยอยู่ที่ตำบลบ้านโป่ง อำเภองาว จังหวัดลำปาง ประกอบอาชีพเกษตรกรและรับจ้างทั่วไป ปลูกสักในที่ดินมีโฉนดที่ดิน เนื้อที่ 5 ไร่ 3 งาน โดยได้รับบททดสอบจากบิดา ซึ่งเดิมบิดาเคยตัดสักขายเมื่อปี พ.ศ. 2542 โดยการขายแบบเหมาสวนเลือกตัดเฉพาะต้นใหญ่ แต่ตนไม่ทราบว่าขายได้ราคาเท่าใด ต่อมาปล่อยให้ตอสักแตกหน่อและโตจนถึงปัจจุบัน ยังไม่ได้ตัดขาย สำหรับเกษตรกรรายนี้ ไม่ได้ดูแลรักษาไม้สักและพื้นที่ปลูกแต่อย่างใด โดยปล่อยให้เติบโตขึ้นเองตามธรรมชาติ ในพื้นที่มีทั้งไม้สักและกอไผ่ โดยในปี พ.ศ. 2558 ตัดไผ่ขายมีรายได้ 110,000 บาท เกษตรกรให้ข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า ไผ่เป็นพืชที่ปลูกง่ายโตไว เป็นที่ต้องการของตลาดเช่นกัน ที่สำคัญสามารถตัดขายได้อย่างเสรีโดยไม่ต้องขออนุญาต สามารถสร้างรายได้เร็วกว่าการปลูกไม้สัก เกษตรกรรายนี้ มีความเห็นว่าการจะส่งเสริมปลูกไม้สักหรือไม่มีค่า เกษตรกรควรสามารถตัดได้อย่างเสรีและมีตลาดรองรับ มีราคากลาง เนื่องจากเกษตรกรไม่มีความรู้ด้านการประเมินราคา จึงไม่สามารถต่อรองราคากับพ่อค้าได้

กรณีศึกษาที่ 6

ผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นเพศหญิง อายุ 48 ปี อาศัยอยู่ที่ตำบลบ้านโป่ง อำเภองาว จังหวัดลำปาง ประกอบอาชีพเกษตรกรและรับจ้างทั่วไป และผู้นำชุมชนในการดำเนินโครงการด้านการเกษตรหลายโครงการ ปลูกสักในที่ดิน ส.ป.ก. เนื้อที่ 2 ไร่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 โดยใช้ต้นกล้าและใช้ปุ๋ยคอกรองหลุม ด้วยทุนของตนเอง ระยะ 2x5 เมตร สาเหตุที่ปลูกไม้สักเนื่องจากในพื้นที่มีการปลูกสักอย่างแพร่หลาย ตน และไม่ต้องดูแลรักษามากนัก นอกจากนี้ ในพื้นที่ยังปลูกจามจุรีและแดง เพื่อการอนุรักษ์ปลูกไม้ไผ่เพื่อขาย ตลอดจนมะม่วง ขนุน และกล้วย เพื่อไว้กินเองและเก็บขาย

การดูแลรักษา ทำเพียงการตัดหญ้าเป็นประจำทุกปี สำหรับในพื้นที่นี้ยังไม่เคยตัดไม้สักขาย มีเพียงการตัดมาทำบ้านเท่านั้น

สำหรับความคิดเห็นต่อกฎหมายปัจจุบัน เห็นด้วยที่ให้การทำไม้ในที่ดินเอกชนไม่ต้องขออนุญาต แต่ยังมีกังวลว่าเจ้าหน้าที่จะใช้ช่องทางอื่นในการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบอีกหรือไม่ และสนับสนุนที่จะให้มีการรับรองตนเองและให้กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นพยานด้วย สำหรับการกำหนดให้ไม้ยืนต้นสามารถใช้เป็นหลักค้ำประกันเงินกู้ได้นั้น ตนไม่เห็นด้วย เนื่องจากจะทำให้เกษตรกรเป็นหนี้เพิ่มมากขึ้น และไม่เห็นว่าหากจะมีการส่งเสริมในลักษณะการให้ทุนปลูก

ในการส่งเสริมการปลูกไม้หรือไม่มีค่า สิ่งสำคัญคือต้องให้เกษตรกรที่ปลูกสามารถตัดได้อย่างเสรี เมื่อปลูกแล้วสามารถขายได้และกฎหมายสร้างขั้นตอนยุ่งยากจนเปิดช่องให้เจ้าหน้าที่ประพฤติมิชอบ หรือต้องเสียค่าดำเนินการในการขึ้นทะเบียนสวนป่า ประชาชนจะหันมาปลูกมากขึ้น ดังนั้น จึงจำเป็นต้องแก้ไขปัญหานี้เป็นอันดับแรก นอกจากนี้ จะต้องมีการจัดหาตลาดกลางหรือราคากลางในการรับซื้อไม้ เพื่อไม่ให้ถูกพ่อค้าเอารัดเอาเปรียบ

กรณีศึกษาที่ 7

ผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นเพศชาย อายุ 42 ปี อาศัยอยู่ที่ตำบลบ้านโป่ง อำเภองาว จังหวัดลำปาง ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ปลูกไม้สักในที่ดินที่ไม่มีเอกสารการใช้ประโยชน์ที่ดินใด ๆ เนื้อที่ 5 ไร่ ปลูกโดยใช้ต้นกล้าด้วยทุนของตนเอง วัตถุประสงค์ในการปลูกไม้สักเนื่องจากรัฐส่งเสริมให้ปลูกในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม แต่เมื่อมีการสำรวจแนวเขตแล้วปรากฏว่าที่ดินที่ตนปลูกไม้สักนั้น ไม่อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ปัจจุบัน จึงไม่สามารถดำเนินการใด ๆ ได้ การดูแลรักษา ทำโดยการตัดหญ้าในช่วงสี่ปีแรกเท่านั้น

เกษตรกรรายนี้ ประสบปัญหาและอุปสรรค และต้องการได้รับเอกสารสิทธิในการใช้ประโยชน์ในที่ดินดังกล่าวได้ หากได้รับสิทธิให้ใช้ประโยชน์ในที่ดินแล้ว การตัดไม้สักก็จะสามารถดำเนินการตามช่องทางที่กฎหมายกำหนดไว้ได้

กรณีศึกษาที่ 8

ผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นเพศชาย อายุ 66 ปี อาศัยอยู่ที่ตำบลสบสาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน และประกอบกิจการโรงงานแปรรูปไม้ ปลูกไม้สักในที่ดิน ส.ป.ก. เนื้อที่ 13 ไร่ โดยในปี พ.ศ. 2538 ปลูกบนที่ดินบางส่วน ระยะ 2x2 เมตร และปลูกเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2547 ระยะ 4x4 เมตร สาเหตุที่ปลูกไม้สักเนื่องจากพื้นที่เหมาะสม และในพื้นที่มีการปลูกไม้สักอย่างกว้างขวาง การดูแลรักษา มีการตัดหญ้าในช่วงสามปีแรกเท่านั้น นอกจากนี้ สำหรับพื้นที่ที่ปลูกระยะ 2x2 เมตร เมื่อไม้สักอายุ 11 ปี ได้ทำการตัดสางประมาณ 350 ต้น ขายเฉลี่ยราคาต้นละประมาณ 200-300 บาท และเมื่อต้นสักมีอายุ 20 กว่าปี ตัดขายประมาณ 200 ต้น ราคาเฉลี่ยต้นละ 7,000 - 8,000 บาท

เกษตรกรรายนี้ ขึ้นทะเบียนสวนป่าด้วยตนเอง โดยได้แจกแจงค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการ ได้แก่ ค่าค้อน ค่าตรวจพื้นที่ ค่าตีตราและทำบัญชี ค่าไม้ซึ่งคิดตามลูกบาศก์เมตร เป็นต้น ที่น่าสังเกตคือ เกษตรกรรายนี้เป็นผู้รับอนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้ แต่ไม้ที่ใช้ในโรงงานแปรรูปซื้อมาจากองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ในขณะที่ไม้สักที่ปลูกเองนั้นขายแก่พ่อค้าที่มารับซื้อ

เกษตรกรรายนี้ เห็นด้วยอย่างยิ่งในการแก้ไขกฎหมายป่าไม้ และเห็นด้วยกับการให้ไม้ยืนต้นเป็นหลักประกันเงินกู้ ในด้านการส่งเสริมการปลูกไม้สักและไม้มีค่า มีความเห็นว่าควรส่งเสริมให้เกษตรกรเห็นคุณค่าของไม้สักและขายเมื่อมีขนาดใหญ่ โดยมีอายุประมาณ 20 กว่าปีขึ้นไป เนื่องจากปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่ขายไม้ที่มีอายุประมาณ 10 กว่าปีซึ่งมีขนาดเล็กไม่สามารถนำมาผลิตเฟอร์นิเจอร์ได้ ในมุมมองที่เป็นผู้แปรรูปด้วยจึงให้ข้อสังเกตว่าปัจจุบันโรงงานผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม่สามารถซื้อไม้ที่มาจากสวนของเกษตรกรได้เนื่องจากไม้ไม่ได้คุณภาพ จึงซื้อได้จากองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้เท่านั้น

กรณีศึกษาที่ 9

ผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นเพศชาย อายุ 51 ปี อาศัยอยู่ที่ตำบลสบสาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ประกอบอาชีพผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก เป็นผู้นำกลุ่มคัสเตอร์ไม้สักแพร่ และเป็นตัวแทนชุมชนในการเข้าร่วมประชุมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำไม้และอุตสาหกรรมไม้

ผู้ให้สัมภาษณ์ ปลุกไม้สักในที่ดินมีโฉนดที่ดิน เนื้อที่ 6 ไร่ โดยใช้ต้นกล้า ในปี พ.ศ. 2552 ระยะปลูก 4x2 เมตร ที่ดินแปลงนี้มีไม้สักที่ปลูกไว้ขอบแปลงประมาณ 600 ต้น ซึ่งมีอายุประมาณ 20-30 ปี สาเหตุที่ปลูกไม้สักเนื่องจากพื้นที่เหมาะสม และในพื้นที่มีการปลูกและใช้ประโยชน์จากไม้สักกันอย่างกว้างขวาง จึงปลูกเพื่อหวังใช้ประโยชน์จากไม้สักและขายเป็นรายได้ในอนาคต การดูแลรักษา มีการตัดหญ้าในช่วงสี่ปีแรก และไถรอบแปลงเป็นประจำทุกปีเพื่อป้องกันไฟไหม้

สำหรับไม้สักที่ขึ้นอยู่รอบแปลง ซึ่งมีอายุประมาณ 20-30 ปีนั้น ในปี พ.ศ. 2551 ได้ตัดไม้สักจำนวนประมาณ 100 ต้น โดยนำมาสร้างบ้านอยู่อาศัย ไม่ได้นำไปขาย เมื่อถามถึงมูลค่าของไม้สักที่ตัดทราบว่ามีมูลค่าประมาณต้นละประมาณ 7,000 – 8,000 บาท

เกษตรกรรายนี้ ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับการปลูกต้นไม้ว่า เกษตรไม่มีความรู้ในการปลูก ต้องอาศัยประสบการณ์และการลองผิดลองถูก เช่น ระยะปลูกแม้ว่าจะปลูกตามที่หน่วยงานรัฐแนะนำ แต่ผลผลิตก็ไม่คุณภาพเท่าที่ควร เกษตรกรบางรายที่ใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยคอกในระหว่างการดูแลรักษา ประสบกับปัญหาแมลงตอมต้นสัก บางพื้นที่ไม้สักถูกแมลงเจาะลำต้นและยังไม่สามารถแก้ไขปัญหานี้ได้ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีปัญหาการลักขโมยตัดไม้สักในพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลจากการดูแลของเกษตรกร และขั้นตอนการขออนุญาตตัดหรือการขึ้นทะเบียนสวนป่าที่มีความยุ่งยากและเปิดช่องให้มีการประพาลมิชอบ

เกษตรกรรายนี้ เห็นด้วยอย่างยิ่งในการแก้ไขกฎหมายป่าไม้ แต่มีความเห็นว่าควรมีการรับรองตนเองในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เนื่องจากการซื้อขายปัจจุบันต้องการให้มีการยืนยันแหล่งที่มาของไม้ ซึ่งจำเป็นต้องศึกษาและทดสอบกันต่อไป แต่ไม่เห็นด้วยกับการนำไม้ยืนต้นเป็นหลักค้าประกันเงินกู้

ในด้านการส่งเสริมการปลูกไม้สักและไม้มีค่า ควรมีการส่งเสริมในทุกระดับกล่าวคือ ด้านการศึกษาและให้ความรู้ ควรมีการส่งเสริมให้ความรู้และปลูกฝังให้ประชาชนและคนรุ่นหลังปลูกต้นไม้เพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยบรรจุเรื่องเหล่านี้ในหลักสูตรการศึกษา รวมถึงมีหลักสูตรฝึกอาชีพการทำไม้ในสถาบันการศึกษา ด้านกฎหมายควรแก้ไขกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการปลูก การทำไม้ และการค้าขาย ด้านนโยบายการส่งเสริมปลูก รัฐควรมีรูปแบบการส่งเสริมการปลูกที่เหมาะสมกับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจของเกษตรกรแต่ละพื้นที่ เช่น กรณีเกษตรกรมีพื้นที่จำกัดและจำเป็นต้องทำการเกษตรในพื้นที่นั้นอาจส่งเสริมให้ปลูกไม้สักในระยะห่างมากหรือปลูกรอบแปลง กรณีเกษตรกรมีอาชีพอื่นก็อาจส่งเสริมให้ปลูกไม้สักตามระยะที่เหมาะสมแก่การปลูกสัก เป็นต้น ด้าน

การศึกษาวิจัย เกษตรกรรายนี้ ยกตัวอย่างว่าไม้สักในอำเภอวังชิ้น จังหวัดลำปาง โดนแมลงเจาะลำต้น ควรมีสถาบันวิจัยเข้าไปศึกษาและให้คำแนะนำ เป็นต้น นอกจากนี้ ในด้านองค์กรของรัฐ ควรมีการปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้ควบคุมเป็นผู้ที่ให้ความรู้และส่งเสริม สำหรับกิจกรรมบางเรื่องที่เจ้าหน้าที่รัฐยังจำเป็นต้องมีหน้าที่ควบคุมอยู่นั้น ควรมีวิธีบริหารงาน หรือมีมาตรการหรือบทลงโทษที่เข้มงวด เพื่อป้องกันมิให้เกิดการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ

กรณีศึกษาที่ 10

ผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นเพศหญิง อายุ 75 ปี อาศัยอยู่ที่ตำบลผาสิงห์ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน เป็นผู้ดูแลแปลงไม้สักตั้งแต่เริ่มต้นปลูกในปี พ.ศ. 2536 ในที่ดิน ส.ป.ก. จำนวน 900 ไร่ โดยใช้ต้นกล้าตามโครงการส่งเสริมของหน่วยงานรัฐและลงทุนเพิ่มเติม ระยะปลูก 2x2 เมตร สาเหตุที่ปลูกเนื่องจากปลูกตามโครงการที่รัฐให้การส่งเสริม และพื้นที่ปลูกเป็นเนินเขาที่เสื่อมโทรม จึงปลูกไม้ยืนต้นเพื่อให้ป่ามีสภาพสมบูรณ์ นอกจากนี้ ในพื้นที่ยังปลูกไม้ยืนต้นหลายชนิด เช่น ประดู่ พะยูง ยาง เป็นต้น การดูแลรักษา มีเพียงการตัดหญ้าจนถึงปีที่ 10

ในพื้นที่แปลงนี้ เคยตัดไม้สักขายแล้วจำนวน 2 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 ในปี พ.ศ. 2558 โดยขายเฉพาะต้นใหญ่ จำนวนประมาณ 13,000 ต้น และในปี พ.ศ. 2560 ตัดเตียนจำนวน 300 ไร่ ประมาณ 12,000 ต้น การตัดไม้สักเกษตรกรเป็นผู้ดำเนินการขึ้นทะเบียนสวนป่าด้วยตนเอง โดยได้แจกแจงค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ ประกอบด้วย ค่าขึ้นทะเบียนสวนป่า ค่าค้อน ค่าตรวจพื้นที่ และค่าไม้คีด เป็นลูกบาศก์เมตร เป็นที่น่าสังเกตว่าค่าใช้จ่ายเหล่านี้ เป็นค่าใช้จ่ายที่นอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนด

สำหรับปัญหาในการปลูกไม้สัก ปัญหาหลักคือกฎหมายและนโยบายของรัฐที่ไม่มีความแน่นอน ทำให้เกษตรกรไม่มั่นใจว่าปลูกแล้วจะสามารถตัดได้หรือไม่ และเมื่อดำเนินการตามกฎหมายแล้วยังถูกตั้งข้อสงสัยและตรวจสอบแหล่งที่มา ปัญหาเหล่านี้ ส่งผลให้ประชาชนรุ่นหลังไม่อยากจะปลูกไม้สัก เพราะไม่อย่างก็มีปัญหากับเจ้าหน้าที่รัฐหรือปัญหาข้อขัดแย้งทางกฎหมาย นอกจากนี้ เกษตรกรให้ข้อสังเกตว่าส่วนใหญ่เกษตรกรมักจะปลูกพืชตามที่รัฐให้การส่งเสริม ประกอบกับเมื่อปลูกไม้สักแล้วมีปัญหาในการตัดและมีรายได้ไม่คุ้มค่า เกษตรกรจึงหันไปปลูกพืชอย่างอื่นตามที่รัฐส่งเสริมและสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตขายได้อย่างเสรี เช่น ข้าวโพด ยางพารา เป็นต้น การปลูกพืชเชิงเดี่ยวทำให้สภาพป่าเปลี่ยนแปลงไป

เมื่อสอบถามถึงความเห็นเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ ที่มีการแก้ไขให้ไม้ที่ขึ้นในที่เอกชนและที่รัฐอนุญาตบางประเภทไม่ต้องขออนุญาตตัด เกษตรกรเห็นด้วยที่มีการแก้ไขแต่ไม่มั่นใจว่าในแง่ของการปฏิบัติจะยังคงมีปัญหาในลักษณะเดิมอีกหรือไม่ การรับรองตนเองควรมีแต่ไม่ควรยุ่งยากหรือให้บุคคลอื่นมาเกี่ยวข้องมากนักจะทำให้เกิดขั้นตอนที่ยุงยาก

สำหรับความเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ เกษตรกรมองว่ากฎหมายและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เป็นอุปสรรคที่สำคัญทำให้เกษตรกรและคนรุ่นหลังไม่อยากจะปลูกไม้สัก

ต่อไปอีก นอกจากนี้ นโยบายของรัฐควรมีความชัดเจนว่าในพืชที่จะส่งเสริมปลูกอะไร เพราะเกษตรกรมักปลูกตามกระแส ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสภาพพื้นที่เป็นสำคัญ และเมื่อมีการส่งเสริมปลูกก็ควรส่งเสริมให้มีการตัดไม้สักรายได้อย่างเสรีด้วย ในด้านรูปแบบการปลูกมองว่ารัฐควรศึกษาให้แน่นอนว่าจะส่งเสริมปลูกในรูปแบบใด เพราะที่ผ่านมา รัฐส่งเสริมปลูกในรูปแบบที่หลากหลายแต่พบว่าผลผลิตและคุณภาพไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้

กรณีศึกษาที่ 11

ผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นเพศชาย อายุ 51 ปี อาศัยอยู่ที่ตำบลถ้ำทอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ประกอบอาชีพรับราชการ มีปลูกไม้สักในที่ดินมีโฉนดที่ดิน จำนวน 50 ไร่ เดิมที่ดินแปลงนี้ปลูกลำไย ทั้งแปลง ต่อมาเกิดเหตุเพลิงไหม้จึงทำให้ต้นลำไยเสียหายไปเป็นจำนวนมาก ในปี พ.ศ. 2552 จึงได้โค่นต้นลำไยและปลูกไม้สักแทน โดยมีการปลูกไม้แดงและไม้ชนิดอื่นแซมอยู่บ้าง การปลูกสักใช้เหง้าในการปลูกในระยะ 4x2 เมตร ในระหว่างช่วงห้าปีแรก ให้บุคคลอื่นปลูกข้าวโพดในพื้นที่โดยไม่รับค่าเช่า แต่ให้ดูแลรักษาพื้นที่เป็นการตอบแทน ปัจจุบันยังไม่มีมีการตัดขายและยังไม่มีแผนในการตัด โดยคาดว่าจะปลูกไว้เป็นมรดกให้แก่ลูก

ผู้ให้สัมภาษณ์รายนี้ มีความเห็นแก่การปลูกไม้สักว่านอกจากเนื้อไม้จะสามารถขายได้ราคาแล้ว การปลูกสักยังทำให้มีพื้นที่สีเขียวและสร้างสมดุลให้แก่ธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่จังหวัดน่านซึ่งในอดีตเป็นพื้นที่ที่มีสวนไม้สักจำนวนมากที่สุดในประเทศ แต่ปัจจุบันกลับลดลงอย่างมากจนทำให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมตามมา ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะว่า เนื่องจากพื้นที่จังหวัดน่านยังมีพื้นที่ป่าที่มีลักษณะเป็นป่าเสื่อมโทรม และรกร้าง รัฐจึงควรมีแนวทางจัดที่ดินเหล่านี้ให้ประชาชนเพื่อส่งเสริมการปลูกไม้สัก โดยให้ในรูปแบบชุมชนและให้ชุมชนบริหารจัดการเอง และสามารถนำไปขายได้ภายใต้แผนการตัดไม้ที่กำหนดโดยมีการปลูกทดแทนอย่างเหมาะสม การที่ให้ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์จากไม้ในเชิงพาณิชย์ได้ จะเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนอยากปลูกและดูแลรักษาภายใต้กติกาที่กำหนดไว้ร่วมกัน

นอกจากนี้ สำหรับกรณีที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ หากรัฐต้องการส่งเสริมให้ประชาชนปลูกในระยะยาวเพื่อเป็นเงินออมและเป็นมรดกแก่ลูกหลาน ควรส่งเสริมปลูกรอบแปลงที่ดินของตนเอง ซึ่งเกิดประโยชน์หลายประการ เช่น ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินแปลงใหญ่ดังนั้นประชาชนยังสามารถใช้ที่ดินเพื่อประโยชน์อย่างอื่นได้ เป็นการสร้างแนวเขตที่ดินได้อย่างชัดเจน การปลูกในพื้นที่ที่อยู่อาศัยช่วยป้องกันปัญหาการลักขโมยตัดไม้สักได้ เป็นต้น

4.2.2 เกษตรกรดีเด่น

จากการศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการลงพื้นที่เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการปลูก การบำรุงรักษา การตลาด ปัญหาและข้อเสนอแนะ ทั้งในส่วนของเกษตรกรจำนวน 6 ราย และสวนป่าขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ โดยเกษตรกรทั้ง 6 รายเป็นเกษตรกรที่ได้รับการคัดเลือกจากกรมป่าไม้ให้เป็นเกษตรกรดีเด่นสาขาการปลูกสวนป่าทั้งในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ ในปีต่าง ๆ กัน สำหรับสวนป่าขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ได้พิจารณาคัดเลือกสวนป่าทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี โดยคำแนะนำของเจ้าหน้าที่องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ดังสรุปไว้เป็นข้อมูลพื้นฐานดังต่อไปนี้

1) นายไพรัตน์ ชื่นศรี

นายไพรัตน์ ชื่นศรี อยู่ที่หมู่บ้านแสงจันทร์ ตำบลสนามชัย อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นปราชญ์ชาวบ้าน เดิมมีอาชีพเป็นครู ต่อมาได้ลาออกมาประกอบอาชีพเกษตรกร และได้น้อมนำพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงทางด้านการเกษตร มาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต มีการศึกษาวิจัยการทำเกษตรแบบผสมผสาน ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงาน และได้เปิดเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านแสงจันทร์ จนได้รับการยกย่องให้เป็นเกษตรกรสำนึกรักบ้านเกิดปี 2552 เศรษฐกิจพอเพียง (กปร) ในปี 2554 เกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขาการปลูกสวนป่าปี 2555 และมหาดบัณฑิตกิตติมศักดิ์สาขาเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ พ.ศ. 2556 โดยมีรายละเอียดในการดำเนินการดังต่อไปนี้

1.1) รูปแบบของการปลูกพืช

ในการปลูกไม้เศรษฐกิจ มีรูปแบบหลัก ๆ ในการปลูก 2 รูปแบบดังนี้

1.1.1) การปลูกในรูปแบบสวนป่า

ชนิดไม้ที่ปลูกในรูปแบบสวนป่ามีจำนวน 6 ชนิด ได้แก่ ไม้สัก ไม้ยางนา ไม้แดง ไม้พะยูน ไม้ประดู่ป่า และไม้กระถินเทพา รวมพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 50 ไร่ (ภาพที่ 4-1) โดยมีระยะปลูกที่แตกต่างกันดังนี้

- (1) ไม้สัก ปลูกระยะห่าง 3 x 4 เมตร (ปลูกปี 2540)
- (2) ไม้ยางนา ปลูกระยะห่าง 5 x 5 เมตร (ปลูกปี 2540)
- (3) ไม้ประดู่ป่า ไม้แดง ไม้พะยูน ปลูกระยะห่าง 2.5 x 3 เมตร (ปลูกปี 2543)
- (4) ไม้กระถินเทพา ปลูกระยะห่าง 4 x 4 เมตร (ปลูกปี 2553)

ภาพที่ 4-1 การปลูกในรูปแบบสวนป่า

1.1.2) การปลูกในรูปแบบไร่นาสวนผสม

ในการปลูกรูปแบบไร่นาสวนผสม ส่วนใหญ่จะพิจารณาปลูกไม้เศรษฐกิจ เช่น ไม้สัก ไม้ยางนา ไม้แดง และไม้กระถินเทพา นำมาปลูกสลับแถวกันในระยะห่าง 1 – 1.5 เมตรบนริมคันคูทั้งสองข้าง คันคูจะมีขนาดกว้าง 2 เมตร ถึง 3 เมตร ขึ้นอยู่กับบริเวณพื้นที่ที่จะอำนวยหรือมีความเหมาะสม ส่วนพื้นที่ที่จะทำการเกษตรจะทำการไถพรวนยกร่อง และปลูกพืชเกษตร เช่น ข้าว มันสำปะหลัง พืชผักต่าง ๆ สลับกันไป ซึ่งพบว่าไม้ที่ปลูกเจริญเติบโตได้ดี ส่วนพืชเกษตรก็ได้ผลผลิตเป็นที่น่าสนใจ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีปริมาณน้ำเพียงพอ (ภาพที่ 4-2)

ภาพที่ 4-2 การปลูกในรูปแบบไร่นาสวนผสม

1.2) การตลาด

การปลูกไม้เศรษฐกิจของนายไพรัตน์ ชื่นจิต นี้ ขณะนี้ยังมิได้มีการตัดจำหน่ายแต่อย่างใด เพียงแค่ตัดไม้มาสร้างบ้านและสิ่งก่อสร้างในศูนย์เรียนรู้ และนำมาใช้สอยในรูปแบบต่าง ๆ เท่านั้น โดยการตัดจะทำการตัดแบบตัดต้นเว้นต้น

1.3) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร

จากการสอบถามปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร พอสรุปได้ดังนี้

- (1) ปัญหาด้านการดูแลรักษา ขาดการให้น้ำและปุ๋ยอย่างต่อเนื่องแก่ต้นไม้ที่ปลูก โดยเฉพาะช่วงฤดูแล้ง ขาดการจัดการที่ถูกต้องตามหลักวิชาการโดยเฉพาะการตัดสางขยายระยะ และการลิดกิ่ง ข้อเสนอแนะ ควรมีแหล่งน้ำที่สามารถให้น้ำในช่วงหน้าแล้ง และปุ๋ยอย่างพอเพียงและต่อเนื่อง ภาครัฐควรให้ความรู้ในด้านบริหารจัดการสวนป่าอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการแก่เกษตรกร ผู้ปลูกสวนป่าอย่างทั่วถึง
- (2) ปัญหาด้านราคา พบว่าราคาไม้มีแนวโน้มราคาต่ำ เพราะมีการใช้วัสดุอื่นทดแทนไม้ และมีการซื้อขายแบบตลาดมืด ข้อเสนอแนะให้ภาครัฐจัดให้มีแหล่งรับซื้อและมีการกำหนดราคาตลาดอย่างชัดเจนและทั่วถึง โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีการปลูกไม้เศรษฐกิจ
- (3) ปัญหาด้านกฎหมาย พบว่าไม้ที่ปลูกเป็นไม้หวงห้าม ต้องขออนุญาตปลูกและตัดเป็นการยุ่งยากต่อผู้ปลูก ข้อเสนอแนะ ภาครัฐควรที่จะเปิดให้ประชาชนสามารถปลูกและตัดไม้หวงห้ามได้โดยอิสระ จะทำให้มีผู้สนใจปลูกต้นไม้มากขึ้น
- (4) ข้อเสนอแนะด้านอื่น ๆ คือ การส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจให้แก่เกษตรกรผู้มีที่ดินไม่มาก ควรปลูกไม้เศรษฐกิจไว้คนละ 1 ไร่ (เช่นมีพื้นที่ 10 ไร่ ปลูกไม้เศรษฐกิจ 1 ไร่) (ภาพที่ 4-3) โดยในพื้นที่ 1 ไร่ มีรูปแบบการปลูกดังนี้
 - ปีที่ 1 ปลูกไม้เศรษฐกิจ เช่นไม้สัก หรือไม้พื้นเมืองที่มีทรงพุ่มคล้าย ๆ กัน เช่นไม้ประดู่ป่าและไม้พะยุง โดยมีระยะปลูกขนาด 1 x 1 เมตร และปลูกพืชผักสวนครัว เช่น พริก ผัก ลงไประหว่างแถวต้นไม้ ผลผลิตที่ได้ใน ปีที่ 1 และ 2 คือพืชสวนครัวต่าง ๆ ที่ปลูกไว้
 - ปีที่ 3 ปลูกผักหวานป่า ในระหว่างแถวต้นไม้
 - ปีที่ 5 เก็บผลผลิตผักหวานป่า และผักต่าง ๆ เพื่อขายและบริโภคได้ตลอดปี
 - ปีที่ 8 ตัดสางขยายระยะแบบตัดต้นเว้นต้น จำนวน 800 ต้น ตัดขายต้นละประมาณ 500 บาท สำหรับทำเฟอร์นิเจอร์ ทำฝาบ้านราวรบันได

- ปีที่ 16 ตัดต้นเว้นต้นอีกจำนวน 400 ต้น จะได้ต้นที่มีขนาดเฉลี่ยเส้นผ่านศูนย์กลางที่ระดับอก (DBH) 25 – 30 ซม. เฉลี่ยราคาต้นละ 2,000 บาท
- ปีที่ 24 ตัดต้นเว้นต้นจำนวน 200 ต้น ขยายต้นไม้ที่มีเส้นรอบวงที่ระดับอก (DBH) ประมาณ 60 ซม. เฉลี่ยราคาต้นละ 5,000 บาทจะเหลือต้นไม้อีกจำนวน 200 ต้น ให้คงไว้สำหรับการอนุรักษ์และสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ 4-3 รูปแบบการส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจในขนาดพื้นที่จำนวน 1 ไร่

2) นายคำเตื่อง ภาษี

นายคำเตื่อง ภาษี อยู่ที่บ้านหนองไผ่แดง ตำบลตูมใหญ่ อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นปราชญ์ชาวบ้านด้านเกษตรกรรมธรรมชาติ รางวัลที่เคยได้รับมีดังนี้

- ผู้ทำอาชีพก้าวหน้าดีเด่นแห่งชาติ จากกรมพัฒนาชุมชน ปี พ.ศ. 2534
- คนดีศรีสังคม พ.ศ. 2535
- ครูภูมิปัญญาไทย พ.ศ. 2537 และ
- เกษตรกรดีเด่นสาขาการปลูกสวนป่าระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2556

2.1) รูปแบบของการปลูกพืช

การปลูกพืชในพื้นที่บ้านหนองไผ่แดง มี 2 รูปแบบดังนี้

2.1.1) การปลูกพืชแบบผสมผสาน

วิธีการปลูกจะปลูกต้นยางนาในแปลงปลูกยางพารา เพื่อความยั่งยืน โดยมีแนวคิดคือ “อยากได้ป่าเพิ่มมากขึ้น โดยปลูกต้นยางนาเพิ่มในสวนยางพารา เพราะเมื่อต้นยางพาราหมดอายุให้น้ำยางแล้ว ก็จะมีต้นยางนาขึ้นทดแทน เพื่อเป็นตัวอย่างให้กับเจ้าของสวนยางพาราในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีพื้นที่การปลูกยางพาราประมาณ 3 – 4 แสนไร่ โดยมีรูปแบบการปลูกต้นยางนาในระหว่างแถวต้นยางพาราที่มีอายุ 6 – 7 ปี ซึ่งมีระยะห่างระหว่างแถว 6 x 6 เมตร ให้มีระยะห่างระหว่างต้น 3 x 3 เมตร และระยะห่างระหว่างแถว 1.50 เมตร ตลอดทั้งพื้นที่จำนวน 5 ไร่ นอกจากนี้ ยังมีการปลูกพืชชนิดอื่นด้วย เช่น แดง พะยูน สัก นนทรี และ ขนุน เป็นต้น

การปลูกผสมผสานลักษณะเช่นนี้จะทำให้การเติบโตของพืชตามธรรมชาติเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว และดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ลักษณะลำต้นเปลาตรง ได้รับแสงอย่างเพียงพอในช่วง 2 ปีแรก (ภาพที่ 4-4)

ภาพที่ 4-4 รูปแบบการปลูกยางนาในระหว่างแถวต้นยางพารา

2.1.2) การปลูกพืชแบบนาสวน

การปลูกพืชรูปแบบนี้คือการปลูกพืชอาหารและไม้ยืนต้น ตามคันนาของแปลงนาข้าว ซึ่งมีพื้นที่ทั้งหมดจำนวน 5 ไร่ โดยการปรับพื้นที่ให้เป็นพื้นที่ที่จะปลูกข้าวจำนวน 3 ไร่ และทำคันนาอีก 2 ไร่ โดยทำคันคูกว้างประมาณ 7 – 10 เมตร เพื่อเป็นทั้งถนนและริมคันคูสำหรับนำไม้ยืนต้นและพืชผักสวนครัวมาปลูก ไม้ยืนต้นที่ปลูก อาทิเช่น ไม้สัก ไม้แดง พะยูง มะฮอกกานี ไม่ได้กำหนดระยะห่างที่ชัดเจน แต่จากการสังเกตไม้ที่ปลูกค่อนข้างถี่ ส่วนพืชผักสวนครัวที่ปลูก อาทิเช่น กัญชง พริก มะละกอ พืชตระกูลข่าและขิง (Zingiberaceae) ถั่วฝักยาว ดอกกระเจียว บุกอีรอก ฯลฯ (ภาพที่ 4-5)

ภาพที่ 4-5 รูปแบบการปลูกพืชแบบนาสวน

การปลูกในรูปแบบนี้ เหมือนเป็นการทำเช่นเดียวกับเกษตรประณีต เป็นรูปแบบที่เข้าใจง่าย และสามารถนำไปปรับใช้ได้ จะเห็นว่าการดำเนินการปลูกพืชในรูปแบบนี้จะใช้พื้นที่แทบทุกตารางนิ้ว สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวได้ตามฤดูกาลตลอดจนเก็บเกี่ยวผลผลิตจากพืชผักสวนครัวที่ปลูกตามคันนาได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ขนาดเล็กได้เป็นอย่างดี

2.2) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร

จากการสอบถาม ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรพอสรุปได้ดังนี้

- (1) ไม่มีปัญหาด้านการปลูกและดูแลรักษา
- (2) ไม่มีปัญหาด้านราคา เพราะผลผลิตที่ได้เพื่อการบริโภคของการทำครัวเรือนและภายในหมู่บ้าน
- (3) ไม่มีปัญหาด้านกฎหมาย เพราะไม่ได้แจ้งการขอขึ้นทะเบียนสวนป่า
- (4) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ภาครัฐควรต้องส่งเสริมให้มีการปลูกต้นไม้อย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งต่อแก่ลูกหลานเก็บผลผลิตได้อย่างต่อเนื่อง และจะทำให้สิ่งแวดล้อมในภาพรวมดีขึ้น

3) นายมนรัตน์ วิวิธนาการ

นายมนรัตน์ วิวิธนาการ อยู่ที่ตำบลท้ายน้ำ อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร ได้รับรางวัลเกษตรกรดีเด่นสาขาการปลูกป่าระดับภาคเหนือ ประจำปี พ.ศ.2561

3.1) รูปแบบของการปลูกพืช

รูปแบบของการปลูกพืชส่วนใหญ่เป็นการปลูกไม้มีค่าทางเศรษฐกิจในรูปแบบสวนป่า พื้นที่สวนป่าทั้งหมดมีประมาณ 700 ไร่ โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 9 แปลง ในพื้นที่ทั้ง 9 แปลงนี้ปลูกไม้สักทั้งหมด (ภาพที่ 4-6) ยกเว้นบางบริเวณพื้นที่ที่เป็นที่ต่ำ พื้นที่ลุ่มน้ำไม่สามารถปลูกไม้สักได้ก็จะปลูกไม้ชนิดอื่น เช่น ไม้ประดู่ป่า ไม้ยางนา ไม้มะค่าผสมกันไป โดยเริ่มปลูกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 เป็นต้นมา ต่อมามีการตัดสางไม้สักออกก็จะปลูกไม้พะยุง ไม้กันเกรา ไม้มะฮอกกานี ตะเคียนทอง แสม เพื่อใช้พื้นที่ว่างให้เกิดประโยชน์สูงสุด พื้นที่ปลูกไม้ประดู่ป่าประมาณ 50 ไร่ (ภาพที่ 4-7) พื้นที่ปลูกยางนาประมาณ 40 – 50 ไร่ (ภาพที่ 4-8) และพื้นที่ปลูกไม้พะยุงมีประมาณ 90 ไร่ (ภาพที่ 4-9) สำหรับการตัดสางแล้วแต่โอกาส อาจกำหนดเป็น 7 ปี หรือ 10 ปี หรือ 15 ปี ผลผลิตไม่เน้นการขายไม้ท่อน แต่จะเน้นการนำมาแปรรูปไม้ในโรงงานของตนเอง (ภาพที่ 4-10) เพื่อทำบ้านน็อคดาวน์หรือบ้านสำเร็จรูป (Finished home) และทำเฟอร์นิเจอร์จำหน่าย ซึ่งจะเป็นการเพิ่มมูลค่าของไม้ที่ได้จากสวนป่าของตนเอง สำหรับบางแปลงที่ตัดต้นแล้วจะปล่อยให้โตแตกหน่อใหม่และคัดเลือกหน่อใหม่ที่มีคุณภาพให้เจริญเติบโตตามธรรมชาติต่อไป (ภาพที่ 4-11)

ภาพที่ 4-6 แปลงปลูกสัก

ภาพที่ 4-7 แปลงปลูกประดู่ป่า

ภาพที่ 4-8 แปลงปลูกยางนา

ภาพที่ 4-9 พะยูงไหหลำ อายุ 7 เดือนปลงปลูกยางนา

ภาพที่ 4.10 โรงงานแปรรูปไม้

ภาพที่ 4-11 การแตกหน่อใหม่จากตอสัก

3.2) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร

- (1) ไม่มีปัญหาด้านการปลูกและดูแลรักษา ด้านชนิดพันธุ์พืชได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานกรมป่าไม้
- (2) ปัญหาด้านราคา พบว่าไม้สักราคาถูก เนื่องจากถูกกดราคาจากพ่อค้า โดยพ่อค้าจะบีบเกษตรกรให้ขายเหมาเลยแปลง ส่วนใหญ่เกษตรกรจะขายให้กับร้านค้าเฟอร์นิเจอร์และแกะสลักไม้ในท้องที่จังหวัดแพร่ ข้อเสนอแนะภาครัฐควรดูแลด้านการตลาดให้แก่เกษตรกร และส่งเสริมให้เกษตรกรรวมตัวกันในรูปแบบของสหกรณ์
- (3) ปัญหาด้านกฎหมาย ที่ยังไม่เอื้อให้เกษตรกรผู้ปลูกสวนป่าขออนุญาตตั้งโรงเลื่อยไม้ได้เอง เห็นควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาแก้ไขหรือปรับปรุงกฎหมายหรือระเบียบที่เอื้อให้เกษตรกรสามารถขออนุญาตตั้งโรงเลื่อยแปรรูปไม้จากสวนป่าของตนเองได้ เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าไม้และประโยชน์ทางธุรกิจ
- (4) ข้อเสนอแนะด้านอื่น ๆ เกษตรกรที่มีอาชีพปลูกสวนป่าต้องมีทุนสำรองจึงจะสามารถอยู่รอดได้ ดังนั้นเกษตรกรควรปลูกไม้แบบผสมผสานเพื่อที่มีรายได้ในช่วงแรก ๆ โดยปลูกพืชรายได้ระยะสั้นในระหว่างแถวของต้นไม้ที่ยังสูงไม่มากนัก

4) นายจำเณร จิตรธร

นายจำเณร จิตรธร อยู่บ้านเลขที่ 82/1 หมู่ที่ 4 ตำบลศรีสัชนาลัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เป็นอดีตนายอำเภอศรีสัชนาลัย อดีตสมาชิกวุฒิสภาจังหวัดสุโขทัย และอดีตสมาชิกวุฒิสภา ในปี พ.ศ. 2560 ได้รับรางวัลเกษตรกรดีเด่น สาขาเกษตรกรปลูกปาระดับภาคเหนือปี 256

4.1) รูปแบบของการปลูกพืช

รูปแบบของการปลูก เป็นการปลูกไม้มีค่าทางเศรษฐกิจในรูปแบบสวนป่า โดยปลูกไม้สักในพื้นที่ 2 แปลง ซึ่งในแปลงที่ 1 มีพื้นที่ 4.5 ไร่ และแปลงที่ 2 มีพื้นที่ 35 ไร่ ทั้งสองแปลงปลูกไม้สักโดยมีระยะห่าง 4 x 2 เมตร (ภาพที่ 4-12 และ 4-13) ในการจัดการสวนป่าทั้งสองแปลงนี้ จะทำการตัดสางและลิดกิ่งก้านในช่วง 5 ปีแรก และในปีที่ 19 จะทำการตัดมาใช้ประโยชน์บางส่วนและตัดขายแบบเหมายกแปลง โดยเฉพาะแปลงที่ 1 มีจำนวนต้นไม้ 700 ต้น มีพ่อค้าเหมายกแปลงราคา 200,000 บาท ส่วนแปลงที่ 2 ได้ขายให้พ่อค้าตามขนาดของไม้ในราคาดังนี้ ขนาดวัดรอบต้นที่ระดับอก 30 เซนติเมตรขึ้นไป ราคาลูกบาศก์เมตรละ 2,000 บาท ขนาดวัดรอบต้นที่ระดับอก 50 เซนติเมตรขึ้นไป ราคาลูกบาศก์เมตรละ 3,000 บาท และขนาดวัดรอบต้นที่ระดับอก 70 เซนติเมตรขึ้นไปราคาลูกบาศก์เมตรละ 7,000 บาท พ่อค้าส่วนใหญ่ที่รับซื้อจะเป็นพ่อค้าจากจังหวัดแพร่ เพื่อนำไม้ไปทำเฟอร์นิเจอร์และแกะสลักไม้

ภาพที่ 4-12 แปลงปลูกสัก

ภาพที่ 4-13 ต้นสักที่เกิดจากตอต้นสักเดิม

4.2) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร

- (1) ไม่มีปัญหาด้านการปลูกและดูแลรักษา
- (2) ไม่มีปัญหาด้านราคาขาย เนื่องจากราคาที่ตกลงกับพ่อค้ามีความเหมาะสม เป็นราคาขายยกแปลง โดยการตัดและการขนส่งเป็นของพ่อค้าทั้งหมด
- (3) ปัญหาด้านกฎหมาย พบว่าไม่มีกฎหมายหรือระเบียบใด ๆ ที่จะบังคับให้ผู้ที่มีที่ดิน ปลูกต้นไม้ในที่ดินของตนเอง ดังนั้นจึงเห็นควรออกหรือปรับปรุงกฎหมายหรือ ระเบียบที่เกี่ยวข้องให้มีเงื่อนไขสำหรับคนมีที่ดิน ตัด ปลูกต้นไม้ในร้อยละ 10 – 20 ของขนาดพื้นที่ดินหรือใช้มาตรการภาษี เป็นต้น
- (4) ปัญหาด้านอื่น ๆ แบ่งได้เป็น 2 ข้อ
 - โครงการธนาคารต้นไม้ที่ดำเนินการ เป็นนโยบายที่ดี เห็นควรมีการส่งเสริมที่ทั่วถึง
 - ยังไม่มีการซื้อขายคาร์บอนเครดิตอย่างเป็นรูปธรรมโดยเฉพาะในทางปฏิบัติ ดังนั้นควรที่รัฐจะจัดให้มีการซื้อขายคาร์บอนเครดิตโดยมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน

5) นายเกริก มีมุงกิจ

นายเกริก มีมุงกิจ หรือ ดร.เกริก มีมุงกิจ อยู่ที่บ้านสันติสุข เลขที่ 175 หมู่ที่ 6 ตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีคณะศึกษาศาสตร์ ปริญญาโท คณะบริหารการศึกษา จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตบางแสน และปริญญาเอก สาขาวนเกษตร ประเทศฟิลิปปินส์ เป็นผู้ก่อตั้งวนเกษตรเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว เป็นประธานกรรมการบริหารธนาคารต้นไม้ระดับชาติ (ภาคประชาชน) เป็นเลขาธิการเครือข่ายภาคประชาสังคม เพื่อการจัดการป่าอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม และได้รับรางวัลเกษตรกรดีเด่นระดับภาคกลางและภาคตะวันออก ประจำปี พ.ศ. 2561

5.1) รูปแบบของการปลูกพืช มี 2 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบของการปลูกพืช ส่วนใหญ่เป็นการปลูกไม้มีค่าทางเศรษฐกิจในลักษณะสวนป่าและรูปแบบผสมผสานซึ่งเป็นการใช้พื้นที่ประมาณ 40 ไร่ โดยแบ่งออกเป็น 3 แปลง ในแต่ละแปลงมีการปลูกในรูปแบบและไม้ชนิดต่าง ๆ กัน (ภาพที่ 4-14) ดังนี้

- (1) แปลงที่ 1 มีพื้นที่ประมาณ 5 ไร่ ปลูกไม้สัก โดยมีระยะห่างขนาด 3×3 เมตร โดยเริ่มปลูกตั้งแต่ปี 2551 จากนั้นในปี 2553 ปลูกไม้อื่น ๆ แซมตามช่องว่างระยะ 3×3 เมตร เช่น ยมหอม ยมหิน ตะเคียน มะฮอกกานี ยางนา กระถินเทพา มะค่า พะยูง ประดู่ป่า ฯลฯ อีกกว่า 20 ชนิด
- (2) แปลงที่ 2 และ 3 มีพื้นที่รวมกันประมาณ 35 ไร่ ทำการปลูกไม้ในรูปแบบผสมผสาน ไม้ให้ไม้ชนิดเดียวกันอยู่ติดกัน โดยมีระยะห่างขนาด 4×2 เมตร ปลูกไม้โตช้าและโตปานกลางสลับกัน และช่องว่างอีกระยะ 2 เมตร ปลูกไม้โตเร็ว จึงกลายเป็นระยะปลูกทั้งแปลง 2×2 เมตร เป็นการปลูกต้นไม้ผสมผสานกันระหว่างไม้โตเร็ว โตปานกลาง และไม้โตช้า อาทิเช่น ชีเหล็ก กระถินเทพา พะยูง มะค่า ประดู่ป่า ตะกู มะกล่ำต้น อินทนิล ตะแบก กระบาก เคี่ยม ราชพฤกษ์ ฯลฯ โดยรวมในพื้นที่จะมีต้นไม้ประมาณกว่า 130 ชนิด ปลูกผสมผสานกัน รวมทั้งไม้กินได้ด้วย เช่น ขนุน มะม่วง ลำสาดีป่า สมอไทย สมอทิพย์ อบเชย ฝรั่ง ไข่ เพกา กล้วย ฯลฯ เป็นต้น สำหรับพื้นที่ในช่วงที่ปลูกต้นไม้ในปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 ได้ทำการปลูกข้าว และปลูกผักสวนครัวในช่องว่างระหว่างแถวต้นไม้ที่ปลูก ซึ่งต้นไม้ยังมีขนาดเล็กอยู่ เพื่อไว้สำหรับบริโภคเอง และจำหน่ายสร้างรายได้ในช่วงการเริ่มต้นของการปลูกสวนป่า

5.2) แนวคิดการปลูกพืชแบบผสมผสาน

ดร.เกริก มีมุงกิจ ได้ให้แนวคิดในการปลูกพืชแบบผสมผสานดังต่อไปนี้

- (1) การปลูกพืชแบบผสมผสาน ต้องยึดแนวทางของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช “การปลูกป่าสามอย่าง ได้ประโยชน์สี่อย่าง” คือ ไม้ใช้สอย ไม้กินได้ และไม้เศรษฐกิจ
- (2) จัดลำดับการปลูกให้เหมาะสม โดยการปลูก ไม้โตเร็ว ไม้โตปานกลาง ไม้โตช้าสลับกันไป จะทำให้ต้นไม้เจริญเติบโตเร็ว
- (3) ไม้ที่โตช้าหรือปานกลางจะโตเร็วขึ้น เมื่อปลูกร่วมกับไม้โตเร็วกว่า เพราะไม้ต้องการแสงจะแข่งกันเจริญเติบโต ลำต้นจะตรง เท่ากับเร่งการเจริญเติบโตแข่งกับไม้โตเร็ว
- (4) ควนที่ได้จากการเผาถ่านและกลั่นน้ำส้มควันไม้ในตอนกลางวัน (ภาพที่ 4-15) จะกระจายไปในสวนป่า เป็นการเพิ่มปริมาณคาร์บอนไดออกไซด์ ให้ไม้ได้นำไปเพิ่มประสิทธิภาพของการสังเคราะห์แสง ปรงอาหารแก่ไม้ในพื้นที่นั้น ๆ ทำให้ไม้โตเร็วขึ้น เพราะมีการกักเก็บคาร์บอนในลำต้นมากขึ้น อีกทั้งถ่านไม้และน้ำส้มควันไม้ ได้นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ลดค่าใช้จ่าย และจำหน่ายเพิ่มรายได้อย่างสม่ำเสมออีกด้วย

สำหรับการจัดการสวนป่า ใช้การลิดกิ่ง ตัดแต่งกิ่ง นำมาเผาถ่าน ใบไม้ นำมาทำดินปลูก และปุ๋ยหมัก มีการทำรายได้ตั้งแต่ปีที่ 4 ของการปลูกสวนป่ามาจนปัจจุบัน เมื่อปลูกสวนป่าครบ 1 ปีเป็นต้นไป ก็มีรายได้จากการจำหน่ายไม้ชุดลื้อมาแล้ว

การมีรายได้จากเนื้อไม้ครั้งแรกเมื่อปี 2557 (ไม้มีอายุ 6 ปี) โดยการตัดต้นไม้โตเร็วออกมาแปรรูป เช่น กระถินเทพา ตะกู ชี่เหล็ก เป็นไม้พื้น ไม้ฝา ไม้เครื่องต่าง ๆ อีกทั้งนำมาทำเฟอร์นิเจอร์สำหรับใช้สอย และจำหน่ายเป็นรายได้ที่ดีมาโดยตลอด แม้กระทั่งไม้สัก อายุ 10 ปี เลือกต้นที่มีขนาดความโตวัดรอบต้นกว่า 120 เซนติเมตร สามารถนำมาแปรรูปเพื่อทำเป็นวงกบ บานประตู บานหน้าต่าง ไม้ฝา ไม้พื้น และเฟอร์นิเจอร์

ภาพที่ 4-14 แปลงปลูกไม้สัก และแปลงปลูกผสมผสาน

ภาพที่ 4-15 เตาเผาถ่านเพื่อกระจายควัน (คาร์บอน) สู່สวนป่าและการทำปุ๋ยจากเศษไม้ และใบไม้จากสวนป่า

ภาพที่ 4-16 โรงงานแปรรูปไม้ขนาดเล็ก

ภาพที่ 4-17 ต้นกระถินเทพา และต้นตะกู อายุ 6-7 ปี

5.3) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร

- (1) ปัญหาด้านราคาไม้ พบว่าราคาไม้ถูกกดราคา ต่ำกว่าความเป็นจริงมาก ไม่สมดุลระหว่างต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ
- (2) ข้อเสนอแนะ ควรมีคณะผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ เอกชน และเกษตรกรผู้ปลูก ร่วมกันกำหนดราคากลาง เป็นกระดานซื้อ-ขายไม้
- (3) ปัญหาด้านกฎหมาย พบว่ามีปัญหาการขออนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้และการปฏิบัติตาม พ.ร.บ.เลื่อยโซยนต์ มีข้อเสนอควรให้ดำเนินการโดยอิสระ ไม่ต้องขออนุญาต และควรงยกเลิก พ.ร.บ.เลื่อยโซยนต์ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำไม้

6) นางพิกุล กิตติพล

นางพิกุล กิตติพล อยู่บ้านเลขที่ 8 หมู่ที่ 4 ตำบลกะเจต อำเภอมะนัง จังหวัดระยอง เป็นประธานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรผลิตไม้กฤษณา เข้ารับรางวัล Prime Minister's Export Award 2015 เป็นรางวัลสูงสุดของรัฐบาลที่มอบให้แก่ผู้ประกอบการที่ดีเด่น และได้เป็นเกษตรกรดีเด่น สาขาอาชีพปลูกสวนป่าระดับภาคกลางและภาคตะวันออก ประจำปี พ.ศ. 2558

6.1) รูปแบบของการปลูกพืช

นางพิกุล กิตติพล ได้ดำเนินการปลูกสวนป่ามีเนื้อที่ทั้งหมด 134 – 3 – 81 ไร่ โดยชนิดไม้ที่ปลูกคือ ไม้สัก กฤษณา มะฮอกกานี มะค่าโมง กระถินเทพา กระถินณรงค์ ประดู่ ยางนา มะค่าแต้ ตั้งแต่ปี 2535 เป็นต้นมา โดยมีแนวคิดดังนี้

- (1) ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเลือกชนิดไม้ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่
- (2) สร้างความหลากหลายของผลผลิตให้สามารถสร้างรายได้อย่างยั่งยืน
- (3) รักษาทรัพยากรป่าไม้ พื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่โดยเน้นการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- (4) สร้างรายได้ให้แก่สมาชิกชุมชน และเครือข่ายผู้ร่วมอุดมการณ์ในการทำสวนป่าและทำเกษตรกรรมผสมผสาน

รูปแบบการปลูกสวนป่า แบ่งได้เป็น 3 รูปแบบดังนี้

6.1.1) ปลูกไม้มีค่าทางเศรษฐกิจในสวนไม้ผล (ทุเรียนและมังคุด) เช่นในสวนทุเรียนซึ่งปลูกไม้มีระยะห่าง 8×8 เมตร ทำการปลูกไม้ยางนาจำนวน 20 ต้นในระหว่างต้นและแถวของทุเรียน และปลูกพืชเกษตรแซมเพื่อสร้างรายได้ เช่น สละ ดอกดาหลา ตะไคร้ ขมิ้น เป็นต้น

6.1.2) ปลูกไม้มีค่าทางเศรษฐกิจ เช่นไม้สัก ไร่ละ 100 ต้น ไม้กฤษณา ไร่ละ 200 – 300 ต้น และปลูกพืชเกษตรแซมลงไประหว่างแถวและระหว่างต้น เพื่อเป็นรายได้ เช่นกล้วยและสละ รวมทั้งปลูก ดาหลา ขิง ข่า ตะไคร้ เป็นไม้ชั้นล่าง (ภาพที่ 4-18 และ 4-19)

6.1.3) ปลูกไม้มีค่าทางเศรษฐกิจในรูปแบบสวนป่าผสมผสาน อาทิเช่นปลูกยางนา มะฮอกกานี ตะเคียนทอง ประดู่ พะยุง และกล้วย และปลูกพะยุง ประดู่ มะค่า ไม้กฤษณา สละ และผักกูด เป็นต้น

6.2) การปลูกไม้กฤษณา

ไม้กฤษณาเป็นไม้หอมที่มีสรรพคุณหลากหลาย เช่น จากไม้แก่นช่วยในการบำรุงหัวใจ ปอด ตับ และช่วยเรื่องไทรอยด์เป็นพิษ หรือมะเร็งต่อมน้ำเหลือง ส่วนตัวน้ำมันใช้สูดดมเพื่อช่วยในเรื่องความงามทางร่างกาย นำไปผสมกับน้ำหอมเมื่อนำมาใช้กลั่นทนนาน และมีราคาแพงมาก เช่นน้ำมันกฤษณาราคาประมาณ 300,000 – 500,000 บาทต่อ 1 กิโลกรัม หรือทำเกี่ยวกับเรื่องประทีนผิว ช่วยปรับสภาพผิวให้สมดุล

คุณพิกุล กิตติผล ได้ปลูกต้นกฤษณาไว้ประมาณ 30,000 ต้นในพื้นที่ 100 ไร่ โดย 1 ไร่ปลูกประมาณ 200 – 300 ต้น อายุของต้นกฤษณาที่นำมาใช้ได้มีอายุตั้งแต่ 7 – 10 ปี (ภาพที่ 4-20) โดยต้องมีเส้นผ่านศูนย์กลางที่ระดับอก 8 นิ้วขึ้นไป ซึ่งระดับที่ทำการเจาะรูแล้วใส่สารจุลินทรีย์ที่กลุ่มผลิตภัณฑ์เอง ทำให้เกิดแก่นดำในเนื้อไม้กฤษณา (ภาพที่ 4-21) จากนั้นใช้เวลาอีก 2 ปี จึงตัดต้นกฤษณาเพื่อนำมาแปรรูปใช้เป็นส่วนผสมของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งมีมากกว่า 30 ชนิด (ภาพที่ 4-22) โดยทำการจำหน่ายผ่านทางช่องทางวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรไม้กฤษณา โดยใช้ชื่อแบรนด์ “มีสุข” ซึ่งขายในงาน OTOP กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ รวมทั้งตลาดต่างประเทศทั้งจากญี่ปุ่นและจีน เป็นต้น

ภาพที่ 4-18 สวนป่าปลูกสักและสละ

ภาพที่ 4-19 ต้นสักอายุ 30 ปีมีเส้นรอบวงเฉลี่ย 130 เซนติเมตร

ภาพที่ 4-20 ต้นกฤษณาที่เจาะรูเพื่อใส่สารจุลินทรีย์

ภาพที่ 4-21 แก่นดำในเนื้อไม้ฤษณา

ภาพที่ 4-22 ผลิตภัณฑ์จากไม้ฤษณา

6.3) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร

- (1) ปัญหาด้านราคาขาย ส่วนใหญ่ราคาตกต่ำเพราะถูกกดจากพ่อค้าคนกลาง ข้อเสนอแนะให้ภาครัฐควบคุมและดูแลด้านตลาดให้แก่เกษตรกร
- (2) ปัญหาด้านกฎหมาย พบว่าการขายไม้สักที่ปลูกรวมทั้งเฟอร์นิเจอร์ต้องผ่าน อ.อ.ป. ซึ่งไม่สะดวกและล่าช้า ส่วนการส่งออกไม้สักไปต่างประเทศต้องผ่าน อ.อ.ป.และกระทรวงพาณิชย์ทำให้เกิดความล่าช้า ควรปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้ผู้ปลูกเองสามารถขายได้โดยไม่ต้องผ่านทาง อ.อ.ป.

4.2.3 สวนป่าทองผาภูมิขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้

สวนป่าทองผาภูมิ เป็นหน่วยงานสังกัดองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ตั้งอยู่ที่ เลขที่ 70/2 หมู่ 6 ตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี มีนายธรรมรัตน์ อยู่จงดี เป็นหัวหน้า สวนป่าทองผาภูมิ นายภาณุวัฒน์ คำกางและนางสาวธัญชนก สืบสอน พนักงานสัญญาจ้างปฏิบัติหน้าที่ผู้ช่วยหัวหน้าสวนป่า

1) พื้นที่การปลูกสร้างสวนป่า

สวนป่าทองผาภูมิ จัดตั้งขึ้นเพื่อการปลูกป่าตามเงื่อนไขสัมปทาน มีพื้นที่ปลูกสร้างสวนป่าจำนวน 20,913,511 ไร่ เริ่มปลูกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 โดยแบ่งพื้นที่ปลูกไม้แต่ละชนิดดังต่อไปนี้

- (1) สัก จำนวน 15,378.491 ไร่
- (2) ยางนา จำนวน 2,244.372 ไร่
- (3) แดง จำนวน 57.743 ไร่
- (4) แดงและประดู่ป่า จำนวน 46.024 ไร่
- (5) ตะเคียนทอง จำนวน 108.853 ไร่
- (6) ประดู่ป่า จำนวน 9.113 ไร่
- (7) ประดู่ป่าและแดง จำนวน 31.526 ไร่
- (8) ยางนาและตะเคียนทอง จำนวน 136.693 ไร่
- (9) ยางพาราและสัก จำนวน 51.342 ไร่
- (10) สักและแดง จำนวน 184.902 ไร่
- (11) สักและประดู่ป่า จำนวน 61.296 ไร่

หมายเหตุ : ข้อมูลสวนป่าทองผาภูมิ เขตบ้านโป่ง อ.อ.ป.

2) รูปแบบของการปลูกพืช

สวนป่าทองผาภูมิมีรูปแบบการปลูกอยู่ 2 รูปแบบ ดังนี้

- (1) การปลูกสวนป่าโดยมีระยะห่างระหว่างต้นขนาด 4×4 เมตร ไร่ละ 100 ต้น(ภาพที่ 3.23) การปลูกลักษณะเช่นนี้ต้นไม้ที่ปลูกจะเติบโตกระจายอย่างสม่ำเสมอตลอดทั้งพื้นที่ ต้นไม้ได้แสงเต็มที่จากทุกทิศทุกทาง จะทำการตัดสางขยายระยะ (Thinning) ครั้งแรก เมื่อไม้มีอายุประมาณ 10 ปี ครั้งที่ 2 เมื่อไม้มีอายุประมาณ 20 ปี และครั้งที่ 3 เมื่อไม้มีอายุ 25 ปี ทั้งนี้อาจจะตัดเร็วขึ้นหรือช้าลง ขึ้นอยู่กับอัตราการเติบโตของต้นไม้ และเมื่อครบกำหนดอายุตัดฟันจะใช้ระบบตัดฟันแบบตัดหมด หรือที่เรียกว่า Clear

Cutting โดยให้เหลือต้นไม้ในแปลงจำนวน 8 – 12 ต้นต่อไร่ เพื่อเป็นแม่ไม้ตามธรรมชาติ

- (2) การปลูกสวนป่าโดยมีระยะขนาด 2 x 8 เมตร การปลูกลักษณะเช่นนี้ สามารถปลูกไม้ชนิดอื่นแซมในระหว่างแถวได้ เหมาะสำหรับเกษตรกรที่สนใจปลูกต้นไม้ ทำการตัดสางขยายระยะ (Thinning) เมื่อครบอายุตัดฟัน สามารถตัดแบบ Clear Cutting ได้ทั้งแปลง แต่มีข้อเสียคือ มีวัชพืชขึ้นและโตอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในบริเวณที่ว่างระหว่างแถวของต้นไม้

ภาพที่ 4-23 สวนป่าไม้สัก อายุ 33 ปี

3) ปัญหาและข้อเสนอแนะ

- (1) ปัญหาการส่งออกพบว่า ภาษีส่งออกร้อยละ 40 ซึ่งเป็นร้อยละที่สูงมาก ควรที่รัฐจะยกเว้นภาษีส่งออกเพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีการปลูกไม้มีค่าทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น
- (2) ปัญหาด้านการตลาด พบว่าปัญหาเศรษฐกิจในภาพรวมมีผลกระทบต่อผลผลิตภายในประเทศ

4.2.4 ผู้ประกอบการ

กรณีศึกษาที่ 1 ผู้แปรรูป

ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นเพศชาย อายุ 66 ปี อาศัยอยู่ที่ตำบลสบสาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ เป็นผู้ประกอบการแปรรูปที่ได้รับใบอนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้ และมีแปลงปลูกไม้สักเป็นของตนเอง ให้ข้อมูลว่าปัจจุบันไม้แปรรูปที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตเฟอร์นิเจอร์ รับซื้อมาจาก อ.อ.ป. เนื่องจากมีเพียงไม้จาก อ.อ.ป. เท่านั้น ที่ได้คุณภาพที่จะสามารถผลิตเฟอร์นิเจอร์ได้ เนื่องจากเป็นไม้ที่มีอายุประมาณ 30 ปี ทั้งให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า ไม้ที่ซื้อจากเกษตรกรทั่วไป มักจะมีอายุประมาณ 10 กว่าปี ซึ่งไม่สามารถผลิตเป็นเฟอร์นิเจอร์ได้

สำหรับปัญหาในการประกอบการ คือ การรับซื้อไม้เศษจาก อ.อ.ป. ไม่มีการออกหนังสือกำกับ เพื่อใช้ประกอบการนำเคลื่อนที่ แต่ในสภาพความเป็นจริงไม้เศษมีทั้งที่เป็นไม้ชิ้นเล็กไม้ชิ้นใหญ่ ดังนั้น จึงมักถูกตรวจสอบโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ขณะนำเคลื่อนที่ แต่ไม่มีเอกสารใด ๆ มาแสดง ทำให้เจ้าหน้าที่ต้องกักสินค้าเพื่อเรียกให้นายพานหลักฐานมาแสดง ผู้ประกอบการรายนี้ให้ข้อสังเกตว่า สำหรับรายที่มีศักยภาพที่จะนำหลักฐานหรือหาพยานมายืนยันได้ก็จะถูกปล่อยไม้ในที่สุด แต่สำหรับบางรายไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะขอให้ผู้ขายมาเป็นพยานให้ เนื่องจากเป็นผู้ประกอบการรายเล็ก และรับซื้อเศษไม้ชิ้นเล็กชิ้นน้อย ก็จะมีปัญหาในการพิสูจน์แหล่งที่มาของไม้นั้น อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นกรณีใด ๆ การรอตรวจสอบทำให้เสียเวลาและค่าใช้จ่าย จึงเสนอว่าการนำเคลื่อนที่เศษไม้ควรทำได้อย่างเสรี และไม่เปิดช่องให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ

นอกจากนี้ ยังให้ความเห็นว่า การเรียกเก็บภาษีในแต่ละปีมีความซ้ำซ้อน ควรมีการเรียกเก็บเพียงครั้งเดียว

ในด้านการส่งเสริมการปลูกไม้เชิงพาณิชย์ ผู้ประกอบการได้แสดงความคิดเห็นว่า ควรส่งเสริมให้เกษตรกรตัดไม้เมื่อมีอายุประมาณ 30 ปี เพื่อให้สามารถนำมาใช้ผลิตเฟอร์นิเจอร์ได้ แต่ควรมีระบบการรับรองแหล่งที่มาที่น่าเชื่อถือ ผู้แปรรูปจึงจะกล้าซื้อไม้จากเกษตรกรโดยตรง เนื่องจากปัจจุบันซื้อจาก อ.อ.ป. เพียงรายเดียว

กรณีศึกษาที่ 2 ผู้แปรรูปภาคครัวเรือน

ผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นเพศชาย อายุ 69 ปี อาศัยอยู่ที่ตำบลสบสาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ เป็นผู้ประกอบการภาคครัวเรือน ไม่มีใบอนุญาตแปรรูปตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ แม้ว่ากฎหมายจะกำหนดให้ต้องมีก็ตาม ผู้ประกอบการประเภทนี้ ผลิตผลิตภัณฑ์ไม้ทั้งภายใต้กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และผลิตเฟอร์นิเจอร์ด้วยตนเองโดยการซื้อโคเวต้าหนังสือกำกับจากโรงงานอื่นที่มีใบอนุญาตตั้งโรงงานแปรรูป มีข้อสังเกตว่า วิธีปฏิบัติดังกล่าวเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายเนื่องจากหนังสือกำกับต้องออกให้เฉพาะผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นจากโรงงานที่ได้รับอนุญาตนั้นเท่านั้น นอกจากนี้ ยังได้ผลิตผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากเศษไม้ โดยการซื้อเศษไม้มาจากองค์กรอุตสาหกรรมป่าไม้

ผู้ประกอบการให้ข้อมูลว่า ได้ดำเนินการยื่นคำขอตั้งโรงงานแปรรูปตามกฎหมาย และได้พยายามติดตามผลการพิจารณา แต่ไม่ได้รับการอนุญาตหรือการชี้แจงแต่อย่างใดโดยไม่ทราบเหตุผล ผู้ประกอบการเสนอว่า เจ้าหน้าที่ควรมีการชี้แจงอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรว่าคำขอนั้นบกพร่องประการใดเพื่อจะแก้ไขให้ถูกต้อง หรือหากไม่อนุญาตเพราะเหตุผลใด ควรออกเป็นหนังสือให้ชัดเจน นอกจากนี้ ผู้ประกอบยังเสนอให้มีการยกเลิกข้อกำหนดที่ห้ามตั้งโรงงานแปรรูป สำหรับการผลิตประตูหน้าต่าง เพื่อเปิดให้มีการประกอบกิจการดังกล่าวได้

นอกจากนี้ ผู้ประกอบการยังเสนอว่ากฎหมายว่าด้วยโรงงานซึ่งกำหนดให้โรงงานที่มีเครื่องจักรตั้งแต่ 5 แรงม้าขึ้นไปไม่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง เพราะไม่มีโรงงานใดที่เครื่องจักรมีกำลังแรงแม้รวมกันไม่เกิน 5 แรงม้า ดังนั้น หากจะให้เกิดความเป็นธรรมจึงสมควรพิจารณากำหนดขนาดแรงแม่เสียใหม่ (อย่างไรก็ดี ข้อกำหนดนี้ อยู่ระหว่างการปรับปรุงเป็น 50 แรงม้า)

ผู้ประกอบการมีข้อเสนอว่า กฎหมายควรเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการรายย่อยสามารถเข้าถึงการดำเนินกิจการที่ถูกต้องตามกฎหมาย ดังนั้น การกำหนดเงื่อนไขหรือข้อกำหนดต่าง ๆ ควรคำนึงถึงขนาดของผู้ประกอบการตามสภาพความเป็นจริงและผู้ประกอบการรายย่อยควรมีเงื่อนไขการดำเนินงานที่น้อยกว่าผู้ประกอบการรายใหญ่

กรณีศึกษาที่ 3 ผู้ค้าไม้แปรรูป

ผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นเพศชาย อาศัยอยู่ที่อำเภอเมืองน่านจังหวัดน่าน เป็นผู้ค้าไม้แปรรูป มีโรงคัดอยู่ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งปลูกไม้สัก แต่กลับไม่มีโรงงานแปรรูปหรืออาจมีแต่น้อยมาก ผู้ประกอบการให้ข้อมูลว่า ทุกวันจะมีรถบรรทุกจากจังหวัดอื่นมาตัดไม้สักในพื้นที่เพื่อขนไปแปรรูป และตนเองก็รับซื้อไม้แปรรูปจากจังหวัดดังกล่าวนั้นกลับมาขายในพื้นที่ ห่วงโซ่อุปทานของไม้เช่นนี้เป็นอุปสรรคและเพิ่มต้นทุนของไม้แปรรูป ทำให้เจ้าของต้นไม้ (ไม้สัก) ได้ใช้ไม้แปรรูปที่มีราคาสูงเกินจริง

ผู้ประกอบการรายนี้ ให้ข้อเสนอว่า รัฐควรส่งเสริมให้มีโรงงานแปรรูปในพื้นที่ที่เป็นแหล่งปลูกไม้สักเพื่อลดต้นทุนค่าขนส่ง โดยรัฐควรเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ควบคุมหรือผู้บังคับกฎหมายมาเป็นพี่เลี้ยงทั้งในด้านการส่งเสริมทักษะอาชีพและการให้ความรู้ในการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างถูกต้อง โดยเป็นโครงการที่หน่วยงานรัฐต่าง ๆ ต้องให้ความร่วมมือและดำเนินการร่วมกัน ทั้งกรมป่าไม้ กระทรวงแรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม เป็นต้น

กรณีศึกษาที่ 4 ผู้ส่งออก

ผู้ให้สัมภาษณ์ ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมธุรกิจไม้ และเป็นคณะทำงาน FLEGT VPA ของประเทศไทย เป็นทั้งผู้ผลิตเฟอร์นิเจอร์และผู้ส่งออก โดยไม้แปรรูปที่ใช้ในโรงงานเป็นไม้นำเข้า และไม่จากองค์การอุตสาหกรรมไม้ ผู้ประกอบการให้ข้อมูลว่าสาเหตุที่ไม่ซื้อจากผู้ประกอบการภาคเอกชนทั่วไปเนื่องจากไม่มั่นใจเรื่องแหล่งที่มาของไม้ จึงตัดปัญหาโดยการซื้อไม้จากองค์การอุตสาหกรรมไม้

ผู้ประกอบการให้ข้อมูลว่า ความต้องการของไม้สักในตลาดโลก คือไม้สักธรรมชาติ กล่าวคือเป็นไม้สักที่มีอายุตั้งแต่ 50 ขึ้นไป ซึ่งเป็นไม้สักที่ได้คุณภาพทั้งลักษณะของเนื้อไม้และสารบางชนิดที่อยู่ในเนื้อไม้ที่ทำให้ไม่มีความทนทานต่อการใช้งาน การซื้อขายไม้ในตลาดโลกจึงไม่ได้ดูจากขนาดของไม้แต่ดูที่อายุ เมื่อเปรียบเทียบราคาไม้สักสวนป่าซึ่งมีอายุประมาณ 30 ปี (ตามที่มีการส่งเสริมปลูกในประเทศไทย) กับราคาไม้สักธรรมชาติ พบว่าราคาต่างกันถึง 5-6 เท่า

ผู้ประกอบการให้ข้อเสนอแนะว่า ปัจจุบันประเทศไทยส่งเสริมให้มีการปลูกไม้สักสวนป่าเท่านั้น จึงไม่สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ ดังนั้น จึงควรปรับเปลี่ยนทิศทางการส่งเสริมให้ปลูกถึงอายุ 50 ปี เช่น ส่งเสริมการปลูกต้นไม้ในรูปแบบผสมผสาน เพื่อให้มีรายได้ในระหว่างที่ไม้ยังไม่สามารถตัดขายได้

การส่งเสริมให้ปลูกไม้เป็นมรดกของลูกหลาน เป็นต้น โดยอาจมีมาตรการที่มาช่วยสนับสนุนให้การส่งเสริมดังกล่าวสัมฤทธิ์ผล เช่น การจัดตั้งกองทุนส่งเสริมการปลูกต้นไม้ โดยให้เอกชนเป็นผู้บริหารงาน รัฐช่วยสนับสนุนด้านกฎหมายและมาตรการต่าง ๆ โดยที่กรมป่าไม้หรือหน่วยงานที่มีศักยภาพที่จะทำการวิจัยรูปแบบการปลูกต้นไม้ ที่สามารถสร้างรายได้อย่างต่อเนื่องและสามารถเก็บรักษาไม้มีค่าให้เจริญเติบโตได้ถึงอายุตามที่ตลาดโลกต้องการ

นอกจากนี้ ในด้านกฎหมาย ควรมีการปรับปรุงกฎหมายต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งออก เช่น มาตรการห้ามส่งออก อัตราอากรขาออก เป็นต้น นอกจากนี้ ควรคำนึงนโยบายการค้าระหว่างประเทศที่มุ่งเน้นเรื่องการพิสูจน์แหล่งที่มาของไม้ที่ขอบด้วยกฎหมาย

กรณีศึกษาที่ 5 โรงค้าไม้เก่า

ผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นเพศชาย อาศัยอยู่ที่ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน เป็นผู้รับซื้อและรีดถอนไม้เรือนเก่าและไม้เก่าทั้งไม้สักและไม้ประเภทอื่น โดยเมื่อรีดถอนมาแล้วจะนำมาจำแนกไม้ตามขนาดและจัดเก็บไว้ในโรงค้าไม้เก่า ลูกค้าส่วนใหญ่คือผู้ผลิตเฟอร์นิเจอร์จากไม้เก่าและเจ้าของรีสอร์ท ผู้ประกอบการให้ข้อมูลว่า ไม้เก่าเป็นที่ต้องการของตลาดมากกว่าไม้ใหม่เนื่องจากมีความแห้งและคงตัวแล้ว ทำให้ไม่เกิดการแตกหรือคดงอเมื่อนำไปใช้งาน

โรงค้าไม้เก่า ไม่อยู่ในบังคับตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ แต่ผู้ประกอบการได้จดทะเบียนเป็นร้านค้าของเก่าและจัดทำบัญชีของเก่าตามที่กฎหมายกำหนด การขายไม้เก่าไม่มีการออกเอกสารที่ใช้กำกับการนำเคลื่อนที่หรือเอกสารเกี่ยวกับการรับรองแหล่งที่มาแต่อย่างใด

ปัญหาในการประกอบกิจการค้าไม้เก่า คือ การจัดเก็บภาษีและค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ที่มีความซ้ำซ้อน โดยในทางปฏิบัติมักมีเจ้าหน้าที่เข้ามาตรวจสอบโรงงานเพื่อประเมินภาษีและค่าธรรมเนียมหลายครั้งต่อปี

ปัญหาความไม่ชัดเจนของกฎหมายที่ควบคุมหรือไม่ควบคุมไม้เก่า ส่งผลให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติในเรื่องการนำเคลื่อนที่ที่มักถูกเรียกตรวจสอบโดยเจ้าหน้าที่และการตรวจสอบโรงงานตามที่

กล่าวข้างต้น ผู้ประกอบการให้ข้อมูลว่า ด้วยสาเหตุต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้คนในพื้นที่รุ่นปัจจุบันไม่ยักยักสืบทอดกิจการเกี่ยวกับอุตสาหกรรมไม้เก่า เนื่องจากไม่ยากมีปัญหากับเจ้าหน้าที่หรือปัญหาข้อขัดแย้งทางกฎหมาย ดังนั้น จึงเสนอว่ากฎหมายว่าด้วยป่าไม้ ควรมีนियามคำว่าไม้ที่ชัดเจนที่แสดงว่าไม่รวมถึงไม้เก่า และหน่วยงานส่วนกลางควรสื่อสารแนวปฏิบัติเกี่ยวกับไม้เก่าลงสู่เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาดังเช่นที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

อย่างไรก็ดี ผู้ประกอบการให้ข้อมูลว่า ปัจจุบันกลุ่มผู้ค้าและผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้เก่าอยู่ระหว่างการออกแบบระบบการควบคุมห่วงโซ่อุปทานไม้เก่า เพื่อยืนยันว่าไม้เก่าเป็นไม้ที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย

กรณีศึกษาที่ 6 โรงงานแปรรูปไม้ (ที่ใช้ไม้เก่าในการผลิตภัณฑ์ด้วย)

ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นเพศชาย อาศัยอยู่ที่ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน ได้รับใบอนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้ โดยวัตถุดิบที่ใช้ในโรงงานมีทั้งไม้ใหม่และไม้เก่า ผู้ประกอบการให้ข้อมูลว่าในการขายเฟอร์นิเจอร์ มีทั้งกรณีที่ขายพร้อมหนังสือกำกับซึ่งจะได้ราคาที่สูงกว่า และขายโดยไม่มีหนังสือกำกับ ในกรณีนี้ผู้รับขนส่งสินค้าจะเป็นผู้จัดหาหนังสือกำกับให้ ซึ่งผู้ประกอบการเองไม่ทราบว่าคุณสมบัติสินค้าดำเนินการในเรื่องนี้ดังกล่าวอย่างไร

ผู้ประกอบการให้ความเห็นว่า เนื่องกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ ไม่ได้ควบคุมการนำเคลื่อนที่เฟอร์นิเจอร์ที่ทำจากไม้เก่า ดังนั้น หากไม่มีหนังสือกำกับก็สามารถนำเคลื่อนที่ได้ แต่กลับมีปัญหาในทางปฏิบัติที่เจ้าหน้าที่เรียกตรวจสอบเอกสารแสดงแหล่งที่มาของไม้

ดังนั้น จึงเสนอว่าการประกอบกิจการเกี่ยวกับไม้เก่า เจ้าหน้าที่ควรมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนและสื่อสารมายังส่วนท้องถิ่น และมีมาตรการเพื่อป้องกันการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้ประกอบการกำลังอยู่ระหว่างการพัฒนากระบวนการควบคุมห่วงโซ่อุปทานไม้เก่า

ในด้านการส่งเสริมอาชีพ ผู้ประกอบการเสนอให้สถาบันการศึกษามีหลักสูตรเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพด้านการทำไม้และอุตสาหกรรมไม้ซึ่งเป็นกิจกรรมสำคัญในห่วงโซ่อุปทานไม้ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดอาชีพและให้อาชีพการทำไม้ยังคงอยู่ต่อไป เมื่อมีการผลิตผลิตภัณฑ์ไม้ ปริมาณการปลูกต้นไม้ก็จะเพิ่มขึ้นตามไปด้วยเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาด

4.3 ประมวลผลการสำรวจข้อมูลภาคสนาม

4.3.1 การปลูกและการขายไม้สัก

จากการศึกษาพื้นที่ตัวอย่างเกษตรกรทั่วไป พบว่าที่ดินที่ใช้สำหรับปลูกไม้สักส่วนใหญ่เป็นที่ดินที่รัฐอนุญาตให้เข้าทำการเกษตรกรรม กล่าวคือ ที่ดิน ส.ป.ก. และที่ดินที่เกษตรกรเข้าทำประโยชน์ตาม ส.ท.ก. แต่ไม่ได้มีการต่อหนังสืออนุญาต มีเพียงบางส่วนที่ปลูกไม้สักไว้ในที่ดินกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครอง เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกไม้สัก เนื่องจากพื้นที่ตัวอย่างเป็นพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมเหมาะสมแก่การปลูกไม้สัก มีการปลูกอย่างกว้างขวาง ได้รับสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานรัฐ และปลูกง่ายไม่ต้องดูแลรักษามาก นอกจากนี้ ไม้สักเป็นต้นไม้ที่ปลูกและเจริญเติบโตง่าย โดยไม่จำเป็นต้องดูแลรักษา เกษตรกรสามารถปลูกทิ้งไว้ควบคู่กับการประกอบอาชีพอย่างอื่นได้ สำหรับวัตถุประสงค์ในการปลูกไม้สัก เป็นการปลูกเพื่อหารายได้ยังชีพ ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการออมหรือเก็บไว้ให้เป็นมรดกแก่ลูกหลานแต่อย่างใด

สำหรับวิธีการปลูก ในอดีตเกษตรกรเลือกที่จะปลูกตามระยะที่รัฐส่งเสริมปลูก คือในระยะประมาณ 2x2 เมตร ถึง 4x2 เมตร ซึ่งส่วนใหญ่ปลูกโดยใช้ต้นกล้า มีเพียงจำนวนน้อยที่ปลูกโดยใช้เหง้า อย่างไรก็ตามเกษตรกรได้ให้ข้อมูลว่า ไม้สักที่โตจากตอที่ถูกตัดไม้ไปแล้วมีการเจริญเติบโตได้ดีกว่า ในขณะที่เกษตรกรบางรายใส่ปุ๋ยรองหลุมและให้ปุ๋ยเป็นประจำในช่วงห้าปีแรก แต่เกษตรกรบางรายให้ข้อมูลว่าจากประสบการณ์การปลูกสัก ทำให้ทราบว่า การปลูกสักไม่ต้องใส่ปุ๋ยรองหลุมและในระหว่างการดูแลรักษา เนื่องจากไม้สักจะเติบโตเองตามธรรมชาติ การเจริญเติบโตขึ้นอยู่กับสภาพสิ่งแวดล้อมบริเวณนั้น โดยไม่จำเป็นต้องดูแลมาก (เทวดาเลียง) แต่ในช่วงห้าปีแรกจะต้องตัดวัชพืชและต้องทำแนวกันไฟเป็นประจำทุกปีเพื่อป้องกันไฟไหม้ในช่วงหน้าแล้ง

เนื่องจากเกษตรกรผู้ปลูกส่วนใหญ่ปลูกเป็นอาชีพเพื่อรายได้ในการยังชีพ ดังนั้น ในการขายไม้สัก เกษตรกรจึงขายไม้เมื่อไม้มีขนาดโตพอที่จะขายได้ กล่าวคือมีอายุประมาณ 10 กว่าปี แต่ไม่ถึง 20 ปี และนอกจากความจำเป็นในการใช้เงินแล้ว ปัญหาการลักขโมยตัดไม้สักที่มีขนาดใหญ่ยังเป็นสาเหตุหนึ่ง ที่ทำให้เกษตรกรตัดสินใจขายเมื่อไม้สักมีอายุไม่มากนัก โดยที่พ่อค้าจะมารับซื้อแบบเหมาสวน โดยการประเมินราคาตามขนาดของต้นไม้และตกลงราคาตามความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย ในขณะที่บางรายไม่มีความรู้ในการประเมินราคาและไม่มีอำนาจต่อรองกับพ่อค้าจึงถูกพ่อค้าเอาเปรียบ สำหรับการขึ้นทะเบียนสวนป่า ส่วนใหญ่พ่อค้าจะเป็นผู้ดำเนินการให้โดยคิดค่าดำเนินการแบบเหมาจ่าย ซึ่งเกษตรกรพึงพอใจที่จะใช้วิธีการนี้แทนการขอด้วยตนเอง เนื่องจากขั้นตอนมีความยุ่งยากและการขอขึ้นทะเบียนเองใช้เวลานานกว่าการที่ให้พ่อค้าเป็นผู้ดำเนินการให้

สำหรับการสำรวจข้อมูลเกษตรกรตัวอย่างทั้ง 6 ราย พบว่าเกษตรกรจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดบุรีรัมย์ทั้งสองรายยึดแนวทางการปลูกตามแนวคิดเกษตรยั่งยืน และเกษตรแบบผสมผสาน การปลูกไม้เศรษฐกิจส่วนใหญ่ปลูกไว้ใช้ประโยชน์ภายในครัวเรือน

มิใช่ปลูกไว้ขาย การเติบโตของไม้สักอยู่ในระดับค่อนข้างโตช้า ปัญหาที่พบคือปริมาณน้ำไม่เพียงพอในฤดูแล้งและขาดการจัดการตามหลักวิชาการในการบำรุงดูแลสวนป่าปลูก สำหรับเกษตรกรทางภาคตะวันออก เกษตรกรจะทำการปลูกไม้เศรษฐกิจ โดยเป็นการปลูกแบบผสมผสาน มีการปลูกพืชเศรษฐกิจอื่น ไม้ต้นชนิดอื่น และพืชเกษตร ในระหว่างแถวของไม้เศรษฐกิจหลัก อาทิเช่น ไม้กฤษณา ไม้ปาล์มชนิดอื่น ๆ สละ กล้วย ไข่ ฯลฯ เป็นต้น การเติบโตของไม้สักอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาที่พบคือราคาต่ำและถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง ไม่มีการกำหนดราคากลางจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เสนอให้ภาครัฐจัดตั้งคณะกรรมการจากทุกภาคส่วนมาร่วมกันกำหนดราคากลาง และเสนอให้การขายไม้สักไม่ต้องผ่าน อ.อ.ป. เพราะทำให้เกิดความล่าช้า ส่วนเกษตรกรภาคเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดพิจิตรและสุโขทัย พบว่ารูปแบบการปลูกเป็นแบบสวนป่า การเติบโตของไม้สักอยู่ในระดับดี จะมีการตัดสางเพื่อนำไม้ไปใช้สอยและใช้ประโยชน์ภายในครัวเรือน มีการขายเหมาแบบยกแปลงให้แก่พ่อค้าร้านเฟอร์นิเจอร์และเครื่องแกะสลักในท้องที่จังหวัดแพร่ซึ่งจะได้ราคาต่ำกว่าราคากลางที่ อ.อ.ป. กำหนด เกษตรกรบางคนที่มีศักยภาพมากหน่อยจะมีโรงงานแปรรูปไม้ และทำบ้านน็อคดาวน์ขายเพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าไม้สักจากสวนป่า และเกษตรกรบางคนจะเริ่มนำกล้าไม้พะยูงไปหามาปลูกในพื้นที่ที่เคยปลูกไม้สัก เพราะมีความคาดหวังว่าจะมีตลาดที่แน่นอนและได้ราคาดีกว่าไม้สัก

ในส่วนของสวนป่าทองผาภูมิ มีรูปแบบการปลูกส่วนใหญ่เป็นสวนป่าเชิงเดี่ยว เช่น แปลงปลูกไม้สัก ยางนา ฯลฯ และเป็นแบบสวนป่าแบบผสม โดยทำการปลูกแบบผสมผสานกันกับไม้อื่นด้วยเช่น ไม้สักและไม้แดง ไม้สักและไม้ประดู่ป่า ยางนาและตะเคียนทอง เป็นต้น เป็นสวนป่าขนาดใหญ่เก่าแก่ มีการบริหารจัดการทั้งด้านการปลูก การบำรุงรักษา การจัดการตามหลักวิธีการและขั้นตอนทางราชการ การเติบโตของไม้ที่ปลูกอยู่ในระดับเกณฑ์ดี ปัญหาที่พบเกี่ยวกับด้านการตลาด คือปัญหาเศรษฐกิจภายในของประเทศจะมีผลกระทบต่อการผลิตและปัญหาภาษีการส่งออกไม้สูงถึงร้อยละ 40 ซึ่งสูงมาก ควรที่รัฐจะยกเลิกหรือลดให้เหลือร้อยละศูนย์

ด้านการค้าและการส่งออก พบว่า การซื้อขายไม้ภายในประเทศประเมินราคาตามขนาด แต่การซื้อขายในตลาดโลกประเมินราคาตามอายุ ซึ่งหากไม้สักมีอายุ 50 ปีขึ้นไปจะมีราคาสูงกว่าไม้สักที่มีอายุ 30 ปี ถึง 5-6 เท่า ในขณะที่ไม้สักในประเทศ ส่งเสริมให้มีการตัดเมื่ออายุประมาณ 25-30 ปี ซึ่งส่วนใหญ่แหล่งผลิตไม้ที่มีอายุเท่านี้มีเพียง อ.อ.ป. เท่านั้น เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ขายไม้ที่มีอายุเพียง 10 กว่าปีเท่านั้น

4.3.2 สภาพปัญหาและข้อคิดเห็นในการแก้ไข้ปัญหา

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูก ผู้แปรรูป ผู้นำเข้า และผู้ส่งออก ถึงปัญหาในการทำไม้และการประกอบกิจการเกี่ยวกับการป่าไม้ ที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมการปลูกไม้สักและไม้มีค่าเชิงพาณิชย์ ทำให้ทราบว่าบางปัญหาที่กระทบต่อแนวทางการส่งเสริมการปลูกต้นไม้โดยตรง เช่น สิทธิในการขออนุญาตตัดไม้ ขั้นตอนการขึ้นทะเบียนสวนป่า เป็นต้น และมีปัญหาจำนวนมากที่เกิดขึ้นในวงจรการทำไม้และอุตสาหกรรมไม้ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการปลูกต้นไม้โดยตรง เช่น ปัญหาการตั้งโรงงานแปรรูป หลักฐานในการตรวจสอบย้อนกลับไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ ข้อจำกัดในด้านการค้าและการส่งออก การชำระภาษีและอากรต่าง ๆ เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ ล้วนเป็นอุปสรรคในการที่จะส่งเสริมให้มีการปลูกไม้สักและไม้มีค่าเชิงพาณิชย์ทั้งสิ้น แม้ว่าปัญหาบางเรื่องได้มีการแก้ไขในเชิงกฎหมายไปบ้างแล้ว แต่งานวิจัยนี้ได้ให้ความสำคัญกับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นตลอดทั้งระบบ บนพื้นฐานว่าการแก้ไข้ปัญหาเฉพาะเรื่องเฉพาะจุดอาจทำให้การส่งเสริมการปลูกไม้สักและไม้มีค่า ไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร ดังนั้น การส่งเสริมและพัฒนาควรจะดำเนินไปพร้อมกันทั้งระบบ นอกจากนี้ ในการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยยังได้เปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไข้ปัญหาดังกล่าว โดยจะข้อมูลทั้งหมดนี้มาสังเคราะห์ในเชิงนโยบายและกฎหมาย และวิเคราะห์แนวทางในการแก้ไข้ปัญหาและนำเสนอแนวทางการส่งเสริมการปลูกไม้สักและไม้มีค่าเชิงพาณิชย์ต่อไป

ปัญหาและข้อคิดเห็นในการแก้ไข้ปัญหาที่ได้จากการสำรวจข้อมูลในพื้นที่ ปรากฏดังภาคผนวกที่ 3 ซึ่งจำแนกเป็นประเด็นที่สำคัญ ได้แก่

1) สิทธิในการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ด้วยการปลูกไม้สัก ส่วนใหญ่จะปลูกไว้ในที่ดินของรัฐ ซึ่งรัฐจัดให้เพื่อทำการเกษตร มีเพียงน้อยรายที่มีที่ดินกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองจำนวนหลายแปลง จึงแบ่งพื้นที่ดังกล่าวสำหรับปลูกไม้สัก ดังนั้น ปัญหาด้านสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน จึงยังคงเป็นปัญหาแรกของการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์

- ที่ดินประเภท สทก.

เกษตรกรบางรายเคยได้รับสิทธิทำกิน (สทก.) ตามหนังสืออนุญาตให้ทำประโยชน์และอยู่อาศัยภายในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ แต่ปรากฏว่าไม่ได้รับการต่ออายุหนังสืออนุญาต เนื่องจากความล่าช้าหรือตกหล่นในการตรวจสอบพื้นที่ ในขณะที่บางรายสมัครใจที่จะไม่ขอต่ออายุหนังสืออนุญาต สทก. เนื่องจากมองว่าตนได้ทำกินในที่ดินดังกล่าวมาตลอดตามปกติอยู่แล้ว ทั้งการมีหนังสืออนุญาตก็ไม่ได้รับประโยชน์ใดเพิ่มเติม (ปัจจุบันในพื้นที่ตำบลบ้านโป่ง อำเภองาว จังหวัดลำปาง มีเจ้าหน้าที่มาสำรวจพื้นที่เพื่อดำเนินโครงการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนตามนโยบายรัฐบาล (คทช.)) สำหรับไม้สักที่ปลูกไว้ในที่ดินประเภทนี้ เกษตรกรซึ่งไม่มีหนังสืออนุญาต สทก. (ไม่ได้ต่ออายุ) ไม่สามารถขออนุญาตทำไม้ได้ ประกอบกับเกษตรกรบางรายต้องหารายได้เลี้ยงชีพ จึงพยายามปรับเปลี่ยนนำพื้นที่ได้ไปปลูกพืชเกษตรอย่างอื่น เช่น ข้าวโพด ถั่ว มันสำปะหลัง เป็นต้น

สำหรับความคิดเห็นของต่อกรณีปัญหาดังกล่าวนี้ เกษตรกรเห็นว่า ที่ดินที่เกษตรกรทำกินอยู่แล้ว ควรมีสถานที่ที่จะใช้ประโยชน์ในที่ดินดังกล่าวต่อไปได้ เมื่อเกษตรกรมีสิทธิในการใช้ประโยชน์ที่ดินถูกต้องตามกฎหมายแล้ว เกษตรกรก็จะสามารถขออนุญาตทำไม้ตามกฎหมายได้

- ที่ดินประเภท ส.ป.ก.

ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่ได้ประกาศให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดิน ขั้นตอนการสำรวจพื้นที่เพื่อออกหนังสืออนุญาตเข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.4-01) มีความล่าช้า เกษตรกรจึงยังไม่ได้รับสิทธิในการใช้ประโยชน์ที่ดินตามกฎหมายดังกล่าว ทำให้ไม่สามารถทำไม้ในพื้นที่ดังกล่าวได้ นอกจากนี้ สำหรับที่ดินที่มี ส.ป.ก. 4-01 ยังมีข้อจำกัดบางประการ เช่น ไม่สามารถเข้าร่วมโครงการให้สินเชื่อของรัฐบางโครงการได้ เป็นต้น ทำให้เกษตรกรไม่สามารถเข้าถึงนโยบายของรัฐที่จะช่วยส่งเสริมศักยภาพในการปลูกไม้สักในพื้นที่ดังกล่าวได้อย่างเต็มที่

สำหรับความคิดเห็นของต่อกรณีปัญหาดังกล่าวนี้ เกษตรกรเห็นว่า ควรเร่งดำเนินการตรวจสอบและออกเอกสารให้แล้วเสร็จโดยเร็ว เพื่อให้เกษตรกรจะสามารถตัดไม้ที่ตนปลูกไว้ได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย นอกจากนี้ เกษตรกรยังเห็นว่าควรเปลี่ยนที่ดิน ส.ป.ก. ให้เป็นที่เอกสารสิทธิ์ เพื่อให้เกษตรกรสามารถใช้ประโยชน์ในที่ดินได้อย่างเต็มที่ ในขณะที่เดียวกันรัฐก็จะสามารถเรียกเก็บภาษีจากที่ดินดังกล่าวได้ด้วย

2) อัตราภาษีที่ดิน

ตามกฎหมายฉบับเดิม รัฐเรียกเก็บภาษีบำรุงท้องที่สำหรับที่ดินที่ใช้ปลูกพืชล้มลุก (ทำเอง) ไร่ละ 5 บาท สำหรับที่ดินที่ใช้ปลูกไม้ยืนต้นไร่ละ 30 บาท ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกไม้สักในที่ดิน แต่ในปัจจุบัน มาตรา 37 (1) ประกอบกับวรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 กำหนดให้ ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประโยชน์ในการประกอบเกษตรกรรม ให้มีอัตราภาษีไม่เกินร้อยละศูนย์จุดหนึ่งห้าของฐานภาษี โดยที่การใช้ประโยชน์ในการประกอบเกษตรกรรม ต้องเป็นการทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงสัตว์น้ำ และกิจการอื่นตามหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยร่วมกันประกาศกำหนด โดยพิจารณาความเห็นของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มาประกอบการพิจารณาด้วย

อย่างไรก็ตาม เกษตรกรมีความเห็นว่าที่ดินที่ใช้ประโยชน์ในการประกอบเกษตรกรรม ควรได้รับการยกเว้นไม่ต้องชำระภาษีที่ดิน

3) สิทธิในการทำไม้ในที่ดินกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครอง และที่ดิน ส.ป.ก.

การทำไม้สัก ก่อนการใช้บังคับพระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2562 ไม่ว่าจะขึ้นในที่ป่าหรือที่ดินกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง ให้ถือเป็นไม้หวงห้ามและต้องได้รับอนุญาตทำไม้จากกรมป่าไม้ ข้อกำหนดดังกล่าวเป็นการจำกัดสิทธิของเกษตรกรในการใช้ประโยชน์ต้นไม้ที่ปลูกไว้โดยชอบ

ด้วยกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำหรับที่ดินกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครอง กับทั้งยังเป็นช่องทางในการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของพนักงานเจ้าหน้าที่

เกษตรกรเห็นด้วยกับการยกเลิก ข้อกำหนดเกี่ยวกับไม้หวงห้ามในที่ดินเอกชนและที่ปลูกขึ้นในที่ดินที่รัฐอนุญาตให้ใช้ประโยชน์บางประเภท พระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2562 แต่เกษตรกรบางราย ยังไม่มั่นใจว่าการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวนี้ จะสามารถแก้ไขปัญหากับการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของพนักงานเจ้าหน้าที่ได้เพียงใด

4) การขึ้นทะเบียนสวนป่ามีขั้นตอนยุ่งยากและมีค่าดำเนินการ

ขั้นตอนในการขึ้นทะเบียนสวนป่า มีหลายขั้นตอนและเป็นช่องทางการหน่วงเวลาเพื่อเรียกร้องสินบนโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ ในทางปฏิบัติ เกษตรกรจะขึ้นทะเบียนสวนป่าเมื่อจะขายไม้ ซึ่งไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยสวนป่า ที่ให้ขึ้นทะเบียนที่ดินเป็นสวนป่าไว้ก่อน และสามารถมาแจ้งการตัดโค่นได้เมื่อประสงค์จะทำการตัดโค่น นอกจากนี้ ส่วนใหญ่แล้วการขึ้นทะเบียนสวนป่าจะดำเนินการโดยพ่อค้าที่รับซื้อไม้ โดยคิดค่าดำเนินการเป็นแบบเหมาจ่าย จากการสอบถามเกษตรกรทราบว่า หากขึ้นทะเบียนสวนป่าด้วยตนเองจะใช้เวลานานมาก แต่หากพ่อค้าเป็นผู้ดำเนินการให้จะใช้เวลาไม่เกินหนึ่งเดือน สำหรับรายที่ขึ้นทะเบียนสวนป่าด้วยตนเองได้ให้ข้อมูลว่าค่าใช้จ่ายที่ต้องชำระ เช่น ค่าค้อน ค่าลงตรวจพื้นที่ ค่าตีตรา ค่าจัดทำบัญชีไม้ ค่าไม้คิดตามปริมาตรเป็นลูกบาศก์เมตร เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายที่เป็นทางการ และอัตราค่าใช้จ่ายมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่

เกษตรกรมีความเห็นว่า ควรยกเลิกการใช้ค้อน (การขึ้นทะเบียนสวนป่า) และให้สามารถตัดโค่นไม้ได้โดยไม่ต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ เนื่องจากเป็นสิทธิของเจ้าของต้นไม้

5) การขายและราคาซื้อขาย

ในขณะที่ผู้ประกอบการภาคเอกชนให้ข้อมูลว่าไม้สักที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป เป็นที่ต้องการของตลาดต่างประเทศและมีราคาที่สูงกว่าไม้สักที่มีอายุไม่เกิน 30 ปีอย่างมีนัยยะสำคัญ แต่รัฐบาลสนับสนุนให้ปลูกไม้สักสวนป่าอายุ 25-30 ปี ทำให้สูญเสียโอกาสในการขายไม้สักที่มีราคาสูง แต่จากการศึกษาข้อมูลในพื้นที่พบว่า ไม้สักที่มีอายุ 25-30 ปี มีเพียงแหล่งที่มาจากองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.) โดยแทบจะไม่ได้มาจากแหล่งอื่นเลย นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์พบว่าเกษตรกรเพียงน้อยรายที่รอให้ไม้สักมีอายุ 25-30 ปี จึงจะตัดโค่น ซึ่งในจำนวนนี้บางรายจะเก็บรักษาไว้สำหรับสร้างบ้านอยู่อาศัย แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ จะขายไม้สักที่มีอายุประมาณ 10 กว่าปี (ไม่เกิน 20 ปี) เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการมีรายได้เพื่อเลี้ยงชีพ ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะปลูกไว้เป็นเงินออมหรือเก็บให้ลูกหลาน ดังนั้น เมื่อไม้สักโตพอเป็นที่ต้องการของพ่อค้าก็จะตัดสินใจขายทันที แม้ว่าจะขายได้ในราคาถูก โดยไม่รอให้โตเต็มที่ เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งคือ เนื่องจากพื้นที่ที่ปลูกไม้สักเป็นพื้นที่ทางการเกษตรซึ่งไม่อยู่ในบริเวณที่พักอาศัย จึงมีปัญหาการลักขโมยตัดไม้สักที่มีลำต้นขนาดใหญ่

ดังนั้น เกษตรกรจึงมีความคิดว่าตัดไม้สักขายเมื่อต้นมีขนาดไม่ใหญ่มากแล้วได้ราคาถูก ดีกว่าโดนขโมยตัดแล้วตนเองไม่ได้อะไรเลย

สำหรับการคิดราคา พ่อค้าคนกลางจะคิดราคาแบบเหมาสวน โดยประเมินจากขนาดของลำต้น เกษตรกรบางรายมีอำนาจต่อรองกับพ่อค้าไม้โดยหากไม่พอใจราคาสามารถเจรจากับพ่อค้ารายอื่นได้ แต่ในขณะที่บางรายไม่มีอำนาจต่อรองและไม่มีความรู้ในการประเมินราคาจึงเสียเปรียบพ่อค้าไม้ ทั้งนี้ โดยส่วนใหญ่พ่อค้าจะเป็นผู้ลงทุนตัดโค่นเอง และจะเลือกตัดเฉพาะต้นที่ได้ขนาดตามที่ประเมินราคาไว้

เกษตรกรบางรายมีความเห็นว่า ควรมีตลาดกลางที่ทำการซื้อขายไม้สักเพื่อให้ได้ราคาที่เหมาะสม โดยที่รัฐ นอกจากจะส่งเสริมให้ปลูกแล้ว ควรมีการส่งเสริมด้านตลาดซื้อขายด้วยเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่เกษตรกร

6) การขออนุญาตแปรรูปไม้

- การประกอบกิจการแปรรูปไม้ภาคครัวเรือน (ใต้ถุนบ้าน)

ผู้ประกอบการรายเล็กที่แปรรูปไม้บริเวณใต้ถุนบ้าน อันมีลักษณะเป็นการประกอบกิจการภาคครัวเรือน ซึ่งพบได้อยู่ทั่วไปในพื้นที่จังหวัดแพร่ ส่วนใหญ่ไม่ได้รับใบอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทราบว่าผู้ประกอบการได้ดำเนินการเพื่อขออนุญาตตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดแล้ว แต่ยังไม่ได้รับการอนุญาต บางรายมีการติดตามสอบถามอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ไม่มีใครมีความคืบหน้า และพนักงานเจ้าหน้าที่ไม่ได้แจ้งเหตุผลเป็นลายลักษณ์อักษร

เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนให้การประกอบกิจการเป็นไปตามกฎหมาย ผู้ประกอบการได้รวมตัวกันจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน และขออนุญาตในนามวิสาหกิจชุมชน อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการมีความเห็นว่า เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ประกอบการภาคครัวเรือน ซึ่งเป็นผู้ประกอบการรายเล็กมาก ควรมีข้อกำหนดเกี่ยวกับการขออนุญาตแปรรูปที่เป็นกรณีเฉพาะ และไม่เข้มงวดเท่ากับผู้ประกอบการรายใหญ่ เพื่อเป็นการส่งเสริมอาชีพของคนในชุมชนที่เป็นแหล่งวัตถุดิบ และสร้างโอกาสในการแข่งขันกับผู้ประกอบการรายใหญ่ได้

นอกจากนี้ กระบวนการพิจารณาอนุญาตควรมีความโปร่งใส หากผู้ประกอบการยื่นคำขอแล้วพบว่าเอกสารหรือข้อมูลไม่ถูกต้องครบถ้วน ควรแจ้งให้ดำเนินการแก้ไขเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้ผู้ประกอบการจะได้ดำเนินการให้ถูกต้องครบถ้วน

- การห้ามตั้งโรงงานแปรรูปไม้ โดยใช้เครื่องจักรทาวงกบ ประตุ หน้าต่าง

ด้วยนโยบายกรมป่าไม้ เรื่อง การควบคุมการแปรรูปไม้ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ลงวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ.2541 ข้อ 3.2 ไม่อนุญาตให้ตั้งโรงงานแปรรูปไม้เพื่อประดิษฐ์กรรม ทาวงกบ ประตุ หน้าต่าง ไม้คิ้ว ไม้บัว ไม้ประดับผนัง เพิ่มขึ้นในท้องที่ภาคเหนือ ตั้งแต่

จังหวัดนครสวรรค์ขึ้นไป ยกเว้น (1) เป็นผู้ปลูกสวนป่าที่ได้รับการขึ้นทะเบียนตามพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 หรือผู้ปลูกสร้างสวนป่าที่ได้รับการรับรองจากทางราชการ หรือผู้ปลูกสร้างสวนป่าที่ได้รับการตรวจสอบรับรองจากกรมป่าไม้ โดยให้ใช้วัตถุดิบจากไม้ที่ปลูกขึ้นเอง หรือ (2) เป็นสหกรณ์ผู้ปลูกสวนป่าที่ได้รับการจัดตั้งตามนโยบายของกรมป่าไม้ หรือได้รับการจัดตั้งจากส่วนราชการอื่น โดยให้ใช้วัตถุดิบที่สมาชิกสหกรณ์ปลูกขึ้นเอง

ดังนั้น จึงไม่สามารถขออนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้ดังกล่าวได้ ทั้งที่ไม่มีส่วนใหญ่ขึ้นอยู่ในพื้นที่ภาคเหนือแต่จำเป็นต้องขนส่งไม้ท่อนไปแปรรูปในโรงงานในพื้นที่อื่น ผู้ประกอบการจึงเสนอให้มีการยกเลิกข้อกำหนดดังกล่าวนี้

7) การกำหนดขนาดหรือประเภทโรงงานที่ต้องขออนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน และกฎหมายว่าด้วยป่าไม้

การกำหนดขนาดแรงม้า ที่ต้องขอใบอนุญาตโรงงาน ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์จริง (มากกว่า 5 แรงม้า ต้องขอใบอนุญาตโรงงาน) อย่างไรก็ตาม ปัจจุบัน พระราชบัญญัติโรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 ได้แก้ไขให้โรงงานที่มีขนาดแรงม้ามากกว่า 50 แรงม้า ต้องขออนุญาตตั้งโรงงาน โดยที่ใบอนุญาตไม่มีกำหนดระยะเวลา

ในขณะที่ ตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ ไม่ได้กำหนดขนาดของโรงงานแปรรูปไม้ เพียงแต่กำหนดให้การแปรรูปไม้ที่ทำเป็นอาชญา ให้ขออนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้ กับทั้งใบอนุญาตมีอายุเพียง 1 ปี ดังนั้น ผู้ประกอบการจึงเห็นว่า ควรกำหนดนิยามคำว่าโรงงานแปรรูปไม้ที่จะต้องขออนุญาตให้มีความเหมาะสมและชัดเจน และไม่ควรถูกกำหนดอายุใบอนุญาต เช่นเดียวกับกฎหมายว่าด้วยโรงงาน ฉบับใหม่

8) ข้อกำหนดตามกฎหมายว่าด้วยเลื่อยโซ่ยนต์

ตามกฎหมายกระทรวงกำหนดลักษณะเลื่อยโซ่ยนต์และส่วนประกอบของเลื่อยโซ่ยนต์ พ.ศ. 2555 การมีเลื่อยโซ่ยนต์ที่มีต้นกำลังตั้งแต่หนึ่งแรงม้า โดยมีแผ่นบังคับโซ่ขนาดความยาวตั้งแต่ 12 นิ้วขึ้นไป จะต้องได้รับอนุญาตตามพระราชบัญญัติเลื่อยโซ่ยนต์ พ.ศ. 2535 นอกจากนี้ กฎหมายว่าด้วยเลื่อยโซ่ยนต์กำหนดห้ามนำเลื่อยโซ่ยนต์ไปใช้นอกพื้นที่ที่กำหนดอนุญาตไว้ในใบอนุญาต หากประสงค์จะนำไปใช้นอกพื้นที่เป็นการชั่วคราวให้ยื่นคำขออนุญาตนายทะเบียนผู้ออกใบอนุญาต ไม่น้อยกว่า 15 วัน โดยนายทะเบียนจะพิจารณาอนุญาตให้นำไปใช้ได้คราวละไม่เกิน 90 วัน

ข้อกำหนดดังกล่าวนี้ ก่อให้เกิดอุปสรรคแก่การส่งเสริมการทำไม้เชิงเศรษฐกิจ เนื่องจากในทางปฏิบัติ เลื่อยโซ่ยนต์จะนำไปใช้ในหลายพื้นที่ การกำหนดให้ขออนุญาตทุกครั้งที่น่าออกไปใช้นอกพื้นที่สร้างภาระและเพิ่มขั้นตอนให้แก่ผู้ประกอบการเกินสมควร ทั้งเป็นช่องทางให้เกิดการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ นอกจากนี้ ผู้ประกอบการยังได้เสนอให้บทวนขนาดความยาวของแผ่นบังคับโซ่ที่ต้องขอใบอนุญาตด้วย

9) ไม่มีโรงงานแปรรูปในพื้นที่ จึงมีต้นทุนค่าขนส่งเพิ่มขึ้น

จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรและผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดลำปางและจังหวัดน่าน ทราบว่าจังหวัดดังกล่าวมีโรงงานแปรรูปไม้ค่อนข้างน้อย (จากข้อมูลสถิติกรมป่าไม้ ไม่ได้มีการรวบรวมสถิติเป็นรายจังหวัด จึงไม่สามารถอ้างอิงได้) ไม้สักส่วนใหญ่ถูกขนส่งไปแปรรูปที่จังหวัดแพร่ เมื่อผ่านกระบวนการแปรรูปแล้วโรงค้าไม้จึงจะซื้อกลับมาขายในท้องที่ ทำให้คนในพื้นที่ที่เป็นแหล่งวัตถุดิบต้องซื้อไม้มาใช้ในราคาแพง เนื่องจากต้นทุนค่าขนส่ง

ดังนั้น จึงควรมีการส่งเสริมให้มีการแปรรูปไม้ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งวัตถุดิบ โดยเสนอให้มีการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์หรือวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างระบบหรือกลไกในการตรวจสอบแหล่งที่มาของไม้ นอกจากนี้ หน่วยงานรัฐควรลดบทบาทในการเป็นผู้ควบคุม มาเป็นพี่เลี้ยงให้ความรู้ในการฝึกอาชีพและแนะนำในการปฏิบัติตามกฎหมายให้ถูกต้อง

การจัดโครงการส่งเสริมและให้ความรู้ในการแปรรูปไม้ ควรส่งเสริมตลอดทั้งระบบ กล่าวคือ เมื่อฝึกอาชีพแล้วควรให้ความรู้ด้านการตลาดด้วย และควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระยะ (จากโครงการอื่นที่ผ่านมา หน่วยงานรัฐเอาทุนและความรู้มาลงในครั้งแรก และลอยแพชาวบ้าน)

10) ฐานในการคำนวณภาษีจากผู้ประกอบการแปรรูป มีความซ้ำซ้อนกัน

ในการจัดเก็บภาษีประจำปี ผู้ประกอบการต้องชำระภาษีหลายครั้ง ทั้งยังมีเจ้าหน้าที่จากหลายหน่วยงานเข้ามาตรวจเยี่ยมโรงงานเพื่อเป็นข้อมูลในการเรียกเก็บภาษี และผู้ประกอบการโดยเฉพาะรายเล็กมีความสับสนว่าที่ต้องชำระแต่ละครั้งนั้นมีวัตถุประสงค์ต่างกันอย่างไร มีการเก็บซ้ำซ้อนหรือไม่ จึงมีความเห็นว่า ควรมีการจัดเก็บเพียงครั้งเดียว โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบเพียงหน่วยงานเดียว

อย่างไรก็ดี พระราชบัญญัติที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 ได้มีการแก้ไขปัญหาค่าซ้ำซ้อนของฐานภาษี ซึ่งจำเป็นต้องศึกษาและประเมินการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวต่อไปว่าสอดคล้องและเหมาะสมกับสถานการณ์จริง และสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายหรือไม่

11) การตรวจสอบย้อนกลับไม้และผลิตภัณฑ์ไม้

การขนส่งไม้สักจะต้องมีใบเบิกทางของกรมป่าไม้ แต่ในบางครั้ง อาจถูกใช้เป็นช่องทางในการเรียกรับสินบนจากเจ้าหน้าที่ เพื่อหน่วงเวลาในการตรวจสอบไม้ มีบางกรณีที่ไม่มีความจำเป็นกับการนำเคลื่อนที่ตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ (ใบเบิกทางหรือหนังสือกำกับ) ทำให้เกิดปัญหากรณีถูกเรียกตรวจสอบหลักฐาน เพื่อตรวจสอบย้อนกลับไม้ ได้แก่

- ไม้ท่อน ที่การทำไม้ไม่ต้องขออนุญาต

เกษตรกร ได้เสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับหลักฐานยืนยันแหล่งที่มาของไม้เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบย้อนกลับไว้หลายกรณี เช่น สนับสนุนรูปแบบการสำแดงตนเอง (Self-declaration) ซึ่งอยู่ระหว่างการพัฒนาโดยโครงการของสหกรณ์สวนป่าร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เสนอให้มีการตรวจ DNA เพื่อใช้ประกอบกับภาพถ่ายที่บันทึกไว้ เป็นต้น ในขณะที่บางรายมีความเห็นว่าควรมีหลักฐานเกี่ยวกับที่ดินและให้กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้รับรองให้ก็เพียงพอแล้ว อย่างไรก็ตามเกษตรกรยังมีข้อกังวลว่ากฎหมายใหม่นี้ จะช่วยแก้ไขปัญหาการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของพนักงานเจ้าหน้าที่ได้หรือไม่

- เศษไม้

ผู้ประกอบการภาคครัวเรือนที่รับซื้อเศษไม้จากโรงงานแปรรูป ทั้งที่เป็นโรงงานแปรรูปของ อ.อ.ป. และของภาคเอกชน เพื่อนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ไม้ ให้ข้อมูลว่าเศษไม้ที่รับซื้อออกจากโรงงานมานั้น โรงงานไม่มีการออกหนังสือกำกับให้ และเคยเกิดกรณีที่เจ้าหน้าที่เรียกขอตรวจสอบหลักฐานแหล่งที่มาของไม้ ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาหลายวัน และต้องขอให้ผู้ขายมาช่วยนำเอกสารหลักฐานมาช่วยรับรองว่าเศษไม้นี้รับซื้อมาจากโรงงานของตน ผู้ประกอบการยังให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า หากเป็นผู้ประกอบการรายเล็กอาจไม่มีความสามารถในการหาหลักฐานหรือขอให้ผู้ประกอบการโรงงานมาช่วยรับรองให้

- ผลิตภัณฑ์ไม้จากผู้ประกอบการแปรรูปภาคครัวเรือนที่ไม่มีใบอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้

สำหรับกิจการแปรรูปไม้ที่ไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายป่าไม้ จะไม่สามารถออกหนังสือกำกับเพื่อแนบไปพร้อมกับการนำเคลื่อนที่ผลิตภัณฑ์ไม้ได้ ดังนั้น จึงใช้วิธีการสวมหนังสือกำกับ (หรือเรียกว่า “โควตา”) โดยผู้ประกอบการที่ไม่มีใบอนุญาตตั้งโรงงานแปรรูป ไปขอซื้อโควตาหนังสือกำกับจากโรงงานแปรรูปที่ได้รับอนุญาตอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

- ไม้เก่าและผลิตภัณฑ์จากไม้เก่า

การรื้อถอนไม้เรือนเก่าเพื่อนำเคลื่อนที่ออกนอกเขตจังหวัด เป็นไปตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 มาตรา 39 ตี หากเป็นกรณีนอกเหนือจากที่ระบุไว้ในกฎหมายดังกล่าว การรื้อถอนไม่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายป่าไม้ จึงไม่มีหลักฐานในการตรวจสอบแหล่งที่มาของไม้ นอกจากนี้ ไม้เก่า ถือว่าไม่มีสภาพเป็น “ไม้” ตามความหมายในกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ ดังนั้น การแปรรูปจึงไม่อยู่ในบังคับให้ต้องออกหนังสือกำกับเพื่อใช้ประกอบการนำเคลื่อนที่และไม่มีหลักฐานการตรวจสอบย้อนกลับ ด้วยเหตุนี้ ผลิตภัณฑ์จากไม้เก่าจึงไม่อยู่ในบังคับต้องมีใบเบิกทางหรือออกหนังสือกำกับตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ ดังนั้น ในทางปฏิบัติจึงถูกเรียกตรวจสอบหลักฐานระหว่างการนำเคลื่อนที่ ทำให้ผู้ประกอบการเสียโอกาสในทางธุรกิจ กล่าวคือ การซื้อขายผลิตภัณฑ์ไม้ในตลาดจะต้องมีหลักฐานที่

สามารถตรวจสอบย้อนกลับไม่ได้ เมื่อผลิตภัณฑ์จากไม้เก่าไม่มีหลักฐานที่สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ จึงเป็นช่องทางให้พ่อค้าทำการสวมหนังสือกำกับอย่างผิดกฎหมาย โดยนำหนังสือกำกับจากโรงงานอื่นมาใช้กับผลิตภัณฑ์ไม้เก่าเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกกักตรวจเพื่อเรียกรับสินบนจากเจ้าหน้าที่ สำหรับผลิตภัณฑ์ไม้ที่ผู้แปรรูปมีหนังสือกำกับ จะมีราคาสูงกว่าที่ไม่มีหนังสือกำกับ เนื่องจากพ่อค้าหรือผู้ขนส่งจะต้องเป็นผู้ดำเนินการเองโดยวิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

สำหรับข้อกำหนดทางกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องและอาจนำมาใช้เป็นหลักฐานในการตรวจสอบย้อนกลับไม้เรือนเก่า เช่น การขออนุญาตหรือถอนสิ่งปลูกสร้างต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่น การตั้งโรงค้าของเก่า เป็นต้น ผู้ประกอบการแปรรูปไม้เก่า อยู่ระหว่างการจัดตั้งสมาคมไม้เก่า และพัฒนาระบบการควบคุมห่วงโซ่อุปทานของไม้เก่าเพื่อช่วยในการตรวจสอบย้อนกลับไม้เก่าทั้งระบบ

การที่ระบบการตรวจสอบย้อนกลับไม่ว่าจะเป็นไม้ใหม่หรือไม้เก่ายังมีช่องว่าง และถูกใช้เป็นช่องทางในการสวมหนังสือกำกับดังกล่าวมาข้างต้น ทำให้ระบบการควบคุมห่วงโซ่อุปทานการทำไม้ของทั้งระบบไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาระบบการตรวจสอบย้อนกลับเพื่อรับรองความถูกต้องของไม้ และป้องกันมิให้ไม้ที่ผิดกฎหมายเข้ามาป้อนอยู่ในระบบ

12) การพิสูจน์แหล่งที่มาของไม้นำเข้า

ในการซื้อขายไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ระหว่างประเทศ คู่ค้าให้ความสำคัญต่อการตรวจสอบความถูกต้องตามกฎหมาย ณ ประเทศที่มีการตัดโค่นไม้ ดังนั้น ผู้ประกอบการจึงต้องปรับตัวเพื่อให้มีการตรวจสอบความถูกต้องตามกฎหมายของไม้นำเข้า ในขณะเดียวกัน รัฐบาลไทยโดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อยู่ระหว่างการเจรจาจัดทำความตกลงการเป็นหุ้นส่วนด้วยความสมัครใจ (VPA) ว่าด้วยการบังคับใช้กฎหมายป่าไม้ ธรรมชาติบาล และการค้า (FLEGT) กับสหภาพยุโรป โดยที่คณะทำงานในกระบวนการเจรจาดังกล่าวอยู่ระหว่างการพัฒนากรอบประเมินไม้นำเข้าที่เรียกว่า Due diligence ซึ่งจะช่วยสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับความถูกต้องตามกฎหมายของไม้นำเข้าและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประเทศคู่ค้าทั้งสหภาพยุโรปและประเทศอื่นได้ อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการมีความเห็นว่าระบบดังกล่าว ไม่ควรสร้างภาระให้แก่ผู้ประกอบการเกินสมควรจนไม่สามารถปฏิบัติตามได้

13) มีเพียง อ.อ.ป. รายเดียวเท่านั้นที่สามารถขออนุญาตส่งออกไม้สักท่อนและไม้สักแปรรูปได้

ตามประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง กำหนดให้ไม้เป็นสินค้าที่ต้องขออนุญาตในการส่งออกไปนอกราชอาณาจักร พ.ศ.255 ประกอบกับระเบียบกระทรวงพาณิชย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการส่งไม้ท่อนและไม้แปรรูปออกไปนอกราชอาณาจักร พ.ศ. 2549 กำหนดให้ อ.อ.ป. รายเดียวเท่านั้น ที่สามารถขออนุญาตส่งออกไม้สักท่อนและไม้สักแปรรูปได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ผู้ประกอบการรายอื่นไม่สามารถส่งออกได้ ข้อกำหนดดังกล่าวสร้างความไม่เป็นธรรมแก่

ผู้ประกอบการรายอื่น ดังนั้น ผู้ประกอบการรวมถึง อ.อ.ป. จึงมีความเห็นให้ยกเลิกข้อกำหนดดังกล่าวนี้ โดยให้ผู้ประกอบการรายใด ๆ สามารถดำเนินการขออนุญาตส่งออกไม้สักท่อนและไม้สักแปรรูป รวมถึงไม้ชนิดใด ๆ ได้ทั้งสิ้น

ปัจจุบัน กระทรวงพาณิชย์อยู่ระหว่างการทบทวนกฎหมาย ร่างประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง กำหนดให้ไม้ท่อน ไม้แปรรูป และถ่านไม้ เป็นสินค้าที่ต้องขออนุญาตส่งออกป็นอกราชอาณาจักร และกำหนดให้สิ่งประดิษฐ์จากไม้ทุกชนิดและไม้ล้อยางบางชนิดเป็นสินค้าที่ต้องมีหนังสือรับรองในการส่งออกป็นอกราชอาณาจักร พ.ศ. และร่างระเบียบกระทรวงพาณิชย์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้ประกอบการรายใด ๆ สามารถส่งออกได้ และอาจพิจารณามอบอำนาจในการออกหนังสืออนุญาตส่งออกให้แก่กรมป่าไม้เป็นผู้ดำเนินการ

14) มาตรฐานไม้สักแปรรูปเป็นอุปสรรคต่อการส่งออก

เนื่องด้วย ประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการการจัดให้มีการตรวจสอบ และการตรวจสอบมาตรฐานสินค้าไม้สักแปรรูป ลงวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2531 ประกอบกับประกาศกระทรวงเศรษฐกิจ เรื่อง มาตรฐานไม้สักแปรรูป ลงวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2508 กำหนดให้ไม้สักแปรรูปที่จะส่งออกป็นอกราชอาณาจักรจะต้องเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ในประกาศดังกล่าว โดยที่ อ.อ.ป. ซึ่งเป็นผู้ประกอบการเพียงรายเดียวที่มีสิทธิขออนุญาตส่งออกไม้สักแปรรูป มีความเห็นว่า การปฏิบัติตามมาตรฐานดังกล่าวเป็นไปได้ยากและไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง มาตรฐานดังกล่าวจึงเป็นอุปสรรคในการส่งออกไม้สักแปรรูป และขอให้พิจารณายกเลิกมาตรฐานดังกล่าว ซึ่งผู้ประกอบการรายอื่นมีความเห็นไปในทางเดียวกันว่า เพื่อให้การส่งเสริมการปลูกไม้สักเชิงเศรษฐกิจ ควรทบทวน ปรับปรุง หรือยกเลิกมาตรการที่เกี่ยวข้องที่จะเป็นอุปสรรคต่อวงจรการทำไม้และอุตสาหกรรมไม้ทั้งระบบ ซึ่งรวมถึงการกำหนดมาตรฐานดังกล่าวนี้ด้วย

15) ยกเลิกหรือปรับลดอากรขาออกสินค้าไม้ท่อนและไม้แปรรูป

ปัจจุบัน ไม้ท่อนและไม้แปรรูปมีอัตราอากรขาออก คือ สำหรับไม้รวกและไม้มะพร้าว อัตราร้อยละ 5 สำหรับไม้วีเนียร์ อัตราร้อยละ 10 กรณีอื่น ๆ อัตราร้อยละ 40 ซึ่งผู้ประกอบการมีความเห็นว่า การกำหนดอัตราอากรดังกล่าวเป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันทางการค้า และไม่สอดคล้องกับนโยบายส่งเสริมไม้เศรษฐกิจของกรมป่าไม้ จึงควรมีการทบทวนอัตราอากรสำหรับการส่งออกไม้ท่อนและไม้แปรรูป

เมื่อวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2562 สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง ได้จัดประชุม เรื่อง การทบทวนอากรขาออกของสินค้าไม้แปรรูปและไม้ท่อน ที่ประชุมมีมติให้สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง นำเสนอกระทรวงการคลังพิจารณานำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ ให้ยกเว้นอากรขาออกไม้รวกและไม้มะพร้าว (ทั้งไม้แปรรูปและไม้ท่อน) ยกเว้นอากรขาออกไม้วีเนียร์ ยกเว้นอากรขาออกไม้แปรรูปอื่น ๆ และปรับลดอัตราอากรขาออกไม้ท่อนอื่น ๆ จากร้อยละ 40 เหลือร้อยละ 10 โดยขอให้กรมศุลกากรยกยกร่าง

ประกาศกระทรวงการคลังในเรื่องดังกล่าว และกรมป่าไม้จัดทำข้อมูลเพื่อประกอบการพิจารณา ซึ่งรวมถึงการกำหนดนิยามของไม้แปรรูปและหรือไม้ท่อน เพื่อประกอบการยกร่างประกาศกระทรวงการคลังดังกล่าว และพิจารณาว่าในการออกใบอนุญาตส่งออกไม้ จะสามารถรับรองว่าไม้ที่จะส่งออกเป็นไม้แปรรูปหรือไม่ท่อนได้หรือไม่ นอกจากนี้ ให้ อ.อ.ป จัดทำประมาณการปริมาณความต้องการไม้และการผลิตไม้ เพื่อประกอบการพิจารณาในเรื่องดังกล่าวต่อไป

4.3.3 ข้อคิดเห็นต่อกฎหมายใหม่และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการปลูกไม้มีค่าเชิงพาณิชย์

ในระหว่างการศึกษาวิจัยนี้ มีการออกกฎหมายและมาตรการที่เกี่ยวข้องเพื่อกระตุ้นการปลูกไม้มีค่า และส่งเสริมการปลูกไม้เชิงเศรษฐกิจ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงได้สอบถามความคิดเห็นของเกษตรกรและผู้ประกอบการที่มีต่อกฎหมายและนโยบายดังกล่าว ในมุมมองด้านการส่งเสริมให้เกิดการปลูกไม้เชิงเศรษฐกิจ ซึ่งได้รับข้อคิดเห็นดังภาคผนวกที่ 4 ได้แก่

1) พระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2562

ตามที่มีการยกเลิกแก้ไขความในมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ให้ไม้ทุกชนิดที่ขึ้นในที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดิน ไม่เป็นไม้หวงห้าม หรือไม้ที่ปลูกขึ้นในที่ดินที่ได้รับอนุญาตให้ทำประโยชน์ตามประเภทหนังสือแสดงสิทธิที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี ให้ถือว่าไม่เป็นไม้หวงห้าม

เกษตรกรและผู้ประกอบการมีความเห็นว่าเป็นประโยชน์แก่ผู้ปลูกสักและไม้มีค่าชนิดอื่นอย่างยิ่ง เมื่อเกษตรกรปลูกและสามารถตัดได้ โดยไม่ต้องขออนุญาตซึ่งมีขั้นตอนยุ่งยากและเป็นช่องทางในการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าหน้าที่ เกษตรกรได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าในอดีต กรมป่าไม้มีนโยบายส่งเสริมปลูกโดยให้ทุนปลูกผ่านการลงทะเบียนเป็นสมาชิกสหกรณ์สวนป่า เกษตรกรปลูกสักในพื้นที่เป็นจำนวนมาก แต่ด้วยข้อจำกัดของกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ (ฉบับเดิม) เมื่อถึงเวลาตัดสาธะระยะ และเมื่อจะตัดไม้ขายเกษตรกรต้องขออนุญาตทำไม้ ซึ่งมีต้นทุนทั้งด้านเวลาในการขออนุญาตและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในระยะหลังเกษตรกรจึงหันไปปลูกพืชชนิดอื่นแทน

อย่างไรก็ดี เกษตรกรบางรายยังมีความกังวลว่าในทางปฏิบัติ การแก้ไขกฎหมายดังกล่าวจะสามารถแก้ไขปัญหาการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าหน้าที่ได้จริงหรือไม่ และการซื้อขายไม้จะใช้หลักฐานใดในการยืนยันแหล่งที่มาของไม้ที่มีความน่าเชื่อถือเพียงพอ

2) ไม้ยืนต้นสามารถใช้เป็นหลักค้ำประกันเงินกู้ได้

ตามกฎหมายกระทรวง กำหนดให้ทรัพย์สินอื่นเป็นหลักประกัน พ.ศ. 2561 กำหนดให้ไม้ยืนต้นเป็นทรัพย์สินที่ใช้เป็นหลักประกันได้ ตามมาตรา 8(6) แห่งพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ

พ.ศ. 2558 ทั้งนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีการปลูกไม้มีค่าเพื่อเป็นทุนระยะยาว โดยให้นำไม้ยืนต้นมาเป็นหลักประกันในการให้สินเชื่อ

ความเห็นของเกษตรกรต่อกฎหมายนี้ แบ่งเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มแรก มองว่ากฎหมายนี้เป็นประโยชน์แก่เกษตรกร ทำให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้ได้ ในขณะที่เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับกฎหมายนี้ โดยมองว่ากฎหมายนี้ จะทำให้เกษตรกรเป็นหนี้สินมากยิ่งขึ้น เกษตรกรกลุ่มนี้ให้ข้อสังเกตว่าผู้ให้สินเชื่อจะมีวิธีการอย่างไรที่จะกำกับดูแลไม่ให้เกษตรกรตัดไม้ขายก่อนครบกำหนดในข้อตกลง ทั้งยังมีข้อกังวลถึงกรณีการลักขโมยตัดไม้ซึ่งมีเกิดขึ้นอยู่เป็นประจำ ท้ายที่สุดแล้วเกษตรกรจะถูกบังคับชำระหนี้ไต่กับทรัพย์สินอย่างอื่นด้วย

นอกจากนี้ เกษตรกรทั้งสองกลุ่ม มีความเห็นว่า กฎหมายดังกล่าวอาจไม่ใช่ปัจจัยที่จะช่วยกระตุ้นหรือจูงใจให้มีการปลูกไม้มีค่าเพิ่มมากขึ้น

3) การลงทะเบียนต้นไม้ทางอิเล็กทรอนิกส์ (E-tree)

ระบบลงทะเบียนต้นไม้ทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือ E-tree ที่พัฒนาโดยกรมป่าไม้ เกษตรกรบางพื้นที่ทราบข่าว เนื่องจากมีการประชาสัมพันธ์โดยเจ้าหน้าที่ บางพื้นที่รับทราบจากผู้นำชุมชน อย่างไรก็ตาม เกษตรกรไม่สามารถใช้งานระบบ E-tree ได้ เนื่องจากไม่มีโทรศัพท์ที่สามารถใช้งาน E-tree ได้ ใช้งานไม่เป็น และระบบยังไม่สมบูรณ์มีปัญหาที่ไม่สามารถใช้งานได้ นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ที่มาให้ความรู้ไม่มีความรู้เพียงพอที่จะมาถ่ายทอดหรือให้คำแนะนำแก่เกษตรกรได้อย่างแท้จริง เพียงมาประชาสัมพันธ์การใช้งานและประโยชน์ของระบบเท่านั้น

เกษตรกรมีความเห็นว่า เจ้าหน้าที่ควรได้รับการอบรมมาอย่างดีก่อนนำมาถ่ายทอดแก่ผู้ใช้งาน และควรดำเนินการอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และมีการติดตามและประเมินผลสำเร็จของโครงการ นอกจากนี้ ควรมีผู้นำชุมชน ที่จะช่วยเกษตรกรในการลงทะเบียนและให้คำปรึกษา ซึ่งเป็นบุคคลที่เกษตรกรรายย่อยสามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่าเจ้าหน้าที่จากจังหวัดหรือส่วนกลาง

4) การสำแดงตนเอง (Self-declaration)

สหกรณ์สวนป่าภาคเอกชน อยู่ระหว่างการดำเนินโครงการเกี่ยวกับการสำแดงตนเอง ภายใต้โครงการ FLEGT VPA โดยได้นำรูปแบบการสำแดงตนเองที่พัฒนาขึ้นมาทดสอบกับผู้ปลูกไม้สักในพื้นที่อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ เกษตรกรบางรายมีความเห็นว่าการสำแดงตนเองจะสามารถช่วยยืนยันแหล่งที่มาของไม้ได้ และสร้างความน่าเชื่อถือแก่ผู้ซื้อ หากรูปแบบการสำแดงตนเองดังกล่าวได้รับการยอมรับจากหน่วยงานของรัฐ ในขณะที่บางรายยังไม่มั่นใจว่าจะช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้หรือไม่

เกษตรกรทั่วไป มีความเห็นว่าการสำแดงตนเอง ควรมีเพียงเอกสารเกี่ยวกับที่ดินก็เพียงพอแล้วหรือหากจำเป็นอาจมีกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้รับรองให้เนื่องจากทำได้ง่ายและมีความน่าเชื่อถือว่าเป็นการรับรองโดยคนในพื้นที่

นอกจากนี้ เกษตรกรบางรายยังมีความเห็นที่ต่างออกไปว่า การสำแดงตนเองหรือการรับรองแหล่งที่มาของไม้ด้วยตนเอง ควรใช้วิธีการถ่ายภาพเก็บบันทึกไว้ประกอบกับการตรวจสอบโดยใช้ DNA ของต้นไม้

4.3.4 ข้อเสนอแนะของผู้ให้สัมภาษณ์ต่อการส่งเสริมการปลูกไม้สักและไม้มีค่าเชิงพาณิชย์

การส่งเสริมการปลูกไม้สักและไม้มีค่าเชิงพาณิชย์ จำเป็นต้องคำนึงถึงปัญหาและอุปสรรคในการทำไม้และอุตสาหกรรมทั้งระบบ เพื่อไปมาสู่เป้าหมายหลักในการปลูกไม้สักและไม้มีค่า เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งในแง่การใช้ประโยชน์ที่ดิน สิ่งแวดล้อม และการสร้างมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจ จากการสัมภาษณ์เกษตรกรส่วนใหญ่จะพบว่าผู้ปลูกเป็นเกษตรกรในพื้นที่และส่วนใหญ่จะปลูกไม้สักในที่ดินที่รัฐจัดให้เพื่อการเกษตรกรรม ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อสังเกตว่านโยบายและมาตรการส่งเสริมใด ๆ หากจะให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงแก่ผู้มีส่วนได้เสียทั้งระบบ จะต้องคำนึงถึงความเป็นธรรมแก่เกษตรกรรายย่อยและไม่เป็นช่องทางในการเอื้อประโยชน์ต่อบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือแก่นายทุน

สำหรับข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการปลูกไม้สักและไม้มีค่าเชิงพาณิชย์ ตามความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มต่าง ๆ ปรากฏดังภาคผนวกที่ 5 โดยจำแนกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

1) นโยบายส่งเสริมการปลูกไม้มีค่า

กรมป่าไม้และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายที่ชัดเจนว่าจะมีการส่งเสริมไม้มีค่าชนิดใด โดยหากต้องการส่งเสริมให้ปลูกไม้มีค่าในเชิงเศรษฐกิจ จะต้องพิจารณาถึงความต้องการของตลาด ประกอบกันด้วย โดยการออกนโยบายส่งเสริมควรคำนึงความเหมาะสมในเรื่องต่าง ๆ เช่น ชนิดพันธุ์ และคุณภาพไม้ (อายุ) ที่เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ ความเหมาะสมของชนิดพันธุ์กับสภาพแวดล้อม เช่น คุณภาพดิน น้ำ อากาศ เป็นต้น รวมถึงต้องมีรูปแบบและวิธีการปลูกที่หลากหลายให้เหมาะสมกับฐานะและความจำเป็นในการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการยังชีพของเกษตรกร

สำหรับเกษตรกรที่จำเป็นต้องมีรายได้ในการยังชีพอย่างสม่ำเสมอแต่มีพื้นที่จำกัด ซึ่งเป็นไปได้ยากที่จะส่งเสริมให้ปลูกเพื่อการออมเงินในระยะยาว ควรมีการมีส่งเสริมให้ปลูกตามแนวเขตที่ดินสวนหรือที่ดินที่เป็นที่อยู่อาศัย ซึ่งนอกจากจะเป็นการสร้างแนวเขตให้เห็นชัดเจนแล้ว การปลูกไม้มีค่าไว้ในบริเวณที่อยู่อาศัยจะสามารถดูแลรักษาง่ายและช่วยป้องกันมิให้เกิดการลักขโมยได้ สำหรับการปลูกไม้สักและไม้มีค่าร่วมกับพืชชนิดอื่น จะต้องมีแผนการส่งเสริมที่ชัดเจนและเหมาะสม สำหรับการปลูกไม้สักสามารถปลูกพืชชนิดอื่นร่วมได้ในช่วงระยะเวลา 5 ปีแรกเท่านั้น หลังจากนั้นแล้วไม่สามารถปลูกพืชอื่นแซมได้ เว้นแต่จะปลูกไม้สักในระยะที่ห่างมาก

2) การจัดที่ดินรัฐที่เป็นป่าเสื่อมโทรม เพื่อการปลูกไม้มีค่าเชิงพาณิชย์

ในพื้นที่ของรัฐที่เป็นป่าเสื่อมโทรม ควรจัดให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์เพื่อปลูกต้นไม้และสามารถตัดขายได้ โดยมีการบริหารจัดการเองภายในชุมชน วิธีการนี้นอกจากจะช่วยให้พื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนแล้ว ระบบการบริหารจัดการของชุมชนจะช่วยให้การเรื่องการตรวจสอบและป้องกันไม่ให้มีการตัดไม้ที่ผิดกฎหมายหรือกฎข้อบังคับของชุมชนที่ร่วมกันสร้างขึ้น

3) การให้ทุนส่งเสริมการปลูกไม้มีค่า

การให้ทุนให้เปล่าแก่เกษตรกรเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการปลูกและดูแลรักษาต้นไม้ ดังเช่นที่กรมป่าไม้เคยดำเนินการก่อนปี พ.ศ. 2538 เป็นวิธีการที่จะช่วยกระตุ้นให้คนหันมาปลูกไม้มีค่ามากยิ่งขึ้น เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่จะปลูกต้นไม้ตามกระแสที่มีนโยบายส่งเสริมจากภาครัฐ

4) จัดตั้งกองทุนส่งเสริมการปลูกไม้มีค่า

ภาคเอกชน เสนอให้มีการจัดตั้งกองทุนส่งเสริมการปลูกไม้มีค่า ดำเนินการโดยองค์กรภาคเอกชน โดยความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ โดยที่เกษตรกรผู้ปลูกจะได้มีเงินทุนเป็นค่าใช้จ่ายในการปลูกป่าและรายได้จากการขายไม้ตามข้อตกลงที่ทำไว้ ในขณะที่เอกชนที่มาลงทุนในกองทุนจะได้ค่าตอบแทนในรูปแบบของเงินปันผลที่นำมาลงทุนไว้ในกองทุน อย่างไรก็ตามการจัดตั้งกองทุนดังกล่าว ยังอยู่ระหว่างการศึกษารูปแบบวิธีการโดยภาคเอกชน สำหรับวิธีการปลูกไม้มีค่า รัฐบาลมีรูปแบบการส่งเสริมหลายรูปแบบให้เกษตรกรผู้ปลูกเลือกตามความเหมาะสม โดยเน้นการปลูกแบบวนเกษตร เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้จากพืชอื่นที่ปลูกไว้ในระหว่างที่ไม่มีค่างไม้ถึงเวลาตัดโค่น

5) การส่งเสริมข้อมูลด้านการตลาด

การส่งเสริมการปลูกไม้มีค่าที่ผ่านมา รัฐมีมาตรการส่งเสริมและกระตุ้นการปลูก แต่ไม่มีการส่งเสริมด้านช่องทางการตลาด เกษตรกรไม่ทราบว่าควรจะปลูกไม้ชนิดใด อย่างไร จึงจะมีความคุ้มค่ากับทรัพยากรด้านที่ดินที่มีอยู่อย่างจำกัด นอกจากนี้ การซื้อขายไม้ขึ้นอยู่กับเจรจาต่อรองกับพ่อค้าเกษตรกรบางรายไม่มีอำนาจต่อรองและไม่ทราบวิธีการประเมินราคาไม้ ทำให้เกิดความเสียเปรียบ และไม่ได้ผลตอบแทนจากการปลูกไม้เท่าที่ควรจะเป็น ดังนั้น จึงควรมีช่องทางในการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความต้องการของตลาดเพื่อวางแผนการประกอบอาชีพเกี่ยวกับป่าไม้ และส่งเสริมให้มีตลาดกลางหรือราคากลาง หรือมีการพัฒนาองค์กรในพื้นที่ที่สามารถต่อรองราคาได้

6) ปรับปรุงกฎหมายและมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการทำไม้และอุตสาหกรรมไม้ทั้งระบบ

นอกเหนือจากการแก้ไขกฎหมายว่าด้วยป่าไม้เพื่อให้สามารถทำไม้ได้โดยไม่ต้องขออนุญาตแล้ว ในด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปควรมีการทบทวนให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง และคำนึงความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการขนาดกลาง และขนาดเล็กในภาคครัวเรือนด้วย กฎหมายและมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการแปรรูปไม้ ควรมีความเข้มงวดต่างกันระหว่าง

ขนาดโรงงานหรือกำลังการผลิตของผู้ประกอบการแต่ละกลุ่ม รวมถึงผู้แปรรูปไม้เก่า นโยบายส่งเสริมให้เกิดการแปรรูปไม้ในพื้นที่ จะช่วยลดต้นทุนในการขนส่งและกระตุ้นให้เกิดการซื้อขายไม้ที่ถูกกฎหมายในระบบมากยิ่งขึ้น

7) ปรับปรุงบทบาทและวิธีการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงานรัฐควรปรับเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ควบคุม มาเป็นพี่เลี้ยงทั้งในด้านการพัฒนาทักษะฝีมือและแนะนำวิธีการทำไม้และอุตสาหกรรมไม้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยใช้กลไกการตรวจสอบย้อนกลับเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบแหล่งที่มาของไม้ ในการจัดทำโครงการต่าง ๆ ของหน่วยงานรัฐ เจ้าหน้าที่ควรได้รับการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดีก่อนที่จะมาให้ความรู้แก่เกษตรกรหรือผู้ประกอบการ และควรดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง และมีการติดตามประเมินผลเป็นระยะ เพื่อให้การประกอบอาชีพด้านการป่าไม้ของผู้ประกอบการเป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎหมายและช่วยป้องกันการทำไม้ที่ผิดกฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งระบบ

8) แก้ไขปัญหาการคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่รัฐ

ปัญหาการคอร์รัปชันโดยเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติ แม้ว่าเกษตรกรหรือผู้ประกอบการจะดำเนินการตามขั้นตอนตามกฎหมาย แต่ก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีการชำระเงินเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการยึดหน่วงไม้หรือผลิตภัณฑ์ไว้เพื่อรอการตรวจสอบ ซึ่งอาจทำให้เกิดความเสียหายในแง่เศรษฐกิจได้ อย่างไรก็ตาม ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาในระดับตัวบุคคล ดังนั้น การแก้ไขจึงควรทบทวนระเบียบข้อบังคับตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และควรมีมาตรการบังคับแก่เจ้าหน้าที่ที่กระทำผิดอย่างเข้มงวด มีช่องทางที่ประชาชนสามารถตรวจสอบได้โดยไม่ถูกข่มขู่หรือคุกคามจากเจ้าหน้าที่ และควรลดบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่จากการเป็นผู้ควบคุมเป็นพี่เลี้ยงในให้ความรู้ด้านกฎหมายและด้านการประกอบอาชีพ เป็นต้น

9) ปลูกฝังความรู้และส่งเสริมทักษะในการปลูกต้นไม้ในหลักสูตรของสถาบันการศึกษา

สถาบันการศึกษาควรปลูกฝังให้ความรู้และส่งเสริมทักษะในการปลูกต้นไม้อย่างถูกต้องและตระหนักถึงคุณค่าของการปลูกต้นไม้อย่างยั่งยืน ทั้งในหลักสูตรการเรียนการสอนทั่วไป และการออกแบบหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้โดยเฉพาะ เพื่อให้บุคคลที่สนใจที่จะปลูกต้นไม้เพื่อสร้างอาชีพมีช่องทางในการเรียนรู้และฝึกอาชีพได้

4.4 สรุปผลการสำรวจข้อมูล

จากผลการสำรวจข้อมูลในพื้นที่และผลการประชุมกลุ่มย่อยข้างต้น สรุปได้ว่ากลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับปลูกไม้เชิงสักริงเชิงพาณิชย์แบ่งเป็น 4 กลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มประสบปัญหาและมีข้อเสนอแนะที่ต่างกัน ดังนี้

(1) ผู้ปลูกสักริงเชิงพาณิชย์ แบ่งได้เป็น 3 กลุ่มย่อย ได้แก่

กลุ่มที่หนึ่ง คือ กลุ่มผู้ปลูกที่ไม่มีความมั่นคงในการถือครองที่ดินและที่ขาดทุนทรัพย์ ปัญหาสำคัญของผู้ปลูกกลุ่มนี้คือ ต้องการสิทธิในการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อให้สามารถตัดและขายไม้สักได้ และต้องการให้รัฐส่งเสริมทั้งในด้านที่ดินทำกินและมาตรการส่งเสริมทางการเงิน

กลุ่มที่สอง เป็นผู้ปลูกส่วนใหญ่ซึ่งปลูกไม้สักในที่ดิน ส.ป.ก. โดยมีอาชีพรับจ้างทั่วไป ซึ่งมักจะตัดขายไม้สักที่โตพอจะขายได้และไม้สักมีอายุไม่เกิน 20 ปี เนื่องจากผู้ปลูกมีความจำเป็นต้องใช้เงินก่อนและป้องกันปัญหาการถูกขโมยตัด ปัญหาสำคัญ คือ ขั้นตอนการขออนุญาตตัดไม้หรือการขึ้นทะเบียนสวนป่าที่ยุ่งยาก ผู้ปลูกจึงให้พ่อค้าคนกลางดำเนินการให้และจ่ายค่าตอบแทน และข้อจำกัดทางกฎหมายที่ทำให้ไม่สามารถแปรรูปไม้ได้เองภายในชุมชนทำให้ผู้ปลูกจำเป็นต้องขายไม้แบบเหมาแปลงซึ่งมีราคาถูก

กลุ่มที่สาม ได้แก่ อ.อ.ป. เกษตรกรตัวอย่าง และผู้ปลูกที่มีความพร้อมทั้งด้านองค์ความรู้และทางการเงิน ซึ่งมักจะขายไม้สักที่มีอายุประมาณ 25 ปีขึ้นไป โดยในการปลูกไม้จะปลูกและดูแลรักษาตามหลักวิชาการหรือภูมิปัญญาที่ได้รับถ่ายทอดมา หรือปลูกโดยมีวัตถุประสงค์ด้านความยั่งยืน และมักจะไม่ค่อยมีข้อจำกัดในเรื่องรายได้ในการยังชีพ

นอกจากนี้ ผู้ปลูกทุกกลุ่มจำเป็นต้องได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการปลูกและการดูแลรักษาที่ถูกต้องเพื่อให้ได้ไม้สักที่มีคุณภาพ และมีการส่งเสริมในด้านการตลาดและราคาเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ปลูก

(2) พ่อค้าคนกลาง

พ่อค้าคนกลาง เป็นกลไกที่สำคัญในห่วงโซ่อุปทาน เนื่องจากมีบทบาทในการจัดหาไม้ให้แก่โรงงานแปรรูป และเป็นผู้ที่ดำเนินการเรื่องการขึ้นทะเบียนสวนป่าให้แก่ผู้ปลูกหรือผู้เป็นเจ้าของต้นไม้ (นอกจากนี้ หลังจากการแก้ไขกฎหมายป่าไม้แล้ว ยังพบว่าพ่อค้าคนกลางเป็นผู้จัดทำเอกสารรับรองตนเองแทนเจ้าของต้นไม้ด้วย) อย่างไรก็ตาม กฎหมายไม่มีการควบคุมการค้าเนินกิจการของพ่อค้าคนกลางในเชิงการควบคุมห่วงโซ่อุปทานของไม้

(3) ผู้แปรรูปไม้ แบ่งได้เป็น 3 กลุ่มย่อย ได้แก่

กลุ่มที่หนึ่ง คือ ผู้แปรรูปไม้รายย่อย ซึ่งประสบปัญหาในด้านข้อจำกัดทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งโรงงานแปรรูปและอุปสรรคเกี่ยวกับขั้นตอนในการขออนุญาตจัดตั้งโรงงานแปรรูป กลุ่มนี้

ต้องการให้กฎหมายและขั้นตอนในการขออนุญาตไม่เข้มงวดมากจนเป็นอุปสรรคในการประกอบอาชีพ และต้องการให้มีการปรับปรุงอายุของใบอนุญาตให้มีระยะเวลามากกว่าหนึ่งปี

กลุ่มที่สอง คือ ผู้แปรรูปไม้รายใหญ่ ข้อกังวลที่สำคัญของผู้แปรรูปกลุ่มนี้คือ การจัดให้มีระบบการควบคุมห่วงโซ่อุปทานที่มีความน่าเชื่อถือ เนื่องจากการควบคุมห่วงโซ่อุปทานเพื่อยืนยันความถูกต้องตามกฎหมายของไม้ เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการค้าไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ในปัจจุบัน และเสนอให้มีการปรับปรุงกฎหมายและขั้นตอนในการขออนุญาตและอายุของใบอนุญาต เช่นเดียวกับผู้แปรรูปไม้รายย่อย

กลุ่มที่สาม คือ ผู้แปรรูปไม้เก่า กลุ่มนี้อาจไม่ได้เกี่ยวข้องกับการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์โดยตรง แต่การที่ไม่มีการควบคุมการกำกับติดตามไม้เก่า อาจทำให้ระบบการควบคุมห่วงโซ่อุปทานไม้ของทั้งระบบขาดความน่าเชื่อถือ

(4) ผู้ค้าและผู้ส่งออก แบ่งได้เป็น 2 กลุ่มย่อย ได้แก่

กลุ่มที่หนึ่ง คือ ผู้จำหน่ายไม้ภายในประเทศ พบว่ากลุ่มนี้ มีปัญหาสำคัญคือ ต้นทุนค่าขนส่งเนื่องจากไม่มีโรงงานแปรรูปในพื้นที่ จึงต้องซื้อไม้แปรรูปมาจากพื้นที่อื่น และต้องการให้มีการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับขั้นตอนการขออนุญาตและอายุของใบอนุญาตเช่นเดียวกับผู้แปรรูป

กลุ่มที่สอง คือ ผู้ส่งออก กลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับข้อจำกัดและอุปสรรคในขั้นตอนการส่งออก เช่น เสนอให้ยกเลิกข้อจำกัดทางนโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับการส่งออกไม้ซึ่งปัจจุบันอนุญาตให้อ.อ.บ. สามารถส่งออกได้เพียงรายเดียว ยกเลิกมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับมาตรฐานการส่งออกไม้สักแปรรูป และให้มีการทบทวนอัตราอากรซึ่งปัจจุบันกำหนดไว้สูงเกินไป เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้ส่งออกต้องการให้มีการส่งเสริมให้มีการปลูกไม้สักที่มีอายุเกิน 50 ปี เนื่องจากเป็นไม้ที่มีคุณภาพ เป็นที่ต้องการของตลาดต่างประเทศ และมีราคาสูงกว่าไม้สักสวนป่า (อายุ 25 – 30 ปี) มากถึง 5-6 เท่า

ดังนั้น อาจสรุปได้ว่าจากปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการส่งเสริมการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ที่ได้รับจากการศึกษา ควรมีแนวทางการปรับปรุงแก้ไขในด้านต่าง ๆ ได้แก่ (1) **การให้ความรู้ การส่งเสริม และพัฒนา** ด้านการปลูก การดูแลรักษา และการตลาด (2) **การทบทวนและปรับปรุงข้อจำกัดและอุปสรรคทางกฎหมายในการตัด และการแปรรูป การส่งออกและอัตราอากร** เพื่อลดอุปสรรคในการแข่งขันทางการค้าให้เหลือน้อยที่สุด รวมถึงการควบคุมห่วงโซ่อุปทานที่ยังไม่มีประสิทธิภาพและความน่าเชื่อถือเพียงพอ ทั้งนี้ เพื่อให้การปลูกและอุตสาหกรรมไม้สักและไม้มีค่าอื่นเกิดประโยชน์สูงสุดในเชิงพาณิชย์ และ (3) **การใช้มาตรการจูงใจในรูปแบบต่าง ๆ** เพื่อส่งเสริมให้มีการปลูกไม้สักและไม้มีค่าเพิ่มขึ้นและมีคุณภาพยิ่งขึ้น

บทที่ 5

การวิเคราะห์ข้อเท็จจริง ปัญหาอุปสรรคและโอกาส ในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์

จากผลการศึกษาทบทวนสถานการณ์ไม้สัก และนโยบาย กฎหมาย และองค์ที่เกี่ยวข้อง ในบทที่ 2 และบทที่ 3 ตามลำดับ ประกอบกับสภาพข้อเท็จจริงและปัญหาที่พบจากการสำรวจข้อมูลภาคสนามในบทที่ 4 จึงนำมาสู่การวิเคราะห์ข้อเท็จจริง ปัญหาอุปสรรค และโอกาสในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ ตามหลักการ ด้านพฤกษศาสตร์ ด้านเศรษฐศาสตร์ และด้านกฎหมาย

5.1 ด้านพฤกษศาสตร์

จากการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงด้านพฤกษศาสตร์ไม้สักของหน่วยงานภาครัฐ พบว่ามีปัญหาค่อนข้างน้อยแต่สำหรับเกษตรกรพบว่ายังคงมีปัญหาและอุปสรรค ซึ่งจะส่งผลต่อการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ สรุปได้ดังนี้

1) การเลือกพื้นที่ปลูกที่เหมาะสม พบว่า ยังมีเกษตรกรในบางพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีการปลูกไม้สักในพื้นที่ของตนเอง ผลการปลูกพบว่าไม้สักมีอัตราการเจริญเติบโตทั้งความสูงและขนาดของลำต้นน้อยกว่าไม้สักที่ปลูกในพื้นที่ที่เหมาะสมมากและเหมาะสมปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากการจำแนกสมรรถนะที่ดินที่เหมาะสม สำหรับปลูกพรรณไม้สักได้ระบุว่าพื้นที่ภาคอีสานเป็นพื้นที่ที่มีระดับความเหมาะสมในระดับน้อยมาก ดังนั้นการเลือกพื้นที่ปลูกจึงควรเลือกพื้นที่ที่มีระดับความเหมาะสมระดับมากและปานกลาง จึงจะได้ผลผลิตที่ดี

2) การปลูกโดยใช้เมล็ดพันธุ์ไม้สักที่ผ่านการคัดเลือกหรือปรับปรุงพันธุ์ที่เหมาะสม ขณะนี้พบว่าถ้าส่วนใหญ่ที่เกษตรกรนำไปปลูกจะเป็นกล้าที่ได้รับการแจกพันธุ์จากหน่วยงานเพาะชำของกรมป่าไม้ ซึ่งขณะนี้หน่วยงานที่ทำหน้าที่พัฒนาพันธุ์มีศักยภาพในการผลิตเมล็ดพันธุ์ที่ได้คุณภาพเพียงร้อยละ 50 ของความต้องการของผู้ปลูกเท่านั้น ส่วนที่ขาดหน่วยงานเพาะชำของกรมป่าไม้จะเป็นผู้คัดเลือกเก็บเมล็ดพันธุ์จากแหล่งแม่พันธุ์ แต่อาจจะมีความเสี่ยงอยู่บ้าง เพราะผู้ที่ถูกมอบหมายให้ไปเก็บอาจจะขาดประสบการณ์หรือเกิดจากความมั่งง่าย ทำให้ได้เมล็ดพันธุ์ที่ด้อยคุณภาพ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อคุณภาพของไม้สักที่นำเมล็ดพันธุ์ดังกล่าวไปปลูก โดยเฉพาะในด้านความโตของไม้ที่ควรจะได้

3) รูปแบบการปลูก เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงเลือกรูปแบบการปลูกในระยะห่าง ขนาด 4x2 เมตร 3x3 เมตร และ 4x4 เมตร เกษตรกรบางรายอาจปลูกเฉพาะไม้สักตั้งแต่เริ่มต้นเลย บางส่วนอาจจะปลูกแบบ

ผสมผสาน โดยการปลูกพืชเกษตรในระหว่างต้นไม้สัก เพื่อให้ได้ผลผลิตและรายได้จากพืชเกษตรในระยะเริ่มต้นของการปลูกไม้สักในเชิงพาณิชย์ต่อไป

4) การบริหารจัดการตามหลักวนวัฒนวิธี พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกสวนป่าไม้สักส่วนใหญ่ขาดการให้ความสำคัญในการริดกิ่ง และการตัดสาขายาระยะในระยะเวลาที่เหมาะสม บางรายส่วนใหญ่จะปล่อยเป็นไปตามธรรมชาติ ซึ่งจะทำให้มีผลต่ออัตราการเจริญเติบโตของไม้สัก ทั้งความโตและความสูง การตัดสาขายาระยะจะทำให้เกษตรกรมีรายได้จากการขายไม้ได้อีกทางหนึ่งด้วย ดังนั้นไม้ที่เหลือจากการตัดสาขายาระยะจะเป็นไม้ที่ได้ขนาดและคุณภาพตามความต้องการของตลาดต่อไป

5.2 ด้านความเหมาะสมทางการเงินในการลงทุนปลูกไม้สัก

ในการศึกษาการลงทุนปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ครั้งนี้ คณะนักวิจัยได้มีการศึกษาข้อมูลจากส่วนปลูกป่าภาคเอกชน สำนักส่งเสริมการปลูกป่า กรมป่าไม้ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ และสัมภาษณ์เกษตรกรที่ปลูกป่าในพื้นที่ภาคเหนือ ได้แก่ ลำปาง 9 ราย แพร่ 9 ราย น่าน 2 ราย พิจิตรและสุโขทัย จังหวัดละ 1 ราย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดบุรีรัมย์ และภาคตะวันออก จังหวัดระยองและสระแก้วจังหวัดละ 1 ราย โดยมีเกษตรกรตัวอย่าง รวม 26 ราย ซึ่งมีเกษตรกรตัวอย่างบางรายได้รับรางวัลดีเด่นในด้านการปลูกป่าระดับประเทศและระดับภาคด้วย เพื่อหาข้อเท็จจริงบางประการเพิ่มเติม นอกจากนี้ยังได้ศึกษาจากเอกสารวิชาการขององค์การระหว่างประเทศด้วย สำหรับค่าที่ใช้วิเคราะห์และตัดสินใจในการลงทุนจะเป็นการวิเคราะห์ทางการเงิน (financial analysis) เท่านั้น ซึ่งมีตัวชี้วัดประกอบด้วย

1) มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Net Present Value : NPV) โดยความเหมาะสมในการลงทุนนั้น $NPV > 0$

2) อัตราส่วนผลตอบแทนต่อต้นทุน (Benefit/Cost Ratio : BCR) โดยความเหมาะสมในการลงทุนนั้น $BCR > 1$

3) อัตราผลตอบแทนภายใน (Internal Rate of Return : IRR) โดยความเหมาะสมในการลงทุนนั้น $IRR > \text{อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ MRR (Minimum Retail Rate หรืออัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารพาณิชย์เรียกเก็บจากลูกค้ารายย่อยชั้นดี)}$

ซึ่งผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของการลงทุนทางการเงินจากข้อมูลในแต่ละแหล่ง โดยใช้ อัตราส่วนลด (discount rate) 7% ซึ่งสรุปผลได้ดังนี้

1. กรมป่าไม้

จากการประเมินรายจ่ายและรายได้ของการปลูกไม้สักของส่วนปลูกภาคเอกชน สำนักส่งเสริมการปลูกป่า กรมป่าไม้ ในปี 2553 โดยใช้ระยะปลูก 3x3 เมตร ระยะเวลาการลงทุน 15 ปี ซึ่งคณะ

นักวิจัยได้สรุปรายได้รายจ่ายและกระแสเงินสดไว้ในตารางที่ 5-1 และ 5-2 เนื่องจากกรมป่าไม้ไม่ได้วิเคราะห์ความเหมาะสมในการลงทุน คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์ ซึ่งผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมในการลงทุน โดยใช้อัตราส่วนลด 7%ปรากฏผลลัพธ์ดังนี้

NPV = 62,425 บาท

BCR = 9.71

IRR = 34 %

ระยะเวลาคืนทุน = 11 ปี

แสดงว่ามีความเหมาะสมในการลงทุน

เนื่องจากข้อมูลกรมป่าไม้ที่ใช้วิเคราะห์เป็นข้อมูลของปี 2553 คณะผู้วิจัยจึงได้จำลองสถานการณ์ (scenario) โดยสมมุติว่า ถ้ารายจ่ายเพิ่มขึ้น 10% พร้อมกับรายได้ก็เพิ่มขึ้น 10% เช่นเดียวกัน ผลการวิเคราะห์จะได้ค่า

NPV = 68,668 บาท BCR = 9.71 และ IRR = 34%

ซึ่งแสดงว่ายังคงมีความเหมาะสมในการลงทุนเช่นเดียวกัน

2. องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้

จากเอกสารโครงการจัดหาแหล่งเงินทุนโครงการพัฒนาสวนป่าเศรษฐกิจขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ปี 2560 ได้ประมาณการค่าใช้จ่ายการปลูกป่าไม้สัก ในช่วงระยะเวลา 30 ปี โดยการปลูกระยะ 4x4 เมตร จะมีค่าใช้จ่ายไร่ละ 30,251 บาท และได้มีการเปรียบเทียบกับการลงทุนของภาคเอกชนด้วย ซึ่งมีค่าใช้จ่ายไร่ละ 17,400 บาท (กรณีต้นทุนต่ำ) และไร่ละ 31,300 บาท (กรณีต้นทุนสูง) กรณีขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.) พบว่าจะมีค่าใช้จ่ายสูงในปีที่ 1 และปีที่ 2-3 ตามลำดับ ที่เหลือจะมีค่าใช้จ่ายไร่ละประมาณ 110-860 บาท ยกเว้นในปีที่ 15 และปีที่ 22 ซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูง เนื่องจากมีค่าจ้างตัดสางไม้ออกเพื่อขยายระยะให้ไม้ที่เหลือเจริญเติบโต และอีกครั้งหนึ่งในปีสุดท้าย คือปีที่ 30 มีค่าใช้จ่ายไร่ละ 10,460 บาท ซึ่งเป็นค่าตัดไม้ทั้งหมดที่เหลือในแปลงรายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 5-3 และ 5-4

ในส่วนของรายได้จะประเมินจากระยะปลูก 4x4 เมตร เนื้อที่ 1 ไร่ จะปลูกได้ 100 ต้น และสมมุติว่ามีอัตราการรอดตายร้อยละ 80 หรือเหลือ 80 ต้น และมีการตัดสางขยายระยะในปีที่ 15 และปีที่ 22 และตัดฟันไปครั้งสุดท้ายในปีที่ 30 โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ตัดสางขยายระยะครั้งแรกปีที่ 10 ได้ไม้ 30 ต้น เส้นรอบวงเฉลี่ย 40 ซม. ยาว 4-6 เมตร คิดเป็นเนื้อไม้ 2 ลูกบาศก์เมตร (เฉลี่ยประมาณ 0.067 ลูกบาศก์เมตรต่อต้น) ราคาเฉลี่ย 5,300 บาท/ลูกบาศก์เมตร คิดเป็นมูลค่า 10,600 บาท

2) ตัดสาขายระยะครั้งที่ 2 ปีที่ 22 ได้ไม้ 25 ต้น เส้นรอบวงเฉลี่ย 55 ซม. ยาว 4-6 เมตร คิดเป็นเนื้อไม้ 3 ลูกบาศก์เมตร (เฉลี่ยประมาณ 0.12 ลูกบาศก์เมตรต่อต้น) ราคาเฉลี่ย 8,000 บาท/ลูกบาศก์เมตร คิดเป็นมูลค่า 24,000 บาท

3) ตัดฟันไม้รอบสุดท้ายปีที่ 30 ได้ไม้ 25 ต้น เส้นรอบวงเฉลี่ย 100 ซม. ยาว 4-6 เมตร คิดเป็นเนื้อไม้ 10 ลูกบาศก์เมตร (เฉลี่ยประมาณ 0.40 ลูกบาศก์เมตรต่อต้น) ราคาเฉลี่ย 22,000 บาท/ลูกบาศก์เมตร คิดเป็นมูลค่า 220,000 บาท

โดยราคาประเมินนี้เป็นราคา ณ สวนป่าที่ได้ตัดฟันและรวมกองแล้ว แต่ไม่มีรวมค่าขนส่ง ออกนอกแปลงปลูก ซึ่งผู้ซื้อจะต้องดำเนินการเอง

ในการวิเคราะห์การลงทุนของ อ.อ.ป. นั้นได้มีการแผนลงทุน 4 ปี ดังนี้

ปี พ.ศ.	เนื้อที่ (ไร่)
2561	5,834.96
2562	5,967.96
2563	5,030.93
2564	5,286.65
รวม	22,120.23

โดยใช้อัตราส่วนลด (discount rate) 10% และจำแนกเป็น 2 กรณี คือ กรณีที่ 1 ใช้ค่าเฉลี่ยอัตราเงินเฟ้อ 3.37% และไม่ปรับอัตราเงินเฟ้อ ซึ่งสรุปผลการวิเคราะห์ ดังนี้

ตัวชี้วัด	กรณีที่ 1	กรณีที่ 2
	(อัตราเงินเฟ้อ 3.37%)	(ไม่คิดอัตราเงินเฟ้อ)
NPV	542,435,021 บาท	95,057,809 บาท
BCR	2.57	1.37
IRR	15.57%	11.80%
ระยะเวลาคืนทุน	23 ปี	24 ปี
Net Working Capital	-400,558,512 บาท	-327,235,831 บาท

คณะนักวิจัยได้นำข้อมูลข้างต้นดังกล่าวมาวิเคราะห์ผลตอบแทนในการลงทุนต่อ 1 ไร่ โดยไม่คิดอัตราเงินเฟ้อ ปรากฏผลลัพธ์ดังนี้

NPV	=	25,834 บาท
BCR	=	3.10
IRR	=	13%
ระยะเวลาคืนทุน	=	22 ปี

ตารางที่ 5-1 ค่าใช้จ่ายและรายได้ในการปลูกไม้สัก 1 ไร่รายปี ระยะปลูก 3x3 เมตร ระยะเวลาลงทุน 15 ปี

รายการ	ปีที่															รวม
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
1. รายจ่าย																-
สำรวจรังวัดพื้นที่	15															15
เตรียมพื้นที่	800															800
ค่าหลัก	30															30
ค่าปลูกหลัก	100															100
ค่ากล้าสักและปลูก, ปลูกซ่อม	1,065	70														1,135
กำจัดวัชพืช	300	300	200	200	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	2,100
ค่าปุ๋ยและใส่ปุ๋ย	80	130	190	240	240											800
ป้องกันไฟ	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	1,500
ทำทาง ขนส่งทางตรวจการ	100	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	800
สำรวจกำลังผลิต	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	225
ลิดกิ่ง		20	30	40	50	60	60	60	60	60						440
ค่าตัดสาขายาระยะ						100					1,000					1,100
ค่าตัดไม้ครั้งสุดท้าย															2,000	2,000
รวมรายจ่าย	2,605	685	585	645	555	425	325	325	325	325	1,265	265	265	265	2265	11,125
2. รายได้																-
ปีที่ 11 ตัดออก 67 ต้นและ 0.16 ลบ.ม. รวม 10.7 ลบ.ม. ลบ.ม. ละ 2,800 บาท											29,960					29,960
ปีที่ 15 ตัดหมด 66 ต้นและ 0.30 ลบ.ม. รวม 19.8 ลบ.ม. ลบ.ม. ละ 7,714 บาท															152,737	152,737
รายได้รวม											29,960				152,737	182,697

ที่มา: ส่วนปลูกป่าภาคเอกชน สำนักส่งเสริมการปลูกป่า กรมป่าไม้ 2553

ตารางที่ 5-2 กระแสเงินสดการปลูกป่าไม้สัก 1 ไร่ ระยะปลูก 3x3 เมตร ระยะเวลาลงทุน 15 ปี
อัตราส่วนลด 7%

หน่วย: บาท/ไร่

ปีที่	รายได้	รายจ่าย	กระแสเงินสดสุทธิสะสม
1	0	2,605	-2,605
2	0	685	-3,290
3	0	585	-3,875
4	0	645	-4,520
5	0	555	-5,075
6	0	425	-5,500
7	0	325	-5,825
8	0	325	-6,150
9	0	325	-6,475
10	0	325	-6,800
11	22,960	1,265	21,895
12	0	265	21,630
13	0	265	21,365
14	0	265	21,100
15	152,737	2,265	171,572
รวม	182,697	11,125	171,572

ที่มา: คำนวณจากข้อมูลของส่วนปลูกป่าภาคเอกชน สำนักส่งเสริมการปลูกป่า กรมป่าไม้ 2553

ตารางที่ 5-3 ค่าใช้จ่ายและรายได้จากการปลูกไม้สัก 1 ไร่ ระยะปลูก 4x4 เมตร ระยะเวลาลงทุน 30 ปี

หน่วย : บาท/ไร่

รายการ	ปีที่														
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
รายจ่าย															
1. ค่าจ้างขุดพื้นที่	10	-	-												
2. ค่าทางตรวจการ	100	-	-												
3. เตรียมพื้นที่	1,500	-	-												
4. หมายแนวปลูก	150	-	-												
5. ค่ากล้าไม้ปลูก	720	-	-												
6. ค่าชุดหลุมและรองกันหลุม	185	-	-												
7. ค่าขนส่งกล้ารวมค่าปลูก	210	-	-												
8. ค่ากำจัดวัชพืช/ทำความสะอาด	1,050	810	810	600	600	600	300	300	300	300					
9. ค่าปุ๋ยและค่าใส่ปุ๋ย	190	125	200	200	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10. ค่าป้องกันไฟ	80	61	55	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50
11. ค่าปลูกซ่อม	110	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12. ค่าตรวจสอบเจริญเติบโต	20	10	10	10	-	-	20	-	-	20	-	-	20	-	-
13. ค่าป้องกันลักลอบตัดไม้											60	60	60	60	60
14. ค่าตัดสา/ตัดไม้											-	-	-	-	2,670
รวมค่าใช้จ่าย	4,325	1,106	1,075	860	650	650	370	350	350	370	110	110	130	110	2,780
รายได้															
1. ตัดสาขายาวระยะ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10,600
2. ทำไม้กรออบสุดท้าย	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
รวมรายได้	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10,600

ที่มา : องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ 2560

หมายเหตุ : ราคาที่ประเมินเป็นราคา ณ สวนป่าที่กองรวมไว้แต่ไม่รวมค่าขนส่ง

ตารางที่ 5-3 (ต่อ)

หน่วย : บาท/ไร่

รายการ	ปี														รวม	
	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29		30
รายจ่าย																
1. สักรวจรังวัดพื้นที่	-															10
2. ทำทางตรวจการ	-															100
3. เตรียมพื้นที่	-															1500
4. หมายแนวปลูก	-															150
5. ค่ากล้าไม้	-															720
6. ค่าชุดหลุมและรองกันหลุม	-															185
7. ค่าขนส่งกล้ารวมค่าปลูก	-															210
8. ค่ากำจัดวัชพืช/ทำความสะอาด	400	-	-	-	-	-	-	400								6,470
9. ค่าปุ๋ยและค่าใส่ปุ๋ย	-															715
10. ค่าป้องกันไฟ	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	1,546
11. ค่าปลูกซ่อม	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	210
12. สักรวจการเจริญเติบโต	20	-	-	20	-	-	20	-	-	20	-	-	20	-	-	210
13. ค่าป้องกันลักลอบตัดไม้	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	1,200
14. ค่าตัดสาข/ตัดไม้							4,005								10,350	14,355
รวมค่าใช้จ่าย	530	110	110	130	110	110	4,135	510	110	130	110	110	130	130	10,460	13,226
รายได้																
1. ตัดสาขขายระยะ							24,000									34,600
2. ทำไม้ออกรอบสุดท้าย															220,000	220,000
รวมรายได้							24,000								220,000	254,600

ที่มา : องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ 2560

หมายเหตุ : ราคาที่เป็นเงินเป็นราคา ณ สวนป่าที่กองรวมไว้แต่ไม่รวมค่าขนส่ง

ตารางที่ 5-4 กระแสเงินสดการปลูกป่าไม้สัก 1 ไร่ ระยะปลูก 4x4 เมตร ระยะเวลาลงทุน 30 ปี

ปีที่	รายได้	รายจ่าย	กระแสเงินสดสะสม
1	-	4,325	-4,325
2	-	1,106	-5,431
3	-	1,075	-6,506
4	-	860	-7,366
5	-	650	-8,016
6	-	650	-8,666
7	-	370	-9,036
8	-	350	-9,386
9	-	350	-9,736
10	-	370	-10,106
11	-	110	-10,216
12	-	110	-10,326
13	-	130	-10,456
14	-	110	-10,566
15	10,600	2,780	-2,746
16	-	530	-3,276
17	-	110	-3,386
18	-	110	-3,496
19	-	130	-3,626
20	-	110	-3,736
21	-	110	-3,846
22	24,000	4,135	16,019
23	-	510	15,509
24	-	110	15,399
25	-	130	15,269
26	-	110	15,159
27	-	110	15,049
28	-	130	14,919
29	-	110	14,809
30	220,000	10,460	224,349
รวม	254,600	30,251	224,349

ที่มา: องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ 2560

3. การศึกษาของ IUFRO

International Union of Forest Research Organization (IUFRO) ได้มีการศึกษาวิเคราะห์การลงทุนปลูกไม้สักในประเทศกาน่า โดยใช้ระยะปลูก 3x3 เมตร ในเนื้อที่ 100 เฮกแตร์ (625 ไร่) ระยะเวลาการลงทุน 25 ปี คิดอัตราส่วนลด 10% พบว่ามีรายจ่ายรวมทั้งหมด 841,995 เหรียญสหรัฐ (26,943,840 บาท) มีรายได้จากการตัดสางครั้งที่ 1 ในปีที่ 10 มูลค่า 625,000 เหรียญสหรัฐ (20,000,000 บาท) ตัดสางครั้งที่ 2 ในปีที่ 15 มูลค่า 675,000 เหรียญสหรัฐ (21,600,000 บาท) ตัดสางครั้งที่ 3 ปีที่ 20 มูลค่า 1,125,000 เหรียญสหรัฐ (36,000,000 บาท) และตัดฟันครั้งสุดท้ายในปี 25 มูลค่า 2,000,000 ล้านเหรียญสหรัฐ (64,000,000 บาท) รวมรายได้ทั้งหมด 4,425,000 ล้านเหรียญสหรัฐ (141,600,000 บาท) ผลการวิเคราะห์ได้ค่า NPV เท่ากับ 364,091 เหรียญสหรัฐ (11,650,912 บาท) ค่า IRR เท่ากับ 16%

นอกจากนี้ยังได้มีการวิเคราะห์ความอ่อนไหวของโครงการ (Sensitivity Analysis) โดยจำลอง 3สถานการณ์ (Scenario) คือ สถานการณ์ที่ 1 ต้นทุนเพิ่มอย่างเดียว 20% สถานการณ์ที่ 2 รายได้ลดอย่างเดียว 20% และสถานการณ์ที่ 3 รายจ่ายเพิ่ม 20% พร้อมกับรายได้ลด 20% ผลการวิเคราะห์สรุปได้ดังนี้

ตัวชี้วัด	สถานการณ์ปกติ	สถานการณ์ที่ 1 (ต้นทุนเพิ่ม 20%)	สถานการณ์ที่ 2 (รายได้ลด 20%)	สถานการณ์ที่ 3 (รายจ่ายเพิ่ม 20% และ รายได้ลด 20%)
NPV	364,094 เหรียญสหรัฐ (11,650,912 บาท)	270,948 เหรียญสหรัฐ (8,670,336 บาท)	198,130 เหรียญสหรัฐ (6,340,160 บาท)	104,987 เหรียญสหรัฐ (3,359,584 บาท)
IRR	16%	14%	14%	12%

หมายเหตุ : ใช้อัตราแลกเปลี่ยน 1 เหรียญสหรัฐ = 32 บาท

4. คณะวิจัย

จากการสำรวจโดยคณะวิจัยพบว่า การปลูกไม้สักของเกษตรกรจะมีทั้งการปลูกแบบเป็นสวนเชิงเดี่ยว และสวนผสมที่มีการปลูกไม้สักปนกับไม้อื่นๆ เช่น ไม้ยางนา ประดู่ พยุง หรือปลูกไม้ผลรวมด้วย และบางรายปลูกไม้สักแซมในสวนยางพารา เนื่องจากเกษตรกรตัวอย่าง 26 ราย ที่คณะวิจัยได้ไปสำรวจสอบถามทั้งหมดไม่มีการบันทึกค่าใช้จ่ายเอาไว้ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านรายจ่ายที่เป็นจริงจึงทำได้ยาก เพราะเกษตรกรไม่สามารถจดจำได้และค่าของเงินก็ได้เปลี่ยนไปแล้ว ส่วนรายได้เกษตรกรก็ไม่สามารถให้ข้อมูลได้เช่นเดียวกัน เพราะส่วนใหญ่ก็ยังไม่มีการตัดฟันเชิงการค้า คณะวิจัยจึงได้ใช้ข้อมูลจากของ อ.อ.ป. ที่ทำการศึกษาในปี 2560 เป็นเกณฑ์พิจารณาตามที่แสดงไว้ในตารางที่ 5-5 ซึ่งมีการเปรียบเทียบกับรายจ่ายของภาคเอกชนด้วย สำหรับการประเมินค่าใช้จ่ายและรายได้ของเกษตรกรนั้น จะใช้รูปแบบของเกษตรกรตัวอย่างที่มีระยะปลูก 2x4 เมตรเป็นหลัก เนื่องจากการปลูก

แบบ 3x3 เมตร และ 4x4 เมตร โดยกรมป่าไม้และ อ.อ.ป.นั้นได้มีการวิเคราะห์การลงทุนแล้ว ส่วนระยะเวลาการลงทุนกำหนดไว้ 30 ปี เช่นเดียวกับของ อ.อ.ป. เพราะเป็นระยะที่ไม้สักมีคุณภาพพอสมควรแล้ว และไม่จำเป็นต้องแข่งขันกับไม้สักจากป่าธรรมชาติอีกต่อไป เนื่องจากปัจจุบันไม่มีประเทศใดส่งออกไม้สักจากป่าธรรมชาติเลย นอกจากนี้ถ้ากำหนดไว้มากกว่า 30 ปี แม้จะทำให้ไม้คุณภาพดีขึ้นก็ตาม แต่ก็จะต้องใช้ระยะเวลานานกว่าจะได้คืนทุน ซึ่งปกติเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีทุนเพียงพอที่จะรอถึงการตัดฟันครั้งสุดท้ายได้ สำหรับการปลูกของเกษตรกรนั้น ส่วนใหญ่จะมีการดูแลในระยะแรกๆเท่านั้น ส่วนในระยะหลังจากนั้นมักจะปล่อยทิ้งไว้ไม่มีการดูแลเลย หรือมีการทำความสะอาดสวนบ้างเพียงเล็กน้อย เพื่อป้องกันไฟเท่านั้น ซึ่งคณะวิจัยได้ประเมินรายจ่ายรายปีในส่วนที่เกษตรกรสามารถให้ข้อมูลได้ก็จะใช้ข้อมูลของเกษตรกร ในส่วนที่เกษตรกรไม่สามารถจะให้ข้อมูลได้จะใช้ข้อมูลจาก อ.อ.ป. ตามรายละเอียดดังนี้

4.1 รายจ่าย

ปีที่ 1

1. ค่าเตรียมพื้นที่	320 บาท
2. ค่าต้นกล้าพร้อมค่าปลูก	1,400 บาท
3. ค่าปุ๋ยพร้อมค่าใส่ปุ๋ย	300 บาท
4. ค่าทำความสะอาดสวน	700 บาท
5. ค่าปลูกซ่อม (20%)	280 บาท
รวม	3,000 บาท

ปีที่ 2-3

1. ค่าปลูกซ่อม (10%)	150 บาท
2. ค่าปุ๋ยพร้อมค่าใส่ปุ๋ย	300 บาท
3. ค่าทำความสะอาดสวน	350 บาท
รวม	800 บาท

ปีที่ 4-14

1. ค่าทำความสะอาดสวน	350 บาท
รวม	350 บาท

ปีที่ 15

1. ค่าทำความสะอาดสวน	200 บาท
2. ค่าตัดสางขยายระยะ (80 ต้น)	5,000 บาท
รวม	5,200 บาท

ปีที่ 16-21

1. ค่าทำความสะอาดสวน	100 บาท
รวม	100 บาท

ปีที่ 22

1. ค่าทำความสะอาดสวน	100 บาท
2. ค่าตัดสาขายขยายระยะ	5,000 บาท
รวม	5,100 บาท

ปีที่ 23-29

1. ค่าทำความสะอาดสวน	100 บาท
รวม	100 บาท

ปีที่ 30

1. ค่าตัดฟัน (40 ต้น)	5,000 บาท
รวม	5,000 บาท
รวมค่าใช้จ่ายตลอดเวลา 30 ปี	25,050 บาท

ซึ่งคณะวิจัยได้สรุปเป็นค่าใช้จ่ายรายปี พร้อมกับเปรียบเทียบรายจ่ายของ อ.อ.ป. และของภาคเอกชนที่ อ.อ.ป. ได้รวบรวมไว้ในตารางที่ 5-5 ด้วย สำหรับสมมุติฐานในการคำนวณค่า NPV และ IRR นั้น ใช้อัตราเงินเฟ้อ 3% และอัตราส่วนลด (discount rate) 7% ซึ่งเท่ากับหรือใกล้เคียงกับอัตราเงินกู้ MRR (อัตราดอกเบี้ยเงินกู้สำหรับลูกค้ารายย่อย)

ตารางที่ 5-5 เปรียบเทียบค่าใช้จ่ายในการปลูกสร้างและบำรุงรักษาสวนป่าไม้สักระหว่างแหล่งต่าง ๆ (บาท/ไร่)

ปีที่	อ.อ.ป.	กรมป่าไม้	เอกชน (จากงานวิจัย พ.ศ. 2555) อ้างอิงโดย อ.อ.ป.		คณะวิจัย (ก่อนปรับเงินเฟ้อ)
	ระยะปลูก 4x4 เมตร	ระยะปลูก 3x3 เมตร	ต้นทุนต่ำ	ต้นทุนสูง	ระยะปลูก 2x4 เมตร
1	4,325	2,650	2,000	3,500	3,000
2	1,106	685	600	1,200	800
3	1,075	585	600	1,200	800
4	860	645	400	800	350
5	650	555	400	800	350
6	650	425	200	400	350

ตารางที่ 5-5 (ต่อ)

ปีที่	อ.อ.ป.	กรมป่าไม้	เอกชน (จากงานวิจัย พ.ศ. 2555) อ้างอิงโดย อ.อ.ป.		คณะวิจัย (ก่อนปรับเงินเพื่อ)
	ระยะปลูก 4x4 เมตร	ระยะปลูก 3x3 เมตร	ต้นทุนต่ำ	ต้นทุนสูง	ระยะปลูก 2x4 เมตร
7	370	325	200	400	350
8	350	325	200	400	350
9	350	325	200	400	350
10	370	325	200	400	350
11	110	1,265	200	400	350
12	110	265	200	400	350
13	130	265	200	400	350
14	110	265	200	400	350
15	2,780	2,265	3,000	5,000	5,200
16	530	-	200	400	100
17	110	-	200	400	100
18	110	-	200	400	100
19	130	-	200	400	100
20	110	-	200	400	100
21	110	-	200	400	100
22	4,135	-	3,000	5,000	5,100
23	510	-	200	400	100
24	110	-	200	400	100
25	130	-	200	400	100
26	110	-	200	400	100
27	110	-	200	400	100
28	130	-	200	400	100
29	110	-	200	400	100
30	10,460	-	3,000	5,000	5,000
รวม	30,251	11,125	17,400	31,300	25,050

ที่มา : องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (2560) กรมป่าไม้ (2553) และคณะวิจัย

4.2 รายได้

ในด้านรายได้นั้นในหลักการจะคิดจากปริมาตรไม้ที่ได้จากการตัดสางและตัดฟันคูณด้วยราคาของไม้ตามขนาดไม้ แต่ปัญหาในทางปฏิบัติก็คือ ไม่มีข้อมูลปริมาตรไม้ที่เป็นเกณฑ์กลางในการคำนวณเพื่อประเมินรายได้ ข้อมูลจากเกษตรกรก็ค่อนข้างแปรปรวน เพราะมีรูปแบบการปลูกและการดูแลรักษาที่หลากหลาย อย่างไรก็ตาม กรมป่าไม้ได้มีการศึกษาวิจัยเพื่อประเมินปริมาตรไม้จำแนกตามอายุและชั้นคุณภาพของพื้นที่ 5 ชั้น คือ เลว พอใช้ ปานกลาง ดี และดีมาก โดยมีระยะปลูก 3 รูปแบบ คือ 4x4 เมตร 2x4 เมตร และ 2x2 เมตร ซึ่งคณะวิจัยได้สรุปไว้ใน ตารางที่ 5.6 สำหรับการปลูก 4x4 เมตร และ 2x4 เมตร อย่างไรก็ตามการศึกษารายการของกรมป่าไม้ไม่ได้กล่าวถึงกรณีที่มีการตัดสางตามช่วงอายุไม้ด้วย เมื่อเปรียบเทียบกับผลการประเมินปริมาตรไม้ในโครงการลงทุนของ อ.อ.ป. ซึ่งปลูกโดยใช้ระยะ 4x4 เมตร ในช่วง 15 ปี 22 ปี และ 30 ปี จะเท่ากับ .06 .12 และ .40 ลูกบาศก์เมตรตามลำดับ จะเห็นว่าในช่วงอายุ 15 ปี จะอยู่ในชั้นคุณภาพพื้นที่ใกล้เคียงกับระดับเลว ในช่วงอายุ 22 ปี ก็ยังคงอยู่ใกล้เคียงกับระดับเลวเช่นเดิม ส่วนในช่วงอายุ 30 ปี จะอยู่ใกล้เคียงกับระดับปานกลาง เนื่องจากของ อ.อ.ป.มีการตัดสางต้นไม้ออกไป ทำให้มีการเจริญเติบโตดีขึ้น กล่าวโดยสรุปการประเมินของ อ.อ.ป.อยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่าการศึกษารายการของกรมป่าไม้ในช่วงอายุเดียวกัน ในการศึกษาของคณะวิจัยครั้งนี้จะใช้ตัวเลขการประเมินของ อ.อ.ป.เป็นฐานในการคำนวณ เพราะใช้รูปแบบที่มีการตัดสางเช่นเดียวกัน

ตารางที่ 5-6 ปริมาตรไม้ต่อต้นจากสวนป่าไม้สักในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามชั้นคุณภาพพื้นที่และระยะปลูก

อายุ (ปี)	ระดับเลว	ระดับพอใช้	ระดับปานกลาง	ระดับดี	ระดับดีมาก	อ.อ.ป.
	ระยะปลูก 4x4 เมตร					
10	.029	.058	.100	.158	.235	-
15	.051	.101	.176	.279	.413	.06
20	.076	.152	.263	.417	.618	-
22	.087	.173	.301	.476	.706	.12
30	.134	.267	.464	.735	1.089	.40
-	ระยะปลูก 2x4 เมตร					คณะวิจัย
10	.021	.042	.074	.116	.173	-
15	.037	.075	.130	.205	.304	.05
20	.056	.112	.194	.307	.455	-
22	.064	.128	.221	.351	.520	.10
30	.099	.197	.342	.541	.802	.32

ที่มา: ดัดแปลงจาก ตารางผลผลิตของสวนป่าไม้สักในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (2554) โครงการความร่วมมือด้านการวิจัยระหว่างกรมป่าไม้และ JIRCAS (ญี่ปุ่น) ซึ่งไม่มีการตัดสางตลอดระยะเวลาปลูก

โดยจะคำนวณจากจำนวนต้นที่ได้จากการตัดสางขยายระยะในปี 15 และปีที่ 22 และตัดฟันไม้ครั้งสุดท้ายในปีที่ 30 โดยสมมติว่าอัตราการรอดตายเท่ากับร้อยละ 80% ซึ่งมีรายละเอียดในการคำนวณต้นที่เหลือและที่ตัดสางขยายระยะดังนี้

1. จำนวนต้นทั้งหมดที่ปลูกระยะ 2x4 เมตร	=	200 ต้น
2. จำนวนต้นที่รอดทั้งหมด 80%	=	160 ต้น
3. จำนวนต้นที่ตัดสางขยายระยะครั้งที่ 1 (50%)	=	80 ต้น
4. จำนวนต้นที่ตัดสางขยายระยะครั้งที่ 2 (25%)	=	40 ต้น
5. จำนวนต้นที่เหลือจากตัดฟันทั้งหมด	=	40 ต้น

ในด้านปริมาตรไม้ที่ตัดสางขยายระยะและตัดฟัน จะคำนวณโดยใช้ข้อมูลจากการประเมินขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้เป็นฐานในการคำนวณ โดยปรับลดเหลือร้อยละ 80 เนื่องจากปลูกถี่กว่าของ อ.ป.ที่ปลูกระยะ 4x4 เมตร ส่วนราคาจะปรับลดจากราคาที่องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ใช้ประมาณการรายได้ลงร้อยละ 20 เพื่อลดความเสี่ยงในการประเมิน ซึ่งผลการประเมินรายได้จากการปลูกระยะ 2x4 เมตร จะได้ดังนี้

1. การตัดสางขยายระยะครั้งที่ 1 จำนวน 80 ต้น (อายุ 15 ปี)

ต้นละ = $0.8 \times 0.06 = 0.05$ ลูกบาศก์เมตร จะได้ไม้จำนวน 4 ลูกบาศก์เมตร

ลูกบาศก์เมตรละเท่ากับ $0.8 \times 5,300 = 4,240$ บาท เป็นรายได้ 16,960 บาท

2. การตัดสางขยายระยะครั้งที่ 2 จำนวน 40 ต้น (อายุ 22 ปี)

ต้นละ = $0.8 \times 0.12 = 0.10$ ลูกบาศก์เมตร จะได้ไม้จำนวน 4 ลูกบาศก์เมตร

ลูกบาศก์เมตรละเท่ากับ $0.8 \times 8,000 = 6,400$ บาท เป็นรายได้ 25,600 บาท

3. ตัดฟันไม้ทั้งหมดที่เหลือ 40 ต้น (อายุ 30 ปี)

ต้นละ = $0.8 \times 0.40 = 0.32$ ลูกบาศก์เมตร จะได้ไม้จำนวน 12.8 ลูกบาศก์เมตร

ลูกบาศก์เมตรละเท่ากับ $0.8 \times 22,000 = 17,600$ บาท เป็นรายได้ 225,280 บาท

รวมรายได้ทั้งหมด 267,840 บาทต่อไร่

โดยราคาขายเป็นราคา ณ ไร่นา

เนื่องจากข้อมูลรายจ่ายและรายได้ของ อ.อ.ป. ที่คณะวิจัยนำมาใช้วิเคราะห์เป็นข้อมูลในปัจจุบัน ดังนั้น ก่อนทำการวิเคราะห์ คณะวิจัยได้ปรับข้อมูล โดยใช้อัตราเงินเฟ้อ 3% ส่วนอัตราส่วนลดจะใช้อัตรา 7% เท่ากับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ MRR ซึ่งรายได้และรายจ่ายรายปีหลังปรับอัตราเงิน

เพื่อ 3% ต่อปีแล้ว แสดงไว้ในตารางภาคผนวกที่ 5.7 เมื่อนำข้อมูลรายจ่ายและรายได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ความเหมาะสมในการลงทุนจะได้ผลลัพธ์ดังนี้

NPV = 34,080 บาท

BCR = 5.58

IRR = 17 %

ระยะเวลาคืนทุน = 15 ปี

จากการวิเคราะห์ผลตอบแทนการลงทุนทั้ง 3 รูปแบบ พบว่า การปลูกแบบระยะ 3x3 เมตร ระยะเวลาก่อนการลงทุน 15 ปี โดยมีการตัดสางของระยะเมื่อปีที่ 11 ตามข้อมูลของสำนักส่งเสริมการปลูกป่ากรมป่าไม้ มีความเหมาะสมในการลงทุนมากที่สุดและมีระยะเวลาคืนทุนสั้นที่สุด คือ เพียง 11 ปีเท่านั้น รองลงไปจะเป็นการปลูกแบบระยะ 2x4 เมตร ซึ่งเกษตรกรนิยมปลูกและแบบ 4x4 เมตร ตามข้อมูลขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ตามลำดับ (ตารางที่ 5-7)

ตารางที่ 5-7 เปรียบเทียบผลตอบแทนในการลงทุนปลูกไม้สัก 1 ไร่ ในรูปแบบต่าง ๆ

รายการ	แบบที่ 1 กรมป่าไม้ ระยะปลูก 3x3 เมตร ระยะเวลาก่อนลงทุน 15 ปี	แบบที่ 2 อ.อ.ป. ระยะปลูก 4x4 เมตร ระยะเวลาก่อนลงทุน 30 ปี	แบบที่ 3 คณะวิจัย ระยะปลูก 2x4 เมตร ระยะเวลาก่อนลงทุน 30 ปี
NPV	62,425 บาท	25,834 บาท	78,093 บาท
BCR	9.71	3.10	6.43
IRR	34%	13%	19%
ระยะเวลาคืนทุน	11 ปี	22 ปี	15 ปี

เมื่อนำรูปแบบการปลูกระยะ 2x4 เมตร มาวิเคราะห์ความอ่อนไหวของโครงการ (Sensitivity Analysis) โดยกำหนดให้รายจ่ายลดลง 20% เพิ่มขึ้น 20% รายได้ลดลง 20% และเพิ่มขึ้น 20% รวมทั้งกรณีที่ทั้งรายจ่ายและรายได้เพิ่มขึ้นหรือลดลงพร้อมกันทั้ง 2 รายการ (ตารางภาคผนวกที่ 5-8 ถึง 5-15) พบว่าทุกกรณีมีผลตอบแทนการลงทุนที่คุ้มค่าเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะกรณีรายจ่ายเพิ่มขึ้น 20% และรายได้ลดลง 20% ก็ยังพบว่ามีความเหมาะสมในการลงทุน แม้ว่าจะมีค่า NPV BCR และ IRR ต่ำสุดก็ตามแต่ก็ยังมีค่าสูงพอสมควร กล่าวคือ มีค่า NPV = 56,719 บาท BCR = 4.28 และ IRR = 17% (ตารางที่ 3.11) และได้สรุปเปรียบเทียบการวิเคราะห์จากข้อมูลพื้นฐานกับการวิเคราะห์ความอ่อนไหวของโครงการไว้ในตารางที่ 5-8

ตารางที่ 5-8 การวิเคราะห์ความอ่อนไหวของการลงทุนปลูกไม้สัก 1 ไร่ ระยะปลูก 2x4 เมตร
ระยะเวลาลงทุน 30 ปี อัตราเงินเฟ้อ 3% ต่อปี

จำลองสถานการณ์		รายจ่าย		
		เท่าเดิม	ลด 20%	เพิ่ม 20%
รายได้	เท่าเดิม	NPV = 78,093 บาท BCR = 6.43 IRR = 19%	NPV = 80,971 บาท BCR = 8.03 IRR = 21%	NPV = 75,215 บาท BCR = 5.36 IRR = 18%
	ลด 20%	NPV = 59,596 บาท BCR = 5.14 IRR = 18%	NPV = 62,474 บาท BCR = 6.43 IRR = 19%	NPV = 56,719 บาท BCR = 4.28 IRR = 17%
	เพิ่ม 20%	NPV = 96,589 บาท BCR = 7.71 IRR = 20%	NPV = 99,467 บาท BCR = 9.64 IRR = 22%	NPV = 93,711 บาท BCR = 6.43 IRR = 19%

สรุปจากการศึกษาพบว่า การลงทุนปลูกไม้สักทุกรูปแบบมีความเป็นไปได้ในการลงทุนทางการเงิน อย่างไรก็ตามปัญหาที่พบในการศึกษาครั้งนี้คือ ขาดข้อมูลที่เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการประเมินรายรับรายจ่ายในแต่ละรูปแบบของการปลูก ดังนั้นหน่วยงานที่มีหน้าที่ส่งเสริมการปลูกป่าภาคเอกชนควรมีการจัดทำรายละเอียดข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับรายได้และรายจ่ายในการลงทุน จำแนกตามความเหมาะสมของพื้นที่ โดยยึดโยงกับเขตการปกครอง เช่น ตำบล อำเภอ จังหวัด สำหรับรูปแบบการปลูกต่าง ๆ เช่น 2x2, 2x3, 2x4, 3x3, 3x4 และ 4x4 เมตร เป็นต้น ทั้งกรณีปลูกเชิงเดี่ยวปลูกผสมผสาน และมีหรือไม่มีการตัดสาง เป็นต้น นอกจากนี้ควรมีการประกาศราคากลางของไม้สักเป็นระยะ โดยมีศูนย์กลางในการรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลต่าง ๆ ทั้งด้านเทคโนโลยีการผลิต ด้านรายได้รายจ่ายในการลงทุน รวมทั้งราคาซื้อขายไม้สักในแต่ละท้องถิ่นให้ผู้สนใจที่จะลงทุนได้ทราบอย่างสะดวกรวดเร็ว

อย่างไรก็ตามแม้ว่าจากการวิเคราะห์ผลตอบแทนในการปลูกไม้สักจะให้ผลตอบแทนดีมากและทางราชการได้มีการแก้ไข พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.2484 ในปี พ.ศ.2562 แล้วก็ตาม แต่ในรายละเอียดยังมีประเด็นความไม่ชัดเจนของกฎหมายอีกหลายประเด็นที่ทำให้การขยายพื้นที่ปลูกไม่มากเท่าที่ควร ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. แม้ว่าการตัดไม้ใช้สอยในพื้นที่กรรมสิทธิ์ของตนเองจะสามารถทำได้ แต่ถ้าทำเพื่อการค้าส่งออก ต้องมีหนังสือรับรอง โดยให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่และเสียค่าใช้จ่ายในการออกหนังสือรับรอง

2. แม้ว่าการแปรรูป-การเคลื่อนย้ายไม้ สามารถกระทำได้เลยเพื่อการใช้สอยในที่ดิน กรรมสิทธิ์โดยไม่ต้องขออนุญาต แต่ถ้าทำในปริมาณที่มากก็ยังคงเข้าข่าย พ.ร.บ.โรงงาน ต้องขออนุญาตเช่นเดิม เรื่องนี้คงต้องรอความชัดเจนของกฎหมายลูกต่าง ๆ ที่จะตามมาจากภาครัฐ สำหรับการเคลื่อนย้ายไม้จะได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมในกรณีที่น่าไปใช้งานส่วนตัวในเขตพื้นที่จังหวัดที่มีการตัดไม้-ทำไม้ หากเคลื่อนย้ายออกจากพื้นที่ไม่ในลักษณะการค้า ยังคงต้องขอใบเบิกทางจากกรมป่าไม้เช่นเดิม

3. การขออนุญาตให้มีเลื่อยโซยนต์ไว้ใช้งานและการเคลื่อนย้าย ยังคงต้องขออนุญาตตาม พ.ร.บ.เลื่อยโซยนต์ พ.ศ.2545

สำหรับตลาดไม้สักนั้น ปัจจุบันนี้ในตลาดโลกไม่มีการจำหน่ายไม้สักจากป่าธรรมชาติแล้ว ดังนั้นการแข่งขันในตลาดโลกก็จะเป็นไม้จากป่าปลูกเท่านั้น เนื่องจากไม้สักจากประเทศไทย ซึ่งเป็นแหล่งดั้งเดิมของป่าสักธรรมชาติจะมีคุณภาพไม่ด้อยกว่าประเทศอื่น ๆ ที่ปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ จึงน่าจะแข่งขันในตลาดโลกได้ แต่ประเด็นที่ผู้ลงทุนต้องคำนึงถึงก็คือ ปัจจุบันการค้าสินค้าเกษตรหลายชนิดจะต้องมีการกำหนดมาตรฐานในการซื้อขายและต้องระบุแหล่งที่มาหรือสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDG) ขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งจะคำนึงถึงกระบวนการผลิตที่ต้องไม่มีผลกระทบในเชิงลบต่อสิ่งแวดล้อมด้วย เช่น กรณีของปาล์มน้ำมันก็จะมีเวที Round Table Sustainable Palm Oil (RSPO) เป็นผู้กำหนดมาตรฐานการผลิตปาล์มน้ำมันที่ยั่งยืน ซึ่งในปี 2030 (พ.ศ.2573) สหภาพยุโรป (EU) จะไม่รับซื้อปาล์มน้ำมันมาผลิตไบโอดีเซลอีกต่อไป เพราะผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีการเผาป่า กรณีของอ้อยและน้ำตาลทรายจะมี BONSUCRO เป็นผู้กำหนดมาตรฐานการผลิตที่ยั่งยืน ซึ่งต่อไปผู้นำเข้าน้ำตาลทรายอาจจะไม่ซื้อน้ำตาลทรายที่ได้จากอ้อยที่มีการเผาต้นอ้อยก่อนส่งเข้าโรงงาน ข้าวก็จะมี Sustainable Rice Platform (SRP) เป็นผู้กำหนดมาตรฐานข้าวที่ยั่งยืน ซึ่งการปลูกข้าวในนาข้าวซึ่งจะมีการปล่อยก๊าซมีเทน การเผาฟางก็จะเกิดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (ก๊าซทั้ง 2 ชนิดเป็นก๊าซเรือนกระจก) ซึ่งในอนาคตผู้บริโภคในประเทศผู้นำเข้าบางประเทศอาจไม่ซื้อผลผลิตข้าวหากไม่มีการปรับระบบการผลิต โดยอ้างว่าเป็นแหล่งปล่อยก๊าซเรือนกระจก ทำให้เกิดสภาวะโลกร้อน ส่วนไม้ยืนต้นก็จะมี Forest Stewardship Council (FSC) เป็นผู้กำหนดมาตรฐาน ซึ่งปัจจุบันนี้ยางพาราและไม้ยางพาราที่ผลิตในพื้นที่ที่ผิดกฎหมาย โดยการบุกรุกป่าสงวนหรือป่าอนุรักษ์มีบางบริษัทไม่รับซื้อผลิตภัณฑ์ยางพาราและไม้ยางพาราในแหล่งผลิตที่ผิดกฎหมายแล้ว และในอนาคตมีประเทศผู้นำเข้าหลายประเทศอาจจะไม่ซื้อผลิตภัณฑ์ยางพาราเช่นเดียวกัน ดังนั้นกรณีของการลงทุนปลูกป่าไม้สัก ผู้ลงทุนต้องปลูกในพื้นที่ที่ถูกกฎหมายด้วย และหากเข้าสู่ระบบการรับรองของ FSC ได้ด้วย ก็จะทำให้ตลาดได้ง่ายขึ้น

5.3 ด้านนโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาข้อเท็จจริงและปัญหาในการปลูกไม้สักและอุตสาหกรรมไม้สัก เมื่อนำมาวิเคราะห์ในเชิงนโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องแล้วพบว่าปัญหาและข้อกั่วงวลที่เป็นอุปสรรคต่อการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ สามารถจำแนกได้เป็น 3 ประการ คือ

ประการแรก กฎหมายมีบทบัญญัติในลักษณะเป็นการควบคุมมีความเข้มงวดมากเกินไป จนอาจเป็นอุปสรรคในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์

ประการที่สอง กฎหมายที่มีเจตนารมณ์ในการส่งเสริมการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ ยังไม่สามารถบรรลุผลตามเจตนารมณ์เท่าที่ควร

ประการที่สาม กฎหมายที่สร้างมาตรการจูงใจในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ ยังไม่มีความชัดเจน

การวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาดังกล่าว ได้พิจารณาถึงบทบัญญัติทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน คือ ตั้งแต่การตัดและการนำเคลื่อนที่ การแปรรูปและการนำเคลื่อนที่ ตลอดจนการค้าและการส่งออก ซึ่งพบว่ามีกฎหมายที่เกี่ยวข้องในบางเรื่องที่ยังเป็นอุปสรรคต่อการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ ดังนี้

5.3.1 ปัญหาเกี่ยวกับการถือครองที่ดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ผลจากการสำรวจพบว่า เกษตรกรยังมีปัญหาเกี่ยวกับการถือครองที่ดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยเฉพาะในที่ดิน ส.ป.ก. และที่ดินที่เคยได้รับสิทธิทำกินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เช่น เกษตรกรมีที่ดินทำกินแต่ไม่มีเอกสารสิทธิ แนวเขตที่ดินทับซ้อนกับที่ดินรัฐ เป็นต้น ดังนั้น เมื่อปลูกไม้สักไปแล้วจึงไม่สามารถตัดขายได้ นอกจากนี้ ประชาชนบางส่วนปลูกพืชล้มลุกเต็มพื้นที่ เนื่องจากใช้ระยะเวลาปลูกจนถึงเก็บเกี่ยวสั้น ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐ และมีภาคเอกชนมารับซื้อ

1) เกษตรกรมีที่ดินทำกินแต่ไม่มีหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดินของรัฐ

จากกรณีศึกษา ประชาชนบางรายให้ข้อมูลว่าเคยได้รับสิทธิทำกินตามกฎหมายป่าสงวนแห่งชาติ¹ และได้ปลูกไม้สักไว้ในพื้นที่ แต่ต่อมาไม่มีการต่อหนังสืออนุญาตจึงไม่สามารถตัดไม้ในที่ดิน

¹ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 16 ทวิ วรรคสาม (1) และ (2) สรุปได้ว่า อธิบดีกรมป่าไม้หรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายมีอำนาจอนุญาตเป็นหนังสือให้บุคคลทำประโยชน์และอยู่อาศัยไม่เกินยี่สิบไร่ต่อหนึ่งครอบครัว มีกำหนดเวลาคราวละไม่น้อยกว่าห้าปีแต่ไม่เกินสามสิบปีบุคคลซึ่งได้รับอนุญาตอาจขออนุญาตปลูกป่าหรือไม้ยืนต้นในที่ที่ดินเคยทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติเพิ่มเติมจากที่ได้รับอนุญาตแล้วไม่เกินสามสิบไร่ต่อหนึ่งครอบครัวมีกำหนดเวลาคราวละไม่น้อยกว่าห้าปี แต่ไม่เกินสามสิบปี

ดังกล่าวได้ บางรายทำกินในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม² แต่เมื่อมีการสำรวจเขตปรากฏว่าเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ในขณะที่บางรายยังไม่ได้รับการสำรวจ สภาพปัญหาดังกล่าวมานี้ แสดงให้เห็นถึงว่าประชาชนไม่มีความมั่นคงในการถือครองที่ดินและความมั่นคงในการประกอบอาชีพ

อย่างไรก็ตาม ได้มีการออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. 2557 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 16 ตุลาคม 2557 โดยมีเหตุผลความจำเป็นเพื่อให้การบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน และพัฒนาศักยภาพการใช้ประโยชน์ในที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด สมดุล เป็นธรรม และยั่งยืน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความมั่นคงของประเทศ กำหนดให้มีคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย และแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศ

คทช. ในการประชุม ครั้งที่ 1/2557 เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2557 เห็นชอบในหลักการกรอบยุทธศาสตร์ 4 ด้าน ตามร่างนโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศ ประกอบด้วย

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านการรักษาความสมดุลทางธรรมชาติ การอนุรักษ์ที่ดินและทรัพยากรดินอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการใช้ที่ดินและทรัพยากรดินเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการจัดที่ดินให้ประชาชนผู้ยากไร้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดิน

โดยในระยะแรกให้มุ่งเน้นการดำเนินงานในยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการจัดที่ดินให้ประชาชนผู้ยากไร้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรมก่อน เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลในการดำเนินการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนในลักษณะแปลงรวมโดยไม่ให้กรรมสิทธิ์ แต่อนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดินของรัฐเป็นกลุ่มหรือชุมชนตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่ คทช. กำหนดในรูปแบบสหกรณ์หรือรูปแบบอื่นที่เหมาะสม

ต่อมาจึงได้มีการประกาศใช้บังคับพระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. 2562 เพื่อดำเนินการตามนโยบายดังกล่าว พระราชบัญญัตินี้มีเป้าหมายที่จะให้มีการบูรณาการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน และภูมิสังคม ซึ่งจะทำให้การบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศที่มีอยู่อย่างจำกัดมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุด สมดุล เป็นธรรม และยั่งยืน แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม คาดว่าในระยะ

² พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 ให้อำนาจสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) นำเอาที่ดินของรัฐประเภทที่สาธารณะ ที่ราชพัสดุ ที่รกร้างว่างเปล่า และป่าสงวนเสื่อมสภาพที่คณะรัฐมนตรีมีมติให้ดำเนินการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมมาดำเนินการปฏิรูปที่ดิน

ต่อไปความไม่มั่นคงในการถือครองที่ดินและการประกอบอาชีพของเกษตรกรและผู้ยากจนจะได้รับการแก้ไข

2) ปัญหาแนวเขตที่ดินทับซ้อนกับที่ดินรัฐ

จากรายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดแนวเขตที่ดินของรัฐ โดยสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้ทำการศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากการกำหนดแนวเขตที่ดินของรัฐจากข้อเท็จจริงในพื้นที่กรณีศึกษาต่าง ๆ สรุปได้ว่า พบปัญหาในการกำหนดแนวเขตที่ดินของประเทศไทย 3 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง การกำหนดแนวเขตทับซ้อนกันระหว่างพื้นที่ของหน่วยงานรัฐต่าง ๆ เช่น การกำหนดพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติบางพื้นที่ทับซ้อนกับเขตป่าสงวนแห่งชาติ และเขตปฏิรูปที่ดินที่ได้รับมอบพื้นที่ให้สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมนำไปดำเนินการปฏิรูปที่ดินแล้ว ประการที่สอง แนวเขตที่กำหนดมีความผิดพลาดไม่เป็นไปตามข้อเท็จจริง โดยมีสาเหตุมาจากการไม่ยอมรับจากประชาชนที่ได้รับผลกระทบ ไม่เป็นไปตามข้อเท็จจริงเนื่องจากประกาศแนวเขตพื้นที่ที่กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ ผู้อ่านประกาศไม่ทราบถึงข้อเท็จจริงในพื้นที่และแนวเขตที่กำหนดมีความล้าสมัย และประการที่สาม ความล่าช้าในการกำหนดแนวเขตพื้นที่สงวนหวงห้ามของรัฐ ทำให้ชุมชนมีการขยายตัวเพิ่มขึ้น³

3) นโยบายที่ขัดแย้งกับมาตรการส่งเสริมการปลูกป่าและฟื้นฟูสภาพป่า

คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2533 เห็นชอบให้การอนุมัติให้เข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าไม้เพื่อการปลูกสร้างสวนป่าเอกชนจะระงับไว้ชั่วคราว และคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติมีมติให้แต่งตั้งคณะทำงานชุดหนึ่ง เพื่อศึกษาพิจารณาหามาตรการควบคุมเกี่ยวกับเรื่องนี้เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติที่สอดคล้องตามแนวนโยบายการส่งเสริมการปลูกสร้างสวนป่าภาคเอกชนต่อไป

ต่อมาได้มีเสนอให้ทบวงมติดังกล่าว คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2535 เรื่อง การอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์พื้นที่ป่าไม้เพื่อการปลูกสร้างสวนป่า เห็นชอบให้การอนุมัติให้เข้าทำประโยชน์พื้นที่ป่าไม้เพื่อการปลูกสร้างสวนป่าภาคเอกชนให้ระงับการพิจารณา เว้นแต่เป็นกรณีที่เข้าเงื่อนไขครบทั้ง 5 ประการ ดังนี้

³ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดแนวเขตที่ดินของรัฐ, 2559, หน้า 124 – 125

1. เป็นการสร้างสวนป่าตามประเภทที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535
2. เป็นการดำเนินการโดยผู้เข้าครอบครองอยู่เดิมมาไม่น้อยกว่า 5 ปี โดยมีหลักฐานยืนยันพิสูจน์ได้
3. เป็นการเปลี่ยนกิจกรรมการเกษตรจากข้าวหรือพืชไร่มาเป็นวนเกษตรหรือสวนป่า
4. การดำเนินการวนเกษตรหรือสวนป่าตามข้อ 3 จะต้องมีความหลักฐานที่ตรวจสอบได้ว่าได้เริ่มดำเนินการในพื้นที่ที่จะขออนุญาตแล้วอย่างชัดเจน
5. ให้ขอเข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าได้ครอบครัวยุติไม่เกิน 50 ไร่

แม้ว่าการกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวนี้ จะมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันมิให้นายทุนเข้าไปซื้อหรือสวมสิทธิของเกษตรกรรายย่อยอันจะทำให้เกษตรกรรายย่อยขาดที่ทำกิน แต่ปรากฏว่าเงื่อนไขดังกล่าวกลับเป็นข้อจำกัดที่ทำให้ประชาชนโดยทั่วไปไม่สามารถขออนุญาตปลูกสร้างสวนป่าในเขตพื้นที่ป่าไม้ได้ เนื่องจากภายหลังจากที่มีมติคณะรัฐมนตรีนี้ ไม่มีเอกชนรายใดมาขอเข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าไม้เพื่อปลูกสร้างสวนป่าอีกเลย ซึ่งขัดแย้งกับเจตนารมณ์ที่จะส่งเสริมการปลูกป่าและฟื้นฟูสภาพป่า ดังนั้น จึงควรมีการทบทวนมติคณะรัฐมนตรีนี้ เพื่อให้เอกชนสามารถเข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าไม้เพื่อการปลูกสร้างสวนป่าภาคเอกชนได้

5.3.2 ความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับแนวทางการรับรองแหล่งที่มาของไม้

การค้าและการส่งออกไม้ปัจจุบัน ให้ความสำคัญต่อการรับรองแหล่งที่มาของไม้ เพื่อยืนยันว่าไม่มีการตัดไม้มาอย่างผิดกฎหมาย ในด้านบทบัญญัติทางกฎหมายได้มีการปรับปรุงโดยมีแนวโน้มที่จะส่งเสริมให้การปลูกไม้เชิงพาณิชย์มากขึ้น ได้แก่

(1) การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายป่าไม้

เดิมกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ มีบทบัญญัติที่กำหนดให้ไม้สักทั้งที่ขึ้นอยู่ในที่ดินของรัฐและที่ดินเอกชนเป็นไม้หวงห้าม จึงทำให้การทำไม้และการนำไม้เคลื่อนที่ในที่ดินดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้มาตรการควบคุมตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ ปัจจุบันได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 โดยมีเจตนารมณ์ที่จะให้การทำไม้และนำไม้เคลื่อนที่เป็นไปได้โดยสะดวก ไม่เกิดภาระแก่ประชาชน รวมทั้งเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมอุตสาหกรรมไม้และการบริหารจัดการด้านการป่าไม้ให้มีประสิทธิภาพ โดยการประกาศใช้พระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2562 ซึ่งได้กำหนดให้ไม้ที่ขึ้นในที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดิน ไม่เป็นไม้หวงห้าม หรือไม้ที่ปลูกขึ้นในที่ดินที่ได้รับอนุญาตให้ทำประโยชน์ตามประเภทหนังสือแสดงสิทธิที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีให้ถือว่าไม่เป็นไม้หวงห้าม (มาตรา 7) ผลของกฎหมายดังกล่าว คือ ไม้สักที่ขึ้นในที่ดินเอกชน ไม่ต้องขออนุญาตทำไม้ นำไม้เคลื่อนที่ และไม่อยู่

ภายใต้การควบคุมตามกฎหมายป่าไม้ต่อไป และไม้สักที่ปลูกขึ้นในที่ดินได้รับอนุญาตให้ทำประโยชน์ตามประเภทหนังสือแสดงสิทธิที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด (ซึ่งไม่ใช่ป่าสงวนแห่งชาติ) ไม่ต้องขออนุญาตทำไม้ แต่ยังคงต้องดำเนินการตามบทบัญญัติว่าด้วยการชำระค่าธรรมเนียม การนำไม้เคลื่อนที่ การมีไว้ในครอบครอง การแปรรูป และบทบัญญัติอื่นที่เกี่ยวข้องอยู่ต่อไป

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ยังได้เพิ่มหลักเกณฑ์การออกหนังสือรับรองไม้เพื่อประโยชน์ในการจำแนกแหล่งที่มาของไม้ ซึ่งเป็นมาตรการภาคสมัครใจ เพื่อเป็นมาตรการป้องกันการนำไม้ที่ลักลอบทำออกจากป่ามาสวมสิทธิว่าเป็นไม้ที่ทำออกจากที่ดินดังกล่าว และเพื่อสามารถใช้ประโยชน์ในด้านการค้าหรือการส่งออกปอกราชอาณาจักร (มาตรา 18/1 การรับรองแหล่งที่มาของไม้ มาตรา 18/2 การรับรองไม้เพื่อการส่งออก และมาตรา 18/3 การกำหนดให้สถาบันหรือองค์กรอื่นดำเนินการออกหนังสือรับรองแทนกรมป่าไม้) อย่างไรก็ตาม ประกาศและระเบียบในการดำเนินการตามบทบัญญัติที่แก้ไขใหม่นี้ ยังอยู่ระหว่างการยกร่าง

(2) การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายสวนป่า

พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 ประกาศใช้โดยมีเจตนารมณ์ในการส่งเสริมให้มีการปลูกสร้างสวนป่าเพื่อการค้าในที่ดินของรัฐและของเอกชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และเป็นการแก้ไขปัญหากรณีกฎหมายป่าไม้ซึ่งบังคับใช้อยู่ในขณะนั้นกำหนดให้การทำไม้สักในที่ดินของรัฐและที่ดินเอกชนจะต้องขออนุญาตทำไม้ ซึ่งเป็นอุปสรรคแก่การส่งเสริมอาชีพให้ประชาชนมีงานทำและผลิตไม้เป็นสินค้า ให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องอยู่ภายใต้บังคับกฎเกณฑ์บางประการตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายป่าไม้ และได้รับยกเว้นค่าภาคหลวง

อย่างไรก็ตาม จากการใช้บังคับกฎหมายสวนป่าที่ผ่านมา พบว่ากฎหมายนี้ยังไม่บรรลุเป้าหมายเท่าที่ควร เนื่องจากขั้นตอนการขึ้นทะเบียนและการปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้มีหลายขั้นตอน ประชาชนส่วนใหญ่ไม่สามารถดำเนินการเองได้ จึงเป็นช่องทางให้พ่อค้าหรือบุคคลอื่นฉวยโอกาสในการรับดำเนินการให้โดยมีค่าใช้จ่ายตอบแทน ด้วยเหตุนี้ ประชาชนจึงขึ้นทะเบียนสวนป่าเมื่อจะมีการขายไม้เพื่อให้พ่อค้าเป็นผู้ดำเนินการแทน ซึ่งไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติที่ต้องการให้ประชาชนขึ้นทะเบียนสวนป่าไว้ก่อน เพื่อที่จะสามารถตัดโค่นได้ในภายหลังโดยดำเนินการเพียงการแจ้งตัดโค่นเท่านั้น

ปัญหาที่ตามมาก็คือ ในระหว่างการดูแลรักษา (ซึ่งยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนสวนป่า) หากประชาชนจะตัดแต่ง ลิดหรือถอนกิ่งไม้สัก จะต้องขออนุญาตทำไม้จากพนักงานเจ้าหน้าที่ เนื่องจากการดำเนินการดังกล่าวเข้าลักษณะเป็นการทำไม้ตามกฎหมายป่าไม้ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ แม้ว่าต่อมากฎหมายสวนป่า จะได้มีการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติที่เป็นอุปสรรคต่อการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการปลูกสร้างสวนป่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการเพิ่มประเภทที่ดินที่สามารถนำมาขึ้นทะเบียนสวนป่า (มาตรา 4) และการเพิ่มชนิดพันธุ์ไม้ที่สามารถนำมาขึ้นทะเบียนสวนป่าได้

เป็น 58 ชนิดพันธุ์ (บัญชีรายการไม้ท้ายพระราชบัญญัติ) เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีการออกเอกสารรับรองแหล่งที่มาของไม้ภายใต้พระราชบัญญัตินี้ แต่ปัญหาเรื่องขั้นตอนการขึ้นทะเบียนสวนป่าที่ยุ้งยากทำให้ประชาชนไม่สามารถดำเนินการได้เองยังไม่ได้รับการแก้ไข

จากการทบทวนกฎหมาย พบว่ามีวิธีการรับรองแหล่งที่มาของไม้ในปัจจุบัน จำแนกเป็น 4 กรณี คือ

1) ใบอนุญาตทำไม้

กรณีเป็นไม้ในป่าสงวนแห่งชาติหรือเป็นไม้หวงห้ามตามกฎหมายป่าไม้ จะต้องได้รับอนุญาตทำไม้และนำไม้เคลื่อนที่จากพนักงานเจ้าหน้าที่ เว้นแต่จะได้ดำเนินการตามกฎหมายสวนป่า

2) การขึ้นทะเบียนสวนป่า

สำหรับประเภทที่ดินและชนิดพันธุ์ไม้ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายสวนป่า สามารถนำมาขึ้นทะเบียนสวนป่าได้ เพื่อที่จะได้รับยกเว้นไม่ต้องอยู่ภายใต้บังคับกฎเกณฑ์บางประการตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายป่าไม้ และได้รับยกเว้นค่าภาคหลวง

จากการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 มีข้อสังเกตว่า กรณีเป็นไม้ในที่ดินเอกชนซึ่งสามารถรับรองแหล่งที่มาโดยใช้วิธีการอื่นได้ อาจไม่มีความจำเป็นที่จะต้องขึ้นทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้ต่อไป สำหรับไม้ที่ปลูกขึ้นในที่ดินที่ได้รับอนุญาตให้ทำประโยชน์ตามประเภทหนังสือแสดงสิทธิที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี พระราชบัญญัตินี้ก็ยังมีความจำเป็นอยู่บ้าง เนื่องจากยังได้รับประโยชน์ในการได้รับยกเว้นการบังคับตามกฎหมายป่าไม้ในเรื่องอื่น ๆ

3) หนังสือรับรองแหล่งที่มาของไม้ ตามมาตรา 18/1 ประกอบกับมาตรา 18/3 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 และที่แก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2562

หนังสือรับรองแหล่งที่มาของไม้ เป็นมาตรการภาคสมัครใจเพื่อประโยชน์ในการจำแนกแหล่งที่มาของไม้ อันเป็นการสร้างความมั่นใจแก่ผู้ซื้อว่าเป็นไม้ที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย ส่งเสริมให้มีการค้าขายและการส่งออกไม้ดำเนินไปอย่างสะดวก และเป็นการป้องกันไม้สวมตอตามข้อกังวลของส่วนราชการ กล่าวคือ แม้ว่าไม้ที่ขึ้นในที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดิน หรือไม้ที่ปลูกขึ้นในที่ดินที่ได้รับอนุญาตให้ทำประโยชน์ตามประเภทหนังสือแสดงสิทธิที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี จะไม่ต้องขออนุญาตทำไม้จากพนักงานเจ้าหน้าที่ แต่หากเจ้าของไม้ประสงค์จะขอรับการรับรองแหล่งที่มาของไม้ก็สามารถขอออกหนังสือรับรองไม้ได้

ประเด็นที่น่าสนใจของกฎหมายป่าไม้ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมนี้ คือ การที่กรมป่าไม้บัญญัติให้สถาบันหรือองค์กรอื่นดำเนินการออกหนังสือรับรองไม้แทนกรมป่าไม้ได้ บทบัญญัติเช่นว่านี้ เป็นการ

กระจายอำนาจทางปกครองของกรมป่าไม้ให้สถาบันหรือองค์กรอื่นสามารถใช้อำนาจทางปกครอง ทั้งยังมีความน่าเชื่อถือเป็นที่ยอมรับได้ เนื่องจากหากมีการกระทำความผิดขึ้น สถาบันหรือองค์กรดังกล่าวจะต้องรับโทษในฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา อย่างไรก็ตาม ในรายงานของคณะกรรมการมาธิการวิสามัญ พิจารณาร่างพระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับประเด็นนี้ไว้ว่า ในระยะแรกกรมป่าไม้สมควรพิจารณามอบหมายสถาบันหรือองค์กรอื่นที่เป็นหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการแทนก่อน ส่วนการจะมอบหมายให้สถาบันหรือองค์กรอื่นที่เป็นภาคเอกชน กรมป่าไม้ควรกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกภาคเอกชนที่มีมาตรฐานการดำเนินการเป็นที่ยอมรับ มีการจำกัดการรับรองไม้ที่จะให้ภาคเอกชนดำเนินการไว้ในปริมาณหรือจำนวนที่ไม่สูงเกินสมควร กำหนดวิธีปฏิบัติงานของภาคเอกชนให้ชัดเจนไว้ในระเบียบ ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีกรออกกฎหมายรองรับการดำเนินงานในเรื่องดังกล่าว

ตัวอย่างกฎหมายที่มอบหมายให้ภาคเอกชนดำเนินการแทนหน่วยงานของรัฐ เช่น

(1) พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 กำหนดให้รถที่จะนำมาจดทะเบียนและเสียภาษีต้องผ่านการตรวจสอบสภาพจากพนักงานตรวจสอบสภาพ หรือจากสถานตรวจสอบสภาพที่ได้รับอนุญาต การตรวจสอบสภาพรถยนต์จะต้องมีเครื่องมือ และใช้ผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับการตรวจสอบสภาพ ซึ่งกรมการขนส่งทางบกมีสถานที่ เครื่องมือ และบุคลากรไม่เพียงพอให้บริการ ดังนั้น จึงกำหนดให้มี “สถานตรวจสอบสภาพ” ซึ่งผู้ประสงค์จะจัดตั้งสถานตรวจสอบสภาพเพื่อรับรองสภาพรถต้องได้รับใบอนุญาตจากนายทะเบียนกลางและปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง การมีสถานตรวจสอบสภาพทำให้การตรวจสอบสภาพรถยนต์ที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในแต่ละปีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีการออกกฎกระทรวง การขอรับใบอนุญาต การออกใบอนุญาต และการขอต่ออายุใบอนุญาต จัดตั้งสถานตรวจสอบสภาพ พ.ศ. 2555 โดยตามกฎกระทรวงฉบับนี้ กำหนดให้บุคคลธรรมดา ห้างหุ้นส่วนสามัญ ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด หรือบริษัทมหาชนจำกัด สามารถยื่นคำขอรับใบอนุญาตจัดตั้งสถานตรวจสอบสภาพได้ (ข้อ 4) โดยเงื่อนไขในการพิจารณาอนุญาต จะต้องพิจารณาถึงคุณสมบัติและจำนวนของผู้ควบคุมการตรวจสอบสภาพและเจ้าหน้าที่ตรวจสอบสภาพ สถานที่ อุปกรณ์ และเครื่องมือในการตรวจสอบ ตามเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนด (มาตรา 7 และ มาตรา 9) และการตรวจสอบสภาพจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่อธิบดีประกาศกำหนด (มาตรา 10)

(2) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 กำหนดให้เจ้าของอาคารสูง อาคารขนาดใหญ่พิเศษ อาคารชุมนุมคน อาคารตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ต้องจัดให้มีผู้ตรวจสอบด้านวิศวกรรมหรือผู้ตรวจสอบด้านสถาปัตยกรรมแล้วแต่กรณี การตรวจอาคารเหล่านี้จะต้องใช้ผู้มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบุคลากรไม่เพียงพอ ดังนั้น กฎหมายจึงกำหนด “ผู้ตรวจสอบ” ซึ่งเป็นเอกชนมีคุณสมบัติเฉพาะและไม่มีลักษณะต้องห้าม ขอขึ้นทะเบียนเป็นผู้ตรวจสอบตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตรวจสอบอาคาร ตัดตั้ง และตรวจสอบอุปกรณ์ประกอบ

ของอาคาร แล้วรายงานผลการตรวจสอบอาคารต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่น จึงทำให้งานที่มีปริมาณและคุณภาพสูงสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมาตรา 8 (13) (14) และ (15) แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2543 ได้บัญญัติให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการควบคุมอาคารมีอำนาจออกกฎกระทรวง กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ครอบครองและเจ้าของอาคาร และกำหนดคุณสมบัติเฉพาะและลักษณะต้องห้ามของผู้ตรวจสอบ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอขึ้นทะเบียนและการเพิกถอนการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ตรวจสอบ ตลอดจนหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตรวจสอบอาคาร ติดตั้งและตรวจสอบอุปกรณ์ประกอบของอาคาร เพื่อประโยชน์แห่งความมั่นคง แข็งแรง ความปลอดภัย การป้องกันอัคคีภัยการสาธารณสุข การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การผังเมือง และการสถาปัตยกรรม ประกอบกับมาตรา 32 ทวิแห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้การรายงานผลการตรวจสอบอาคารต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

(3) พระราชบัญญัติการประกอบกิจการพลังงาน พ.ศ. 2550 กำหนดให้การประกอบกิจการพลังงาน หมายถึงกิจการไฟฟ้า กิจการก๊าซธรรมชาติ หรือกิจการระบบโครงข่ายพลังงาน ไม่ว่าจะมีความตอบแทนหรือไม่ ต้องได้รับใบอนุญาตจากคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน การกำหนดประเภท ขนาด และลักษณะของกิจการพลังงานที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องขอรับใบอนุญาตให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมข้อมูลสถิติ คณะกรรมการอาจประกาศกำหนดให้กิจการพลังงานที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องขอรับใบอนุญาตเป็นกิจการที่ต้องมาแจ้งต่อสำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงานก็ได้ มาตรฐานของอุปกรณ์ที่ใช้เชื่อมต่อกับระบบโครงข่ายพลังงานของผู้รับใบอนุญาตที่มีระบบโครงข่ายพลังงานจะต้องเป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการประกาศกำหนด และกำหนดให้ผู้ประสงค์จะทำหน้าที่เป็นหน่วยตรวจสอบและรับรองมาตรฐานของอุปกรณ์ที่ใช้เชื่อมต่อกับระบบโครงข่ายพลังงานขอรับใบอนุญาตตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการประกาศกำหนด จึงเป็นตัวอย่างของการออกกฎหมายที่กำหนดให้กิจการพลังงานบางประเภท ขนาด และลักษณะได้รับยกเว้นไม่ต้องขอรับใบอนุญาต แต่ต้องแจ้งเพื่อประโยชน์ในการรวบรวมข้อมูลสถิติ และกำหนดให้มีหน่วยตรวจสอบและรับรองที่ได้รับใบอนุญาตเพื่อลดภาระและปริมาณงานของสำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา 76 กำหนดให้ผู้ประสงค์จะเป็นหน่วยตรวจสอบและรับรองมาตรฐานของอุปกรณ์ที่ใช้เชื่อมต่อกับระบบโครงข่ายพลังงาน ต้องได้รับใบอนุญาตเป็นหน่วยตรวจสอบและรับรองมาตรฐานจากคณะกรรมการ และในมาตรา 77 ให้คณะกรรมการมีอำนาจเพิกถอนใบอนุญาตให้เป็นหน่วยตรวจสอบและรับรองมาตรฐานของอุปกรณ์ที่ใช้เชื่อมต่อกับระบบโครงข่ายพลังงานได้ในหลายกรณี

อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่าการรับรองแหล่งที่มาของไม้ มีลักษณะเฉพาะบางประการต่างจากการตรวจสอบสภาพหรือการตรวจสอบอาคาร หรือการประกอบกิจการพลังงาน เนื่องจากการรับรองแหล่งที่มาของไม้ อาจดำเนินการได้ 2 กรณี คือ

กรณีที่หนึ่ง การรับรองแหล่งที่มาของไม้ ในขณะที่ยังไม่มีการนำไม้เคลื่อนที่ออกจากที่ดิน ซึ่งสามารถทำได้โดยการตรวจสอบเอกสารสำคัญต่าง ๆ ตรวจสอบสภาพพื้นที่ ไม้ และต่อไม้ ที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ และจัดทำเอกสารตามข้อมูลที่ตรวจสอบได้จากสถานที่จริง โดยใช้การบันทึกเอกสารบันทึกภาพ ระบุนกัศ GPS เป็นต้น ซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้เทคนิคทางวิทยาศาสตร์ ดังนั้น ผู้ตรวจรับรองในกรณีนี้ อาจเป็นกลุ่มบุคคลที่จัดตั้งขึ้นในรูปแบบสหกรณ์หรือวิสาหกิจ ที่มีบุคคลากรที่มีคุณสมบัติและผ่านการฝึกอบรมตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดได้ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นสถาบันหรือองค์กรขนาดใหญ่ การเปิดโอกาสให้กลุ่มบุคคลดังกล่าวตรวจรับรองไม้ของสมาชิกได้ เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและควบคุมกันเองได้ โดยไม่สร้างภาระทั้งด้านค่าใช้จ่าย ขั้นตอน และระยะเวลาแก่ประชาชนจนเกินสมควร

กรณีที่สอง การรับรองแหล่งที่มาของไม้ เมื่อมีการนำไม้เคลื่อนที่ออกมาจากที่ดินแล้ว กรณีนี้อาจจำเป็นต้องใช้เทคนิคและวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ที่ช่วยในการยืนยันแหล่งที่มาของไม้ ซึ่งผู้ตรวจรับรองมีเครื่องมือที่ได้มาตรฐานเพื่อช่วยในการตรวจสอบ ดังนั้น นอกจากที่ผู้ตรวจรับรองจะต้องมีคุณสมบัติและผ่านการฝึกอบรมแล้ว จะต้องมีความรู้และอุปกรณ์ที่มีมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับได้ในระดับสากล แต่มีข้อสังเกตว่า การกำหนดวิธีการรับรองในลักษณะนี้ กรมป่าไม้ จะต้องมีความรู้ที่จำเป็นเกี่ยวกับ ดูแล และควบคุมการตรวจสอบด้วยวิธีการดังกล่าวได้

นอกจากแนวทางการมอบหมายให้ภาคเอกชนดำเนินการแทนหน่วยงานของรัฐแล้ว การควบคุมกันเองในองค์กรอาจเป็นรูปแบบของการบริหารจัดการอีกแบบหนึ่ง ที่ออกแบบให้ผู้ได้รับประโยชน์รวมตัวกันเพื่อจัดตั้งองค์กรเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง ข้อดีของการจัดการแบบนี้คือ จะทำให้องค์กรสามารถตอบสนองได้ตรงต่อความต้องการของสมาชิกภายใต้กรอบของกฎหมาย เนื่องจากผู้นำองค์กรและกรรมการมาจากการเลือกของสมาชิกส่วนใหญ่ จึงลดภาระและข้อจำกัดของภาครัฐในการบริหารจัดการภารกิจบางอย่างที่มีพื้นที่กว้างขวาง มีผู้รับประโยชน์จำนวนมากซึ่งต้องบริหารจัดการให้ทั่วถึง ตัวอย่างของการบริหารจัดการและกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่อาจนำมาเป็นแบบอย่างในการจัดการและควบคุมกันเอง ได้แก่

(1) การจัดการน้ำในเขตชลประทาน เพื่อตอบสนองความต้องการน้ำของผู้ใช้น้ำ โดยกรมชลประทานและและผู้ใช้น้ำดำเนินการร่วมกัน หรืออาจแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบงานด้านต่าง ๆ ในการจัดการน้ำและระบบชลประทานตามความต้องการของผู้ใช้น้ำในเขตชลประทาน โดยจัดตั้งเป็นกลุ่มผู้ใช้น้ำรูปแบบต่าง ๆ คือ (1) กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน (กลุ่มพื้นฐาน) (2) กลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทาน (3) กลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทาน จัดตั้งขึ้นตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2547 (4) สหกรณ์ผู้ใช้น้ำชลประทาน จัดตั้งเป็นสหกรณ์ผู้ใช้น้ำชลประทานกับ

กรมส่งเสริมสหกรณ์ ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 (5) สมาคมผู้ใช้น้ำชลประทาน จัดทะเบียนจัดตั้งเป็นสมาคมกับกระทรวงมหาดไทย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 78 นอกจากนี้ ในโครงการชลประทาน อาจมีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดการชลประทาน (Joint Management Committee for Irrigation, JMC) ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนโครงการชลประทาน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ผู้แทนกลุ่มผู้ใช้น้ำในเขตชลประทาน และผู้แทนจากหน่วยราชการหรือบริษัทเอกชนที่เกี่ยวข้อง

(2) การจัดรูปที่ดินเพื่อพัฒนาพื้นที่ตามพระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อพัฒนาพื้นที่ พ.ศ. 2547 กำหนดกลไกในการจัดรูปที่ดินเพื่อพัฒนาสภาพที่อยู่อาศัย แหล่งธุรกิจ อุตสาหกรรมและเกษตรกรรม ปรับปรุงหรือจัดสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของเมืองและชนบทที่เสื่อมโทรม อันเป็นการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชนเมืองและชนบท โดยส่งเสริมให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐในการจัดรูปที่ดินในรูปของสมาคมจัดรูปที่ดินเพื่อพัฒนาพื้นที่ ตามมาตรา 15 บทบัญญัติดังกล่าวทำให้เจ้าของที่ดินผู้ที่จะได้รับประโยชน์จากการจัดรูปที่ดินเพื่อพัฒนาพื้นที่สามารถมีองค์กรที่เป็นนิติบุคคล ตามมาตรา 20 ในการทำงานร่วมกับภาครัฐ ในขณะที่ภาครัฐก็สามารถลดภาระในการบริหารจัดการ การชดเชย และการแบ่งปันผลประโยชน์ของเจ้าของที่ดินแต่ละรายในโครงการที่ต้องดำเนินการไว้กับสมาคม

4) หนังสือรับรองตนเอง

สืบเนื่องจากการแก้ไขมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ดังนั้น ไม้ในที่ดินเอกชนจึงสามารถตัดและนำเคลื่อนที่ได้โดยเสรี แต่ด้วยสถานการณ์ปัจจุบันที่การค้าและการส่งออกไม้ต้องการให้มีการรับรองแหล่งที่มาของไม้ และเพื่อให้มีเอกสารยืนยันแหล่งที่มาของไม้แสดงต่อเจ้าหน้าที่ระหว่างการค้าไม้เคลื่อนที่ ประชาชนจึงจำเป็นต้องจัดทำหลักฐานยืนยันความเป็นเจ้าของไม้ที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย

ดังนั้น เพื่อให้การรับรองตนเองเป็นไปในรูปแบบเดียวกัน และมีข้อมูลที่จำเป็นต่อการยืนยันแหล่งที่มาของไม้ได้อย่างครบถ้วน กรมป่าไม้ จึงมีหนังสือกรมป่าไม้ ที่ ทส. 1613.5.3/11404 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2562 เรื่อง การรับรองไม้ที่ขึ้นในที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดิน โดยให้แนวทางในการจัดทำหนังสือรับรองตนเองว่า ไม้ที่นำเคลื่อนย้ายเป็นไม้ที่ได้มาจากที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดินของตน โดยมีกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านลงนามเป็นพยาน และมีเอกสารหลักฐานแนบท้ายหนังสือรับรองตนเองตามที่กำหนด

จากหนังสือกรมป่าไม้ดังกล่าว จึงมีข้อสังเกตว่ารูปแบบการรับรองตนเองนี้ สามารถใช้ได้แก่กรณีการรับรองไม้ที่ขึ้นในที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดินเท่านั้น แต่ไม่รวมถึงไม้ที่ปลูกขึ้นในที่ดินที่ได้รับอนุญาตให้ทำประโยชน์ตามประเภทหนังสือแสดงสิทธิที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี

ปัจจุบัน ได้มีการปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวมาในระยะหนึ่งแล้ว ซึ่งจากการสำรวจข้อมูลแล้วพบว่าในระยะแรกนี้ยังมีปัญหาในการปฏิบัติบางประการ ได้แก่

1. ประชาชนยังไม่สามารถจัดทำหนังสือรับรองตนเอง ด้วยตนเองได้ เนื่องจากต้องจัดทำเอกสารและกรอกข้อมูลหลายอย่าง และประชาชนบางรายใช้งานอุปกรณ์ GPS ไม่เป็น ดังนั้น พ่อค้าจึงเป็นผู้ดำเนินการจัดทำเอกสารดังกล่าว ซึ่งไม่ตรงตามเจตนารมณ์ที่จะให้เจ้าของไม้เป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเอง
2. กำนันหรือผู้ใหญ่ไม่กล้าลงนามเป็นพยาน แม้ว่าบางรายจะทราบดีว่าไม่นั้นตัดมาจากที่ดินของลูกบ้านจริง แต่ไม่มั่นใจว่าข้อมูลในหนังสือนั้นถูกต้องหรือไม่
3. กรณีที่หนังสือรับรองตนเอง ถูกตรวจสอบโดยเจ้าหน้าที่ระหว่างนำเคลื่อนที่ เจ้าหน้าที่ยังมีความกังวลว่าเป็นข้อมูลถูกต้องแท้จริงหรือไม่
4. ยังไม่มีวิธีปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับผู้ประกอบการโรงงานแปรรูปที่รับซื้อไม้นั้น จะต้องบันทึกบัญชีอย่างไร ซึ่งปัจจุบันเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้แนะนำให้บันทึกบัญชีแยกต่างหากจากบัญชีไม่ประจำโรงงาน แต่ให้บันทึกข้อมูลในบัญชีไม้และออกหนังสือกำกับกับการนำไม้แปรรูปเคลื่อนที่ ในลักษณะเดียวกับเป็นไม้ที่ถูกควบคุมตามกฎหมายป่าไม้

อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้ เป็นปัญหาในระยะแรกที่มีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายและแนวทางปฏิบัติเท่านั้น ยังไม่สามารถประเมินได้ว่าการดำเนินการดังกล่าวมีประสิทธิภาพและมีความน่าเชื่อถือในการทำการค้าและการส่งออกหรือไม่เพียงใด นอกจากนี้ กรมป่าไม้ควรมีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน รวมทั้งจัดอบรมและให้ความรู้แก่ประชาชน ผู้ประกอบการ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

จากการวิเคราะห์แนวทางการรับรองแหล่งที่มาของไม้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ข้างต้น สรุปได้ว่าแนวทางการจัดทำหนังสือรับรองตนเอง อาจเป็นช่องทางที่สร้างภาระให้แก่ประชาชนน้อยที่สุด แต่หากยังไม่มีกลไกที่จะส่งเสริมให้ประชาชนดำเนินการด้วยตนเองอย่างแท้จริงและมีประสิทธิภาพ แนวทางดังกล่าวนี้อาจจะไม่บรรลุวัตถุประสงค์เท่าที่ควรเช่นเดียวกับกรณีการขึ้นทะเบียนสวนป่า นอกจากนี้ จำเป็นที่จะต้องประเมินผลต่อไปว่าการรับรองตนเองดังกล่าวมีความน่าเชื่อถือเพียงใด เนื่องจากความน่าเชื่อถือของข้อมูลเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการค้าและการส่งออกในสถานการณ์การค้าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ในขณะที่ การรับรองแหล่งที่มาของไม้ตามกฎหมายป่าไม้ โดยให้สถาบันหรือองค์กรดำเนินการแทนกรมป่าไม้ เป็นแนวทางที่มีความน่าเชื่อถือและมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ หากแต่จะต้องคำนึงการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เป็นเจ้าของต้นไม้ ในการตรวจสอบความถูกต้องผ่านการรวมตัวในรูปแบบสหกรณ์และวิสาหกิจ เพื่อไม่เป็นการสร้างภาระแก่ประชาชนในด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินการจนเกินสมควร

สำหรับการขึ้นทะเบียนสวนป่า ยังคงเป็นกลไกที่มีความเหมาะสมสำหรับการตัดโค่นไม้ในที่ดินของรัฐ โดยเฉพาะสวนป่าที่ดำเนินการโดยองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้

นอกจากนี้ พัฒนาระบบการลงทะเบียนต้นไม้ออนไลน์ หรือ E-Tree ให้มีความสมบูรณ์และใช้งานได้ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่การรับรองแหล่งที่มาของไม้ ตามรูปแบบต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ และเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลแก่กรมป่าไม้ ในการพัฒนานโยบายและกลไกเพื่อส่งเสริมการปลูกไม้เชิงพาณิชย์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5.3.3 ความไม่ชัดเจนของมาตรการจูงใจที่กำหนดให้ไม้ยืนต้นใช้เป็นหลักประกันได้

ตามที่กระทรวงพาณิชย์ได้ออกกฎกระทรวง กำหนดให้ “ไม้ยืนต้นเป็นทรัพย์สินที่ใช้เป็นหลักประกันได้” ตามมาตรา 8 (6) แห่งพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 เพื่อให้ประชาชนสามารถใช้ไม้ยืนต้นเป็นหลักประกันการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน ซึ่งเป็นนโยบายในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจฐานรากของรัฐบาลที่จะส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกไม้เศรษฐกิจในที่ดินกรรมสิทธิ์หรือที่ดินที่มีสิทธิ์ในการใช้ประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมายและเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้กับประเทศ

ภายหลังกฎกระทรวงมีผลใช้บังคับ เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2561 พบว่ามาตรการดังกล่าวนี้ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร โดยมีเพียงธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เท่านั้น ที่รับที่ดินและไม้ยืนต้นเป็นหลักประกันการกู้ยืมเงิน โดยดำเนินการผ่านโครงการธนาคารต้นไม้ โดยที่ ธ.ก.ส. จะประเมินมูลค่าต้นไม้เป็นรายต้น เพื่อนำมาประกอบรวมกันเป็นมูลค่าต้นไม้บนที่ดินแปลงจำนอง ดังนั้น คุณสมบัติของที่ดินที่ใช้เป็นหลักประกัน จะต้องเป็นที่ดินกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดิน ซึ่งสามารถจดทะเบียนจำนองเป็นประกันหนี้ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เท่านั้น โดยไม่รวมถึงที่ดินที่ได้รับอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ตามกฎหมายอื่น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การใช้ไม้ยืนต้นเป็นหลักประกันเงินกู้จะต้องจำนองที่ดินเป็นประกันด้วยเสมอ

ในการใช้ไม้ยืนต้นเป็นหลักประกันเงินกู้ ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของ ธ.ก.ส. นี้ มีข้อสังเกตว่า ในขณะที่พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 มีเจตนารมณ์ที่จะเพิ่มโอกาสให้สามารถนำทรัพย์สินทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่มีอยู่มาใช้เป็นหลักประกันการชำระหนี้โดยไม่ต้องส่งมอบการครอบครองทรัพย์สิน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่ายขึ้น และไม้ยืนต้นถือว่ามีมูลค่าทางเศรษฐกิจในตัวเอง แต่ปรากฏว่าการนำไม้ยืนต้นไปใช้เป็นหลักประกันเงินกู้จะต้องมีการจำนองที่ดินด้วยเสมอ ทำให้ประชาชนบางรายมองว่ามาตรการดังกล่าวจะทำให้ความมั่นคงในการถือครองที่ดินลดลงและก่อหนี้เพิ่มมากขึ้น ทั้งอาจถูกลักขโมยตัดต้นไม้ หรือเกิดเหตุเพลิงไหม้หรือภัยพิบัติต่าง ๆ และเป็นข้อจำกัดสำหรับประชาชนที่ปลูกต้นไม้ในที่ดินที่รัฐอนุญาต ไม่ได้ได้รับประโยชน์จากมาตรการจูงใจดังกล่าวนี้

สำหรับปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ ที่ทำให้การใช้ไม้ยืนต้นเป็นหลักค้าประกันยังไม่บรรลุผล ได้แก่

1. กฎกระทรวงดังกล่าวไม่ได้กำหนดค่านิยมของคำว่าไม้ยืนต้นไว้โดยเฉพาะ เนื่องจากเจตนารมณ์ในการออกกฎกระทรวงเพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีการให้หลักประกันทางธุรกิจมากยิ่งขึ้น จึงเปิดโอกาสให้ผู้สัญญาสามารถตกลงกันนำไม้ยืนต้นทุกชนิดที่มีอายุยืนนานและใช้ประโยชน์จากเนื้อไม้ได้ มาเป็นหลักค้าประกันการกู้ยืมเงินได้ แต่ในทางตรงกันข้ามการไม่มีแนวทางในการคัดเลือกชนิดพันธุ์และประเภทของไม้ยืนต้นที่มีความเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศ เป็นสาเหตุหนึ่งที่สถาบันการเงินไม่มั่นใจว่าชนิดหรือประเภทไม้ยืนต้นนั้น ตรงตามความต้องการในการใช้ไม้ของตลาดหรือไม่ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะประเมินได้ว่าไม้ยืนต้นนั้นมีมูลค่าจริงหรือไม่

2. หลักเกณฑ์และวิธีการใช้ไม้ยืนต้นเป็นหลักประกันทางธุรกิจให้ขึ้นอยู่กับสถาบันการเงินแต่ละแห่งจะเป็นผู้กำหนด ทำให้การกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยสินเชื่อเป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากไม่มีหลักเกณฑ์หรือวิธีประเมินมูลค่าไม้ยืนต้นที่เป็นมาตรฐาน หรือไม่มีการกำหนดราคากลางที่ชัดเจน

3. ความเสี่ยงในการดูแลรักษาไม้ยืนต้นที่นำมาใช้เป็นหลักประกันหลังการให้สินเชื่อ เช่น การลักลอบตัดต้นไม้ เกิดไฟไหม้ เป็นต้น ทำให้สถาบันการเงินยังไม่กล้าแบกรับความเสี่ยงที่จะนำไม้ยืนต้นมาเป็นหลักประกันเงินกู้

อย่างไรก็ตาม ตามพระราชบัญญัตินี้ไม่ได้กำหนดให้สถาบันการเงินต้องยอมรับการนำไม้ยืนต้นมาใช้เป็นหลักประกันการกู้ยืมเงินแต่อย่างใด การที่สถาบันการเงินจะปล่อยกู้หรือไม่เป็นไปตามนโยบายของสถาบันการเงินแต่ละแห่ง รวมทั้งการกำหนดเนื้อหาในสัญญาหลักประกันทางธุรกิจเป็นไปตามที่ผู้สัญญาตกลงกัน ซึ่งต้องไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังนั้น การที่จะทำให้มาตรการนี้บรรลุผลได้ จำเป็นต้องสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สถาบันการเงินที่สามารถบังคับชำระหนี้ให้กับหลักประกันได้จริง หรือมีมาตรการสนับสนุนอื่นให้แก่สถาบันการเงิน

5.3.4 ข้อจำกัดในการตั้งโรงงานแปรรูปไม้ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งปลูกไม้สัก

จากการสำรวจสภาพข้อเท็จจริงและปัญหาพบว่า มาตรการส่งเสริมที่ผ่านมามุ่งเน้นที่จะส่งเสริมการปลูกไม้ยืนต้น แต่ประชาชนยังไม่มีช่องทางการตลาดที่เหมาะสม และมีข้อจำกัดในการตั้งโรงงานแปรรูปในพื้นที่ จึงไม่สามารถแปรรูปไม้ได้ด้วยตนเองเพื่อเพิ่มมูลค่าของไม้ก่อนการจำหน่ายได้ การขายไม้สักส่วนใหญ่จึงเป็นการขายแบบเหมาสวนให้แก่พ่อค้าคนกลาง สำหรับผู้ประกอบการรายย่อยหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตผลิตภัณฑ์จากไม้ แม้ว่าจะมีการปลูกไม้สักเป็นของตนเอง แต่จำเป็นต้องขายให้พ่อค้าเพื่อนำเข้าสู่โรงงานแปรรูป ส่วนไม้แปรรูปที่จะนำมาใช้ในการผลิตจะซื้อ

จากโรงค้าไม้แปรรูป ทั้งนี้ เพื่อความสะดวกในการดำเนินกิจการและสามารถเลือกใช้ไม้ได้ตามขนาดที่ต้องการ

ปัญหาในการตั้งโรงงานแปรรูปในพื้นที่ที่เป็นแหล่งปลูกไม้สักที่จำเป็นต้องได้รับการปรับปรุง ดังนี้

1) นโยบายที่กำหนดห้ามมิให้ตั้งโรงงานแปรรูป

การตั้งโรงงานแปรรูปไม้ อยู่ภายใต้การควบคุมตามกฎหมายป่าไม้ และตามกฎหมายสวนป่าที่ได้ส่งเสริมให้การประกอบการอาชีพการแปรรูปไม้ของผู้ทำสวนป่า โดยให้สามารถทำการแปรรูปในสถานที่ที่ขึ้นทะเบียนเป็นสวนป่าได้ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนด โดยไม่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายป่าไม้

สำหรับการตั้งโรงงานแปรรูปไม้ มีมติคณะรัฐมนตรีที่เป็นข้อจำกัดในการตั้งโรงงานแปรรูปไม้ และอยู่ระหว่างการเสนอคณะกรรมการด้านกฎหมายป่า เพื่อทบทวนมติคณะมนตรีดังกล่าว ดังนี้

- มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2503 และ 27 กันยายน 2503 เรื่อง นโยบายการทำป่าไม้ กำหนดให้ในจังหวัดที่มีท้องที่ป่าไม้ ห้ามมิให้บุคคลใดตั้งโรงเลื่อยเพิ่มขึ้นอีก (ยกเว้นจังหวัดกรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ สมุทรสาคร พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง และสิงห์บุรี)
- มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2532 เรื่อง การส่งเสริมอุตสาหกรรมแปรรูปไม้ยางพารา และมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2537 เรื่อง การตั้งโรงงานแปรรูปไม้ (โรงเลื่อย) เพื่อผลิตไม้แปรรูปหรือชิ้นไม้สับจากไม้ที่ปลูกขึ้นโดยเฉพาะ คือ ยูคาลิปตัส สะเดาเทียม สนทะเล สนปฏิพัทธ์ กระถินณรงค์ กระถินเทพา กระถินยักษ์ มะพร้าว มะขาม มะไฟบ้าน มะปรางบ้าน จามจุรี และไม้ตาล ทำให้ประชาชนที่ปลูกไม้สักหรือไม้ชนิดอื่น ไม่สามารถแปรรูปเพื่อจำหน่ายในโรงงานดังกล่าวได้ เนื่องจากการกระทำดังกล่าวเป็นการตั้งโรงงานแปรรูปไม้

นอกจากนี้ ยังมีนโยบายของกรมป่าไม้ เรื่อง การควบคุมการแปรรูปไม้ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ลงวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2541 ข้อ 3.2 ไม่อนุญาตให้ตั้งโรงงานแปรรูปไม้เพื่อประดิษฐ์กรรม ทำวงกบ ประตู หน้าต่าง ไม้ค้ำ ไม้บัว ไม้ประดับผนัง เพิ่มขึ้นในท้องที่ภาคเหนือตั้งแต่จังหวัดนครสวรรค์ขึ้นไป ยกเว้น (1) เป็นผู้ปลูกสวนป่าที่ได้รับการขึ้นทะเบียนตามพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 หรือผู้ปลูกสร้างสวนป่าที่ได้รับการรับรองจากทางราชการ หรือผู้ปลูกสร้างสวนป่าที่ได้รับการตรวจสอบรับรองจากกรมป่าไม้ โดยให้ใช้วัตถุดิบจากไม้ที่ปลูกขึ้นเอง หรือ (2) เป็นสหกรณ์ผู้ปลูกสวนป่าที่ได้รับการจัดตั้งตามนโยบายของกรมป่าไม้ หรือได้รับการจัดตั้งจากส่วนราชการอื่น โดยให้ใช้วัตถุดิบที่สมาชิกสหกรณ์ปลูกขึ้นเอง

2) นิยามคำว่า “โรงงานแปรรูปไม้” ซึ่งอยู่ในบังคับต้องขออนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้ เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

กฎหมายว่าด้วยป่าไม้ ไม่ได้กำหนดขนาดของโรงงานแปรรูปไม้ เพียงแต่กำหนดให้การแปรรูปไม้ที่ทำเป็นอาชญา ให้ขออนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้และกำหนดให้ใบอนุญาตมีอายุเพียง 1 ปี ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อผู้ประกอบการ รวมทั้งหากในอนาคตมีนโยบายหรือกฎหมายที่ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือกลุ่มผู้ประกอบการขนาดเล็กสามารถแปรรูปไม้เพื่อจำหน่ายได้ บทบัญญัติดังกล่าวนี้ จะเป็นอุปสรรคในการส่งเสริมการประกอบอาชีพด้านการป่าไม้ของประชาชน ดังนั้น ในการส่งเสริมการปลูกไม้เชิงพาณิชย์ จำเป็นที่จะต้องส่งเสริมทั้งระบบอย่างบูรณาการและคำนึงถึงความสำคัญของประเด็นดังกล่าวนี้ด้วย

นอกจากนี้ รถคืบและตัดต้นไม้ ซึ่งมีลักษณะการกระทำเป็นการแปรรูปไม้เพื่อจำหน่าย และเข้าลักษณะเป็นโรงงานตามกฎหมายโรงงาน แต่ไม่อยู่ในนิยามของคำว่า “โรงงานแปรรูปไม้” ตามกฎหมายป่าไม้ ซึ่งหมายความว่า โรงงานหรือสถานที่ใดซึ่งจัดขึ้นไว้เป็นที่ทำการแปรรูปไม้ รวมถึงบริเวณโรงงานหรือสถานที่นั้น ๆ ด้วย (มาตรา 4(13)) เนื่องจากรถคืบและตัดต้นไม้ ไม่มีที่ตั้งถาวร ดังนั้น จึงควรมีแนวทางในการควบคุมการแปรรูปไม้โดยวิธีการดังกล่าวอย่างเหมาะสม

3) ข้อจำกัดเกี่ยวกับพื้นที่ตั้งโรงงานแปรรูปไม้

การตั้งโรงงานแปรรูปไม้ตามกฎหมายป่าไม้และกฎหมายสวนป่า จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายโรงงานและกฎหมายผังเมืองด้วย

โดยที่ “โรงงาน” ตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 หมายความว่า อาคาร สถานที่ หรือยานพาหนะที่ใช้เครื่องจักรมีกำลังรวมตั้งแต่ห้าสิบลำแรงม้าหรือกำลังเทียบเท่าตั้งแต่ห้าสิบลำแรงม้าขึ้นไป หรือใช้คนงานตั้งแต่ห้าสิบคนขึ้นไปโดยใช้เครื่องจักรหรือไม่ก็ตามเพื่อประกอบกิจการโรงงาน ทั้งนี้ ตามประเภทหรือชนิดของโรงงานที่กำหนดในกฎกระทรวง และตามกฎกระทรวง (พ.ศ. 2535) ออกตามความในพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 กำหนดให้ โรงงานประเภทที่ 34 โรงงานประกอบกิจการเกี่ยวกับไม้ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ทุกขนาด เป็นโรงงานจำพวกที่ 3 ซึ่งต้องได้รับใบอนุญาตก่อนจึงจะดำเนินการได้ (มาตรา 7)

ในการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อจัดตั้งโรงงานแปรรูปไม้ จะต้องพิจารณาว่าสอดคล้องกับการกำหนดประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินตามกฎหมายผังเมืองหรือไม่

นอกจากนี้ จากการศึกษาสภาพข้อเท็จจริงและปัญหาพบว่า สำหรับการส่งเสริมการปลูกไม้เชิงพาณิชย์อย่างครบวงจร โดยส่งเสริมให้ประชาชนสามารถแปรรูปไม้ได้ในท้องถิ่น สำหรับพื้นที่ที่อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม อาจมีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการใช้ที่ดินผิดประเภทและความไม่สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดินตามกฎหมายผังเมือง กล่าวคือ ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการ

ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 กำหนดให้ “เขตปฏิรูปที่ดิน” หมายความว่า เขตที่ดินที่พระราชกฤษฎีกากำหนดเป็นเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และ “เกษตรกรรม” หมายความว่า การทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงสัตว์น้ำ และกิจการอื่นตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดกิจการอื่นที่เป็นการสนับสนุนหรือเกี่ยวเนื่องกับการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ตามมาตรา 30 วรรคห้า แห่งพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2532 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดไว้ดังนี้

1. กิจการอื่นที่เป็นการสนับสนุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ให้หมายถึงกิจการดังนี้

- 1.1 กิจการทางวิชาการเกษตร การสาธิต การทดลอง เพื่อประโยชน์ทางการเกษตร
- 1.2 กิจการที่ส่งเสริม หรือประกันราคาพืชผลการเกษตร หรือลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตร
- 1.3 กิจการที่เป็นข้อตกลงร่วมกับสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ในการดำเนินการผลิตและการจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตร
- 1.4 กิจการที่เป็นการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม และปัจจัยการผลิตตลอดจนการผลิต การจำหน่ายและการตลาดให้เกิดผลดียิ่งขึ้น
- 1.5 กิจการที่เป็นการบริการหรือเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของเกษตรกรในด้าน เศรษฐกิจและสังคมในเขตดำเนินการปฏิรูปที่ดินซึ่งกิจการนั้นต้องอยู่ในพื้นที่ที่ คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมกำหนดให้เป็นพื้นที่เพื่อการนี้โดยเฉพาะ

2. กิจการที่เป็นการเกี่ยวเนื่องกับการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ให้หมายถึง กิจการแปรรูป ผลิตผลเกษตรกรรม ซึ่งใช้ผลิตผลทางการเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินเป็นหลัก

3. กรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับประเภทกิจการอื่นที่เป็นการสนับสนุนหรือเกี่ยวเนื่องกับการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ตามที่กำหนดไว้ในประกาศนี้ ให้คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พิจารณาวินิจฉัย

ดังนั้น การแปรรูปไม้ อาจเข้าลักษณะเป็นกิจการตามข้อ 1.4 กิจการที่เป็นการพัฒนาอาชีพ เกษตรกรรม และปัจจัยการผลิตตลอดจนการผลิตการจำหน่ายและการตลาดให้เกิดผลดียิ่งขึ้น โดยที่ การพิจารณาอนุญาตเป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการอนุญาต และการให้ผู้รับอนุญาตถือปฏิบัติในการใช้ที่ดินหรือ อสังหาริมทรัพย์สำหรับกิจการที่เป็นการสนับสนุนหรือเกี่ยวเนื่องกับการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2541 ซึ่งในการบังคับใช้ผังเมืองรวมจังหวัด ก็ได้กำหนดยกเว้นพื้นที่ที่อยู่ในแนวเขตปฏิรูปที่ดิน

เฉพาะที่ดินที่เป็นของรัฐหรือที่รัฐจัดซื้อหรือเวนคืนจากเจ้าของที่ดินเพื่อประโยชน์ในการปฏิรูปที่ดิน ให้ใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของการปฏิรูปที่ดินที่มีกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือ ประกาศที่เกี่ยวข้องกำหนดไว้ โดยไม่อยู่ภายในบังคับการใช้ประโยชน์ที่ดินที่กำหนดไว้ในผังเมืองรวม

อย่างไรก็ตาม การแปรรูปไม้เพื่อจำหน่ายในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม จะต้องคำนึงกฎหมายป่าไม้หรือกฎหมายสวนป่าแล้วแต่กรณี รวมถึงกฎหมายโรงงานด้วย

5.3.5 ข้อจำกัดและอุปสรรคในการส่งเสริมการค้าและการส่งออกไม้สัก

ในการค้าและการส่งออกไม้สัก พบว่ามีกฎหมายและนโยบายที่เป็นข้อจำกัดและเป็นอุปสรรคในการส่งเสริมการค้าและการส่งออก ดังนี้

1) ข้อจำกัดที่ห้องการค้าอุตสาหกรรมป่าไม้เป็นผู้ส่งออกไม้สักได้แต่เพียงผู้เดียว

ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 11 มกราคม 2543 เรื่อง การอนุญาตส่งไม้สักสวนป่าออกจำหน่ายต่างประเทศ และระเบียบกระทรวงพาณิชย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการส่งออกไม้และไม้แปรรูป ออกไปนอกราชอาณาจักร พ.ศ. 2549 กำหนดให้ห้องการค้าอุตสาหกรรมป่าไม้เป็นผู้ส่งออกไม้สักได้แต่เพียงผู้เดียว ทำให้ประชาชนที่ปลูกไม้สัก หรือผู้ประกอบการรายอื่น ไม่สามารถส่งออกไม้สักไปจำหน่ายต่างประเทศได้ อันเป็นการผูกขาดการค้าไว้ที่ห้องการค้าอุตสาหกรรมป่าไม้แต่เพียงผู้เดียว ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ได้อย่างครบวงจร จึงควรทบทวนมติคณะรัฐมนตรีและระเบียบดังกล่าว เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสและทางเลือกในการค้าและส่งออกไม้สักได้

2) อุปสรรคในด้านข้อกำหนดมาตรฐานไม้สักแปรรูป

ในการส่งออกไม้สักแปรรูป ไม้สักแปรรูปนั้นจะต้องผ่านการตรวจสอบมาตรฐาน ตามที่กำหนดไว้ในประกาศกระทรวงเศรษฐกิจ เรื่อง มาตรฐานไม้สักแปรรูป ลงวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2508 เพื่อกำหนดมาตรฐานไม้สักแปรรูปเพื่อการส่งออก โดยมีหลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสอบตามประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการการจัดให้มีการตรวจสอบและการตรวจสอบมาตรฐานสินค้าไม้สักแปรรูป ลงวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2531

แม้ว่ากฎหมายนี้จะมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาคุณภาพของไม้สักแปรรูปเพื่อให้สินค้าไทยมีคุณภาพ เป็นที่นิยมและมีความน่าเชื่อถือในต่างประเทศ อันเป็นการส่งเสริมให้เกิดประโยชน์ด้านเศรษฐกิจของประเทศ แต่ในทางตรงกันข้าม ผลของประกาศดังกล่าวกลับเป็นอุปสรรคในการส่งออกไม้สักแปรรูป เนื่องจากชนิดและประเภทของไม้สักแปรรูปที่ซื้อขายขึ้นอยู่กับความตกลงของผู้ส่งออกและผู้นำเข้า การกำหนดมาตรฐานและหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบเป็นการสร้างภาระแก่ผู้ส่งออกทั้งในด้านเวลาและค่าใช้จ่าย

ปัจจุบัน อยู่ระหว่างการเปิดรับแสดงความคิดเห็น (ระหว่างวันที่ 1 – 30 เมษายน พ.ศ. 2563) ร่างประกาศกระทรวงพาณิชย์ ยกเลิกประกาศกระทรวงเศรษฐกิจ เรื่อง มาตรฐานไม้สักแปรรูป พ.ศ. โดยมีสาระสำคัญ ยกเลิกการกำหนดให้สินค้าไม้สักแปรรูป เป็นสินค้ามาตรฐานโดยการยกเลิกประกาศกระทรวงเศรษฐกิจ เรื่อง มาตรฐานไม้สักแปรรูป ลงวันที่ 10 มีนาคม 2508 โดยกำหนดวันบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

3) อากรขาออกสำหรับไม้ท่อนและไม้แปรรูป เป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมีศักยภาพในการแข่งขันกับต่างประเทศ

ตามพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530 ภาคสาม กำหนดให้ไม้เป็นเป็นสินค้าที่ให้มีการจัดเก็บอากรขาออก โดยที่ไม้ท่อนและไม้แปรรูปมีอัตราอากรขาออกคือ สำหรับไม้รวก และไม้มะพร้าว อัตราร้อยละ 5 สำหรับไม้วีเนียร์ อัตราร้อยละ 10 กรณีอื่น ๆ อัตราร้อยละ 40

จากการสัมภาษณ์ทำให้ทราบว่าผู้ประกอบการประสบปัญหาในการถูกจัดเก็บอากรขาออกสำหรับไม้ท่อนและไม้แปรรูปเป็นอย่างมาก จึงได้มีการเรียกร้องให้มีการลดหรือยกเลิกอากรขาออกอยู่เรื่อยมา การจัดเก็บอากรดังกล่าวเป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันทางการค้า และไม่สอดคล้องกับนโยบายส่งเสริมการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากว่าในอนาคตมีการปรับปรุงนโยบายและกฎหมายให้ประชาชนและผู้ประกอบการทุกรายสามารถส่งออกไม้สักได้

ปัจจุบันได้มีการทบทวนอากรขาออกของสินค้าไม้แปรรูปและไม้ท่อน โดยสำนักงานเศรษฐกิจการคลังมีแนวทางที่จะให้ยกเว้นอากรขาออกไม้รวกและไม้มะพร้าว (ทั้งไม้แปรรูปและไม้ท่อน) ยกเว้นอากรขาออกไม้วีเนียร์ ยกเว้นอากรขาออกไม้แปรรูปอื่น ๆ และปรับลดอัตราอากรขาออกไม้ท่อนอื่น ๆ จากร้อยละ 40 เหลือร้อยละ 10

4) การรับรองไม้เพื่อการส่งออก

การค้าไม้ระหว่างประเทศ ให้ความสำคัญกับการต่อต้านการตัดโค่นไม้และอุตสาหกรรมไม้ที่ดำเนินการอย่างผิดกฎหมายและมุ่งเน้นให้มีการใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน ดังจะเห็นได้จากที่ประเทศผู้นำเข้าต่างออกมาตรการภายในประเทศที่จะควบคุมผู้ประกอบการภายในประเทศของตนนำเข้าไม้ที่ผ่านกระบวนการที่สอดคล้องกฎหมายเท่านั้น เช่น EU Timber regulation ของสหภาพยุโรป Lacey Act ของสหรัฐอเมริกา Illegal Logging Prohibition Act 2012 ของออสเตรเลีย Act on Promotion of Distribution and Use of Legally Logged Wood Products ของญี่ปุ่น และความตกลงระหว่างประเทศจีนกับสหภาพยุโรปที่จะยับยั้งการค้าขายไม้ที่ลักลอบตัดมาอย่างผิดกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัจจุบันประเทศไทยอยู่ระหว่างการเจรจาทำความตกลงการเป็นหุ้นส่วนด้วยความสมัครใจด้วยการบังคับใช้กฎหมายป่าไม้ ธรรมชาติ และการค้ากับสหภาพยุโรป

กฎหมายภายในประเทศผู้นำเข้าไม้ และความตกลงที่ประเทศไทยอยู่ระหว่างการเจรจากับสหภาพยุโรปนี้ ล้วนมีวัตถุประสงค์ที่จะต่อต้านการค้าไม้ที่ตัดโค่นมาอย่างผิดกฎหมาย ซึ่งไม่ได้มุ่ง

หมายเพียงกฎหมายด้านการป่าไม้เท่านั้น แต่ยังรวมถึงหน้าที่ของผู้ประกอบการที่มีต่อสิ่งแวดล้อมและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการทำไม้อย่างผิดกฎหมายอีกด้วย ซึ่งในการค้าขายผู้ส่งออกจำเป็นต้องมีการรับประกันถึงความถูกต้องตามกฎหมายของไม้ตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน

ประเทศไทย ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการรับรองแหล่งที่มาของไม้ โดยได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและออกระเบียบกรมป่าไม้เกี่ยวกับการรับรองไม้เพื่อการค้าและการส่งออก ดังนี้

(1) **หนังสือรับรองไม้** ตามมาตรา 18/1 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เพื่อประโยชน์ในการจำแนกแหล่งที่มาของไม้ และการนำเคลื่อนที่จากในที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดิน หรือที่ดินที่ได้รับอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ตามประเภทหนังสือแสดงสิทธิที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี

(2) **หนังสือรับรองไม้ ผลิตภัณฑ์ไม้ และถ่านไม้เพื่อการค้า หรือการส่งออกไปนอกราชอาณาจักร** ตามมาตรา 18/2 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เพื่อให้มาตรการการรับรองสอดคล้องกับสถานการณ์ป่าไม้ในปัจจุบัน และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้า

ทั้งนี้ ในการออกหนังสือรับรองตามข้อ (1) และ (2) ข้างต้น กรมป่าไม้กำหนดให้สถาบันหรือองค์กรอื่นดำเนินการแทนก็ได้ (มาตรา 18/3 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484) โดยที่สถาบันหรือองค์กรดังกล่าวสามารถใช้อำนาจทางปกครองในเรื่องดังกล่าวได้ ซึ่งหากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น สถาบันหรือองค์กรดังกล่าวจะต้องรับโทษในฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

(3) **ใบสำคัญการจัดการสวนป่าอย่างยั่งยืนรับรองการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน** ตามมาตรา 8/1 แห่งพระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม อ้างอิงตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ระบบการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน เล่ม 1 ข้อกำหนดมาตรฐานเลขที่ มอก. 14061 หรือที่จะประกาศใช้ต่อไป หรือมาตรฐานระหว่างประเทศที่เป็นการยอมรับโดยทั่วไป โดยในกรณีที่มีการส่งออกไม้ที่ได้มาจากการทำสวนป่าจะต้องมีใบสำคัญรับรองการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืนจากกรมป่าไม้ตามความต้องการของประเทศปลายทาง หรือผู้ทำสวนป่าผู้ใดประสงค์จะขอให้กรมป่าไม้ออกใบสำคัญรับรองการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ให้ยื่นคำขอต่อนายทะเบียน และชำระค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบ หรือดำเนินการอื่นใดตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด

มาตรการที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ล้วนเป็นมาตรการภาคสมัครใจทั้งสิ้น เว้นแต่เป็นการส่งออกไม้ตามประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง กำหนดให้ไม้เป็นสินค้าที่ต้องขออนุญาตในการส่งออกนอกราชอาณาจักร พ.ศ. 2555 และระเบียบกระทรวงพาณิชย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขการส่งไม้และไม้แปรรูปออกไปนอกราชอาณาจักร พ.ศ. 2549 ซึ่งกำหนดให้ไม้ที่จะส่งออกนอกราชอาณาจักรต้องมีหนังสือรับรองจากกรมป่าไม้เพื่อแสดงว่าเป็นไม้ที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย

หากพิจารณาถึงความมุ่งหมายในการรับประกันความถูกต้องตามกฎหมายของไม้ ตามสถานการณ์การค้าไม้ระหว่างประเทศและกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการรับรองไม้เพื่อการส่งออก จะเห็นได้ว่าหนังสือรับรองไม้ที่ออกโดยกรมป่าไม้ ยังขาดการรับรองในเรื่องการปฏิบัติตามกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมและความรับผิดชอบทางกฎหมายต่อบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินกิจการด้านป่าไม้ ซึ่งมีข้อสังเกตว่ากฎหมายดังกล่าวอยู่นอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ในการตรวจยืนยันการปฏิบัติตามกฎหมาย

ดังนั้น เพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้ประกอบการที่จะส่งออกไม้ในตลาดต่างประเทศตามสถานการณ์การค้าไม้ปัจจุบัน การรับรองไม้เพื่อการส่งออก จึงควรใช้รูปแบบการรับรองเพียงรูปแบบเดียวไม่ว่าจะส่งออกไปประเทศใดก็ตาม และแม้ว่าการตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมายจะเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน แต่ควรมีหน่วยงานที่รับคำขอและออกหนังสือรับรองที่สามารถดำเนินการได้อย่างเบ็ดเสร็จ ทั้งนี้ เพื่อไม่เป็นการสร้างภาระแก่ผู้ส่งออกในการต้องดำเนินการหลายขั้นตอน

นอกจากนี้ ควรมีการพัฒนาระบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการกำกับติดตามไม้ตลอดห่วงโซ่อุปทาน พัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อรวบรวมข้อมูลและหลักฐานการปฏิบัติตามกฎหมายของผู้ประกอบการตลอดห่วงโซ่อุปทาน พัฒนาการเชื่อมต่อระบบฐานข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นต้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว และสอดคล้องกับนโยบายของรัฐในการเชื่อมโยงระบบข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐ

บทที่ 6

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพข้อเท็จจริงและปัญหาในปัจจุบันของวงจรธุรกิจไม้สักและไม่มีค่าในส่วนของภาครัฐและเอกชน รวมถึงประชาชนทั่วไปที่ปลูกในที่ดินของตนเอง ทั้งในแง่ของการใช้ประโยชน์ภายในประเทศและการส่งออก รวมทั้งได้ทบทวนนโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับไม้สักและไม่มีค่าทั้งระบบ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น ตลอดจนทั้งห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่การปลูก การตัด การนำเคลื่อนที่ การแปรรูป การจำหน่าย และการส่งออก เพื่อที่จะจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงนโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับไม้สักและไม่มีค่าในการส่งเสริมและฟื้นฟูอุตสาหกรรมไม้สักและไม่มีค่าตลอดห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่การปลูก การตัด การเคลื่อนย้าย การแปรรูป การจำหน่ายเพื่อการใช้สอยในประเทศและการส่งออก

อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิจัยนี้ ยังมีได้ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องมาตรการการส่งเสริมการลงทุนภาครัฐ ภาคเอกชน และการให้ชุมชนระดมทุนและลงทุนเอง ทั้งในรูปของสหกรณ์และชุมชน เนื่องจากข้อจำกัดทั้งด้านขอบเขตการศึกษา ระยะเวลา งบประมาณ และข้อมูลที่มีอยู่ซึ่งต้องอาศัยการสำรวจอย่างเจาะลึกอีกครั้งหนึ่งเป็นการเฉพาะ

การสำรวจข้อมูลเพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ งานศึกษาวิจัยทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ตัวบทกฎหมาย ตลอดจนการสำรวจข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงสนทนากับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจภาคสนาม ได้แก่ กลุ่มผู้ปลูก ผู้ประกอบการแปรรูป รวมถึงผู้ค้าและผู้ส่งออก ซึ่งในงานวิจัยนี้มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้ปลูกซึ่งเป็นต้นทางในการผลิตไม้สักและไม่มีค่าเข้าสู่ห่วงโซ่อุปทาน และได้คำนึงถึงศักยภาพที่แตกต่างกันของผู้ปลูกแต่ละกลุ่ม ได้แก่ เกษตรกรทั่วไป เกษตรกรตัวอย่าง และองค์กรอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.) จึงทำให้ได้ทราบถึงสภาพปัญหาและข้อเท็จจริงที่แตกต่างกันตามบริบทของกลุ่มผู้ปลูกแต่ละกลุ่ม ซึ่งจะนำไปสู่การวิเคราะห์และจัดทำข้อเสนอแนะที่ครอบคลุมและเหมาะสม

การวิเคราะห์ข้อเท็จจริง ปัญหา อุปสรรค และโอกาสในปลูกไม้สักและไม่มีค่าเชิงพาณิชย์ งานวิจัยนี้ได้มีการวิเคราะห์ตามหลักการด้านพฤกษศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และกฎหมาย รวมทั้งได้มีการจัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อระดมความคิดเห็น (Focus Group) และการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากตัวแทนจากทุกภาคส่วน ได้แก่ ภาคประชาชน ภาคเอกชน รัฐวิสาหกิจ องค์กรของรัฐ สถาบันการศึกษา เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้ได้รับข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะที่สะท้อนมาจากมุมมองของทุกฝ่าย เพื่อให้งานวิจัยนี้มีความครบถ้วนสมบูรณ์มากที่สุด

โดยที่ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้ มีดังนี้

6.1 สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลประกอบกับการสัมภาษณ์เกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจากการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อระดมความคิดเห็น (Focus Group) และการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็น คณะผู้วิจัยได้ค้นพบข้อเท็จจริง สรุปได้ดังนี้

6.1.1 ด้านการผลิต

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทางพฤกษศาสตร์ของไม้สักพบว่า มีปัญหาค่อนข้างน้อยในการปลูกเชิงเศรษฐกิจ โดยมีปัจจัยสำคัญดังต่อไปนี้

1) พื้นที่ปลูกต้องมีความเหมาะสมทั้งระดับความสูง ดิน การระบายน้ำ และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ซึ่งมีส่วนทำให้ความเจริญเติบโตของไม้และคุณภาพของไม้มีความแตกต่างกัน

2) พันธุ์ไม้สักมีความสำคัญทั้งในแง่การเจริญเติบโตและคุณภาพเนื้อไม้

3) การพัฒนาห่วงโซ่อุปทานมีขั้นตอนมาก และยังขาดธุรกิจและอุตสาหกรรมรองรับอย่างต่อเนื่องอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมแปรรูปไม้

4) ความจำเป็นในการมีระบบการเกษตรกรรม ซึ่งรวมถึง วิธีการปลูก การบำรุงรักษา การตัดสาง การป้องกันโรค และป้องกันไฟป่าเพราะเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้ผู้ปลูกคุ้มทุน

5) พัฒนาระบบและกลไกการป้องกันการลักลอบตัดไม้ให้มีประสิทธิภาพ โดยต้องนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ประกอบกับความร่วมมือของชุมชนและเจ้าหน้าที่ด้วย

6) เรื่องทุนในการปลูกป่า ผู้ปลูกมีความเห็นแตกต่างกัน

(1) กลุ่มหนึ่งเห็นว่าไม่ควรกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินมาใช้เพื่อปลูกไม้สัก เพราะไม่น่าจะคุ้มทุน และในทางปฏิบัติปัจจุบันสถาบันการเงินก็ยังถือว่าต้นไม้เป็นส่วนควบของที่ดิน ดังนั้นเพื่อประโยชน์ในการบังคับชำระหนี้จึงยังใช้ที่ดินเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันอยู่ ทำให้ผู้ปลูกสูญเสียที่ดินไปด้วยเมื่อเกิดปัญหาการไม่ชำระหนี้ ซึ่งเมื่อกฎหมายใหม่ในเรื่องการใช้ต้นไม้เป็นหลักประกันทางธุรกิจบังคับใช้แล้ว การถือว่าต้นไม้เป็นส่วนควบของที่ดินน่าจะมีแนวโน้มลดลง

(2) อีกกลุ่มหนึ่งเห็นว่าควรกู้เงินจากสถาบันการเงินได้ แต่อาจต้องมีการลดหย่อนอัตราดอกเบี้ย และมีระยะเวลาปลอดหนี้ รวมทั้งมีมาตรการทางการเงินอื่น ๆ เสริม เพื่อความมั่นคงของอาชีพและความคุ้มทุน เนื่องจากการปลูกไม้สักเป็นการลงทุนระยะยาว

อย่างไรก็ตาม เรื่องการบริหารจัดการด้านการเงินจะต้องมีการสำรวจหาข้อมูลอย่างละเอียดอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากวัตถุประสงค์ของผู้ปลูกแตกต่างกันมาก

(3) ส่วนอีกกลุ่มหนึ่ง เห็นว่ารัฐควรให้ทุนประเดิมกับผู้ปลูกจำนวนหนึ่ง จนกว่าต้นไม้จะโตพอที่จะเลี้ยงตนเองได้ เพื่อให้เกษตรกรรายย่อยซึ่งมีทุนน้อยอยู่แล้ว มีโอกาสในการลงทุนระยะยาว

6.1.2 ด้านการตลาด

1) การปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์มีความเป็นไปได้ในทางเศรษฐกิจ

(1) ความต้องการไม้สัก ยังคงมีทั้งความต้องการในประเทศและต่างประเทศ ถึงแม้ว่าจะมีการเริ่มปลูกไม้สักในต่างประเทศ เช่น อินเดีย และประเทศอื่น ๆ ในแถบอเมริกากลางและใต้ก็ตาม

(2) ภาวะโลกร้อนเป็นแรงผลักดันประการหนึ่งที่จะทำให้ผู้บริโภคกลุ่มที่ห่วงใยสิ่งแวดล้อมหันมานิยมใช้ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากธรรมชาติมากขึ้น

(3) การปลูกป่าเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยปรับปรุงสภาพในการดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์ให้มากขึ้น แม้ว่าป่าปลูกอาจจะดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์ได้ไม่เท่ากับป่าธรรมชาติก็ตาม

(4) อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ที่ทำจากไม้สักและไม้มีค่าอื่น ๆ ยังเป็นที่นิยมทั้งตลาดภายในและต่างประเทศ จึงทำให้อุปสงค์การใช้ไม้สักและไม้มีค่าอื่น ๆ ยังมีอยู่อย่างต่อเนื่อง

2) จากการวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจปรากฏว่าการปลูกไม้สักเพื่อการพาณิชย์มีความคุ้มค่าการบริหารจัดการที่ดี

จากการศึกษาพบว่า การปลูกไม้สักมีหลายรูปแบบและมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน ซึ่งพอจำแนกได้ดังนี้

(1) การปลูกเพื่อการพาณิชย์โดยตรง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการปลูกแบบพืชเชิงเดี่ยว บางครั้งมีการปลูกไม้ยืนต้น หรือพืชล้มลุกแซมบ้าง ผู้ปลูกมักเป็นผู้ที่ดิ้นหนีจากการใช้ประโยชน์อย่างอื่นหรือเป็นผู้ที่ทำอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ส่วนหนึ่งเน้นการทำไม้เพื่อเฟอร์นิเจอร์และผลิตภัณฑ์จากไม้สัก ส่วนใหญ่ตัดไม้อายุตั้งแต่ประมาณ 20 ปี ขึ้นไป และมีบางส่วนที่ตัดสางไม้ก่อนหน้านั้นเพื่อนำไม้จากการตัดสางไปใช้ประโยชน์ มีการบริหารจัดการที่ดีพอสมควร

(2) การปลูกแบบผสมผสานหรือวนเกษตร ส่วนใหญ่เป็นผู้ปลูกรายย่อย บางส่วนก็หวังผลจากการขายไม้ในระยะยาว และมีไม้อายุสั้นและพืชล้มลุกเป็นรายได้หลัก

(3) การปลูกไม้ตามหัวไร่ปลายนาซึ่งมักไม่หวังผลทางการค้า หรือปลูกเพื่อความร่มรื่นเป็นหลัก

(4) การปลูกโดยชุมชน ซึ่งคาดหวังผลทั้งในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน เพื่อการใช้ของป่าและประโยชน์จากป่า การหวังผลทางการค้ามีความสำคัญลำดับรอง

(5) การปลูกโดยหน่วยงานของรัฐ ซึ่งมีพื้นที่ขนาดใหญ่กระจายไปตามสวนสักต่าง ๆ ขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.)

3) ไม่มีกลไกในการสะท้อนราคาตลาดของไม้สัก

(1) แม้ว่า อ.อ.ป.จะเสมือนเป็นผู้ค้ารายใหญ่ กึ่งผูกขาดในประเทศ แต่จากการศึกษาพบว่า ราคาไม้สักเป็นราคาของผู้ซื้อเป็นหลัก

(2) ยังไม่มีมาตรฐานทางวิชาการที่จะประเมินทั้งปริมาตร คุณภาพ หรือการจัดเกรดชั้นไม้สัก (Grade) และไม่มีหน่วยงานใด ๆ ที่จะควบคุมหรือรายงานระดับราคาของไม้สักในรูปแบบต่าง ๆ อย่างจริงจัง ดังนั้นในระยะเริ่มต้นควรมอบหมายให้ทดลองริเริ่มการกำหนดมาตรฐาน ปริมาตร คุณภาพ ตลอดจนประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปรับปรุงมาตรฐานการรับรองป่าไม้ให้สอดคล้องกับระดับสากลโดยเร็ว

(3) ความเสี่ยงทั้งหมดอยู่ที่ผู้ปลูกในเวลาที่ต้องการขายไม้ แม้ว่าผู้ปลูกจะชะลอการขายไม้ได้ก็ตาม จึงควรมีกลไกรองรับเพื่อเพิ่มทางเลือกหรือลดความเสี่ยงตามสมควร

4) ไม่จำเป็นต้องรอให้ไม้สักมีอายุถึง 50 ปี จึงตัดฟัน

(1) แม้ว่าไม้สักที่มีอายุ 50 ปีจะเป็นไม้สักเกรดพิเศษ (Premium Grade) ตามความต้องการของตลาดต่างประเทศ แต่ไม้สักเหล่านั้นมักจะเป็นไม้สักซึ่งตัดจากป่าธรรมชาติ ไม้ปลูกจะใช้เวลายาวนานมากถึง 50 ปี อาจไม่คุ้มทุนและมีความเสี่ยงสูง

(2) แนวโน้มปัจจุบันนี้มีการใช้ไม้สักอายุน้อยกว่า 30 ปีมากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะเทคโนโลยีในการใช้เพื่ออุตสาหกรรมต่าง ๆ พัฒนาไปมาก แต่การบริหารจัดการการปลูกไม้สักรังไม่มีประสิทธิภาพและให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีการใช้ในสมัยปัจจุบันอย่างจริงจัง

5) การตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability)

เจ้าหน้าที่และผู้ปลูกเห็นพ้องกันว่าการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) เป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากเป็นมาตรการเสริมในการป้องกันการตัดไม้จากป่าไม้ธรรมชาติ และยังเป็นเครื่องมือในการสร้างมาตรฐานการรับรองป่าไม้ด้วย ดังนี้

(1) ผู้ปลูกเห็นว่าระบบที่ใช้ในปัจจุบันยุ่งยาก แม้แต่เจ้าหน้าที่ในพื้นที่เองก็ไม่สามารถให้ข้อเสนอแนะที่ถูกต้องตรงกันได้ ควรพัฒนาระบบการตรวจสอบย้อนกลับให้มีประสิทธิภาพ ง่ายแก่การตรวจสอบ และควรนำหลักการรับรองตนเองของชุมชนมาใช้ในการตรวจสอบย้อนกลับ

(2) จำเป็นจะต้องปรับปรุงระบบการตรวจสอบย้อนกลับให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม ชุมชน และระบบกฎหมายที่ได้มีการแก้ไขไปหลายเรื่องแล้ว ถ้าระบบตรวจสอบย้อนกลับมีประสิทธิภาพก็จะช่วยลดปัญหาการลักลอบตัดไม้จากสวนป่าและป่าธรรมชาติไปได้ส่วนหนึ่ง

6.1.3 ด้านนโยบาย กฎหมาย และองค์กร

1) แม้จะมีการออกพระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2562 และ พระราชบัญญัติสวนป่า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 และกฎกระทรวงกำหนดให้ทรัพย์สินเป็นหลักประกัน พ.ศ. 2561 แต่การทำให้ไม้ก็ยังประสบปัญหาหลายประการ

(1) ขั้นตอนการขึ้นทะเบียนสวนป่ายุ่งยาก จนกระทั่งผู้ปลูกรายเล็กส่วนใหญ่ปล่อยให้ผู้ซื้อเป็นคนจัดการให้ทั้งหมด ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่ผู้ปลูกต้องจ่ายให้ผู้ซื้อ ทำให้รายได้ผู้ปลูกลดลง

(2) แม้จะมีการแก้ไขและเพิ่มเติมมาตรา 7 และมาตรา 18 ถึงมาตรา 18/3 แห่งพระราชบัญญัติบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ตามพระราชบัญญัติสวนป่า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 เพื่ออำนวยความสะดวกในการทำไม้ในที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครอง รวมถึงไม้ที่ปลูกขึ้นในที่ดินที่รัฐอนุญาตบางประเภท และมีข้อกำหนดเรื่องการรับรองไม้ แล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีกฎกระทรวงและระเบียบต่าง ๆ ซึ่งยังไม่ได้ออกมาเพื่อให้การดำเนินการในเรื่องดังกล่าวมีความชัดเจน อีกทั้งเรื่องการนำไม้เคลื่อนที่ การตั้งโรงงานแปรรูปไม้ ฯลฯ ก็ยังมีปัญหาถกเถียงกันอยู่ ซึ่งจำเป็นต้องแก้ปัญหาเหล่านี้เพื่ออำนวยความสะดวกให้ทั้งผู้ปลูก ผู้ซื้อ ผู้นำไม้เคลื่อนที่ โรงงานแปรรูปไม้ และอุตสาหกรรมต่อเนื่องตลอดห่วงโซ่อุปทาน

(3) การส่งออกซึ่งยังมีข้อจำกัดเรื่องการอนุญาตให้ อ.อ.ป. ส่งออกไม้สักได้เพียงรายเดียว อัตราอากรขาออก และมาตรฐานไม้สักแปรรูปยังต้องได้รับการแก้ไข

2) ปัญหาเรื่องการปลูกไม้ยืนต้นในที่ดิน “ของรัฐ” ยังเป็นเรื่องที่ยังไม่มีข้อยุติ

(1) ปัญหาการปลูกไม้ยืนต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตปฏิรูปที่ดิน ซึ่งมีเกษตรกรสนใจที่จะปลูกป่ามาก ยังต้องได้รับการพิจารณาแก้ไขให้กับผู้ปลูกให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์

(2) นอกจากนั้นก็ยังมีความปัญหาในการปลูกและการใช้ประโยชน์จากไม้ในที่ดินอื่น ๆ เช่น เขตป่าสงวนและที่ดินสาธารณะอื่น ๆ ดังจะเห็นได้ว่าปัญหาในการกรีดยางหรือโค่นยางพาราในเขตป่ายังยืดเยื้อมาจนปัจจุบัน

(3) ยังมีมติ ครม. ที่ต้องมีการทบทวนหรือแก้ไขให้การปลูกป่าเชิงพาณิชย์สามารถดำเนินการได้อย่างจริงจังอีกจำนวนหนึ่ง

3) ไม่มีองค์กรเพื่อส่งเสริมการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์เพียงพอ

(1) ภาคเอกชนและผู้ปลูกเห็นว่าอาจตั้งองค์กรเพิ่มเติมจากงานของกรมป่าไม้ และ อ.อ.ป. หรือตั้งเป็นองค์การมหาชนก็ได้ แต่ต้องมีอิสระในการบริหารจัดการ การลงทุน และการระดมทุน

(2) จำเป็นต้องปรับทัศนคติของผู้บริหารและพนักงาน หรือเจ้าหน้าที่ในองค์กรซึ่งเกี่ยวข้องกับการป่าไม้ให้มีการเปลี่ยนจากการป้องกันปราบปรามเพียงอย่างเดียวมาเป็นการส่งเสริมให้มีการปลูกและการใช้ไม้สักในเชิงพาณิชย์ให้มากยิ่งขึ้น

(3) ส่งเสริมให้มีการค้นคว้าด้านเทคโนโลยี และกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง

6.2 ข้อเสนอแนะ

6.2.1 ด้านการผลิต

1) มีความจำเป็นต้องกำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมกับการผลิตไม้สักและไม้มีค่าอื่น ๆ เพื่อการพาณิชย์ตามจำแนกเขตสมรรถนะที่ดินตามความเหมาะสม สำหรับการปลูกไม้สักและไม้เศรษฐกิจอื่น

เนื่องจากมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมคุณภาพและปริมาณของไม้ให้เหมาะสมกับความต้องการภายในประเทศและนอกประเทศ โดยให้มีการดำเนินการใช้มาตรการส่งเสริมการผลิตเชิงพาณิชย์เฉพาะในเขตที่ประกาศเป็นเขตส่งเสริมการผลิต และต้องสอดคล้องกับเขตสมรรถนะที่ดินและภูมิอากาศสำหรับการปลูกไม้แต่ละชนิดเท่านั้น สำหรับเกษตรกรรายย่อยที่ทำวนเกษตรและการปลูกต้นไม้ที่หัวไร่ปลายนา ก็สามารถปลูกได้ ตัดได้ ขายได้ ตามความประสงค์

2) ต้องมีกลไกความร่วมมือระหว่างรัฐกับเอกชนที่ต้องการลงทุนในการทำป่าสักเพื่อการพาณิชย์หรือป่าเศรษฐกิจอื่น ๆ ในการส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนาเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจปลูกไม้สักและไม้มีค่าอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง

ในเบื้องต้นรัฐต้องปรับปรุงฟื้นฟูกิจการทางด้านวนวัฒนวิจัยเพื่อสร้างและขยายพันธุ์ไม้สักที่มีคุณภาพสำหรับแจกจ่ายหรือจำหน่ายให้ผู้ปลูก ส่วนในระยะยาวควรเน้นให้เอกชนเป็นผู้ผลิตและรัฐเป็นผู้รับรอง คุณภาพพันธุ์ไม้ ต่อไป ทั้งนี้การค้นคว้าวิจัยควรรวมถึงเรื่องวิธีการปลูก โรค การตัดสาง การพัฒนาคุณภาพอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่น ๆ ควบคู่กันไปด้วย

อนึ่งกลไกการสนับสนุนในทางการเงินมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้เอกชน ชุมชน หรือสหกรณ์สามารถปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ได้เพราะเป็นการลงทุนระยะยาว ตามงานวิจัยต่าง ๆ ที่ได้เคย

ศึกษามีการนำเสนอระบบออกพันธบัตรต้นไม้ การคืนเงินเป็นระยะ การปลอดดอกเบี้ย ฯลฯ แต่ทุกข้อเสนอยังมีความจำเป็นต้องจัดทำรายละเอียดอย่างเพียงพอและมีการศึกษาอย่างจริงจังต่อไป

3) ความเสี่ยงในการลักลอบตัดไม้ สำหรับไม้สักและไม้มีค่าอื่น ๆ ที่มีมูลค่าสูง เป็นปัญหาที่ต้องร่วมกันแก้ไข

การลักลอบตัดไม้จากสวนป่า ป่าชุมชน หรือ ห้วยไร่ปลายนา เป็นความเสี่ยงที่นอกเหนือจากภัยธรรมชาติ และยังไม่มีการบริหารจัดการที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม เชื่อว่าการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น อากาศยานไร้คนขับ (Drone) การสำรวจระยะไกล (Remote Sensing) การลงทะเบียนทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Registration) ควบคู่ไปกับการร่วมมือในระหว่างชุมชน ระหว่างชุมชนกับเจ้าหน้าที่ ที่มีการจัดทำให้เป็นระบบ และมีการปฏิบัติอย่างจริงจัง ควบคู่กับการตรวจสอบย้อนกลับที่มีประสิทธิภาพก็อาจเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหาการลักลอบตัดไม้ได้เช่นกัน

4) ส่งเสริมให้มีระบบประกันภัยจากธรรมชาติ (ไฟไหม้) ภัยจากการลักลอบตัดไม้และอื่น ๆ ให้ผู้ที่ปลูกป่าได้เข้ามาในระบบด้วยความสมัครใจ

รัฐควรจัดให้มีระบบการประกันภัยโดยความร่วมมือกับภาคเอกชน หรือประชาสังคม หรือธุรกิจเพื่อสังคม โดยที่รัฐเป็นผู้รับความเสี่ยงส่วนหนึ่ง เช่น การรับความเสี่ยงของบริษัทหรือธุรกิจประกันภัยส่วนหนึ่ง เพื่อให้อุตสาหกรรมไม้สักเกิดขึ้นได้โดยมีความเสี่ยงจากภัยภายนอกที่ควบคุมยากลดลง

5) การระดมทุนระยะยาว อาจมาจากการใช้มาตรการการลงทุนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยสร้างแพลตฟอร์มให้กับผู้ลงทุนในรูปแบบของการระดมทุนสาธารณะ หรือ “Crowd funding” และมีหน่วยงานที่มีหน้าที่ตรวจสอบและควบคุมกิจการ การปลูกและการบริหารการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ (ทำนองเดียวกับตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยและสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์) ซึ่งควรจะต้องศึกษารายละเอียดต่อไป

6.2.2 ด้านการตลาด

1) ด้วยเหตุที่ไม่มีมาตรฐานกำหนดคุณภาพของไม้สักและไม้มีค่าอื่น ๆ ตลาดและราคาจึงเป็นของผู้ซื้อ ดังนั้นควรกำหนดมาตรฐานคุณภาพไม้โดยเร่งด่วน

จำเป็นต้องมีการจัดทำมาตรฐานกำหนดคุณภาพของไม้สัก ซึ่งในขั้นต้นอาจไม่เป็นมาตรฐานบังคับ เป็นเพียงข้อแนะนำในการใช้ต่อระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย ต่อไปเมื่อเห็นว่ามีข้อมูลเพียงพอจึงให้ใช้เป็นมาตรฐานบังคับต่อไป หน่วยงานที่เหมาะสมที่จะมอบหมายให้ดำเนินการในเรื่องนี้ คือ อ.อ.ป. สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) และกรมป่าไม้ มาตรฐานนี้ควร

ดำเนินการอย่างรวดเร็วเพื่อใช้กับไม้ในสวนป่า ที่ได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลในอดีตและถึงอายุตัดฟันได้แล้ว

2) ควรสนับสนุนให้มีตลาดกลางการค้าไม้

ในแหล่งอุตสาหกรรมไม้ที่สำคัญควรส่งเสริมให้มีตลาดกลางการค้าไม้ เพื่อให้เป็นแหล่งต่อรองราคาไม้ โดยอาจไม่จำเป็นต้องให้นำไม้เคลื่อนที่มายังตลาดกลางเพื่อทำการต่อรองราคา แต่ให้ใช้ระบบการต่อรองทางอิเล็กทรอนิกส์ที่เสมือนจริง (Virtual) ระหว่างฝ่ายที่เกี่ยวข้องผ่านแพลตฟอร์ม (Platform) ที่รัฐบาลริเริ่มตั้งขึ้น โดยมีผู้บริหารแพลตฟอร์มที่มีความรู้ความชำนาญ อนึ่ง ตัวเลขอุปสงค์และอุปทาน ตลอดจนระดับราคา คุณภาพที่ต้องการ ปริมาณที่ต้องการ ฯลฯ ก็จะเป็นข้อมูลที่เปิดเผยได้ และมีผู้รับผิดชอบการตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย โดยข้อมูลเหล่านี้สามารถเผยแพร่ผ่านแอปพลิเคชัน (Application) ของทั้งผู้ปลูกและผู้ใช้ไม้ ได้ไม่ยาก

3) การเพิ่มอุปสงค์การใช้ไม้สักและไม้มีค่าอื่น ๆ อาจต้องพิจารณาลดหย่อนเงื่อนไขการตั้งโรงงานแปรรูปเท่าที่จำเป็นและเหมาะสม

การลดหย่อนเงื่อนไขการตั้งโรงงานแปรรูป เพื่อให้มีการตั้งโรงงานแปรรูปในแหล่งผลิตหลัก จะช่วยลดต้นทุนในการขนส่งและบริการด้านอื่น ๆ นอกจากนั้น การผ่อนคลายมาตรการด้านการส่งออกและภาษีอากรต่าง ๆ ควรพิจารณาลดหย่อนควบคู่กันไปด้วย

4) ต้องพยายามหาวิธีการที่จะทำให้สามารถใช้ไม้สักที่มีอายุน้อยกว่า 30 ปี ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แม้ว่าไม้สักที่มีคุณค่าสูง เป็นที่ต้องการของตลาดต่างประเทศ ควรจะมีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไปก็ตาม แต่ก็คงเป็นที่ทราบกันว่าไม้สักอายุ 50 ปี มักจะตัดจากป่าธรรมชาติ ประเทศไทยก็ปิดป่ามานานแล้ว การปลูกป่าให้มียายุ 50 ปี ก็เป็นเรื่องที่ยากเมื่อคิดถึงความคุ้มทุน (ยกเว้นป่าที่ปลูกตามหัวไร่ปลายนาหรือป่าชุมชนซึ่งไม่มีวัตถุประสงค์ในเชิงพาณิชย์) ดังนั้น การหาวิธีการใช้ไม้สักที่มีอายุน้อยกว่า 30 ปี ลงมา ให้มีประสิทธิภาพนั้น จะเป็นประโยชน์และเพิ่มคุณค่าทางเศรษฐกิจสำหรับไม้ที่ตัดลงระหว่างช่วงปีและสามารถใช้ประโยชน์ไม้สักและไม้มีค่าอื่น ๆ ได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น ซึ่งแนวโน้มอุตสาหกรรมต่อเนื่องก็เป็นเช่นนั้นอยู่แล้ว

5) ด้านการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability)

การตรวจสอบย้อนกลับนั้นเป็นหลักการสำคัญในการค้าขายไม้ ตามความตกลงระหว่างประเทศ และตามข้อตกลงและวิธีปฏิบัติระหว่างองค์กรต่าง ๆ ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาจากสิ่งที่มีอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้เห็นว่าเทคโนโลยีสมัยใหม่ไม่ว่าจะเป็น อากาศยานไร้คนขับ (Drone) การสำรวจระยะไกล (Remote Sensing) เทคโนโลยีที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในรูปแบบออนไลน์ ที่เรียกว่า “Cloud Computing” และอื่น ๆ สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วและออนไลน์ได้แทนที่จะผ่านกลไกแบบอนาล็อก (Analog) อย่างไรก็ตาม ขั้นตอนการทำไม้มีหลายขั้นตอน โดยในขณะที่ปลูก ไม้เป็นส่วน

ควบของอสังหาริมทรัพย์ และกลายเป็นสังหาริมทรัพย์เมื่อทำการตัด นำไม้เคลื่อนที่ และแปรรูป ซึ่งทุกขั้นตอนมีความสำคัญทั้งหมด ดังนั้น จึงต้องคำนึงว่าในแต่ละสภาพและเวลาควรใช้เทคโนโลยีใดจะเหมาะสม ส่วนการเผยแพร่ข้อมูลต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้ปลูก ผู้ใช้ และอุตสาหกรรมควบคู่ไปกับการความต้องการข้อมูลของภาครัฐ

การตรวจสอบย้อนกลับมีส่วนที่จะทำให้มาตรฐานการรับรองป่าไม้ระดับประเทศสอดคล้องกับมาตรฐานระดับสากลมากขึ้น

6.2.3 ด้านนโยบาย กฎหมาย และองค์กร

1) รัฐบาลควรตัดสินใจสนับสนุนการปลูกไม้สักและไม้มีค่าอื่น ๆ ที่มีความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ

ให้มีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาอุตสาหกรรมไม้สักและไม้มีค่าอื่น ๆ ปรากฏไว้ในแผนแม่บทพัฒนาการป่าไม้แห่งชาติ โดยมีการจำแนกเป้าหมายในการปลูกไม้เศรษฐกิจออกจากการปลูกป่าเพื่อการฟื้นฟูและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากมีวัตถุประสงค์แตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมอาชีพของประชาชนโดยทั่วไป และก่อให้เกิดการลงทุนระยะยาวในที่ดินซึ่งถือได้ว่าเป็นการออมประเภทหนึ่ง รวมทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ไปพร้อมกัน

2) รัฐบาลควรแก้ไขปัญหาเรื่องการปลูกไม้เศรษฐกิจในที่ดินของรัฐ

ควรให้มีการทบทวนการตีความกฎหมายและแก้ไขข้อจำกัดต่าง ๆ ให้ชัดเจนเกี่ยวกับสิทธิของผู้ที่ปลูกไม้สักหรือไม้มีค่าอื่น ๆ ในการใช้ประโยชน์ไม้เหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเขตปฏิรูปที่ดินเป็นเบื้องต้น รวมทั้งควรมีการจัดการออกอนุบัญญัติต่าง ๆ ตามกฎหมายอุทยาน กฎหมายป่าไม้ กฎหมายสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า กฎหมายป่าชุมชนกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ที่ได้แก้ไขปรับปรุงใหม่ให้เกิดความสะดวกในการปลูกและใช้ไม้เศรษฐกิจเพื่อการพาณิชย์สำหรับเกษตรกรที่ได้รับอนุญาตได้ทำกินในที่ดินของรัฐประเภทต่าง ๆ

ควรเร่งรัดออกอนุบัญญัติที่ทำให้เกิดความสะดวกในการนำไม้เคลื่อนที่ การตั้งโรงงานแปรรูปและการส่งออก เพื่อให้มีผลในการเสริมสร้างอุตสาหกรรมจากไม้สักและไม้มีค่าอื่น ๆ ตลอดห่วงโซ่อุปทาน ทั้งนี้ ให้มีการดำเนินการควบคู่ไปกับการฟื้นฟูป่าไม้และต้นน้ำลำธาร ตามพื้นที่ที่รัฐกำหนดตามความเหมาะสม

3) ภาครัฐจำเป็นต้องสร้างหรือพัฒนาองค์กรที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมการปลูกป่าสักและไม้มีค่าอื่น ๆ เป็นการเฉพาะ

องค์กรดังกล่าวนี้ อาจจะเป็นส่วนขยายของกรมป่าไม้หรือ อ.อ.ป. ก็ได้ แต่ทั้งสองหน่วยงานก็มีข้อจำกัดเนื่องจากกรมป่าไม้เน้นภารกิจในการคุ้มครองป่า ซึ่งมีปัญหาทั้งด้านการตัดไม้ทำลายป่า การ

ควบคุมการใช้ไม้และการบริหารจัดการผู้ที่เข้าไปครอบครองที่ดินในเขตป่า อันเป็นภารกิจที่หนักหน่วงอยู่แล้ว ส่วน อ.อ.ป. เป็นรัฐวิสาหกิจที่มุ่งหวังการกำไรและเลี้ยงตัวได้ ดังนั้น จึงมีความเห็นว่าอาจจัดตั้งหน่วยงานที่ไม่เป็นราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ซึ่งอาจเป็นองค์กรประเภทที่มีกฎหมายเฉพาะ โดยมีภารกิจชัดเจนในการส่งเสริมการปลูกไม้สักและไม้มีค่าอื่น ๆ มีความคล่องตัวในการระดมทุน การสนับสนุนข้อมูล และการตลาด แต่ไม่มีหน้าที่ในการตรวจตรา จับกุม ซึ่งอาจซ้ำซ้อนกับหน่วยงานของรัฐ โดยภารกิจของหน่วยงานดังกล่าวข้างต้น อาจจะแบ่งออกเป็น 4 ภารกิจหลัก ซึ่งประกอบด้วย

- (1) การถ่ายทอดเทคโนโลยี
- (2) การเก็บข้อมูล การประมวลผลข้อมูล และการเผยแพร่ข้อมูล
- (3) การระดมทุน ซึ่งอาจมีแหล่งที่มาจากทุนประเดิมที่รัฐบาลมอบให้ เช่น เงินกองทุนสิ่งแวดล้อม และ กองทุนน้ำมัน เป็นเบื้องต้น
- 4) ควรอย่างยิ่งที่จะมีการทำความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของประชาชน และการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ให้มีความเข้าใจตรงกัน รวมถึงสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนกับเจ้าหน้าที่ และสร้างความเชื่อถือระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ให้ได้

นอกจากตัวพระราชบัญญัติและกฎหมายระดับอนุบัญญัติแล้ว ระเบียบการปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่ราชการได้ออกมาช้านานแล้ว บางส่วนยังไม่ทันสมัยและมีความยุ่งยาก ควรมีการตรวจสอบปรับปรุงโดยด่วน มิฉะนั้นแล้วแม้จะแก้กฎหมายทุกฉบับ รวมทั้งกฎหมายระดับรองและระเบียบการต่าง ๆ โดยมีการร่วมหารือและการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจและภาคประชาชนก็ยังไม่สามารถผลักดันนโยบายการปลูกไม้สักและไม้มีค่าอื่น ๆ ให้สำเร็จลุล่วงได้

5) การมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาสังคมเป็นสิ่งจำเป็น

ชุมชนและประชาชน เป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยแบ่งเบาภารกิจของเจ้าหน้าที่ ในการพิทักษ์คุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปลูกไม้เพื่อการอนุรักษ์ และการปลูกไม้เพื่อการพาณิชย์ ซึ่งปรากฏตัวอย่างอยู่ทั่วไปว่าชุมชนที่เข้มแข็งช่วยงานของรัฐได้หลายประการ โดยไม่ต้องให้รัฐเข้าไปโอบอ้อมหรือคุ้มครองมากเกินไป

6.2.4 มาตรการเสริมอื่น ๆ

- 1) เนื่องจากการปลูกป่าสักและป่าเศรษฐกิจอื่น ๆ เป็นการลงทุนระยะยาว โดยธนาคารที่อยู่ภายใต้การกำกับของรัฐควรออกเครื่องมือทางการเงินในรูปแบบที่เหมาะสมที่อาจจะเป็นไปได้ของการทยอยจ่ายเงินสดให้ผู้ปลูกต้นไม้ เช่น จ่ายเงินคืนให้ผู้ปลูก ทุก 5 ปี 10 ปี เมื่อถึงปีที่ 20 หรือปีที่ 30 ผู้ปลูกจะตัดขายก็ได้ เพื่อนำเงินมาชำระหนี้ ทั้งนี้จะทำให้ผู้ปลูกสามารถกำหนดรายได้เป็นรายปีจาก

การใช้ต้นไม้เป็นเครื่องมือในการออม และสามารถใช้จ่ายเงินตามเวลาที่วางแผนไว้ เช่น ส่งลูกเข้าเรียน การเลี้ยงดูลูกคนแรก ลูกคนที่สอง ฯลฯ ตามความจำเป็นโดยใช้ต้นไม้ค่าประกัน

2) หากรัฐบาลต้องการให้เกิดธุรกิจอย่างรวดเร็ว ก็อาจจะต้องยอมเจียดจ่ายงบประมาณเพื่อเร่งให้มีการปลูกป่าสักและป่าเศรษฐกิจอื่น ๆ ทั้งนี้การปลูกไม้เชิงพาณิชย์จะเป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้และอาชีพช่วยเรื่องการออมของปัจเจกบุคคลและชุมชน การใช้ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพและมีผลดีกับสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันมีไม้สักและไม้มีค่าอื่น ๆ ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจมีพร้อมอยู่แล้วที่จะเข้ามาสู่ตลาด เนื่องจากเคยมีนโยบายส่งเสริมการปลูกในอดีต หากมีการแก้ไขให้สามารถตัดไม้ออกได้โดยสะดวก มีผลดีต่อเศรษฐกิจชุมชน การจ้างงาน รายได้สำหรับรากหญ้า การออม พื้นที่

3) สหกรณ์หลายแห่งได้พยายามปลูกไม้สักและไม้มีค่าอื่น ๆ อยู่แล้วแต่ก็ยังติดปัญหาการนำไม้ไปใช้ประโยชน์ สหกรณ์มีความคาดหวังสูงว่าการปลูกไม้สักและไม้ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูงโดยคาดว่าจะแหล่งการออมและการทำรายได้ให้กับสหกรณ์ ดังนั้นการส่งเสริมการปลูกป่าเศรษฐกิจจึงควรมุ่งเป้าหมายไปที่สหกรณ์เป็นอันดับแรก เพราะมีวัตถุดิบ มีความชำนาญในการทำธุรกิจ และผ่านการใช้เทคโนโลยีแบบลองผิดลองถูกมานานแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหกรณ์นิคมซึ่งมีประวัติการพัฒนามายาวนาน

4) ข้อสังเกตประการหนึ่งก็คือ แม้จะมีการแก้กฎหมายป่าไม้และกฎกระทรวงกำหนดให้ทรัพย์สินเป็นหลักประกัน พ.ศ. 2561 แล้ว แต่สถาบันการเงินต่าง ๆ ก็ยังไม่มีการส่งเสริมใด ๆ ในการใช้ต้นไม้เป็นหลักประกันในฐานะที่เป็นทรัพย์สินที่ใช้ค้ำประกันได้ โดยสถาบันการเงินมักอ้างว่าต้นไม้เป็นทรัพย์สินที่มีความเสี่ยงสูง สถาบันการเงินที่มีการดำเนินการอยู่บ้าง คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สถาบันการเงินจะต้องให้ผู้ปลูกจำนองที่ดินเป็นหลักประกันด้วย ดังนั้น หากต้องการให้ธุรกิจเกิดขึ้นและเป็นไปได้จริง รัฐบาลต้องออกมาตรการการเงินมาเพื่อจูงใจให้สถาบันการเงินสนใจที่จะปล่อยสินเชื่อประเภทนี้ ซึ่งอาจปล่อยผ่านกลไกภาครัฐหรือธนาคารชุมชนซึ่งจะเกิดขึ้นในอนาคตก็ได้ อนึ่ง ถ้าธุรกิจมีการเติบโตขึ้นในระดับหนึ่งอาจใช้มาตรการทางการคลัง เช่น ภาษีขาออก อัตราก้าวต่ำ ฯลฯ มาใช้ เพื่อระดมทุนในการพัฒนาธุรกิจการค้าไม้สักและไม้เศรษฐกิจอื่น ๆ ในอนาคตก็ย่อมกระทำได้

6.3 ข้อเสนอสุดท้าย

1) การลงทุนในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ มีความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจและมีผลตอบแทนในทางบวกกับสังคมชุมชนและสิ่งแวดล้อม

2) รัฐต้องกำหนดนโยบายและมีแผนการผลิตที่ชัดเจนในแผนแม่บทพัฒนาการป่าไม้แห่งชาติ เพื่อควบคุมอุปสงค์และอุปทานให้สมดุล

3) หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องต้องแก้ไขข้อกำหนด รวมทั้งการออกอนุบัญญัติต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการปลูกไม้เศรษฐกิจเพื่อการค้า เพื่อสนับสนุนและลดอุปสรรคของชุมชนและประชาชนในการปลูกและค้าขายไม้สักและไม้มีค่าอื่น ๆ

4) ควรต้องจัดให้มีองค์กรเพื่อส่งเสริมการพัฒนากการปลูกไม้สักและไม้มีค่าอื่น ๆ เชิงพาณิชย์เป็นการเฉพาะ

5) ต้องมีหน่วยงานรับผิดชอบในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งด้านการผลิต จำหน่าย และราคาของไม้สักและไม้มีค่าอื่น ๆ รวมถึงกำหนดมาตรฐานคุณภาพของไม้

6) จัดให้มีตลาดกลางเพื่ออำนวยความสะดวกและสะท้อนระดับราคาที่เป็นจริง

7) สนับสนุนให้มีระบบการตรวจสอบย้อนกลับที่มีประสิทธิภาพ

8) ปรับปรุงทัศนคติของเจ้าหน้าที่จากการเน้นเรื่องการป้องกันเป็นการส่งเสริมให้มีการปลูกไม้เชิงพาณิชย์ ในขณะเดียวกันต้องปลูกฝังให้ผู้ปลูกหรือชุมชนรู้หน้าที่และข้อจำกัดทางกฎหมายควบคู่กันไปด้วย

9) หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ภาคเอกชน และชุมชน ต้องร่วมกันพัฒนาเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง

10) รัฐต้องมีนโยบายการเงินที่สนับสนุนให้ประชาชนปลูกต้นไม้และมีการประกันความเสี่ยงของผู้ปลูก และอาจให้ความช่วยเหลือผู้ประกอบการประกันภัยบางส่วนเท่าที่จำเป็นและเหมาะสม ซึ่งต้องมีการศึกษารายละเอียดอย่างจริงจัง

11) หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรต้องพัฒนาเทคโนโลยีเกี่ยวกับแพลตฟอร์มทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Platform) ในการระดมทุนระยะยาวให้ผู้ลงทุน ผู้ปลูก และผู้ประกอบการ

12) สำหรับไม้สักหรือไม้มีค่าที่ได้มีการปลูกโดยการส่งเสริมของรัฐอยู่แล้ว แต่ไม่สามารถตัดหรือนำไม้เคลื่อนที่ออกได้นั้น ควรต้องได้รับการแก้ไขปัญหในข้อกฎหมายเกี่ยวกับที่ดินหรือระเบียบปฏิบัติอื่นของทางราชการ

13) ควรต้องแก้ไขปัญหเกี่ยวกับสิทธิในที่ดินจากการปฏิรูปที่ดิน รวมทั้งสิทธิในที่ดินของรัฐที่ได้รับอนุญาต ในประเด็นของการปลูกและตัดไม้สักหรือไม้มีค่าอื่น ๆ เพื่อให้การใช้ประโยชน์ที่ดินสอดคล้องกับบริบททางกฎหมายที่เปลี่ยนแปลงไป

14) หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องต้องให้ข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจนต่อสาธารณชน เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการปลูกไม้เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการปลูกไม้เพื่อการพาณิชย์

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาไทย

กรมป่าไม้, เอกสารประชาสัมพันธ์ โครงการส่งเสริมการปลูกต้นไม้เพื่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมระยะที่ 2 และโครงการส่งเสริมการปลูกไม้โตเร็วเพื่ออุตสาหกรรม, ปีงบประมาณ 2562, 2562.

กรมป่าไม้, องค์ความรู้เรื่องไม้สักไทย, กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2556.

คณะวนศาสตร์, ยุทธศาสตร์และแผนงานส่งเสริมไม้เศรษฐกิจแบบครบวงจร (พ.ศ.2561-2579), 2560.

จันจิรา อายะวงศ์ กฤษณา พงษ์พานิช, วินันท์ดา หิมะมาน และกิตติมา ด่วงแค, โรคกล้าไม้ในเรือนเพาะชำ, กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2552.

จิรวรรณ โรจนพรทิพย์, ชวนปลูกไม้มีค่าเพื่อการลงทุน, เอกสารเทคโนโลยีการเกษตร ฉบับวันเสาร์ที่ 13 เมษายน 2562.

ฉวีวรรณ หุตะเจริญ, แผลงป่าไม้ของไทย, กรมป่าไม้, 2526.

ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 106/2557 เรื่อง แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยป่าไม้, ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 131 ตอนพิเศษ 143 ง, วันที่ 30 กรกฎาคม 2557.

ฝ่ายวนวัฒนวิจัย, เอกสารส่งเสริมการปลูกป่า, กรมป่าไม้, 2536.

พระราชกำหนดพิทักษ์อัตราศุลกากร พ.ศ. 2503, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 77 ตอนที่ 17, วันที่ 3 มีนาคม 2503.

พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 92 ตอนที่ 54, วันที่ 5 มีนาคม 2518.

พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 136 ตอนที่ 71 ก, วันที่ 29 พฤษภาคม 2562.

พระราชบัญญัติการส่งออกและนำเข้าในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. 2522, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 96 ตอนที่ 7 ก, วันที่ 9 พฤษภาคม 2522.

พระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. 2562, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 136 ตอนที่ 49 ก, วันที่ 14 เมษายน 2562.

พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 136 ตอนที่ 71 ก, วันที่ 29 พฤษภาคม 2562.

พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 81 ตอนที่ 38, วันที่ 28 เมษายน 2507.

พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2559, **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 133 ตอนที่ 46 ก, วันที่ 24 พฤษภาคม 2559.

พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484, **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 58, วันที่ 15 ตุลาคม 2484.

พระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2562, **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 136 ตอนที่ 50 ก, วันที่ 16 เมษายน 2562.

พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562, **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 136 ตอนที่ 30 ก, วันที่ 12 มีนาคม 2562.

พระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ. 2511, **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 85 ตอนที่ 121, วันที่ 31 ธันวาคม 2511.

พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าขาออก พ.ศ. 2503, **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 77 ตอนที่ 66, วันที่ 9 สิงหาคม 2503.

พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551, **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 125 ตอนที่ 37, วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2551.

พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535, **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 109 ตอนที่ 20, วันที่ 13 มีนาคม 2535.

พระราชบัญญัติสวนป่า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558, **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 132 ตอนที่ 44 ก, วันที่ 26 พฤษภาคม 2558.

พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560, **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 134 ตอนที่ 53 ก, วันที่ 17 พฤษภาคม 2560.

พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558, **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 132 ตอนที่ 104 ก, วันที่ 5 พฤศจิกายน 2558.

พระราชบัญญัติเลื่อยโซ่ยนต์ พ.ศ. 2545, **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 119 ตอนที่ 95 ก, วันที่ 27 กันยายน 2545.

พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535, **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 109 ตอนที่ 44, วันที่ 9 เมษายน 2535.

พระราชบัญญัติโรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562, **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 136 ตอนที่ 56 ก, วันที่ 30 เมษายน 2562.

ไพโรจน์ ชัยเลิศพงษา, การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อไม้ประดู่ป่า, ส่วนงานวัฒนวิจัย, กรมป่าไม้, 2540.

วิชาญ เอียดทอง และสุวรรณ ตั้งมิตรเจริญ, ลักษณะนิเวศแหล่งการกระจายพันธุ์และสถานภาพทางประชากรของต้นพะยุงในประเทศไทย, 2558.

ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาการส่งเสริม
ปลูกต้นไม้เพื่อเป็นทุนระยะยาว, สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน), 2552.

ส่วนปลูกป่าภาครัฐ, ผลการปฏิบัติงานกิจกรรมปลูกป่า พ.ศ.2546 – 2561, สำนักส่งเสริมการปลูกป่า, กรมป่า
ไม้, 2561.

ส่วนปลูกป่าภาคเอกชน, ประดู่ป่า, สำนักส่งเสริมการปลูกป่า, กรมป่าไม้, 2556.

ส่วนปลูกป่าภาคเอกชน, “สัก”, สำนักส่งเสริมการปลูกป่า, กรมป่าไม้, 2553.

สุโกชาติ อึ้งวิจารณ์ปัญญา และนงนุช ช่างสี, การศึกษาและควบคุมแมลงศัตรูไม้ประดู่ในเรือนเพาะชำและสวนป่า
, สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้, กรมป่าไม้, 2557.

สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน), การขับเคลื่อนชุมชนไม้มีค่า ป่าครอบครัว, 9
สิงหาคม 2562.

สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน), โครงการส่งเสริมการปลูกต้นไม้เป็นทุนระยะยาว,
2552.

สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน), เอกสารนำเสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง การขับเคลื่อนโครงการชุมชนไม้มีค่า ป่าครอบครัว, 8
สิงหาคม 2562.

สาริโรจน์ วัฒนสุขสกุล, เทคโนโลยีวนวัฒนเพื่อจัดความยากจน เอกสารประกอบการสัมมนาทางวนวัฒน ครั้งที่
8, 2550.

องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้, พื้นที่ปลูกสร้างสวนป่าจำแนกตามชนิดไม้ขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้, องค์การ
อุตสาหกรรมป่าไม้, 2560.

องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้, รายงานประจำปี 2560, หน้า 4, available at <http://www.fio.co.th/fioreport/2560.pdf> on 20 December 2019.

องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้, โครงการจัดหาแหล่งเงินทุนในการพัฒนาสวนป่าเศรษฐกิจขององค์การ
อุตสาหกรรมป่าไม้, 2560.

อรุณี ภู่อุดแสง, การปลูกและการจัดการสักเชิงเศรษฐกิจ สำหรับเกษตรกรและภาคเอกชน, กลุ่มเศรษฐกิจป่าไม้
สัก, สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้, กรมป่าไม้, 2553.

อังศุมา พิณทอง อิติ วิสารรัตน์ ชุตติกานต์ หุตะแสงชัย พรเทพ เหมือนพงษ์ และสาพิศ ดิลกสัมพันธ์, **การประมาณ**
แก่นและการกักเก็บคาร์บอนของไม้พะยุง ณ สถานีวนวัฒนวิจัยหมู่สี่ จังหวัดนครราชสีมา, วารสาร
วนศาสตร์. 36(2): 46 – 54, 2560.

อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์, **รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเพื่อยกร่างแก้ไขกฎหมายป่าไม้**, สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2556.

เอกสารภาษาอังกฤษ

Barbara Ozarska, Adam Redman (DAF Qld), Final Report **Enhancing key elements of the value**
chains for plantation-grown wood in Lao PDR, Australian Centre for International
Agricultural Research (ACIAR), ISBN 978-1-86320-027-1, February 2017.

Benoit Belleville et al., **Enhancing key elements of the value chains for plantation-grown**
wood in Lao PDR, Conference Paper, Conference: International Scientific Conference on
Hardwood Processing, At Quebec City, Canada, September 2015.

Council Regulation (EC) No 2173/2005 of 20 December 2005 on the establishment of a
FLEGT licensing scheme for imports of timber into the European Community, (Official
Journal L 347, 30/12/2005 P. 0001 – 0006).

IUCN, **IUCN red list of threatened species**, IUCN, 2009, Available at: www.iucnreslist.org on
January 14, 2019.

James M. Roshetko et al., **Teak agroforestry systems for livelihood enhancement, industrial**
timber production, and environmental rehabilitation, *Forests Trees and Livelihoods*
22(4):241-256, November 2013.

J.B. Ball, D. Pandey, S. Hirai, Global Overview of Teak Plantations, **Paper presented to the**
Regional Seminar, Site, Technology and Productivity of Teak Plantations, Chiang Mai,
Thailand 26-29 January 1999, available at: <http://www.fao.org/forestry/25865-06dd4a3ffc3583a26be6c4cc5ef851a.pdf> on 20 December 2019.

Nicholas Stern, **The Stern Review on The Economics of Climate Change**, HM Treasury, London,
2006.

Reidar Persson, **Assistance to Forestry: Experiences and Potential for Improvement**, Center for International Forestry Research, printed by Indonesia Printer: Indonesia, published in 2003.

Roshetko, James M.Rohadi, DedePerdana, AuliaSabastian, Gerhardet al., **Forests, Teak agroforestry systems for livelihood enhancement, industrial timber production, and environmental rehabilitation** [2013], Trees and Livelihoods 22(4): 241-256 ISSN: 1472-8028, 2013.

Stephen Midgley, R.T. Somaiya, P.R. Stevens, Alan Brown, Nguyen Duc Kien and Richard Laity, **Planted teak global production and markets**, with reference to Solomon Islands, The Australian Centre for International Agricultural Research (ACIAR) ACIAR Technical Reports – ISSN 0816-7923 (print), ISSN 1447-0918 (online) ISBN 1 925133 46 2 (print) ISBN 978 1 925133 47 9 (PDF).

Suchart Kalyawongsa, **Seed Supply and Management System in Thai Land**, RFD seed, 2019.

Thomas Enters, **Site technology and productivity of teak, plantations in Southeast Asia**, Conclusions and recommendations of a regional seminar organized by TEAKNET and FAO's Forestry Research Support Programme for Asia and Pacific (FORSPA) in Thailand in early 1999. Unasyuva 201, Vol. 51, 2000.

U Sein Maung Wint, **Trade and marketing of teak wood and products**, Special Adviser, Ministry of Forestry, Yangon, available at: <http://www.fao.org/3/ac773e09.htm> on 20 December 2019.

Walter Kollert and Przemyslaw Jan Walotex, **Global Teak Trade in the Aftermath of Myanmar's Log Export Ban**, Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome, 2015.

Walter Kollert and Przemyslaw Jan Walotek, **Planted Forests and Trees**, Working Paper FB/49/E,FAO.

Walter Kollert and Michael Klein (eds.), **The Global Teak Study, Analysis, Evaluation and Future Potential of Teak Resources**, IUFRO World Series Volume 36. Vienna.108p, 2017.

ภาคผนวก

		หน้า
ภาคผนวกที่ 1	ตารางแสดงกระแสเงินสดในการปลูกไม้สักและการวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการปลูกไม้สัก	1
ภาคผนวกที่ 2	บัญชีรายละเอียดราคาไม้สักแปรรูป (สักสวนป่า)	11
ภาคผนวกที่ 3	ปัญหาและข้อเสนอแนะที่ได้จากการสัมภาษณ์ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	20
ภาคผนวกที่ 4	ข้อคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ต่อกฎหมายใหม่และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการปลูกไม้มีค่า	27
ภาคผนวกที่ 5	ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการปลูกไม้สักและไม้มีค่าเชิงพาณิชย์ที่ได้จากการสัมภาษณ์	30
ภาคผนวกที่ 6	กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการไปใช้ประโยชน์	33
ภาคผนวกที่ 7	ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ดำเนินการมา และผลที่ได้รับตลอดโครงการ	75

ภาคผนวกที่ 1

ตารางแสดงกระแสเงินสดในการปลูกไม้สักและ การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการปลูกไม้สัก

- 1) ตารางกระแสเงินสดในการปลูกไม้สัก 1 ไร่ ระยะปลูก 2x4 เมตร (จำนวน 200 ต้น) อัตราส่วนลด 7% และอัตราเงินเฟ้อ 3% ต่อปี กรณีพื้นฐาน
- 2) การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการปลูกไม้สัก 1 ไร่ (ระยะปลูก 2*4) คิดอัตราส่วนลด 7% และอัตราเงินเฟ้อ 3% กรณีรายได้เพิ่ม 20%
- 3) การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการปลูกไม้สัก 1 ไร่ (ระยะปลูก 2*4) คิดอัตราส่วนลด 7% และอัตราเงินเฟ้อ 3% กรณีรายได้ลด 20%
- 4) การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการปลูกไม้สัก 1 ไร่ (ระยะปลูก 2*4) คิดอัตราส่วนลด 7% และอัตราเงินเฟ้อ 3% กรณีรายจ่ายลด 20%
- 5) การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการปลูกไม้สัก 1 ไร่ (ระยะปลูก 2*4) คิดอัตราส่วนลด 7% และอัตราเงินเฟ้อ 3% กรณีรายจ่ายเพิ่ม 20%
- 6) การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการปลูกไม้สัก 1 ไร่ (ระยะปลูก 2*4) คิดอัตราส่วนลด 7% และอัตราเงินเฟ้อ 3% กรณีรายจ่ายลด 20% และรายได้ลด 20%
- 7) การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการปลูกไม้สัก 1 ไร่ (ระยะปลูก 2*4) คิดอัตราส่วนลด 7% และอัตราเงินเฟ้อ 3% กรณีรายจ่ายลด 20% และรายได้เพิ่ม 20%
- 8) การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการปลูกไม้สัก 1 ไร่ (ระยะปลูก 2*4) คิดอัตราส่วนลด 7% และอัตราเงินเฟ้อ 3% กรณีรายจ่ายเพิ่ม 20% และรายได้ลด 20%
- 9) การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการปลูกไม้สัก 1 ไร่ (ระยะปลูก 2*4) คิดอัตราส่วนลด 7% และอัตราเงินเฟ้อ 3% กรณีรายจ่ายเพิ่ม 20% และรายได้เพิ่ม 20%

1) ตารางกระแสเงินสดในการปลูกไม้สัก 1 ไร่ ระยะปลูก 2x4 เมตร (จำนวน 200 ต้น) อัตรา
ส่วนลด 7% และอัตราเงินเฟ้อ 3% ต่อปี กรณีพื้นฐาน

ปีที่	รายได้	รายจ่าย	กระแสเงินสดสุทธิสะสม	หมายเหตุ
	0	3,090.00	-3,090.00	
	0	848.72	-3,938.72	
	0	874.18	-4,812.90	
	0	393.93	-5,206.83	
	0	405.75	-5,612.58	
	0	417.92	-6,030.50	
	0	430.46	-6,460.96	
	0	443.37	-6,904.33	
	0	456.67	-7,361.00	
	0	470.37	-7,831.37	
	0	484.48	-8,315.85	
	0	499.02	-8,814.87	
	0	513.99	-9,328.86	
	0	529.41	-9,858.27	
	26,423.13	8,101.43	8,463.43	ตัดสาง 80 ต้น
	0	160.47	8,302.96	
	0	165.28	8,137.68	
	0	170.24	7,967.44	
	0	175.35	7,792.09	
	0	180.61	7,611.48	
	0	186.03	7,425.45	
	49,052.25	9,772.13	46,705.57	ตัดสาง 40 ต้น
	0	197.36	46,508.21	
	0	203.28	46,304.93	
	0	209.38	46,095.55	
	0	215.66	45,879.89	
	0	222.13	45,657.76	
	0	228.79	45,428.97	
	0	235.66	45,193.31	
	546,813.69	12,136.31	579,870.69	ตัดพื้นที่เหลือ 40 ต้น
รวม	622,289.07	42,418.37	579,870.69	

2) การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการปลูกไม้สัก 1 ไร่ (ระยะปลูก 2*4) คิดอัตราส่วนลด 7% และอัตราเงินเฟ้อ 3% กรณีรายได้เพิ่ม 20%

ปีที่	รายได้	รายจ่าย	กระแสเงินสดสุทธิสะสม	หมายเหตุ
		3,090.00	-3,090.00	
		848.72	-3,938.72	
		874.18	-4,812.90	
		393.93	-5,206.83	
		405.75	-5,612.58	
		417.92	-6,030.49	
		430.46	-6,460.95	
		443.37	-6,904.32	
		456.67	-7,360.99	
		470.37	-7,831.36	
		484.48	-8,315.84	
		499.02	-8,814.86	
		513.99	-9,328.85	
		529.41	-9,858.25	
	07.75	8,101.43	13,748.07	ตัดสาง 80 ต้น
16	0	160.47	13,587.60	
17	0	165.28	13,422.31	
18	0	170.24	13,252.07	
19	0	175.35	13,076.72	
20	0	180.61	12,896.11	
21	0	186.03	12,710.08	
22	58,862.70	9,772.13	61,800.65	ตัดสาง 40 ต้น
23	0	197.36	61,603.29	
24	0	203.28	61,400.01	
25	0	209.38	61,190.63	
26	0	215.66	60,974.97	
27	0	222.13	60,752.85	
28	0	228.79	60,524.05	
29	0	235.66	60,288.40	
30	656,176.43	12,136.31	704,328.51	ตัดพื้นที่เหลือ 40 ต้น
รวม	746,746.88	42,418.37	704,328.51	

NPV = 96,589 บาท BCR = 7.71 IRR = 20% ระยะเวลาคืนทุน 15 ปี

3) การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการปลูกไม้สัก 1 ไร่ (ระยะปลูก 2*4) คิดอัตราส่วนลด 7% และอัตราเงินเฟ้อ 3% กรณีรายได้ลด 20%

ปีที่	รายได้	รายจ่าย	กระแสเงินสดสุทธิสะสม	หมายเหตุ
	0	3,090.00	-3,090.00	
	0	848.72	-3,938.72	
	0	874.18	-4,812.90	
	0	393.93	-5,206.83	
	0	405.75	-5,612.58	
	0	417.92	-6,030.49	
	0	430.46	-6,460.95	
	0	443.37	-6,904.32	
	0	456.67	-7,360.99	
	0	470.37	-7,831.36	
	0	484.48	-8,315.84	
	0	499.02	-8,814.86	
	0	513.99	-9,328.85	
	0	529.41	-9,858.25	
	21,139	8,101.43	3,178.82	ตัดสาง 80 ต้น
	0	160.47	3,018.35	
	0	165.28	2,853.06	
	0	170.24	2,682.82	
	0	175.35	2,507.47	
	0	180.61	2,326.86	
	0	186.03	2,140.83	
	39,242	9,772.13	31,610.50	ตัดสาง 40 ต้น
	0	197.36	31,413.14	
	0	203.28	31,209.86	
	0	209.38	31,000.48	
	0	215.66	30,784.82	
	0	222.13	30,562.70	
	0	228.79	30,333.90	
	0	235.66	30,098.25	
	437,451	12,136.31	455,412.89	ตัดพื้นที่เหลือ 40 ต้น
รวม	497,831.25	42,418.37	455,412.89	

NPV = 59,596.44 บาท BCR = 5.41 IRR = 18% ระยะเวลาคืนทุน 15 ปี

4) การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการปลูกไม้สัก 1 ไร่ (ระยะปลูก 2*4) คิดอัตราส่วนลด 7% และอัตราเงินเฟ้อ 3% กรณีรายจ่ายลด 20%

ปีที่	รายได้	รายจ่าย	กระแสเงินสดสุทธิสะสม	หมายเหตุ
	0	2,472.00	-2,472.00	
	0	678.98	-3,150.98	
	0	699.35	-3,850.32	
	0	315.14	-4,165.46	
	0	324.60	-4,490.06	
	0	334.33	-4,824.40	
	0	344.36	-5,168.76	
	0	354.70	-5,523.46	
	0	365.34	-5,888.79	
	0	376.30	-6,265.09	
	0	387.59	-6,652.67	
	0	399.21	-7,051.89	
	0	411.19	-7,463.08	
	0	423.53	-7,886.60	
	26,423.13	6,481.14	12,055.38	ตัดสาง 80 ต้น
	0	128.38	11,927.00	
	0	132.23	11,794.78	
	0	136.19	11,658.58	
	0	140.28	11,518.30	
	0	144.49	11,373.81	
	0	148.82	11,224.99	
	49,052.25	7,817.70	52,459.53	ตัดสาง 40 ต้น
	0	157.89	52,301.65	
	0	162.62	52,139.02	
	0	167.50	51,971.52	
	0	172.53	51,798.99	
	0	177.70	51,621.29	
	0	183.03	51,438.26	
	0	188.53	51,249.73	
	546,813.69	9,709.05	588,354.37	ตัดพื้นที่เหลือ 40 ต้น
รวม	622,289.06	33,934.69	588,354.37	

NPV = 80,970.68 บาท BCR = 8.03 IRR = 21% ระยะเวลาคืนทุน 15 ปี

5) การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการปลูกไม้สัก 1 ไร่ (ระยะปลูก 2*4) คิดอัตราส่วนลด 7% และอัตราเงินเฟ้อ 3% กรณีรายจ่ายเพิ่ม 20%

ปีที่	รายได้	รายจ่าย	กระแสเงินสดสุทธิสะสม	หมายเหตุ
	0	3,708	-3,708.00	
	0	1,018	-4,726.46	
	0	1,049	-5,775.48	
	0	473	-6,248.20	
	0	487	-6,735.09	
	0	502	-7,236.59	
	0	517	-7,753.14	
	0	532	-8,285.18	
	0	548	-8,833.19	
	0	564	-9,397.63	
	0	581	-9,979.01	
	0	599	-10,577.83	
	0	617	-11,194.61	
	0	635	-11,829.90	
	26,423.13	9,722	4,871.51	ตัดสาง 80 ต้น
	0	193	4,678.94	
	0	198	4,480.60	
	0	204	4,276.31	
	0	210	4,065.89	
	0	217	3,849.16	
	0	223	3,625.92	
	49,052.25	11,727	40,951.61	ตัดสาง 40 ต้น
	0	237	40,714.78	
	0	244	40,470.85	
	0	251	40,219.60	
	0	259	39,960.80	
	0	267	39,694.25	
	0	275	39,419.70	
	0	283	39,136.91	
	546,813.69	14,564	571,387.03	ตัดพื้นที่เหลือ 40 ต้น
รวม	622,289.06	50,902.04	571,387.03	

NPV = 75,215 บาท BCR = 5.36 IRR = 18% ระยะเวลาคืนทุน 15 ปี

6) การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการปลูกไม้สัก 1 ไร่ (ระยะปลูก 2*4) คิดอัตราส่วนลด 7% และอัตราเงินเฟ้อ 3% กรณีรายจ่ายลด 20% และรายได้ลด 20%

ปีที่	รายได้	รายจ่าย	กระแสเงินสดสุทธิสะสม	หมายเหตุ
	0	2,472	-2,472.00	
	0	679	-3,150.98	
	0	699	-3,850.32	
4	0	315	-4,165.46	
5	0	325	-4,490.06	
6	0	334	-4,824.40	
7	0	344	-5,168.76	
8	0	355	-5,523.46	
9	0	365	-5,888.79	
10	0	376	-6,265.09	
11	0	388	-6,652.67	
12	0	399	-7,051.89	
13	0	411	-7,463.08	
14	0	424	-7,886.60	
15	21,138.50	6,481	6,770.76	ตัดสาง 80 ต้น
16	0	128	6,642.38	
17	0	132	6,510.15	
18	0	136	6,373.96	
19	0	140	6,233.68	
20	0	144	6,089.19	
21	0	149	5,940.36	
22	39,241.80	7,818	37,364.46	ตัดสาง 40 ต้น
23	0	158	37,206.57	
24	0	163	37,043.95	
25	0	168	36,876.45	
26	0	173	36,703.92	
27	0	178	36,526.22	
28	0	183	36,343.18	
29	0	189	36,154.66	
30	437,450.95	9,709	463,896.56	ตัดพื้นที่เหลือ 40 ต้น
รวม	497,831.25	33,934.69	463,896.56	

NPV = 626,474.27 บาท BCR = 6.43 IRR = 19% ระยะเวลาคืนทุน 15 ปี

7) การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการปลูกไม้สัก 1 ไร่ (ระยะปลูก 2*4) คิดอัตราส่วนลด 7% และอัตราเงินเฟ้อ 3% กรณีรายจ่ายลด 20% และรายได้เพิ่ม 20%

ปีที่	รายได้	รายจ่าย	กระแสเงินสดสุทธิสะสม	หมายเหตุ
	0	2,472	-2,472.00	
	0	679	-3,150.98	
	0	699	-3,850.32	
	0	315	-4,165.46	
	0	325	-4,490.06	
	0	334	-4,824.40	
	0	344	-5,168.76	
	0	355	-5,523.46	
	0	365	-5,888.79	
	0	376	-6,265.09	
	0	388	-6,652.67	
	0	399	-7,051.89	
	0	411	-7,463.08	
	0	424	-7,886.60	
	31,707.75	6,481	17,340.01	ตัดสาง 80 ต้น
	0	128	17,211.63	
	0	132	17,079.40	
	0	136	16,943.21	
	0	140	16,802.93	
	0	144	16,658.44	
	0	149	16,509.61	
	58,862.70	7,818	67,554.61	ตัดสาง 40 ต้น
	0	158	67,396.72	
	0	163	67,234.10	
	0	168	67,066.60	
	0	173	66,894.07	
	0	178	66,716.37	
	0	183	66,533.33	
	0	189	66,344.81	
	656,176.43	9,709	712,812.18	ตัดพื้นที่เหลือ 40 ต้น
รวม	746,746.88	33,934.69	712,812.18	

NPV = 99,467.09 บาท BCR = 9.64 IRR = 22% ระยะเวลาคืนทุน 15 ปี

8) การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการปลูกไม้สัก 1 ไร่ (ระยะปลูก 2*4) คิดอัตราส่วนลด 7% และอัตราเงินเฟ้อ 3% กรณีรายจ่ายเพิ่ม 20% และรายได้ลด 20%

ปีที่	รายได้	รายจ่าย	กระแสเงินสดสุทธิสะสม	หมายเหตุ
	0	3,708	-3,708.00	
	0	1,018.46	-4,726.46	
	0	1,049.02	-5,775.48	
	0	472.71	-6,248.20	
	0	486.90	-6,735.09	
	0	501.50	-7,236.59	
	0	516.55	-7,753.14	
	0	532.04	-8,285.18	
	0	548.00	-8,833.19	
	0	564.44	-9,397.63	
	0	581.38	-9,979.01	
	0	598.82	-10,577.83	
	0	616.78	-11,194.61	
	0	635.29	-11,829.90	
	21,138.50	9,721.72	-413.12	ตัดสาง 80 ต้น
	0	192.56	-605.68	
	0	198.34	-804.02	
	0	204.29	-1,008.32	
	0	210.42	-1,218.74	
	0	216.73	-1,435.47	
	0	223.24	-1,658.71	
	39,241.80	11,726.55	25,856.54	ตัดสาง 40 ต้น
	0	236.83	25,619.71	
	0	243.94	25,375.77	
	0	251.25	25,124.52	
	0	258.79	24,865.73	
	0	266.55	24,599.18	
	0	274.55	24,324.62	
	0	282.79	24,041.84	
	437,450.95	14,563.57	446,929.21	ตัดพื้นที่เหลือ 40 ต้น
รวม	497,831.25	50,902.04	446,929.21	

NPV = 56,718.60 บาท BCR = 4.28 IRR = 17% ระยะเวลาคืนทุน 22 ปี

9) การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการปลูกไม้สัก 1 ไร่ (ระยะปลูก 2*4) คิดอัตราส่วนลด 7% และอัตราเงินเฟ้อ 3% กรณีรายจ่ายเพิ่ม 20% และรายได้เพิ่ม 20%

ปีที่	รายได้	รายจ่าย	กระแสเงินสดสุทธิสะสม	หมายเหตุ
	0	3,708	-3,708.00	
	0	1,018.46	-4,726.46	
	0	1,049.02	-5,775.48	
	0	472.71	-6,248.20	
	0	486.90	-6,735.09	
	0	501.50	-7,236.59	
	0	516.55	-7,753.14	
	0	532.04	-8,285.18	
	0	548.00	-8,833.19	
	0	564.44	-9,397.63	
	0	581.38	-9,979.01	
	0	598.82	-10,577.83	
	0	616.78	-11,194.61	
	0	635.29	-11,829.90	
	31,707.75	9,721.72	10,156.13	ตัดสาง 80 ต้น
	0	192.56	9,963.57	
	0	198.34	9,765.23	
	0	204.29	9,560.94	
	0	210.42	9,350.51	
	0	216.73	9,133.78	
	0	223.24	8,910.55	
	58,862.70	11,726.55	56,046.69	ตัดสาง 40 ต้น
	0	236.83	55,809.86	
	0	243.94	55,565.92	
	0	251.25	55,314.67	
	0	258.79	55,055.88	
	0	266.55	54,789.33	
	0	274.55	54,514.77	
	0	282.79	54,231.99	
	656,176.43	14,563.57	695,844.84	ตัดพื้นที่เหลือ 40 ต้น
รวม	746,746.88	50,902.04	695,844.84	

NPV = 93,711.41 บาท BCR = 6.43 IRR = 19% ระยะเวลาคืนทุน 15 ปี

ภาคผนวกที่ 2

บัญชีรายละเอียดราคาไม้สักแปรรูป (สักสวนป่า)

- 1) บัญชีรายละเอียดราคาไม้สักแปรรูป (สักสวนป่า) เกรด A ประจำปี 2562
- 2) บัญชีรายละเอียดราคาไม้สักแปรรูป (สักสวนป่า) เกรด B ประจำปี 2562
- 3) บัญชีรายละเอียดราคาไม้สักแปรรูป (สักสวนป่า) เกรด C ประจำปี 2562
- 4) บัญชีรายละเอียดราคาไม้สักแปรรูป (สักสวนป่า) เกรด D ประจำปี 2562

1) บัญชีรายละเอียดราคาไม้สักแปรรูป (สักสวนป่า) เกรด A ประจำปี 2562

ยาว (ฟุต) กว้าง/หนา (นิ้ว)	1	1.2/2	2	2.1/2	3	3.1/2	4	4.1/2	5	5.1/2	6	6 1/2	7-7 1/2	8-8 1/2	9-9 1/2	10-10 1/2
1"x1/2"	495	520	570	585	685	720	760	800	830	915	1225	1255	1255	1280	1300	1310
1.1/2"	505	555	595	620	705	750	795	850	870	945	1245	1305	1305	1315	1335	1345
2"	670	850	975	980	1125	1170	1245	1300	1350	1450	1750	1820	1820	1825	1830	1855
3"	670	850	975	980	1125	1170	1245	1300	1350	1450	1750	1820	1820	1825	1830	1855
4"	825	1045	1185	1200	1395	1480	1570	1650	1680	1800	2235	2325	2325	2330	2355	2455
5"	825	1045	1185	1200	1395	1480	1570	1650	1680	1800	2235	2325	2325	2330	2355	2455
6"	880	1165	1275	1305	1570	1645	1755	1840	1890	2010	2260	2330	2330	2355	2390	2480
7"	880	1165	1275	1305	1570	1645	1755	1840	1890	2010	2260	2330	2330	2355	2390	2480
8"	980	1250	1345	1375	1610	1695	1810	1880	1915	2030	2305	2410	2410	2425	2450	2550
9"	980	1250	1345	1375	1610	1695	1810	1880	1915	2030	2305	2410	2410	2425	2450	2550
10"	1010	1320	1435	1455	1720	1825	1930	2020	2080	2200	2445	2505	2505	2520	2565	2680
11"	1010	1320	1435	1455	1720	1825	1930	2020	2080	2200	2445	2505	2505	2520	2565	2680
12"	1080	1380	1490	1525	1770	1875	1990	2065	2110	2245	2505	2520	2540	2575	2620	2715
1"x3/4"	495	520	570	585	685	720	760	800	830	915	1225	1255	1255	1280	1300	1310
1.1/2"	505	555	595	620	705	750	795	850	870	945	1245	1305	1305	1315	1335	1345
2"	670	850	975	980	1125	1170	1245	1300	1350	1450	1750	1820	1820	1825	1830	1855
3"	670	850	975	980	1125	1170	1245	1300	1350	1450	1750	1820	1820	1825	1830	1855
4"	825	1045	1185	1200	1395	1480	1570	1650	1680	1800	2235	2325	2325	2330	2355	2455
5"	825	1045	1185	1200	1395	1480	1570	1650	1680	1800	2235	2325	2325	2330	2355	2455
6"	880	1165	1275	1305	1570	1645	1755	1840	1890	2010	2260	2330	2330	2355	2390	2480
7"	880	1165	1275	1305	1570	1645	1755	1840	1890	2010	2260	2330	2330	2355	2390	2480

1) บัญชีรายละเอียดราคาไม้สักแปรรูป (สักสวนป่า) เกรต A ประจำปี 2562 (ต่อ)

ยาว (ฟุต) กว้าง/หนา (นิ้ว)	1	1.2/2	2	2.1/2	3	3.1/2	4	4.1/2	5	5.1/2	6	6 1/2	7-7 1/2	8-8 1/2	9-9 1/2	10-10 1/2
8"	980	1250	1345	1375	1610	1695	1810	1880	1915	2030	2305	2410	2410	2425	2450	2550
9"	980	1250	1345	1375	1610	1695	1810	1880	1915	2030	2305	2410	2410	2425	2450	2550
10"	1010	1320	1435	1455	1720	1825	1930	2020	2080	2200	2445	2505	2505	2520	2565	2680
11"	1010	1320	1435	1455	1720	1825	1930	2020	2080	2200	2445	2505	2505	2520	2565	2680
12"	1080	1380	1490	1525	1720	1875	1990	2065	2110	2245	2505	2520	2540	2575	2620	2715
1"x7/8	520	595	655	660	795	835	880	920	950	1030	1375	1395	1405	1405	1450	1460
1.1/2"	540	625	675	770	820	870	915	960	985	1065	1375	1405	1440	1455	1490	1495
2"	705	870	1000	1030	1225	1290	1365	1425	1455	1545	1845	1870	1905	1920	1950	1980
3"	740	925	1060	1060	1240	1290	1365	1425	1465	1560	1900	1930	1940	1960	1980	2005
4"	870	1125	1260	1275	1510	1580	1670	1730	1790	1905	2370	2420	2430	2445	2455	2490
5"	890	1125	1260	1280	1515	1590	1690	1770	1800	1935	2385	2425	2430	2445	2460	2510
6"	945	1225	1340	1380	1670	1760	1850	1960	1995	2120	2385	2425	2430	2455	2485	2520
7"	950	1240	1360	1390	1670	1765	1850	1960	1995	2120	2415	2430	2450	2485	2550	2630
8"	980	1290	1380	1420	1695	1785	1885	1980	2030	2160	2445	2460	2490	2550	2595	2695
9"	1010	1330	1430	1455	1720	1815	1930	2005	2040	2170	2445	2480	2505	2560	2600	2700
10"	1030	1370	1465	1510	1765	1870	1975	2005	2100	2240	2520	2600	2610	2620	2630	2730
11"	1080	1395	1515	1575	1840	1940	2050	2140	2200	2325	2595	2610	2640	2655	2715	2835
12"x7/8	1155	1460	1575	1605	1890	1990	2110	2190	2235	2370	2715	2730	2745	2755	2775	2870

1) บัญชีรายละเอียดราคาไม้สักแปรรูป (สักสวนป่า) เกรด A ประจำปี 2562 (ต่อ)

ยาว (ฟุต) กว้าง/หนา (นิ้ว)	1	1.2/2	2	2.1/2	3	3.1/2	4	4.1/2	5	5.1/2	6	6 1/2	7-7 1/2	8-8 1/2	9-9 1/2	10-10 1/2
1"x1"	505	550	600	625	710	760	810	840	865	915	1150	1185	1185	1185	1210	1230
1.1/2"	535	595	660	680	750	795	840	895	920	980	1180	1225	1245	1245	1250	1280
2"	660	955	1080	1080	1230	1285	1380	1435	1480	1585	1675	1690	1710	1725	1740	1795
2.1/2"	660	955	1080	1080	1230	1285	1380	1435	1480	1585	1675	1690	1710	1725	1740	1795
3"	700	1050	1185	1185	1300	1350	1455	1525	1575	1675	1780	1830	1840	1850	1855	1905
4"	775	1180	1300	1320	1490	1560	1675	1740	1800	1930	2310	2335	2340	2360	2385	2430
5"	775	1180	1300	1320	1490	1560	1675	1740	1800	1930	2310	2335	2340	2360	2385	2430
6"	880	1330	1435	1460	1580	1810	1935	2005	2035	2170	2445	2535	2580	2630	2635	2650
7"	880	1330	1435	1460	1580	1810	1935	2005	2035	2170	2445	2535	2580	2630	2635	2650
8"	890	1345	1450	1465	1660	1825	1970	2050	2085	2205	2480	2570	2620	2665	2680	2700
9"	890	1345	1450	1465	1660	1825	1970	2050	2085	2205	2480	2570	2620	2665	2680	2700
10"	960	1370	1455	1500	1720	1860	2040	2175	2210	2340	2515	2605	2640	2690	2725	2805
11"	960	1370	1455	1500	1720	1860	2040	2175	2210	2340	2515	2605	2640	2690	2725	2805
12"	1075	1495	1520	1555	1860	1890	2095	2190	2235	2382	2610	2725	2730	2750	2775	2870
1 1/4"x1 1/4"	550	675	760	780	810	825	870	910	920	980	1185	1230	1250	1255	1345	1375
2"	595	980	1075	1100	1185	1260	1275	1370	1395	1480	1660	1680	1720	1750	1765	1790
2 1/2"	630	985	1105	1125	1195	1290	1390	1450	1480	1640	1710	1735	1780	1790	1830	1860
3"	635	990	1110	1130	1200	1295	1395	1455	1485	1645	1715	1740	1785	1795	1835	1865
4"	925	1185	1305	1315	1465	1525	1635	1705	1760	2030	2175	2250	2260	2260	2265	2280
5"	925	1185	1305	1315	1465	1525	1635	1705	1760	2030	2175	2250	2260	2260	2265	2280
6"	940	1195	1305	1320	1515	1600	1700	1780	1815	2085	2190	2250	2265	2270	2275	2280

1) บัญชีรายละเอียดราคาไม้สักแปรรูป (ลักษณะป่า) เกรด A ประจำปี 2562 (ต่อ)

ยาว (ฟุต) กว้าง/หนา (นิ้ว)	1	1.2/2	2	2.1/2	3	3.1/2	4	4.1/2	5	5.1/2	6	6 1/2	7-7 1/2	8-8 1/2	9-9 1/2	10-10 1/2
7"	940	1200	1315	1320	1520	1605	1705	1785	1820	2090	2200	2260	2270	2275	2280	2290
8"	985	1230	1320	1350	1555	1630	1735	1815	1855	2095	2210	2265	2275	2290	2300	2310
9"	985	1245	1335	1365	1560	1640	1750	1825	1870	2110	2220	2275	2290	2300	2310	2330
10"	1020	1280	1435	1465	1640	1720	1770	1860	1920	2140	2250	2420	2430	2450	2460	2505
11"	1020	1305	1460	1490	1665	1750	1795	1900	1950	2170	2310	2445	2455	2475	2490	2515
12"x1 1/4"	1080	1365	1495	1530	1700	1785	1810	1905	1965	2180	2335	2455	2470	2485	2505	2520
1 1/2"x1 1/2"	570	675	760	780	810	825	870	910	920	980	1185	1230	1250	1255	1345	1375
2"	660	1000	1080	1105	1230	1285	1380	1435	1480	1585	1675	1690	1725	1760	1770	1795
3"	700	1050	1185	1200	1300	1350	1455	1525	1575	1675	1780	1830	1840	1850	1855	1905
4"	925	1185	1305	1320	1490	1560	1675	1740	1800	1930	2310	2335	2340	2360	2385	2430
5"	925	1185	1305	1320	1490	1560	1675	1740	1800	1930	2310	2335	2340	2360	2385	2430
6"	940	1330	1450	1460	1580	1810	1935	2005	2035	2170	2445	2455	2470	2485	2535	2565
7"	940	1330	1450	1460	1580	1810	1935	2005	2035	2170	2445	2455	2470	2485	2535	2565
8"	985	1345	1455	1465	1660	1825	1970	2050	2085	2205	2480	2490	2505	2520	2575	2590
9"	985	1345	1455	1465	1660	1825	1970	2050	2085	2205	2480	2490	2505	2520	2575	2590
10"	1020	1370	1465	1560	1750	1920	2160	2230	2280	2340	2515	2635	2635	2715	2715	2720
11"	1020	1370	1465	1560	1750	1920	2160	2230	2280	2340	2515	2635	2635	2715	2715	2720
12"x1 1/2"	1080	1500	1630	1690	1930	2050	2230	2280	2410	2500	2650	2865	2865	2890	2905	2960

1) บัญชีรายละเอียดราคาไม้สักแปรรูป (สักสวนป่า) กรต A ประจำปี 2562 (ต่อ)

ยาว (ฟุต) กว้าง/หนา (นิ้ว)	1	1.2/2	2	2.1/2	3	3.1/2	4	4.1/2	5	5.1/2	6	6 1/2	7-7 1/2	8-8 1/2	9-9 1/2	10-10 1/2
2" x 2"	660	1000	1080	1105	1230	1285	1380	1435	1480	1585	1675	1740	1780	1815	1380	1860
3"	700	1050	1185	1200	1300	1350	1455	1525	1575	1675	1780	1830	1840	1850	1855	1905
4"	925	1185	1305	1320	1490	1560	1675	1740	1800	1930	2310	2335	2340	2360	2385	2430
5"	925	1185	1305	1320	1490	1560	1675	1740	1800	1930	2310	2335	2340	2360	2385	2430
6"	940	1330	1450	1460	1580	1810	1935	2005	2035	2170	2445	2455	2470	2485	2535	2565
7"	940	1330	1450	1460	1580	1810	1935	2005	2035	2170	2445	2455	2470	2485	2535	2565
8"	985	1345	1455	1465	1660	1825	1970	2050	2085	2205	2480	2490	2505	2520	2575	2590
9"	985	1345	1455	1465	1660	1825	1970	2050	2085	2205	2480	2490	2505	2520	2575	2590
10"	1020	1370	1465	1560	1750	1920	2160	2230	2280	2340	2515	2635	2635	2715	2715	2720
11"	1020	1370	1465	1560	1750	1920	2160	2230	2280	2340	2515	2635	2635	2715	2715	2720
12" x 2"	1080	1500	1630	1690	1930	2050	2230	2280	2410	2500	2650	2865	2865	2890	2905	2960
2 1/2" x 2 1/2"	780	1185	1310	1390	1615	1680	1720	1855	1900	1910	1990	2095	2115	2140	2170	2185
4" x 2 1/2"	925	1370	1450	1455	1640	1730	1795	1905	1940	2085	2205	2265	2275	2300	2320	2365
5" x 2 1/2"	925	1370	1455	1460	1650	1740	1840	1940	1970	2110	2215	2275	2295	2305	2335	2370
6" x 2 1/2"	940	1440	1520	1605	1660	1915	2035	2100	2125	2230	2450	2475	2485	2510	2560	2580
3" x 3"	795	1350	1430	1435	1585	1650	1760	1830	1870	2000	2185	2200	2210	2240	2275	2310
4" x 3"	925	1370	1450	1455	1640	1730	1795	1905	1940	2085	2205	2230	2275	2300	2320	2365
5" x 3"	925	1370	1450	1455	1640	1730	1795	1905	1940	2085	2205	2230	2275	2300	2320	2365
6" x 3"	940	1440	1520	1605	1660	1915	2035	2100	2125	2230	2450	2475	2485	2510	2560	2580

ที่มา : องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้

2) บัญชีรายละเอียดราคาไม้สักแปรรูป (สักสวนป่า) เกรต B ประจำปี 2562

ยาว (ฟุต) กว้าง/หนา (นิ้ว)	1	1.2/2	2	2.1/2	3	3.1/2	4	4.1/2	5	5.1/2	6	6 1/2	7-7 1/2	8-8 1/2	9-9 1/2	10-10 1/2
1"x 1/2"	455	475	525	535	630	660	695	735	760	840	1125	1150	1150	1175	1190	1200
1.1/2"	465	510	545	570	645	690	730	780	800	865	1140	1195	1195	1205	1225	1235
2"	615	780	895	900	1030	1075	1140	1190	1240	1330	1605	1670	1670	1675	1680	1700
3"	615	780	895	900	1030	1075	1140	1190	1240	1330	1605	1670	1670	1675	1680	1700
4"	755	960	1085	1100	1280	1355	1440	1515	1540	1650	2050	2130	2130	2135	2160	2250
5"	755	960	1085	1100	1280	1355	1440	1515	1540	1650	2050	2130	2130	2135	2160	2250
6"	805	1070	1170	1195	1440	1510	1610	1685	1735	1845	2070	2135	2135	2160	2190	2275
7"	805	1070	1170	1195	1440	1510	1610	1685	1735	1845	2070	2135	2135	2160	2190	2275
8"	900	1145	1235	1260	1475	1555	1660	1725	1755	1860	2115	2210	2210	2225	2245	2340
9"	900	1145	1235	1260	1475	1555	1660	1725	1755	1860	2115	2210	2210	2225	2245	2340
10"	925	1210	1315	1335	1575	1675	1770	1850	1905	2015	2240	2295	2295	2310	2350	2455
11"	925	1210	1315	1335	1575	1675	1770	1850	1905	2015	2240	2295	2295	2310	2350	2455
12"	990	1265	1365	1400	1625	1720	1825	1895	1935	2060	2295	2310	2330	2360	2400	2490

หมายเหตุ : ยังมีราคาไม้ชนิดอื่นอีก เช่นเดียวกับไม้เกรด A

ที่มา : องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้

3) บัญชีรายละเอียดราคาไม้สักแปรรูป (ลักสวนป่า) เกรด C ประจำปี 2562

ยาว (ฟุต) กว้าง/หนา (นิ้ว)	1	1.2/2	2	2.1/2	3	3.1/2	4	4.1/2	5	5.1/2	6	6 1/2	7-7 1/2	8-8 1/2	9-9 1/2	10-10 1/2
1"x 1/2"	410	430	475	485	570	600	630	665	690	760	1020	1045	1045	1065	1080	1090
1.1/2"	420	460	495	515	585	625	660	705	725	785	1035	1085	1085	1095	1110	1120
2"	555	705	810	815	935	975	1035	1080	1125	1205	1455	1515	1515	1520	1525	1545
3"	555	705	810	815	935	975	1035	1080	1125	1205	1455	1515	1515	1520	1525	1545
4"	685	870	985	1000	1460	1230	1305	1375	1400	1500	1860	1935	1935	1940	1960	2045
5"	685	870	985	1000	1160	1230	1305	1375	1400	1500	1860	1935	1935	1940	1960	2045
6"	730	970	1060	1085	1305	1370	1460	1530	1575	1675	1880	1940	1940	1960	1990	2065
7"	730	970	1060	1085	1305	1370	1460	1530	1575	1675	1880	1940	1940	1960	1990	2065
8"	815	1040	1120	1145	1340	1410	1505	1565	1595	1690	1920	2005	2005	2020	2040	2125
9"	815	1040	1120	1145	1340	1410	1505	1565	1595	1690	1920	2005	2005	2020	2040	2125
10"	840	1100	1195	1210	1430	1520	1605	1680	1730	1830	2035	2085	2085	2100	2135	2230
11"	840	1100	1195	1210	1430	1520	1605	1680	1730	1830	2035	2085	2085	2100	2135	2230
12"	900	1150	1240	1270	1475	1560	1655	1720	1755	1870	2085	2100	2115	2145	2180	2260

หมายเหตุ : ยังมีราคาไม้ชนิดอื่น ๆ อีก เช่นเดียวกับไม่เกรด A

ที่มา : องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้

4) บัญชีรายละเอียดราคาไม้สักแปรรูป (ลักษณะป่า) กรด D ประจำปี 2562

ยาว (ฟุต) กว้าง/หนา (นิ้ว)	1	1.2/2	2	2.1/2	3	3.1/2	4	4.1/2	5	5.1/2	6	6 1/2	7-7 1/2	8-8 1/2	9-9 1/2	10-10 1/2
1"x 3/4"	290	305	335	340	400	420	445	470	485	535	715	735	735	750	760	765
1.1/2"	295	325	350	365	410	440	465	495	510	550	725	760	760	770	780	785
2"	390	495	570	575	655	725	760	790	845	1020	1065	1065	1065	1065	1070	1085
3"	390	495	570	575	655	725	760	790	845	1020	1065	1065	1065	1065	1070	1085
4"	480	610	690	700	815	865	915	965	980	1050	1305	1355	1355	1360	1375	1430
5"	480	610	690	700	815	865	915	965	980	1050	1305	1355	1355	1360	1375	1430
6"	515	680	745	760	915	960	1025	1075	1105	1175	1320	1360	1360	1375	1395	1450
7"	515	680	745	760	915	960	1025	1075	1105	1175	1320	1360	1360	1375	1395	1450
8"	575	730	785	805	940	990	1055	1100	1120	1185	1345	1405	1405	1415	1430	1490
9"	575	730	785	805	940	990	1055	1100	1120	1185	1345	1405	1405	1415	1430	1490
10"	590	770	840	850	1005	1065	1125	1180	1215	1285	1425	1460	1460	1470	1495	1565
11"	590	770	840	850	1005	1065	1125	1180	1215	1285	1425	1460	1460	1470	1495	1565
12"	63	805	870	890	1035	1095	1160	1205	1230	1310	1460	1470	1485	1505	1530	1585

หมายเหตุ : ยังมีราคาไม้ชนิดอื่น ๆ อีก เช่นเดียวกับไมเกรด A

ที่มา : องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้

ภาคผนวกที่ 3

ปัญหาและข้อเสนอแนะที่ได้จากการสัมภาษณ์ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ลำดับ	ปัญหา	ข้อคิดเห็น	กฎหมาย
ก. การใช้ประโยชน์ที่ดิน			
1	ที่ดินที่เคยได้รับ สทก. ไม่มีการต่ออายุ ปัจจุบัน มีเจ้าหน้าที่เข้ามาดำเนินการเพื่อออก คทช.)	ที่ดินที่เกษตรกรทำกินอยู่แล้ว ควรมีสถานีที่จะทำไม้ที่ปลูกไว้ได้ เจ้าหน้าที่ควรเข้ามาตรวจสอบให้แล้วเสร็จและออกเอกสารการใช้ประโยชน์ประโยชน์ที่ดิน เพื่อให้เกิด	พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. 2547
2	ปัญหาความล่าช้าในการสำรวจพื้นที่เพื่อออก ส.ป.ก.จึงไม่สามารถตัดโค่นได้	ความชัดเจนและสนใจให้ประชาชนปลูกต้นไม้	พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518
3	ที่ดิน ส.ป.ก. ไม่สามารถเข้าร่วมโครงการให้สินเชื่อของรัฐบางโครงการได้	ควรเปลี่ยนที่ดิน ส.ป.ก. ให้เป็นเอกสารสิทธิ์ นอกจากประชาชนจะได้มีสิทธิเด็ดขาดในที่ดิน รัฐจะได้เก็บภาษีจากการใช้ที่ดินดังกล่าวด้วย	พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 พระราชบัญญัติที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 (กฎหมายใหม่)
4	ภาษีบำรุงท้องที่สำหรับที่ดินที่ใช้ปลูกพืชล้มลุก (ทำเอง) ไร่ละ 5 บาท สำหรับที่ดินที่ใช้ปลูกไม้ยืนต้นไร่ละ 30 บาท (ตามกฎหมายเก่า)	ควรยกเว้นภาษีสำหรับที่ดินที่ทำการเกษตรกรรม เพื่อจูงใจให้คนปลูก	พระราชบัญญัติที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 (กฎหมายใหม่)
5	ไม้ที่เกษตรกรลงทุนปลูกไว้ในที่ดินที่เคยได้รับ สทก. ไม่สามารถขออนุญาตตัดโค่นไม้ (เกษตรกรไม่ได้ต่อ สทก. หรือขอต่อแต่เจ้าหน้าที่ไม่ได้มาดำเนินการให้)	ขอให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบและออกเอกสารให้ก่อนเป็นอันดับแรก ถ้าเอกสารถูกต้องการขออนุญาตตัดก็สามารถดำเนินการได้	พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507
6	กฎหมายที่กำหนดให้ การทำไม้ในที่ดินเอกสารสิทธิ์และที่ดิน ส.ป.ก. ต้องขออนุญาต เป็นการจำกัดสิทธิของเกษตรกรในการใช้ประโยชน์จากต้นไม้ที่ปลูกไว้	เห็นด้วยกับการยกเลิก การกำหนดไม้หวงห้ามในที่ดินเอกชน และที่ปลูกขึ้นในที่ดินที่รัฐอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ (บางราย ยังไม่มั่นใจว่าการแก้ไขดังกล่าวจะสามารถแก้ไขปัญหาได้จริงหรือไม่)	พระราชบัญญัติ ป่าไม้ พุทธศักราช 2484 (และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ...)

ลำดับ	ปัญหา	ข้อคิดเห็น	กฎหมาย
ข. การตัดโค่น การซื้อขาย และการนำไม้เคลื่อนที่			
7	เจ้าหน้าที่หน่วยงานในการขึ้นทะเบียนสวนป่า เพื่อเรียกรับค่าดำเนินการที่นอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนด	ส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการขึ้นทะเบียนสวนป่า เพราะเป็นช่องทางในการหน่วงเวลาและเรียกรับสินบน รวมถึงช่องทางหาเงินของพ่อค้าในการรับขึ้นทะเบียนสวนป่า	พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535
8	การขึ้นทะเบียนสวนป่าที่ย่งยาก พ่อค้าจึงรับเป็นผู้ดำเนินการขึ้นทะเบียนสวนป่าให้ โดยคิดค่าดำเนินการแบบเหมาจ่าย (ประมาณ 2,500 บาทต่อครั้ง)		พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535
9	รายที่ขึ้นทะเบียนสวนป่าเอง มีค่าใช้จ่าย ดังนี้ (1) ค่าค้อน (ประมาณ 1-2 พันบาท) และ (2) ค่าดำเนินการ ได้แก่ ค่าตรวจพื้นที่, ค่าตีตรา, ค่าจัดทำบัญชีไม้, ค่าไม้ (คิดตามลูกบาศก์เมตร)		พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535
10	เกษตรกรจะขึ้นทะเบียนสวนป่าต่อเมื่อจะขายต้นไม้ซึ่งไม่ตรงกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย	-	พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535
11	พ่อค้าคิดราคาแบบเหมาสวน ประเมินตามขนาดของต้นไม้ บางรายไม่มีอำนาจต่อรองกับพ่อค้า	-	-
12	ต้นไม้ที่มีขนาดใหญ่ มักถูกขโมยตัด	-	-
13	เนื่องจากปัญหาทางการเงิน และปัญหาการขโมยตัด ทำให้เกษตรกรจำเป็นต้องขายต้นไม้ที่มีอายุประมาณ 10 กว่าปี ซึ่งราคาถูก (ไม้ที่อายุน้อย มีมูลค่าทางเศรษฐกิจน้อย)	-	-
14	ปัญหาการเรียกรับสินบน ในระหว่างการขนส่ง	-	-

ลำดับ	ปัญหา	ข้อคิดเห็น	กฎหมาย
ค. การแปรรูปไม้ และการนำไม้แปรรูป/ผลิตภัณฑ์เคลื่อนที่			
15	โรงงานแปรรูปในพื้นที่มีน้อยมาก ส่วนใหญ่ส่งไปที่แพร่ และเมื่อแปรรูปแล้วขนส่งกลับมาขายในพื้นที่ ทำให้ราคาไม้แปรรูปเพิ่มขึ้นจากราคาค่าขนส่ง	ควรมีการส่งเสริมอาชีพการทำไม้และการแปรรูปไม้ในพื้นที่ที่มีแหล่งวัตถุดิบ โดยให้มีการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์หรือวิสาหกิจชุมชน หน่วยงานรัฐควรลดบทบาทการเป็นผู้ควบคุม ให้เป็นพี่เลี้ยง โดยให้ความรู้ด้านการปฏิบัติตามกฎหมาย และทักษะของผู้ประกอบการ	พระราชบัญญัติ ป่าไม้ พุทธศักราช 2484 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมอาชีพการทำไม้และการแปรรูป
16	ไม่ได้รับอนุญาตจากทางราชการในการขอตั้งโรงงานแปรรูปไม้ โดยใช้เครื่องจักรทำวงกบ ประตู หน้าต่าง ณ บริเวณใต้ถุนบ้านของตนเอง เนื่องจากติดปัญหานโยบายกรมป่าไม้ ที่ไม่อนุญาตให้ตั้งโรงงานแปรรูปไม้เพื่อการดังกล่าว เพิ่มขึ้นในท้องที่ภาคเหนือตั้งแต่จังหวัดนครสวรรค์ขึ้นไป	ยกเลิกข้อกำหนดดังกล่าว	นโยบายกรมป่าไม้ ลงวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ.2541 เรื่อง การควบคุมการแปรรูปไม้ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484
17	เจ้าหน้าที่ไม่พิจารณาออกใบอนุญาตฯ ให้สำหรับการแปรรูปไม้ ณ บริเวณใต้ถุนบ้าน และไม่แจ้งเหตุผลเป็นลายลักษณ์อักษร	ควรมีข้อกำหนดเฉพาะ เพื่อส่งเสริมอาชีพการแปรรูปไม้ภาคครัวเรือน (ใต้ถุนบ้าน) ที่ไม่เข้มงวดเหมือนกรณีการจัดตั้งโรงงาน เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถประกอบอาชีพได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย	พระราชบัญญัติ ป่าไม้ พุทธศักราช 2484
18	ผู้ประกอบการรายเล็ก ไม่มีใบอนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปและใบอนุญาตแปรรูปไม้		พระราชบัญญัติ ป่าไม้ พุทธศักราช 2484
19	เศษไม้ที่ซื้อจากโรงงานแปรรูปไม้มี หนังสือกำกับ/แสดงแหล่งที่มาของไม้ บางรายถูกเจ้าหน้าที่ขอตรวจสอบและเป็นช่องทางในการเรียกรับสินบน	ควรมีความชัดเจนเกี่ยวกับเอกสารกำกับการณ์เคลื่อนที่เศษไม้ เพื่อให้สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ แต่ไม่ควรสร้างภาระจนเกินสมควร (หากไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อได้ ผู้ประกอบการบางรายจะเผาทำลายซึ่งไม่ก่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ)	

ลำดับ	ปัญหา	ข้อคิดเห็น	กฎหมาย
20	การกำหนดขนาดแรงม้า ที่ต้องขอใบอนุญาตโรงงาน ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์จริง (มากกว่า 5 แรงม้า ต้องขอใบอนุญาตโรงงาน)	หมายเหตุ: ปัจจุบัน พรบ. โรงงาน (ฉ.2) พ.ศ. 2562 แก้ไขเป็น “มากกว่า 50 แรงม้า” และใบอนุญาตไม่มีกำหนดระยะเวลา ควรทบทวนคำว่า “โรงงาน” และอายุของใบอนุญาต ตามพรบ. ป่าไม้	พรบ. โรงงาน (ฉ.2) พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติ ป่าไม้ พุทธศักราช 2484
21	ไม้เรือนเก่า – นิยามคำว่า “ไม้” ไม่รวมถึงไม้เรือนเก่า ทำให้ผู้ประกอบการ รวมถึงเจ้าหน้าที่ในท้องที่ มีปัญหาเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติตามกฎหมายป่าไม้ ต้องปฏิบัติตามแค่ไหน อย่างไร	ควรมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับไม้เรือนเก่า ว่าต้องปฏิบัติตาม พรบ. ป่าไม้ฯ ในเรื่องใด อย่างไรบ้าง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการประกอบการ	พระราชบัญญัติ ป่าไม้ พุทธศักราช 2484
22	ไม้เรือนเก่า – การรื้อถอนและขนส่งภายในเขตจังหวัดไม่ต้องขออนุญาตตามพรบ. ป่าไม้ฯ ในภายหลังถูกเจ้าหน้าที่ตรวจสอบ จึงไม่มีหลักฐานมาแสดง	และความเข้าใจที่ตรงกันกับเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่นส่งเสริมให้ผู้ประกอบการจัดทำระบบการควบคุมห่วงโซ่อุปทานของไม้	
23	โรงค้าไม้เก่า – ไม่อยู่ภายใต้ พรบ. ป่าไม้ฯ แต่มักมีพนักงานเจ้าหน้าที่เข้ามาตรวจสอบโดยมิชอบเสมอ	เรือนเก่าด้วยตนเอง และยอมรับระบบดังกล่าวอย่างเป็นทางการว่าสามารถใช้	
24	ไม้เรือนเก่า - ที่ผลิตเป็นผลิตภัณฑ์แล้วไม่อยู่ในบังคับให้ออกหนังสือกำกับไม้ตาม พรบ. ป่าไม้ฯ การนำผลิตภัณฑ์ไม้เก่าเคลื่อนที่จึงถูกตรวจจับโดยเจ้าหน้าที่	พิสูจน์ ความถูกต้องตามกฎหมายของไม้เก่าได้ตลอดห่วงโซ่อุปทาน	
25	ไม้เรือนเก่า – ปัญหาการสวมหนังสือกำกับไม้ โดยนำหนังสือกำกับจากโรงงานแปรรูปรายอื่นมาสวมแทน ส่วนใหญ่ผู้ที่หาหนังสือกำกับมาสวมให้ คือ ผู้ขนส่งภาคเอกชน บางรายที่มีโรงงานแปรรูป สวมหนังสือกำกับของตนเอง (ส่งผลต่อปัญหาในการตรวจสอบย้อนกลับ) การขายผลิตภัณฑ์ที่ไม่มีหนังสือกำกับไม้ราคาสูงกว่าการขายพร้อมหนังสือกำกับไม้		

ลำดับ	ปัญหา	ข้อคิดเห็น	กฎหมาย
26	ข้อกำหนดเกี่ยวกับข้อจำกัดการใช้เลื่อยโซยนต์เฉพาะในพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตเท่านั้น เป็นอุปสรรคต่อการประกอบกิจการ	ใบอนุญาตให้ใช้เลื่อยโซยนต์ควรสามารถให้ใช้ได้ทุกพื้นที่ ทบพวนการกำหนดขนาดของเลื่อยโซยนต์ที่ต้องขออนุญาต	พระราชบัญญัติเลื่อยโซยนต์ พ.ศ. 2535
27	ฐานภาษี มีความซ้ำซ้อนกับภาษีเงินได้	ควรมีการจัดเก็บเพียงครั้งเดียว โดยหน่วยงานเดียวกัน	พระราชบัญญัติที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562
ง. การนำเข้า			
28	ปัญหาการพิสูจน์ความถูกต้องตามกฎหมายของไม้นำเข้า พิสูจน์อย่างไร เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของคู่ค้า	กำหนดให้มี CO สำหรับการนำเข้าไม้จากทุกประเทศ เพื่อช่วยป้องกันปัญหาในการพิสูจน์แหล่งที่มาของไม้ ระบบ due diligence ไม้นำเข้า ที่อยู่ระหว่างการพัฒนา ไม่ควรสร้างภาระให้ผู้ประกอบการเกินสมควร	พระราชบัญญัติการส่งออกนอกและการนำเข้าในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. 2522 ประกาศกระทรวงพาณิชย์ ว่าด้วยการนำสินค้าเข้ามาในราชอาณาจักร (ฉบับที่ 92) พ.ศ. 2535 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2535 ระเบียบกระทรวงพาณิชย์ ว่าด้วยการกำหนดด่านศุลกากรนำเข้าในราชอาณาจักร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 ลงวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560
จ. การส่งออก			
29	ผู้ประกอบการภาคเอกชน ไม่สามารถส่งออกไม้ท่อนและไม้แปรรูป สำหรับไม้สักและไม้อื่นตามที่กำหนด ปัจจุบันกฎหมายอนุญาตให้ อ.อ.ป. เท่านั้น ที่สามารถส่งออกได้	ควรยกเลิกข้อกำหนดดังกล่าว โดยเปิดให้ผู้ประกอบการทุกรายสามารถส่งออกได้ หมายเหตุ: ปัจจุบันอยู่ระหว่างการทบทวนกฎหมาย คือ ร่างประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง กำหนดให้ไม้ท่อน ไม้แปรรูป และถ่านไม้ เป็นสินค้าที่ต้องขออนุญาตส่งออกไปนอกราชอาณาจักร และกำหนดให้สิ่งประดิษฐ์จากไม้ทุกชนิดและไม้ล้อยางชนิดเป็นสินค้าที่ต้องมีหนังสือรับรองในการส่งออกนอกราชอาณาจักร พ.ศ. และร่างระเบียบกระทรวงพาณิชย์ที่เกี่ยวข้อง	พระราชบัญญัติการส่งออกนอกและการนำเข้าในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. 2522 ประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง กำหนดให้ไม้เป็นสินค้าที่ต้องขออนุญาตในการส่งออกนอกราชอาณาจักร พ.ศ. 2555 ระเบียบกระทรวงพาณิชย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการส่งไม้ท่อนและไม้แปรรูปออกนอกราชอาณาจักร พ.ศ. 2549

ลำดับ	ปัญหา	ข้อคิดเห็น	กฎหมาย
30	อัตราอากรขาออกไม้แปรรูป 40 เปอร์เซ็นต์ เป็นอุปสรรคต่อความสามารถในการแข่งขันทางการค้า	ควรยกเลิกหรือลดอากรขาออก	พระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530 ประกาศกรมศุลกากร เรื่อง กำหนดราคาศุลกากรสำหรับสินค้าไม้เป็นเกณฑ์ประเมินเงินอากรขาออก
31	มาตรฐานไม้สักแปรรูปเป็นอุปสรรคต่อการส่งออก ปัจจุบัน อ.อ.ป. (ซึ่งเป็นรายเดียวที่กฎหมายอนุญาตให้ส่งออก) ไม่สามารถปฏิบัติตามมาตรฐานดังกล่าวได้	ยกเลิกมาตรฐานไม้สักแปรรูป	พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าขาออก พ.ศ. 2503 ประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการการจัดให้มีการตรวจสอบและการตรวจสอบมาตรฐานสินค้าไม้สักแปรรูป ลงวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2531 ประกาศกระทรวงเศรษฐกิจ เรื่อง มาตรฐานไม้สักแปรรูป ลงวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2508
32	ไม่นำเข้าไม่สามารถส่งออกได้ (re-export) ต้องแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เสียก่อน	ไม่นำเข้าควรสามารถส่งออกได้ (re-export)	พระราชบัญญัติการส่งออกไปนอกและการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. 2522

ภาคผนวกที่ 4

ข้อคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ต่อกฎหมายใหม่และ
มาตรการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการปลูกไม้มีค่า

ลำดับ	ข้อคิดเห็น	คำอธิบายเพิ่มเติม
ก. พรบ. ป่าไม้ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2562		
1	เห็นด้วยกับการยกเลิกการกำหนดไม้หวงห้ามสำหรับไม้ในที่ดินที่มีเอกสารสิทธิและสิทธิครอบครอง และไม้ที่ปลูกขึ้นในที่ดินที่รัฐอนุญาต เพราะจะช่วยจูงใจให้ประชาชนปลูกต้นไม้มากยิ่งขึ้น	ในอดีต ประชาชนเลิกปลูกต้นไม้และหันไปปลูกพืชล้มลุก เนื่องจากขั้นตอนขออนุญาตตัดไม้ แม้กระทั่งการตัดสาบต้องขออนุญาตทำไม้ตาม พรบ. ป่าไม้ฯ ซึ่งมีความยุ่งยากและเปิดช่องให้มีการเรียกรับสินบน
2	ยังไม่มั่นใจกฎหมายใหม่นี้จะสามารถแก้ไขปัญหาได้จริงหรือไม่	มีข้อกังวลเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ของพนักงานเจ้าหน้าที่
3	ยังมีข้อกังวลว่าจะใช้อะไรในการยืนยันแหล่งที่มาของไม้ เพื่อจะใช้อ้างกับเจ้าหน้าที่ได้	มีข้อกังวลเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ของพนักงานเจ้าหน้าที่
ข. ไม้ยืนต้นสามารถใช้เป็นหลักค้ำประกันเงินกู้ได้		
4	เกษตรกรบางราย เห็นด้วยกับกฎหมายนี้เพื่อที่จะได้มีทุนมาใช้ในการประกอบอาชีพ แต่คงไม่ช่วยกระตุ้นการปลูกต้นไม้มากนัก (ไม่ได้เป็นปัจจัยที่จะทำให้คนที่ใช้ที่ดินทำประโยชน์อย่างอื่นมาปลูกต้นไม้ เพื่อประโยชน์ในการกู้สินเชื่อ)	
5	บางราย ไม่เห็นด้วยกับการส่งเสริมให้มีการสร้างหนี้สินจากทรัพย์สินที่มีอยู่ และการควบคุมการตัดไม้ทำได้ยากอาจก่อให้เกิดปัญหาในภายหลัง	
ค. การลงทะเบียนต้นไม้ทางอิเล็กทรอนิกส์ (E-tree)		
6	ระบบอิเล็กทรอนิกส์ชาวบ้านใช้งานไม่เป็น	
7	ปัจจุบันระบบยังมีปัญหา ไม่สามารถใช้งานได้	
8	เจ้าหน้าที่ในท้องถิ่น แทบจะไม่มีความรู้จริง และไม่สามารถให้คำแนะนำได้ (เผยแพร่เชิงหลักการเท่านั้น) ดังนั้น เจ้าหน้าที่ควรได้รับการอบรมอย่างดีเสียก่อน และควรดำเนินการอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และมีการติดตามและประเมินผลสำเร็จของโครงการ	ที่ผ่านมา ไม่ว่าโครงการใดก็ตามของหน่วยงาน ส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่จะมาให้ข้อมูล/เอาทุนมาลง แต่ไม่เคยมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง หรือประเมินผลสำเร็จของโครงการ
9	ควรมีกลุ่ม/ผู้นำชุมชน ที่จะช่วยเกษตรกรในการลงทะเบียนและให้คำปรึกษา ที่เกษตรกรรายย่อยสามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่าเจ้าหน้าที่	

ลำดับ	ข้อคิดเห็น	คำอธิบายเพิ่มเติม
ง. การสำแดงตนเอง (Self-declaration)		
10	เกษตรยังไม่แน่ใจเกี่ยวกับวิธีการทำงานของระบบนี้ และตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่จะเชื่อถือเอกสารหรือไม่	เป็นระบบที่ยังไม่เคยใช้งาน และมีข้อกังวลเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ของพนักงานเจ้าหน้าที่
11	เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือและไม่ยุ่งยาก ควรมีผู้นำชุมชนลงชื่อรับรองให้ว่ามาจากที่ดินของบุคคลนั้นจริง เพราะย่อมรู้ข้อมูลในพื้นที่อยู่แล้ว	
12	ควรรนำเทคโนโลยีการตรวจ DNA มาใช้	

ภาคผนวกที่ 5

ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการปลูกไม้สักและไม้มีค่าเชิงพาณิชย์
ที่ได้จากการสัมภาษณ์

ลำดับ	ข้อเสนอแนะ	คำอธิบายเพิ่มเติม
1	กรมป่าไม้และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีนโยบายที่ชัดเจนว่า ชนิดพันธุ์ไม้ใดคือไม้เศรษฐกิจที่ต้องการส่งเสริม และจะส่งเสริมปลูกอย่างไร โดยพิจารณาจาก 1) ชนิดพันธุ์และคุณภาพไม้ (อายุ) ที่เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ 2) ความเหมาะสมของชนิดพันธุ์กับสภาพแวดล้อม เช่น คุณภาพดิน น้ำ อากาศ เป็นต้น 3) มีโมเดลที่หลากหลาย เหมาะสมกับฐานะและความจำเป็นในการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการยังชีพของเกษตรกร	● เกษตรส่วนใหญ่ มักปลูกต้นไม้ตามกระแส หรือตามที่ได้มีการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ ยกตัวอย่างเช่น ยางพารา ยูคาลิปตัส ทุเรียน เป็นต้น ● ในอดีตกรมป่าไม้ ส่งเสริมให้ปลูกไม้สัก ระยะห่าง 2x2 เมตร ต่อมาส่งเสริม 4x2 เมตร ซึ่งจากประสบการณ์ของเกษตรกรพบว่าไม่ได้ผลผลิตที่ดีเท่าที่ควร (ปัจจุบัน เกษตรกรไม่ค่อยเชื่อถือคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่) ● กรมป่าไม้ ส่งเสริมปลูกและตัดไม้สักเมื่ออายุ 30 ปี ในขณะที่ หากไม้สักอายุ 40-50 ปี จะเป็นที่ต้องการของตลาดและราคาสูงมาก
2	ในพื้นที่สวน ควรเสนอโมเดลการปลูกหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้เกษตรกรสามารถเลือกปลูกได้ตามความเหมาะสมในการประกอบอาชีพ เช่น - ปลูกสักอย่างเดียว ควรปลูกระยะอย่างน้อยเท่าใด และวิธีดูแลรักษา - ปลูกสักและพืชไร่ ควรปลูกสักรอบแนวเขตหรือปลูกห่างมากเท่าใด จึงจะสามารถปลูกพืชไร่อื่นได้ - ปลูกสักและไม้ชนิดอื่น ควรปลูกอย่างไร	ที่ดิน เป็นปัจจัยการดำรงชีพที่มีอยู่อย่างจำกัด การปลูกต้นไม้ใช้เวลาานกว่าจะสามารถขายได้
3	ควรส่งเสริมให้ปลูกต้นไม้เพื่อเป็นเงินออม เป็นแนวเขตที่ดิน เพราะนอกจากจะช่วยแสดงแนวเขตแล้ว ยังสามารถระแวงระวังไม่ให้ถูกลักขโมยด้วย	หากปลูกในสวนที่อยู่ไกลจากที่อยู่อาศัย ต้นไม้ที่มีอายุมาก ขนาดใหญ่ มักจะถูกลักขโมย ดังนั้นจึงต้องรีบขาย
4	พื้นที่ของรัฐที่เป็นป่าเสื่อมโทรม ควรจัดให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์เพื่อปลูกต้นไม้และสามารถตัดขายได้ โดยมีการบริหารจัดการเองภายในชุมชน	โดยส่วนใหญ่ เกษตรกรจะไม่นำที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองมาปลูกต้นไม้ ซึ่งใช้ระยะเวลาานกว่าจะสามารถขายได้
5	ต้องการให้รัฐมีเงินทุนเริ่มต้นสำหรับการปลูก (เป็นเงินทุนให้เปล่า)	โครงการนี้ ยกเลิกไปแล้วเมื่อปี 2538
6	สนับสนุนให้มีการจัดตั้งกองทุนการปลูกต้นไม้ ดำเนินการโดยองค์กรภาคเอกชน โดยความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ	
7	ควรมีการสื่อสารนโยบายจากส่วนกลางมาถึงเกษตรกรในพื้นที่ อย่างจริงจังและสม่ำเสมอ	ปัจจุบันเกษตรกรต้องเป็นผู้หาหลักสูตรการประชุม/อบรมเอง แต่ไม่มีเจ้าหน้าที่เข้ามาให้ความรู้ในพื้นที่

ลำดับ	ข้อเสนอแนะ	คำอธิบายเพิ่มเติม
8	โครงการต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐ เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นควรได้รับการอบรมอย่างดีเสียก่อน และควรดำเนินการอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และมีการติดตามและประเมินผลสำเร็จของโครงการ	ที่ผ่านมา ไม่ว่าโครงการใดก็ตามของหน่วยงานส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่จะมาให้ข้อมูล/เอาทุนมาลง แต่ไม่เคยมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง หรือประเมินผลสำเร็จของโครงการ
9	ควรมีการส่งเสริมให้มีตลาดกลาง หรือราคากลาง หรือมีการพัฒนาองค์กรในพื้นที่ที่สามารถต่อรองราคาได้ และได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความต้องการของตลาดเพื่อวางแผนการประกอบอาชีพเกี่ยวกับป่าไม้	ไม่ได้รับการส่งเสริมหรือให้ข้อมูลด้านการตลาด เกษตรกรไม่มีความรู้เกี่ยวกับการประเมินราคาไม้ ทำให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง
10	ควรมีกฎหมาย/มาตรการที่เหมาะสม สำหรับผู้แปรรูปหรือผู้ผลิตในภาคครัวเรือน (ขนาดเล็ก) และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (ขนาดกลาง) โดยมีเจ้าหน้าที่รัฐเป็นพี่เลี้ยง ฝึกอาชีพ ส่งเสริมด้านการตลาด เป็นต้น เพื่อให้ผู้ประกอบการรายเล็กมีความสามารถในการแข่งขัน และเพื่อลดต้นทุนที่เกิดจากการขนส่งวัตถุดิบออกไปแปรรูปนอกพื้นที่และนำกลับมาขายในพื้นที่	
11	การออกนโยบายต่าง ๆ ควรคำนึงว่าเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรอย่างแท้จริง ต้องไม่เป็นการเอื้อประโยชน์ต่อคนรวยที่มีที่ดินจำนวนมากเพียงอย่างเดียว หรือเอื้อต่อนายทุน	
12	ระเบียบบริหารราชการฯ ควรมีมาตรการบังคับเจ้าหน้าที่ที่กระทำผิดอย่างเข้มงวด ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ ลดบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่จากการเป็นผู้ควบคุมเป็นพี่เลี้ยง ในให้ความรู้ด้านกฎหมาย ด้านการประกอบอาชีพ เป็นต้น	แก้ไขปัญหาการคอร์รัปชัน ที่เกิดขึ้นจากตัวบุคคล (เจ้าหน้าที่)
13	สถาบันการศึกษาควรปลูกฝังให้ความรู้และส่งเสริมทักษะในการปลูกต้นไม้ อย่างถูกต้องและยั่งยืน	

ภาคผนวกที่ 6

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการไปใช้ประโยชน์

กิจกรรมที่ 1 การสำรวจข้อมูลภาคสนาม

กิจกรรมที่ 2 การประชุมระดมความคิดเห็น (Focus Group)

กิจกรรมที่ 3 การประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็น

กิจกรรมที่ 1 การสำรวจข้อมูลภาคสนาม

วัน-เวลาที่จัดกิจกรรม

ช่วงเดือนมีนาคม 2562

สถานที่จัดกิจกรรม

- (1) สำหรับเกษตรกรทั่วไป ในพื้นที่จังหวัดแพร่ ลำปาง และน่าน
- (2) สำหรับเกษตรกรตัวอย่าง ในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ พิจิตร สุโขทัย สระแก้ว และระยอง
- (3) สำหรับองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ในพื้นที่สวนป่าทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี
- (4) สำหรับผู้ประกอบการ ในพื้นที่จังหวัด แพร่ ลำพูน และกรุงเทพมหานคร

กลุ่มเป้าหมาย

เกษตรกรทั่วไป เกษตรกรตัวอย่าง องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ และผู้ประกอบการ

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

- (1) สร้างความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการทำไม้และอุตสาหกรรมไม้ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและตามกฎหมาย แก่เกษตรกรและผู้ประกอบการ
- (2) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายใหม่ที่ประกาศใช้บังคับ และระบบการควบคุมห่วงโซ่อุปทานไม้ที่หน่วยรัฐกำลังดำเนินการ
- (3) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญในการยืนยันความถูกต้องเกี่ยวกับแหล่งที่มาของไม้ เพื่อให้ประชาชนและผู้ประกอบการตระหนักความสำคัญของการทำไม้อย่างถูกกฎหมาย ซึ่งจำเป็นแก่การปลูกไม้เชิงพาณิชย์
- (4) สัมภาษณ์พูดคุย รับฟัง ข้อเท็จจริง ปัญหา และข้อคิดเห็นจากเกษตรกรและผู้ประกอบการ

ผลการดำเนินกิจกรรม

ผลการดำเนินกิจกรรมปรากฏรายละเอียดในบทที่ 4 ของรายงานฉบับนี้ โดยมีภาพบรรยากาศของกิจกรรมดังนี้

ภาพการทำงานในพื้นที่จังหวัดแพร่

ภาพการทำงานในพื้นที่จังหวัดลำปาง

ภาพการทำงานในพื้นที่จังหวัดน่าน

ภาพการทำงานในพื้นที่จังหวัดลำพูน

ภาพการทำงานในพื้นที่สวนป่าของเกษตรกรตัวอย่าง และสวนป่าทองผาภูมิ ขององค์การ
อุตสาหกรรมป่าไม้

กิจกรรมที่ 2 การประชุมระดมความคิดเห็น (Focus Group)

วัน-เวลาที่จัดกิจกรรม

วันที่ 2 พฤษภาคม 2562 เวลา 8.30 -12.00 น.

สถานที่จัดกิจกรรม

ห้องประชุม 1 ชั้น 15 อาคาร เอส เอ็ม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย

เกษตรกร ภาคประชาสังคม ผู้ประกอบการภาคเอกชน หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

- (1) นำเสนอสภาพข้อเท็จจริงและปัญหาในปัจจุบันของวงจรธุรกิจไม้สักและไม้มีค่า รวมทั้งความคิดเห็นจากเกษตรกรและผู้ประกอบที่ได้จากการสำรวจข้อมูลภาคสนาม
- (2) ระดมความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน เพื่อให้ได้รับความเห็นและมุมมองจากกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในทุกมิติ

ผลกราดำเนินกิจกรรม

หนังสือเชิญประชุม กำหนดการประชุม และข้อคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุม มีดังนี้

โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

วันที่ เมษายน 2562

เรื่อง ขอเชิญประชุม

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการและแบบตอบรับการประชุม วันที่ 2 พฤษภาคม 2562

ด้วยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยฝ่ายนโยบายชาติและความสัมพันธ์ข้ามชาติ (ฝ่าย 1) ได้ให้การสนับสนุนทุนวิจัย “โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพข้อเท็จจริงและปัญหาในปัจจุบันของวงจรธุรกิจไม้สักและไม้มีค่าในส่วนของภาครัฐและเอกชน รวมถึงประชาชนทั่วไปที่ปลูกในที่ดินของตนเอง การใช้ประโยชน์ในประเทศ และการส่งออก นโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับไม้สักและไม้มีค่าทั้งระบบ ปัญหาของการผลิตไม้สักและผลิตภัณฑ์จากไม้สักหรือไม้มีค่า และสาเหตุตลอดห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่การปลูก การตัด การนำเคลื่อนที่ การแปรรูป การจำหน่าย การส่งออก และการนำเข้า และจัดทำข้อเสนอเพื่อปรับปรุงนโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับไม้สัก ซึ่งการศึกษาได้ดำเนินการมาระยะหนึ่งแล้ว

เพื่อให้การศึกษาเป็นไปอย่างครบถ้วน โครงการฯ จึงจะจัดการประชุมเพื่อนำเสนอความก้าวหน้าช่วง 6 เดือนแรกและรับฟังความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ วันที่ 2 พฤษภาคม 2562 เวลา 8.30 -12.00 น. ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 15 อาคาร เอส เอ็ม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ตามกำหนดการประชุมที่แนบ และใคร่ขอเรียนเชิญท่านให้เกียรติเข้าร่วมประชุม และขอขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

กำหนดการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น
โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์
สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
วันที่ 2 พฤษภาคม 2562 เวลา 8.30-12.00 น.
ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 15 อาคาร เอส เอ็ม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

08.30 -09.00 น.	ลงทะเบียน
09.00 -09.30 น.	นำเสนอความเป็นมาของ โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์และความก้าวหน้าช่วง 6 เดือนแรก โดย นายปิติพงศ์ พึ่งบุญ ณ อยุธยา หัวหน้าโครงการ
09.30 -10.30 น.	นำเสนอผลการศึกษา โดย - ดร.อภิชาติ พงษ์ศรีหดุลชัย ความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจ - นายเสมอ ลี้มชูวงศ์ ความเป็นไปได้ทางวิชาการ - น.ส. ภาวิณี อุดมใหม่ ผลการสำรวจภาคสนาม - ผศ.อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์ ภูมิทัศน์ของกฎหมายป่าไม้ที่แก้ไขใหม่
10.30 – 12.00 น.	ผู้เข้าประชุมร่วมแสดงความคิดเห็น
12.00 น.	ปิดการประชุม

แบบตอบรับเข้าร่วมการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น
โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์
สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

วันที่ 2 พฤษภาคม 2562 เวลา 8.30-12.00 น.

ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 15 อาคาร เอส เอ็ม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

☐ ผู้แทนหน่วยงานที่สามารถเข้าร่วมการประชุมได้

ชื่อ : นาย/นาง/นางสาว _____ นามสกุล _____

หน่วยงาน _____ ตำแหน่ง _____

ที่อยู่ _____

โทรศัพท์ _____ โทรสาร _____ Email _____

☐ ไม่สามารถเข้าร่วมการประชุมได้ และไม่ส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุม

☐ ไม่สามารถเข้าร่วมการประชุมได้ และขอส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุม คือ

ชื่อ : นาย/นาง/นางสาว _____ นามสกุล _____

หน่วยงาน _____ ตำแหน่ง _____

ที่อยู่ _____

โทรศัพท์ _____ โทรสาร _____ Email _____

ลงชื่อ _____

วันที่ _____/_____/_____

กรุณาส่งแบบตอบรับเข้าร่วมการประชุมภายในวันที่

ติดต่อ

โทร. หรือส่งทางโทรสาร :

บันทึกข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ได้จากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)

ผู้เข้าร่วมประชุมรายที่ 1

● ข้อคิดเห็น

ด้านพฤกษศาสตร์

1. ตัวเลขปลูกไม้สัก ตัวเลขนี้บันทึกโดยหน่วยงานรัฐ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ขึ้นทะเบียนสวนป่าเท่านั้น แต่จังหวัดที่มีไม้สักมากที่สุดคือ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน
2. หากดูกำลังการผลิตไม้สักสวนป่าปัจจุบัน จะต้องคูณ 4 เพื่อจะสามารถทำอุตสาหกรรมไม้ได้อย่างในอดีต
3. เอกสารในหน้าที่ 6 ที่น่าสนใจคือ เวลาปลูก 3-5 ปี แล้วเงินหมดต้องการกู้สินเชื่อสถาบันการเงิน แต่ไม่สามารถให้ข้อมูลแก่สถาบันการเงินได้ว่าผลตอบแทนเท่าไร ปลูกแล้วปีไหนจึงจะสามารถขายได้เงิน
4. ส่วนปัญหาและข้อเสนอแนะ ควรเพิ่มเรื่อง “โรคและแมลง” กินใบ

ผู้เข้าร่วมประชุมรายที่ 2

● ข้อคิดเห็น

ด้านเศรษฐศาสตร์

1. การปลูกเกิน 30 ปี อาจจะไม่คุ้มทุน ดังนั้น ขอให้ผู้วิจัยพิจารณาเรื่องความคุ้มทุนกรณีเกิน 30 ปีด้วย

ด้านพฤกษศาสตร์

1. ควรเพิ่มปัญหาเรื่อง โรคแมลง เจาะลำต้น
2. การรวบรวมข้อมูลพื้นที่ปลูกสัก – เป็นข้อมูลที่มีการลงทะเบียนและรวบรวมไว้ แต่เมื่อมีการส่งเสริมปลูกยางพารา ตัวเลขเหล่านี้จะลดลงไปเยอะ การลงทะเบียนไว้ต่อมาเปลี่ยนแล้วอาจไม่ได้มาแจ้ง ดังนั้น ข้อมูลอาจไม่ถูกต้อง
3. ข้อมูลแผนที่พื้นที่ที่เหมาะสมต่อการปลูกสัก – ข้อมูลนี้เป็นเพียงภาพกว้างของทุกชนิดไม้ โดยในปีที่แล้วสำนักวิจัยฯ ได้มีการนำข้อมูลมา update ใหม่ โดยใช้ดัชนีความชื้นและคุณภาพดิน และใช้ประสบการณ์จากผู้เชี่ยวชาญ
4. ตารางเปรียบเทียบการเติบโต – น่าจะมีการเปรียบเทียบ “ความเพิ่มพูนรายปี” ด้วย ซึ่งจะให้เห็นการเปรียบเทียบที่ชัดเจนขึ้น

ผู้เข้าร่วมประชุมรายชื่อที่ 3

● ข้อคิดเห็น

ด้านเศรษฐศาสตร์

1. การประเมินราคา ต้องเขียนให้ชัดเจนว่าจะประเมินคิวบิกเมตร ที่เป็นไม้แปรรูปหรือไม้ซุง เนื่องจากไม้ซุงต้องนำไปเลื่อยและกระพ้อออกก่อน (หากต้นเล็กแทบจะไม่เหลือไม้ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง)
2. ไม้สักที่ขายกันในตลาดโลกแบ่งเป็นตลาดล่าง ไม้สักสวนป่า อายุไม่เกิน 35 ปี และตลาดบน ไม้สักธรรมชาติ คือไม้ที่มีอายุสูงกว่า 50 ปี ซึ่งราคาต่างกันประมาณ 5-6 เท่า เนื่องจากไม้ที่มีอายุ 50 ปี มีสารที่ทำให้ไม้สักมีคุณภาพ
3. ในตลาดไม่มีการอ้างอิงราคา อ.อ.ป. แต่ราคาจริงไม่ได้ใช้ราคา อ.อ.ป. ดังนั้น จึงควรประเมินราคาเปรียบเทียบตลาด ออ.ป./ราคาตลาดจริง/ราคาตลาดโลก เพราะการประเมินราคาตลาดโลก ประเมินจากคุณภาพ ไม่ได้ประเมินจากขนาด

ด้านกฎหมาย

1. ยกเลิกมาตรฐานไม้แปรรูป ควรยกเลิกไปแล้ว การซื้อขายไม่เคยสนใจมาตรฐานเช่นว่านี้
2. มติ ครม. ปี 35 การควบคุมการนำเข้าส่งออก
3. การเข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าไม้ มติ ครม. 2535 ห้ามเอกชนปลูกสร้างสวนป่า ซึ่งต่อมาแม้จะอนุญาต ตาม คทช. แต่ไม่สามารถขึ้นทะเบียนสวนป่าได้
4. ทบทวน มติ ครม. 2543 ที่กำหนดให้ อ.อ.ป. เป็นผู้ส่งออกไม้สักได้แต่เพียงผู้เดียวให้เอกชนทุกรายสามารถส่งออกได้
5. ทบทวน มติ ครม. 2555 ที่ห้ามส่งออกไม้พะยุง
6. ทบทวนระเบียบกระทรวงพาณิชย์ พ.ศ. 2555 ที่ให้การส่งออกต้องขออนุญาต
7. ทบทวนระเบียบกรมป่าไม้ ในการออกหนังสือรับรองไม้ สิ่งประดิษฐ์ และไม้ล้อม

ผู้เข้าร่วมประชุมรายชื่อที่ 4

● ข้อคิดเห็น

ด้านพฤกษศาสตร์

1. การส่งเสริมให้พิจารณาสายพันธุ์ไม้ ที่มีโตตรง ดูแลรักษาง่าย
2. ส่งเสริมเรื่องการดูแลเรื่องโรค แมลง

ด้านกฎหมาย

1. ยกเลิกประกาศกระทรวงพาณิชย์ มาตรฐานสินค้าไม้สักแปรรูป (เรื่องเดียวกับประกาศกระทรวงเศรษฐกิจ)
2. เห็นด้วยเรื่องกองทุนการปลูกไม้มีค่า
3. ภาษีส่งออกสูง 40% เป็นอุปสรรคต่อการส่งออก

4. ทบทวน มติ ครม. 2543 ที่กำหนดให้ อ.อ.ป. เป็นผู้ส่งออกไม้สักได้แต่เพียงผู้เดียว ให้เอกชนทุกรายสามารถส่งออกได้

ผู้เข้าร่วมประชุมรายชื่อที่ 5

- ข้อคิดเห็น

ด้านเศรษฐศาสตร์

1. ผลตอบแทน ควรคิดทางเศรษฐกิจ และทางการเงิน
2. ราคากลางของ ออป. เป็นราคาหน้าโรงงานของ ออป. หากนำมาคำนวณที่หน้าสวนจะต้องนำค่าขนส่งมาคิดด้วย
3. ให้นำค่าเสียโอกาสมาคิดด้วย (หากเอาที่ดินไปทำประโยชน์อย่างอื่น)
4. ควรคำนวณจากอัตราเงินเฟ้อ
5. ราคาโตขึ้นในอัตราเท่าไร

ผู้เข้าร่วมประชุมรายชื่อที่ 6

- ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมปลูกสักเชิงพาณิชย์

1. เป็นความท้าทายในการปลูกไม้มากกว่า 50 ปี ซึ่งคิดว่าระบบสหกรณ์น่าจะมีศักยภาพทำให้เกิดขึ้นได้ โดยการทำเงินกองทุนและเงินส่งเสริมสหกรณ์ ด้านกองทุน สหกรณ์น่าจะสามารถจัดตั้งกองทุน เพื่อระดมทุนได้ เพื่อไม่ให้ถูกครอบงำโดยนายทุน
2. เรื่องการค้าประกันทางธุรกิจ ยังมีปัญหาในการประเมินหลักทรัพย์ และความสัมพันธ์ระหว่างต้นไม้กับที่ดิน สถาบันการเงินยังนิ่งอยู่

ผู้เข้าร่วมประชุมรายชื่อที่ 7

- ข้อคิดเห็น

ด้านกฎหมาย

1. การเข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าไม้ มติ ครม. 2535 ห้ามเอกชนปลูกสร้างสวนป่า ซึ่งต่อมาแม้จะอนุญาต ตาม คทช. แต่ไม่สามารถขึ้นทะเบียนสวนป่าได้ (อยู่ระหว่างกรมป่าไม้เสนอ ทบทวนมติ ครม.)
2. การตั้งโรงงานแปรรูปไม้ มติ ครม. 2503 ห้ามตั้งโรงเลื่อยเพิ่มขึ้นอีกในจังหวัดที่มีท้องที่ป่าไม้ (อยู่ระหว่างกรมป่าไม้เสนอคณะกรรมการด้านกฎหมายป่าไม้ เพื่อเสนอทบทวนมติ ครม.) แต่มีการผ่อนปรนเฉพาะไม้ยางพาราและไม้ 13 ชนิดตามมติ ครม. 2535 และ มติครม. 2537
3. นิยามคำว่าโรงงานตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ ไม่พิจารณาถึงแรงม้า เพียงแค่มีเลื่อยวงเดือน หากทำเป็นอาชีพอิสระถือว่าต้องขออนุญาตตั้งโรงงานแปรรูป สมควรเสนอให้มีแก้ไขนิยาม

4. เลื่อยโซยนต์ การขออนุญาตมีไว้ครอบครองควรมีอยู่ แต่ควรแก้ไขเรื่องการขออนุญาตเมื่อนำไปใช้นอกพื้นที่ที่ได้รับอนุญาต
5. การค้าประกันทางธุรกิจ ให้ข้อสังเกตจากการเข้าร่วมประชุมต่าง ๆ ว่าสถาบันการเงินรวมถึง ธกส. ไม่มีใครกล้าค้าประกันต้นไม้ (เพราะเสี่ยง) หากจะค้าประกันต้องนำที่ดินมาจำนองพ่วงด้วย และอาจได้รับวงเงินเพิ่มขึ้นเท่านั้น
6. การส่งออกไม้สักสวนป่า มติ ครม. 2543 กำหนดให้ อ.อ.ป. เป็นผู้ส่งออกไม้สักได้แต่เพียงผู้เดียว
7. (อยู่ระหว่างการเสนอคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติให้ความเห็นชอบการทบทวนมติ ครม.)
8. พ.ร.บ. สวนป่า เห็นว่าเป็นกฎหมายที่ดีมาก ใช้ระบบการแจ้งแต่การนำไปปฏิบัติทำให้ดูเหมือนเป็นการอนุญาต แต่อยู่ระหว่างการปรับปรุงกฎหมายให้ขั้นตอนมีความชัดเจนว่าเป็นระบบการแจ้ง

ผู้เข้าร่วมประชุมรายชื่อที่ 8

- ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมปลูกสักเชิงพาณิชย์
 1. ภาครัฐ ควรให้ความรู้ด้านการดูแลสัก อย่างเป็นรูปธรรม
 2. การให้เงินส่งเสริม ต้องมีการประเมินคุณภาพด้วย และมีมาตรฐานการควบคุมที่เหมาะสม
 3. ควรศึกษาถึงความต้องการของตลาดโลก เพื่อสามารถสร้างเศรษฐกิจชาติ

ผู้เข้าร่วมประชุมรายชื่อที่ 9

- ข้อคิดเห็น

ด้านพฤกษศาสตร์

1. เรื่องคุณภาพและการดูแล เดิมที
2. ไม่มีการตัดสาง เนื่องจากการตัดสางต้องขออนุญาต ทำให้เป็นอุปสรรคในการดูแลสวนสัก ส่งผลให้คุณภาพไม่ดีเท่าที่ควร

ด้านกฎหมาย

1. เห็นว่าประเด็นเรื่องเส้นแบ่งเขตป่าและ สปก. เป็นปัญหา/ข้อจำกัดที่สำคัญ เนื่องจากตามที่รัฐส่งเสริมปลูก ส่วนใหญ่ส่งเสริมปลูกในที่ สปก. ต่อมามีการตรวจสอบแนวเขตและพบว่าไม่อยู่ในที่ สปก. จึงตัดออกไม่ได้

ผู้เข้าร่วมประชุมรายที่ 10**● ข้อคิดเห็น**ด้านเศรษฐศาสตร์

1. ควรคำนวณความคุ้มค่า หากสักอายุ 50 ปีด้วย

ด้านกฎหมาย

2. รถติด ถือว่าเป็นโรงงานแต่ขออนุญาตไม่ได้ เนื่องจากมีการเคลื่อนที่ (ไม่มีที่ตั้งถาวร) ควรหาแนวทางแก้ไขเรื่องนี้ด้วย

● ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมปลูกสักเชิงพาณิชย์

1. เพื่อประโยชน์ในการติดตามตรวจสอบ ควรมีข้อมูล/ทราบแหล่งที่ตั้งของไม้ และจัดให้มีโรงงานสีขาในละแวกพื้นที่ที่มีแหล่งไม้อยู่
2. ควรให้หน่วยงานราชการ หน่วยเล็กที่สุดเป็นผู้ควบคุม คือ อบต. โดยอาจทำเป็นโครงการนำร่องก่อน และรวบรวมข้อมูลเป็นรายตำบล
3. ข้อมูลแหล่งไม้ ปัจจุบันพื้นที่ที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนสวนป่า จะไม่มีข้อมูลอยู่ในฐานข้อมูลกรมป่าไม้ ดังนั้น จึงควรมีระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการรวบรวมข้อมูล
- 4.

ผู้เข้าร่วมประชุมรายที่ 11**● ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมปลูกสักเชิงพาณิชย์**

1. งานที่เสนอเห็นว่าเป็นต้นเรื่อง ยังไม่ไปถึงด้านธุรกิจ
2. ประเด็นคือ เราต้องการอะไร มองมูลค่าอย่างไร ในด้านการเก็บรักษาต้นไม้ไว้ หรือการตัดขาย เช่น หากมองมูลค่าเป็นไม้ที่มีชีวิตเพื่อประโยชน์แง่สิ่งแวดล้อม คาร์บอนเครดิต ไม้ยืนต้นจะมีมูลค่าสูงขึ้นเรื่อย แต่เมื่อใดที่ตัดจะกลายเป็นสินค้าทันที ดังนั้น ควรคิดว่าจะเก็บหรือตัด เพื่อหาวิธีการจัดการต่อไป
3. อ.อ.ป. โดยเปลี่ยนบทบาทให้ดำเนินการในเชิงเศรษฐกิจมากขึ้น โดยมีบริษัทลูกหรือมีการแปลงสภาพ เพื่อให้สามารถระดมทุนในตลาดหลักทรัพย์ได้
4. เสนอให้ทำ Business Model สำหรับ สักธรรมชาติ/สัก ออป./สักปลูกใหม่ (เอกชน)

กิจกรรมที่ 3 การประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็น

วัน-เวลาที่จัดกิจกรรม

วันที่ 21 ตุลาคม 2562 เวลา 8.30 -12.30 น.

สถานที่จัดกิจกรรม

ห้องประชุม บีบี 204 โรงแรมเซ็นทรา บาย เซ็นทารา ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์
แจ้งวัฒนะ

กลุ่มเป้าหมาย

เกษตรกร ภาคประชาสังคม ผู้ประกอบการภาคเอกชน หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา
ผู้ทรงคุณวุฒิ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

- (1) นำเสนอผลการศึกษาของโครงการในเรื่องสภาพข้อเท็จจริงและปัญหาในปัจจุบันของวงจร
ธุรกิจไม้สักและไม้มีค่า นโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้อง ผลการวิเคราะห์ปัญหาของ
การผลิตไม้สักและผลิตภัณฑ์จากไม้สักหรือไม้มีค่า และสาเหตุตลอดห่วงโซ่อุปทาน และ
ข้อเสนอเพื่อปรับปรุงนโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับไม้สัก
- (2) ทราือนำประเด็น ความเป็นไปได้ของการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ และปัจจัยสนับสนุนที่จำเป็น
ต่อการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์

ผลการดำเนินกิจกรรม

ผลการดำเนินกิจกรรมนี้ ได้นำมาใช้ในการจัดทำรายงานฉบับนี้ โดยมีรายละเอียดหนังสือเชิญ
ประชุม กำหนดการ และรายงานการประชุม ดังนี้

มูลนิธิสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ

Biodiversity - Based Economy Development Foundation

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 9
เลขที่ 120 หมู่ที่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

ที่ มสพ. /

ตุลาคม 2562

เรื่อง ขอเชิญประชุม

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการและแบบตอบรับการประชุม วันที่ 21 ตุลาคม 2562

ด้วยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยฝ่ายนโยบายชาติและความสัมพันธ์ข้ามชาติ (ฝ่าย 1) ได้ให้การสนับสนุนทุนวิจัย “โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพข้อเท็จจริงและปัญหาในปัจจุบันของวงจรธุรกิจไม้สักและไม้มีค่าในส่วนของภาครัฐและเอกชน รวมถึงประชาชนทั่วไปที่ปลูกในที่ดินของตนเอง การใช้ประโยชน์ในประเทศ และการส่งออก นโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับไม้สักและไม้มีค่าทั้งระบบ ปัญหาของการผลิตไม้สักและผลิตภัณฑ์จากไม้สักหรือไม้มีค่า และสาเหตุตลอดห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่การปลูก การตัด การนำเคลื่อนที่ การแปรรูป การจำหน่าย การส่งออก และการนำเข้า และจัดทำข้อเสนอเพื่อปรับปรุงนโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับไม้สัก ซึ่งการศึกษาได้ดำเนินการใกล้เสร็จสมบูรณ์แล้ว

โครงการฯ จึงจะจัดการประชุมเพื่อนำเสนอผลการศึกษาและรับฟังความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง ในวันที่ 21 ตุลาคม 2562 เวลา 8.30 -12.30 น. ณ ห้องประชุม บีบี 204 โรงแรมเซ็นทรา บาย เซ็นทารา ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ ตามกำหนดการประชุมที่แนบมาด้วย และใคร่ขอเรียนเชิญท่านหรือผู้แทนให้เกียรติเข้าร่วมประชุมโดยไม่มีค่าใช้จ่าย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายปิติพงศ์ พึ่งบุญ ณ อยุธยา)

ประธานกรรมการ

มูลนิธิสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ

โทร. 0 2141 1692

โทรสาร 0 2143 9204

กำหนดการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็น
 โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์
 สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
 วันที่ 21 ตุลาคม 2562 เวลา 8.30-12.30 น.
 ณ ห้องประชุม บีบี 204 ชั้น 2 โรงแรมเซ็นทรา บาย เซ็นทารา
 ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ

08.30 -09.00 น.	ลงทะเบียน
09.00 -10.00 น.	นำเสนอผลการศึกษา โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ โดย - นายปิติพงศ์ พึ่งบุญ ณ อยุธยา หัวหน้าโครงการ - นายเสมอ ลี้มชูวงศ์ - น.ส. ภาวิณี อุดมใหม่ - ดร.อภิชาติ พงษ์ศรีหุดุลชัย - ผศ.อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์
10.00 – 12.00 น.	ประเด็นการหารือ - ความเป็นไปได้ของการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ - ปัจจัยสนับสนุนที่จำเป็นต่อการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์
12.00 – 12.30 น.	สรุปผลการประชุม
12.30 น.	ปิดการประชุมและรับประทานอาหารกลางวัน

แบบตอบรับเข้าร่วมการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็น
โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์
สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
วันที่ 21 ตุลาคม 2562 เวลา 8.30-12.30 น.
ณ ห้องประชุม บีบี 204 ชั้น 2 โรงแรมเซ็นทรา บาย เซ็นทารา
ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ

☐ ผู้แทนหน่วยงานที่สามารถเข้าร่วมการประชุมได้

ชื่อ : นาย/นาง/นางสาว _____ นามสกุล _____

หน่วยงาน _____ ตำแหน่ง _____

ที่อยู่ _____

โทรศัพท์ _____ โทรสาร _____ Email _____

☐ ไม่สามารถเข้าร่วมการประชุมได้ และไม่ส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุม

☐ ไม่สามารถเข้าร่วมการประชุมได้ และขอส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุม คือ

ชื่อ : นาย/นาง/นางสาว _____ นามสกุล _____

หน่วยงาน _____ ตำแหน่ง _____

ที่อยู่ _____

โทรศัพท์ _____ โทรสาร _____ Email _____

ลงชื่อ _____

วันที่ ____/____/____

กรุณาส่งแบบตอบรับเข้าร่วมการประชุมภายในวันศุกร์ที่ 18 ตุลาคม 2562

ติดต่อ คุณพรทิพย์ สุงคาสิทธิ์

โทร. 081 3753207 หรือส่งทางโทรสาร : 0 2143 9204

Email : Tip_work20@hotmail.com

รายงานการประชุมเพื่อนำเสนอผลการศึกษาและรับฟังความคิดเห็น
โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์
ในวันที่ 21 ตุลาคม 2562 เวลา 8.30 -12.30 น. ณ ห้องประชุม ปีปี 204
โรงแรมเซ็นทรา บาย เซ็นทารา ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ

1. ส่วนที่หนึ่ง : นำเสนอผลงานของโครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์

1.1 หลักการและเหตุผล

เนื่องจากไม้สักเป็นทรัพยากรที่มีค่าและสามารถปลูกทดแทนขึ้นใหม่ได้ ซึ่งในอดีตพื้นที่ป่าทางภาคเหนือของประเทศไทยเป็นแหล่งที่มีไม้สักขึ้นอยู่ทั่วไป แต่ปัจจุบันสถานการณ์เปลี่ยนไปทำให้ประเทศไทยเปลี่ยนจากประเทศผู้ผลิตไม้สัก กลายเป็นประเทศผู้นำเข้าไม้สัก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความขาดแคลนไม้สักในประเทศที่ยังคงมีความต้องการสูงทั้งการใช้สอยภายในประเทศและการส่งออกผลิตภัณฑ์ไม้ และแม้ว่าจะมีการส่งเสริมให้มีการปลูกสร้างสวนป่าที่เป็นไม้หวงห้ามก็ตามแต่ยังคงมีปัญหาอุปสรรคอยู่พอสมควร คณะผู้ศึกษาจึงเสนอหัวข้อวิจัยนี้เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคและเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา เพื่อฟื้นฟูอุตสาหกรรมไม้สักให้กลับมาเป็นสินค้าทางเศรษฐกิจของประเทศ

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

- (1) ศึกษาสภาพข้อเท็จจริงและปัญหาในปัจจุบันของวงจรธุรกิจไม้สักและไม้มีค่าในส่วนของภาครัฐและเอกชน รวมถึงประชาชนทั่วไปที่ปลูกในที่ดินของตนเอง การใช้ประโยชน์ในประเทศ และการส่งออก
- (2) ศึกษานโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับไม้สักและไม้มีค่าทั้งระบบ
- (3) วิเคราะห์ปัญหาของการผลิตไม้สักและผลิตภัณฑ์จากไม้สัก และสาเหตุตลอดห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่การปลูก การตัด การนำเคลื่อนที่ การแปรรูป การจำหน่าย การส่งออก และการนำเข้า
- (4) จัดทำข้อเสนอเพื่อปรับปรุงนโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับไม้สัก

1.3 โจทย์วิจัย

แนวทางที่เหมาะสมด้านนโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับไม้สัก เพื่อส่งเสริมและฟื้นฟูอุตสาหกรรมไม้สักและไม้มีค่าตลอดห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่การปลูก การตัด การเคลื่อนย้าย การแปรรูป การจำหน่ายเพื่อการใช้สอยในประเทศและส่งออก

1.4 กรอบแนวคิดในการศึกษา

- (1) ศึกษารวบรวมข้อเท็จจริงในปัจจุบันของวงจรธุรกิจไม้สัก ตั้งแต่การปลูก การตัด การนำเคลื่อนที่ การแปรรูป การจำหน่าย การส่งออก และการนำเข้า
- (2) ศึกษาข้อมูลทางวิชาการด้านการปลูก การบำรุงรักษา การนำมาใช้ประโยชน์และมูลค่าของไม้สัก รูปแบบต่าง ๆ ทั้งก่อนและหลังการแปรรูป
- (3) ศึกษารวบรวมและวิเคราะห์นโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับไม้สักทั้งระบบ
- (4) ศึกษาวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมให้ประชาชนปลูกไม้สักในที่ดินของตนเองเพื่อการใช้สอยหรือการพาณิชย์ในประเทศ หรือการส่งออกที่ถูกต้องตามกฎหมายระหว่างประเทศ

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

Output ทราบปัญหาอุปสรรคของอุตสาหกรรมไม้สัก รวมถึงผลิตภัณฑ์ และสาเหตุของปัญหาตลอดห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่การปลูก การตัด การนำเคลื่อนที่ การแปรรูป การจำหน่าย การส่งออก และการนำเข้า และมีข้อเสนอด้านนโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมไม้สัก

Outcome มีเอกสารข้อเสนอด้านนโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมไม้สักที่สามารถใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนผู้มีหน้าที่และความรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมไม้สักในการกำหนดนโยบาย หรือนำไปใช้ปรับปรุงกฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

Impact เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบาย กฎหมาย หรือองค์กร ที่เกี่ยวข้องกับไม้สักตลอดห่วงโซ่อุปทาน ขณะเดียวกันเกษตรกรและเจ้าของที่ดินจะเกิดความตื่นตัวในการลงทุนปลูกไม้สักหรือไม้มีค่า ผู้บริโภคจะได้ใช้ไม้สักและผลิตภัณฑ์ในประเทศจากไม้สักซึ่งจะเป็นผลดีกับตลาดในประเทศ และประเทศไทยอาจจะกลับมาเป็นผู้ส่งออกไม้สักรายสำคัญของโลกอีกครั้ง

2. ส่วนที่สอง : นำเสนอผลงานต่อที่ประชุม

2.1 สถานการณ์ไม้สัก

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาสถานการณ์ไม้สักโลก สถานการณ์การปลูกไม้สักในประเทศในปัจจุบัน และนำมาวิเคราะห์ พบว่า มีปัญหาและข้อเสนอแนะ ดังนี้

2.1.1 ด้านการผลิต

2.1.1.1 ปัญหา

- (1) การเลือกพื้นที่ปลูกยังไม่เหมาะสม ทำให้อัตราการเจริญเติบโตทั้งขนาดและความสูงต่ำ

(2) กล้าพันธุ์ส่วนใหญ่จะรับจากศูนย์/หน่วยเพาะพันธุ์กล้าไม้ กรมป่าไม้ ที่กระจายอยู่ทั่วประเทศมีบางส่วนอาจจะได้รับกล้าไม้ที่ไม่ได้ผ่านการคัดเลือก หรือปรับปรุงพันธุ์จากสำนักวิจัยและพัฒนาการป่าอาจมีผลต่อการเจริญเติบโตของต้นไม้ในระยะยาว

(3) รูปแบบการปลูก เกษตรกรส่วนใหญ่จะเลือกการปลูกพืชแบบผสมผสาน โดยปลูกพืชเกษตรหรือไม้เศรษฐกิจโตเร็วระหว่างแถวของต้นสัก ซึ่งมีระยะห่างระหว่างต้นขนาด 4x2 เมตร 3x3 เมตร และ 4x4 เมตร เพื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตไว้บริโภคและสร้างรายได้ในระยะแรก

(4) เกษตรกรส่วนใหญ่ขาดการให้ความสำคัญในการลิดกิ่ง การตัดสาขายาว ระยะในเวลาที่เหมาะสม รวมทั้งการบำรุงรักษาโดยจะปล่อยให้เติบโตตามธรรมชาติ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อคุณภาพและขนาดของไม้สักในระยะเวลาครบรอบตัดฟัน

2.1.1.2 ข้อเสนอแนะด้านการส่งเสริมการผลิต ดังนี้

(1) การเลือกพื้นที่ปลูกที่เหมาะสม ภาครัฐโดย ออป. และกรมป่าไม้ ควรประชาสัมพันธ์และให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้ที่สนใจปลูกให้เห็นถึงความสำคัญของความเหมาะสมของพื้นที่ปลูก

(2) รูปแบบการปลูก ภาครัฐโดย ออป. และกรมป่าไม้ ควรแนะนำและส่งเสริมให้เกษตรกรและประชาชนที่สนใจปลูกพืชในรูปแบบผสมผสาน โดยปลูกพืชเกษตรหรือไม้เศรษฐกิจโตเร็วระหว่างแถวไม้สักจะเป็นรูปแบบที่เหมาะสมที่สุด

(3) การให้บริการ ภาครัฐโดย ออป. และกรมป่าไม้ ควรร่วมกันจัดตั้งศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ (One-Stop Services) สำหรับให้คำปรึกษาการปลูกไม้เศรษฐกิจ รวมถึงเป็นที่พบปะกันระหว่างผู้ปลูก ผู้ซื้อ สถาบันการเงิน และจัดให้มี Call Center ทั้งแบบ Online และ Offline

(4) กระบวนการถ่ายทอดความรู้ ภาครัฐโดย ออป. และกรมป่าไม้ ควรจัดให้มีหลักสูตรฝึกอบรมผู้ประสงค์ที่จะปลูกให้มีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการปลูก การบำรุงรักษา การบริหารจัดการตามหลักทฤษฎี การตลาด รวมทั้งให้คำปรึกษาและเผยแพร่ข้อมูลผ่าน Social Media และสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

(5) การให้การสนับสนุน ภาครัฐควรให้การสนับสนุนค่าใช้จ่ายในระยะ 5-7 ปีแรก เมื่อเกษตรกรมีรายได้จากการตัดขายผลผลิตครั้งแรก จะต้องคืนเงินทั้งหมดแก่รัฐ ส่วนไม้ที่เหลือเมื่อครบรอบตัดฟันจะเป็นรายได้ของผู้ปลูกทั้งหมด

(6) ด้านการวิจัยและพัฒนาปรับปรุงพันธุ์ไม้สัก ภาครัฐควรให้ความสำคัญโดยการสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านการวิจัยและงบประมาณในการวิจัยและพัฒนาสายพันธุ์ไม้สักพันธุ์ดีและมีคุณภาพ มีการพัฒนาสายพันธุ์ใหม่ๆ รวมทั้งการขยายพันธุ์และส่งเสริมให้ประชาชนที่สนใจนำไปปลูกในเชิงพาณิชย์ได้อย่างเพียงพอต่อไป

2.1.2 ด้านการลงทุน

2.1.2.1 ปัญหา

(1) ขาดข้อมูลรายละเอียดการประเมินปริมาณไม้จำแนกตามอายุที่ปลูก วิธีการ ปลูก และระบบนิเวศน์ที่เป็นเกณฑ์กลางในการประเมิน รวมทั้งรูปแบบการ ปลูกของเกษตรกร มีความหลากหลายมาก

(2) ขาดข้อมูลราคาตลาดของไม้สักที่สามารถอ้างอิงเพื่อประเมินมูลค่าไม้ที่ถูกต้องได้ ราคาที่เกษตรกรขายได้จะต่ำกว่าราคาจำหน่ายตามประกาศของ ออป. เพราะไม่มีช่องทางการตลาดที่ชัดเจน

(3) เกษตรกรที่ปลูกส่วนใหญ่ไม่ได้มุ่งเน้นรายได้ระยะสั้น โดยต้องการเป็นทรัพย์สินในระยะยาวเท่านั้นจึงไม่ได้ให้ความสนใจในการดูแลแปลงปลูกเท่าที่ควร การเจริญเติบโตของต้นไม้จึงล่าช้าและไม่สม่ำเสมอ ทำให้ยากต่อการประเมินปริมาณไม้ที่จะได้รับจากการลงทุน

2.1.2.2 ข้อเสนอแนะของคณะวิจัย

(1) ด้านการส่งเสริมการตลาด

1. การตลาด ยังไม่มีช่องทางการตลาดที่ชัดเจน ดังนั้นภาครัฐ เช่น ออป. ควรจัดให้มีตลาดกลางใน รูปแบบ Digital Platform (Market place) เพื่อเป็นเวทีซื้อขายในระบบ Online

2. การกำหนดราคากลาง ปัจจุบันมีเพียง ออป. ที่กำหนดราคาไม้สักเพื่อซื้อขายไม้จากสวนป่า ของ ออป. เท่านั้น ยังขาดการกำหนดราคากลางที่เป็นธรรมและเหมาะสมสำหรับผู้ปลูกทั่วไป ภาครัฐควรให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการกำหนดราคากลางไม้เศรษฐกิจ โดยมีองค์ประกอบจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งกำหนดมาตรฐานหรือชั้นคุณภาพของไม้ เพื่อเป็นเกณฑ์ในการซื้อขาย

3. การส่งออก ควรเปิดเสรีในการส่งออกไม้สัก

4. อัตราอากรส่งออก รัฐควรปรับลดอัตราอากรส่งออกจากร้อยละ 40 ให้เหลือน้อยที่สุดหรือเท่ากับศูนย์ เพื่อส่งเสริมการปลูกป่าเศรษฐกิจ

(2) ด้านการพัฒนาระบบสารสนเทศ

ภาครัฐควรปรับปรุงระบบสารสนเทศด้านการปลูกไม้เศรษฐกิจให้ถูกต้องครบถ้วนและทันสมัย เพื่อประมาณการผลผลิตไม้ในแต่ละปีและพยากรณ์ปริมาณไม้ล่วงหน้า เพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้ประกอบการ ธุรกิจค้าไม้วางแผนธุรกิจได้อย่างถูกต้อง มีการจัดทำฐานข้อมูลป่าไม้อย่างเป็นระบบและปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ รวมทั้งรวบรวมข้อมูลราคา ไม้และปริมาณไม้ทั้งรายสัปดาห์และรายวัน เผยแพร่ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบทางเว็บไซต์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างรวดเร็วและทั่วถึง

(3) ด้านการตรวจสอบย้อนกลับ

กรมป่าไม้และ ออป. ควรอบรมและให้คำปรึกษาแก่ผู้ที่สนใจปลูกไม้เศรษฐกิจให้เข้าใจและให้ความสำคัญกับการปลูกอย่างมีความรับผิดชอบต่อให้ได้ตามมาตรฐานของ

อุตสาหกรรมและสากลที่กำหนด มีหน่วยตรวจรับรอง (Certification Body) ตามมาตรฐาน FSC (Forest Stewardship Council) ซึ่งจะสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ (Traceability)

2.2 สรุปผลการสำรวจข้อมูลในพื้นที่

2.2.1 สภาพข้อเท็จจริงและปัญหา

ไม้สักส่วนใหญ่ในประเทศไทย เป็นไม้สักที่อายุไม่เกิน 30 ปี สำหรับไม้สักอายุประมาณ 25 - 30 ปี ส่วนใหญ่ได้มาจากสวนป่าของ อ.ป.ป. และเกษตรกรตัวอย่างที่มีองค์ความรู้ในการบริหารจัดการ สำหรับไม้สักที่อายุไม่เกิน 20 ปี มาจากผู้ปลูกสักทั่วไปในพื้นที่ สปก.

การปลูกไม้สักเพื่อจำหน่ายภายในประเทศ พบว่าปัญหาที่สำคัญ คือ ข้อจำกัดและอุปสรรคทางกฎหมายในการตัด และการแปรรูป รวมถึงการควบคุมห่วงโซ่อุปทานที่ยังไม่มีประสิทธิภาพและความน่าเชื่อถือเพียงพอ การปลูกไม้สักเพื่อส่งออกตลาดต่างประเทศ พบว่าปัญหาที่สำคัญ คือ ไม้สักของประเทศไทย ไม่สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ เนื่องจากในตลาดโลกต้องการไม้สักที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป และมีข้อจำกัดของกฎหมายในการส่งออกและอัตราอากร

2.2.2 ความคิดเห็นที่มีต่อกฎหมายใหม่

2.2.2.1 การแก้ไขมาตรา 7 พรบ. ป่าไม้ฯ

ผู้ปลูกส่วนใหญ่ เห็นด้วยอย่างยิ่งกับการแก้ไขมาตรา 7 แต่ยังมีข้อกังวลในทางปฏิบัติว่าเจ้าหน้าที่และผู้ซื้อ จะเชื่อถือความถูกต้องตามกฎหมายของไม้หรือไม่ เพียงใด

2.2.2.2 การรับรองตนเอง

ผู้ปลูกส่วนใหญ่เห็นด้วย แต่แนวทางปฏิบัติในการรับรองตนเองที่ออกโดยกรมป่าไม้ ต้องทำหลายขั้นตอน ทำให้ในทางปฏิบัติ พ่อค้าจึงเป็นผู้ดำเนินการแทนเจ้าของต้นไม้

2.2.2.3 ระบบขึ้นทะเบียนต้นไม้ แบบอิเล็กทรอนิกส์

การรับรองตนเองโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นรูปแบบที่ดี แต่ปัจจุบันผู้ปลูกส่วนใหญ่ใช้งานไม่เป็น สำหรับบางรายที่ใช้งานได้ พบว่าระบบไม่สามารถใช้งานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ และเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในท้องที่ก็ไม่สามารถให้คำปรึกษาได้ในบางเรื่อง

2.2.2.4 การกำหนดให้ “ไม้ยืนต้น” ใช้เป็นหลักค้าประกันสินเชื่อ

ผู้ปลูกบางส่วน ไม่เห็นด้วยกับการใช้ต้นไม้เป็นหลักประกันเพราะเป็นการทำให้ชาวบ้านสร้างหนี้สินเพิ่มขึ้น

ผู้ปลูกบางส่วน เห็นด้วย แต่ปัจจุบันการให้สินเชื่อ (ซึ่งมีเพียง ธ.ก.ส.) ยังยึดตามกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองในที่ดิน และจะต้องจำนองที่ดินเป็นประกันไว้ด้วย ทำให้ไม้ที่ปลูกในที่ดิน ส.ป.ก. ไม่สามารถใช้เป็นหลักประกันสินเชื่อได้

2.3 ผลการวิเคราะห์ด้านกฎหมาย

2.3.1 ปัญหาการถือครองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน

(1) ปัญหาเกษตรกรมีที่ดินทำกินแต่ไม่มีเอกสารสิทธิ และปัญหาแนวเขตที่ดินทับซ้อนกับที่ดินรัฐ ทำให้เมื่อปลูกไม้สักไปแล้ว ไม่สามารถตัดขายได้

(2) ปัญหานโยบายที่ขัดแย้งกับมาตรการส่งเสริมการปลูกป่าและฟื้นฟูสภาพป่า เนื่องจากตามคณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2533 เห็นชอบให้การอนุมัติให้เข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าไม้เพื่อการปลูกสร้างสวนป่าเอกชนถูกระงับไว้ชั่วคราว แม้ต่อมาคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2535 จะได้กำหนดข้อยกเว้นสำหรับการระงับการพิจารณาอนุมัติให้เข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าไม้เพื่อการปลูกสร้างสวนป่าภาคเอกชน แต่เงื่อนไขตามข้อยกเว้นดังกล่าวเป็นข้อจำกัดที่ทำให้ประชาชนโดยทั่วไปไม่สามารถขออนุญาตปลูกสร้างสวนป่าในเขตพื้นที่ป่าไม้

2.3.2 ปัญหาการรับรองแหล่งที่มาของไม้

(1) พระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2562 มีผลทำให้ไม้สักที่ขึ้นในที่ดินเอกชนที่ดินได้รับอนุญาตให้ทำประโยชน์ตามประเภทหนังสือแสดงสิทธิที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด (ซึ่งไม่ใช่ป่าสงวนแห่งชาติ) ไม่ต้องขออนุญาตทำไม้ แต่ยังคงต้องดำเนินการตามบทบัญญัติว่าด้วยการชำระค่าธรรมเนียม การนำไม้เคลื่อนที่ การมีไว้ในครอบครอง การแปรรูป และบทบัญญัติอื่นที่เกี่ยวข้องอยู่ต่อไป

(2) พระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2562 ได้มีการเพิ่มเติมบทบัญญัติในพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 เรื่องการรับรองไม้ซึ่งเป็นมาตรการภาคสมัครใจ คือ การรับรองแหล่งที่มาของไม้ ตามมาตรา 18/1 การรับรองไม้เพื่อการส่งออก ตามมาตรา 18/2 และ การกำหนดให้สถาบันหรือองค์กรอื่นดำเนินการออกหนังสือรับรองแทนกรมป่าไม้ ตามมาตรา 18/3 อย่างไรก็ตาม ประกาศและระเบียบในการดำเนินการตามบทบัญญัติที่แก้ไขใหม่นี้ ยังอยู่ระหว่างการยกร่าง

(3) ขั้นตอนการขึ้นทะเบียนและการปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติสวนป่ามีหลายขั้นตอน ประชาชนส่วนใหญ่ไม่สามารถดำเนินการเองได้ จึงเป็นช่องทางให้พ่อค้าหรือบุคคลอื่นฉวยโอกาสในการรับดำเนินการให้โดยมีค่าตอบแทน การขึ้นทะเบียนสวนป่าจะดำเนินการเมื่อมีการขายไม้โดยให้พ่อค้าเป็นผู้ดำเนินการแทน ซึ่งไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่ให้เจ้าของสวนป่าขึ้นทะเบียนสวนป่าไว้ล่วงหน้า

2.3.3 มาตรการจูงใจยังไม่มีผลชัดเจน

กระทรวงพาณิชย์ออกกฎกระทรวง กำหนดให้ “ไม้ยืนต้นเป็นทรัพย์สินที่ใช้เป็นหลักประกันได้” ตามมาตรา 8 (6) แห่งพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 แต่ยังคงมีปัญหาบางประการ ได้แก่ กฎกระทรวงดังกล่าวไม่ได้กำหนดคำนิยามของคำว่า “ไม้ยืนต้น” การกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการใช้ไม้ยืนต้นเป็นหลักประกันทางธุรกิจให้ขึ้นอยู่กับสถาบันการเงินแต่ละแห่งจะเป็นผู้กำหนด และในทางปฏิบัติยังมีความเสี่ยงในการดูแลรักษาไม้ยืนต้น

2.3.4 ข้อจำกัดในการตั้งโรงงานแปรรูปไม้ ได้แก่

- (1) มติคณะรัฐมนตรีหลายฉบับจำกัดการตั้งโรงงานแปรรูปไม้ ซึ่งอยู่ระหว่างการเสนอคณะอนุกรรมการด้านกฎหมายป่าไม้ เพื่อทบทวนมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว
- (2) นโยบายของกรมป่าไม้ เรื่อง การควบคุมการแปรรูปไม้ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ลงวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2541 ข้อ 3.2 ไม่อนุญาตให้ตั้งโรงงานแปรรูปไม้เพื่อประดิษฐ์กรรม ทำงกบ ประตุ หน้าต่าง ไม้คิ้ว ไม้บัว ไม้ประดับผนัง เพิ่มขึ้นในท้องที่ภาคเหนือตั้งแต่จังหวัดนครสวรรค์ขึ้นไป ยกเว้นไม้สวนป่า
- (3) กฎหมายไม่ได้กำหนดขนาดของโรงงานแปรรูปไม้ เพียงแต่กำหนดให้การแปรรูปไม้ที่ทำเป็นอาณัติ ให้ขออนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้และกำหนดให้ใบอนุญาตมีอายุเพียง 1 ปี แต่รื้อคืบและตัดต้นไม้ ไม่อยู่ในนิยามของคำว่า “โรงงานแปรรูปไม้”
- (4) การตั้งโรงงานแปรรูปไม้ตามกฎหมายป่าไม้และกฎหมายสวนป่า จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายโรงงานและกฎหมายผังเมือง
- (5) การแปรรูปไม้เพื่อจำหน่ายในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม จะต้องคำนึงกฎหมายป่าไม้หรือกฎหมายสวนป่าแล้วแต่กรณี รวมถึงกฎหมายโรงงานด้วย

2.3.5 ข้อจำกัดและอุปสรรคในการส่งออกไม้สัก

- (1) มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 11 มกราคม 2543 เรื่อง การอนุญาตส่งไม้สักสวนป่าออกจำหน่ายต่างประเทศ และระเบียบกระทรวงพาณิชย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการส่งออกไม้และไม้แปรรูป ออกไปนอกราชอาณาจักร พ.ศ. 2549 กำหนดให้องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้เป็นผู้ส่งออกไม้สักได้แต่เพียงผู้เดียว
- (2) ประกาศกระทรวงเศรษฐกิจ เรื่อง มาตรฐานไม้สักแปรรูป ลงวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2508 กำหนดมาตรฐานไม้สักแปรรูปเพื่อการส่งออก เป็นการสร้างภาระแก่ผู้ส่งออกทั้งในด้านเวลาและค่าใช้จ่าย
- (3) พระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530 ภาคสาม กำหนดให้ไม้เป็นเป็นสินค้าที่ให้มีการจัดเก็บอากรขาออก ซึ่งอัตราอากรปัจจุบันเป็นอัตราที่สูงเกินไป อันเป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันทางการค้า และไม่สอดคล้องกับนโยบายส่งเสริมการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์
- (4) หนังสือรับรองไม้ที่ออกโดยกรมป่าไม้ ยังขาดการรับรองในเรื่องการปฏิบัติตามกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมและความรับผิดชอบต่อกฎหมายต่อบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินกิจการด้านป่าไม้ ทำให้ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการรับรองไม้ของประเทศผู้นำเข้าบางประเทศ

2.4 ข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์

2.4.1 การผลิต

- (1) การกำหนดพื้นที่ส่งเสริมการผลิตไม้สัก โดยพิจารณาขยายพื้นที่อย่างค่อยเป็นค่อยไป

- (2) เสนอ ค.ร.ม. ให้มีการส่งเสริมการปลูกไม้สักมีค่าในที่ดินที่รัฐให้เอกชนเช่าอยู่อาศัยตามกฎหมาย
- (3) เร่งรัดการพัฒนาพันธุ์ และการตรวจสอบคุณภาพพันธุ์ที่จำหน่าย
- (4) แยกแยะมาตรการต่าง ๆ ระหว่างสวนป่า และการปลูกไม้เศรษฐกิจทั่วไป
- (5) แยกแยะมาตรการต่าง ๆ ระหว่างการปลูกป่าเพื่อการค้า กับ การปลูกป่าเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

2.4.2 การจำหน่ายและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง

- (1) เพิ่มภารกิจให้ ออป. ในการกำหนดมาตรฐานไม้ท่อน และประกาศราคาขึ้นตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ
- (2) ผ่อนคลายการส่งออกไม้ท่อน
- (3) ผ่อนคลายเงื่อนไขการตั้งโรงงานในเขตการปลูกไม้เศรษฐกิจ
- (4) สร้างระบบตรวจสอบย้อนกลับที่เหมาะสม ง่ายต่อการใช้ และสามารถเปิดเผยข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและโปร่งใส

2.4.3 กฎหมาย

- (1) ออกอนุบัญญัติต่าง ๆ ตามกฎหมายที่ได้แก้ไขให้รวดเร็วและสอดคล้องกับนโยบายสนับสนุนการปลูกป่าเศรษฐกิจ
- (2) กำหนดภารกิจตามกฎหมาย และฝึกอบรมข้าราชการ/พนักงานให้เหมาะสมกับภารกิจส่งเสริมการปลูกป่าเศรษฐกิจ
- (3) ทบทวนปัญหาเรื่องทรัพย์สิน (อสังหาริมทรัพย์/สังหาริมทรัพย์) เพื่อให้สถาบันการเงินสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ได้

2.4.4 มาตรการเสริม

- (1) พิจารณากำหนด Platform และการทำ Crowdfunding
- (2) ในเบื้องต้นอาจรับประกันความเสี่ยงบางส่วนของสถาบันการเงินที่ให้กู้ยืมในการปลูกป่าเพื่อการค้า
- (3) ส่งเสริมชุมชนให้จัดระบบการปลูกป่าเชิงพาณิชย์ให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การออม ของชุมชนนั้น ๆ เป็นรายชุมชน
- (4) ส่งเสริมการใช้ไม้สักทดแทนไม้เทียมและผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ในประเทศและต่างประเทศ

2. ส่วนที่สอง : ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นจากการประชุม

จากการจัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็น โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2562 ณ ห้องประชุม บีบี 204 ชั้น 2 โรงแรมเซ็นทารา บาย เซ็นทารา

ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ กรุงเทพมหานคร โดยมีหน่วยงานภาครัฐ องค์การมหาชน และองค์กรเอกชน ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กรมพัฒนาที่ดิน กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรมธนารักษ์ กรมการค้าต่างประเทศ กรมพัฒนาธุรกิจการค้า สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สมาคมธุรกิจไม้ บริษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มูลนิธิชุมชนไท สหกรณ์สวนป่าภาคเอกชน จำกัด ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น สรุปได้ดังนี้

ความเห็นที่ 1 (นายชนะ รุ่งแสง)

ในอดีตสินค้าส่งออกที่สำคัญของประเทศไทย ได้แก่ ข้าว ไม้สัก ดีบุก ยาสูบ พริกไทย แต่ตอนนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปเหลือเพียงข้าวเพียงอย่างเดียว ประกอบกับปัจจุบันที่ดินทำกินเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด

นายชนะฯ ให้ความเห็นว่า การที่จะทำให้คนมีที่ดินทำกิน จะต้อง overrule ระบบราชการไทย ดังเช่นเมื่อนาน ที่ให้คนนานมีที่ดินทำกิน ซึ่งตอนนี้มีกฎหมายอุทยานแห่งชาติ กฎหมายป่าไม้ กฎหมายการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ก็ยังไม่สามารถ overrule ระบบราชการไทยได้ จึงขอฝากทีมวิจัยว่าตราบใดที่เรา overrule ระบบราชการไม่ได้ ปัญหาที่ดินทำกินก็ไม่ได้มีการแก้ไข แม้ว่าจะผ่านกฎหมาย 3 ฉบับดังกล่าวก็ตาม

ความเห็นที่ 2 (นางจุฬารัตน์ นิรัติศยกุล ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน))

นางจุฬารัตน์ฯ ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ตามมติคณะรัฐมนตรีปีที่แล้วมอบหมายให้มีการดำเนินการเรื่องขับเคลื่อนชุมชนไม้มีค่า โดย 5 กลไก ได้แก่ เรื่องการเพาะพันธุ์ เรื่องการประเมินมูลค่า เรื่องการขยายผลทั่วประเทศ เรื่องการตลาด ล่าสุดได้มีการคุยกันกับกองทุนหมู่บ้านมีการให้ปลูกต้นไม้ 400 ล้านต้น ในปี 2563 และไม้สักก็เป็น 1 ในนั้น

ไม้สักพันธุ์ดีอยู่ในป่าสมบูรณ์ ดังนั้น เมล็ดพันธุ์ที่สมบูรณ์จากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จะถูกส่งต่อมาที่กรมป่าไม้ ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างการดำเนินงานของกรมป่าไม้

เรื่องการประเมินมูลค่าไม้ยืนต้น สำนักงานฯ ได้รับมอบหมายจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ให้ทำเรื่องนี้เพิ่มเติม

ความเห็นที่ 3 (นางยี่งลักษณ์ ปฏิภาณทเวา ประธานสหกรณ์สวนป่าภาคเอกชน จำกัด)

นางยี่งลักษณ์ฯ เสนอว่าปัจจุบันไม้สักได้ถูกปลดล็อกแล้วโดยมาตรา 7 พรบ.ป่าไม้ฯ ดังนั้นต่อไปควรมีองค์กรที่มุ่งส่งเสริมการทำไม้สักเพื่อการค้าเพียงอย่างเดียว โดยมีความเห็นว่าควรจัดตั้งเป็นองค์การมหาชน เนื่องจากกรณีที่มีข้อขัดขัดทางกฎหมายสามารถใช้คณะรัฐมนตรีแก้ไขได้เลย

องค์กรดังกล่าวควรมีกองทุนที่ให้นำไม้สักมาจำหน่ายได้ และให้กรมป่าไม้สนับสนุนด้านเมล็ดพันธุ์หรือกล้าพันธุ์ไม้สักพันธุ์ดี และให้กรมส่งเสริมการเกษตรเข้ามาช่วยส่งเสริมการปลูกเนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ทำเรื่องนี้โดยตรง

ความเห็นที่ 4 (นายวิจารณ์ เสนสกุล ผู้อำนวยการส่วนกฎหมายและนิติกรรมสัญญา กรมป่าไม้)

นายวิจารณ์ฯ ให้ข้อสังเกตว่า มาตรา 7 ปลดล็อกจริงหรือไม่ แม้ว่าปัจจุบันจะมีการปลดล็อกมาตรา 7 พรบ. ป่าไม้ฯ แต่ก็ไม่ได้เป็นการแก้ไขทั้งหมดตลอดห่วงโซ่อุปทาน โดยมีความเห็นในประเด็นปัญหาทางกฎหมายด้านต่าง ๆ ได้แก่

ประการแรก ความน่าเชื่อถือของการสำแดงตนเองและแหล่งที่มาของไม้ เมื่อมีการนำไม้เคลื่อนที่

แม้ว่าจะมีการปลดล็อกมาตรา 7 แล้ว แต่ยังมีประเด็นสงสัยเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือ เนื่องจากที่ผ่านมาเจ้าหน้าที่รัฐทำหน้าที่ตรวจสอบมาโดยตลอด ตั้งแต่ที่ดิน การตัดไม้ และการนำไม้เคลื่อนที่ โดยตรวจสอบบนพื้นฐานการตั้งข้อสงสัยว่าเป็นไม้ที่มาจากป่าหรือไม่

การควบคุมการนำไม้เคลื่อนที่มี 2 ระบบ ระบบแรก คือ ระบบการขอรับการรับรองจากกรมป่าไม้ตามมาตรา 18/1 พรบ. ป่าไม้ฯ ซึ่งเป็นภาคสมัครใจ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานว่าการนำเคลื่อนที่สามารถทำได้โดยไม่ต้องขออนุญาตและไม่ผิดกฎหมาย แต่จะอย่างไรที่จะสร้างหลักฐานว่าไม้นั้นมาจากที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์ ดังนั้น ระบบนี้ใช้ระบบตรวจสอบ ไม่ใช่ระบบอนุญาต สำหรับระบบที่สองคือการสร้างระบบให้ประชาชนรับรองตนเอง แต่มีข้อสังเกตว่าการที่ประชาชนรับรองเอง จะสร้างความน่าเชื่อถือต่อเจ้าหน้าที่รัฐหรือไม่ เจ้าหน้าที่รัฐอาจเกิดความระแวงว่าเอาไม้ป่ามาสวมหรือไม่ จึงมีความท้าทายว่าจะอย่างไรที่จะสร้างระบบให้ประชาชนรับรองตนเองได้และเจ้าหน้าที่รัฐเชื่อเอกสารรับรองตนเองเพราะการนำไม้ป่ามาสวมก็อาจเกิดขึ้นได้จริง ทำอย่างไรที่จะไม่เปิดโอกาสให้คนกลางเป็นผู้ทำเอกสารส่วนเจ้าของไม้ทำหน้าที่ลงนามเพียงอย่างเดียว ดังนั้น การตรวจสอบย้อนกลับจึงเป็นเรื่องสำคัญ ที่จะป้องกันการทำไม้ที่ผิดกฎหมาย ปัจจุบัน กรมป่าไม้ได้ร่วมกับภาคเอกชนซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียออกแบบระบบรับรองตนเอง โดยมีแนวทางให้กรมส่งเสริมการเกษตรในท้องถิ่นมาช่วยเป็นพยานนอกเหนือจากกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน

ประการที่สอง การแปรรูปไม้ที่ได้มาจากที่ดินเอกชน

กฎหมายป่าไม้ ไม่ได้แก้ไขเพิ่มเติมให้คำว่า “โรงงานแปรรูปไม้” มีนิยามที่ชัดเจน ดังนั้น การแปรรูปจึงอาจเข้าข่ายโรงงาน ซึ่งจะต้องขออนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้ตามกฎหมายป่าไม้ (รวมทั้ง

กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมายโรงงาน) นอกจากนี้ ปัจจุบันไม่มีการอนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้เพิ่ม ดังนั้น เกษตรกรในพื้นที่ก็ไม่สามารถตั้งโรงงานแปรรูปได้

ประการที่สาม กำหนดอายุของใบอนุญาต ซึ่งปัจจุบันกำหนดไว้เพียงคราวละ 1 ปี เห็นด้วยว่าสมควรมีการขยายกำหนดอายุให้มากขึ้น

ประการที่สี่ ที่ดินตามหนังสืออนุญาตให้ทำประโยชน์และอยู่อาศัยภายในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ หรือ สทก.

ที่ดิน สทก. รัฐเคยส่งเสริมให้ปลูกไม้สัก ต่อมาไม่มีการส่งเสริมแล้วดังนั้นจึงไม่มีการต่ออายุหนังสืออนุญาต จึงทำให้ไม่สามารถตัดไม้ได้ อย่างไรก็ตามปัจจุบันมีโครงการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนตามนโยบายรัฐบาล (คทช.) แทนหนังสืออนุญาต สทก. ที่หมดอายุ ซึ่งหากได้รับสิทธิตาม คทช. แล้ว ก็สามารถนำมาขึ้นทะเบียนสวนป่าได้

ประการที่ห้า กฎหมายสวนป่าทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ

กฎหมายสวนป่า เป็นกฎหมายที่ดี และมีระบบคล้ายกับระบบการรับรองตนเอง ซึ่งการตัดและนำเคลื่อนที่ให้ใช้ระบบการแจ้ง แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่รัฐยังยึดติดกับระบบอนุญาตอยู่ทำให้เกิดปัญหาการเข้าถึงการปฏิบัติตามกฎหมายโดยเจ้าของที่ดิน (หรือเจ้าของต้นไม้) ส่งผลทำให้พ่อค้า (คนซื้อ) เป็นผู้ดำเนินการให้ทั้งหมด ดังนั้น จึงควรปรับปรุงกฎหมายสวนป่าให้มีขั้นตอนการดำเนินงานที่สะดวกรวดเร็ว เพื่อให้เจ้าของที่ดิน (หรือเจ้าของต้นไม้) สามารถดำเนินการตามกฎหมายได้

ความเห็นที่ 5 (นายสุริยัน มูลสาร)

นายสุริยันฯ มีข้อเสนอแนะด้านการส่งเสริมการปลูกไม้สัก ดังนี้

ประการแรก สนับสนุนให้มีระบบ platform ที่มีคนจัดการการปลูกต้นไม้และมีผู้ลงทุน หากทำได้ไม้สักเศรษฐกิจจะเติบโตได้ในตลาดโลก เนื่องจากไม้สักเป็นสินค้าที่ตลาดต้องการทั่วโลก โดยตลาดใหญ่อยู่ที่ประเทศอินเดียและจีน

ประการที่สอง ไม่เห็นด้วยกับการเน้นเรื่องการส่งเสริมการปลูกไม้สักให้ได้ 50 ปี โดยนายสุริยันฯ ยอมรับว่าไม้สักที่มีอายุ 50 ปี เป็นสุดยอดไม้สัก มีความแข็งแรงทนทานสูง แต่การที่จะปลูกให้ได้ 50 ปีนั้นยากแก่การลงทุน ต้องมีทุนในระยะยาว แต่ชาวบ้านไม่สามารถทำ

ประการที่สาม มีความเห็นว่าเรื่องเมล็ดพันธุ์ไม้สักเป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจาก หากพันธุ์ไม่ดี แม้ว่าดินจะดี ก็จะทำให้ไม้สักอายุสั้น ดังนั้น วิธีแก้คือ ควรใช้เทคโนโลยีเรื่องการตัดแต่งพันธุ์ โดยการนำวิธีโคลนนิ่งมาใช้ เพื่อให้ได้พันธุ์ดี

ประการที่สี่ คือปัญหาเรื่องการกำหนดราคาไม้สัก เนื่องจากชาวบ้านไม่รู้ราคาไม้สักในท้องตลาด ทำให้ไม่ดึงดูดใจชาวบ้านในการปลูก

ความเห็นที่ 6 (ผู้ประกอบการโรงเลื่อย TS-Teak)

ผู้ประกอบการ ให้ความเห็นว่า ปัญหาที่สำคัญต่อการปลูกไม้สักคือ ไม้สักขนาดเล็ก ซึ่งมีอายุ 1-20 ปี ไม่สามารถขายได้ ดังนั้น ชาวบ้านจึงต้องใช้ความอดทนในการลงทุน และจะต้องมีความรู้ในการตัดสายขยายระยะ สำหรับปัญหาด้านการตลาดนั้น ยอมรับว่าที่ผ่านมาผู้ใช้ไม้สัก คั้นเคยกับคุณภาพไม้สักที่มาจากป่าทำให้ยากแก่การยอมรับไม้ปลูก แต่ปัจจุบันผู้ใช้ไม้สักเริ่มให้การยอมรับมากขึ้นแล้ว

ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

ประการแรก ในด้านการลงทุนปลูก เนื่องจากไม้สักต้องใช้เงินในการลงทุนสูง ดังนั้น รัฐจึงควรเข้ามาช่วยส่งเสริมโดยการให้ทุนสนับสนุนการปลูก ดังเช่นพืชหรือต้นไม้ชนิดอื่น ที่รัฐให้การส่งเสริม

ประการที่สอง การดูแลรักษา ควรมีการอบรมให้ความรู้แก่ผู้ปลูกเกี่ยวกับการตัดสายขยายระยะ โดยการเลือกต้นที่ไม่ได้คุณภาพออก (ซึ่งวิธีการนี้ผู้ประกอบการได้ทดลองดำเนินการกับสวนไม้สักของผู้ประกอบการแล้วเห็นว่าได้ผลผลิตดีกว่าปล่อยไว้โดยไม่มีการตัดสาย)

ประการที่สาม สำหรับไม้สักที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ปัจจุบันมีนวัตกรรมการอบเพื่อให้เนื้อไม้มีความแข็งและสามารถนำมาใช้งานได้เลย

ความเห็นที่ 7 (สวนป่าเอกชน จ.เพชรบูรณ์)

ผู้ปลูกไม้สักภาคเอกชน ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะ ดังนี้

ประการแรก การปลูกไม้สักและการจัดการสวนป่า ยังขาดนักวิชาการที่เข้ามาแนะนำวิธีการปลูกให้ได้ผลประโยชน์สูงสุด ดังนั้น จึงต้องมีการค้นคว้าวิจัยให้สามารถปลูกสักได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนาให้มันักวิชาการที่มีความรู้และสามารถถ่ายทอดความรู้เรื่องนี้ได้

ประการที่สอง เรื่องการตลาด เสนอให้องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.) มีการประกาศราคากลาง และต้องการให้มืองค์กรที่รับซื้อจริงเหมือนยางพารา ที่สามารถรับซื้อในราคาที่กำหนดไว้แน่นอน เพื่อจูงใจชาวบ้านในการปลูก

ประการที่สาม การลงทุนปลูกไม้สักต้องใช้ต้นทุนสูง และใช้เวลานานกว่าจะสามารถตัดได้ จึงควรมีการตั้งกองทุนขึ้น และสามารถซื้อขายได้ในลักษณะเดียวกับ LTF/RMF มีผู้จัดการกองทุน ซึ่งจะทำให้การทำสวนป่าเกิดความยั่งยืนเพราะมีเงินสนับสนุนตลอดเวลา

ความเห็นที่ 8 (นายปรเมศวร์ พายัพสถาน ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า)

นายปรเมศวร์ฯ ให้ความเห็นว่า กฎหมายมีข้อจำกัดในการปลูก การตัด และการนำเคลื่อนที่เยอะมาก ซึ่งประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะที่สำคัญ ได้แก่

ประการแรก ด้านกลไกส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจในพื้นที่ คทช. ยังไม่มีความแน่นอนว่าระบบสหกรณ์จะเข้ามามีส่วนช่วยส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจได้หรือไม่อย่างไร ดังนั้น เนื่องจาก คทช. ซึ่งมีคณะกรรมการ 3 คณะ ได้แก่ คณะอนุกรรมการจัดหาที่ดิน คณะอนุกรรมการจัดที่ดิน

และคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ โดยมีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์อยู่ในขณะนี้ด้วย จึงเสนอว่า ควรมีกองไต่ระดับจังหวัดในการขับเคลื่อนสร้างอาชีพรายได้ให้เกษตรกรในพื้นที่ และส่งเสริมให้มีการนำระบบสหกรณ์เข้ามาช่วยในด้านของการจัดการของชุมชนด้วย

ประการที่สอง ปัญหาของระบบการขึ้นทะเบียนสวนป่า กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอต่อการให้บริการประชาชน เนื่องจากในแต่ละจังหวัดมีเจ้าหน้าที่ ทสจ. ไม่เกิน 3 คน ดูแลการขึ้นทะเบียนสวนป่าทั้งจังหวัด ประกอบกับกฎหมายกำหนดระยะเวลาดำเนินการไว้เพียง 3 วัน ดังนั้น เจ้าหน้าที่จึงทำงานไม่ทันตามเวลาที่กฎหมายกำหนดส่งผลให้เจ้าหน้าที่ไม่ลงรับคำขอขึ้นทะเบียน ด้วยเหตุนี้ จึงเสนอว่า ควรแก้ไขปรับปรุงระยะเวลาดำเนินการให้มากกว่า 3 วัน

ประการที่สาม ปัญหาการคอร์รัปชันในการลงระบบสวนป่า กล่าวคือ การขึ้นทะเบียนสวนป่า ในปัจจุบันพ่อค้าคนกลางเป็นผู้ดำเนินการแทนเกษตรกรทั้งหมด เนื่องจากมีขั้นตอนเยอะมากและไม่ต้องติดต่อกับเจ้าหน้าที่ด้วยตนเอง ดังนั้น การจ้างให้พ่อค้าคนกลางทำจึงง่ายกว่า ปัญหาอีกประการหนึ่งคือแม้การขึ้นทะเบียนสวนป่าจะไม่มีค่าใช้จ่ายตามกฎหมาย แต่กระบวนการจริง ๆ มีค่าใช้จ่ายที่ไม่เป็นทางการเกิดขึ้น

ประการที่สี่ เสนอให้ภาครัฐส่งเสริมให้มีกลไกในท้องถิ่น ในสนับสนุนให้มีการใช้ไม้ในพื้นที่ โดยการรับซื้อไม้จากคนในชุมชนเพื่อใช้ประโยชน์ภายในชุมชน เช่น วัด โรงเรียน เป็นต้น

ความเห็นที่ 9 (ผศ.ดร.ศุภชาติ สุขารมณ์ อาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา)

ผศ. ดร. ศุภชาติฯ เห็นด้วยในเรื่องที่จะให้น้ำหนักของไม้ยืนต้นเป็นวาระของสังคม และเห็นด้วยที่เสนอให้มีกองทุน และสามารถซื้อขายไม้ได้อย่างเสรี นอกจากนี้ ยังได้มีข้อเสนอแนะว่า

ประการแรก มีข้อสังเกตว่า การปลูกไม้สักส่วนใหญ่ปลูกในพื้นที่ป่า ทำให้ไม้สักกลายเป็นของป่าและถูกควบคุม เพราะฉะนั้น ควรมีวิธีการที่จะทำให้ไม้สักที่ปลูกในพื้นที่ป่าสามารถขายได้อย่างถูกกฎหมาย แต่วิธีการดังกล่าวจะต้องไม่เป็นการสนับสนุนให้มีการกระทำผิดกฎหมาย

ประการที่สอง การแก้ไขมาตรา 7 พรบ. ป่าไม้ฯ เป็นการจูงใจให้เกษตรกรตัดสินใจที่จะปลูกไม้สักในที่ดินของตน แต่ปัญหาคือ การจัดการการผลิตและการตลาดซึ่งยังไม่มีมีการปรับปรุงแก้ไข ดังนั้น จึงเสนอให้ อ.อ.ป. ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในด้านการผลิตและการตลาดปรับเปลี่ยนบทบาทการทำงาน โดยให้มีบทบาทในการช่วยเหลือชุมชนในการปลูกและบริหารจัดการการปลูกไม้สักให้มากยิ่งขึ้น เพื่อช่วยผลักดันให้การปลดล็อกมาตรา 7 สามารถเดินต่อไปได้

ความเห็นที่ 10 (นางจุฬารัตน์ นิธิติศกุล ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน))

นางจุฬารัตน์ฯ มีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า มูลค่าของไม้สัก ไม่ควรมองเฉพาะการขายเนื้อไม้แต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรให้ความสำคัญต่อมูลค่าด้านอื่นด้วย เช่น การผลิตพลังงาน การลดก๊าซเรือนกระจก เป็นต้น โดยในการส่งเสริมการปลูกไม้สัก สามารถนำกลไกทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ เช่น การตั้งกองทุน เป็นต้น

ความเห็นที่ 11 (นางสาววิไลวรรณ กัลยาณกุล สำนักงานการรับรองไม้เศรษฐกิจไทย (TFCC))

นางสาววิไลวรรณฯ ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า TFCC ได้มีการจัดทำระบบการตรวจสอบย้อนกลับเพื่อการตรวจสอบและสำแดงตนเอง โดยมีคณะทำงานจากกรมป่าไม้ สหกรณ์สวนป่า และอีกหลายหน่วยงาน ระบบนี้ จะช่วยในการตรวจสอบย้อนกลับไม้ไปยังแหล่งที่มาได้

นอกจากนี้ มาตรฐาน มอก. เป็นอีกกลไกที่สามารถช่วยในการตรวจสอบย้อนกลับไม้ และตรวจสอบมาตรการการจัดการสวนป่าอย่างยั่งยืน ซึ่งมาตรการ มอก. เป็นข้อกำหนดของประเทศไทยเองแต่มีมาตรฐานเทียบเคียงกับสากล ดังนั้น จึงไม่ต้องกังวลในเรื่องการส่งออก

ความเห็นที่ 12 (นางสาวพิมพ์ประภา สิ้นคำคุณ กรมส่งเสริมการเกษตร)

นางสาวพิมพ์ประภาฯ ให้ข้อมูลและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

ประการแรก กรมส่งเสริมการเกษตรทำหน้าที่เป็นนายทะเบียนรับขึ้นทะเบียนเกษตรกรทุกราย จึงมีข้อมูลการปลูกไม้ของเกษตรกร จึงมีความยินดีที่จะให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลสำหรับการตรวจสอบย้อนกลับไม้

ประการที่สอง บทบาทหน้าที่ของกรมส่งเสริมการเกษตรในการรับขึ้นทะเบียนเกษตรกรนั้น หมายรวมถึง การขึ้นทะเบียนสวนป่าด้วย ดังนั้น การมอบหมายให้กรมส่งเสริมการเกษตรสามารถรับขึ้นทะเบียนสวนป่าตามกฎหมายสวนป่าได้ อาจเป็นช่องทางในการลดภาระของกรมป่าไม้หรือนายทะเบียนสวนป่าในระดับพื้นที่ได้

ประการที่สาม ปัจจุบันกรมส่งเสริมการเกษตรมีนโยบายส่งเสริมพื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืน โดยส่งเสริมเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน วนเกษตร และผลักดันโครงการส่งเสริมเกษตรกรทางเลือก โดยมีงบประมาณ 3,000-4,000 บาท ต่อไร่ ในการส่งเสริมการปลูกพืชทั้งไม้ยืนและไม้อายุสั้น ดังนั้น หากเกษตรกรต้องการสนับสนุนด้านเงินทุนจากกรมส่งเสริมการเกษตรได้

ประการที่สี่ ปัจจุบัน Young Smart Farmer เข้าสู่ระบบการเกษตรมากขึ้น เพราะฉะนั้น ถ้าคนรุ่นใหม่กลุ่มนี้รู้ว่าพืชใดที่สามารถสร้างรายได้และสามารถขายได้ในอนาคต คนรุ่นใหม่กลุ่มนี้จะเป็นกลไกสำคัญที่จะเพิ่มพื้นที่ป่าสักในอนาคต ดังนั้น ควรเน้นการให้ข้อมูลและประชาสัมพันธ์การปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์แก่คนรุ่นใหม่กลุ่มนี้ด้วย

ความเห็นที่ 13 (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.))

ผู้แทน ส.ป.ก. ให้ข้อมูลว่า การเลือกทำการเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่ ส.ป.ก. ไม่ได้มีวิธีคิดที่ซับซ้อน เพียงแค่อยากปลูกไม้ที่สามารถจะตัดขายเมื่อไหร่ก็ได้ โดยไม่ต้องมีกระบวนการตามกฎหมายที่ยุ่งยาก ดังนั้น ปัญหาที่ผ่านมาคือ เกษตรกรไม่สบายใจที่จะปลูกไม้สักเนื่องจากมีขั้นตอนทางกฎหมายค่อนข้างเยอะ ปัจจุบัน เมื่อมีการแก้ไขมาตรา 7 พรบ. ป่าไม้ และการใช้ไม้ยืนต้นเป็นหลักค้าประกันได้ เกษตรกรจึงมีความตื่นตัวในการปลูกสักมากยิ่งขึ้น แม้ว่ากฎหมายทั้งสองเรื่องดังกล่าวจะยังไม่ครอบคลุมถึงการปลูกไม้ในที่ดิน ส.ป.ก.

ผู้แทน ส.ป.ก. มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการปลูกไม้สัก ดังนี้

ประการแรก เห็นด้วยว่าควรมีกกลไกการส่งเสริมการปลูกไม้สัก ซึ่งควรกำหนดให้ชัดเจนว่าในพื้นที่ใดจะส่งเสริมการปลูกเพื่อขาย พื้นที่ใดจะส่งเสริมการปลูกเพื่อการอนุรักษ์

ประการที่สอง ปัจจุบัน ส.ป.ก. ทำโครงการเกี่ยวกับวนเกษตรและมีการจัดการในรูปแบบสหกรณ์ ดังนั้น จึงเสนอว่าควรให้สหกรณ์สามารถทำการแปรรูปไม้ได้ภายในชุมชน

ประการที่สาม การขึ้นทะเบียนและการรับรองแหล่งที่มาของไม้ ที่สามารถตรวจสอบได้ เสนอให้ใช้ระบบชุมชนรับรอง (Participatory Guarantee System: PGS) โดยอาศัยกลไกของกลุ่มและชุมชน

ความเห็นที่ 14 (ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร)

ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ให้ข้อมูลว่ากระทรวงเกษตรและสหกรณ์เคยมีโครงการปลูกสัก และนโยบายเพิ่มพื้นที่อนุรักษ์ 40% เราแบ่ง 25% เป็นป่าอนุรักษ์ และ 15% เป็นป่าเศรษฐกิจ ซึ่งนโยบายดังกล่าวได้มีการสานต่อเรื่อยมา

นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอแนะว่า การที่จะส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกต้องพิจารณาว่าพื้นที่เหมาะสมหรือไม่ ถ้าไกลจากโรงงานแปรรูปก็มีค่าขนส่ง เพราะฉะนั้นควรดูตลาดก่อนว่ามีโรงงานแปรรูปหรือมีตลาดหรือไม่

ความเห็นที่ 15 (ผู้แทนองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้)

ผู้แทน อ.อ.ป. ให้ข้อมูลว่า สาเหตุที่มติคณะรัฐมนตรีให้ ออ.ป. ส่งออกไม้สักได้เพียงผู้เดียว เนื่องจากขณะนั้นมีเพียงไม้ อ.อ.ป. ที่โตแล้ว ส่วนไม้เอกชนยังไม่โตจึงเกรงว่าจะมีการสวมไม้ป่า แต่ปัจจุบันไม้เอกชนโตแล้ว เพราะฉะนั้น จึงเสนอว่าควรแก้ไขมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว

ในเรื่องตลาดการค้าไม้ ควรผลักดันให้มีการค้าเสรี

ความเห็นที่ 16 (คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านสังคม)

ผู้แทนคณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านสังคมฯ มีข้อคิดเห็นและข้อเสนอว่า ดังนี้

ประการแรก มีความเห็นว่าไม้สักส่วนใหญ่อยู่ในเขต สป.ก. ดังนั้น การแก้ไขมาตรา 7 พรบ. ป่าไม้ฯ ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ เพราะกำหนดว่าประเภทของที่ดินที่รัฐอนุญาตนั้นให้อยู่ในความเห็น

ชอบของ กรม. ผู้แทนฯ เสนอว่าที่ดิน สปก. ควรมีประกาศรัฐมนตรีออกมาได้ในระยะแรก แต่ที่ดินประเภท คทช. ต้องศึกษาก่อน เพราะมีความเสี่ยงว่าจะเป็นไม้จากที่ป่า

ประการที่สอง หน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะกรมป่าไม้ไม่สามารถเพาะพันธุ์ไม้สักได้อย่างเต็มที่ เพราะฉะนั้น ควรให้ชุมชนหรือองค์กรอื่น มาช่วยในการเพาะพันธุ์ไม้สัก

ประการที่สาม การปลูกไม้สักให้มีอายุ 50 ปี ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างและขึ้นอยู่กับคุณภาพไม้ด้วย ดังนั้น หากไม่ได้คุณภาพ อาจลดระยะเวลาปลูกลงมาได้

ประการที่สี่ เรื่องเงินทุน ควรมีการศึกษาและวิเคราะห์แนวทางการจัดตั้งกองทุน เช่นเดียวกับไมยางพารา โดยนำภาษีมาเป็นรายได้ของกองทุน แต่ไม่เห็นด้วยที่จะให้ทุนปลูกเป็นทุนให้เปล่า

ประการที่ห้า เรื่องการใช้ต้นไม้เป็นหลักค้ำประกันทางธุรกิจ จากผลการวิจัยจะเห็นว่าประชาชนบางส่วนเห็นด้วยแต่บางส่วนก็ไม่เห็นด้วย ประเด็นนี้มีความเห็นว่า หากนำต้นไม้และที่ดินมาเป็นประกันหนี้ ที่ดินอาจจะถูกยึดก่อนต้นไม้จะสามารถตัดได้ ในทางตรงกันข้าม ชกส. เองก็ยังมีข้อกังวลว่าต้นไม้อาจตายได้จึงไม่มีความมั่นคง

ประการที่หก ด้านการตลาด ที่ผ่านมามีการส่งเสริมแต่การจัดหาไม้ แต่ไม่ส่งเสริมด้านการตลาด เพราะฉะนั้นจึง ควรส่งเสริมการตลาดว่าขายที่ไหนราคาดี

ประการที่เจ็ด ในการประชุมคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ มีวาระขอทบทวนมติคณะรัฐมนตรีเรื่องการขออนุญาตส่งไม้สักสวนป่าออกนอกประเทศและเรื่องอัตราอากร ซึ่งปัจจุบันมีมติคณะรัฐมนตรีให้เรื่องสำคัญเกี่ยวกับป่าไม้ต้องผ่าน คทช. ก่อนนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรี สำหรับกรณีการขอให้อยกเลิกมติที่ให้ ออป. ส่งออกไม้สักได้แต่เพียงผู้เดียวนั้น อ.อ.ป. ไม่ติดใจที่จะคัดค้านสำหรับเรื่องอัตราอากร มีความเห็นว่าไม่ควรลดถึง 0% ยังเห็นควรให้มีการเก็บอากรและให้นำมาเข้ากองทุนเพื่อปลูกไม้สัก

ประการที่แปด ขณะนี้ กรมป่าไม้กำลังเร่งออกอนุบัญญัติ แต่อนุบัญญัติยังประกาศใช้บังคับไม่ทันตามที่กำหนดไว้ในบทเฉพาะกาล การที่ยังไม่มีอนุบัญญัติทำให้การดำเนินงานบางเรื่องยังไม่สามารถทำได้

ประการที่เก้า มติคณะรัฐมนตรีมีออกมาขัดกับกฎหมาย ดังนั้น จึงต้องยึดหลักกฎหมายเป็นหลัก มติคณะรัฐมนตรีจึงอาจมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้

ประการที่สิบ หากงานวิจัยชิ้นนี้เสร็จ เห็นควรนำเรื่องนี้เสนอต่อเลขาธิการคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ และเพื่อจัดทำร่างนโยบายป่าไม้แห่งชาติและแผนแม่บท เนื่องจากขณะนี้นโยบายป่าไม้แห่งชาติ กำหนดให้ใช้วัสดุอื่นแทนไม้ (ข้อ 13) แต่ขณะที่ทั่วโลกเสนอให้ใช้ไม้เพื่อกักเก็บคาร์บอน ดังนั้น จึงจะเสนอยกเลิกนโยบายป่าไม้ในเรื่องดังกล่าว ดังนั้น ข้อมูลงานวิจัยชิ้นนี้จึงสำคัญมาก

ความเห็นที่ 17

ผู้เชี่ยวชาญด้านการป่าไม้ มีข้อคิดเห็นและเสนอแนะ ดังนี้

ประการแรก การส่งเสริมการปลูกไม้สักเชิงพาณิชย์ ไม่ควรเน้นพึ่งมาตรา 7 พรบ. ป่าไม้ฯ แต่ควรให้ความสำคัญกับ พรบ. สวนป่าฯ เนื่องจากมาตรา 7 จะเกิดประโยชน์กับประชาชนทั่วไปที่จะปลูกไม้สักเพื่อประโยชน์อย่างอื่น แต่ไม่ใช่เชิงเศรษฐกิจ เพราะมาตรา 7 แก้ปัญหาไม่จบ ขณะที่ พรบ. สวนป่าฯ ส่งเสริมตั้งแต่การทำไม้ การค้า และการแปรรูปไม้

ประการที่สอง กฎหมายป่าไม้ทั้งสิ้น 7 ฉบับ กำหนดนิยามคำว่า “ไม้” และ “ของป่า” แตกต่างกัน จึงควรมีการนำกฎหมายป่าไม้ทั้ง 7 ฉบับมาวิเคราะห์ร่วมกันเป็นฉบับเดียว คือ ประมวลกฎหมายป่าไม้และสัตว์ป่า โดยควรกำหนดให้มีคณะกรรมการนโยบายป่าไม้ในกฎหมายดังกล่าวด้วย เนื่องจากปัจจุบันแต่งตั้งโดยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีซึ่งอาจยกเลิกเมื่อไหร่ก็ได้

ประการที่สาม คือปัญหาระบบการตรวจวัดไม้ เรื่องความยาว ปริมาตร ที่ต่างจากของต่างประเทศ เช่น ประเทศไทยใช้หน่วยวัดเป็นเซนติเมตร ขณะที่ต่างประเทศใช้หน่วยเป็นฟุตและเศษของฟุตไม่นำมาคิด การคิดปริมาตรโดยนำเปลือกมาคำนวณด้วยซึ่งต่างจากประเทศอื่น เป็นต้น วิธีคิดที่ต่างกันนี้ ทำให้ปริมาตรไม้ของไทยไม่ตรงกับต่างประเทศ โดยจะได้ปริมาตรมากกว่าประเทศที่ส่งออก ทำให้การค้าขายกับต่างประเทศมีปัญหา

ความเห็นที่ 18 (ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง)

ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง รายงานความคืบหน้าเรื่องการปรับลดอากรส่งออก ว่าสำนักงานฯ ได้มีการประชุมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยให้กรมศุลกากรพิจารณารายละเอียดการยกเว้นการประกาศกระทรวงการคลัง ซึ่งกรมศุลกากรกำลังอยู่ระหว่างการกำหนดรายละเอียดเพื่อดำเนินการยกเว้นการประกาศ เมื่อร่างเสร็จจะนำเข้าสู่ที่ประชุมอีกครั้ง เพื่อที่จะเสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาอีกครั้ง

นอกจากนี้ กระทรวงพาณิชย์อยู่ระหว่างการทบทวนมติคณะรัฐมนตรีเรื่องการนำเข้าและส่งออกไม้ รวมทั้งมติคณะรัฐมนตรีต่าง ๆ ด้วย

ความเห็นที่ 19 (นายวิจารณ์ แสนสกุล ผู้อำนวยการส่วนกฎหมายและนิติกรรมสัญญา กรมป่าไม้)

นายวิจารณ์ฯ ให้ข้อมูลว่า ในเรื่องการส่งออก นอกจากจะมีการทบทวนมติคณะรัฐมนตรีที่ให้ ออป. ส่งออกไม้สักได้แต่เพียงผู้เดียวแล้ว จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขประกาศที่กำหนดเกี่ยวกับมาตรการการส่งออกไม้สักแปรรูปด้วย

เรื่องที่ดินที่รัฐอนุญาตตามประกาศรัฐมนตรี ภายใต้มาตรา 7 พรบ. ป่าไม้ฯ มีความคืบหน้า คือ กรมป่าไม้ได้หารือกับหน่วยงานที่เป็นเจ้าของที่ดินของรัฐบางส่วนแล้ว ซึ่งกรมป่าไม้คิดว่าควรเริ่มที่พื้นที่ใหญ่ 2 พื้นที่ คือ ที่ดิน สปก. และที่ดินคนสร้างตนเอง

3. ส่วนที่สาม : สรุปผลการรับฟังความคิดเห็น

หัวหน้าคณะวิจัย ได้กล่าวสรุปการรับฟังความคิดเห็นในประเด็นต่าง โดยมีสาระสำคัญคือ

- (1) ด้านเจ้าหน้าที่ รับทราบว่าสร้างปัญหาต่อการทำไม้ทั้งระบบค่อนข้างเยอะ อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้อาจไม่สามารถเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาในเรื่องดังกล่าวได้ทั้งหมด
- (2) ด้านที่ดิน มีประเด็นว่าควรเขียนกฎหมายระดับอนุบัญญัติอย่างไร และกฎหมายหลักควรมีความดีความอย่างไร
- (3) ภาคเอกชน อาจไม่ต้องปลูกให้ถึง 50 ปี แต่ควรปรับปรุงเรื่องการควบคุมห่วงโซ่อุปทาน
- (4) ด้านการเงิน การระดมทุนในรูปแบบใหม่ น่าจะเป็นทางออกที่จะจูงใจให้คนปลูกต้นไม้
- (5) การตรวจสอบย้อนกลับ มีความสำคัญต่อการควบคุมห่วงโซ่อุปทานและจำเป็นต้องพัฒนาเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือด้านความถูกต้องกฎหมายของไม้และผลิตภัณฑ์ไม้

ปิดประชุมเวลา 12.30 น.

บรรยากาศการประชุมเพื่อนำเสนอผลการศึกษาและรับฟังความคิดเห็น
ในวันที่ 21 ตุลาคม 2562 เวลา 8.30 -12.30 น. ณ ห้องประชุม บีบี 204
โรงแรมเซ็นทารา บาย เซ็นทารา ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ

ภาคผนวกที่ 7

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และ
กิจกรรมที่ดำเนินการมา และผลที่ได้รับตลอดโครงการ

วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่วางแผน	กิจกรรมที่ดำเนินการ	ผลที่ได้รับ
1. ศึกษาสภาพข้อเท็จจริงและปัญหาในปัจจุบันของวงจรธุรกิจไม้สักและไม้มีค่าในส่วนของภาครัฐ และเอกชน รวมถึงประชาชนทั่วไปที่ปลูกในที่ดินของตนเอง การใช้ประโยชน์ในประเทศ และการส่งออก	กิจกรรมที่ 1 ค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับอุตสาหกรรมไม้สักและไม้มีค่าจากตัวบทกฎหมาย เอกสารที่เกี่ยวข้องจากแหล่งต่าง ๆ สิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง และการสืบค้นจากอินเทอร์เน็ต	ค้นหาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ ตำรา บทความ และงานวิจัยต่าง ๆ	บทที่ 2
	กิจกรรมที่ 2 จัดการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมไม้สักและไม้มีค่า	การประชุมระดมความคิดเห็น วันที่ 2 พฤษภาคม 2562 เวลา 8.30 -12.00 น.	บทที่ 4 และภาคผนวกที่ 6
	กิจกรรมที่ 3 สัมภาษณ์ผู้กำหนดนโยบายและบังคับใช้กฎหมาย (Regulators) ของอุตสาหกรรมไม้สักและไม้มีค่า เช่น กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงพาณิชย์ และผู้ประกอบการภาคเอกชนในพื้นที่ทั้ง 4 ภาคของประเทศ คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาคกลาง	การสำรวจข้อมูลภาคสนาม ในช่วงเดือนมีนาคม 2562	บทที่ 4 และภาคผนวกที่ 6
	กิจกรรมที่ 4 จัดทำรายงานความก้าวหน้าของโครงการระยะเวลา 6 เดือน เสนอ สกว.	จัดส่งรายงานความก้าวหน้าในเดือน มิถุนายน 2562	ได้รับข้อคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ และส่งรายงานชี้แจงการแก้ไขแล้วเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2562
2. ศึกษานโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับไม้สักและไม้มีค่าทั้งระบบ	กิจกรรมที่ 1 ค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับอุตสาหกรรมไม้สักและไม้มีค่าจากตัวบทกฎหมาย เอกสารที่เกี่ยวข้องจากแหล่งต่าง ๆ สิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง และการสืบค้นจากอินเทอร์เน็ต	ค้นหาข้อมูลจากนโยบายตัวบทกฎหมาย เอกสารทางวิชาการ ตำรา บทความ และงานวิจัยต่าง ๆ	บทที่ 3
	กิจกรรมที่ 2 จัดการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ในประเด็นที่	การประชุมระดมความคิดเห็น วันที่ 2 พฤษภาคม	บทที่ 4 และภาคผนวกที่ 6

วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่วางแผน	กิจกรรมที่ดำเนินการ	ผลที่ได้รับ
	เกี่ยวกับอุตสาหกรรมไม้สักและไม้มีค่า กิจกรรมที่ 3 สัมภาษณ์ผู้กำหนดนโยบายและบังคับใช้กฎหมาย (Regulators) ของอุตสาหกรรมไม้สักและไม้มีค่า เช่น กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงพาณิชย์ และผู้ประกอบการภาคเอกชนในพื้นที่ทั้ง 4 ภาคของประเทศ คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาคกลาง กิจกรรมที่ 4 จัดทำรายงานความก้าวหน้าของโครงการระยะเวลา 6 เดือน เสนอ สกสว. กิจกรรมที่ 5 ตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายด้านการป่าไม้ กรณีไม้สักและไม้หวงห้ามตามกฎหมายป่าไม้จากผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนมูลนิธิ และองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง	2562 เวลา 8.30 -12.00 น. การสำรวจข้อมูลภาคสนามในช่วงเดือนมีนาคม 2562 จัดส่งรายงานความก้าวหน้าในเดือนมิถุนายน 2562 ดำเนินการผ่านกิจกรรมที่ 1 2 และ 3 ข้างต้น	บทที่ 4 และภาคผนวกที่ 6 ได้รับข้อคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ และส่งรายงานชี้แจงการแก้ไขแล้วเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2562 บทที่ 3 บทที่ 4 และภาคผนวกที่ 6
3. วิเคราะห์ปัญหาของการผลิตไม้สักและผลิตภัณฑ์จากไม้สักและไม้มีค่า และสาเหตุตลอดห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่การปลูก การตัด การนำเคลื่อนที่ การแปรรูป การจำหน่าย การส่งออก และการนำเข้า	กิจกรรมที่ 6 วิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำข้อเสนอเกี่ยวกับ นโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมไม้สักและไม้มีค่าทั้งระบบ รวมถึงแนวทางการส่งเสริมให้ประชาชนปลูกไม้สักหรือไม้มีค่าในที่ดินของตนเอง	นำข้อมูลที่ได้จากบทที่ 2 ถึงบทที่ 4 มาวิเคราะห์ในด้านพฤกษศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และด้านกฎหมาย	บทที่ 5

วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่วางแผน	กิจกรรมที่ดำเนินการ	ผลที่ได้รับ
4. จัดทำข้อเสนอเพื่อปรับปรุงนโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับไม้สักและไม้มีค่า	กิจกรรมที่ 7 จัดการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อข้อเสนอ ด้านนโยบาย กฎหมาย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมไม้สักและไม้มีค่า เพื่อนำมาปรับปรุงให้ถูกต้องครบถ้วน กิจกรรมที่ 8 เรียบเรียงข้อมูลเอกสาร ผลการวิเคราะห์ และข้อเสนอ เพื่อจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ เพื่อเสนอต่อ สกว.	การประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็น วันที่ 21 ตุลาคม 2562 เวลา 8.30 -12.30 น. จัดทำร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ จากผลการศึกษาที่ได้รับจากการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และจัดทำข้อเสนอแนะ	ภาคผนวกที่ 6 ร่างรายงานฉบับสมบูรณ์